

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΗΣ Β. ΡΩΑΣΙΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΙ ΣΧΟΛΗ.

Συναρπάσματα
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΡΙΑ ΑΙΣ ΤΑΙΧΟΣ ΤΟΝ ΕΙΔΙΚΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΛΥΚΕΙΩΝ

Αριθμ. μέσεια κυκλοφορίας	55600 29-3-31
Τεμή.	Δρ. 73.15
Αξία βιβλιοσήμου.	15.—
Φόρος Άναγν. Λανείσος	1.50
Συν. λιχοτ. τιμή	Δρ. 96.65

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΛΕΒΡΗ
7ηδς Σταδίου 52—Μέγαρον Αρσακείου
1930

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΗΙ ΒΑΡΒΑΚΕΙΩΙ ΠΡΟΤΥΠΩΙ ΣΧΟΛΗΙ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ 6ΗΣ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΔΥΚΕΙΩΝ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

τι. Γι' θά' έγγραφον είς οὐρίουν
επι 28 Μαρτίου 1937.

τι. Τού διεργατον γιός
μητέρας

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

Όδός Σταδίου 52—Μέγαρον Αρσακέίου

1930

17393

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συλλογέως.

Αριστοφάνης
Αθηναίος

Σημείωσις. Όπου τυχὸν παρουσιάζεται ἀπορία, ἃς συμβουλεύεται ὁ ἀναγνώστης τὸ ἐν τέλει τοῦ βιβλίου **Β' Παράρημα.**

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

III σημαία τῆς Καλλιπόλεως.

Παύλου Νιοβάνα.

Ἡ τελευταία ἑλληνικὴ σημαία, ἡ ὑποσταλεῖσα ἐπὶ τῆς δυσμολόρου γῆς, τῆς ὁποίας διαδατική, ὡς ὥραίον ὅνειρον, ἐσβήσθη ἡ ἐλευθερία, ὑπῆρξεν ἡ σημαία τῆς Καλλιπόλεως. Αὐτὴ ἀκριβῶς, ἡ ὁποία πρώτη, κατὰ μοιραίαν σύμπτωσιν, ἐκήρυξε μὲ τὸ ὑπερήφανον ἀνέμισμά της τὰ ἐλευθέρια εἰς τὴν χώραν τῶν προαιωνίων σκλάβων.

Μετὰ πόσους ἀγῶνας καὶ ἔναντίον πόσων ἀντιδράσεων εἶχεν ὑψωθῆ κατὰ τὴν μακρύνην ἐκείνην εὐτυχισμένην ἡμέραν, ἡ σημαία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς πανηγυριζούσης πόλεως! Ἐφθασε στιγμή, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ σκλάβοι εἶχον ἀρχίσει νὰ διστάζουν διὰ τὴν ἐλευθερίαν των. Τόσον ἀργοῦσαν νὰ περάσουν αἱ ὥραι διὰ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποίοι εἶχον ἀναμείνει καρτερικῶς ἐπὶ αἰῶνας, καὶ χωρὶς γὰ λιποφυχήσουν οὕτε μίαν στιγμήν, τὴν μεγάλην ἡμέραν. Ἐπὶ τέλους, ἡ μεγάλη ἐπηγγελμένη ἡμέρα ἔφθασε. Διεθνῆ ἀγῆματα, καθιεροῦντα τὴν θρακικὴν ἐλευθερίαν, εἶχον παραταχθῆ διὰ νῦν ἀπονείμουν τὰς τιμὰς τῶν τετιμημένων πρὸς τὰ ἑλληνικὰ χρώματα. Τὰς ὅπλα παρουσιάσθησαν εἰς εὐλαβῆ χαιρετισμόν. Καὶ ἔνα παράγγελμα, τὸ ὁποῖον συνεκλόνισε τὰς ψυχὰς τῶν ζωγτανῶν

καὶ ἔφθασε μέχρι τῶν τάφων, ὡς φωνὴ Ἀρχαγγέλου, ἀντήχησεν :
«Ἄλρε!...»

‘Η συγεπτυγμένη, ὡς ἄνθος ἔτοιμον γ’ ἀνοίξῃ εἰς τὸ φῶς μιᾶς
ἔκρινῆς ἀνατολῆς, σημαία ἐπτερώθη πρὸς τὰ οὐρανά ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ
ἴστοῦ, ἐσταυμάτησεν εἰς τὴν κορυφήν του, ἐξετυλίχθη, ὡς θαῦμα,
καὶ ὁ οὐρανὸς ἐγέμισεν ἀπὸ τὸν θρίαμβον τῶν χρωμάτων τῆς.

Ηρὸς δὲ λίγων ήμερῶν πάλιν ἡ Ἱδία πομπὴ—ὑπάρχουν Ἱδία πράγ-
ματα πενθίμως διαφορετικά—ἐκινήθη εἰς τὸν Ἱδιον τόπον, εἰς τὸ Ἱδιον
σημεῖον.. Διεθνὴ ἀγήματα εἰχον παραταχθῇ πάλιν διὰ γ’ ἀποδώ-
σουν τὰς νεκρώσιμους τιμᾶς εἰς τὴν Ἱδίαν σημαίαν, τῆς δρούσας οἱ
κυματισμοὶ δύμοιαζαν μὲν ψυχορράγμα. Τὰ δηλα παρουσιάσθησαν
πάλιν εἰς εὐλαβῆ, πένθιμον χαιρετισμόν. Ἐνας παράγγελμα, τὸ
ὅποιον ἐσκόρπισε ῥίγη θανάτου εἰς τὰ κόκκαλα τῶν νεκρῶν, τῶν
παλαιῶν καὶ τῶν νέων νεκρῶν, ἀντήχησεν :

«Τύπός τε εἰλον!»

‘Αλλά, τὴν σιγμὴν αὐτὴν ἀκριβῶς, συγένη τὸ καταπληκτικὸν
μυστήριον, τὸ δρόποιον ἀναφέρουν ἐπίσημοι ἐκθέσεις πρὸς τὸ Ὑπουρ-
γεῖον. ‘Ο παρὰ τὸν ἴστον ναύτης ἔσυρε τὸ λεπτὸν σχοινάκι, ἐπὶ
τοῦ δρούσου ἐπρόκειτο νὰ διεισθῆσῃ πρὸς τὴν γῆν, ὑποστελλομένη,
ἡ σημαία. ‘Αλλ’ ἡ σημαία ἐμεινεν εἰς τὴν θέσιν της. ‘Ἐνας αἰφνί-
διος κόμβος εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ἴστοῦ ἐσταυμάτησε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ
χειρισμοῦ. ‘Η σημαία, ὡς νὰ εἰχεν ἀποκτήσει ψυχὴν ἀνθρώπου,
ἡργεῖτο νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν ἀδικον διαταγήν. Καὶ ἐξακολουθοῦσσε
νὰ μένῃ εἰς τὴν θέσιν της καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν της. Καμμία προσ-
πάθεια, κανεὶς τεχνικὸς χειρισμός, καμμία βία δὲν ἐστάθησαν ἵκανα
νὰ τὴν μετακινήσουν. ‘Εμεινεν ἐκεῖ δηλα πέτρας, ὡς στρατιώτης,
ἀποφασισμένος γ’ ἀποθάνηγεν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων. Καὶ ἐχρειάσθη τότε
δὲ ἔλλην ναύτης, μὲ τὰ δάκρυα εἰς τὰ μάτια, γ’ ἀγκρριχηθῇ ἐπὶ
τοῦ ἴστοῦ καὶ νὰ καταβιδάσῃ τὴν τραγικὴν σημαίαν, σφίγγων αὐ-
τὴν, ὡς ἀγαπημένον νεκρόν, ἐπάνω εἰς τὸ στήθος του.

‘Ητο ἀρά γε ἔνας σιωπηλὸς οἰωνός; ‘Ητο μόνον μία τραγικὴ
δικμαρτυρία; ‘Ωρισμένως δὲν γῆτο ἀπλὴ σύμπτωσις. Τὰ μεγάλα ἱερά
σύμβολα—τὸ ἱερώτερον δὲν γῆτο ἀπλὴ σημαία—έχουν τὴν Ἱδικήν των ψυ-
χῆν. Διότι, ἡ ψυχὴ διλοκλήρων λαῶν, δι πόνος των καὶ ἡ χαρά των,
εἶναι ἡ ψυχὴ των.

16 Δεκεμβρίου 1922.

‘Ο μαρτυρικὸς θάνατος
τοῦ Μητρουπολέτου Σμύρνης Χρυσοστόμου.

Σπυρ. Λοβέρδου.

Εἰσαγωγή. Τὸ τεμάχιον εἶναι τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τῆς ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τὸ 1929 δημοσιευθείσης βιογραφίας τοῦ ἀειμνήστου Ἱεράρχου.

Ο Χρυσόστομος ἐγεννήθη τὸ 1867 εἰς τὴν μικρὰν κωμόπολιν τῆς Βιθυνίας Τρίγλιαν. Ο πατήρ του Νικόλαος Καλαφάτης ἦτο δημογέρων. Ή μητέρα του εἶχε τάξει τὸν Χρυσόστομον, ἐν ᾧ ἦτο ἀκόμη βρέφος, εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πράγματι οὗτος ἔδειξεν ἐνώρις μεγάλην κλίσιν πρὸς τὸ Ἱερατικὸν στάδιον. Αφοῦ ἐτελείωσε τὸ σχολεῖον τῆς πατρίδος του διακοινόμενος πάντοτε εἰς τὰ μαθήματα, ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ πατρός του τὸ 1884 εἰς τὴν Θεολογίκην Σχολὴν τῆς Χάλκης, ὅπου ηὗτάχησε νὰ εὕρῃ ἀρίστους διδασκάλους. Έκ τῆς Σχολῆς ἀπεφοίτησεν ἀριστεύσας τὸ 1892, χειροτονηθεὶς δὲ προσελήφθη ἀμέσως ὡς ἀρχιδιάκονος ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Κωνσταντίνου Βαλλιάδου εἰς Μιτυλήνην καὶ ἐπειτα εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἐφέσου, ὅπου μετ' ὀλίγον μετετέθη δὲ προστάτης αὐτοῦ. Ο Χρυσόστομος, καλλίφωνος ὅπως ἦτο, εὐγλωττος κηροῦ τοῦ θείου λόγου, ἔχων τὸ Ἱερὸν πτῷ τοῦ ἐμπνευσμένου Χριστιανοῦ, ἐπεβλήθη ἀμέσως εἰς τὴν κοινὴν ἐκτίμησιν καὶ συμπάθειαν. Τότε συνέγραψε καὶ ὀγκῶδες δίτομον ἔργον «περὶ Ἐκκλησίας». Μετ' ὀλίγον, τὸ 1897, ἐκλεγέντος τοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, παρηκολούθησεν αὐτὸν δὲ Χρυσόστομος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος καὶ ὑπηρέτησεν ὡς Μέγας Πρωτοσύγγελος τῶν Πατριαρχείων, ἥτοι ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριάρχου καὶ ἀναπληρωτὴς αὐτοῦ ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν διοικητικῶν καθηκόντων του ὡς Ἱεράρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ ἐν τῷ ἀξιώματι τούτῳ διέπρεψεν δὲ Χρυσόστομος, ἡ δὲ Ἐκκλησία, ἀμείβουσα τὰς πολλαπλᾶς ὑπηρεσίας του, προήγαγεν αὐτόν, νεώτατον ἔτι, τὸ 1902, εἰς μητροπολίτην Δράμας. Ενταῦθα δὲ Ἱεράρχης ἀνέπτυξε δρᾶσιν πολυσχιδεστάτην ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους. Εἶχεν ἀρχίσει ἥδη δὲ μακεδονικὸς ἀγών, βουλγαρικὰ δὲ ἀνταρτικὰ σώματα ἐβιαιοπράγουν κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας, καταλαμβάνοντες ἐκκλησίας, δολοφονοῦντες προκρίτους καὶ ἔξαναγκά-

ζοντες διὰ τῆς βίας τοὺς πληθυσμοὺς νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὸ σχίσμα. Ὁ Χρυσόστομος πλήρης θάρρους ἀρχίζει τὸν ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀγῶνα. Χωρὶς νὰ λαμβάνῃ καθόλου ὅπ' ὅψιν τοὺς κινδύνους, εἰς τοὺς ὅποίους ἔξετίθετο, περιοδεύει διαρκῶς τὴν ἐπαρχίαν του, κηρύττει τακτικῶς, ἴδρυεν σχολεῖα, ἐκκλησίας, γυμναστήρια, δραφαινοτροφεῖα, φιλοπτώχους ἀδελφότητας, μὲ δὲ λόγια ἀναπτερώνει τὸ φρόνημα τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐπαναφέρει εἰς τὴν ὁρθοδοξίαν τὸν πρὸς στιγμὴν λιποψυχήσαντας. Φυσικὴ συνέπεια τῆς δράσεως ταύτης ὑπῆρξε τὸ κοινὸν ἔναντίον αὐτοῦ μῆσος τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Τούρκων. Ἐπανειλημέναι ἀπόπειραι ἔγενοντο κατὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν βουλγαρίσοντων, αἱ δὲ τουρκικαὶ ἀρχαὶ ἔξι ἄλλου, αἵτινες ἔμαινοντο κατ' αὐτοῦ, ἀπηγόρευσαν εἰς αὐτὸν τὰς περιοδείας του καὶ τέλος ἐπέινχον κατὰ τὸ 1907 τὴν ἀνάκλησίν του. Ὁ Ἱεράρχης κατέφυγε τότε εἰς τὴν πατρίδα του Τρίγλιαν. Τὸ ἐπόμενον ὅμως ἔτος, μόλις ἀνεκηρύχθη τὸ Σύνταγμα εἰς τὴν Τουρκίαν, ἐπανῆλθε πανηγυρικῶς εἰς τὴν ἔδραν αὐτοῦ. Ἄλλὰ δὲν ἐπέρασαν πολλοὶ μῆνες καὶ οἱ Τούρκοι πάλιν ἔξεδίωξαν αὐτὸν καὶ τὸν ἡνάγκασαν νὰ ἐπανέλθῃ ἐκ νέου εἰς τὴν πατρίδα του. Τότε πᾶσα σχεδὸν κενουμένη μητρόπολις ἔζητε ἀπὸ τὰ Πατριαρχεῖα τὴν πλήρωσιν τῆς χρησούνσης ἔδρας διὰ τοῦ Χρυσοστόμου. Τέλος ἡ Σμύρνη ἡττήχησε νὰ λάβῃ αὐτὸν τὸ 1910 ὥς Μητροπολίτην αὐτῆς. Ἡ δρᾶσις τοῦ Ἱεράρχου εἰς τὴν νέαν ταύτην θέσιν ὑπῆρξεν ἐντονωτέρα καὶ λαμπροτέρα. Ἄλλὰ διὰ τοῦτο ἐκίνησε καὶ δριμυτέραν τὴν ἔναντίον του δργὴν τῶν Τούρκων, οἵτινες, μόλις ἔξεργάγη ὁ εὐρωπαϊκὸς πόλεμος, ἔξηνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖ ὁ Ἱεράρχης παρέμεινε καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν ἔχθροπραξιῶν, ἀφωπιάθη δὲ εἰς τὴν συγγραφὴν βιβλίων εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν περὶ τῶν ἀπανθρώπων διωγμῶν, τοὺς ὅποίους εἶχον ἐνεργήσει οἱ Τούρκοι κατὰ τοῦ μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Μόλις ὑπεργάφη ἡ ἀνοκωχὴ τὸ 1918, ὁ Χρυσόστομος ἔσπευσε νὰ ἐπανέλθῃ, ἐν μέσῳ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν Σμυρναίων, εἰς τὴν ἔδραν αὐτοῦ. Ἐκεῖ ἦλθεν εἰς νέαν σύγκρουσιν μὲ τὸν τότε διοικητὴν τῆς Σμύρνης στρατηγὸν Νουρεδδίν πασᾶν, ὅστις, ὑποπτεύων ὅτι οἱ ἐν Παρισίοις συνεδριάζοντες ἀντιπρόσωποι τῶν νικητῶν ἔμελλον νὰ παραχωρήσωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν δυτικὴν Μικρὰν Ἀσίαν, εἰργάζετο μυστικῶς ἵνα ἀμυνθῇ, διανέμων ὅπλα εἰς τοὺς Τούρκους καὶ παρασκευάζων ἐν

γένει αὐτοὺς εἰς ἀντίστασιν. Τούτου τὰς ἐνεργείας μετὰ πειστηρίων περὶ τῆς ἐνοχῆς του κατίγγειλεν δὲ ιεράρχης εἰς τοὺς ἀδμοστάτας τῶν Δυνάμεων καὶ ἐπέτυχε τὴν ἀνάκλησιν αὐτοῦ. Τέλος, ἔκεινα τὰ δποῖα ἀπὸ ἑτῶν ἐκήρυττε, προέλεγε καὶ διὰ τὰ δποῖα ἐργάζετο δὲ Χρυσόστομος, ἐπετελέσθησαν. Ἀπὸ τῆς 1ης Μαΐου 1919 ἡ Σμύρνη μετὰ τῆς ἐνδοχώρας κατέστη Ἑλληνική. Ὁ ιεράρχης ἔζησε τότε τὰς ὠραιοτέρας ἡμέρας τῆς ζωῆς του.... ἀλλὰ καὶ τὰς θλιβερωτέρας δυστυχῶς εὐθὺς κατόπιν, ὅταν περιδεής ἔβλεπεν ὅτι τὸ ἔπειτα ἀπὸ τόσων αἰώνων ὅνειρα καὶ τόσας θυσίας καὶ ποταμοὺς αἷμάτων ἀνεγερθὲν οἰκοδόμημα ἐκινδύνευε νὰ κρημνισθῇ. Τέλος, δὲ κατὰ Μάρτιου τοῦ 1922 αἱ Δυνάμεις ἐπρότειναν τὴν ἐκκένωσιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ἀποκατάστασιν τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας, δὲ Χρυσόστομος συνέστησε τὴν «Παμμικρασιατικὴν ἀμυναν» καὶ, συγκαλέσας τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς δημογέροντας καὶ προκρίτους, προέτεινε τὴν ταχεῖαν ἔξι ἡδίων ὁργάνωσιν τοῦ μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ καθολικῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ πάσης ὄλικῆς θυσίας, πρὸς διάσωσιν τῆς κινδυνευούσης ἐλευθερίας. Ἄλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Ἡ ὥρα τῆς τραγικῆς καταστροφῆς εἶχε σημάνει.

Ιστορικαὶ ἡμέραι τοῦ Αὐγούστου τοῦ τρομεροῦ ἔτους 1922.

14 Αὐγούστου.—Ἡ Σμύρνη ἔχει τὴν συγήθη ζωγράφη σψυγή της. Οἱ κεντρικοὶ δρόμοι πλήρεις κωνήσεως. Περιπατηταὶ ἀμέριμνοι εἰς τὸν παραλιακὸν δρόμον. Ἡ «Λέσχη τῶν κυνηγῶν» καὶ ἡ «Ἐλληνικὴ Λέσχη» καὶ τὰ καφενεῖα καὶ τὰ ἄλλα κοσμικὰ κέντρα κατάφωτα καὶ φορταστικά. Τίποτε δὲν προδίδει τὴν ἐγγίζουσαν θύελλαν. Εἴναι ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς ἡρέμου ζωῆς εἰς τὴν ἐλεύθεραν Σμύρνην.

15 Αὐγούστου. — Ἀστραπιαία μετάδοσις εἰς τὴν πόλιν τῶν θλιβερῶν εἰδήσεων. Ὁμιλοὶ ἀνησύχων πολιτῶν εἰς τὸ διοικητήριον καὶ τὴν μητρόπολιν. Καθησυχαστικὸν ἀνακοινωθὲν τῆς Διοικήσεως. Ἐσπέρα ἡρεμωτέρα.

16 Αὐγούστου. — Ἐντείνεται ἡ ἀνησυχία. Ἔγαρξις συρροής προσφύγων. Αἱ διατυπώσεις τῆς ἐκδόσεως διαβατηρίων ἀνακόπτουν τὸ ρεῦμα τῆς ἔξόδου. Ἀγωγία καὶ σύγχυσις εἰς τὴν πόλιν. Ἐπίσημος βεβαίωσις περὶ ἀντοχῆς ἐπὶ μακρὸν χρόνον τοῦ μετώπου. Καταγυκτικὴ παράκλησις εἰς τὸν γαδὸν τῆς ἀγίας Φωτεινῆς. Ὁ ἀρχι-

στράτηγος ἀγάπτων λαμπάδα προσεύχεται. Ὁ Εὐθαρρυντικὸς λόγος τοῦ μητροπολίτου πρὸς τοὺς ἐκκλησιαζομένους.

18 Αὐγούστου.—"Αφιξις καὶ διλιγόωρος διαμονὴ τῶν ὑπουργῶν Στράτου καὶ Θεοτόκη. Ἀπόφασις ταχεῖας ἐκκενώσεως. Ἡ ἀρμοστεία ἀγακαλεῖ τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ ἐσωτερικοῦ μὲ δόηγίας, ὅπως μὴ προκαλέσουν τὴν ἀνησυχίαν τῶν κατοίκων. Ἀποκαρδιωτικὸν θέαμα τῶν εἰσερχομένων φυγάδων τοῦ στρατοῦ. Ὁ Εναρξις ἐπιβιβάσεως προσφύγων. Μεγάλη ἔλλειψις τροφίμων. Οἱ μητροπολίτης ἀπευθύνει ἐκκλησιῶν πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κανταβρυγίας.

21 Αὐγούστου.—"Εὐτονοι ἐνέργειαι τοῦ μητροπολίτου διὰ τὴν προστασίαν τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ. Ὁ ἀρμοστὴς παραπέμπει τὸν μητροπολίτην εἰς τὸν Ἀγγλον γενικὸν πρόξενον καὶ τὸν Ἀγγλον ναύαρχον. Ἀμφότεροι ζητοῦν δεκαήμερον προθεσμίαν διὰ τὴν συνεγνόησιν καὶ τὴν λῆψιν τῶν ἀπαιτουμένων μέτρων. Εἰς τὸν λιμένα τῆς Σμύρνης εὑρίσκονται δύο Ἀγγλικὰ πολεμικά, δύο Γαλλικὰ καὶ τρία Ἀμερικανικά. Ἐπιβίβασις τοῦ στρατοῦ ἐκ διαφόρων σημείων τῆς παραλίας. Κατάπλους τοῦ ἀγγλικοῦ θωρηκτοῦ Γεωργίου Ε' καὶ τοῦ γαλλικοῦ Ἐρνέστ Ρενέ.

"Οἱ μητροπολίτης διανέμει ἄρτον καὶ γάλα εἰς τὰ παιδία τῶν συγκεντρωθέντων καὶ ἐν ὑπαίθρῳ κατηυλισμένων χιλιάδων προσφύγων.

23 Αὐγούστου.—"Αφιξις τοῦ νέου ἀρχηγοῦ κ. Πολυμεγάκου. Ἐπιτροπὴ Μικρασιατῶν πρὸ τοῦ διοικητηρίου ἀξιοῖ ἀπειλητικῶς γὰ παραλάβῃ τὰ πολεμεόδια τοῦ στρατοῦ διὰ τὴν ὀργάνωσιν ἀμύνης εἰς τὸ ὅψωμα τοῦ Νυμφαίου. Κατάπλους τῶν πλοίων, τῶν μεταφερόντων τὴν μεραρχίαν Θράκης. Οὐδεὶς στρατιώτης ἀποβιβάζεται.

"Οἱ μητροπολίτης Σμύρνης ἀπευθύνει τὸ τελευταῖον ἔγγραφόν του πρὸς τὰ Πατριαρχεῖα:

«Παναγιώτατε Δέσποτα,

Πιστεύω ὅτι ἐλήφθη τὸ ἀπὸ 18ης καὶ 19ης γράμμα μου, τὸ ἔξαγγέλλον τὰς μεγάλας καὶ ἀθεραπεύτους συμφορὰς τοῦ χριστιανισμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μὴ δυνάμενος διὰ χάρτου καὶ μελάνης γὰ περιγράψω τὴν ἀφαντάστως κρίσιμον καὶ δυσνηράν κατάστασιν, ἔχρινα εὔλογον γὰ προτείνω εἰς τὰ δύο κοινοτικὰ σώματα γὰ ἔξαποστείλωμεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν ἐπιδότην δημογέροντα κ. Σ. Σολομωνίδην, ὅστις θὰ ἐκθέσῃ Ὅμιν προφορικῶς τὰ πάντα καὶ

Θὰ συσκεψθῇ μεθ' ὑμῶν, ἔστω καὶ κατὰ τὴν δωδεκάτην ὥραν, ἐὰν εἴγαι συνατὸν νὰ γίνῃ τι διὰ τὴν θεραπείαν τῆς καταστροφῆς».

25 Αὐγούστου.—¹⁶⁻¹¹⁻³⁶ Αγωνιώδης προσπάθεια τῶν προσφύγων πρὸς ἐπιδίθασιν ἐπὶ τῶν πλοίων. Οἱ ἀρχιστράτηγος μεταφέρει ἐπὶ πλοίου τὸ ἀρχηγεῖον. Συμπλήρωσις στρατιωτικῆς ἐκκενώσεως. Η πόλις ἀνυπεράσπιστος. Αποβιβάζονται περιπολίαι Εὐρωπαίων ναυτῶν, ἔχουσαι αὐτηγράς δόηγίας, ὅπως περιορισθοῦν μόνον εἰς τὴν φρούρησιν τῶν ξένων ἰδρυμάτων. Οἱ μητροπολίτης ἐνεργῶν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν χριστιανῶν ἐπισκέπτεται τὸν κ. Χόρτων, πρόξενον τῶν Ἕνωμένων Πολιτειῶν, ὅστις εἰς τὸ βιβλίον του «The Blight of Asia» γράφει: «Οἱ μητροπολίτης ἦτο κάτωχρος, η σκιὰ τοῦ ἐγγίζοντος θανάτου ἤπλουτο ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας του. Ολίγιστοι ἔξι ὅσων ἀναγνώσουν τὰς γραμμὰς αὐτὰς θὰ ἐννοήσουν τὴν σημασίαν τοῦ φαινομένου τούτου...»

Οἱ ἀρχιεπίσκοπος τῶν καθολικῶν ἔξασφαλίζει κατάλληλον θέσιν ἐπὶ ἀγαχωροῦγτος ἀτμοπλοίου καὶ ἔξορκίζει τὸν μητροπολίτην νὰ ἀγαχωρήσῃ ὑπενθυμίζων εἰς αὐτὸν ὅτι περιηλθεν εἰς μεγάλην δέσύτητα μὲ τὰς τουρκικὰς ἀρχὰς καὶ βιβλία ἐνύπογράφως συνέγραψε διὰ τὰς τουρκικὰς ὡμότητας. Οἱ μητροπολίτης εἰς τόνον γαληνιαῖς καὶ ἀκλονήτου ἀποφάσεως ἀπαντᾷ: «Παράδοσις τοῦ ἑλληνικοῦ αὐλήρου, ἀλλὰ καὶ ὑποχρέωσις τοῦ καλοῦ ποιμένος εἶναι νὰ παραμείνῃ μὲ τὸ ποίμνιόν του».

26 Αὐγούστου.—Οἱ βατοὺς ἀρμοστῆς ἐπιχειρῶν νὰ ἀγαχωρήσῃ ἀναχαιτίζεται ὑπὸ ἔξηγγριωμένου πλήθους. Αγγλικὸν ἄγημα ἔξασφαλίζει τὴν ἐπιβίβασίν του ἐπὶ τοῦ «Σιδηροῦ Δουκός». Τελευταῖοι δημόσιοι λειτουργοὶ ἀναχωροῦν ὁ πρύτανις κ. Καραθεοδωρῆς καὶ ὁ ταριάς κ. Ρεβελῆς συναποκομίζοντες ὅλα τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα τῆς ὑπηρεσίας των. Αποπλέουν τὰ τελευταῖα πλοῖα κατάφορτα προσφύγων. Χιλιάδες χριστιανῶν παραμείναντες ἐλλείψει μεταγγικῶν μέσων εὑρίσκουν καταφύγιον εἰς οἰκίας Εὐρωπαίων καὶ εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ τῆς Ἄγιας Φωτεινῆς.

Τὴν 4.30 μ. μ. καταβιβάζεται ἡ ἑλληνικὴ σημαία. Ἐπὶ κεφαλῆς ἀτάκτων Τσετῶν ἐπέπειν εἰσέρχεται ὁ Κιόρος Μπεχλιβάν. Τρομοκρατία εἰς τὴν πόλιν. Οἱ μητροπολίτης ἐπιστρέφει εἰς τὴν μητρόπολιν ἔξασφαλίσας ὅληγα τρόφιμα διὰ τοὺς κατακλύζοντας τὰ γραφεῖα, τὸν γαδὸν καὶ τὸ προαύλιον πρόσφυγας τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἀνήκοντας σχεδὸν ἔξι διλοκλήρου εἰς ἄλλας μητροπόλεις. Οἱ ἀδελφός του Εὐγένιος τὸν βοηθεῖ εἰς τὸ φιλάνθρωπον ἔργον του. Οὐ-

τος ἀργηθεὶς νὰ τὸν ἀποχωρισθῇ φυλακίζεται δλίγας ἡμέρας θραδύ-
τερον καὶ μετὰ ἔξι μῆνας ἀπαγχονίζεται διὸ ἀποφάσεως τουρκικοῦ
δικαστηρίου.

27 Αὐγούστου, Σάββατον.—Ο μητροπολίτης κάτωχρος ἀπὸ

τὴν νηστείαν καὶ τὴν ἀν-
πλίκην εἰσέρχεται τὴν 7ην
πρωινὴν ὥραν εἰς τὸ ἱε-
ρὸν τοῦ ναοῦ διὰ γὰ προσ-
ευχηθῇ. Ο ναὸς ἐπληρώ-
θη ἀσφυκτικῶς ἀπὸ τὸν
κατηνοισμένον εἰς τὴν
μῆτρόπολιν κόσμον. Μετ'
δλίγην ὥραν ἐμφανίζεται
ὁ μητροπολίτης ἀπὸ τῆς
ώραιας πύλης μὲ στερεὸν
τὸ γόνυ, φωτεινὸν τὸ μέ-
τωπον, ἀπαστράπτοντας
τοὺς δρθαλμούς. Ἐγο-
γυπέτησεν ὡς ἀμαρτω-
λὸς εἰς τὸ ἱερὸν βῆμα
πρὸ τοῦ Ἐσταυρωμένου
καὶ τώρα μὲ τὸ ῥῖγος
τῆς θείας προσευχῆς ἡ-
γέρθη ὡς ὅσιος.

‘Ο Σμύρνης Χρυσόστομος.

(Εἰκὼν τοῦ ζωγράφου Κ. Παρθένη)

«Ἡ Θεία Πρόνοια», λέγει πρὸς τοὺς ἐκκλησιαζομένους, «δοκι-
μάζει τὴν πίστιν μας καὶ τὸ θάρρος μας καὶ τὴν ὑπομονὴν μας τὴν
ώραν αὐτήν. Ἀλλ ἐ Θεὸς δὲν ἐγκαταλείπει τοὺς χριστιανούς. Εἰς
τὰς τρικυμίας ἀναφαίνεται ὁ καλὸς ναυτικὸς καὶ εἰς τὰς δοκιμασίας
ὁ καλὸς χριστιανός. Προσεύχεσθε καὶ θὰ παρέλθῃ τὸ ποτήριον τοῦτο.
Θὰ ἴδωμεν πάλιν καλὰς ἡμέρας καὶ θὰ εὐλογήσωμεν τὸν Θεόν.
Θαρρεῖτε, ὡς ἐμπρέπει εἰς καλοὺς χριστιανούς».

Τὴν μεσημέριαν ὁ μητροπολίτης διακέμει εἰς ὅλους φρυγιανὸν
ἄρτον καὶ ἐλαῖας καὶ ὅρυζαν εἰς τὰ μικρὰ παιδία.

Μετὰ τοῦτο ἀπὸ τὸ ὄψος τῆς κλίμακος τοῦ προσαυλίου ἀναγινώ-
σκει καὶ ἐρμηνεύει εἰς τοὺς συγκεντρωμένους πρόσφυγας περικοπὰς
τοῦ Εὐαγγελίου. Τὴν ὥραν ἐκείνην ἀνοίγει θορυβωδῶς τὴν ἔξωθυ-
ραν ὑπαστυνόμος μετ' ἐνόπλου στρατιώτου. Ἡ θέα τοῦ Τούρκου
ἀστυγομικοῦ κατετάραξε τοὺς συγκεντρωμένους χριστιανούς. Άλ γυ-

ναίκες καὶ τὰ παιδία κραυγάζουν γοερῶς, οἱ ἀγδρες συγκεντροῦνται πέριξ τοῦ μητροπολίτου. Ὁ ὑπαστυνόμος ἐπίληροφόρησεν δτὶ δ φρούραρχος Σαλῆ Ζεκῆ δέης ζητεῖ τὸν μητροπολίτην εἰς τὸ φρουραρχεῖον. Ὁ μητροπολίτης γαλήνιος καὶ ἀποφασιστικὸς καθησυχάζει διὰ νεύματος τοὺς τεταραγμένους χριστιανοὺς καὶ ἀναχωρεῖ ἐν συνοδείᾳ τοῦ ὑπαστυνόμου καὶ τοῦ ἐνόπλου στρατιώτου. Ἡ ἀγωνία κατέλαβε τοὺς ἀπομεμονωμένους εἰς τὸ προαύλιον χριστιανούς.

Ἐξωθεν ἡκούετο δικιμονιώδης θόρυβος, ζωηραὶ κραυγαὶ καὶ ἥχοι δργάνων. Εἰσήρχετο εἰς τὴν Σμύρνην τὸ 4ον σῶμα ἵππικοῦ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Μεχμέτ Τζακῆ δέην. Ἡκολούθει ὁ νέος διοικητῆς Σμύρνης, ὁ στρατηγὸς Νουρεδδὶν πασᾶς, ὁ ἀκμοδόρος δργανωτῆς τῶν σφαγῶν τῆς Ἰωνίας, ὁ ἀνακληθεὶς πρὸ τριετίας ἐκ Σμύρνης ὑπὸ τῶν ἀρμοστῶν δι' ἐνεργειῶν τοῦ μητροπολίτου Χρυσοστόμου. Οἱ Τούρκοι ὑπεδέχθησαν μὲ τοῦ αλλον ἐνθουσιασμὸν τὸν στρατὸν καὶ τὸν γικητὴν στρατηγόν.

Ἀποσπῶμεν ἀπὸ τὴν κατάθεσιν τοῦ Θωμᾶ Βουλτσίου, κλητῆρος τοῦ μητροπολίτου, παραμείναντος μέχρι τῆς τελευταίας ἡμέρας καὶ ἐπὶ εἰκοσαετίαν πιστῶς ὑπηρετήσαντος αὐτὸν, τὴν κατωτέρῳ ἀφήγησιν τῶν τελευταίων περιπετειῶν τοῦ μητροπολίτου. «Ο ἀστυνόμος ὠδήγησε τὸ δεσπότην στὸ φρούραρχο, ἔνα μαυρειδερὸν Ἀλβανόν. Ἡ πόρτα ἔμεινε μισάνοιχτη καὶ ἔβλεπα μέσα. Ἐχαιρετίστηκαν. Ὁ φρούραρχος παράγγειλε γιὰ τὸ δεσπότην διαστολήν. Ἔπειτα δ φρούραρχος ἔλεγε καὶ δ δεσπότης ἔγραψε. Σὲ λίγη ὥρα ἐτελείωσαν. Ὅταν ἐδήγηκαμε ἔξω μὲ τὸν ἀστυνόμο τὸ ἀμάξι μας. Καλὴ τύχη ἔφθασαν τὴν ὥρα ἐκείνη δύο Ἀμερικάνοι ἀξιωματικοὶ καὶ εἶχαν τὴν καλωσύνην νὰ μᾶς δώσουν τὸ αὐτοκίνητό τους νὰ γυρίσωμε. Ἐφθάσαμε στὴ μητρόπολη ἡ ὥρα πέντε. Χαρὰ δλων, ποὺ μᾶς εἶδαν. Ὁ μητροπολίτης ἔγραψε τὴν προκήρυξην ποὺ τοῦ ἔδωκεν δ φρούραρχος. Ἡ προκήρυξη ἔλεγε νὰ μένουν δλοι στὰ σπίτια τους καὶ νὰ παραδώσουν τὰ ὅπλα στὴν ἔξουσία.

Στάδις δκτὼ τὸ βράδυ ἔρχεται ἔνα αὐτοκίνητο στὴ μητρόπολη μὲ τὸν ἔδιο ἀστυνόμο καὶ δύο στρατιώτες ὠπλισμένους μὲ λόγχες. Ἡλθαν νὰ πάρουν τὸν δεσπότην πώς τὸν ζητᾶ δ νομάρχης, δὲν εἴπων τὸ σνομικ, νὰ πάῃ στὸ διοικητήριο μὲ τρεις δημογέροντες. Ἐπήρρημε τὸν Τσάουρουκτσόγλου καὶ τὸν Κλιμάνογλου καὶ ἐμπῆκαν οἱ τρεις καὶ οἱ ἀστυνομικοὶ στὸ αὐτοκίνητο, γιὰ μένα δὲν εἶχε θέση

καὶ μωύπε δ δεσπότης νὰ περιμένω στὴ μητρόπολη. Στὰς δέκα τὸ
θράδυ ἔνας ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες, ποὺ ἥλθαν τὸ ἀπόγευμα, ἔφερε
μία κάρτα τοῦ δεσπότη γιὰ τὸν ἀδελφό του Εὐγένιο. Τοῦ ἔγραφε:
«Ἄγαπητὲ ἀδελφέ, Μᾶς ἐκράτησαν ἀπόψε ἡμὲ ὡς πρόεδρον τῆς
Μικρασιατικῆς ἀμύνης, τοὺς ἄλλους ὡς μέλη. Μήγι ἀνησυχῇτε». Ο
Εὐγένιος ἀρχισεὶς νὰ κλαίῃ. Τὸ ἄλλο πρωί, Κυριακή, στὰς 8 μὲ
στέλλει νὰ μάθω γιὰ τὸ δεσπότη. Εύρηκα τὸν Ζαδὲ τῆς τραπέζης.
Πρὶν μισὴ ὥρα συγάντησε τὸν ὑπαστυνόμο, ποὺ εἰχε πάρει τὸ δεσ-
πότη. Αὐτὸς τοῦ εἶπε πώς τὸ δεσπότη τὸν χάλασσαν, καθὼς καὶ
τοὺς δημογέροντες. «Ἐτοι ἔγιναν. Ως τὴν Τετάρτη, ποὺ ἔφυγα,
δὲν μπόρεσα νὰ μάθω τίποτε ἄλλο».

Εἶναι ἡ μόνη αὐθεντικὴ ἀφήγησις τῶν τελευταίων ὥρων τῆς
ζωῆς τοῦ μητροπολίτου Χρυσοστόμου. «Ολαι αἱ ἄλλαι ἀφηγήσεις
Ἐλλήνων καὶ ἔγινων δημοσιογράφων περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου,
ἐὰν τουτέστι τὸ ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου ἢ τὴν πρωίαν τῆς Κυρια-
κῆς, καὶ περὶ τοῦ εἴδους τῶν σκληρῶν βασάνων, τὰς δποίας ὑπέ-
στη δ μάρτυς ἵεράρχης, δὲν ἔχουν μέχρι τοῦδε καμμίαν αὐθεντικὴν
βεβαίωσιν παρ' ὅλας τὰς γενομένας ἔρευνας. Οἱ μόγοι αὐτόπται
μάρτυρες εἶναι οἱ ἔξιγγριωμένοι φονεῖς, τὸ φανατικὸν καὶ αἷμοδό-
ρον πλῆθος, τὸ δποίον διεμέλισε τὸν μάρτυρα, ἀλλ ἐξ αὐτῶν οὐ-
δεὶς δύναται νὰ κληθῇ καὶ μαρτυρήσῃ διὰ τὴν σκηνὴν αὐτὴν τοῦ
τραγικοῦ θανάτου. Τὸ πιθανώτερον εἶναι διὰ δ Νουρεδδίη πασᾶς, δι-
ψῶν ἐκδίκησιν καὶ φοδούμενος ἔνεικὴν ἐπέμβασιν, παρέδωσε τὸ
ἑσπέρας τῆς ἰδίας ἡμέρας τοῦ Σαββάτου τὸν μητροπολίτην εἰς τὸ
ἀνυπόμογον καὶ αἷμοδιψὲς πλῆθος, τὸ δποίον ὡρύετο κάτωθεν τοῦ
διοικητηρίου καὶ εἰχε τὴν ἀκάθετον δίψαν τῶν ἐξεγερθέντων ἀ-
γρίων ἐνστίκτων διὰ νὰ ἴδῃ καὶ ἐντρυφήσῃ μὲ ἀπλήστους ὀφθαλμοὺς
εἰς τὸ ρέον αἷμα καὶ τὴν τραγικῶς ἀλλοιουμένην καὶ σθεννυμένην
ἀπὸ μαρτυρικὸν θάνατον φυτιογγωμάκιν τοῦ ἵεράρχου, κορυφαῖον
«Ρούμ, συμβολίζοντος εἰς τὰ δύματα τῶν Τούρκων τὴν γενναιότητα,
τὴν δύναμιν, τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἡττηθέντος καὶ συντριβέντος τώρα
ἔχθροος.

«Αλλ ἐὰν οὐδεμίᾳ ὑπάρχῃ αὐθεντικὴ ἀφήγησις τῆς προκαλού-
σης τὸ ρέγος σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἡρωικοῦ ἵεράρχου, δ βιο-
γράφος του, δ δποίος συγεκέντρωσε μὲ εὐλαβῆ προσοχὴν καὶ ἐπι-
μονὴν τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς του, συνεκόμισεν ἀπὸ ἔγγραφα,
ἀπὸ δημοσιεύματα, ἀπὸ ἀφηγήσεις, ἀπὸ πᾶσαν πηγὴν τὸ ὄλικὸν
τῆς ἀγασυγθέσεώς του, αὐτός, δστις τὸν παρηκολούθησε διαπλασ-

σόμενον, λαλούντα ἀπὸ τοῦ ἄμβωγος, κρούοντα τοὺς κώδωνας τῆς ἀναστάσεως, ἔξεγειρόμενον ὑπὲρ τοῦ δικαίου, ἀντιμετωπίζοντα τὴν βίαν, τηγκόμενον ὑπὲρ τῆς πατρίδος, πραϋνόμενον ἐγτὸς τῶν κύκλων τῆς εὐαγγελικῆς ἀγάπης, μὲ τὴν φυσιογνωμίαν του φωτιζομένην πότε ἀπὸ τὸ θλαρὸν φῶς κανδήλας εἰκονοστασίου, πότε ἀπὸ τὴν λάμψιν ἐκρηκτικῆς ὥλης, αὐτὸς ἥμπορει μὲ τὸ κῦρος αὐτόπτου μάρτυρος νὰ ἀναπαραστήσῃ τὸ τραγικὸν δρᾶμα ὡς διεξήχθη εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μητροπολίτου...

Τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἀντιμετώπιζεν δι μητροπολίτης Χρυσόστομος δι^ο δληγῆς τῆς ζωῆς του. Εἶχε τὴν συναίσθησιν διτι ἐκεῖ μοιραίως τὸν ὀδῆγης ή παρρησία καὶ δι ἀκάθετος πατριωτισμός του, γῆσθάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ ἔξοικειωθῇ μὲ τὸν ἀνημμένον σίδηρον καὶ τὴν ἀστράπτουσαν μάχαιραν, ἐπροπονεῖτο διὰ νὰ μὴ ἐμφανίσῃ ποτὲ τὸ ταπεινωτικὸν δέος πρὸ τῆς ἀπειλῆς τοῦ θαγάτου καὶ ἐκράτυνετο διὰ νὰ μὴ διαψεύσῃ ποτὲ τὸν ἐμψυχωτικὸν τόνον τοῦ αγρύγματός του τὸ εὐτελὲς δρμέμφυτον τῆς ζωῆς.

Εἶχεν ἐμπληγθῆ διὰ τῆς ρωμαντικῆς ιδεοσυγκρασίας του ἀπὸ τὴν πεποιθησιν διτι μαρτυρικὸς θάνατος εἶναι ή διστάτη ὑπηρεσία πρὸς τὸ ίδεωδεῖς τῆς πατρίδος. Ἐφιλοδόξει νὰ γίνῃ κρίκος τῆς μεγάλης παραδόσεως τοῦ δρθιοδόξου κλήρου ἔξαγοράζοντος θλας τὰς ἀδυναμίας του διὰ τῆς τραγικῆς χορείας τῶν μαρτύρων ἱεραρχῶν. Αἰσθητικῶς ἀπετροπιάζετο δι^ο ἔαυτὸν τὸν ἄγονον μαρασμὸν τοῦ γήρατος. Εἶχε τὴν ἐμφυτον φιλαρέσκειαν νὰ πέσῃ ἀγωνιζόμενος μὲ ἀκάνθινον στέφανον εἰς τοὺς κροτάφους.

Μὲ αὐτὴν τὴν βαθέως χαραγμένην ψυχολογίαν ὅψωσε τὸ ηθικόν του παράστημα ἔμπροσθεν τοῦ Τούρκου διοικητοῦ. Εύθυτενής, παγερός, δλιγολόγος ἐπτόησε καὶ ἀπεγοήτευσε τὸν νικητήν.

Οὕτως ή μόνη διέξοδος κατέστη ή παραπομπή του εἰς τὴν κρίσιν τοῦ δχλου, τοῦ ὠρυομένου κάτωθεν τοῦ Διοικητηρίου.

Οὔτε ή πρατήτης, οὔτε ή ὑπεροχὴ τοῦ ἱεράρχου συνεκράτησαν τὰ ἄγρια δρμέμφυτα τοῦ φανατικοῦ δχλου. Καὶ συνετελέσθη ἐκεῖ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ διοικητηρίου ή δι^ο ὅδρεων, ἐμπτυσμῶν, κολάφων καὶ πληγμάτων εὐαγγελικὴ σκηνὴ τοῦ μαρτυρικοῦ θαγάτου.

“Ολη ή μακρὰ προπόνησις καὶ ἔξοικείωσις τοῦ μητροπολίτου μὲ τὸν θάνατον, δλη ή θεία μετάληψις τῆς βιβλικῆς διδασκαλίας καὶ τὸ ἔξάπτον εἰς ἡρωικὴν αὐτοθυσίαν εὐαγγελικὸν δρᾶμα ἀπετέ-

λεσαν κατὰ τὴν ὑστάτην ἐκείνην ὥραν τὸ θεῖον ἀντίδοτον τῶν εὐ-
τελῶν ὅδρεων καὶ τῶν σωματικῶν ἀλγηδόνων.

Βάλσαμον ἔχεον οἱ λόγοι τῆς τελευταίας προσευχῆς του Πολυ-
κάρπου, τοῦ δποίου ἡκολούθει τώρα τὰ αἰματηρὰ ἵχνη ὁ μητρο-
πολίτης. Θείαν καρτερίαν ἐνεστάλαξεν εἰς τὸν ἱεράρχην ἡ ὑψηλὴ
συναίσθησις ὅτι ἐτέλει τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὑστάτην λειτουργίαν,
ὅτι τὸ ἴδικόν του αἷμα ἦτο τὸ ὑπὲρ πολλῶν ἐκχυνόμενον...

Καὶ ἐφ' ὅσον τὰ πλήγματα ἦσαν βιαιότερα καὶ ἔξακολούθει τὸ
μαρτύριον, ἀπέδαινον διονέν ἀσθενέστερα: αἱ σωματικαὶ ἀλγηδόνες,
ἔξειπον οἱ σπασμοὶ καὶ ἡπλοῦτο ἐγτονωτέρα ἔκφρασις θείας ἀγαλ-
λιάσεως ἐπὶ τῆς ἀγίας μορφῆς του ἱεράρχου.

Τὸ σῶμα ἡτούμενον ἡλευθέρων γινήτριαν του θανάτου τὴν
ψυχήν...

Καὶ τώρα ὁ Νεκρὸς ἡκρωτηριασμένος, παραμορφωμένος, ἀτα-
φος καὶ ἀκλαυτος ἔξακολούθει τὸ ἀνύστακτον κήρυγμά του ἀπὸ
τοῦ ὄψους τοῦ γέου Γολγοθᾶ, συνδέει ὡς σιδηροῦς κρίκος ἀδιαρ-
ρήκτου ἀλύσεως τὰς μεγάλας παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου εἰς
ἡμέρας καταπτώσεως καὶ παρακμῆς, ρίπτει φῶς ἀγίας λαμπάδος
εἰς τὸ ἔρεθος καταστρεπτικῆς περιόδου τῆς ἑλληνικῆς ἴστορίας,
διδάσκει κατὰ μῆκος ἀτέρμονος χρόνου ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ¹
παλλομένη ἀπὸ ἑλληνικὸν ἴδεωδες καὶ χριστιανικὴν πίστιν μετα-
βάλλει τὸ πῦρ εἰς δρόσον καὶ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον εἰς εὐθανα-
σίαν.....

1929.

◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ.

Θλεβερὰ ἀπάντη.

Π. Ροδοκανάκη.

Εἰς μάτην εἰς ἀπὸ τοὺς συντρόφους μας τραγουδεῖ περιπαθῶς
τὴν καλλονὴν τῆς ὥραίας νύμφης τῆς Ἱωνίας:

"Ἄχ, Σμύρνη, Σμύρνη, σ' ἀγαπῶ

σὰν τὰ μάτια μου, τὰ μάτια μου τὰ δυό..."

Τὰ αὐτιὰ καὶ τὰ βλέμματα τῶν φίλων, ποὺ συγεκεντρώθησαν
εἰς τὸ λαϊκὸν κρασοπωλεῖον διὰ γὰρ κάμιουν σπουδάζεις εἰς τὸν Βάκ-

χον, ἔχουν ἀφοσιωθῆντες τὸ καναρίνι, τὸ ἀποῖον χοροπηδᾶς πλάκας ἀπὸ τὸν λαμπτῆρα. Τὰ ποτήρια μέγουν γεμάτα ἐνῷ ροφῶμεν ὅλοι τὸ ἡχητικὸν νέκταρ, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὸν πουπουλένιο λάρυγγα τοῦ πουλιού μὲ τὸ κίτρινον φράκο.

Ἐκοιμότανε ἐπάνω εἰς τὸ καλαμάκι του τὴν ὥραν ποὺ γῆ συντροφιὰ εἰσῆλασε μὲ ἄσματα τρελλὰ εἰς τὸ ἀντρον τοῦ εὐθύμου Θεοῦ. Καὶ ἔξαφνα, μόλις ἥγοιτε τις μαῦρες χάνδρες τῶν ματιῶν του, ὅπως εὑρέθηκε βουτηγμένο εἰς τὸν χρυσὸν τοῦ ἡλεκτρικοῦ καὶ τὸν ζωηρὸν θόρυβον τῶν νεανικῶν τραγουδιῶν, ἐγελάστηκε, καὶ ἐνόμισεν ὅτι τὸ σνειρὸν ποὺ ἔβλεπεν ἐκείνην τὴν ὥραν ἐγίνετο πραγματικότης. Εὑρέθηκεν ὡς διὰ μαγείας τὸ καναρίνι εἰς τὰ χλιαρὰ γνησιὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, οὗ πρόγονοί μας ἔδαλαν νὰ ἐπιπλέουν εἰς τὸ τουρκουάζ τῶν κυμάτων τὰς Νήσους τῶν Μακάρων, εἰσέπνευσε τὸ ἄρωμα τῶν φαντασιῶν λουλουδιῶν ποὺ θαυματουργεῖ ὁ ἴσημερινός, ἐστροβιλίσθη μὲ τὴν χρυσόκονιν χιλιάδων ἀλλων καναρινιῶν ἐπάνω ἀπὸ δάση δλόκηρα βανανεών, ἔσθησε τὴν δίψαν του μὲ τὰ ροσόλια μιᾶς χουρμάδας καὶ ἐπίναξε τὸ πτέρωμά του καταληφθὲν ἀπὸ Ἰλιγγον ἥδοντῆς. "Ολα αὐτὰ διὰ γὰρ γίνουν δὲν ἔχρεις οὕτε δευτερόλεπτον. "Επειτα, γῆ τρελλὴ χαρὰ ποὺ ἐπλημμύριζε τὸ στηθάκι του, ἔζήτησε νὰ ἀναβλύσῃ καὶ νὰ ἐριμηγευθῇ εἰς ρύθμόν, νὰ ἔνσαρκωθῇ εἰς μέλος, νὰ ἀναδῇ καὶ νὰ κατρακυλήσῃ μεθυσμένη ἐπάνω εἰς τὰ πλέον ἀνθισμένα σκαλοπάτια τῆς διατονικῆς κλίμακος τῶν πουλιῶν. Καὶ εὐθὺς ἀπὸ τὸ βάριφος τὸ πελεκημένο σὲ φίλυτισι, ἔξωρημησε καὶ ἐστροβιλίσθη ἔνα συντριβάνι ἀπὸ μέλι, πότε στήγοντας δλόρθον πρὸς τὰ ἐπουράνια ἔνα λεπτὸν χρυσοῦν σύρμα, ποὺ διαρκῶς ἀνέβαινε καὶ ὠμοίαζε μὲ ἀκτίνα αστρου, ἀπὸ τὸ ἀκρον τῆς δοποίας ἐκρεμότανε καὶ ἐσκιρτοῦσεν ἥδονικώτατα τὸ καναρίνι, καὶ πότε γῆ κλωστὴ αὐτὴ κατέπιπτεν εἰς μετρημένα διαστήματα, ἐκινείτο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ σὰν μίσχος λουλουδιοῦ καὶ εἰς τὸ τέλος ἐθρυμματίζετο καὶ ἐσκόρπιζε πρὸς δλας τὰς διευθύνσεις χουφτίες ἀπὸ τοπέζια μικρὰ καὶ μεγάλα. "Ολα αὐτὰ δὲν διήρκεσαν παρὰ μόνον τὸ ἀπειρον δλίγων δευτερολέπτων, ἀγτελήγθησαν καὶ οἱ μαῦρες χάνδρες τῶν ματιῶν τοῦ καναρινιοῦ τὴν σκληρὰν πραγματικότητα καὶ ἔζήτησαν παρηγορίαν εἰς τὸ θάλπος τῆς φτερούγας, ἡ ὅποια ἥγοιτε τὴν δευτάρια της καὶ ἐσκέπασε στοργικὰ τὸ μαρτυρικὸ κεφαλάκι τοῦ ξεγιτευμένου.

1915.

Τὸ πρῶτον κανόνε.

('Απὸ τὴν μικρασιατικὴν ἐκδότρατείαν τοῦ 1921).

Νικολάου Καρβούνη.

Γ "Υστέρα ἀπὸ τὴν καταθλιπτικὴν μονοτονίαν τῆς ἐρήμου, πόσον εἶναι νέα καὶ ώραια καὶ ἔκουραστικὰ αὐτὰ τὰ ἐρυθροκίτρινα, γυμνά, χωματένια θουγά. Νὰ ζητήσῃ κανεὶς καὶ χλωρίδα; Εἶγαι πάρα πολύ. Ἀφοῦ τὰ δάραια χωράφια μὲ τὰ βαρειά, πυρρόχρυσα στάχυα. Ἀρκεῖ καὶ τὸ ξέθωρον ὑψηλὸν χόρτον ποὺ κυματίζει ἀενάως ἀπὸ τὸν ἄνεμον.

Μόλις ή ἀπέραντος ἔργιος στέπη ἐκόπη ἀποτόμως μὲ ἔγκυ κατήφορον, τὸ ἀμφόρον χάρος ὑπεχώρησεν εἰς δάρχην δημιουργίας. Ἀρχισαν γὰρ διαπλάσσονται γραμματί. Καὶ τώρα δύκοῦνται ἐμπρός, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ κορυφογραμματί καὶ πλαχιές. Ἐνας κυανωπὸς ὅγκος, συμμετρικὸς δεξιά, πρὸς δορρᾶν, εἶναι τὸ Κιρέζδγλοσ. Σύγγεφα κονιορτοῦ ἀνάμεσ' ἀπὸ τὰς κορυφογραμμάτις φυγερώγουν τὸν δρόμον τῶν φαλάγγων τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ. Ἀλλαι φάλαγγες θαδίζουν δεξιώτερα. Ποιοῦ; Θὰ πρωτοσυναντήσῃ τὸν ἔχθρόν;

Σήμερον ἀσφαλῶς τελειώγουν αἱ πορεῖαι. Πρὸς τὸ δράδυ λίστας βρούτησῃ τὸ κανόνι. Καὶ ή μεταβολὴ τῆς σκηνοθεσίας εἶναι εὐπρόσδεκτος εἰς τὰ μάτια καὶ εἰς τὴν ψυχήν. Ἀκόμη καὶ ὁ οὐρανός, ἀπελπιστικὰ ἀνέφελος καὶ πυρακτωμένος τόσας ημέρας, ἐσκεπάσθη τὸ πρωὶ ἀπὸ σύννεφα βαρειά, ποὺ σύρουν δόλον γρηγορώτερα τὰς σκιάς των ἐπάνω εἰς τὰς βαθείας κολπώσεις τοῦ διακεκομμένου αὐτοῦ ἔδάφους.

Ἄπὸ τὴν δύσιν, πίσω ἀπὸ τὴν ἐπιβλητικὴν καμπυλότητα ἐνὸς ἐπιμήκους βουγοῦ, προβάλλει καὶ ἀνεβαίνει καὶ ἀρχίζει νὰ κατακτᾷ τὸ στερέωμα μία συμπαγής μαυρίλα γεφῶν. Ριπαὶ ψυχραὶ κατεβαίνουν, ἀραιαὶ κατ' ἀρχάς, συχνότεραι μετ' ὀλίγον, ἀπὸ τὸ θουγάν. Εἰς τὸ μονοπάτι, ἀπὸ τὸ ὄποιον περνῷ μὲ καγονικὸν ὄγκοντισμὸν ἡ ἔφιππος συνοδεία, στροβιλίζονται στήλαι κονιορτοῦ. Τὸ ἀλογα, τὰ δόποια ἐπροχωροῦσαν ἔως τώρα μὲ σκυμμένους τοὺς τραχύλους ἀπὸ τὴν κούρασιν καὶ τὴν δίψαν, ζωγρεύουν. Εἰσπνέουν δρμητικὰ τὸν δύρδαν ἄνεμον καὶ φυσοῦν γευρικὰ καὶ ἀνασηκώνουν τοὺς λακιούς καὶ μία φρικίασις ἀνησυχίας συσπᾶ τὸ λαμπερὸν ἀπὸ τὸν ἰδρῶτα τρίχωμά των.

Η πρώτη άστραπή σχίζει γοργή τὴν ἀπειλητικὴν μελανότητα τοῦ δυσμικοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἡ πρώτη βροντή, ὅμοία πρὸς ἔξαφνικὸν ἀφρηνιασμένον κύλισμα μυριάδων τροχοφόρων εἰς ἀκανόνιστον καλυτερίμι συναρπάζει τὰ πάντα. Τὰ σύνυεφα κατακτοῦν τὸν οὐρανόν. Σκεπάζουν βαριὰ τὰς κορυφάς. Αἱ πρῶται ἀραιαί, χονδραὶ σταγόνες τῆς βροχῆς μαστιγώνου τῷ ἄλογα, τοὺς ἀναβάτας, τὴν γῆν.

—Βρόντησε τὸ κανόνι τὸ οὐρανοῦ, παιδιά! Λύστε ἀπὸ τὴν ἀψίδα τοῦ ἐφιπποῦ τῷ ἀδιάβροχα! Νῦνθι διάτορος καὶ χροπή μία φωνὴ ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τῆς ἐφίππου φάλαγγος.

Μόλις ἐφορέθησαν τῷ ἀδιάβροχα καὶ ἐτραυγήθησαν οἱ κάσκες καὶ τὰ πηλήκια ἔως τὸ αὐτιά, ἡ θερινὴ καταιγὶς ἔξεσπασεν ἀποτύμως μὲ δληγη τὴν μυνίαν τῆς. "Ἐνα δαιμονιῶδες σύννεφον κονιορτοῦ νῦνθη ἀπὸ τὴν γῆν πρὸς τὸν οὐρανὸν δι' ὀλίγα λεπτά. Τυφλωμένα τῷ ἄλογα ἐτέντωσαν τοὺς λαιμούς των, ἥρχισαν νὰ φυσοῦν μὲ διεσταλμένους τοὺς ρώθωνας, μὲ ἀνεμισμένας τὰς χαῖτας καὶ νὰ τροχάζουν μόνα των. Οἱ ἀναβάται, μὲ τὰ μάτια κλειστά, ἀγεθοκατεβαίνοντες εἰς τὰ ἐφίππια μὲ τὸν ρυθμὸν τοῦ τροχασμοῦ, σφίγγουν τοὺς χαλινούς καὶ γυριμένοι πρὸς τὰ ἐμπρὸς στρέφουν τὰ πρόσωπά των πρὸς τὰ δεξιά, κατὰ τὴν ἀγτίθετον φορὰν τῆς καταιγίδος.

Μία λωρὶς τὸ οὐρανοῦ δὲν ἔχει ἀκόμη σκεπασθῆ. Λάμπει ἀπὸ τὴν ἀντίθεσιν ζωηρότερον τὸ γαλανόν της φῶς καὶ μέσα εἰς αὐτὸν δυφώνεται ἡ κορυφὴ τοῦ Κιρέζ-δγλοῦ. Τριγύρω της τώρα ἀναπηδᾶ μία ἔξαφνικὴ ἄνθησις φλογερὰ καὶ γεννῶνται καὶ διελύονται διὰ νὰ ξαναγεννηθοῦν γλαυκαὶ σφαῖραι καπνοῦ. "Αρχισαν ἐκεὶ κάτω!

Μέσα εἰς τὰς βροντὰς ξεχωρίζει ἐγίστε τὸ ξηρὸν σφυροκόπημα τοῦ κανονιοῦ. Μία φάλαγξ πεζικοῦ ποὺ ἀργοπροβαίνει μὲ κόπον μέσα εἰς τὴν καταιγίδα, στρέφει τὰ μάτια πρὸς τὸ Κιρέζ-δγλοῦ καὶ ἀλαλάζει. "Ορμητικὸς σφυριμὸς ξεχειλίσματος ζωῆς, μέθη ποὺ γεννᾷ τὸν σεισμὸν τῶν ψυχῶν, ξεσπᾶ εἰς τὰ στήθη τῶν πολεμιστῶν, στενόχωρα πλέον διὰ τὸ ἀναπτερύγισμα τῶν καρδιῶν. Τί ἀξίζει ἡ ζωὴ ὅταν δὲν ἔτοιμή ζεται νὰ διθῇ συνολικὰ διὰ τοὺς ἀλλους καὶ διὰ τὴν δόξαν;

Τὸ ἄλογα καλπάζουν τρελλά. "Οχι δρμητικώτερον ἀπὸ τὸ πέταγμα τῆς ψυχῆς τῶν ἵππεων. Η μαγία τοῦ νετοῦ καταισχύνεται ἀπὸ τὸν κοχλασμὸν τῆς ζωῆς τῶν ἐμφύχων. Πλαταγίζουν τὰ κράσπεδα τῶν ἀδιαδρόχων καὶ τὰ γόνατα εἰγαι διάβροχα καὶ αἱ χαῖται **"Αλεξ. Γ. Σαρῆ** Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Τ' γυμνασίου

τῶν ἀλόγων κολλημέναις εἰς τοὺς τραχήλους τῶν καὶ κρουνοὶ νεροῦ κατρακυλοῦν ἀπὸ παντοῦ. Τὸ κανόνι τῶν ἀνθρώπων καὶ αἱ βρονταὶ τοῦ Θεοῦ καὶ αἱ θαυμάτωικαὶ ἀναλάμψεις τῶν ἀστραπῶν καὶ οἱ ὄργιλοι φλογεροὶ αἰφνιδιασμοὶ τῶν ὀδίδων καὶ η τρελλὴ λαχὴ τῶν στρατευμάτων — λαχὴ χαρᾶς, λαχὴ συγαισθήσεως πληγρότητος δημιουργικῆς — κάμνουν πλατὺν τὸν κόσμον καὶ ὥραῖν καὶ γεανικὸν μέσα εἰς τὸ θάμβος τῆς ἐξαφγικῆς καταιγίδος.

Τὸ πρῶτον κανόνι μετὰ τὰς πορείας τῆς ἑρήμου ἔθρόντησε μέσα εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ σεισμοῦ τῶν στοιχείων.

1921.

• • • • •

3. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ.

Τ' ἀγνάντεια.

Ἄλεξάνδρου Παπαδιαμάντη.

Ἐπάνω στὸν βράχο τῆς ἑρήμου ἀκτῆς, ἀπὸ παλαιοὺς λησμονημένους χρόνους εὑρίσκετο κτισμένον τὸ ἔξωκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευδόντρας. Ὁλον τὸν χειμῶνα παπᾶς δὲν ἤρχετο νὰ λειτουργήσῃ. Ο δοριεῖς μαίνεται καὶ δρυχάται ἀνὰ τὸ πέλαγος τὸ ἀπλωμένον μαυρογάλανον καὶ βαθύ, τὸ κῦμα λυσσᾶ καὶ ἀφρίζει ἐναντίον τοῦ βράχου. Καὶ δ βράχος ὑψώνει τὴν πλάτην του γίγας ἀκλόνητος, στοιχεὶο ῥιζωμένον βαθεὶὰ στὴν γῆν, καὶ τὸ ἑρημοκκλήσι λευκὸν καὶ γλαρόν, ὡς φωλεὰ θαλασσατοῦ, στεφανώνει τὴν κορυφὴν του.

Ολον τὸν χρόνον παπᾶς δὲν ἐφαίνετο καὶ καλόγγηρος δὲν ἤρχετο νὰ δοξολογήσῃ. Μόνον τὴν ἡμέραν τῶν Φώτων κατέβαινεν ἀπὸ τὸ ὅψος τοῦ βραχώδους βουνοῦ, ἀπὸ τὸ λευκὸν μοναστηράκι του Ἀγίου Χαραλάμπους, σεβάσμιος, μὲ φτερουγίζοντα κάτασπρα μαλλιὰ καὶ κυματίζοντα βαθεὶὰ γένεια, ἔνας γέρων ἵερεύς, «ώς νεοτάτος τῆς ἀνω καλιεῖς τῶν Ἀγγέλων», διὰ γὰρ λειτουργήσῃ τὸ παλαιὸν λησμονημένον ἑρημοκκλήσι. Ἐκεὶ ἤρχοντο τρεῖς-τέσσαρες βοσκοί, βουγίσιοι, ἀλειτούργητοι, ἤρχοντο μὲ τὶς φαμίλιες των τὶς ἀνέθρακτες καὶ ἀπραχτες, μὲ τὰ βοσκόπουλά των τὶς ἀχτένιστα καὶ ἀνιψιτα, ποὺ δὲν ἤξευραν γὰρ κάνουν τὸ σταυρό τους, διὰ γὰρ ἀγιασθοῦν καὶ νὰ λειτουργηθοῦν ἐκεῖ· καὶ εἰς τὴν ἀπόλυτην τῆς λειτουργίας δι γηραιὸς παπᾶς μὲ τοὺς πτερυγίζοντας βοστρύχους εἰς ὁ φύσημα τοῦ βορρᾶ, καὶ τὴν βαθεῖαν κυματιγομένην γενείαδα, κα-

τέθαινε κάτω εις τὸν μέγαν ἀπλωτὸν αἰγιαλὸν ἀνάμεσα εἰς ἀγρίους Θαλασσοπλήκτους βράχους, διὰ γὰρ φωτίση καὶ ἀγιάση τὸ ἀφώτιστα κύματα.

Τὸν ἄλλον καιρὸν ἥρχοντο, συνήθως τὴν ἀνοιξιν, γυναικες ναυτικῶν καὶ θυγατέρες, κάτω ἀπὸ τὴν χώραν, μὲν σκοπὸν γ' ἀγάφουν τὰ κανδήλια, καὶ παρακαλέσουν τὴν Παναγίαν τὴν Κατευοδώτραν νὰ δῶμαγήσῃ καὶ κατευοδώσῃ τοὺς Θαλασσοδαρμένους συζύγους καὶ τοὺς πατέρας των. Ὡραῖες κοπέλλες μὲν ὑποκάμισα κόκκινα μεταξιωτά, μὲν τραχηλιές φιλοκεντημένες, μὲν τοὺς χυτοὺς δραχίσινας, ἥρχοντο νὰ ἵκετεύσουν διὰ τὰ ἀδελφάκια των ποὺ ἐθαλασσοπύγοντο δι' αὐτάς, διὰ γὰρ τές φέρουν προικιὰ ἀπὸ τὴν Πόλιν, στολίδια ἀπὸ τὴν Βενετίαν, κειμήλια ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Νεαραὶ γυναικες δρεμβάζουσαι καὶ μητέρες συλλογισμέναι ἥρχοντο διὰ νὰ καθίσουν καὶ ἀγναντέψουν.

Ἄμα εἰχαν φωτισθῆ τὰ νερά, ἢ δψιμώτερα, ἀφοῦ εἶχαν περάσει κι' αἱ Ἀπόκρεω, συνήθως περὶ τὴν δευτέραν ἑδομάδαν τῶν Νηστειῶν, ἀφοῦ εἰχαν γευθῆ πλέον ἀχινοὺς καὶ στρείδια ἀρκετά, οἱ ναυτικοὶ μας ἐπέβαιναν εἰς τὰ βρίκια, εἰς τές σκούνες των, καὶ ἐμίσευαν ἐπήγαιναν νὰ ταξιδέψουν. Τὸν καιρὸν ἐκείνον καράβια καὶ χολέττες «ἔδεναν» μεσοῦντος τοῦ φθινοπώρου. Οἱ Θαλασσινοὶ μας ἀγαποῦσαν πολὺ τῆς ἑστίας τὴν θαλπωρήν, τὸν καπνὸν τοῦ μελάθρου. Καὶ ὅταν ἐπανήρχετο ἡ ἀνοιξις εἰς τὴν γῆν, τότε αὐτοὶ ἐπέστρεφαν εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἐσηκώνοντο στὰ πανιά τὰ αἵμαδιασμένα καὶ ναρκωμένα ἀπὸ τὴν μακρὰν δραστώνην σκάφη ἀνὰ δύο ἢ τρία τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καὶ ἡ σκούνα ἔφερνε βόλτες εἰς τὸν λιμένα ἐὰν ἦτο ἐνάντις, ἢ καὶ οὔριος ἀν ἦτο δ ἀνεμος. Ἡ δάρκα ἐπερίμενε διπλαρωμένη ἔξω εἰς τὴν προκυμαίαν. Ὁ καπετάγιος δὲν ἐτελείωνε τοὺς ἀποχαιρετισμοὺς εἰς τὴν οἰκίαν καὶ δ λοιστρόμος ἐμάκρυνε τίς μπενετάδες εἰς τὰ καπηλειά. Κι' ἡ δάρκα ἐπερίμενε. Καὶ δ μοῦτσος ἔχασκεν ἐπάνω εἰς τὸ κεφαλόσκαλον. Καὶ δ νεαρὸς ναύτης, ὅστις εἶχεν ἔλθει μὲν τὸν μοῦτσον τώρα ἀπὸ τὴν σκούγχη, ποὺ ἦταν στὰ πανιά, ἐγίνετο ἀφαντος. Δύο ἄλλοι σύντροφοι, περασμένοι στὰ χαρτιά, ναυτολογημένοι, ἔλειπαν. Κανεὶς δὲν ἤξευρε ποῦ ἦσαν. Καὶ μέσα εἰς τὸ πλοῖον δποὺ ἔφερνε βόλτες βόλτες, κι' ἐστρέφετο ὡς δειμένον περὶ κέντρον ἀόρατον—τὸ κέντρον ἦτο μέσα εἰς τὰς καρδίας καὶ καὶ εἰς τὰς ἑστίας τῶν ναυτικῶν—ἄλλος δὲν ἦτο εἰμὴ δ πηδαλιοῦ-

χος, δι μάγειρος, καὶ ἔνας ἐπιθάτης, ξένος καὶ ἕρημος, εἰς τὸν ἀποίον εἶχαν εἰπεῖ «τώρα, στὴ στιγμή, γά, τώρα-τώρα θὰ φύγωμε» κι² εἶχε μπαρκάρει, δι ἀγνθρωπος, ἀπὸ διώδεκα ώρας πρίν.

Ο πλοίαρχος ἔπειπε νὰ βάλῃ ἐμπρὸς τὴν καπετάνισσαν· αὐτὴν ὅφειλε νὰ προπορευθῇ, ἐπειδὴ ἡτον τυχερή, δέδαικα· κι³ ἔτσι ἀπεφάσιζε νὰ μπαρκάρῃ. Τέλος ἐσυμμαχεύετο δι λοστρόμος, ἀνεκαλύπτοντο οἱ δύο ἀπόντες σύντροφοι, ἔξενοι λοιποὶ σεν δι πλοίαρχος, ἔπειπταν τρομπόνια ἀρκετά, τρομπόνια ἀπὸ τὸ πλοῖον, τρομπόνια ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν· ἔκοφταν, ἐψαλλίδιζαν τὶς βόλτες ταχύτερα, συντομώτερα, ώς νὰ ἐσφίγγοντο διὰ νὰ κόψουν τὴν ἀράτον ἐκείνην κλωστήν, τὸ λεπτὸν ἰσχυρὸν γῆμικ, ώς μίαν τρίχα ἔγνθην μακρᾶς κυματιζούσης κόμης, καὶ τὸ σκάφος ἔβαλλε πλώρην πρὸς δορρᾶν.

Τὴν γῆμέραν ἐκείνην καὶ τὰς ἀλλας γῆμέρας τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔχρος, καραβάνικα γυναικῶν, ἀσκέρικα, φουσσάτα γυναικῶν, ἀνειρπον, ἀνέδαινον, ἀνήρχοντο, ἐπάνω στὴν ῥεματιάν, τὸ ῥέιμα-ῥέιμα, τὸν ἑλικοειδῆ δρομίσκον, διτις διαχαράσσεται ἀνὰ τοὺς λόφους τοὺς τερπνοὺς μὲ τὰς χιλιάδες τῶν ἐλαιοδένδρων, τὸν ἀειθαλῆ πρασινόφαιον στολισμὸν τῆς μεγάλης κοιλάδος μὲ τὰς βάχεις, μὲ τὰς κορυφάς, μὲ τὰς ἐσοχάς καὶ ἔξοχάς, ἀνετώτερον ἀπὸ τὴν κυματίζουσαν ποδιάν τῆς δοσκοπούλας τοῦ δουγοῦ, πολυπτυχώτερον ἀπὸ τὴν χρυσοκέντητον ἐσθῆτα τῆς νύμφης.⁴ Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τῆς ἐρήμου δορεινῆς ἀκτῆς, πλησίον εἰς τὸ λησμονημένον παρεκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας, ἐκεὶ ἐγίνετο τὸ μάζεμα τῶν γυναικῶν, ή σύναξις ή μεγάλη.

Τότε ἔλαμπον μὲ μεγάλες φωτιές τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας. Ή γραῖς Μαλαμίτσα, ή κλησάρισσα τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἔβαλλε τὶς φωνές· ἔκανε τὸ κακό... ἐμάλωνε μὲ δλες τὶς γυναικες. Αὐτὴ ἐπήρε τὸ καλαθάκι της, τὴν ῥόκαν της, τὸ ἀδράχτι της, καὶ γῆθεν ἀπὸ τὸν "Ἀγιον Νικόλαον ἐπίτηδες, κατὰ παραγγελίαν τοῦ κύρος-Ἄγγελη τοῦ ἐπιτρόπου... διὰ γὰ μαλώσῃ τὶς εὐλαβητικὲς (ἀλίμονον)! ή εὐλάβειά μας εἰναι γιὰ τὸ συμφέρον, ἔλεγε σείουσα τὴν κεφαλήν), νὰ μὴν τὸ παρακάνουν καὶ χύνουν λάδια πολλὰ καὶ λαδώνουν τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, καὶ τὰ στασίδια καὶ τὸ ἀναλόγι, καὶ τὰ δύο-τρία παμπάλαια βιβλία ποὺ ἦσαν ἐκεῖ, καὶ τὰ μανάλια καὶ τὸν τοίχον, καὶ τὸ τέμπλον, καὶ τὶς ποδιές καὶ αὐτὰς τὰς ἀγίας εἰκόνας. Ἄλλος οἱ γυναικες δὲν τὴν ἀκουαν. Τις χρειάζουνται τόσες φωτιές, σὰν πυροφάνια, ἐφώνακεν ή γριά Μαλαμίτσα. Αὐτὴ εἶχε μάθει ἀπὸ τὸν γέροντά της τὸν παπᾶ-Γεράσι-

μον, δτι οι φωτιές τῶν κανδηλῶν πρέπει νὰ εἶναι μικρές, τόσες δέξ, σὰν λαμπυρίδες. Τοῦ νάκου. Κανεὶς δὲν τὴν ἥκουεν.

Οἱ δρμαθοὶ τῶν γυναικῶν, διάδεες-διμάδες, συγγενολόγι, διεσπείροντο εἰς μικροὺς ὅχθους, εἰς πτυχάς τοῦ δράχου, ἀνάμεσα εἰς θύμνους καὶ χαμόκλαδα, εἰς μέρη ὑψηλὰ καὶ εἰς μέρη ὑπήνεμα, ἔρχοντο μὲ τὰ καλαθάκια τους, μὲ τὰ μαχαιρίδια τους...διότι πολλαὶ ἐξ αὐτῶν ἡσχολοῦντο νὰ βγάλουν ἀγριολάχανα...μὲ τὰ προγεύματά τους, τὰ σαρακοστιανά, καὶ ἀφοῦ εἶχαν ἀνάψει τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας, ἀφοῦ εἶχαν κάνει μετάνοιες πολλὲς στρωτές, κι² εἶχαν κολλήσει ἀφιερώματα εἰς τὴν εἰκόνα, κι² εἶχαν χορτάσει τ' αὐτιά τους ἀπὸ τὰς νουθεσίας τῆς γριάς-Μαλαμίτσας, ἐστρώνοντο ἐκεῖ εἰς τὴν δροσερὰν χλόην κι² ἀγνάντευαν κατὰ τὸ πέλαγος.

Τὰ βοσκόπουλα ἐκεῖνα τῷ ἄγριᾳ κι² ἀχτένιστα κι² ἀπλοῖκά, ποὺ τὶς ἔθλεπαν ἀπὸ μακρὰν σὰν σκιασμένα, ἀποροῦσαν κι² ἔλεγχαν:
—Κοίτα τις! στὰ μάτια ἔκαμψαν.

‘Ως τόσον αἱ γυναικες τῶν θαλασσινῶν ἀγνάντευαν.

‘Ιδοὺ τὸ δρίκι τοῦ καπετάν-Λιμπέριου τοῦ Λιμνιοῦ· εἶχε σηκωθῆ στὰ πανιά ἀργά τὴν νύκτα· μὲ τὸ ἀπόγειο τῆς νυκτὸς ηὔρε τὸ ρέμα καὶ ἀπειμαρύνθη· κι² ἔχωνεψε. Κατευόδιο καλό! ‘Η προσευχὴ τῶν μικρῶν παιδιῶν του ἀς εἶναι ως πνοή στὰ πανιά, στὰ ξάρτια τοῦ καραβίου σας...στὸ καλό, στὸ καλό!

‘Ιδοὺ τὸ καράβι τοῦ καπετάν-Σταμάτη τοῦ Σύρραχου. ‘Περήφανα, καμπαριμένα, ἀδελφωμένα τὰ δυό, αὐτὸς κι² ὁ πλοιάρχος του, πᾶνε νὰ μᾶς φέρουν καλά, νὰ μᾶς φέρουν στολίδια. Στὸ καλό, πουλί μου, στὸ καλό!

‘Ιδοὺ καὶ ἡ γολέττα τοῦ καπετάν-Μανώλη τοῦ Χατζηχάνου... ‘Η ψυχή μου, ἡ πνοή μου νὰ εἶναι πάντα στὰ πανιά σου, ώσαν λαμπάδα τοῦ Ἐπιταφίου, νὰ διώχνῃ τὰ μαῦρα, τὰ κατακόκκινα τελώνια, πρὶν προφτάσουν νὰ κατακαθίσουν στὰ πανιά σου. Σύρε, πουλί μου, στὸ καλό καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα! Στὸ καλό!

Νὰ κι² ἡ σκούνα τοῦ καπετάν-Ἀποστόλη τοῦ Βιδενλῆ, καιγούργιο σκαρί, ἡ τετάρτη ἡ πέμπτη, τὴν δοιάν κατορθώνει ἐντὸς δεκαετίας νὰ σκαρώσῃ, μ² δληγη τῆς τύχης τὴν καταδρομήν. ‘Ἐπεσε πολὺ γιαλό, δὲν τὴν ηὔρε καλὰ τὸ ἀπόγειο, κι² ἀργησε. Διακρίνεται τὸ πλήρωμα, οἱ ἀνθρωποι, σὰν ψύλλοι, ποὺ πηδοῦν ἐμπρόδες κι² ὀπίσω στὴν κουβέρτα. Δούλευε τα, καπετάνιο μου! ‘Η Παναγιά μπροστά σας! Στὸ καλό, στὸ καλό!

*

—Παιδιά μου, κορίτσια μου, ἀρχίζει νὰ δμιλῇ ἡ γριά-Συρραχίνα, παλαιά καπετάνισσα μὲ τὸ ραβδάκι της καὶ μὲ τὸ καλαθάκι της στὸ χέρι, μὲ τὰ ὄγδόντα χρόνια στὴν πλάτη της, ποὺ μπόρεσε κι' ἀνέβη τὸν ἀνήφορον διὰ νὰ καμαρώσῃ, ζωας διὰ τελευταίαν φοράν, τὸ καράβι τοῦ γυιοῦ της ποὺ ἔφευγε. Εέρετε τί μεγάλη χάρη ἔχει, καὶ πόσο καλὸ ἔκαμε στοὺς θαλασσινοὺς αὐτὸ τὸ ἐκκλησιδάκι τῆς Μεγαλόχαρης.

—Πῶς δὲν τὸ ξέρουμε, εἰπαν αἱ ἄλλαι· ἀς ἔχῃ δόξα τὸ σνομά της.

—Τὸ ἐξωκλήσι αὐτὸ ἀγίασε καὶ μέρωσε ὅλο τὸ ἄγριο κῦμα πρωτύτερα εἰχε κατάρα δλος αὐτὸς δ γιαλός.

—Γιατί;

—Βλέπετε κεῖνον τὸν βράχο, κάτω στὸ κῦμα ποὺ ξεχωρίζει ἀπὸ τὸ γιαλό;... ποὺ φαίνεται σὰν ἀνθρωπος μὲ κεφάλι καὶ μὲ στήθια... ποὺ μοιάζει σὰν γυναῖκα; Ἐκείνη εἶναι τὸ Φλανδρώ.

—Ναί, τὸ Φλανδρώ, εἰπεν ἡ ὑπερεξηκοντοῦτις Χατζηχάναινα. Κάτι ἔχω ἀκουστά μου. Εσύ θὰ τὸ ξέρης καλύτερα, θειά-Φλωροῦ.

—Τὸ βλέπετε κι' εἶναι ξέρα, εἰπεν ἡ Φλωροῦ ἡ Συρραχίνα μιὰ φορά κ' ἔναν καιρὸ ήτον ἀνθρωπος.

—Ἄνθρωπος;

—Ἄνθρωπος καθὼς ἔμεις. Γυναῖκα.

Αἱ ἄλλαι ἤκουουν μὲ ἀπορίαν. Ἡ γριά-Συρραχίνα ἥρχισε νὰ διηγῆται:

—Στὸν καιρὸ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων, ήτον μία κόρη ἀρχοντοπούλα, ποὺ τὴν ἔλεγαν Φλάνδρα ἢ Φλανδρώ. Ἡ Φλανδρώ εἶχε νοματισθῆ ἔτσι,—καθὼς μοῦπε δ πνεματικὸς ἀπάνω στὸν "Αἴ-Χαράλαμπον" δσον τὸν θυμοῦμα, μακαρία ἡ ψυχή του. "Ημοιν μικρὸ κορίτσι, δώδεκα χρονῶν, καὶ μὲ ἐπῆγε ἡ μάννα μου νὰ ξαγορευτῶ τὴ Μεγάλη Τετράδη.., τί νὰ ξαγορευτῶ, ἐγὼ τίποτα δὲν ἤξερα... τὸ τί μδεε δ πνεματικὸς δὲν ἀγριούσα, φωτιὰ ποῦ μὲ ἔ... Τὸ νόγιμά του δὲν τὸ καταλάβαινα, τὰ λόγια τὰ θυμούμουν, κι' ὕστερ ἀπὸ χρόνια... τὸ κορίτσι πρέπει γάναι φρόνιμο καὶ γτροπαλό, γάναι ὑπάκοο, γ' ἀγαπᾷ τὸν κύρη του καὶ τὴ μαγνούλα του· καὶ σᾶν μεγαλώσῃ, καὶ δώσῃ δ Θεὸς καὶ παντρευτῇ μὲ τὴν εὐχὴν τῶν γονιῶν της, ἄλλον νὰ μὴν ἀγαπᾷ ἀπὸ τὸν ἄνδρα της.

Μόσφερε τὸ παράδειγμα τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων... Οἱ παλιοὶ Ἑλληνες, ποὺ προσκυνοῦσαν τὰ εἰδωλα... Κείγον τὸν καιρὸ ήταν μιὰ ποὺ τὴν ἔλεγαν Φλάνδρα, ἢ Φλανδρώ. Φλανδρώ θὰ πῃ Φε-

λαγόδρω. Φλανδρώ θὰ πῇ μιὰ ποὺ ἀγαπᾷ τὸν ἄνδρα της. Φλανδρὼ τὴν εἰπαν, Φλανδρὼ ὑγῆκε. Ἀγάπησε ὀλόψυχα τὸν ἄνδρα της, δύο ποὺ ἔχασε τ' ἀγαθὰ τοῦ κόσμου, καὶ ἔγινε πέτρα γι' αὐτό. Τὸν καιρὸν ἔκεινον ἦτον ἔνας καραβούρης, ὅμορφο παλικάρι, κι' ἀγάπησε τὴν Φλανδρὼ καὶ τὴν ἐγύρεψε, καὶ τῆς ἔδωσε ἀρραβῶνα. Σὸν τῆς ἔδωσε ἀρραβῶνα, ἐσκάρωσε καινούργιο καράδι, καὶ σὰν ἐσκάρωσε τὸ καράδι, ἔγινε κι' δ γάμος· καὶ σὰν ἔγινε δ γάμος, ἔριξε τὸ καράδι στὸ γιαλό, κι' ἐμπαρκάρησε καὶ πῆγε νὰ ταξιδέψῃ.

Τότε τὸ Φλανδρὼ ἦλθε ν' ἀγναντέψῃ, σὰν καλὴ ὥρα, σ' αὐτὸν τὸν ἔρμο τὸ γιαλό. Ξεκολλοῦσεν ἡ ψυχή της, ποὺ ἔφευγεν δ ἄνδρας της· δὲν μποροῦσε νὰ τὸ βαστάξῃ, νὰ στηλώσῃ τὴν καρδιά της. Ἀγνάντεψε τὸ καράδι ποὺ ἔφευγε, κι' ἔκλαψε πικρά, κι' ἔπεσαν τὰ δάκρυά της στὰ κύματα, καὶ τὰ κύματα ἐπικράτηκαν κι' ἐφαρμικώθηκαν, καὶ θύμωσαν, κι' ἀγρίεψαν κι' ἔθεριεψαν... καὶ στὸ δρόμο τους ποὺ ηὔραν τὸ καράδι, ἔπνιξαν τὸν ἄνδρα τῆς Φλανδρώς, κι' ἔγινε ἀγυρισιά του... Καὶ τὸ Φλανδρὼ ἦρθε καὶ ξανατῆρθε σ' αὐτὸν τὸν ἔρμο γιαλὸ κι' ἐκοίταξε κι' ἀγνάντευε..., κι' ἐπερίμενε, κι' ἐκαρτεροῦσε κι' ἀπάντεχε. Πέρασαν μῆνες, πέρασε χρόνος, πέρασαν δύο χρόνια, πέρασαν τρία... καὶ τὸ καράδι πουθενά δὲν ἐφάνηκε... καὶ τὸ Φλανδρὼ ἔκλαψε, καὶ καταράστηκε τὴ Θάλασσα, καὶ τὰ μάτια της ἐστέγνωσαν, καὶ δὲν εἶχε πλιὰ δάκρυ νὰ χύσῃ... καὶ παρακλεσε τοὺς Θεούς της ποὺ ἤταν εἰδωλα, πέτρες, νὰ τῆς κάμουν τὴ χάρη νὰ γίνη κι' αὐτὴ εἰδωλο, βράχος, πέτρα... καὶ τὸ ζήτημά της ἔγινε, καὶ τὴν ἔκαμψην βράχο, ξέρα... μὲ τὸ σκῆμα τ' ἀνθρωπινό, ποὺ τρίβηκε κι' ἐφθάρηκε ἀπ' τὰ κύματα ὕστερ ἀπὸ χιλιάδες χρόνια· καὶ τὸ ἀνθρωπινὸ σκῆμα φαίνεται ἀκόμα, καὶ νὰ δι βράχος ἐκεῖ, ἡ πέτρα ποὺ θαλασσοδέρνεται καὶ χτυπᾷ καὶ βογγά ἀπάνω της τὸ κύμα... κι' ἡ φωνή της, τὸ βογγητό της, γίνεται ἔνα μὲ τὸ βογγητὸ τῆς θάλασσας... Νὰ ἡ ξέρα ἐκεῖ. Αὐτὴ γαί ἡ Φλανδρώ.

"Τερρα μὲ χρόνια πολλά, σὰν ἦρθε δ Χριστὸς ν' ἀγιάσῃ τὰ νερά, γιὰ νὰ βαπτιστῇ ἡ πλάση, μιὰ χριστιανὴ ἀρχόντισσα, ἡ Χατζηγιάννα, ποὺ εἶχαν σκαρώσει τὰ παιδιά της δύο καράδια, ἔταξε στὴν Ηαναγία, κι' ἔχτισε αὐτὸν τὸ παρακκλήσι, γιὰ τὸ καλὸ κατευόδιο τῶν παιδιῶν της... "Ας δώσῃ ἡ Ηαναγία καὶ σύμμερα γάναι καλὸ κατευόδιο στοὺς ἄνδρες σας, στ' ἀδέρφια σας καὶ στοὺς γονιούς σας.

—Φχαριστοῦμε: Ἐμοίως καὶ στὰ παιδάκια σου, θειὰ-Φλωροῦ!

‘Ο γῆλιος ἔχαμήλωσε κατὰ τὸ βουγόν, τὰ πρῶτα πλοῖα εἶχαν γίνει ἀφαντα πρὸ ὥρας: καὶ ἡ τελευταία γολέττα μικρὸν κατὰ μικρὸν ἔχώνευεν εἰς τὸ μέγα πέλαγος. Τὰ συγγενολόγια καὶ τὰ φουσάτα τῶν γυναικῶν, μὲ τὰ καλαθάκια καὶ τὰ μαχαιράκια τους, διεσπάρησαν ἀνά τοὺς λόφους, καὶ ἔδηγαζαν καυκαλήθρες καὶ μυρόνια, κι ἔκοφταν φτέρες καὶ ἀγριομάραθα. Σιγά-σιγὰ κατέβη ὁ γῆλιος εἰς τὸ βουγόν καὶ αὐταὶ κατῆλθον εἰς τὴν πολίχνην.

‘Η νυκτερινὴ αὔρα ἐσύριζεν εἰς τὰ δένδρα, καὶ οἱ λογισμοὶ τῶν γυναικῶν ἐπετοῦσαν μαζὶ της, κι ἔστελλαν πολλὰς εύχας εἰςτὶ ἀ κατάρτια, εἰς τὰ πανιά καὶ εἰς τὰ ἐξάρτια τῶν καραδιῶν. Καὶ βρυτά, εἰς τὴν σιωπὴν τῆς νυκτός, τίποτε ἄλλο δὲν ἦκούσθη εἰμὴ τὸ λάλημα τοῦ νυκτερινοῦ πουλιοῦ, καὶ τὸ ἀσμα μιᾶς τελευταίας συντραφιᾶς ναυτικῶν, μελλόντων νῦν αναχωρήσωσιν αὔριον: «Σύρε, πουλέ μου, στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα!»

1894.

◆ ◆ ◆ ◆ ◆

4. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

“Ἐνα μικρὸ λάθιος.

‘Ιανώβου Πολυλᾶ.

‘Ηταν Μέγα Σάδδατο, δύο ώρες γὰ ξημερώσῃ. Εἰς τὸ μικρὸ προαύλι μιᾶς κατοικίας χαμηλῆς, εἰς τὴν ἀκρηγ καὶ ἀνάμεσα τοῦ χωριοῦ, ἡ Μαρία ἐβοηθοῦσε τὸν ἄνδρα τῆς νὰ φορτώσῃ τὸ ἄλογό του μὲ λάδι ἀπὸ τὸ ὕστερο ἀλεσμα ἐκείνης τῆς καρποφορίας.

—Μὴν ἀνησυχῇς ἀγ νυκτώσω, τῆς εἰπεν· ἔχω πολλὰ πράγματα νὰ τελειώσω εἰς τὴν πόλιν.

—Μὴ λησμονήσῃς τὸν καλὸν ἀγθρωπὸν, ἐποὺ σ’ ἐκυνήγησε τόσον ἐφέτος, μὴν ἔχωμε πάλι βάσανα.

—Νὰ μὴν ἀνακατώγεσαι εἰς τές δουλειές μου· σοῦ τὸ εἴπα ἐκατὸ φορές.

Καὶ μὲ τοῦτο ὁ Ηέτρος ἐκίνησε τὸ ἄλογο φορτωμένο καὶ κατέβη προφυλακτικὰ τὸ λιθόστρωτο μογοπάτι, ποὺ μέσ’ ἀπὸ τὸ χωρὶὸ ἔδηγαινε εἰς τὸν δημόσιον δρόμον.

Οἱ πρῶτες ἀκτίνες τοῦ Ἡλίου, μέσον ἀπὸ τὴν θύραν καὶ ἀπὸ τὸ

παράθυρο, ἐφώτιζαν τὸ φτωχικὸ ἔκεινο χαμώγι καὶ τὰ δλίγα σκεύη του, ἔνα μικρὸ βουτσό, ἔνα σκαφόνι, μίαν καπάσα, ἔνα τραπέζι καὶ δύο καθίσματα· εἰς τὸ ἔνα πλάγιο εἶχαν τὸ κρεβάτι τοῦ εἰς τὸ ἄλλο τὴν γωνίστραν. Ἡ Μαρία ἐδάλθη ἀμέσως νὰ κάμη τὴν ἐργασίαν τῆς παραμονῆς· ἐσάρωσε τὸν πάτον, ἐξαράχνιασε τὴν σκέπην, ἐξεσκόνισε δλα τὰ σκεύη, ἐγέμισε τὸ καντήλι τῆς Παναγίας, ἔδαλε καθαρὰ σεντόνια εἰς τὸ κρεβάτι τοῦ ἐπάνω τὸ καλύτερο πάπλωμά της· κατόπιν ἄλλαξε καὶ αὐτή, ἐκάθισεν εἰς τὸ κατώφλι καὶ ἔστεκε συλλογισμένη.

—«Μᾶς λείπει, ἔλεγε, ἀπὸ τὸ Πάσχα· ἔφθασε η Λαμπρὴ καὶ ἐνύρισκεται ἀκόμη εἰς τὰ ξένα, καὶ ἔχοιτε ἔνα μῆγα ὅποιο δὲν ἐπιάσαιμε γράμματά του· ὅταν τὸν εἶχα κοντά μου, ἔθαξε τὸ χρυσό μου παιδί τὸν καλόν του λόγον καὶ ἡμέρωνε η παραξενιά τοῦ πατρός του. Ἄ! πόσο θὰ τοῦ πονῇ γὰ περγῷ τές καλές τοῦτες ἡμέρες μαχυρά ἀπὸ τὴν μανούδλα του. Τὰ θηλυκὰ τί θὰ μοῦ κάνουν τὰ καϋμένα; κακοπανδρεμένες καὶ οἱ δύο. Υπομονή· ἔχει ἀκόμη σαράντα ἡμέρες νὰ κάμη στρατιώτης· ἀμμα γυρίσῃ, θὰ είναι δλα καλά. Πάσχασε μὲ τὴν εὐχή μου, παιδάκι μου».

Αύτὰ ἔλεγε μὲ τὸν γοῦν της η Μαρία καὶ ἐδάκρυσε. Εἰς τὸ πρόσωπό της, δόποι ἄλλοτε εἶχε βασιλεύσει τὸ κάλλος καὶ η φαιδρότης, ἐφαίνοντο ἔκεινες οἱ στερεές καὶ αὖστηρες γραμμές, δόποι ἀγάλι-ἀγάλι χαρακώνει τὸ πρώιμο γῆρας, δι κόπος, δι πόνος καὶ η χριστιανικὴ ὑπομονὴ.

Ἀπὸ τοὺς στοχασμούς της ἐξαφνα τὴν ἔσήκωσε δι τίχος ἀπὸ δλα τὰ κωδωνοστάσια τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ χωριοῦ· γῆται η Ἡ Ανάστασις· διότι εἰς τὴν Κέρκυραν, τὸ Μέγα Σάββατο, τέσσερες ὥρες ἀφοῦ ἀνατείλῃ δι τίκιος, ἀπὸ δλες τές ἐκκλησίες τῆς πόλεως τὸ χαριμόσυνο μήνυμα, ώς γήλεκτρική σπίθα, περγῷ εἰς τὰ σιμοτινὰ χωριά καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἔως τὰ ἀκρινώτερα τῆς νήσου, ὥστε δλοι οἱ κάτοικοι τῶν ἐγγενήντων χωριῶν σχεδὸν εἰς τὴν ἰδίαν στιγμὴν πανηγυρίζουν τὴν Ἡ Ανάστασιν μὲ κωδωνοκρουσίας καὶ τουφεκισμούς. Ἡ Μαρία ἐσφόγγισε τὰ δάκρυα της, ἔκαμε τὸν σταυρόν της καὶ ἐκίνησε πρὸς τὴν πρωτεύουσαν ἐκκλησίαν νὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν ἀγίαν τελετήν.

Τὸ ἑσπέρας δι ἄνδρας της ἔφθασε ἀπὸ τὴν πόλιν.

—Λάδε, τῆς εἶπε, τὰ χρυσάφια σου· τὰ σήκωσα ἀπὸ τὸ Κατάστημα νὰ τὰ φορέσῃς αὔριο. Ἐστειλα καὶ δεκαπέντε δραχμὲς τοῦ

Αντωνάκη μας νὰ καλοπεράσῃ αὐτές τές άγιες ήμέρες. Θὰ τές λάθη τὴν Νιὲλ Δευτέρα: μᾶς γράψει ὅτι εἰγαι καλέ, καὶ μᾶς εὔχεται καλήγη Λαμπρήγη πάρε τὸ γράμμα νὰ τὸ φυλάξῃς μὲ τὰ ἄλλα».

—Καλήγη φώτισιν σοῦ ἔδωκεν δὲ Θεός· λέγω γιὰ τὸ παιδί μας, ὅχι: γιὰ τὰ χρυσάφια μου· εἰς περασμένες ήμέρες, ὥσαν νέα κι? ἐγώ, ἐζήλευα νὰ τὰ φορῷ· ἀμιηὴ τώρα... καὶ, ὕστερα, ἔμαθη ἀπὸ πολὺν καιρὸν νὰ τὰ ἔχω εἰς τὸ Κατάστημα· κοίταξε πῶς ἐμαύρισαν τὰ μαραμένα.

Καὶ ἀμέσως ἐβάλθη νὰ ξεσκονίσῃ τὸ μαῦρο βελουδένιο χρυσοκέντητο πεσελί, νὰ τρίψῃ τές ἀσημοχρυσωμένες φούμπιες, τὰ ἀσημένια σκολαρίκια, τὸν χρυσανύ λαιμόν, τές χρυσές περόνες τῆς κέφαλῆς καὶ τὰ δακτυλίδια. Καὶ ἐνῷ ἔκαμνε αὐτὴν τὴν ἐργασίαν, αἰσθάνετο ὅτι ἐπιάνετο ἡ καρδιά της.

«Παναγία μου, ἔλεγε μέσα της, κάμε νὰ ἔχῃ καλὸ τέλος τούτη μου ἡ χαρά, δὲν ἐπερίμενα τόσην καλωσύνην ἀπὸ τὸν ἄνδρα μου: θὰ τὸν ὠδήγησε ἴσως δὲ καλός μου πνευματικός. Καὶ ὅμως ἐγὼ ποτέ μου δὲν ἀνοίξα τὸ στόμα νὰ παραπονεθῶ γιὰ τές κακοτροπίες τοῦ συντρόφου μου· γνωρίζω πόσες φροντίδες, πόσα θάσανα ἔχουν αὐτοὶ οἱ δύστυχοι ἀνδρες: εἰναι ἀγαγκασμένοι εἰς τὴν ἀνέσοδην νὰ χρεωθοῦν διὰ τὸ θεόφωμο, καὶ συμβαίνει πολλὲς φορές, γιὰ τές ἀμαρτίες μας, εἴτε ἡ δστρια νὰ χαλάσῃ τὸν καρπόν, εἴτε τὸ κρού ἀπριλιάτικα νὰ κάψῃ τὰ σταφύλια μέσ' τὸ ἀνθισμά τους· καὶ τότε δὲ τοκογλύφτης τοὺς φοβερίζει μὲ φυλάκισιν γιὰ νὰ τοὺς θιάσῃ νὰ τοῦ γράψουν τὸ ἔνα δέκα, εἴκοσι, πενήντα—ϊ! οἱ μαῦρες ψυχές, διάδικον γάχουν τὸν Θεὸν—καὶ ὕστερον οἱ ἀνδρες ν' ἀγριεύουν, μᾶς μαλώγουν ἀδικα γιὰ τὸ παραμικρό,—ϊ! ἡ φτώχεια γεννᾷ τὴν γκρίνια. Πόσες φορὲς αὐτὰ τὰ χρυσάφια, αὐτὸς τὸ πεσελί μου, τούτη ἡ καῦμένη προῖκα, ἐχρησίμευσε γιὰ νὰ σηκώσωμε ἀπὸ τὸ Κατάστημα καμμία πενηνταριὰ δραχμές, διὰ νὰ μὴ σαπῆ δὲνδρας μου εἰς τὴν φυλακήν! ”Α! νὰ περάσουν γρήγορα αὐτές οἱ σαράντα ήμέρες, νὰ γυρίσῃ τὸ παιδάκι μου, νὰ μᾶς βοηθήσῃ».

“Η καῦμένη τῆς προῖκα! ”Οποιος δὲν γνωρίζει τὴν ἔξοχὴν τῆς Κερκύρας, θὰ παραξενευθῇ ν' ἀκούσῃ ὅτι αἱ γυναῖκες συνήθως φέρνουν μόνην τους προῖκα καμμία διακοσαριὰ δραχμὲς χρυσάφια καὶ κάποτε δύο ἡ τρία ἐλαιόδενδρα ἡ ἔνα ἡ δύο τσαπιῶν ἀμπέλι, εἰσόδημα δέκα δραχμῶν τὸν χρόνον: ἀλλὰ ἡ θαυμαστὴ γωριανὴ φέρνει μὲ τὸ σῶμά της τὸ εὔρωστο καὶ μὲ τὴν εὐγενικὴν ψυχήν της θησαυρὸν ἀτίμητον εἰς τὴν οἰκογένειαν διποὺ ἔρχεται γύφη καὶ

ἀγοργύστως ἐργάζεται καὶ κοπιάζει καὶ, ὅταν συμβαίνῃ νὰ χηρεύσῃ μὲ ἀνήλικα παιδιά, τότε μὲ τὸ προνοητικό της πνεῦμα, μὲ διεράνθρωπον ἀγῶνα κυθεργῷ τὴν οἰκογένειαν, καὶ ἀπειρα ἔχομε παραδείγματα, διόπου γυναικα χήρα ἀνάστησε σπίτι ξεπατωμένο.

Ἐπέρασε τὸ Νιοβδόμαδο ἥσυχα κι' ἔξημέρωσε ἡ Δευτέρα. Ὁ Πέτρος ἀναχώρησε· γιὰ τὴν πόλιν νὰ φέρῃ τρόφιμα γιὰ τοὺς ἐργάτες εἰς τὸ σκάψιμο τῶν ἀμπέλων· οἱ πολλὲς καὶ συχνὲς δροχὲς τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς καὶ κατόπιν οἱ ἑορτάσιμες ἡμέρες εἰχαν ἐμποδίσει αὐτὴν τὴν ἐργασίαν, ἡ δποία γίνεται τακτικῶς τὸν Φερουάριον καὶ τὸν Μάρτιον.

Τὸ μεσημέρι ἡ Ἐλένη ἥλθε νὰ εῦρῃ τὴν μητέρα της.

— Μάννα, τῆς εἶπε, νὰ λυτρώσῃς τὸ σπίτι μου· τὸ παιδί μου ἔξημέρωσε χειρότερα, ὅλο τὸ κορμάκι του εἶναι φωτιά, παραλογάει· ἔχομεν ἀνάγκην ἀπὸ λατρὸν καὶ φάρμακα.

— Τί νὰ σου κάμω, παιδί μου· τὸ γνωρίζεις πῶς περγάμε· δὲ καρπὸς ἐσώθηκε· ἀν μᾶς ἔμειναν δλίγα λεπτά, αὐτὰ μᾶς χρειάζονται νὰ πλερώσωμε ἐργάτες γιὰ τὸ ἀμπέλια· μᾶς λείπει τὸ μογάκριό μας παλικάρι, καὶ δὲ Πέτρος δὲν προφθάνει νὰ τὰ σκάψῃ μόνος του, ἀν καὶ τὸν διογθὼν κι' ἐγώ· ἀπὸ τὸν καιρὸν δποὺ τὰ παιδιά μας πηγαίνουν στρατιώτες, πιάνομε κι' ἐμεῖς οἱ γυναικες τὸ τσαπί.

— Μάννα, σπλαχνίσου μας· δὲν ἔχομε πεντάρα καὶ μᾶς χρειάζονται αὔριο ἀμέσως δεκαπέντε δραχμὲς γιὰ τὸν λατρὸν καὶ δέκα γιὰ τὸ ἀμάξι, χωρὶς τὰ φάρμακα καὶ δὲν τι ἄλλο διορίσῃ.

— Καὶ ποῦ νὰ τὰ εῦρω, παιδί μου· δὲ πατέρας σου, εἰς τούτην τὴν ἐσοδείαν, ἐξ ἀφορμῆς δποὺ ἥταν δλίγη καρποφορία δὲν μοῦ ἀφήσει τὰ διστερομάζωματα, καθὼς ἥταν ἡ πολαιὰ συνήθεια νὰ τὸ ἀφήγουν τῶν γυναικῶν γιὰ νὰ ἔχουν καὶ αὐτὲς δλίγα λεπτὰ εἰς τὴν κασέλα τους.

— Αἱμή σου ἔφερε ἔφέτος τὰ χρυσάφια σου· κάμε τὸ καλὸ νὰ μοῦ τὰ δώσῃς γιὰ κανένα μῆγα νὰ τὰ βάλω μὲ ἐκεῖνα τὰ δλίγα τὰ δικά μου εἰς τὸ Κατάστημα, νὰ οἰκονομήσωμε αὐτὲς τέσ δραχμές· ἔως τὴν Ἀγάληψιν δὲν θὰ ἔχῃς ἀνάγκην νὰ τὰ φορέσῃς· μάγνα, κάμε το, ἀν μὲ ἀγαπᾶς.

— Δὲν τὸ ἔλεγα ἡ δύστυχη δὲι αὐτὰ τὰ χρυσάφια θὰ μοῦ γίνουν φαρμάκι; Εἰσαι βέβαιη, Ἐλένη μου, δὲι ἔως τὴν Ἀγάληψιν θὰ τὰ ξαγοράσῃς;

— Βεβαιώτατη· θὰ πουλήσῃ τὸ δαμάλι ὅπού ἔχει μισιακό· θὰ πουληθῇ ἵσια-ἵσια τὲς παραμονὲς τῆς Ἀγαλήψεως.

— Θὰ εἰναι ἐδῶ ὁ Ἀντωνάκης μου, εἶπε μέσα της ἡ Μαρία, καὶ τότε, ὅ, τι κι' ἀν τύχη, ὅλα διορθώνονται. Καὶ πῶς νὰ μὴν τὴν σπλαχνισθῶ, εἰναι ἀτάλικη καὶ ἀκόμη ἀδύνατη ἀπὸ τὴν ὕστερή της ἀρρώστεια, καὶ μὴ μοῦ πάθη.

— Κάμε το μητέρα, νὰ χαρῆς τὸν Ἀντώνη μας· θὰ γυρίσῃ γλήγορα, ώς ἀκούω.

— Ναί, θὰ εἰναι ἐδῶ τῆς Μεσοπεντηκοστῆς.

“Εσηκώθη καὶ ἔθγαλεν ἀπὸ τὴν κασέλα τὰ χρυσάφια.

— Πάρε τα, παιδί μου, καὶ βάλε εἰς δρκού τὸν ἀνδρα σου νὰ μὴ μὲ διμολογήσῃ ἀν τὸ μάθη ὁ πατέρας σου, ἔχάθηκα.

«Ωἱμένα, ζωὴν δυστυχισμένην ὅποὺ περνᾶμε ἐδῶ εἰς τὸ χωριό! ἔλεγε μόνη της ἡ Μαρία· νὰ μὴν εὑρίσκεται ἱατρὸς νὰ ἔλθῃ νὰ καθίσῃ ἐδῶ νὰ κάνῃ χριστιανικὰ τὴν ἐπιστήμη του· ἀμπή νὰ εἴμαστε ἀναγκασμένοι, ὅταν ἀρρωστήσῃ κανένα παιδί μας, ἢ νὰ τὸ φέρνωμε εἰς τὴν ἀγκαλιά μας εἰς τὴν πόλιν, θερμασμένο, τρεῖς ὥρες δρόμου, μὲ τὸ ἡλιοπύρι, γιὰ νὰ τὸ ἰδῃ μίαν μόνην φοράν διατρός, ἢ νὰ ἔξοδεύωμε φούκτες φράγκα γιὰ νὰ τὸν φέρωμεν ἐδῶ, καὶ ἀν πουλῆ κανεὶς αὐτὸ τὸ εὐλογημένο κιγίνο, νὰ τὸ πλερώνωμεν ωσάνχρυσόχωμα. » Ήταὶ ἔχάθη τὸ σπίτι του πατρός μου· ἀπὸ δὲ ἀρρώστειες ἔξεγίηκε γιὰ νὰ κοιτάξῃ τὸ μονάκριβό του ἀρσενικό—ἔνδεκα μῆνες ἀρρώστεια—ἐπούλησε ὅ, τι καὶ ἀν εἶχε, καὶ τὸν ἔχάσκαμε γιατὶ δὲν ἔφερε τὸν ἱατρὸν ἀπὸ τὴν ἀρχήν. Ἄπὸ τοῦτο ἔξέπεσε τὸ σπίτι μας· προτίκα δὲν εἶχε νὰ μοῦ δώσῃ ὁ πατέρας μου παρὰ αὐτὰ τὰ εὐλογημένα στολίδια τῆς μητρός μου· καὶ δύμας μὲ ἐπῆρε τοῦτος ὁ χριστιανός, καλός, ἀμπή, ὁ Θεός φυλάξῃ, ἀν τοῦ ἔλθῃ τὸ νευρικό. Σ' δλίγον καιρὸν ἔθαψε τὸν καλόν μου πατέρα καὶ ἡ χήρα μάννα μου ἔμεινε κορμός· καὶ ὁ Θεός τὸ ἤξεύρει τί γεράματα περνᾷ εἰς τὸ ἑρμόσπιτό της. «Ωἱμένα, δὲν ἤξεύρω γιατὶ σήμερα ὅλα τὰ παλαιά μου δυστυχήματα μοῦ ἔκανα φανερώνονται εἰς τὸ πνεῦμα, ώς νὰ ἦσαν χθεσινά. » Επέρασα τόσῳ ἥσυχα αὐτὲς τὲς ἀγιες ἡμέρες, καὶ τώρα μοῦ ἀρρώστησε αὐτὸ τὸ μικρό μου ἔγγρον· δὲν μὲ ἀρέσει αὐτὴ ἡ ἀρρώστια· καὶ πῶς νὰ μὴ δώσω τῆς Ἐλέγης τὰ χρυσάφια; »

Μὲ αὐτοὺς τοὺς συλλογισμοὺς ἀνέδη εἰς τὴν σιμοτινὴν βάχην νὰ μάσῃ ἀγριολάχανα γιὰ τὸ δεῖπνον, καὶ ἀφοῦ τὰ ἔδαλε νὰ δράσουν,

επεσε γονατιστή εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας ὅπου εἶχε ἐπάνω εἰς τὸ προσκέφαλο τῆς νυμφικῆς της κλίνης.

— «Παναγία μου, εἶπε διακρύζοντας, τί εἰναι αὐτὸ ποὺ αἰσθάνομαι μέσα μου; θογόθησέ με, μὴ πεθάνω πρὶν ἴδω τὸ παιδί μου».

*Ηταν δύο ὥρες νῦκτα καὶ ἀρχισε ἡ Μαρία ν^ο ἀνησυχῇ.

— «Ἄντι ἔχῃ ἀλλὰ κακό, δύμας δὲν εἰναι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ χάνονται εἰς τὴν χώραν μέσα εἰς τὰ καπηλειὰ ἢ χασομεροῦν εἰς τὸν δρόμον μέσα εἰς τὸ ἀργαστήρια».

Καὶ ἔστεκε ἀκίνητη χωρίς νὰ βγάλῃ ἄχυα, καὶ ἐφαυτάζετο ν^ο ἀκούση τὰ πέταλα, καθὼς τὸ ἀκούε πάντοτε κάμποσα λεπτὰ πρὶν φθάσῃ, δπως τὸ ἀλογό ἐτετραπόδιζε εἰς τὸ λιθρόστρωτο μονοπάτι.

— «Ηλθεν, ἐφώναξε, εἰναι τὸ πάτημά του· πῶς ἔρχεται μὲ τὰ πόδια; καὶ μὲ αὐτὸ ἐπετάχθη εἰς τὸ μονοπάτι, καὶ σ^ο δλίγα λεπτὰ τῆς ὥρας ἐφωνερώθη ὁ ἄνδρας της.

— Καλησπέρα, τῆς εἶπε μουγκόφωνα.

— Καλῶς ὥρισες· τί ἐγίνηκε τὸ ἀλογό μας; τοῦ ἔχω ἔτοιμον τὸν σανό.

— Τὸ ἀλογό μας ἔγενυκτάει ἀλλοῦ· ἀφησέ με νῆσυχον νὰ ξανασάγω· δ Θεὸς θέλει νὰ μᾶς παιδεύσῃ· ἐλάβαμε γράμματα ἀπὸ τὸν Ἀγτωνάκη μας.

— Η Μαρία ἐρρίγωσε.

— Τί γράφει;

— Εγύρισα βιαστικὰ καὶ δὲν ἐπρόφθασα νὰ εῦρω κανέναν φίλον νὰ μοῦ τὸ διαβάσῃ· πάρε το νὰ σοῦ τὸ διαβάσῃ δ πνευματικός μας.

— Η Μαρία ἐπῆρε τὸ γράμμα καὶ τῆς ἔτρεμαν τὰ γόνατα, τὸ ἔβαλεν εἰς τὸν κόρφον της κι^ν ἐβγῆκε.

— «Τί νὰ γίνω δύντυχος;» ἔλεγε μόνος του· «εἴμαι πάλι ἀναγκασμένος νὰ τῆς τὰ πάρω· τὸ γνωρίζω ὅτι δὲν θὰ μοῦ κάμη τὴν παραμικρήν δυσκολία, ἀμα γνωρίσῃ τί περιστατικό μοῦ ἔτυχε· ἀλλὰ τὸ ἔχω σ^ο ἐντροπήν μετερ^θ ἀπ^ο δλίγες ήμέρες».

Εὗρηκε ἡ Μαρία τὸν πνευματικὸν της εἰς τὴν ἐκκλησίαν, δπου, κατὰ τὸ σύστημά του, ἀνεγίνωσκε πρὶν πάγη νὰ πλαγιάσῃ, τές έσπεριγές του εὔχεται. Εἰς δλον τὸν γαδὸ τὸ τέμπλο μοναχὰ μὲ τὰ δεσποτικὰ εἰκονίσματα καὶ τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους ἐφωτίζετο δλίγο ἀπὸ τὸ καντήλι εἴμπροσθεν εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου καὶ

ἀπὸ ἔνα κερί στυλωμένο εἰς τὸ ἀναλόγι τοῦ ἀσπρομάλλης ἐφημέριος, χωρὶς τὸ καμψαλάκι, ἐπροσεύχετο μὲ ταπεινὴν φωνὴν, μὲ καθαρὴν προφοράν, γεμάτην χριστιανικὴν κατάνυξιν. Ἡ Μαρία ἐμπῆκε εἰς τὸν νάρθηκα, ἐστάθη εἰς τὴν θύραν, καὶ μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένο ἔλεγε μέσα της τὰ πατερημά της: δταν ὁ Παπᾶς ἔκλεισε τὸ εὐχολόγι, ἐπλησίασε καὶ τοῦ ἐφίλησε τὸ χέρι.

—Γιὰ καλό, Μαρία, τέτοια ὥρα;

—Δέσποτά μου, συγχώρεσε με· κάμε τὸ καλὸ νὰ μοῦ διαβάσῃς τοῦτο τὸ γράμμα τοῦ Ἀντωνάκη μου.

—”Α! τὸ καλὸ παιδί! γρήγορα σώνεται ὁ καιρός του.

‘Ο παπᾶς ἀνοίξε τὸ γράμμα.

«Καλέ μοῦ πατέρα. Ἐλαχῖτα τὸ γράμμα σου καὶ τὰ δεκαπέντε φράγκα: σᾶς εὐχαριστῶ· ἀλλὰ γιατί νὰ στερηθῆτε σεῖς οἱ καῦμένοι γονεῖς μου; ἐδῶ, χάρις εἰς τὸν Θεόν, δὲν μοῦ λείπει τίποτε· ὁ λοχαγός μου μὲ ἀγαπᾶ καὶ μ' ἐπῆρε καὶ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ὑπηρεσίαν του. Ἀλλὰ τὸ βάρος τῆς ξενιτειᾶς τὸ αἰσθάνομαι περισσότερο αὐτὲς τέσσερις ημέρες: εἶναι ή πρώτη φορά δποὺ δὲν ἔσορτάζω εἰς τὸ σπιτάκι μας. Ἀλλὰ καὶ σεῖς πρέπει νὰ ἔχετε ὑπομονῆν: μάθετε ὅτι ήλθε διαταγὴν ἀπὸ τὸ Υπουργεῖον νὰ μᾶς κρατήσουν καὶ ἄλλους τρεῖς μῆνες, ὡστε μόνον τὸν τρύγον θὰ μ' ἔχετε κοντά σας· γιὰ τοῦτο ἀργησα νὰ σᾶς γράψω, γιὰ γὰρ μὴ σᾶς πικράνω μίαν ὥρα πρωτύτερα. Ήσσος θὰ βαρυφανῇ τῆς καῦμένης μου μάγνας! Πατέρας μου, ἀν μὲ ἀγαπᾶς, μὴ τὴν λυπήσῃς, καθὼς συμβαίνει κάποτε νὰ θυμώνης. Σᾶς φιλῶ τὰ μάτια καὶ τὰ χέρια. Θὰ σᾶς γράψω ἀπὸ ἐκεῖ, ὅπου θὰ μετατεθῇ τὸ τάγμα, ἀπὸ τὰ σύνορα. ‘Ο ἀγαπητός σου υἱός».

“Αμα ἐτελείωσε ὁ παπᾶς, ή Μαρία, ὅπου ἔκλαιε ὅλην τὴν ώραν, ἐρώτησε:

—Δέσποτά μου, τί εἶναι τὰ σύνορα;

—Τὸ βασίλειόν μας εἶναι τὸ περισσότερο μέρος ζωσμένο ἀπὸ θάλασσα, καὶ ἀπὸ τὴν στερεάν γειτονεύει μόνον μὲ τὸ βασίλειον τῶν ἀπίστων αὐτοῦ εἶγαι τὰ σύνορα.

—Μήπως θὰ ἔχωμε πόλεμο;

—Μὴ βάζῃς αὐτὸν στὸν νοῦν σου, Μαρία· καὶ ἂν ἤθέλαμε, καὶ ἂν ἡμπορούσαμε νὰ ἔλευθερώσωμε τοὺς ἀδελφούς μας, δὲν θὰ μᾶς ἀφηγηναν οἱ Κραταιοὶ τῆς Γῆς. Ἡσύχασε, δὲν εἶγαι κίνδυνος τώρα γὰρ αἰματωθοῦμε.

—Αὔριο πρωὶ θὰ ἔλθω, παπᾶ μου, νὰ μ' ἔξοιμολογήσῃς.

— Αμαρτίες ποὺ θὰ ἔκαμες, καῦμένη, ἀπὸ τὴν Μεγάλην Πέμπτην λέγε τα μιὰ στιγμὴ τώρα.

— Εἶναι ἀργά, Δέσποτά μου, καὶ μὲ περιμένει δὲ Πέτρος· ἔρχομαι αὔριο τὸ ἀποταχύνα.

— Αὔριο πηγαίνω εἰς τὴν πόλιν· μὲ προσκαλεῖ δὲ Δεσπότης γιὰ πνευματικὴν ὑπηρεσίαν· ἔλα τὸ δράδυ, εἰς αὐτὴν τὴν ὥραν, η τὴν Τετράδη τὸ πρωΐ.

‘Η Μαρία τοῦ ἐφίλησε τὸ χέρι καὶ αὐτὸς τὴν εὐλόγησε, καὶ ἐνῷ ἐκείνη ἀναχωροῦσσε, ἔλεγε μόνος του.

«Ἄγια γυναῖκα! δὲν εἴμαι ἀξιος νὰ τὴν ἐξομολογήσω, ὅχι ἐγὼ δὲν αμαρτωλός, ἀλλὰ οὕτε δὲ Πατριάρχης· θὰ τῆς φαίνεται πώς ἔχει κακένα ἄχυρο ἐπάνω εἰς τὴν συνειδήσιν της καὶ δὲν διλέπει τὴν ὥραν νὰ ἔχαλαρφωθῇ· ἀλλοι, καὶ πόσοι! ἔχουν δύο λίτρες δολίμι καὶ δὲν τὸ αἰσθάνονται.» Ω Παντοδύναμε, ἀν δλοι είχαν τὴν καρδιά της, τοῦτος δὲν κόσμος θὰ ήταν Παράδεισος. Φοβοῦμαι μη πάθῃ κάποτε αὐτὴν ἡ γυναῖκα ἀπὸ τὴν περισσὴν ἀγάπην της».

‘Η Μαρία εἶπε τοῦ ἀνδρός της δὲν περιεῖχε τὸ γράμμα.

— Ὑπομονή, Μαρία, καὶ γι' αὐτὸν καὶ γιὰ κάτι ἀλλο ποὺ θὲν ἀκούσης τώρα. Μάθε δὲν καθὼς ἔμπαινα εἰς τὴν πόλιν, δὲ κλητῆρας μοῦ ἔπιασε τὸ ἀλογό, καὶ ἥθελε νὰ μὲ φέρῃ εἰς τὴν φυλακήν τοῦ χάρισα δέκα φράγκα γιὰ νὰ μοῦ ἀφήσῃ καιρὸν νὰ ἡμερώσω τὸν δανειστήν μου· φαίνεται δὲν τοῦτος δὲν θεόδοσις ἔμαθε δὲν ἔξαγροςα τὰ χρυσάφια κι' ἔσυμπέρανε ἀπὸ αὐτὸν πώς ἔχω δὲν δυστυχος νὰ τὸν ἀποπλερώσω καὶ δὲν θέλω. Ἐτοίμασέ τα λοιπόν, δὲν αὔριο ἔνωρες θὰ πάω νὰ τὰ ξαναβάλω σημάδι, νὰ δώσω τοῦ δανειστοῦ μου δσα ἔσυμφωνησα· διαφορετικά θὰ χάσωμε τὸ ἀλογό μας, θὰ μὲ δάλουν εἰς τὴν φυλακήν, καὶ θὰ μείνουν χέρσα τὸ ἀμπέλια.

“Ο, τι αἰσθάνθη ἡ δυστυχισμένη γυναῖκα εἰς ἐκείνην τὴν στιγμὴν δὲν λέγεται· καὶ πῶς νὰ περιγραφῇ ψυχικὴ κατάστασις, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν θέρωπος, ἀν καὶ ἀθροίς, ἀγνός, δοκιμάζει πρώτην φοράν δληγη τὴν δύνην ἐνόχου συνειδήσεως! Ή Μαρία δὲν ἔπρόφερε λέξιν, ἔπεσε χάμου καὶ ἀρχισε νὰ κλαίη, καὶ τὰ δάκρυα της δὲν είχαν κρατημόν.

— Μὰ τὴν ἀλήθειαν, καλὴ καὶ προκομμένη νοικοκυρά! ἐφώναξε δὲν ἀνδράς της, κοίταξέ την! κλαίει καὶ μύρεται ώσταν νυφούλα δποὺ θὰ τῆς πάρουν τὰ στολίδια της. Μάθε, κυρά μου, δπού, θέ-

λης καὶ μὴ θέλης, αὔριο τ' ἀποταχυὰ θὰ μοῦ δώσῃς τὸ κλειδὲ τῆς κασέλας νὰ τὰ πάρω ἐγὼ εἰμαι ὁ κύριος ἔδω.

— "Α! Πέτρε, σκληρὸς δποὺ εἰσαι, ἀδικος—νὰ γέξευρες—αὔριο, αὔριο, τ' ἀποταχυά.

Ο Πέτρος τὴν ἀφῆσε αὐτοῦ σωριασμένην κατὰ γῆς, ἀναψε τὸ τσιμποῦκι του, ἐκάθισε εἰς τὸ προαύλιο κι ἔβαζε εἰς τὸν γούν του χίλιες ὑποψίες.

Πηεῦμα ἀνθρώπινο δὲν θὰ γίταν ἵκανδι γὰρ ξαγοίξῃ, καὶ πολὺ διλιγότερο νὰ ἐννοήσῃ τί συγέναινε ἀπὸ ἐκείνην τὴν στιγμὴν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τῆς Μαρίκς· χωρὶς νὰ γέξεύρη ποῦ εὑρίσκεται, χωρὶς γὰ δύναται νὰ προσηλώσῃ τὸ πνεῦμά της εἰς τὰ ἐρχόμενα ἢ νὰ τὸ στρέψῃ εἰς τὰ περασμένα, ἐρρίχθη ὅπως γίταν εἰς τὸ κρεβδάτι, καὶ τὴν ἔπιασε λυγκιὸν ὡς γὰρ ἐψυχομαχοῦσε, ἀλλὰ τὸ ἔπνιγε μὲ τὸ προσκέφαλο μὴ τὴν ἀκούσῃ δ ἄγδρας της καὶ τὴν ἀναισχυντήσῃ πάλιν. "Γ'στερ" ἀπὸ κάμπιοσην ὥραν, λάλημα πετεινοῦ, ἀποκορωθῆ καὶ ἐπέρασε ἀλιέσως εἰς τὸν μυστηριώδη κόσμον τῆς φαντασίας· ἡ Μαρία ἔβλεπε συχνὰ δινέρατα, πάντοτε φαιδρὰ καὶ ξάστερα, καὶ πολλὲς φορὲς ξυπνῶντας ἔλεγε δτι δὲν ἐγνώρισεν ὥραν καλὴν παρὰ μέσα εἰς τὸν ὕπνον της. Θαυμαστὴ οἰκογόμια τῆς φύσεως, εὐλογημένο δῶρον τῆς θείας εύσπλαγχνίας!

Εὑρίσκετο εἰς ἕνα μέρος γνωστό της καὶ ἀγαπημένο ἀπὸ τὰ μικρά της χρόνια· πλαγιὰ μεγάλη ἐγλυκοκατέδαινε ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ δουνοῦ ἔως εἰς τὸν ἄμμον, εἰς τὸ ἀκρογιάλι, τὸ ἐπάνω της μέρος ἔως τὴν μέσην μὲ μεγαλόδενδρον φουντωτὸν ἐλαῖδνα, καὶ ἀπὸ τὴν ζώνην ἔως κάτω ἀμπελόφυτο πλάγιον ἀγτίκρυ θάλασσαν ἀπέραντη σμίγει μόνον μὲ τὸν οὐρανόν· οἱ χωρικοὶ τὴν δυομάζουν "Αγριοπέλαγο, δτι αὐτὴ τές περισσότερες φορὲς εἰναι ἀφρισμένη καὶ φαίνεται πώς τελείως ἀπομογώνει τὴν γῆσόν μας ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμον, ἐνῷ δὲ ἀλλη θάλασσα, δ κόλπος, δποὺ δρέχει τὸ ἀνατολικὸ πλευρὸ τῆς νήσου καὶ τὴν ἀντίκρυ γῆπειρον, δμοιάζει τές περισσότερες φορὲς γῆσυχη λίμνη.

Τοποθεσία εἶγαι μαγευτικὴ—έκει ἀπὸ ἕνα μέρος δὲ διαθειὰ πρασινάδα τῶν ἐλαιοιδένδρων καὶ δὲ τρυφερώτερη τῶν ἀμπέλων, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο δὲ καταγάλαζη ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης—ἀλλὰ γιὰ τὴν Μαρίαν πρὸ πάντων δὲ οἰκουμένη δὲν εἶχε τόπον γὰ τὴν εὐχαριστήσῃ περισσότερο· ἔκεινη δὲ πλάσις, μὲ δληγη της τὴν φυσιογνωμίαν, εἰς τὴν στερεάν καὶ εἰς τὸ πέλαγο, ἕκαναν μέσα εἰς τὴν

ψυχήν της ἔνα μὲ τὰ ἀθωότερα καὶ φαιδρότερα αἰσθήματα τῆς παιδικῆς καὶ νεανικῆς ἡλικίας της· καθὼς συμβαίνει ὅταν παίζεται μουσικὴ ὅπου πρωτακούσαμεν εἰς τὴν νεότητά μας· ὁ ἦχος της μας συγκινεῖ, μας μαγεύει, καὶ ἀποροῦμεν πῶς ἐκεῖνος ὁ ρυθμὸς δὲν προξενεῖ εἰς τοὺς γέους ὅτι ἐμεῖς αἰσθανόμεθα— διότι ἐκείνη ἡ μουσική, ἂν καὶ ἀκούονται ἀλλεσ μελῳδιώτερες, ἔγινε ἀπὸ πολὺν καιρὸν μέρος τοῦ ἑαυτοῦ μας, εἶναι δι μακρυνός, γλυκός ἄμα καὶ λυπητερὸς ἀγτίλαχος τῶν εὐτυχισμένων ἥμερῶν μας· παρομοίαν μουσικὴν ἔχει μία γνωστὴ μας φυσικὴ τοποθεσία· ἔνας ξερὸς βράχος, ὅπου ἐφύτρωσε κι² ἐμεγάλωσε μοναχικὸ κυπαρίσσι, ἔχει τὴν ἀγάπην μας δύσσον δὲν τὴν ἔχει κάθε ἀλλο ὡραιότερο θέαμα· φαίνεται ὅτι ἐκεῖνος οἱ χαρακτῆρες φυλάγουν, μέσα εἰς τὴν φαντασίαν καὶ εἰς τὴν καρδίαν μας, τὴν ποιητὴν ἀλησμόνητον εἰκόνα τῆς ζωῆς μας, δηποταν, πρὶν τὰ πάθη καὶ τὰ παθήματα τῆς ἀφαιρέσουν τὴν φυσικὴν ἀθωότητα καὶ τὴν γαλήνην.

Αὐτοῦ ἀκολουθοῦσε μικρούλα, πέντε ἢ ἔξη χρόνων κόρη, τοὺς γονεῖς της, εἰς ὅλους τοὺς μῆνες, διότι δὲν εἶναι μῆνας ὅπου δι καλὸς γεωργὸς νὰ μὴν εὔρῃ νὰ κάμη ἐργασίαν εἰς τὸ ἀμπέλι καὶ εἰς τὸν ἐλαιῶνα, καὶ ἐκεῖνο τὸ κτῆμα ἦταν ἀληθινὸ περιβόλι. Τοιουτότροπως ἡ φαντασικὴ καὶ μεγαλοπρεπής ἐκείνη πλαγιὰ μὲ κάθε φυτό, μὲ κάθε δένδρο ἥμερο ἢ ἄγριο, μὲ κάθε χειρόκτιστην λιθιὰ ἢ βιζόπετραν, μὲ κάθε δέμα, μὲ κάθε φρύδι, μὲ κάθε μονοπάτι, μὲ κάθε παρακλάδι, μὲ κάθε στένωμα, εἶχε μείνει βαθιὰ χαραγμένη εἰς τὸ νεανικό της πνεῦμα, ὥστε ἀν ἦταν ζωγράφος θὰ ἤμποροῦσε νὰ μορφώσῃ ἀπὸ ἐκείνην τὴν θέσιν πολλὲς καὶ ὡραιότατες εἰκόνες νὰ μὴ παραλλάξουν παντάπασιν ἀπὸ τὸ φυσικό τους. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο τὸ πέλαγο εἶχε ἀνοίξει τὸν νοῦν της, εἶχε φτερώσει τὴν φαντασίαν της, καθὼς εἰς ὅλες τὰς ἐποχές τοῦ χρόνου καὶ εἰς ὅλες τὰς ὥρες τῆς ἥμέρας, ἐνῷ ἐδιάδαινε, ἀπὸ Φηλὰ τὸ ἐθεωροῦσε, πότε θεριωμένο καὶ μελαγό, πότε ἥμερο καὶ ἀσπρογάλαζο, καὶ κάποτε, εἰς τὸ βασίλεμα, σύννεφα νὰ καθίζουν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ μέσα εἰς αὐτὰ νὰ ἀγοίγωνται σκοτεινὰ λαγκάδια καὶ χρυσοὶ ποταμοὶ νὰ χάγωνται εἰς τὰ βάθη. Ἰδοὺ πῶς ἀδειφώθη ἡ τρυφερὴ ψυχὴ της μὲ ἐκεῖνο τὸ μέρος, καὶ τὴν βαθεῖαν ἐκείνην συμπάθειαν γῆθε, εἰς τὴν νεανικήν της ἡλικίαν, νὰ στερεώσῃ καὶ νὰ κλείσῃ διὰ πάντοτε εἰς τὴν καρδίαν της δι πόνος· πόσο ἔκλαψεν, ὅταν δι πατέρας της ἀναγκάσθη νὰ πουλήσῃ ἐκεῖνο τὸ περήφανο κτῆμα, δηποταν, ἀρκοῦσε νὰ ζωιθρέψῃ τὴν οἰκογένειάν του, καὶ δηπου εἶχε προσδιορίσει πα-²Αλεξ. Γ. Σαρᾶ. Νεοελλ. Ἀναγνώσματα 5' γυμνασίου 3

τόκορφα μίαν μικρήν λουρίδα προτίκα τῆς ἀγαπητῆς του Μαρίας.

Εἰς ἐκεῖνο τὸ ἀμπέλι εύρισκετο, εἰς τ' ὅνειρό της, τώρα πρώτη φορά, ἀφοῦ δὲν εἶχε πατήσει αὐτοῦ εἰκοσι χρόνια. Εἶχε φθάσει ἐκεῖ μὲ τοὺς γονεῖς της καὶ μὲ μισθωμένες τρυγήτρες, τὴν ὥραν δποὺ δ ἥλιος, ὡς ἐσηκώνετο ὅπισθεν, ἀπὸ τὸ θουνό, μόλις ἐχρύσωνε τές ἀκρες τῶν ἐλαιοδένδρων, ἐνῷ ὅλῃ ἡ πλαχιὰ ἔμενεν ἀκόμη ἥσκιωμένη, καὶ ἡ ἀντίκρυ θάλασσα ἐλακτάριζε πέρα πέρα ἀπὸ τές ἀργυρές πρωινές ἀκτίνες. Ἐστάθηκαν ὅσο νὰ πέσῃ ἡ δροσιὰ τῆς νυκτός, γιὰ νὰ κόψουν στεγνὰ τὰ σταφύλια· ἐπειτα ἀρχισεν δ τρύγος, καὶ σ' δλίγην ὥραν, διότι κάθε κλῆμα τὰ εἶχε πολλά, αὐτῇ μὲ τὴν σύντροφόν της ἐγέμισε δύο τερτικά, ἡ μητέρα της τές ἐδιήθησε καὶ τὰ ἐφόρτωσαν εἰς τὸ κεφάλι τους, καὶ δύο μικρές τρυγήτρες ἐπῆραν καὶ αὐτές δύο κάνιστρα γιὰ νὰ γίνη σωστὸ τὸ φόρτωμα. Ἐπειτα, ἐκίνησαν καὶ οἱ τέσσαρες, ἡ μία κατόπιν τῆς ἀλληγ., τὸ ἀμπέλι ἀμπέλι, καὶ ὑστερὸ ἀπὸ δλίγο διάστημα ἐδιάθηκαν, πάντοτε ἀλύγιστες καὶ ἀτάραχες, τὸ στέγωμα, ὅσο μία διασκελιὰ μόνον πλάτος, καὶ μάκρος τριάντα βήματα, δποὺ δεξιὰ ἔχει κρεμαστοὺς θράχους καὶ ἀριστερὰ τρομάζει δ ἀνθρωπος νὰ διέπη, ἀπὸ ἐκατὸ μέτρα Οψος, τὰ κοντράκια καὶ παρακάτω τὰ φύκια δποὺ ξεργαζ ἀκατάπαυτα τὸ Ἀγριοπέλαγο· τὸ τρομακτικὸ ἐκεῖνο πέραμα δνομάζεται Κακὴ Σκέλα. Ἐκεὶ ποὺ ἐπαυε τὸ στεγὸ μονοπάτι εὔρηκαν τὸν ἀγωγιάτην, δποὺ μόλις εἶχε φθάσει· ἐφορτώθη τὸ ἀλογο, καὶ δ ἀγωγιάτης, ἐνῷ ἀναχωροῦσε, «Κοπέλλες, τοὺς εἶπε, μὴν δικνηρεύεσθε, νὰ εὔρω δταν γυρίσω ἔτοιμα τερτικά· τὸ ἀλογό μου εἶναι παλικάρι».

«Ἄς καθίσωμε ἐδῶ, Αὐγερινή, εἶπε ἡ Μαρία, νὰ ξανασάνωμε δλίγο, τὰ σταφύλια τὰ εὐλόγησε δ Θεὸς ἐφέτος καὶ δὲν ἀργοῦμε νὰ τὰ παστρεύωμε».

Κι ἐκάθισεν ἐπάγω εἰς ἔνα δχθον, ἡ Αὐγερινὴ δλίγο παραπάνω τὰ κορίταια ἔτρεχαν ἐδῶ κι ἐκεὶ κι ἐπαιγνίδιζαν τριγύρω.

«Πόσο μοῦ ἀρέσει, Αὐγερινὴ μου, τούτη· ἡ θάλασσα· λέγουν πὼς εἰς τὸ ἄλλο μέρος ἡ ἄλλη θάλασσα είναι σκεπασμένη μὲ καράδια μακρὰ μεγάλα· ἐδῶ σπάνιες φορὲς διαβαίνει κανένα βαπόρι πολὺ μακριά, πέρα πέρα, ώσδαν ἥσκιος· καλύτερα εὐχαριστοῦμα: εἰς τὸ πέλαγο τοῦτο· ἐδῶ δὲν φαίνονται παρὰ βάρκες μὲ τὰ πανάκια τους, δειλφίνια δποὺ κοπαδιαστὰ παῖζουν, καὶ θαλασσοπούλια· ω! Ιδέες, Αὐγερινὴ, πόσοι γλάροι στριφογυρίζουν ἐπάγω εἰς τὸ νερό· δείχνεις ὅτι θ' ἀλλάξῃ δ καιρός. Τί λές ἐσύ;»

“Ακούσθη ἔνα χασκόγελο, ή Μαρία ἐγύρισε καὶ δὲν εἶδε οὕτε τὴν Αὐγερινὴν οὕτε τὰ κορίτσια, καὶ ἐπάγωσεν ὅλη καὶ ἀκουσε τὴν καρδίαν της δποὺ δροντοκοποῦσε· ἔστρεψε πάλι τὰ μάτια πρὸς τὴν θάλασσαν· αὐτοῦ, σχι μακράν ἀπὸ τὸ ἀκρογιάλι, σηκώνεται· δράχος ὑψηλός, δποὺ τὸν λέγουν Ὁρθολίθο· ἐπάνω εἰς τὸν θεόκτιστον ἐκείνον πύργον ἦταν δρθῇ στηλωμένη ή Αὐγερινὴ μὲ τὰ μαλλιά ἀπλωμένα εἰς τέσ πλάτες· μὲ τὸ ἔνα χέρι ἐκρατοῦσε τὸ ἀσγυμοχρύσαφα τῆς Μαρίας, δποὺ ἀστραφταν εἰς τὸν ἥλιον, καὶ μὲ τὸ ἄλλο τῆς ἔγνευε, ώστε νὰ τῆς ἔλεγε:

«Κατέβα ἐδῶ κάτω νὰ τὰ πάρης, εἶδεμή τὰ ρίχνω εἰς τὴν θάλασσαν».

“Οπως ή Μαρία ἐπετάχθη νὰ ρίχθῃ ἀπὸ τὸ φρύδι τοῦ βουνοῦ εἰς τὸν ἀμμον γὰ πάγη νὰ πάρη τὰ χρυσάφια της, ἐκόπη τὸ σνειρό της, ἐξύπνησε, κι ἐνῷ ἀγκυρικοῦσε κι ἔκλαιε, ἀκουσε τὴν φωνὴν τοῦ ἀνδρός της.

—Παῦσε τώρα, σήκω συγύρισε τὰ χρυσάφια καὶ τὸ πεσελί, γὰ φύγω.

“Ἐπεσεν ή δύστυχη Μαρία γονατιστὴ ἐμπροσθέν του καὶ μὲ κοιμένη μιλιά τοῦ ώμολόγησε δ, τι ἔκαμε.

—Σοῦ ἔπταισα πολύ, ἀφέντη· σοῦ ἔπταισα πολύ, ἀλλὰ στοχάσου, ἀφέντη, πώς αὐτὴ εἶναι ή πρώτη καὶ βαστερη φορὰ ποὺ σοῦ πταίω· μὴ μὲ σκοτώσῃς καὶ κολασθῆς καὶ σύ· ἀδικα θὰ είχες τὴν ἀμαρτίαν· τούτη εἶναι ή βαστερη ἥμέρα τῆς ζωῆς μου.

—Μ’ ἐπῆρες, μωρή, στὸν λακιόν σου· σ’ ἀφήγω εἰς τὴν δργὴν τοῦ Θεοῦ.... Καὶ μὲ τοῦτο κατέβη τὸ μονοπάτι.

“Η δρφανὴ Μαρία ἔμεινεν αὐτοῦ λιποθυμισμένη, ἀναίσθητη. Οταν ἐσυγῆλθε, δ ἥλιος εἶχε μεσουρανήσει· ἐσηκώθη, ἀλλαξε δλη, ἔβαλεν εἰς τὸν κόρφον της τὸ γράμμα τοῦ παιδιοῦ της, ἔπεστ ἐπίστομα ἐμπροσθεν εἰς τὴν εἴκόνα τῆς Παναγίας, κι εἶπε μέσα της.

—«Καὶ αὐτὸ διθέλησε δ Θεός, γὰ μοῦ λείπη σήμερα δ ἄγιος ἀνθρωπος».

Καὶ ἀφοῦ εἶπε τὰ πατερημά της, ἐπῆρε τὸ ἀκρινδ μονοπάτι τοῦ χωριοῦ καὶ σ’ δλίγα λεπτὰ ἔφθασε εἰς τὸ σπίτι τῆς μητρός της. Ἡ γραία ἦταν καθισμένη εἰς τὸ κατώφλι καὶ εἰς τὰ πόδια της ἡ ἐγγονή της, κόρη τῆς Ἐλένης. “Αμα τὴν εἶδε ποὺ ἀνέβαινε τῆς εἶπε:

—Τί σου έσταθηκε, Μαρία! τὰ συγνηθισμένα σας: Θὰ σ' ἔδάρεσε δ Πέτρος.

—Μαννούλα μου, γῆλθα γὰ πεθάνω κοντά σου.

Καὶ τῆς διηγήθη τὸ δυστύχημά της.

—Κακὰ ἔκαμες, Μαρία: εἰς τὸν καιρόν μας οἱ γυναῖκες δὲν ἔκαναν τὸ παραμικρὸ χωρὶς τὸ θέλημα τοῦ ἀνδρός: τώρα ἔκάνωσαν καὶ τὰ θηλυκά.

—”Οχι, μάννα. “Ο, τι ἔκαμα δὲν τὸ ἔκαμα γιὰ ν' ἀδικήσω τὸν ἀνδρα μου, μάρτυς μου δ Θεός: σπλαγχνίσου κάνε σύ: δὲν μὲ βαστᾷ γι' αρδιὰ γὰ γυρίσω σπίτι μου.

—Αὐτὸ εἶναι ἀκόμη χειρότερο, γὰ φύγης ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ ἀνδρός σου: δικόσμος θὰ εἰπῇ πώς ἐπραξες ἀτιμα πράγματα.

—Μητέρα, θὰ πάω γὰ πνιγῶ.

—Σύρε, τῆς εἰπε γι' γρατία.

—”Α! μάννα, μάννα!

Καὶ ἀνέβη τρέχοντας τὸ στενὸ μονοπάτι, διού κατόπιν ἐσχετέο εἰς δύο: τὸ ἔνα κατέβαινε εἰς τὴν ἄλλην ἀκρηγ τοῦ χωριοῦ, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἀντίστροφα ἐπήγαναν εἰς τὴν ἀκροθαλασσιά.

‘Η γερόντισσα ἔμεινε μὲ τὸ κεφάλι κάτω, ἀνήσυχη, καὶ ὑστερ ἀπὸ διλίγην ὥραν εἶπε τῆς μικρῆς ἐγγονῆς της.

—Τρέχα, παιδί μου, πρόφθασέ τηγ: εἶπε τῆς γὰ γυρίσῃ δπίσω, γὰ περάσῃ ἐδῶ τὴν νύκτα.

‘Ωστόσο γι' Μαρία εἶχε πάρει τὸν κατήφορον, ὅχι μέσα εἰς τὸ μονοπάτι, ἀπὸ διού ἐπεργοῦσε δλος δικόσμος, ἀλλὰ εἰς ἔνα παλαιὸ παρακλάδι, διού καὶ αὐτὸ ἔδγαινε εἰς τὸ περιγιάλι. Καθὼς αὐτὴ ἐρροδολοῦσε ἀπὸ τὸ δουνό, δμοίως σ' ἐκείνην τὴν ὥραν διλιος ἐκατέβαινε πρὸς τὴν ἀκρηγ τῆς θαλάσσης, μίαν δργιὰ ἀκόμη δψηλά: τὸν εἶχε πλαγιὰ καὶ ἔδειπεν ἐμπροσθέν της τὸ ἀπειρο φῶς διού ἐπληγιμυροῦσε τὸ ἀπέραντο πέλαγο εἰς ἐκείνην τὴν στιγμὴν γησυχώτατο καὶ ωσάν ἀσημοχρυσωμένο, ἕρημο: πουθενὰ δικρούλα, οὔτε εἰς τὰ πανιά οὔτε δεμένη εἰς τὸ ἀκρογιάλι, μόνον αὐτοῦ τὸ Όρθολίθι, μαύρη θαλασσόδαρτη πέτρα, διού ἀπὸ τὸ μέρος τῆς γῆς ἔχει ρηχὰ τὰ νερὰ καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θαλάσσης ἀπατα, γεφύρι ἀπὸ τὴν στερεὰν εἰς τὴν ἀδυσσον. Ἐκοντοστάθη γι' Μαρία καὶ προσήλωσε ἐκεῖ τὰ μάτια της, ώς γὰ εἶχε πάντοτε ἐμπροσθέν της τὸ ἀποταχυνό της ὄνειρο, καὶ ἀμα εἶδε τὸ Όρθολίθι τὴν ἐπιασε χαροτρομάρα: κατόπιν ἀκολούθησε διαστικὰ τὸν δρόμον τῆς δσα ποὺ ἐψφθασε εἰς ἐκεῖγο τὸ μέρος: ἐξυπολύθη, ἐδιάβηκε τὴν θάλασσαν,

ἔσπειρφαλώθη μὲνόπον ἐπάγω εἰς τὸν δράχον, καὶ ὡσὰν φρενικ-
σμένη τὸν ἔξεταζε ὅλον τριψύρω, τὸν ἐπασπάτευε καὶ ἔχωνε τὰ
χέρια εἰς ὅλες τές μεγάλες μικρὲς χαραμάδες· κατόπιν συγγονιγῶν-
τας τὴν κεφαλὴν ἀγέβη ἔως εἰς τὴν ζώνην τοῦ δράχου· ἔκειθε ἐγύ-
ρισε τὰ μάτια τῆς ὥσπεν γιὰ γὰρ θύτερον οἰτάξῃ τὴν πλάσιν, τὸν οὐ-
ρανόν, τὴν θάλασσαν καὶ τὰ κοτύχλωρα πλάγια μὲ τὰ ἐλαιόδενδρα,
ὅπου εἰς ἔκεινην τὴν στιγμὴν ἔτρεμαν ὅλα μὲ τὰ φύλλα τους κατα-
χρυσωμένα ἀπὸ τές πορφυρὲς ἑτοιμόσθιντες ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου
καὶ τότε ἔξαφνα εἰς τὸν ἀσυγγέφιαστον γύρον, ὅπου ἀνταμώνονται
θάλασσα καὶ οὐρανός, ἐφανερώθηκαν¹ σπίτια, ἐκκλησίες, κωδωνο-
στάσια, πύργοι, ὅλα λευκότατα, ώς γὰρ εἶχε αὐτοῦ σηκωθῆ θεό-
πλαστη παραθαλάσσια πολιτεία, νὰ δώσῃ ζωὴν καὶ δρια εἰς ἔκεινα
τὰ ἔρημα καὶ ἀτελεύτητα πλάτη τῆς θαλάσσης.

Ωστόσο δ δίσκος τοῦ ἥλιου εἶχε δουλήσει, καὶ εἰς τὸν ὄρι-
ζοντα ἐφαίνετο τὸ διλοστρόγγυλο ὅμιοιωμά του μεγαλωμένο, ἀλλὰ
ἀπὸ ἀκτῖνες δρφανό, ὥστε ἡ δυστυχισμένη ἡμπόρεσε նστερη φορὰ
ν ἀναπαύσῃ τοὺς δρφαλμούς τῆς εἰς ἔκεινην τὴν σκιὰν τοῦ ἀστρου
τῆς ἥμέρας, ἐνῷ εἰς ὅλον σχεδὸν τὸν οὐράνιον θόλον ἐλαιρποκοποῦ-
σαν τὸ ἀστέρια. Τὰ ἥμερινὰ πουλιὰ εἶχαν ὅλα ἡσυχάσει εἰς τές
φωλιές τους καὶ εἰς τὰ δένδρα, τὰ γυντοπούλια ἔσχιζαν πανταχοῦ
τὸν σκοταδερὸν ἀέρα μὲ τὸ γενέρο τους φτερούγιασμα, καὶ μόνον
ἀκούετο δ ἀδιάκοπος τακτικὸς ἀναστεναγμὸς τῆς θαλάσσης. Ἡ
Μαρία ὁλόρθη εἰς τὸν δράχον ἔδηγαλε μέσο² ἀπὸ τὸν κόρφον τῆς τὸ
γράμμικα τοῦ παιδιοῦ τῆς, τὸ ἐφίλησε καὶ ἔκαμε τρεῖς φορὲς τὸν
σταυρόν τῆς ἀκούσθη ἔνα τρελλὸ χασκόγελο, κ³ εὐθὺς κατόπιν κάτω
ἀπὸ τὸ Ὁρθολίθι ἔνας δρόντος.....

Τὴν ἀκόλουθην αὐγὴν ψχράδες εὔρηκαν διγαλμένο εἰς τὴν
ἄμμουσιὰ τὸ σῶμα τῆς Μαρίας.

1885.

1. Τὸ φυσικὸν τοῦτο φαινόμενον, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Fata Morgana, μᾶς ἔτυχε νὰ παρατηρήσωμεν ἀπὸ τὸ βουνὸ τοῦ Ἀγίου Θεοδώρου (Γαρούνας) εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς νήσου, δθεν φαίνεται ἡ Ἀδριατικὴ θάλασσα. Σημειώσας τοῦ συγγραφέως.

5. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ.

Α' ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ.

‘Ο ’Ανδρέας Μιαούλης.

Σπυρίδωνος Τεμικούπη.

Άδιαφιλονείκητος είναι ή δξία ἀνδρός, δγ τιμοῦν καὶ αὐτοὶ οἱ ἀντίπαλοι. Τοιοῦτος ἦτον ὁ Μιαούλης. Διχονοῦσα ἡ νπερήφανος Ὅδρα τὸν ἑτίμα δλη. Ἀπρόθυμος ἐφάνη κατ’ ἀρχὰς πρὸς τὸν ἀγῶνα, ώς παρ’ ἀγνώστων κινηθέντα καὶ ώς ἀνώτερον τῆς δυνά-

μεως τῶν Ἐλλήνων, διετέλεσεν οἰκουρῶν τὴν πρώτην ἔξαμηνίαν, ἐξέπλευσε μετὰ ταῦτα ώς ἀπλοῦς πλοίαρχος καὶ ἡρίστευσεν ώς ναύαρχος. Ἀρχομένου δὲ τοῦ δευτέρου ἔτους, ἐξέπλευσεν ώς ναύαρχος, καὶ τὴν μέχρι τοῦδε παραφυλακτικὴν διαγωγὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ώς πρὸς τὸν τουρκικὸν μετήλλαξεν αὐτὸς πρῶτος εἰς ἐπιθετικήν. Οὐδεὶς νοημονέστερος καὶ εὐτολμότερος αὐτοῦ ἐν μάχαις ἢ μετριοφρονέστερος ἐν γίκαις εἰς οὐδὲν ἐλογίζετο δσα ἔπραττεν, ἀναλογιζόμενος τί ὥφειλε γὰ πρᾶξῃ μεγίστην πεποιθησιν εἶχαν οἱ “Ἐλληνες εἰς αὐτὸν, ἀλλ’ αὐτὸς ἡγνόετ τὴν ἀληθὴν ἀξίαν του, καὶ ἐν μέσῳ τῶν θριάμβων του πάντοτε ἐδισταζεν ἢν δμέγας ἀγὼν θά εύδοκίμει. Οὐδέποτε ἐσπουδάρχησε καὶ κατὰ χρέος μᾶλλον ἢ κατὰ προαιρεσιν ἐναυάρχησεν· ἢ ἀρχὴν ἐξήτησε πάντοτε αὐτὸν καὶ οὐδέποτε αὐτὸς τὴν ἀρχήν. Πάντες οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὸν ἄνδρα τοῦτον ξένοι τὸν ἐθαύμαζαν διὰ τὴν λιτότητα τοῦ θίου καὶ τὴν μετριοφροσύνην του, οἱ δὲ παρευρεθέντες ἐν ταῖς ναυμαχίαις του ναυτικοὶ τὸν εὐφήμουν διὰ τὴν εὐτολμίαν καὶ τὴν ναυαρχικὴν αὐτομάθειάν του.

Πολλάκις οἱ περὶ τὰ πολιτικὰ ἀσχολούμενοι καὶ τὰ τῆς πατρίδος πρὸς τὸ ἔδιον συμφέρον ἢ πρὸς φιλαρχίαν διαπραττόμενοι τραποποιοῦν ἀσυστόλως εἰς ἐπίτευξιν τοῦ ποιθουμένου δις πρεσβεύουν ἀρχάς, συναγωνιστάς παραδέχονται τοὺς ἀνταγωνιστάς, καὶ σωτῆρας σήμερον τῆς πατρίδος καλοῦν οὓς διετήρας ἐκάλουν χθὲς καὶ

τὸ ἀγάπαλιν, παρέχοντες σκανδαλώδες καὶ ἐπονεῖδιστον παράδειγμα παλαιμδουλίας καὶ κακῆς χρήσεως πολιτικῆς ἐπιφροής· ἐπανέρχονται δὲ ἀναιδῶς, ἀν τοῖς συμφέρη, εἰς τὰ πρώτα, προσάπτοντες τοῖς ἄλλοις τὰ ἐπὶ τῆς ἰδιοτελοῦς ἔνώσεώς των πολιτικὰ αὐτῶν ἀνομήματα. Τοιοῦτος δὲν ἦτον ὁ Μικούλης· τὴν αὐτὴν πολιτικὴν ἀείποτε ἐπολιτεύθη, οὐδέποτε μετεποίησεν ἐπ' ἰδιοτελείᾳ τοὺς φίλους εἰς ἔχθρους ἢ τοὺς ἔχθρους εἰς φίλους, οὐδὲ ἐφαντάσθη γὰρ ἐπηρεάσῃ τὰ τῆς πατρίδος διὰ τῆς κατὰ θάλασσαν ὑπεροχῆς του· ἐθυγαφέλη δὲ θεωρῶν τὴν στολαρχίαν τοῦ Κοχράνου πρόθυμος ἀπεδύθη πολυετῆ καὶ πολυένδοξον ἀρχηγίαν, καὶ φαιδρὸς κατέβη εἰς τάξιν πλοιάρχου, ώς ἀπαλλαττόμενος μᾶλλον βάρους ἢ ώς στερούμενος ἀρχῆς.

1857.

•Ο 'Ανδρέας Ζαΐμης.

Σπυρίδωνος Τρικούπη.

Ο Ζαΐμης, ισχύοντος πατρὸς υἱὸς Ισχυρότερος, οὐδεὶς οὐδεὶς τῶν προεστώτων τῆς Πελοποννήσου· διεκρίθη ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν μετριοπάθειαν πρὸς τοὺς ἔχθρους, τὴν εἰλικρίνειαν πρὸς τοὺς φίλους καὶ τὴν πρὸς τοὺς δεομένους ἐπιείκειαν. Ἐμεγαλοφρόνει ώς οὐδεὶς τῶν προσταμένων τῆς Ἑλλάδος, ἀλλά, φύσει ἀτολμος, δὲν ἐμεγαλοπραγμόνει. Πανθομολόγητος ἦτον ἡ σύνεσίς του καὶ ἀκραιφνῆς ὁ πατριωτισμός του, ἀλλ᾽ ἐπεσκίαζε τὰς ἀρετὰς ταύτας φιλόδοξος ἀλαζονεία, ὥθησασα αὐτῶν καὶ εἰς ἀνταρσίαν. Ἡγεμονικὸν ἦτο τὸ βλέμμα του, τὸ ἥθος του ἀσιανόν, ἀξιοπρεπές τὸ σχῆμά του καὶ τὸ δάδισμά του σεσοδημένον. «Τί· Ζαΐμης, τί Μπραΐμης», ἔλεγχαν οἱ θλέποντες αὐτὸν διερχόμενοι. Ολίγη ἦτον ἡ μάθησίς του, ἀλλὰ πολλὴν τὴν ἐδείκνυεν ὁ εὐρὺς γοῦς του· ἔθελγε τοὺς ἀκροατάς του διὰ τῆς φυσικῆς του ἐνύγλωττίας, καὶ ἐθέρμαινε τὰς καρδίας των διὰ τῶν φιλογενῶν προτροπῶν του. Ο πατριωτισμός του δὲν εἶχεν δρια τὸν Ἰσθμό, ώς τιγων ἀλλων συμπολιτῶν του· πατρίς του

ῆτον ὅλη ἡ Ἑλλάς, καὶ εἰς ἀπολύτρωσιν ὅλης τῆς Ἑλλάδος ἥγωνται τὸν καλὸν ἀγῶνα· ἡ ἀγενής διάκρισις αὐτόχθονος καὶ ἐτερόχθονος δὲν εἰσεχώρησεν εἰς τὴν καρδίαν του. Ἐλληνας ἐξ Ἰσραὴλ οὐκέτι πάντας τοὺς ὑπὸ ξένον ζυγόν πιστεύοντας εἰς Χριστὸν ὁμογενεῖς του. Πρόθυμος ἔτρεχεν εἰς τοὺς κιγδύνους πρὸς ἐμψύχωσιν τοῦ λαοῦ, ἀν καὶ μὴ φιλοπόλεμος· τόσον δὲ ἀπείχε τοῦ ἐπιδιώκειν στρατιωτικὴν δόξαν, ὥστε ἐχλεύαζεν αὐτὸς ἔαυτὸν διὰ τὴν ἐν πολέμοις δειλίαν του. Κιγδυνεύοντας τῆς πατρίδος καὶ πρόεδρος ἀναγορευθεὶς τῆς κυβερνήσεως ἐληγμόνησε τὴν πρὸς τὸν Καραϊσκάκην δικαίαν ἔχθραν του, καὶ χάριν τῆς κοινῆς σωτηρίας τῷ ἔδωκεν δοσην ἔξουσίαν δίδει τις μόνον τοῖς πιστοῖς φίλοις του· «ἡ πατρίς», εἶπε, «θέλω γὰρ σωθῆναι, καὶ ἀς μεγαλυνθῆ ὁ ἔχθρος μου». Μετὰ τὴν ἀκάθετον πρόσοδον τῶν Αἰγυπτίων ἐπάτησε τὴν Ηελοπόννησον, ἀν καὶ προγεγραμμένος, εἰπὼν πρὸς τοὺς συμπολίτας του, ιδόντας αὐτὸν ἀπροσδοκήτως· «ἡλθα γ' ἀποθάνω μεθ' ὑμῶν». Ἐπληγώθη ἡ φιλοτιμία του διότι τὸ ἐν Ζακύνθῳ συνταχθὲν περὶ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας ἔγγραφον ἐθεώρει τὸν Κολοκοτρώνην Ηελοποννησιάρχην· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τοῖς δεινοῖς ἐκείνοις καιροῖς ἐνομίζετο σωτήριον, τὸ διέγραψεν, εἰπὼν τῷ Κολοκοτρώνῃ ἐνώπιον πολλῶν: «δὲν θὰ σοὶ παρεχώρουν τὰ πρωτεῖα, ἀν δὲν ἔβλεπε κιγδυνεύονταν τὴν πατρίδα»· διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καθυπέβαλεν αὐθόρμητος ἔαυτὸν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀντιτεῆλου του τούτου καθ' ὅλας τὰς ἐπὶ τοῦ Ἰβραΐμη ἐκστρατείας. Εἶχε τι ιδιαιτέρον χαρακτηριστικὸν ὁ ἀνήρ οὗτος· ἐν τῇ διερηφανείᾳ του ἦτον ἀξιαγάπητος· συμπολιτευόμενοι καὶ ἀντιπολιτευόμενοι τὸν ἐτίμων διὰ τὸν χαρακτήρά του καὶ τὰς κοινωνικὰς ἀρετάς του· «πολλάκις ἀντεποιεύθηγε τὸν Ζαΐμην», ἔλεγεν ὁ Κολοκοτρώνης, «ἀλλὰ ποτὲ δὲν τὸν ἐμίσησα».

1857.

• Ο Λάζαρος Κουντουριώτης.

Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου.

....Αἱ χρηματικαὶ θυσίαι δὲν ἥθελον ἀρκέσει ἵνα ἀναδείξωσι τὸν Λάζαρον Κουντουριώτην ὑπατον κυβεργήτην τοῦ ναυτικοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνος. Ὁ ἀνήρ, μόλις ὡν τριακοντούτης ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπαγαστάσεως, εἶχεν ἀρετὰς ἔξαιρέτους. Ἡτο τιφόντι μεγαλόψυχος ὡς ιδιώτης τε καὶ ὡς δημιόσιος ἀγθρωπος· οὐ μόνον ἐσυγχώρησε

τὸν φονέα τοῦ πατρός του, ἀλλὰ καὶ εὐποιητικὸς πρὸς αὐτὸν ἀνεδείχθη, μίαν μόνην ἐπιβαλλὸν αὐτῷ τιμωρίαν, τοῦ γὰρ μὴ ἐμφανισθῆ ποτὲ ἐνώπιόν του· διὸ ἀπαντος δὲ τοῦ ἀγῶνος, ἐν τοῖς κρισιμωτάτοις τῶν καιρῶν, οὐδέποτε ἀπέβαλε τὸ μέγα τῆς φυχῆς αὐτοῦ παράστημα. Διὸ ἀνεξαντλήτου εὔροιας λόγου, συνδυαζομένης μετὰ τῆς ἀφοσιώσεως, ἣν ἐνέπνεεν ἡ δεδοκιμασμένη αὐτοῦ σύνεσις, πλειστάκις ἔχαλιναγώγησε τὰ ἀφγνίσαντα πλήθη καὶ ποτε, φοβερᾶς ἐκραγεῖσης συμπλοκῆς μεταξὺ Ὑδραίων καὶ τῆς ἐκ Πελοποννησίων καὶ Ῥουμελιωτῶν συγκειμένης φρουρᾶς τῆς νήσου, παρελθὼν ἀτρόμητος εἰς μέσον καὶ λαλήσας πρὸς μὲν τοὺς γαύτας ἀλθανιστί, πρὸς δὲ τοὺς πεζοὺς ἐλληγιστί, περιήγαγεν αὐτούς, αἴμοφύρτους ἔτι ὅντας, γὰρ ἀσπασθῶν ἀλλήλους. Καίπερ ἑτερόφθαλμος ὁν, εἶχε θαυμαστὴν δῆσυδέρκειαν περὶ τὴν διάγνωσιν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων. Εἰς αὐτὸν διφείλει ἡ Ἐλλὰς τὴν εἰς γαύρχον προχειρίσιν καὶ τὴν ἐπὶ ἔξ οὐλα ἔτη ἀδιάσειστον ἐν τῷ ἀξιώματι τούτῳ διατήρησιν τοῦ Ἀνδρέου Μιαούλη.

Εἶχε τὴν συγείδησιν τοῦ τί δύναται γὰρ πράξῃ, προτέρημα σπαγιώτατον παρ' ἡμῖν, οἵτινες νομίζομεν πάντες διὰ πρὸς πάγυτα πεφύκαμεν. Εἶχε τὴν συγείδησιν, ὅτι, ἂν ἦτο δέ ἀριστος τῶν γαυτικῶν πραγμάτων κυθερνήτης, δὲν εἶπετο ἐκ τούτου διὰ ἡδύνατο ἔξ ίσου ἐπιτηδείως νὰ ἀναλάβῃ καὶ τῆς ὅλης Ἐλλάδος τὴν κυβέρνησιν. Πολλάκις δὲ ἐπὶ τούτῳ παρακληθεὶς ἀείποτε ἀπειπούθη, καὶ μόλις ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ἀδειφὸν αὐτοῦ Γεώργιον νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰς ἡπειρωτικὰς τῆς Ἐλλάδος ὑποθέσεις, αὐτὸς ἐπιμόνως ἀποφυγὼν τοὺς σκοπέλους, καθ' ὃν ἔκεινος συνετρίβη. Μήδος δινομάση τις ἀργυτικὴν τὴν ἀρετὴν ταύτην, διότι διὰ αὐτῆς δὲν ἔσωσε μόγον τὴν ίδίαν ὑπόληψιν, ἔσωσε καὶ τὴν Ἐλλάδα πάσαν, διατηρήσας μέχρι τέλους τὴν διεξαγωγὴν τοῦ γαυτικοῦ ἀγῶνος, ἔξ ης ἔξηρτάτο πρὸς πάντων ἡ τῆς πατρίδος τύχη καὶ ἦν ἥθελε διακινδυνεύσει, ἔάν, ἀναμιγνυόμενος εἰς ἀλλόπρια, ἀπέβαλλε τὴν ὑπόληψιν αὐτοῦ.

Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἀπέδη συμφυῆς αὐτῷ ἡ ἐν τῇ τάξει ἐγκαρτέρησις, ὥστε οὐδέποτε ἐπείσθη γὰρ ἀποδημήσῃ ἔξ Ὑδρας, οὔτε ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος, οὔτε μετά. Κυθερνήται καὶ βασιλεῖς τῆς Ἐλλάδος

έπεισκέ φθησαν αὐτὸν καὶ ἔτυχον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τῆς προσηκούσης εὐλαβοῦς δεξιώσεως, ἀλλ᾽ αὐτὸς οὐδέποτε ἀπέδωκεν αὐτοῖς τὴν ἐπίσκεψιν. Ἐνόμιζες δὲ τοῦ θράχων τῆς Ὑδρας, ὅστις, καίτοι ἐμψυχωθεὶς ὑπὸ τοῦ Δευκαλίωνος, δὲν ἥδυνατο νὰ μετακινηθῇ χωρὶς νὰ ἐπαγάγῃ δεινὴν αὐτῆς ἀλλοίωσιν.

1888.

• Ο Χαρέλαος Τρικούπης. (1896) 1906
Δημητρίου Κακλαμάνου.

Μία δεκαετία συμπληροῦται σήμερον ἀπὸ τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὄποιαν, εἰς μίαν μακρυνὴν ξένην πόλιν, μέσα εἰς τὴν τραγικὴν ἀδιαφορίαν ἐνδεξενοδοχεῖσθαι, δὲ Χαρέλαος Τρικούπης ἀπέθυγκε,

μεγάλος καὶ ἴσχυρὸς καὶ εἰς τὸν θάνατον, ὅπως μεγάλος καὶ ἴσχυρὸς ὑπῆρχεν εἰς τὴν ζωήν, μὲ τὴν στιωτὴν ἐκείνην φράσιν πρὸς τὴν ἀδελφήν του, τὴν ἐγθυμίζουσαν τὸν «Φαίδωνα» : «Ἡ ιδέα τοῦ θανάτου δὲν μὲ θλίβει, διότι ἡ ζωὴ δὲν ἔχει πλέον κανὲν θέλγητρον διὸ ἐμέ. Θλίθομαι μόνον διὰ σέ, τὴν ὄποιαν ἀφήνω μόνην εἰς τὸν κόσμον!»

«Οπως δὲ οὖκ τῆς Γύζης, φαίνεται μεγαλύτερος πεθαμένος», ἐγγράφομεν τὴν ἐπιοῦσαν τοῦ θανάτου του.

Παρῆλθον δέκα ἔτη ἔκτοτε καὶ τὸ κενὸν φαίνεται ἀκόμη μεγαλύτερον. «Οχι μόνον ἡ θέσις τοῦ Τρικούπη ἔμεινε κενή, ἀλλὰ καὶ τόσον ῥαγδαῖα ἐπῆλθεν ἡ ἀποσύνθεσις τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ὥστε νομίζει κανείς, δὲ τὴν σιδηρᾶ πυγμή του ἡ συγκρατοῦσα τὴν ἀόρατον κλείδα, τὴν συνέχουσαν τὸ οἰκοδόμημα ὅλον, καὶ οἱ ήράκλειοι ὄμοι του, οἱ δόποιοι τὸ ὑπεστήριζαν, τετραγωνικοί, ἀθλητικοί, ἀκαταβλητοί.

Καὶ αὐτοί, οἱ δόποιοι διηγμφεσβήτησαν τὸ ἔργον τοῦ Τρικούπη ἐφ' ὅσον ἔζη, δταν αὐτὸς ἔξέλιπεν, ἡγαγκάσθησαν νὰ διμολογήσουν ποία οὐπῆρξεν ἡ ἐπιρροή, ποία ἡ δύναμις του, ποία ἡ συγκέντρωσις, ἡ ἀσκηθεῖσα ἀπὸ αὐτόν. Ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῇ δὲ τὰς εὑγενεστέρας, τὰς καλυτέρας, τὰς ὑψηλοτέρας συγκινήσεις τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς.

Ἐγεσάρκωσε τὸ δαιμόνιον τοῦ Ἐλληνισμοῦ. Ἀντεπροσώπευσε τὰς ἀγαθὰς αὐτοῦ δρμάς. Εἰς τὸν γοῦν καὶ τὴν καρδίαν του μετουσιώθησαν οἱ δυνατῶτεροι καὶ οἱ ἀγνότεροι χυμοὶ τοῦ Ἐθνους του. Ἔζησεν, ἐπάλθη, ἐνήργησεν, ἐπάλαισεν, ἐνικήθη, ἡττήθη, ἐξωρίσθη, ἀπέθανεν, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἐταπεινώθη.

Καὶ πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ διετήσθησεν εὐγενές τι καὶ στωικὸν μειδίαμα, ὃς ἄνθος ἀσφοδέλου, τὸ δόποῖον θὰ ἔκρατει μεταξὺ τοῦ στόματος ώραιος ἀγωνιστῆς, πηγαίνων γὰρ ἀποθάνη χάριν τῶν ἴδαινικῶν του.

Ὑπῆρξεν ἀληθῶς ὑπέροχος, θπως φαντάζονται τὴν ὑπεροχὴν οἱ μελετήσαντες τὰς ἴστορικὰς μορφάς, καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ὑπεροχῆς ἐμαρτύρησεν ἡ κραυγὴ τοῦ ἀλγούς, τὴν δποίαν ἀφῆκε τὸ Ἐθνος ὅλον, ὅταν ἔμαθεν ὅτι ἀπέθανεν.

Ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ ἔγινε πτωχοτέρα ἀπὸ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου του καὶ ἡ ἀτονία ἐκείνη ἀκόμη δὲν ἀνεπληρώθη οὔτε εἰς τὰς χαράς, οὔτε εἰς τὰς δοκιμασίας, αἱ δποίαι εὑρῆκαν ἔκτοτε τὸ Ἐθνος. Ἐνθυμούμεθα, ὅτι ἔωρτάζοντο πάλιν οἱ Ὁλυμπιακοὶ Ἄγῶνες καὶ ὅτι ὁ θάνατός του δὲν ἤρκεσε γὰρ ἐμποδίσῃ μίαν θορυβώδη πομπήν, μὲ μουσικὰς ἐπὶ κεφαλῆς. Μόνον δὲ οὐρανὸς ἥρχισε γὰρ ψιλοθρέχη, πενθῶν, καὶ αἱ ἐκδηλώσεις τῆς χαρᾶς αἰφνιδίως προσέλαθον τὸν χαρακτῆρα τοῦ δεῖπνασμένου καὶ τοῦ ἀκάρδου, ὃς ἂν ἡ ἐκβακχευμένη ἔθνικὴ ψυχὴ ἐλάμβανεν αἰφνιδίως συγαίσθησιν ἑαυτῆς καὶ τῆς ἀπωλείας της.

Ὑπάρχουν οἱ καταγινώσκοντες σφάλματα καὶ ἀποτυχίας εἰς τὸν Τρικούπην. Διὰ τὰ σφάλματα, αὐτός, ὁ κατ' ἔξοχὴν γενναῖος καὶ ἀγδρεῖος, ἔλεγε :

—Μόνον ἐκεῖνος, ὁ δποῖος ποτὲ δὲν ἔκαμε τίποτε εἰς τὴν ζωὴν του, μόνον ἐκεῖνος ἦμπορεῖ γὰρ καυχηθῇ, ὅτι δὲν ἔκαμε ποτὲ σφάλματα.

Καὶ αἱ μομφαὶ τῶν ἀποτυχιῶν μᾶς ἐνθύμισαν ἐκεῖνο, τὸ δόποῖον λέγει δὲ μεγάλος ῥήτωρ τῆς ἀρχαιότητος : «Ως ἐάν, ἀφοῦ δὲ ναύκληρος κάμη δὲ, τι χρειάζεται διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ κατεσκεύασε τὸ πλοῖον ἀπὸ δὲ, τι ὑπελάμβανεν ὅτι θὰ καθίστα αὐτὸν ἵκανὸν νὰ σωθῇ, ἐπειτα, περιπεσῶν εἰς θύελλαν καὶ ἰδὼν τὰ σκεύη του νὰ καταπονηθοῦν ἢ καὶ νὰ συντριβοῦν, ἀκούῃ μομφάς, ὅτι αὐτὸς εἶναι δὲ αἴτιος τοῦ ναυαγίου».

Ἐγ τούτοις δὲ Τρικούπης ἔκαμεν ἐν λάθος. Καὶ τὸ λάθος εἶγαι ἐκεῖνο, τὸ δόποῖον καταγινώσκει εἰς τοὺς ἀπογοητευομένους δὲ

Γλάδστων, λέγων: «Εἰς τὴν πολιτεικήν, ή ἀπογοήτευσις ἀποτελεῖ μεγάλου σφάλμα». Τὸ σφάλμα αὐτὸ διέπραξεν ὁ Τρικούπης καὶ ὑπῆρξε φεῦ! ἀνεπανόρθωτον. Διέστειλε τὰ χεῖλη του τὸ βαρύ καὶ σαρκαστικὸν μειδίαμα τῆς ἀποθαρρύνσεως καὶ τῆς ἀηδίας, καὶ ἐνόμισεν, ὅτι εἶχε κενώσει τὸ ποτήριον μέχρι τρυγός. Ὁξέλαβε τὰς πικρὰς σταγόνας τοῦ ποτηρίου ώς τὸ τέλος αὐτοῦ καὶ ἀπέρριψε τὸ κύπελλον μὲ αἰσθημα ὑπερτάτης πικρίας. Ὁφυγε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔζητησε τὸν θάνατον, δοτις ἥλθε ταχὺς καὶ ἀμελικτος.

Ἐστέρησεν οὕτω τὴν πατρίδα του ὃχι μόνον ἀπὸ τὴν ὑπεροχὴν του γοῦ καὶ τῆς καρδίας του, ἀλλὰ τὴν ἐστέρησε καὶ ἀπὸ τὴν ἀνδρωθεὶσαν πεῖράν του καὶ ἀπὸ τὴν ὡριμάσσασαν γγῶσιν. Ὁ ἐστέρησεν αὐτὴν ἀπὸ τὴν χείρα τὴν νευραθεῖσαν εἰς τὴν πηδαλιουχίαν καὶ ἀπὸ τὸν δφθαλμόν, δοτις εἶχε μάθει γὰ διαπερᾶ τὰ σκότη. Ὁ Εκείνος, δ ὁ ποιὸς ἐνόμιζες εἶχεν ώς ἔμβλημα τὸ λόγιον τοῦ δραματικοῦ ποιητοῦ: «Ἄνιστω, μή σε νικάτω κόπος», ἐκοπίασε, μίαν φοράν εἰς τὴν ζωήν του, ἐκοπίασεν ὑπὸ τὴν πνοὴν ἐνδὸς αἰσθήματος καὶ ἐκάμιψθη. Ὁ Εκείνος, δ ὁ ποιὸς τὰ ἀνεγίνωσκεν ὅλα καὶ ἐνωτίζετο κάθε γενναῖαν φωνὴν καὶ εἶχεν ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ ἐνδὲς χαλκοτύπου ἥρωας μιᾶς μεγάλης σελίδος, ἐλησμόνησε γ' ἀναγράσση τὴν ἡμέραν τῆς ἀποθαρρύνσεως καὶ τῆς ἀπογοήτευσεως τὴν ἕφασιν τοῦ μεγάλου συγγραφέως, τοῦ εἰπόντος: «Ο χρόνος μόνον καὶ αἱ περιστάσεις φέρουν τὰ πράγματα καὶ διδηγοῦν τὰ πνεύματα ἐκεῖ δπου εὐχόμεθα».

Ἡ δρῦς ἔπεισεν οὕτω καὶ ἡ μεγάλη τῆς σκιὰ ἔπαινε γὰ στεγάζῃ καὶ γὰ σκέπη τὴν Ἑλλάδα. Ὅλλος ἡ ἀνάμνησίς του μένει ἀσθεστος, γεμίζει τὰς καρδίας, καὶ γύρω ἀπὸ τὸ θαλερὸν ἔσπειρε, μὲ τὸ δοποὶον αἰώνιον περιβάλλει τὸν τάφον του ἡ πιστὴ καὶ εὐλαβῆς ἀνάμνησις τῆς Ἡγερίας τῆς ζωῆς του, μίαν ἡμέραν τοῦ ἔτους, συγέρχονται ὅχι πλέον μόνον οἱ παλαιοὶ θαυμασταί, ἀλλὰ τὸ Ἔθνος ὅλον, διὰ γὰ φέρη τὸ εὐλαβῆς θυμίαμα τῆς λατρείας του καὶ γ' ἀποκομίσῃ εἰς ἀντάλλαγμα παρηγορίαν καὶ διδάχματα.

Ἐνας ἀπλοῦς δρύινος στκυρδὸς μὲ τὸ ὄνομά του ὑψοῦται μεταξὺ τῶν γλοερῶν φοινίκων καὶ τῶν εὐωδῶν ἀνθέων, ἀλλὸς ἀς εὑρεθῇ κάποιος νὰ χαράξῃ ἐπάγω εἰς αὐτὸν τὸ ἀρχαῖον ἐπίγραμμα τοῦ τύμβου τοῦ ναυτίλου:

Ναυτίλε, μὴ πεύθου τίνος ἐνθάδε τύμβος ὅδος εἰμί.

Ἄλλος αὐτὸς πόντου τύγχανε χρηστοτέρου.

Είναι τὸ κατ' ἔξοχὴν προσῆκον εἰς τὸν τάφον τοῦ ἀγωνιστοῦ,
εἰς τὸν δποτον τόσον σκληρὰ ἐστάθη ἡ ζωὴ καὶ ἡ τύχη.

30 Μαρτίου 1906.

Β' ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ.

Χαρακτηρισμὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Σπυρίδωνος Τρικούπη.

‘Η ἑλληνικὴ ἐπανάστασις διακρίνεται τῶν λοιπῶν διά τινα ἴδια
αίτερα χαρακτηριστικὰ πολλοῦ λόγου ἄξια.

‘Η ἐπανάστασις αὕτη μήτε τὸν ἀπολυτισμὸν ἢ τὸν δεσποτισμὸν
ἐπικειμένης νὰ χαλιγώσῃ, μήτε τὸ κυβερνητικὸν εἶδος τοῦ τόπου γ'
ἀλλάξῃ, μήτε τοὺς μητροπολιτικοὺς δεσμοὺς νὰ διαρρήξῃ. Ἐπε-
χείρησεν ἐπικειμένηα δεινότερον καὶ ἐνδοξότερον· νὰ ἔξωσῃ διὰ
τῶν ὅπλων ἐκ τῆς Ἑλλάδος ξένην καὶ ἀλλόθρησκον φυλήν, γῆτις
διὰ τῶν ὅπλων ἥχμαλώτευσεν αὐτὴν πρὸ αἰώνων, καὶ μέχρι τέλους
τὴν ἔθεώρει αἰχμάλωτον καὶ ὑπὸ τὴν μάχαιράν της.

Πολλὰ καὶ μεγάλα ἔθνη τῶν γεωτέρων χρόνων, εἴτε καταθλι-
βόμενα ὑπὸ τὸν ἀπολυτισμόν, εἴτε τυραννούμενα ὑπὸ ξένηη ἔξου-
σίαν, ἀνέτρεφαν, ὡς καὶ ἡ Ἑλλάς, ἐκ θεμελίων τὰ καθεστῶτα ἢ
διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς μοναρχίας εἰς δημοκρατίαν, ἢ διὰ τοῦ παν-
τελοῦς συντριψμοῦ τοῦ ξένου ζυγοῦ ἀλλὰ τὰ ἔθνη ταῦτα κατήγητη-
σαν εἰς τὰς ἔξαισίους ταύτας μεταβολὰς χωρίς τινος προμελέτης.
Ο Γουλλιέλμος Τέλλος, καὶ οἱ ἐν τῷ λειμῶνι τοῦ Γρυτλίου ὀρκισθέν-
τες ὑπὲρ τῆς πασχούσης πατρίδος συμπατριώται του δὲν πρόθεντο
τὴν κατάργησιν τῆς καταθλιδούσης αὐτὴν ξένηης ἔξουσίας, ἀν καὶ
τὴν κατήργησαν, ἀλλὰ μόνον τὴν ἀνακούφισιν τῶν δειγῶν της ὑπὸ^{της}
αὐτὴν ξένηης ἔξουσίαν. Τὸ αὐτὸ πρόθεντο καὶ αἱ Κάτω Χώραι
καθ' ὃν χρόνον ὠπλίσθησαν κατὰ τῆς τυραννίας Φιλίππου τοῦ Β',
ἄν καὶ ἐπὶ τέλους ηύτονομήθησαν. Καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀγ-
γλίας ἐπὶ Καρόλου τοῦ Α' οὔτε κατὰ τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς ἐκινήθη-
σαν, ἀν καὶ τὴν κατέλυσαν, οὔτε κατὰ τοῦ βασιλέως, ἀν καὶ τὸν
ἀπεκεφάλισαν, οὔτε πρὸς ἐγκατάστασιν δημοκρατίας, ἢν ἐγκατέ-
στησαν. Ἐκινήθησαν μόνον πρὸς διεράσπισιν τῶν πολυμόχθως
ἄλλοτε ἀποκτηθέντων καὶ ἀσυστόλως τότε καταπατουμέγων πολιτι-
κῶν δικαίων, καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ γέου δόγματος ἐπὶ λόγῳ

ὅτι ὁ θασιλεὺς τὸ ἐπειθουλεύετο. "Αλλως ἥρχισε καὶ ἄλλως ἐτελείωσε καὶ ἡ μηδόλως ἐπὶ Λουδοκίνου τοῦ ΙΣΤ' προθεμένη τὴν καταστροφὴν τῆς θασιλείας γαλλικὴ ἐπανάστασις, ἀν καὶ τὴν κατέστρεψε καὶ τὴν αίματοκύλισε. Διὸ ἄλλους λόγους ὠπλίσθη καὶ ἀρχὰς ἡ Ἀρκτώρα Ἄμερικὴ κατὰ τῆς μητροπόλεως τῆς καὶ ὅχι ποτὲ πρὸς ἀπόρριψιν τῆς κυριαρχίας τῆς, ἢν ἀπέρριψεν. "Αλλος ἡ Ἐλλὰς καὶ προέθετο καὶ ἐκήρυξεν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος, ὅτι ὠπλίσθη πρὸς συντριβὴν τοῦ ξένου ζυγοῦ καὶ πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ἔθνισμοῦ καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς. Ἡ ἐκ προθέσεως αὕτη διαφορὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν ἄλλων συναδέλφων τῆς εἶναι σημειώσεως ἀξία.

Σημειώσεως ἀξία εἶναι καὶ ἡ διαφορὰ αὐτῆς καὶ τῶν ἄλλων καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀποπεράτωσίν τῆς. Ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἀπεπερατώθη εὐτυχῶς διὰ τῆς γενναίας καὶ δριοφύχου συνδρομῆς ὅλων τῶν χριστιανικῶν λαῶν, διὰ τῆς ἐνόπλου καὶ εὐεργετικῆς παρεμβάσεως, περὶ τὰ τέλη τῆς, τριῶν μεγάλων Δυνάμεων, καὶ διὰ τῆς πλήρους συγκαταχθέσεως ὅλων τῶν ἄλλων. Τὰ παντοδύναμα ταῦτα θοηθήματα ἀπέδειξαν ὁ φθαλιμοφανῶς πόσφρ δίκαιος καὶ ἵερὸς ἡτού ὁ ἑλληνικὸς ἀγών. διότι πρὸς ὑποστήριξιν αὐτοῦ ἡ πάντοτε ἀλληλομαχοῦσα εὑρωπαϊκὴ πολιτικὴ ὀμονόησε κατὰ πρώτην φοράν, καὶ ἦκουσε τὰς σωτηρίους ἐντολὰς τῆς ἡθικῆς καὶ τὴν ἵερὰν φωνὴν τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος.

Ἡ ἐπανάστασις αὕτη παριστάνει καὶ ἄλλο ἰδιαιτερον χαρακτηριστικόν. Ἐξεράγη μεταξὺ δύο ἔθνων, ζώντων μὲν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἄλλα καὶ τῶν δύο ἀγνοούντων καὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην καὶ τὴν πολιτικὴν ἐπιστήμην, διὸ ἀς διέπρεπε καὶ διαπρέπει ἡ λοιπὴ Εὐρώπη· καὶ δύναται γὰρ θεωρηθῆναι ὡς πολιτικὴ τις καὶ πολεμικὴ ἀνωμαλία ἐν μέσῳ τῶν πολιτικῶν καὶ πολεμικῶν γνώσεων τῶν σημερινῶν καιρῶν, ἀναμιμνήσκουσα συγχάκις διὰ πόλλων συμβάντων καὶ περιπετειῶν τοὺς ἡρωικοὺς χρόνους τῆς ἀρχαίας Ἐλλάδος.

Μοναδικὸν ἐν τῇ ἴστορίᾳ τῶν ἔθνων φαινόμενον παριστάνει κατὰ θάλασσαν ἡ Ἐλλὰς ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεώς τῆς. Πολλαχοῦ τῆς οἰκουμένης λαοὶ ἐξανιστάμενοι ἐνίκησαν στρατούς, ἀλλοὶ οὐδεὶς οὐδέποτε κατέβαλε στόλους· ἡ δόξα αὕτη ἀπέκειτο εἰς μόνους τοὺς θαλασσόπαιδας τῆς Ἐλλάδος, τοὺς διὰ τῆς τόλμης καὶ τῆς περὶ τὸν πλοῦν ἐμπειρίας των μετασχηματίσαντας παραδοξώς εἰς φοιβερὰ δίκροτα τὰ ἰδιωτικὰ καὶ ἀσθενῆ σκάφη των, καὶ ὡς ἀσθενῆ σκάφη

19-12-36

προσθαλόντας διὰ τῆς καταναλισκούσης φλογός των τὰ φοβερά τῶν
ἔχθρων δίκροτα.

"Οχι μικρᾶς παρατηρήσεως ἀξία είναι καὶ ή ἄκρα δυσαναλογία τῆς πολεμικῆς καταστάσεως τῷν εἰς μάχην ἐλθόντων μερῶν, τοῦ μὲν πρὸς διατήρησιν, τοῦ δὲ πρὸς συντριβὴν τοῦ ζυγοῦ. Τὸ μέρος, τὰ πολλὰ ἔτη πρὸς συντριβὴν τοῦ ζυγοῦ πολεμῆσαν ἀδικήθητον ἀλλοθεν, ητο τὸ εἰκοστημέριον τοῦ ἀλλου μέρους, καὶ οἱ πόροι του ἥσαν μηδαμινοί, διότι ἥσαν πόροι ίδιωτῶν ἀπέναντι πόρων μεγάλης καὶ παλαιᾶς αὐτοκρατορίας. Τὸ εὐτυχές τῆς δυσαναλογίας ταύτης καὶ ἀπροσδόκητον ἀποτέλεσμα, δακτυλοδεικτούμενον, είναι ἕκανδον νὰ ἐμπνέῃ πάντοτε μέγα θάρρος πρὸς τοὺς πάσχοντας καὶ ἀδικουμένους λαούς, ὅταν ἀποροὶ καὶ ἀνίσχυροι ἀναδέχωνται μετὰ σταθερᾶς ἀποφάσεως τὸν ἵερον ἀγῶνα τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρότισσας, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιούσυνης, τῆς ἐθνικῆς τιμῆς καὶ τῆς εὐδαιμονίας ἔναντίον τῆς πνευματικῆς καταθλίψεως καὶ τῆς ἀρπαγῆς τῆς πατρώφας γῆς, τῆς δουλείας καὶ τῆς ἀδικίας, τοῦ ἐθνικοῦ ἔξουδεισμοῦ καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀθλιότητος.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐδείχθησαν γιγαντιαῖα καὶ κατ' ἄλλον τρόπον διότι ἀνέτρεψαν τὰς πολυθρυλήτους ἀρχὰς τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας, καταδικάζούσης οἰανδήποτε πολιτικὴν μεταβολὴν ἐνεργουμένην δι' ἀποστασιῶν καὶ δι' ὅπλων, διετάραξαν τὸ ἀείποτε περὶ πολλοῦ παρὰ τῇ εὐρωπαϊκῇ πολιτικῇ σύστημα τῆς Ἰσερροπίας, καὶ ἀνακαλέσαντα εἰς τὴν δόξαν καὶ τὴν πολιτικὴν ζωὴν ἔθυος ῥιψθὲν πρὸ αἰώνων εἰς τὸν τάφον τῆς ἀδοξίας καὶ τῆς δουλείας, συνέτρεξαν καὶ εἰς τὸ γὰ διαλύσωσι μεγάλην καὶ παλαιὰν αὐτοκρατορίαν γεννηθεῖσαν, ἀνδρωθεῖσαν, γηράσασαν καὶ ἀποθηγήσκουσαν ἀνεπιστήμονα, ἀντικοινωνικὴν καὶ βάροσαρον. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ή ἐλληνικὴ ἐπανάστασις ἐτίμησεν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν διότι τὸ λαμπρότερον, τὸ διδακτικώτερον καὶ τὸ καταγυκτικώτερον ὅλων τῶν θεαμάτων, ὅσα παριστάνει ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου ή ἴστορία, είναι ή ἀνέγερσις πεπτωκότος ἔθνους· τὸ δὲ σάλπισμα τοιούτου πολέμου είναι χερουβικὸς ὄμβος εἰς τὸν "Ὕψιστον". Άλλα τὸ θέαμα τοῦτο καθίσταται ἔτι μεγαλοπρεπέστερον, ἀν τύχῃ τὸ ἀνεγειρόμενον ἔθνος νὰ ἔχῃ καὶ ἔνδοξον καταγωγήν καὶ τοιαύτης φύσεως θέαμα, καὶ θέαμα μοναδικὸν ἐν τῇ ἴστορίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, είναι ή ἐν μέσῳ αἰώνων, καταστροφῶν καὶ δειγῶν ἀγώνων ἀνέγερσις τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους κοιτομένου πρὸ αἰώνων ὑπὸ ξένην καὶ ἀλλόπιστον δουλείαν.

καὶ καταπιεῖσθαι μένου, ἀλλὰ μὴ ἀπολέσαντος δλοτελῶς τὸν χαρακτῆρα του, τὴν ἐνέργειάν του, ἢ τὰς προγονικὰς ἀναμνήσεις του.

Αξέια τῆς βαθείας σκέψεως παντὸς πολιτευτοῦ εἰναι καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος παλίμβούλος διαγωγὴ τῶν μεγάλων Αὐλῶν.

Γνωστὸν εἰναι ὅποιαι, ἀρχομένου τοῦ ἀγῶνος, ἦσαν αἱ βουλαὶ καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν καὶ ἀγδρῶν ἐπιχειρησάντων ἐπὶ τιμῇ τοῦ αἰματός των ν^ο ἀποτιγάζωσι τὸν βαρύν, τὸν ἀτιμον, τὸν τρισβάρβαρον ζυγόν, ὃν πρὸ αἰώνων ἐστέναξαν. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα, αἱ πολιτικαὶ περιστάσεις, εἰς ᾧ ὑπόκεινται καὶ αἱ αὐλαὶ αὐταί, ὡς ἀλλοτε διπέκειντο οἱ Θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου εἰς τὰς βουλὰς τῆς Εἵμαρμένης, τὰς ἡγάγκασαν, χάρις εἰς τὴν ἀκλόνητον καρτεροψυχίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ εἰς τὴν μεγάλην συμπάθειαν ὅλων τῶν χριστιανῶν λαῶν, νὰ ἔξαλειψωσι αἱ ἔδιαι ὅ, τι ἔγραψαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, νὰ χύσωσιν αἷμα ὑπὲρ αὐτῶν, ν^ο ἀγοῖξωσι θησαυροὺς εἰς ἄντληψίν των, νὰ κηρύξωσι τὸ καταδεδικασμένον ἔθυσος ἔλεύθερον, αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον, νὰ χαιρετίσωσι τὴν ἐπαναστατικήν του σημαίαν καὶ νὰ ἔγγυηθῶσιν ἐγώπιον ὅλου τοῦ κόσμου τὴν πολιτικὴν καὶ ἀνεξάρτητον ὅπαρξίν του. Εἶναι τῷ ὅντι ἀξιοπαρατήρητον, ὅτι τὰ σχέδια τῶν ἀνδῶν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ὅχι μόνον ἐμπαιτιώθησαν, ἀλλὰ καὶ ἔναντία τῆς θελήσεως καὶ τῆς πολιτικῆς των ὅλα ἀπέδησαν. Ἡθελαν αὖται τὴν ἀκεραιότητα τῆς διθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ἡ διθωμανικὴ αὐτοκρατορία κατεκολοβώθη ἥθελαν τὴν κατάθλιψιν καὶ ἀποτυχίαν τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῆς Ἑλλάδος ἐν μέσῳ δρατῶν καὶ ἀσφράτων δυσκολιῶν καὶ κινδύνων ἐθριάμβευσεν ἥθελαν τὴν Τουρκίαν ἴσχυράν, καὶ κατέστρεψαν αὖται τὴν δύναμίν της ἐν Νεοκάστρῳ ἥγωνται οὗτοι νὰ ἐμποδίσωσι παντοίοις τρόποις τὸν τουρκορρωσικὸν πόλεμον, καὶ δι τουρκορρωσικὸς πόλεμος ἔξερράγη. Τόσον ἀπρονόητος καὶ τόσον ἐπισφαλῆς εἶναι ἡ πολιτικὴ τῶν θυητῶν, δις καὶ αὐτῶν τῶν ἐπὶ βαθείᾳ συνέσει καὶ πολιτικῇ πείρᾳ μεγάλαυχούντων.

Τοιαῦτα εἶναι τὰ ἄξια πάσης προσοχῆς χαρακτηριστικὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἡς τὴν ἴστορίαν ἐπεχείρησα νὰ συγγράψω.

Εἰς τέσσαρας δὲ διαικερμένας περιόδους δύναται τις εὐλόγως νὰ διαιρέσῃ τὰ γεγονότα· εἰς τὴν ἀπὸ ἀρχῆς μέχρι τῆς εἰς Πελοπόννησον ἀποδάσεως τῶν Αιγυπτίων· εἰς τὴν ἐντεῦθεν μέχρι τῆς συνθήκης τῆς 24 Ιουνίου· εἰς τὴν μετὰ τὴν συνθήκην μέχρι τῆς ἀφέξεως τοῦ Καποδιστρίου· καὶ εἰς τὴν μετὰ τὴν ἀφιξιν αὐτοῦ

μέχρις οὗ ἀνηγορεύθη ἡ Ἑλλὰς κράτος ἀνεξάρτητον. Καὶ γῇ μὲν πρώτη περίοδος περιλαμβάνει τετραετίαν, γῇ δὲ δευτέρα διετίαν καὶ τετραμηνίαν, γῆμιστίαν δὲ γῇ τρίτη, καὶ διετίαν γῇ τετάρτη. Ἐκάστη δὲ αὐτῶν ἔχει ἴδιαιτερα γγωρίσματα.

Μεγάλα τὰ παθήματα τῶν ἀπανταχοῦ τῆς ὁθωμανικῆς αὐτοκρατορίας Ἑλλήνων ἐπὶ τῆς πρώτης περιόδου, καθ' ἣν κατεστράφησαν πόλεις καὶ χῶραι, ἔξωλοιθεύθησαν λαοί, ἐμιάνθησαν τὰ ἄγια, καὶ μέγιστοι κίνδυνοι περιεστοίχισαν τὸν ἀγῶνα· ἀλλ' ἐν μέσῳ τῶν παθημάτων, τῶν ἀσεβημάτων καὶ τῶν κινδύνων δὲ ἀγῶνα ἐκραταιώθη, καὶ γῇ Ἑλλὰς ἐν πολλοῖς ἐδοξάσθη· γῇ κραταιώσασα ὅμως τὸν ἀγῶνα καὶ δοξάσασ τὴν Ἑλλάδα περίοδος αὕτη ἐμολύνθη δι' ἐμψυλίων σπαραγμῶν.

Δεινὴ καὶ πολύδακρυς ἀπέβη γῇ, διαρκούντων τῶν ἐμψυλίων τούτων σπαραγμῶν, ἀρξαμένη δευτέρα περίοδος· ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν γενναίως ἀπεκρούσθησαν οἱ ἔχθροι δἰς ἐπιχειρήσαντες γὰ εἰσδάλωσιν εἰς τὴν Μάγην, καὶ δὲ Ἑλλην ἐτεραπούργησεν ἐν Μεσολογγίῳ, ὅπου ἐν μέσῳ γενικῆς ἀθυμίας πρώτοι τῶν ἄλλων οἱ ἐντόπιοι ἀπεφάσισαν μεγαλοφρόνως, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς πρώτης πολιορκίας, γ' ἀποθένωσι μᾶλλον γῇ νὰ προσκυνήσωσιν.

Ἐπὶ δὲ τῆς τρίτης περιόδου ἥλθαν εἰς ἀντίληψιν τῆς κινδυνευούσης Ἑλλάδος αἱ τρεῖς πρώτισται αὐλαὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ μόνην παλαιόσαν μέχρι τοῦδε πρὸς τὰς κατὰ ἔγραν καὶ θάλασσαν γῆνωμένας δυνάμεις Τουρκίας, Αλγύπτου καὶ Βαρβαρίας τὴν ἀπήλαξαν τῶν ἐπικειμένων δειγῶν, καταστρέψασαι τοὺς κατὰ θάλασσαν ἔχθρούς της.

Ἐπέστη γῇ τετάρτη περίοδος, καθ' ἣν ἐτακτοποιήθη γῇ ὑπηρεσία, ἐνισχύθη γῇ ἡσυχίᾳ, ἀνεκουφίσθη δὲ λαός, ἐπῆλθεν γῇ πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὰ ἴδια ἀναγκάσασα τοὺς Αλγύπτιους ἐκστρατεία τῶν Γάλλων, ἀπεπέμψθησαν διὰ τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων οἱ πλεῖστοι τῶν πέραν τοῦ ἰσθμοῦ πολεμίων, κατέπαυσεν διοτελῶς δὲ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων πόλεμος, ἀφησεν γῇ Ηύλη ταπεινωθεῖσα εἰς χειραρχας τῶν συμμάχων τὴν λύσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, καὶ γῇ ἐπὶ τεσσάρων αἰώνων ὑπὸ σκληρὰν δουλείαν Ἑλλὰς μετέβη ὑπερφυῶς ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν. Καθ' ὅλας δὲ τὰς περιόδους ταύτας ἐμεγαλύνθη τὸ γαυτικὸν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅλοι οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ θερμοὶ φίλοι τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ἀνεδείχθησαν.

Ἄξιοσημείωτον δτι κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα δὲ ἀγῶν δὲν παρήγαγε τὸν ἄγδρα του. Πολλάκις γῇ ἐξουσίᾳ ἔκειτο κατὰ γῆς.
•
Αλεξ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Τ' γυμνασίου

Πολλάκις ἐδόθησαν ἀφορμαὶ εἰς εὐχερῆ κατάληψιν αὐτῆς, ἀλλ᾽ οὐδεὶς οὐδέποτε τὸ ἐπεχειρίσθη, διότι οὐδεὶς καὶ αὐτῶν τῶν ὑπερυφωθέντων εἶχε τὸ σύνολον ὃν ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα μεγαλοπραγμοσύνη ἀπήτει προσόντων, ἐφώρευε δὲ τὰς πράξεις καὶ κατεσκόπευε τὰ διανοήματα ἡ πρὸς ἀλλήλους πατροπαράδοτος ἀντιζηλία.

Μελετῶν δέ, ὡς ἀναγνῶστα, τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, τροφὴν καὶ πόσιν τῶν πειγώντων καὶ διψώντων ἐλευθερίαν λαῶν, ἐλπίδα τῶν θλιβομένων, καὶ στηριγμὸν τῶν ἐν πολέμῳ κλονιζομένων, καὶ ἐκπληττόμενος δι³ ὅσα κατώρθωσαν οἱ ἐπέκεινα ἔξαετίας ἀθηνῆται τὸν ὑπέρμεγαν τοῦτον καὶ ἄγισον ἀγωνισθέντες καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀγῶνα, ἐνθυμοῦ, δτὶ δ ἀγῶν γῆτο ὑπέρ πίστεως καὶ ὑπέρ ἀνακτήσεως πατρῷας γῆς καὶ ἐλευθερίας, τοῦτέστιν δὲ ερώτερος καὶ ἐνδοξότερος ὅλων τῶν ἀγώνων τοιούτων δὲ ἄθλων προκειμένων «οὔτε πλήθη νεᾶν, οὔτε κόσμοι καὶ λαμπρότητες ἐπισήμων οὔτε κραυγαὶ κομπώδεις ἢ βάροβαροι παιᾶνες ἔχονοι τι δεινὸν ἀνδράσιν ἐπισταμένοις εἰς χεῖρας λέναι καὶ μάχεσθαι τολμῶσιν».

1857.

Γ' ΤΥΠΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

•Ο ἄγνωμος.

Ανδρέου Λασκαράτου.

Ο ἄγνωμος δὲν ἔχει γνώμη δική του· ἀλλὰ δέχεται καὶ ἀνταγωλαρτεῖ τὰς γνῶμες τῶν ἄλλων κατὰ ποὺ τοῦ παρουσιάζονται.

Ο ἄγνωμος είναι ηθικὸς καθέρεψτης. Ἐλλιπής καὶ τοῦτος ἀπὸ ἐδικήν του εἰκόνα-γνώμην, δέχεται τὴν εἰκόνα-γνώμην τοῦ συνομιλοῦντος, καὶ τὴν ἀφήνει εὐθὺς μόλις δ γνωματεύσας λείψῃ ἀπὸ ἐμμπρός του, διὰ γὰ δειχθῇ ἄλλην ἄλλου προσελθόντος.

Εύρισκόμενος μὲν δημοκράτην, θέλει καὶ αὐτὸς τὴν δημοκρατίαν, ως μόνην συντείνουσαν εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπίνου κοινωνίας. Ομιλῶντας μὲν θασιλικόν, λέγει τὴν θασιλείαν μόνην εἰκόνα τῆς θεότητος εἰς τὸν κόσμον· καὶ φρίττει διὰ τὲς παρεκτροπὲς καὶ τὰ ἀτοπα, εἰς τὰ δποῖα γένεται αἴτιος ἢ δημοκρατία. Συμφωνεῖ πληρέστατα ὑπὲρ τῆς ἀριστοκρατίας, μὲ δποιον είναι θιασώτης τούτης. Καὶ βρίσκει χρειαζόμενον τὸν δεσποτισμόν, μὲ τὸν δεσποτικὸν ὅπου τοῦ παρακάθεται.

Συνομιλῶντας μὲ θρῆσκον, προσθέτει καὶ αὐτὸς τὸ «ἀρχὴ σοφί-

ας φόρος Κυρίου». Καὶ μὲ τὸν ὄλιστὴν εὐθὺς ἔπειτα, ἐκφράζει καὶ αὐτὸς ἀμφιδολεῖς: «αἱ, ποιός ξέρει! ἀδηλα καὶ ἀδέσπαια τὰ πάντα!...»

Συμβαίνει κάποτε νὰ δρεθῇ ἀνάχμεσα σὲ δύο ποὺ διαφωνοῦνε. Μὰ τότε κατὰ φυσικὸν λόγον ὁ φοβερώτερος τῶν δύο σκεπάζει τὸν ἀσθενέστερον εἰς τὸν καθρέφτη - πνεῦμα τοῦ ἄγνωμου. Ἀλλὰ μόλις λείψῃ ὁ σκεπαστικώτερος ἐκεῖνος, μένει τότε πλέον εἰς τὸν καθρέφτη - πνεῦμα τοῦ ἄγνωμου ἡ εἰκόνα - γνώμη τοῦ μένοντος ἐπὶ τόπου.

“Ηθελε δὲ ἀδικηθῆ ὁ τοιωῦτος, ὑποθετόμενος γὰ εἶναι ὑποκριτής, ἢ κόλακας, ἢ ἀλλο τέτοιο· διστυχής! δὲν εἶναι παρὰ μόνον ἄγνωμος. Εἶναι ἔδαφος, ἐπάνω εἰς τὸ διποίον ἀπεργῷ δῆσκιος τοῦ κάθε δικαστη, καὶ, ἀπεργῶντες ἐνταυτῷ δύο, ἔξ ἀνάγκης, δῆσκιος τοῦ μεγαλύτερου σκεπάζει τὸν ἥσκιο τοῦ μικρότερου ἀλλά, μόλις λείψῃ δι μεγαλύτερος, μένει δῆσκιος τοῦ μικρότερου.

Μὲ τὸν γνωστόν σου ἄγνωμον, μὴν ὅμιλης παρὰ διὰ πράγματα ἀδιάφορα, γιὰ νὰ περάσῃ ἡ ὥρα. Μὴ δὲ ποτὲ τοῦ ζητῆς τὴν γνώμη του· ἔπειδη, οὐ μὴ λάδης παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος. Ἡ γνώμη ποὺ θὰ σοῦ δώσῃ, θὰ εἶναι ἡ δικῇ σου, τὴν διποίαν σοῦ ἐπιστρέψει μὲ δληγὴ τὴν πιστότητα, καὶ μὲ δλο τὸ ἀπαράλλαχτο τῆς ἥχοῦς.

1886.

Ο καινοτόμας.

Ἀνδρέου Λασκαράτου.

Ο καινοτόμος εἶγαι ἀγθρωπος τοῦ Θεοῦ· στελλόμενος κάθε τόσο ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ ἐντολὴν γὰ ξυπνᾷ τὸν Κόσμον ἀπὸ τὸν λήθαργον εἰς τὸν διποίον συνηθεῖ γὰ πέφτῃ· γὰν τόνε πλένῃ ἀπὸ τὴν γένερα τῆς πεπαλαιωμένης στασιμότητός του, καὶ γὰν τόνε σπρώχηγη εἰς τὰ περατέρω ἀξιοπρεπέστερα.

Νοήμων, εὐσυνείδητος, θαρραλέος, εἰς τὴν παρουσία τῶν στραθῶν τῆς κοινωνίας δυσκρετεῖται, καὶ παρρησίᾳ κατακρένει. Ἐπιπληττόμενος διὰ τοῦτο ἀπὸ τοὺς ἀνοήτους καὶ ἀπὸ τοὺς πλάνους, ἔρεθιζεται καὶ ἀποστομῶγει. Καταδιωκόμενος ἔπειτα, ἔξεγειρεται. Στενοχωρούμενος, μεγαλώνει, χτυπᾷ, θραύσει. Ο καινοτόμος ἐμφορεῖται ἀπὸ θείαν δργή, καὶ δὲν ὑποχωρεῖ παρὰ εἰς τὴν ἀνωτέραν ἀγρία δύναμη.

Παρουσιαζόμενος, είναι έτοιμος για ἀπαντήση δλα τὰ ἐνάγτια. Τὰ ἐμπόδια, τὰ προσκόμιατα, ποὺ τοῦ γένουνται ἀπὸ τοὺς πλάνους, είναι ἀχυρα ῥιμμένα εἰς τὴν φωτιά του. Καὶ ρίχνεται ἀπροφύλαχτως εἰς τὴν πάλη κατὰ τῆς Ηλάνης, ἀποθλέποντας εἰς τές κοινωφελεῖς καινοτομίες, τές δποίες ἐπιδιώκει.

Είναι ἀμέριμνος καὶ τοῦτος διὰ τές λιδιάτερες ὑπόθεσές του· καὶ είναι αὐταπάργυτος, ἐπειδὴ θυσιάζει τὰ συμφέροντά του δλα, καὶ δλα τὰ γλυκύτερα αἰσθήματα τῆς ψυχῆς του, εἰς τὸν ἐνάρετο-σκοπό του...

“Εως τώρα λίγον καιρὸν ἡ λέξη «καινοτόμος» ἐσυνωμούσσε μὲ τὴ λέξη «ἀνόσιος»· καὶ ὁ καινοτόμος ἔθεωρεῖτο ως τοιοῦτος. Καὶ δμως, καινοτόμος θὰ πῃ ἀνθρωπος· καὶ ἀνθρωπος θὰ πῃ καινοτόμος.

Τὸ προσδὸν τοῦτο τῆς καινοτομίας είναι ἐκεῖνο ποὺ οὐσιωδῶς. ξεχωρίζει τὸν ἀνθρωπὸν ἀπὸ τὰ κτήνη. Τὴν καινοτομίαν ἔβαλεν δ. Θεὸς εἰς τὸν ἀνθρωπὸν ως κύριο ξεχωριστικὸ τῆς ἀνθρωπιᾶς του. Εἰς δλα τ' ἀλλα ζῷα δ. Θεὸς ἔθεσε γραμμὲς ἀγυπέρβατες, ἀπὸ τές δποίες δὲν ήμποροῦνε γὰρ ἔθγουνε. Τὰ μουλάρια μας σήμερα είναι δποία ητανε καὶ στὸν καιρὸ τοῦ Ἀδάμ· καὶ οἱ βάθρακες τοῦ Ἀδάμ. ηταν τότε δποίοι σήμερα οἱ ἐδικοὶ μας. Ο μόνος ἀνθρωπος ἔκαινοτόμησε πάντοτε κι' ἐδιαφόρεψε· ἐπειδὴ ἡ καινοτομία είναι στὴν φύση τοῦ ἀνθρώπου, ως ἡ στασιμότης είναι στὴν φύση τῶν λοιπῶν ἀλλων ζῷων.

“Η καινοτομία είναι πρωρισμένη ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν ἀνθρωπὸν, ως μέσον τελειοποιήσεώς του· καὶ ὁ καινοτόμος είναι ὁ κατ' ἔξοχὴν ἀνθρωπος τοῦ Θεοῦ.

Μωροὶ ὑπέρμαχοι τῆς στασιμότητος, φογεύσετε ἄν θέλετε τὸν καινοτόμον· ἀλλὰ γὰρ ξεύρετε ὅτι δ. φόνος τοῦ καινοτόμου είναι ἡ ἐγκαινίαση τῶν ἀρχῶν του. Πειστικὴ διὰ σᾶς ἀπόδειξη δ. φόνος τοῦ καινοτόμου Ἰησοῦ.

1886.

•Ο πρέπων ἱερεύς.

“Ἄνδρεον Δασκαράτου.

“Ο πρέπων ἱερεὺς είναι ταπειγὸς ὑπηρέτης τῆς κοινωνίας, διὰ τές ηθικοθρησκευτικές της ἀνάγκες. Δὲν ἔχει τὴν ἀπαίτηση ὅτι ἡ θρησκεία είναι πρᾶμα δικό του, περισσότερο παρ' ὅτι είναι τῶν

λαϊκῶν. Δὲν ἔχει τὴν ἄλλην ἀπαίτηση τοῦ γὰρ ἐπιθάλῃ τῇ νομιζόμενῃ δικῇ του θρησκείας ἀλλὰ εἶναι ἐπαγγελματικός, ἐνάρετος καὶ σεβδάσμιος στὴν ὑπηρεσία μας.

Ἐτοι, δὲ γνήσιος τοῦτος χριστιανὸς ἵερεὺς δὲν λείπει ποτὲ ἀπὸ ὅπου εἶναι χρεία γὰρ παρευρίσκεται, διὰ γὰρ δίνῃ ἀφιλοκέρδως τὴν πνευματική του διοίτειν εἰς ἔκεινους δόποις τὴν χρειάζουνται.

Εἶναι δὲ πνευματικὸς παρήγορος τῆς ἐνορίκης καὶ τὰ παιδιά τῶν ἐνοριτῶν μαθαίνουν ἀπὸ τὸ στόμα του τὴν ἡθικὴν του Εὐαγγελίου.

Τὸ διγιον φῶς τῆς ἀληθείας ἐμβαίνει τότε εἰς τὸ σπίτι του φτωχοῦ, καὶ τὸ παστρεύει ἀπὸ τές πρόληψες καὶ δεισιδαιμονίες, δόποι ἀτιμάζουν τὴν ἀνθρωπότητα.

Στέκει προσεκτικὸς εἰς τὸν πλησίον του· καὶ, ἀν ίδη μίαν ἡθικὴν ἀδυναμίαν, τρέχει εὐθὺς γὰρ διοίτην ἀδύνατην ἀγθρώπινη φύση, μὲ ἡθικές του γουθεσίες, μὲ πατριαρές του συμβουλές, καὶ κάποτε καὶ μὲ ἀγαπημένες φιλικές ἐπίπληξες.

Οἱ ἵερεὺς τοῦτος ἐμβαίνει λυπημένος εἰς τὸ σπίτι του χαρτοπαίκτη, του μέθυσου, του ἀσωτου, του φιλάργυρου, καὶ ἄλλων ὁμοίων, ὃς γὰρ ἡθελει γάρ συλλυπηθῆ τὴν πάσχουσαν οἰκογένειαν. Καὶ ὅμιλει ίδιαιτέρως εἰς τὸν ἔνοχον μὲ ἀγαθότητα καὶ μὲ ἀγάπην, ἀλλὰ καὶ μὲ φιλικὴν ἐπιμονήν. Ἐτοιμος πάντα νὰ δεχθῇ ἀγοργύστως καὶ τὴν κακὴν του μεταχείρισην, ἀν καὶ τοῦτο συμβῇ.

Μαθαίνει δὲ σὲ μίαν οἰκογένειαν εἶναι λίγη σύμπνοια στὸ ἀντρόγυνο; Ἐκεῖ τυχαίως τάχα γένεται συχναστής, καὶ ζητεῖ πάντοτε τὴν περίσταση γὰρ παρασταίη τὴν εὐτυχία ποὺ ἡ ὁμόνοια φέρνει στές οἰκογένειες.

Ἐτοι, ἀπὸ μία σὲ μία ίατρεύει πάντα τές ἡθικές ἀδυναμίες τῶν ἐνοριτῶν του, ἢ τούλαχιστον χύνει βάλσαμο στές πληγὲς τῶν πασχόντων. Καί, κάθε ποὺ πιτύχη γάρ μετριάσῃ ἔνα ἐλάττωμα, ἢ γὰρ ἐμπνεύσῃ ἔνα καλό, αἰσθάνεται τὸν ἔχατό του εὐτυχέστερον.

Ἐτοι, κανένα ἐπάγγελμα ἐντιμότερο, σεβασμιώτερο, ὑψηλότερο ἀπὸ ἑκεῖνο του ἵερέως.

Ἡ διαγωγὴ του τότε εἶναι ὁ γνώμιοντας τῶν ἐνοριτῶν του· οἱ δποῖοι θέλει τὸν δάνουν ἐμπρός τους ὥς τύπον μιμήσεως.

Οἱ κατὰ μίμησιν τοῦ Χριστοῦ ἐνάρετος καὶ εὑεργετικὸς τοῦτος ἵερεὺς ἡμιπορεῖ γάρ σταθῆ καὶ ἐγώπιον τοῦ δασιλέως του ίδίου, δράχος ἀρριχτος καὶ ἀτάρχος· ἐπειδὴ ὁ κοινωνικὸς χαραχτήρας του τοιούτου ἵερέως εἶναι ἀνώτερος κάθε χαραχτήρος.

•Ο εύγενικός.

‘Ανδρέου Δασκαλάτου.

Εύγενικός είναι δ ἀνθρωπος ἐκ φύσεως, η ἐξ ἀναθροφῆς.

Ο φύσει εύγενικός, η ἐτελειοποίησε τὴ φυσική του εὐγένεια: διὰ τῆς ἀναθροφῆς, [η] εμεινε καλώς τὸν ἔκαμε η φύση, θέλο είναι πάντα εύγενικός μὲ δλους. Ἐπειδὴ καὶ δὲν γίθελε μπορεῖ, καὶ δὲν γίθελε ξέρει νὰ κάμη ἀλλέως.

Ο ἐξ ἀναθροφῆς ἀποχτήσας εύγενική συμπεριφορά καὶ εύγενικοὺς τρόπους, ἐκείνος γίμπορεῖ, κατὰ τές περίστασες, νὰ είναι εύγενικός η ὅχι.

Εἰς τὸν πρῶτον η φύση ἔζύμωσε κι ἐνσάρκωσε τὴν εὐγένειαν διὰ τὸν ἔπλαθε. Εἰς τὸν δεύτερον η ἀναθροφὴ ἐδίδαξε τὴν εὐγένειαν, καὶ τὴν ἀφῆσε στὴ διάθεσή του.

Τοῦ φύσει εύγενικοῦ ἀξίζει ἐνδομύχως η ψυχή του. Τοῦ ἐν ἀναθροφῇ εύγενικοῦ ἀξίζει η εύγενική ἀποχτημένη συμπεριφορά του.

Ἐτοι, στές εὐγένειες τοῦ πρώτου, χρεωστοῦμε σεβασμὸ καὶ ἀγάπη. Στές εὐγένειες τοῦ δεύτερου—χρεωστοῦμε εὐγνωμοσύνη, διὰ τὴν καλή του πρὸς γῆμας προσάρεσην ἐπειδὴ κάμνει τοῦτο ἐκ προθέσεως, διὰ νὰ μᾶς εὐχαριστήσῃ.

Ο φύσει εύγενικός, γίθελο εἰπεῖ κανείς, δὲν ἔχει ἀξιομισθία διὰ τὸ εύγενικό του πρὸς γῆμας φέρσιμο: ἐπειδὴ δὲν κάμνει τοῦτο ἐκ προθέσεως, ἀλλὰ χωρὶς οὕτε γ' ἀνανογίεται δητὶ τὸ κάμνει.

Ἐξεναντίας. Ο ἐξ ἀναθροφῆς διδαγμένος τὴν εὐγένεια, δικαιοῦται τὴν εὐγνωμοσύνη μᾶς, κάθις φορὰ ποὺ φέργεται εύγενικά μ' ἐμᾶς: ἐπειδὴ τὸ κάνει γὰρ πινομή μᾶς.

Μὲ τὸν πρῶτον γίμποροῦμε νὰ συναναστρεφώμεθα ἀπροφυλάχτως καὶ ἀκινδύνως: ἐπειδὴ κίνδυνος κανένας δὲν ὑπάρχει στὴ συναναστροφή του. Μὲ τὸν δεύτερον δῆμας νὰ ἔχωμε γνώση: ἐπειδὴ, ἂν ἀπερισκέφτως τοῦ ξεσχίσωμε τὸ εύγενικό του ἀποχτημένο πέτσωμα, θὰ φανῇ ἀπουκάτουθε η φυσική του ἀγένεια, η δποία θὰ μᾶς δυσαρεστήσῃ.

Ο φύσει εύγενικός ἀνθρωπος φέρνετε εύγενικά, ως καὶ δταν οι ἄλλοι φέργωνται πρὸς αὐτὸν ἀγενῶς: ξεκαγοποιούμενος εἰς τὸ δτι, «καθένας φέρνεται ἀγαλόγως τοῦ γήθους του.»

Η φυσική εὐγένεια τῆς ψυχῆς είναι χάρη θεία, εἰς τὴν παραχώρησιν τῆς δποίας βλέπουμε τὴν φιλανθρωπία καὶ μεγαλοδώρια

τοῦ Ὄψιστου. Ἡ δὲ καλὴ ἀναθροφὴ χρεωστεῖ νὰ τὴν μιμῆται, εἰς ἐκείνους δποὺ ἐκ φύσεως δὲν τὴν ἔχουν.

1886.

6. ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ.

Ἐν Τροιζῃνε 'Εθνικὴ Συγέλευσις.

Νικολάου Δραγούμη.

Εἰσαγωγή. "Οτε ἔπεσε τὸ Μεσολόγγιον, ἡ Γ' Ἐθνικὴ Συνέλευσις, ἥτις συνεδρίαζεν ἐν Ἐπιδαύρῳ, διέκοψε τὰς ἐργασίας της, καὶ ἐψήφισε νὰ συνέλθωσιν ἐκ νέου οἱ πληρεξούσιοι βραδύτερον, εἰς ὅντινα τόπον θὰ ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Συνέλευσεως. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐκάλεσεν αὐτοὺς μετά τινας μῆνας νὰ συνέλθωσιν εἰς τὴν Αἴγιναν, δπου ἥδρευε καὶ ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις. Καὶ πράγματι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς πληρεξουσίους μετέβησαν ἐκεῖ. Ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἐπικρατούσης διχονοίας, οἱ ἀντιπολιτεύμενοι τὴν Κυβέρνησιν συνῆλθον καὶ ἤσχισαν νὰ συνεδριάζουν εἰς τὴν Ἐρμιόνην. Ἰνα συμφιλιωθῶσι τότε αἱ δύο ἀντιμαχόμεναι μερίδες, συνεφωνήθη νὰ συνέλθωσιν ὅλοι εἰς τοίton τόπον, καὶ οὕτω «καταστρατοπεδεύσαντες», ὃς λέγει δ συγγραφεύς, (δστις εἶχε προσληφθῆ τότε ὃς ὑπάλληλος ἐν τῇ γραμματείᾳ τῆς συνέλευσεως), «πάντες ἐν Τροιζῆνι, ἥρξαντο τῶν ἐργασιῶν τὴν 19ην Μαρτίου (1827), ἀναγνωρισθεισῶν τῶν ἐν Ἐρμιόνῃ πρᾶξεων».

"Η περιοχή, ἐν ᾗ συνεκροτοῦντο αἱ συγεδριάσεις, δ τρόπος, καθ' ὃν ἐγίνοντο αἱ συσκέψεις καὶ αἱ ἀγορεύσεις, ἡ διεξαγωγὴ τῶν γραφικῶν ἐργασιῶν, ἡ δίαιτα τῶν περὶ τὴν Συγέλευσιν, πάντα ταῦτα φαίνονται μοι ἀξια περιγραφῆς διότι οἱ μὴ εύτυχήσαντες νὰ ἴδωσιν ἀθλοῦσαν τὴν Ἑλλάδα, οὐδὲ νὰ φαντασθῶσι δύνανται τὰς θλιψεις, τὰς στερήσεις, τὰς κακουχίας, πρὸς ἃς ἐπάλαιον οἱ ἀγωνιζόμενοι. Καὶ βέβαιων δτι εἰ μὴ ὅπεστήριζεν ἡ πίστις τὰς δυνάμεις, εἰ μὴ ἐχρησίμευεν ἡ ἀλπικὴ ἀντὶ ἄρτου καὶ στέγης, εἰ μὴ δ ἔρως τῆς πατρίδος ἐθέρμανεν αὐτοὺς γυμνητεύοντας ἐν ὥρᾳ χειμῶνος, εἰ μὴ περιεκάλυπτε περιπλανωμένους ἀσκεπεῖς ἐν ὥρᾳ καύσωνος, πολλάκις θὰ ἐφθόγουν τὸν θάνατον τῶν πρὸς αὐτῶν μαρτυρησάντων.

Καὶ ἐνόσφι μὲν διετρίθομεν ἐν Ἐρμιόνῃ, αἱ συγεδριάσεις συγε-

κροτοῦντο ἐντὸς προμήκους αἰθούσης, ὅπου ἐκαθῆμεθα σεσωρευμένοι ἀναμίξ, διεσταυρωμένοις ἔχοντες τοὺς πόδας. Οἱ δὲ ρήτορες, δσάκις ηθελον ν^ν ἀγορεύσωσι, στηρίζοντες δλόκληρον τὴν προτομὴν ἢ πλαγίας ἐπὶ τῆς ἑτέρχς τῶν χειρῶν, ἢ κατέμπροσθεν καὶ ἐπὶ τῶν δύο, ἡγωνίζοντο πνευστιῶντες, ἀν μάλιστα ησαν γέροντες ἢ πολύσαρκοι, ν^ν ἀνεγερθῶσιν ἐπὶ τῶν ποδῶν, οἵτινες, ναρκούμενοι συγήθωσ ἐκ τῆς χαμαιζήλου ἐκείνης κατακλίσεως, ἀνέπτυσσον περιέργως καὶ ζωηρότατα καθίστων τὰ ρήτορικὰ σχήματα τοῦ προσώπου αὐτῶν. Μακάριοι δὲ οἱ παρὰ τὸν τοῖχον καθήμενοι, ἢ δσαι, προνοητικώτεροι τῶν ἀλλων, ἔφερον «μαγκούρας» ὡς τις Βασίλειος Μπαρλᾶς, οὐ μόνον ἐπὶ προνοίᾳ μαγκουρικῇ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πολυχεύμονι νείλῳ εὐγλωττίας διακρινόμενος.⁵ Ο Βασίλειος αὐτός, Ἡρακλῆς τὸ ἀνάστημα καὶ Στέντωρ τὴν φωνήν, ἥρχετο πάντοτε ἐφόδειον ἔχων ράβδον ποιμενικὴν εὐπαγῆ ἀναθαίνουσαν μέχρι πώγωνος, ἕφ⁶ ἃς στηρίζων ἀμφοτέρους τοὺς βραχίονας, διέχεεν ὡς ἀπὸ βήματος ὑψηλοῦ ἀφθονα γάματα χρυσορρύτου ρήτορείας.

Ἄλλο⁷ ἐν Τροικῆνι, ὅπου τὸ στεφός τῶν οἰπλασίων καὶ τριπλασίων πληρεξουσίων ἀπετέλει δλόκληρον φάλαγγα, περιέχουσαν καὶ στρατηγούς καὶ συνταχματάρχας καὶ χιλιέρχους καὶ λοχαγούς, μαχημένους, οὐχὶ πρὸς τὸν μαχαίραν καὶ πυρὶ ἐρημοῦντα τὴν Πελοπόννησον Ἰθραῖμ, ἢ πρὸς τὸν ἀπειλοῦντα τὴν κλεινὴν Ἀκρόπολιν Κιουταχῆν, ἀλλὰ πρὸς ἀλλήλους, ποῦ αἴθουσα χωρητικὴ τοσούτου ἀρειμανίου πλήθους; Διότι ἐν τῇ εὑρυχωροτάτῃ τῶν οἰκιῶν τοῦ χωριδίου κατέλυεν ὁ πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως, καὶ αὐτήν, δλόκληρον ἵσως, ἥρκει νὰ περιλάβῃ τὸ ἐλάχιστον τῶν δωματίων τοῦ ἐν Ἀθήναις δουλευτηρίου. Οθεν ἀπεφασίσθη νὰ μετασκευασθῇ εἰς κῶρον συνεδριάσεων αῆπός τις παρακείμενος.

Ἄλλο⁸ ἵσως νομίσῃ ὁ ἀναγνώστης, ὅτι διὰ τὴν μετασκευὴν ταύτην ἐδέήσει νὰ συνενγοηθῶσι τὰ ὑπουργεῖα τῶν στρατιωτικῶν, τῶν οἰκονομικῶν καὶ τῶν ἐσωτερικῶν, ν^ν ἀνταλλαγῶσιν ἔγγραφα, νὰ δονομασθῶσιν ἐπιτροπαὶ ἀρχιτεκτόνων καὶ μηχανικῶν, νὰ συνταχθῶσι σχέδια καὶ προϋπολογισμοί, καὶ νὰ ἐκδοθῶσιν ἐντάλματα· τοιαύτη δημοσία ἐνέργεια ἦν ἄγνωστος τὸν χρόνον ἐκεῖνον. Καὶ ἡ ἀντιβασιλεία δέ, ἢν τινες κατέκριναν ὡς θεμελιώτατην τὴν σημερινὴν γραφειωκρατίαν, εἶχεν ἀπαγορεύσει διὰ διατάξιμος τὴν κακωτικὴν ταύτην καὶ ἐπικήμιον ἀδολεσχίαν. Εξ ἐναγτίας δλίγαι δοκοί, μετακομισθεῖσαι ὑπὸ στρατιωτῶν, ἔχρησιμευσαν ἀντὶ ἑδρῶν εἰς τοὺς λογάδας τοῦ ἔθιγουν, συγτελεσθείσης ὡς ἔξης τῆς διατάξεως τῆς αἰθούσης.

Αί μὲν δοκοί, τεθεῖσαι τετραγώνως ὅπως ἐφάπτεται κατὰ τὰς ἀκρας ή μία τῆς ἀλλης, ἐσχημάτιζον περιοχὴν ἐν ᾧ πρὸς τὸ κέντρον σχεδὸν ἀνυψοῦτο εὐρύκλαδος καὶ γλοσσὴ λειμωνέα· ὁ δὲ πρόσδρος, καθήμενος ἐπὶ θρανίου ἀγροίκως κατεσκευασμένου, ἐστήριξε τὴν ράχιν ἐπὶ τοῦ κορμοῦ αὐτῆς, ηὗς οἱ εὐθαλεῖς κλῶνες, ἐξαπλούμενοι ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ καθημένου, ἐπειχον τόπον πλατείας καὶ εὐώδους σκιάδος, περικαλλεστέρας καὶ τῶν οὔρανῶν τῶν δισιλικῶν θρόνων. Μικρὰ δὲ τράπεζα, ἀγροίκως ἐπίσης ξυλουργηθεῖσα, ἔκειτο ἐνώπιον τοῦ προέδρου, καὶ ἐπὶ αὐτῆς ἔλαμπεν ὁ κώδων τῆς εὐταξίας, ἣν διμως σπανίως παρεισῆγεν εἰς τὸ δυσήγιον ἔκεινο πλῆθος. Καὶ ἐκ δεξιῶν μὲν τοῦ προέδρου ἐκάθητο κατὰ γῆς διπλοπόδης ὁ γραμματεὺς τῆς Συνελεύσεως ἀναδιφῶν καὶ μελαίνων χαρτία, ἀλλοι δὲ γραμματεύς, έστάμενος ὅρθιος ἐξ εὐωγύμων, ἀνεγίνωσκε τὰ πρακτικά, τὰς ἀναφοράς καὶ τὰ λοιπὰ ἔγγραφα.

Δεξιόθεν δὲ πάλιν, δρύματά τινα μακράν, ἔθιζε καὶ ἑτέρα λειμωνέα, δισχιδῇ ἔχουσα τὸν κορμόν, ἐφ' οὐ ἀναπηδῶν καὶ καθήμενος δι γέρων Κολοκοστρώνης, τὸ μέτωπον ἔχων ἐπηρμένον καὶ σύνοφρον, τὸ θήος ἄκακον, τὴν φωνὴν βροντώδη, ἀλλὰ σχεδὸν πάντοτε ἀργητὸν καὶ τοὺς πόδας παλιμπλανεῖς, ἐπώπτευεν, ὡς ἄλλος Ξέρβης, οὐχὶ τὴν μάχην τῆς Σαλαμίνος, ἀλλὰ τὴν ματαιόσπουδον τῆς Τροικῆνος λογομαχήν.

Περὶ δὲ τὰς τέσσαρας πλευράς, ἐντὸς δάσους λειμωνεῶν, δμοιάζοντας πρὸς τὸ ίερὸν ἄλσος, ὅπου δι γομοθέτης τῶν Ρωμαίων συνδιητάτο τῇ Ἡγερίᾳ δαίμονι, ἐπάνω τῶν ἀξέστων δοκῶν ἐκάθηντο οἱ πληρεξούσιοι, ποικίλον ἔνδυμα φέροντες, οἷον φουστανέλλας, ρόσα, φραγκικά, κάνδυς ἀσιατικούς, βράκας, καὶ ἀρνακίδας ἢ καπότας. Οἱ μέν, κατηφεῖς καὶ σιγηλοί, ἐμέτρουν τὰ σφαιρία τῶν κοινοβολογίων αὐτῶν, ἀναμετροῦντες ἵσως κατὰ διάνοιαν τὰς συμφορὰς τῆς πατρίδος· οἱ δέ, συνδικλεγόμενοι ἐντόνως, ἐπελαμβάνοντο καὶ νομοθετικῶν καὶ διοικητικῶν καὶ στρατιωτικῶν ζητημάτων, ὡς εἰ ἔζων μεταξὺ πολιτείας γαληνιώσης, ὡς εἰ μὴ κατέκλυζεν δι ἔχθρὸς τὴν Ἐλλάδα, καὶ ἄλλοι λίαν εὐάριθμοι, σείοντες τὴν κεφαλήν, ἐμπρτύρουν δι τὸ πρὸ παντὸς ἄλλου γῆθάγοντο τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, καὶ ἔσπευδον τὸ τέλος τῶν ἀκαίρων καὶ ἐθνοβλαβῶν συζητήσεων.

Πέρα δὲ τοῦ διουλευτικοῦ περιβόλου, πρὸς τὸ στεγὸν καὶ χθυμαλὸν θυρίδιον, δι' οὐ καὶ οἱ βραχύτατοι εἰσήρχοντο διχοτομοῦντες τὸ σῶμα, ἀκροαταὶ τινες ὅρθιοι, ἐγέκρινον ἢ κατέκρινον ἐν σιωπῇ

τὰ λεγόμενα· περὶ δὲ τὸ φράγμα τοῦ κήπου οἱ στρατιῶται τοῦ φρουράρχου τῆς Συνελεύσεως Νικηταρᾶ, προεστάτουν τῶν πατέρων τοῦ ἔθνους· ἡ ἀποδοκιμασία ὅμως ἢ ἡ ἔγκρισις αὐτῶν ἐγίνετο ἐμφαντικώτερον. Καὶ ποτε ἀγορεύσαντος τοῦ διδασκάλου Γενναδίου κατὰ τῶν τίτλων, καὶ εἰπόντος εὐτραπέλως ὅτι οὗτε δὲ Μαυροκορδάτος, οὗτε δὲ Κουντουριώτης, οὗτε δὲ Κωλέττης, οὗτε ἄλλος τις τῶν προυχόντων ἦσαν πυγολαμπίδες (χάριν δὲ σεμγότητος δὲν ἐπαναλαμβάνω τὰς λέξεις τοῦ ῥήτορος) ἵνα διομάζωνται ἐκλαμπρότατοι, οἱ στρατιῶται ἐπευφήμιγσαν, καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς συνεδρίας διημιλλόντο τίς γὰ προσφέρῃ καφὲν πρὸς τὸν ἀδυσώπητον ἑκεῖνον δημοκράτην.

Καὶ τοιαύτη ἐν συγέψει ἡ φυσιογνωμία τοῦ αὐτοσχεδίου θουλευτηρίου. Ἐκεῖ, ὑπὸ τοὺς δειθαλεῖς καὶ ἀρωματικοὺς κλάδους, οἵτινες οὗτε τοῦ ἥλιου τὰς φλογερὰς ἀκτίνας, οὗτε τῶν νεφῶν τοὺς ψυχροὺς σταλαγμούς ἵσχυον νῦν ἀντικρούσωσιν, ἐκεὶ ἐπὶ τῆς ἀγροίκου μικρᾶς τραπέζης ώρκισθησαν καὶ δὲ Κόχραν καὶ δὲ Τσώρτς, οὓς ὁς σωτῆρας ὑπεδέχθημεν δακρύουντες· ἐκεὶ ὑπεγράφη τὸ φήμισμα, διὸ οὖν ἀνηγορεύθη Κυθερώτης τῆς Ἑλλάδος δὲ Καποδίστριας, καὶ ἐκεῖθεν καταβάντες ἀθρόοι καὶ κατηφεῖς εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ Ηρού ἀκτήν, προεπέμψαμεν κοπτόμενοι τοῦ Καραϊσκάκη τὴν σκιάν, μεθ' ἧς ἐδλέπομεν συναποθηγήσκουσαν καὶ τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐλευθερίαν.

Φέρε δὲ ιδωμεν καὶ πῶς ἐγίνοντο αἱ συζητήσεις.

Πρόσεδρος τῆς Συνελεύσεως εἶχεν ἐκλεχθῆ ἀπὸ τῆς Ἐρμιόνης δὲ Γ. Σισίνης, ἐκ τῶν ἔγκριτων ἢ μᾶλλον δὲ ἔγκριτώτατος τῶν προεστώτων τῆς Ἡλείας, δστις, μετερχόμενος πρὸ τοῦ ἀγῶνος τὴν Ιατρικήν, καὶ ἔνεκκ τοῦ ἐπαγγέλματος παρατριθεὶς μετὰ μεγάλων καὶ μικρῶν, ἀπέδαλε τὸν τῦφον διὸ οὖν διεκρίγοντο οἱ δοῦλοι κοτζαμπασῆδες, καὶ ἐφέρετο πρὸς πάντας προσηγῶς· Ἀγαπῶν δὲ τοὺς λογίους καὶ πολλὴν ζωηρότητα πνεύματος διασώζων, εἰ καὶ προθεσηκώς τῇ ἥλικι, συγδιελέγετο ἀσμένως μετ' αὐτῶν καὶ ἡκροᾶτο μετὰ προσοχῆς. Εἶχε δὲ τὸ ἀνάστημα μικρόν, τοὺς δρφαλμούς ἐμπύρους καὶ περιπλανεῖς, καὶ τὸ ὑπὸ αὐτοὺς πρόσωπον ἐσχημάτιζεν ἡμισέληνον, ἡς τὰς μὲν δύο ἀκρας ἀπετέλουν ἢ βίς καὶ δὲ πώγων, τὸ δὲ κέντρον τὸ νιῳδὸν στόμα. Ἐρχόμενός δὲ δρομαίως εἰς τὸν τόπον τῶν συγεδρίασεων, ἐκάθητο πάραυτα ἐπὶ τῆς ἔδρας, καὶ ἀναλαμβάνων τὸν διαρρώγα κώδωνα ἔδιε τὸ σημεῖον τῆς ἐνάρξε-

ως. Καὶ εὐθὺς ἀνεγινώσκοντο τὰ πρακτικά, συντεταγμένα ἔντα συνοπτικώτατα.

Ἐγίνοντο δὲ ἀτάκτως αἱ συζητήσεις· διότι, μὴ ὑπάρχοντος θήματος, οἱ μὲν ἥγορευον συγχρόνως, οἱ δὲ ἀπετείνοντο οὐχὶ πρὸς τὸν πρόεδρον, ἀλλὰ πρὸς ἀλλήλους καὶ κατήρτιζον διάλογον, καὶ ἄλλοι, ἀντιποιούμενοι προεδρικῶν καθηκόντων, ἐπέπληττον καὶ ἐπέταττον σιωπὴν καὶ ἀνεκραύγαζον νὰ σημαγθῇ δικώδων. Καὶ ὅτε ἦκμαζεν ἡ συμπλοκή, διπρόεδρος ἐξαπτόμενος ἀνήρπατε τὸν κώδωνα διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ ἐκροτάλει ἀκατάσχετος, καὶ ὡς καταρράκται ἐξήρχοντο ἐκ τῶν ἴσχυρῶν αὐτοῦ χειλέων προστάγματα δυσδιάκριτα· ἐνῷ διὰ τῆς ἑτέρας ἔδιδε πρὸς τὸν ἐξ ἀριστερῶν γραμματέα τὸ προστυχὸν ἔγγραφον, καὶ γρονθοκοπῶν λάθρος τὸ στήθος αὐτοῦ, διέταττε ν' ἀναγγώσῃ δροντοφύνως, ὅπως διὰ τῆς φωνῆς καταβάλῃ τὸν θόρυβον. ^ΩΩ! τὸ στήθος μου ἀναμμηνήσκεται μετὰ πόθου τὰ γενναῖα γρονθοκοπήματα τοῦ φιλοπάτριδος γέροντος.

Τότε δὴ τότε ἐξερήγγυτο δίκην κεραυνοῦ ἡ φωνὴ τοῦ στέντορος Μπαρλᾶ, ἐνῷ πάντα ἡσαν ἔκτακτα, καὶ ἀνάστημα καὶ μακρόθριξ μύσταξ καὶ μυώδεις δραχίσοντος καὶ μακροσκελεῖς πόδες καὶ ἀδολεσχία καὶ σκαιότης καὶ ἀμάθεια.

Τὰ δὲ πρακτικά, συντασσόμενα ἀπὸ μνήμης ὑπὸ τοῦ πρώτου γραμματέως τῆς Συνελεύσεως N. Σπηλιάδου ἐν τῷ γραφείῳ τῷ χρησιμεύοντι καὶ ἀντὶ κατοικίας αὐτῷ, ἐγράφοντο. ὡς εἰπούν, συνοπτικῶς. Πένης δὲ ὥν οὗτος, ὡς καὶ οἱ λοιποί, αἰλίνην εἶχε τάπητα πολύθυρον καὶ πενιχρόν· καὶ ὅτε πρώις ἐξηγείρετο, καθήμενος ἐπ' αὐτοῦ ὡς ἐπὶ σκίπυποδος μεγαλοπρεποῦς, ἐκάλυπτε τοὺς ὕμους διὰ τοῦ αἰγάτριχος ἐπενδύτου, δοτις ἔως πρὸ μικροῦ ἐχρησίμευεν ἀντὶ νυκτερινοῦ σκεπάσματος, καὶ ἀνάπτων σπιθαμιάλαν καπνοσύριγγα, δροφῶν δὲ ἀντὶ καψὲ κυαθίσκον δρακίου, μετεσκεύαζε τὸ ἔν τῶν γονάτων εἰς τράπεζαν, ἐφ' οὖ στηρίζων τὸν χάρτην συγέταττε τὰ πρακτικά...

Διήρκεσε δὲ ἡ ἐν Ἐρμιόνῃ γεννηθεῖσα καὶ ἐν Τροιζῆνι τελευτήσασα Συνέλευσις μῆνας τρεῖς καὶ ἥμισυν, ἥτοι ἀπὸ τῆς 18 Ιανουαρίου μέχρι τῆς 5 Μαΐου. ^{Αλλ'} εἰ καὶ τόσον χρόνον διήρκεσε, πράξεις ὅμως ἀξιας λόγου δύο μόνον ἐψήφισε· τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Κυθερήτου, καὶ τὸν διορισμὸν τοῦ στολάρχου καὶ τοῦ στρατάρχου. Δέην συμπεριλαμβάνω δὲ καὶ τὸ σύνταγμα, οὐχὶ ὡς συνταχθὲν ὑπὸ ἀνδρῶν ἀδοκίμων καὶ ἐπικυρωθὲν κατεσπευσμένως ὑπὸ ἄλλων ἀδοκιμωτέρων, ἀλλὰ καὶ ὡς λακτισθὲν ὑπὸ τοῦ Κυθερήτου ὡς

ἀπροσφυές, ή μᾶλλον ως «περιέχον ἀπάσας τὰς δημαγωγικὰς ἀρχὰς τῶν ἐπαναστατῶν τοῦ 1793 καὶ τοῦ 1820 ἔτους», καθ' ἡ ἔγραφεν ἐκ Πόρου καθ' ὑπαγόρευσιν αὐτοῦ δι πρέσβυτος τῆς Ῥωσίας τὴν 2 Δεκεμβρίου 1828, καὶ συντελέσαν τότε μὲν εἰς τὴν ἐξάσησιν τῆς γλώσσης τῶν φυτόρων τῆς Συγελεύσεως καὶ τῶν παρεισάκτιων εἰσηγητῶν, μετὰ τρία δὲ ἔτη εἰς τὴν ἀπαισίαν σύνταξιν τῶν κερκυνοθόλων ἄρθρων τοῦ ὑδραίου «⁹Απόλλωνος».

Καὶ ὥντας μὲν παρεισάκτους τοὺς εἰσηγητὰς τοῦ συντάγματος, ἀλλὰ ἡ λέξις μόνη δὲν ἔχει τὸ πρᾶγμα. Ἡ μὲν ἐπικρατοῦσα ἐν τῇ Συγελεύσει ἐπιρροὴ ἦθελεν ἀφεύκτως σύνταγμα· τὸ σύνταγμα δημος εἶχεν ἀνάγκην συντακτῶν. Ναὶ μὲν ὑπῆρχε τις ἐκ Λεβαδείας πληρεξόύσιος, δὲ ¹⁰Εμμανουὴλ Σπυρίδωνος, ἀδαής καὶ τῆς ἀλβανικῆς, διτις, ἔξωγκωμένα ἔχων τὰ θυλάκια δι' ἐκτεταμένων σχεδίων πολιτευμάτων, στρατιωτικῶν τε κανονισμῶν καὶ διοικητικῶν διατάξεων, ἐπεδίκνυε δεκάκις καθ' ἕκαστην συνεδρίασιν τὰ πλουσιοπάροχα ταῦτα χρυσωρυχεῖται. Ἀλλὰ ἡ Συνέλευσις ἤξιον ἐπιτροπὴν περιέχουσαν πάσας τὰς ἵκανότητας· ως γνωστὸν δὲ αἱ ἵκανότητες πρὸ πέντε δεκαετηρίδων δὲν ἐπληγμένησον τὴν Ἑλλάδα, οὐδὲ συγκατένευον αἱ ὑπάρχουσαι γὰρ γλωσσοκοπῶσι περὶ θεωριῶν ὑπὸ τὴν ἀνηλεή σπάθην τοῦ Αἴγυπτου. ¹¹Οθεν, διορίσασα ἐκ τῶν σπλάγχνων αὐτῆς τοὺς πεπαιδευμένους, προσέλαθε καὶ τοὺς λογιωτέρους τῶν παρεπιδημούντων ἀκροατῶν, τόσῳ μᾶλλον ἀναγκαίους, δισφορούς ὅτι ἐκ τῆς ἐπιτροπῆς ἐμπειρότεροι, οἷοι Τρικούπης, Ζωγράφος καὶ Πολυζωτῆς, βλέποντες ἀδύνατον νῦν ἀντιπαλαίσωσι πρὸς τὸ ἔξαγριούμενον τῶν παθῶν κῦμα, παρηγήθησαν «πεισθέντες, ως ἔγραφον, μετὰ ἵκανην ἔξέτασιν διτι εἰναι ἀδύνατον εἰς κάθε φρόνιμον καὶ εἰλικρινῆ πολίτην γὰρ συντάξῃ ἐντὸς δλίγων γῆμερῶν σύνταγμα πολυχρονίου διαρκεῖας». Καὶ οὐ μόνον τὴν σύμπραξιν αὐτῶν εἰς τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ συντάγματος ἤρνηθησαν, ἀλλ' οὐδὲ τῶν συζητήσεων μετέσχον, ἀν δυνατῶν γὰρ δύομασθωσι συζητήσεις οἱ μᾶλλον ἡ ἥττον ἔωθροι διάλογοι διότι ἐπιστήμης, ως ἔρρεθη, ὑπῆρχεν ἔγδεια· εἰ δέ τις ἐκέντητό τινα ἐμπειρίαν περὶ τὸ συζητεῖν, οὔτε πρὸς τίνα, οὔτε περὶ τίνος εἶχε γὰρ συζητήσῃ... ¹²Αλλ' οὐδὲ ἀφορμαὶ σπουδαίων συζητήσεων ἐδίδογτο· διότι, δεκάκις ἀνεψύχοτο προτάσεις διαιροῦσαι δεινῶς τὰς γνώμας, αἱ συνεδριάσεις διεκόπτοντο, καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι ἐκάστου τῶν τριῶν τμημάτων, συνασπιζόμενοι περὶ τὸν ἔγκριτώτερον αὐτῶν, συγίστων ἐπιτροπήν· αἱ τρεῖς δὲ ἐπιτροπαί, συσκεπτόμεναι καὶ ἐπὶ τέλους διμογνωμογοῦσαι, ὑπέβαλλον ἐπὶ γεγικῆς

συγεδριάσεως τὴν λύσιν, ἥτις, ὡς προαποφασισθεῖσα, ἐγεκρίνετο
ἄνευ ἀντιλογίας.

Ἐγὼ δὲ καὶ σήμερον ἀνακαλῶ μετὰ πόθου εἰς τὴν μνήμην
μου τοὺς τρεῖς ἑκείνους εἰσηγητάς, ὃν τὴν κόνιν καλύπτει ἀπὸ
πολλοῦ φυχρὸν μάρμαρον.³ Ἐναυλον ἔχω εἰσέτι καὶ τὴν φιλοσκῷμ-
μονα ῥητορείαν τοῦ Χ. Κλονάρη καὶ τὴν εὐμελῆ τοῦ Ν. Σκούφου
φωνὴν καὶ τὸν ἐπιστήμονα λόγον τοῦ Γρηγορίου Σούτσου. Πειστικὴ
μὲν ἦτο καὶ τῶν τριῶν ἡ εὐγλωττία, ἀλλὰ δὲν ἔπειθε πάντοτε καὶ
τοὺς πληρεξουσίους· διότι τῷ καιρῷ ἑκείνῳ δ νομομαθῆς ἔθεωρείτο
ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Σωκράτους, ὅπως καὶ οὗτος ὑπὸ τῶν κα-
τηγόρων αὐτοῦ, ἵκανδες δηλαδὴ «τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν».

Συγέστη δέ τινα τῶν ἡμερῶν ῥαγδοιστάτη μάχη, ἀν ἔπειπεν
δ Κυβερνήτης νὰ κηρυχθῇ ἀνεύθυνος ἦ, ὡς τότε ἐλέγετο, ἀπαρα-
βίαστος, ἦ ὑπεύθυνος. Καὶ οἱ μὲν εἰσηγηταὶ καὶ τινες τῶν πληρε-
ξουσίων ὑπεστήριζον τὴν πρώτην δόξαν· οἱ πολλοὶ δημως, φοβούμε-
νοι μὴ κηρυττόμενος ἀνεύθυνος ἐκτραπῆ εἰς θεμιτὰ καὶ ἀθέμιτα,
ἔκλινον πρὸς τὴν δευτέραν.

Εἰς μάτην δὲ οἱ τρεῖς νομομάθεις ἐκένωσαν διλόκληρον τὴν φα-
ρέτραν τῶν συνταγματικῶν αὐτῶν θεωριῶν· διότι οἱ ἀντιπρόσωποι
τοῦ ἔθνους δὲν ἀντεπάλαιον μὲν διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔνέδιδον.
Οὐθενὶ ἔριξ, πεσοῦσα βεβριθυῖα, ὡς πάλαι μεταξὺ τῶν θεῶν τοῦ
Ομῆρου, κατέστη ἀτελεύτητος, καὶ οἱ εἰσηγηταὶ ἀπαυδήσαντες
ἡτοι μάσθησαν γὰρ ῥίψωσι τὰς ἀσπίδας. Ἀλλ' εἰς αὐτῶν, παλαιστι-
κώτερος τῶν ἀλλων, δ Σκούφος, ὡς στρατιώτης, δστις καὶ ἀποθηγῆ-
σκων καταφέρει τελευταίαν πληγὴν κατὰ τοῦ ἔχθροῦ, «Εἰς τὴν
ζωὴν τῶν γονέων μαξ., διεσάλπισε, δὲν θέλομεν γὰρ σᾶς ἀπατήσω-
μεν». Καὶ ἐν ἀκαρεὶ τὸ καινοφανὲς τοῦτο βουλευτικὸν ἐπιχείρημα
κατετρόπωσε τοὺς ἐναντίους, καί, πλὴν δύο ἦ τριῶν, ἐν οἷς καὶ δ
μέχρι θανάτου δημιουρατικὸς Ἐμμανουὴλ Ἀντωνιάδης, πάντες πα-
ρέδωκαν τὰ δπλα.

1879.

«Ο Καραϊσκάκης ἀπέθανε...»

Νικολάου Δραγούμη.

Τὴν ἐθνικὴν συμφορὰν τοῦ θανάτου τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη ἐμάχθομεν ἐν Τροιζῆνι τὴν ἡμέραν τοῦ Ἅγίου Γεωργίου, μεταξὺ εὐθυμίας, ὅτε συνελθόντες συνεωρτάζομεν πανηγυρικῶς καὶ μετά τινος μεγαλοπρεπείας τὸν προστάτην ἔκείνου, οὗτινος ἀπὸ τῆς εὐοδώσεως τῶν ἀγώνων ἐκρέματο ἡ Ἑλλάς. Ὡς οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι προσφιλοῦς ψυχορραγοῦντος, ἵσταμενοι παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς, προσηλοῦσι τὸ θλέμπικα ἐπὶ τὸν Ιατρόν, ἀπὸ αὐτοῦ καὶ μόνου προσδοκῶντες δοήθειαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς, περικυκλοῦντες τὸν κράββατον τῆς ἀποκαμνούσης πατρόδος, ἡτενίζομεν πρὸς τὸν Καραϊσκάκην, ὃς πρὸς τὴν Ἱερὰν αὐτῆς ἄγκυραν. Πᾶσα ἄρα ἀπόδειξις τῆς πεποιθήσεως ταύτης, καὶ πᾶν τεκμήριον ἀγάπης πρὸς τὸν Γενικὸν Ἀρχηγὸν τῆς Στερεάς Ἑλλάδος, ἐνομίζοντο παρὰ πάντων ὃς τις ἐνίσχυσις τῶν πόνων τοῦ μεγάλου ἔκείνου στρατιώτου. Τοιούτον σκοπὸν εἶχε καὶ τῆς ὁμάδος ἡμῶν ἡ συγευθυμία.

Ὑπεκρύπτετο δὲ καὶ ἔτερός τις, ἥττον μὲν τοῦ πρώτου εὐγενῆς, ἐξ ἀνάγκης ὅμως ἐγγύτερος τὴν ὥραν ἔκείνην πρὸς τὴν ἡμετέραν ὅπαρξιν, ὃ ἔξητος ἀπὸ τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας μέχρι τῆς Λαμπρᾶς, πάντες σχεδὸν ἐτρεφόμεθα τρώγοντες ἄρτον ἕηρόν, καὶ τοῦτον δσάκις ηὑποροῦμεν, καὶ κυάμους ὁμούς ἐκ τῆς παρακειμένης πεδιάδος τοῦ Δαμαλᾶ, ἦν ἡ μεγαλοδωρία τῆς Συνελεύσεως, ὃποσχεθεὶσα ἀποζημίωσιν πρὸς τοὺς Ἰδιοκτήτας, ἀφῆκεν ἐλευθέραν. Ἡ τεσσαρακονθήμερος δὲ αὕτη κυαμοφαγία εἶχεν ἀπεξυλωμένους τοὺς καὶ πρότερον ἐξυλωμένους στοιλάχους τῶν φιλοσοφούντων περὶ συντάγματος.

Εἰς τί δὲ συγίστατο ἡ λαμπρότης τῆς εὐωχίας;

Πρῶτον μὲν ἐξεγερθέντες ὅρθροι παρέστημεν εἰς τὴν Ἱερὰν μυσταγωγίαν ἐν τῷ ἀγροτικῷ ναῷ τοῦ χωριδίου· συμπαρίσταντο δὲ καὶ πάντες οἱ πληρεξούσιοι καὶ οἱ ἐγχώριοι. Καὶ δτε ὁ λευχείμων λεβίτης, φέρων εὐλαβῶς τὰ Ἀγία, ἔστη ἐν μέσῳ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀνύψωσας πρὸς οὐρανὸν τοὺς δόφιαλμοὺς ηὑχήθη ὃπερ τῶν κατὰ ἕηρὸν καὶ θάλασσαν μαχομένων, ἡ μήπω κεκμηκυῖα ὅρασίς μου εἶδε καταρρέοντα τὰ δάκρυα τοῦ περιεστῶτος λαοῦ καὶ τὰς ἀκούς μου προσέβιχεν ἐκ τοῦ γυναικωνίτου κοπετός διότι, τὴν ὥραν ἔκείνην, πατρόδα, γονεῖς, ἀδελφούς, συζύγους, τέκνα, πάντα,

πάντα τὰ φίλτατα τῆς καρδίας ἡμῶν ἔδιέπομεν κρεμάμενα εἰς χειλος ἀδύσσου, καὶ μόνον Ἐκεῖνον, οὗτον τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα ἔδισταζεν ὁ γέρων Ἱερεύς, ἵσχύοντα νὰ σώσῃ αὐτά.

“Οτε δὲ μετὰ τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας ἐξελθόντες προσηγορεύομεν ἀλλήλους, εὐχόμενοι νὰ εἰσακουσθῇ ὅσον τάχιον ἡ τελευταία δέησις τοῦ μυσταγωγοῦ: «Ἐύλογία Κυρίου καὶ ἔλεος ἔλθοι ἐφ' ὑμᾶς», φαιδρότης ἀφατος περιεχύθη εἰς τὰ πρόσωπα τῶν παρεστώτων ἐνόμιζες ὅτι τῷ ὅντι τὴν γέλησε τὴν Ἑλλάδα ὁ Θεός. Τοιαύτη ἡ παραμυθία, ἣν ὡς βάλσαμον ἐπιχέει εἰς τὰς συντετριψμένας καρδίας ἡ ἐκκλησία. Τὸ θυσιαστήριον, αἱ εἰκόνες, τὰ θεῖα λόγια, τὸ ὑπερφυὲς τῆς τελετῆς, ἡ πέριξ σιωπή, ὡς καὶ ἡ εὐωδία τοῦ ναοῦ, ἀποσπῶσιν ἀπὸ τῶν ἐπιγείων τὸν νοῦν καὶ ἀνάγουσι μετάρσιον εἰς κόσμον ἐλπίδος, πίστεως καὶ ζωῆς. Ὁ φόδος ἐκλείπει τότε, διότι ἡ ἀγήτητος χεὶρ τοῦ Παντοκράτορος ἀντιλαμβάνεται τῶν φοιδουμένων, καὶ ἡ πυρίνη δομφαία τοῦ Ἀρχαγγέλου φαίνεται διώκουσα μακρὰν τὸν ἔχθρόν.

Οὕτω καὶ ὅταν μακρὰν τῆς πατρίδος, μακρὰν τοῦ ζωογόνου θάλπους τῆς μητρικῆς ἀγκάλης, περιφερόμενος μεταξὺ ξένων, εἰσέρχεσαι εἰς ἐκκλησίαν, ἀνεκλάλγητος παραμυθία κατακηλεῖ τὴν καρδίαν σου· διότι ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τοῦ γκοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, δὲν εἰσαι πλέον ξένος.

Μετὰ δὲ τὴν λειτουργίαν, συνελθόντες ἀνέδημεν εἰς θέσιν, ἣν εἴχομεν ἐκλέξει τὴν προτεραίαν, ἵνα συγευφραγθῶμεν, ὑπεράνω τοῦ χωριδίου, παρὰ τὴν ὑπώρειαν τοῦ ὑπερκειμένου ὅρους, σκιαζόμενην οὐχὶ ὑπὸ δένδρων, ἀλλ' ὑπὸ δράχου ἀποτόμου καὶ ἀποτόμως προκύπτοντος. Καὶ ἐνταῦθα συναθροισθέντες, δέκα ἢ δώδεκα, συνεσκευάζομεν τὴν τράπεζαν ὑποσυρίζοντες καὶ χαριεντιζόμενοι, ἐνῷ ἡ κυίσσα τοῦ διπτωμένου διδείλου ἀμνοῦ,

«οὐδανὸν ἵκεν ἐλισσομένη περὶ καπνῷ»
καὶ διωκομένη ὑπὸ αὔρας ζεψυρίτειδος, ἔκγιζε τὸν διαιμαργοῦντας ἡμῶν δισφραντήρας, οὐχὶ τεσσαρακονθήμερον, ἀλλ' ἐτήσιον διερχομένους τὸ τῆς γηστείας πέλασιος.

“Οποία δὲ ἡ τράπεζα καὶ τίνα τὰ παρατεθέντα;

Τράπεζα μὲν διθαλερὸς τάπης τῆς Δήμητρος, ἐφ' οὐ κατακλιθέντες διεσταυρώσαμεν τοὺς πόδας, τρυθλία δέ, φύλλα χλοερὰ ἀπὸ τῶν παραφυομένων δευτέριων καὶ θάμνων, μάχαιραι καὶ περόναι τὰ δέκα δάκτυλα ἐκάστου, καὶ σιτία δι μοσχοβάλος διβελίας καὶ εύρυς

κάδος δέξιγάλακτος. Συμπαρέκειτο δὲ καὶ ῥητινίτης, «ήδυς, ἀκηρά-σιος, θείον ποτόν», πρὸ πάντων ἀφθονος, διότι ὁ δωρήσας αὐτὸν συμπότης, χωλὸς μὲν τὸν πόδα, ἀρτίους ἔμως φιλῶν τοὺς βακχείους καὶ ὑποθακχείους πόδας τῶν στίχων, δι' ὧν κατεπόντιζε τὰς ταλαι-πώρους ἀκοὰς τῶν ἀκροστῶν, ἀνεφώνει συχγὰ πυκνά, ἀγὰ πᾶν γέον ἀναγαργάρισμα «οἴνου μὴ παρεόντος, ἀτερόπεα δεῖπνα τραπέζης».

Ωγομάσαμεν δὲ καὶ συμποσίαρχον πρὸν ἦ καθίσωμεν. Καὶ ἐπειδὴ ἔτυχε νῦν ἀγαπῶμεν πάντες οἱ συγεστιώμενοι τὴν πειθαρχίαν, ἔπειταν δὲ κλῆρος ἐπὶ ἄγδρα, «ἄβασκάντως δῆνα τρίπηχυν ἔχοντα», κατὰ τὸν ἐπιγραμματοποιόν, ἃς ὁ κωδωνόκροτος ῥόγχος ἐκάλει τοὺς ἀ-τακτοῦντας εἰς εὔταξίαν.

Μόλις δ' ἐσφραγίσθημεν, ώς ἔθος, διὸ τοῦ σημείου τοῦ σταυ-ροῦ, καὶ ἵδον σπεύδων ὁ φουστανελλοφόρος ὀπταγεὺς παρέθηκε τὸν ὅβελόν. Γονυπετήσας δὲ καὶ κυρτωθείς, ώς ἀρχαῖος Ἱεροθύτης τέμνων ὅρκια, διεσπάρατε τὸ ἀργίον διὰ τῶν δακτύλων ἀντὶ κοπί-δος, καὶ ἔλειχεν αὐτοὺς ὅσάκις ἐκαίοντο ἢ συνέθλιψε τὸν λοβὸν τοῦ ἑτέρου τῶν ὡτίων. Ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας ἀπέματτε πολλάκις ἐπὶ τῆς φουστανέλλας, ἃς αἱ παρυφαὶ, Κύριος οἶδε, πόσα ἔκρυπτον στίφη ἀνακιμάκτων ζωϋφίων, τῶν ἀναποσπάστων τούτων συντρόφων τῶν ‘Ελλήγων ἐφ’ ὅλου τοῦ ἀγῶνος.

Ἡμεῖς δέ, ταγύσαντες τὰ ὅμιλα, ἐτηλεσκοποῦμεν βουλιμῶν-τες τὰ κοπτόμενα, ἔως οὖ, ὑποσημήναντος τοῦ συμποσίαρχου τὸ εἰς ἔφοδον, ὠρμήσαμεν ώς ἐπὶ καρτερὰν μάχην ἐπ’ αὐτά. Καὶ ἐπὶ ἥμί-σειαν ὥραν δὲν ἤκουες, ἀγτὶ διούπου ἀσπιδῶν καὶ παιάνων καὶ ἀλα-λαγμῶν, εἰμὴ δόδότων πάταγον καὶ ῥωθώνων μυχθισμὸν καὶ χειλέ-ων κελάδημα, οὐδὲ ἔθλεπες εἰμὴ χεῖρας δι’ ἡλεκτρικῆς δυνάμεως κινουμένας καὶ μεταφερούσας εἰς τὰ στόματα χαρᾶς εὐαγγέλια, πλουσιοπάροχα, λέγω, τεμάχια ἀρτου καὶ κρέατος.

Μετὰ δὲ τὴν πρώτην ταύτην ἀκατάσχετον ἔφοδον, ὁ συμποσί-αρχος, ἀνακύψας, προσέταξεν ἀνοκωχὴν καὶ σπονδὰς πρὸς ἐπικύρω-σιν αὐτῆς. Οὐ δὲ παῖς, ὑπακούων εἰς τὸ πρόσταγμα, περιέφερε κύ-κλῳ μεσόμφαλον βομβυλιόν, τσίτσαν ἢ τσότραν, δὸν λαθόντες ἔκα-στος κατὰ σειρὰν καὶ εὐχηθέντες «Καλὴν ἔλευθερίαν!» ἀνεγα-ργάρισαν βλέποντες πρὸς οὐρανόν· τινὲς δὲ καὶ ἐκυλικηγόρησαν πρὸ τῆς φιλοτησίας εὐχηθέντες διμόνοιαν, ἃς ἄγειν ἀδύνατον, ἔλεγον, γὰ εὐοδωθῆ ὁ ἀγών. Καὶ τραπέντες ἐκ νέου ἐπὶ τὸν ἀμύνον ἔθισησά-μεθα, ώς ἔθοινήσατο τὰ τέκνα τῆς ἀλώπεκος διετὸς τοῦ μύθου, πάσας τὰς σάρκας αὐτοῦ, καὶ πολλάκις γεμίσαντες ἐκένωσαν

οι φίλοι οι τὸν θομβούλιόν. Μεταβαλόγετες δὲ εἰς μιστύλην, διὸ ἔλλει· ψιν κοχλιαρίων, τὸν ἄρτον ἡμῶν, ἐμιστυλησάμεθα ἀμφοῖν χεροῖν, οὐχὶ τῶν δημοσίων, ως ἔλεγεν δὲ Ἀριστοφάνης περὶ τινῶν πολιτευομένων, ἀλλὰ τοῦ περιεχομένου τοῦ κάδου. Καὶ οὕτω κορεσθέντες ἐπεδόθημεν εἰς φαλμούς,

«καλὸν ἀείδοντες παιήονα κοῦροι Ἀχαιῶν»,
καὶ μελῳδήσαντες δὲ μὲν τὸ Λαμπρὸν Ἑλλάς, δὲ τὸ Τί καρτερεῖτε,
ὅ τρίτος τὸ Ἑλληνες συμπατριῶται· καὶ ἄλλος ἄλλο ἐκ τῶν πολλῶν
ἀσμάτων, ἀτινα σύδεις μὲν σῆμερον ἐνθυμεῖται, συνέταττε δὲ
τότε δὲ ἐνθουσιασμός. Ἀλλὰ καὶ ἀνακλιθέντες ἐμουσικευόμεθα, ἔως
οὗ, καθεσθέντος τοῦ ὅπνου ἐπὶ τὰ βλέφαρα ἡμῶν, αἱ φωναὶ κατέ-
στησαν μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀσθενέστεραι καὶ τέλος ἐξέπνευσαν.

Οποῖα ἄρα ὅνειρα κατεπέμψθησαν εἰς ἡμᾶς ἀγνοῶ. Ἐγθυμοῦ-
μαι μόνον δτι μόλις ἀφυπνισθέντες εἰδομεν ἄγγελον μελανοπτέρευ-
γα ἐρχόμενον δρομαῖον καὶ κομίζοντα τὴν τρομερὰν εἰδησιν δτι
ἐφογεύθη δὲ Καραϊσκάκης. Ἡμεῖς δικιας τοσαύτην πεποίθησιν εἶχο-
μεν δτι δὲ περὶ τὰς Ἀθήνας στρατάρχης ἦν τὸ τελευταῖον δργανον
τῆς θείας προνοίας πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ὥστε ἐδι-
στάζομεν γὰ πιστεύσωμεν τὸ ἀπαίσιον μήνυμα. Ἀλλ' δτε καταβαί-
νοντες ἀπνευστὶ εἰς τὸ χωρίον εἰδόμενον σεσωρευμένους καὶ δακρύον-
τας πληρεῖσονσίους καὶ λαόν, ἔξελιπε πᾶς δισταγμός. Καὶ δτε ἐξε-
γερθέντες τὴν ἐπιοῦσαν συνερρεύσαμεν οἱ μὲν εἰς τοῦ προέδρου τῆς
Συγελεύσεως, οἱ δὲ εἰς τοῦ στρατάρχου τῆς Ηελοποννήσου ζητοῦν-
τες παρηγορίαν, ἡ ἀλλοίωσις τῶν προσώπων ἐμαρτύρει δτι πάντες
διηλθον τὴν νύκτα ἀγρυπνοῦντες καὶ δύσνωμενοι, Οὐδεὶς ἦγοιγε τὰ
χεῖλη, οὐδεὶς εῦρισκε λόγους ἵνα ἐρμηνεύσῃ τὸ ἀλγος τῆς καρδίας
αὐτοῦ, οὐδεὶς εἰχεν ἰδέαν τί ἔπρεπε γά γένη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ
μεγάλου στρατηγοῦ. Ἡτο δὲ γά σιωπή βαθεῖα καὶ πένθιμος, δτε δὲ
Κολοκοτρώνης, λύσας πρῶτος αὐτήν, εἰπεν· «Ο χαμός, ἀδέλφια,
εἶγαι μεγάλος· δὲ θεδες δημως εἰναι μεγαλύτερος».

Καὶ μετ' ὀλίγον κατεβαίνομεν ἀθρόοι εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ Πό-
ρου παραλίαν, ἵνα παρασταθῶμεν εἰς τὴν κηδείαν τὴν παρασκευα-
σθεῖσαν κατ' ἐντολὴν τῆς Συγελεύσεως ὑπὸ τῆς Ἀντικυθερηγητῆς
Ἐπιτροπῆς, καὶ καταβαίνοντες ἐποιούμεθα λόγον, ώς οἱ περὶ τὴν
κλίνην τοῦ Ηερικλέους, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ πεσόν-
τος καὶ ἀνεμετροῦμεν τὸ πλῆθος τῶν τροπαίων. «Ἐγθυμήθητι», ἔλε-
γεν οὕτως, «ὅτι μόλις διακοσίους στρατιώτας ἔχων δτε ἀγέλαθε τὴν
Ἀλεξ. Γ. Σαρῆ. Νεοελλ. Ἀναγνώσματα 5 γυμνασίου

ἀρχηγίκην τῆς Στερεάς, κατήρτισεν ἐν δλίγῳ χρόνῳ πολυάριθμον στρατιών. «'Ημην παρών», «ἔλεγεν ἔτερος», «ἐν Ἐλευσίνι, ὅτε μαθύντες οἱ στρατιῶται τὴν ἔλευσιν τοῦ Κιουταχῆ, ἥρχισαν γὰ λιποτακτῶσι καὶ προέτρεπον καὶ αὐτὸν ἵνα φύγῃ· οὗτος δημως ἀγανακτήσας «'Ὕπάγετε ὅπου θέλετε, ἀνέκραξεν, δὲ Καραϊσκάκης δὲν ἀφήνει τὴν θέσιν του. Καὶ ὅταν σᾶς ἐρωτήσουν τί ἐκάμετε τὸν ἀρχηγόν σας, μὴ δυσκολευθῆτε νῦν ἀποκριθῆτε: τὸν παρεδόσαμεν εἰς τὸν ἔχθρον, διότι δὲν συγκατέγευσε γὰ λιποτακτήσῃ». «Ἔτερος δὲ πάλιν ἐξύμνει τὴν τάξιν καὶ τὴν πειθαρχίαν, ἵνα ἡγωνίζετο γὰ διατηρῆι εἰς τὸ κατὰ τὴν Ἀττικὴν στρατόπεδον, λέγων συνεχῶς πρὸς τοὺς περὶ αὐτόν. «Ἐὰν φερῷ μεθα πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν χωρίων χειρότερα καὶ τοῦ ἔχθροῦ, πῶς θέλετε γὰ λάβουν τὰ ὅπλα;» "Αλλοι ἐξιστόρουν τὴν περὶ Ἀράχωβαν ἔνδοξον μάχην καὶ τὸ ἀνεγερθὲν τρόπαιον τῶν Ἑλλήνων, ἄλλοι τὴν τῶν Σαλώνων καὶ τοῦ Διστόμου, καὶ τινες τὸ ἐπίμονον καὶ στρατηγικὸν τοῦ ἀνδρός, πρὸς τούτους δὲ καὶ τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν πραότητα, ἀς ἐν πράγμασι πολλοῖς καὶ μεγάλαις ἀπεχθείσαις, ταῖς μετὰ Σουλιωτῶν ιδίωσι, ἐτήρησε.

Καὶ τοιαῦτα μνημόσυνα ἐπαναλαμβάνοντες ἐψυχαγωγούμεθα ἕως οὐ ηλθομεν εἰς τὴν παραλίαν, ὅπου ἴσερες καὶ ἀρχιερεῖς ἔψαλλον τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν. Καὶ ὅτε δὲ ῥήτωρ τοῦ ἀγῶνος, ἀναβάς χλοερὸν γήλοφον, παρέστησε τὸ μέγεθος τῆς ἀπωλείας, ὅτε ἀνέμμησεν ἡμᾶς ἔτι, «'Απὸ τὰς κορυφὰς τοῦ Μακρυνόρους καὶ τὰ παράλια τῆς Ἀκαρναίας ἕως εἰς τὰ πέριττα τῆς Ἀττικῆς, φῶς ἐλευθερίας καὶ δόξης ἐχύθη εἰς τὴν χώραν ταύτην, δούλην καὶ σκοτεινὴν οὖσαν, διὰ μόνης τῆς ἴσχυρᾶς τοῦ Καραϊσκάκη δεξιᾶς», φωνὴ γοερά, φωνὴ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀντηχήσασα κατὰ τὴν τροιζηνίαν ἀκτήν, συγχανεμίγη μετὰ τῶν ἀδυρμῶν τῶν ἀπέναντι κατοίκων τοῦ Πόρου, καὶ οὐδεὶς συγκατένευε γὰ παρηγορηθῆ, προαισθανόμενος ἵσως τὴν προσεχῆ κατὰ τὸ Φάληρον συμφοράν.

1879.

Οἰκότροφος εἰς τοῦ Θειραρίου.

'Αλεξάνδρου 'Ραγκαβῆ.

Εἰσαγωγή. Ἡ γεμάτην (αὐθέντης) τῆς Βλαχίας κατὰ τὸ 1821 ᾧτο δὲ θεῖος τοῦ πατρὸς τοῦ συγγραφέως 'Αλέξανδρος Σοῦτσος, δοτις ἀπέθανε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους. Ἡ οἰκογένεια τοῦ ἡγε-

μόνος, καθώς και ή τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀρ. (ὅστις εἶχε τὸ ἀξίωμα τοῦ ποστελνίκου, δηλ. ὑπουργοῦ τῆς συγκοινωνίας παρὰ τῷ ἡγεμόνι), ἦναγκάσθησαν εὐθὺς μετ' ὀλίγον, κατόπιν τῆς εἰσόδου τοῦ Ὅψηλάντου καὶ τῶν ταραχῶν αἱ ὅποιαι ἐπηκολούθησαν, ἐγκαταλείψαντες τὰ πάντα, νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν Στεφανούπολιν (Κρόνστατ) τῆς Τρανσυλβανίας, ὅπου διῆγον βίον λίαν περιωρισμένον, λόγῳ τῶν οἰκονομικῶν των δυσχερειῶν. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Ῥαγκαβῆς μετέφερε τὴν οἰκογένειάν του εἰς τὴν Ὁδησσόν, ὅπου ἔζησε διὰ τῆς συντάξεως κυρίως, τὴν ὅποιαν ἔχοργή γησεν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς ἄλλους τῶν ἐκεῖ φυγάδων Ἑλλήνων ὁ αὐτοκράτωρ. Ὁ νεαρὸς Ῥαγκαβῆς ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐκεῖ Λύκειον κατ' ἀρχὰς καὶ ἔπειτα εἰς τὴν ἐλληνεμπορικὴν σχολήν. Τὸ 1825 μία θεία του, διερχομένη ἐκ Μονάχου, ἥρωτήμη ἀπὸ τὸν καθηγητὴν Θείρσιον, τὸν ὅποιον ἔγνωρισε, ἀν εἶχε υἱὸν ἦ ἀνεψιόν, τοῦ ὅποιον ν' ἀναλάβῃ αὐτὸς ἐκεῖ τὴν ἀνατροφήν. Ἡ θεία τοῦ Ἀρ., ἔγραψε τότε πρὸς τοὺς γονεῖς τοῦ Ἀρ., οἵτινες ἀσμένως ἔδέχθησαν νὰ στείλουν τὸν υἱὸν των πρὸς σπουδὰς εἰς τὸ Μόναχον. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας, μαθὼν ἐν τῷ μεταξὺ παρὰ τοῦ Θείρσιου ὅτι Ἑλλην ἥρωτο νὰ σπουδάσῃ εἰς τὸ Μόναχον, ἥθέλησε νὰ ἐκπαιδεύσῃ αὐτὸν βασιλικῇ χορηγίᾳ, ἀν μόνον οὗτος συγκατετίθετο νὰ σπουδάσῃ τὰ στρατιωτικά. Ὁ μικρὸς Ἀλέξανδρος προσθύμως καὶ μετ' εὐγνωμοσύνης ἀπεδέχθη τὴν προσφορὰν καὶ ἀπελθὼν ἐξ Ὁδησσοῦ, ἔφθασε μετὰ περιπετειῶδες ταξίδιον εἰς τὸ Μόναχον.

Ἡ οἰκία τοῦ Θείρσιου ἐκειτο εἰς τὴν Ἀρτσις Στράσσε. Ἐξωθεν ἐρυθρὰ ώς κεραμόκτιστος, ἦν ἐντὸς εὐπρεπῆς καὶ εὐρύχωρος διὰ καθηγητὴν οὐχὶ ἐκ τῶν λίαν εὐπόρων, καὶ εἶχε καὶ κῆπον ὠραῖον. Εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν μεταξὺ ἀλλων κοσμημάτων ἐνθυμοῦμει μεγίστην καὶ ώραιοτάτην εἰκόνα, παριστῶσαν τὸν Ἀγιον Ιωάννην εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἄλλην μετρίου μεγέθους, ἦν εἶχεν ἀγοράσει ὁ Θείρσιος ἀντὶ μετρίας τιμῆς ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ, ὅτε τὴν ἐκαθάρισεν, ἀνεκάλυψεν ἡγελπίστως ὅτι ἦτον πρωτότυπον τοῦ Ῥαφαήλ.

Ὕπερ τοῦ Θείρσιου υἱὸς ἀρτοπώλου ἐκ Σαξωνίας, ὅστις καὶ ἔζη παρ' αὐτῷ. Ἐπιμελοῦς δὲ τυχὸν ἀγωγῆς, ἀνεδείχθη διά τε τῆς παιδείας καὶ τῆς εὑφύτας του εἰς τῶν ἐπισημοτέρων ἀνδρῶν τῆς Γερμανίας. Ἀλλά, φρονοῦντα καὶ πρεσβεύοντα τὰ τῶν ἄκρων φιλελευθέρων, οἱ ἀντιδραστικοί, τὴν ἐπιρροήν του φοβούμενοι, ἥθέλησαν γὰ τὸ διλοφονήσωσι, καὶ εἰσερχόμενόν ποτε εἰς τὸ Πανεπι-

στήμιον, τῷ κατέφερον ὅπισθεν ἐπὶ τὸ μετάφρενον βαρεῖαν πληγῆν. Οἱ βασιλεὺς ὅμως τῆς Βαυαρίας, εὐγενῆ φρονῶν, τὸν ἐνεκολπώθη ἔκτοτε, καὶ τὸν εἶχεν ἐν μεγάλῃ τιμῇ. Οὗτος ἦν τὸ πρώτιστον ἑγκόσιμημα τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου, ἔχων, πλὴν τῆς φιλολογικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς αὐτοῦ εἰδικότητος, καὶ πολλὴν ἄλλων γνώσεων ποικιλίαν, μεγάλην δεξύτητα πνεύματος καὶ διαφόρους γλώσσας καλῶς δόμιλῶν καὶ γράφων. Εἰς τῶν ἑξοχωτέρων ἐλληνιστῶν καὶ ἀρχαιοδιφῶν, ὥστε καὶ τῆς Γλυπτοθήκης ἡ ἔδρυσις καὶ τὸ ὄνομα εἰς τὴν πρωτοθουλίαν αὐτοῦ ὥφελετο, ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν Ἑλλήνων μετέφερε τὴν ἀγάπην του εἰς τοὺς παραγαγόντας αὐτά, καὶ ἀπὸ τῶν προπατόρων εἰς τοὺς ἀπογόνους, καὶ ἦν ὁ ἔνθερμότερος τῶν φιλελλήνων ἐν Εὐρώπῃ, πλὴν ἵσως αὐτοῦ τοῦ βασιλέως διὰ ὑπηρέτει, καὶ δυτικοὶ διὰ τοῦτο ἔτι μᾶλλον τὸν ἡγάπα καὶ ἔξετίμα. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμετέρας ἐπαναστάσεως, ἔταιρία φιλελληνικὴ ἐν Μονάχῳ περὶ τὸν Θείρσιον ὀργάνικε φάλαγγα στρατιωτικήν, ἵνα πέμψῃ αὐτὴν εἰς βοήθειαν τῶν ἀγωνιζομένων, καὶ εἰς τὰ ἔγγραφα τοῦ Θείρσιου εἰδον αὐτῆς τὰ διπλώματα· ἀλλ’ ἡ Αὐστρία ἐματαίωσε τὴν ἐπιχείρησιν, ἀπαγορεύσασα τὴν δίοδον τῶν ἐπικούρων διὰ τῆς ἐπικρατείας της. Οἱ δὲ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας ἐπεμπεν ἔκτοτε ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας του περιουσίας, ὑπὸ τὸ ὄνομα Κόμητος Βιτελσβάχου, τακτικὸν ἐτήσιον βοήθημα εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ δὲ σύζυγος τοῦ Θείρσιου ἦν θυγάτηρ τοῦ καθηγητοῦ Γιάκομπι, γυνὴ πεπαιδευμένη καὶ αὐτὴ καὶ δεξύνους, ἀλλὰ μοι ἐφανετο ἐλαττουμένη κατὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνδρός της, οὐδὲ ἔχουσα τὴν ἀκακίαν ἐκείνου, ὥστε ἐσκεπτόμην ἐνίστοτε κατ’ ἐμαυτόν, ἵσως ἀδικῶν αὐτήν, διτι ἀν δὲν ἦν εὐπρεπῶς καὶ θρησκευτικῶς ἀνατεθραμμένη, θο ἀνεπόλει τὴν Ξανθίπηην παρὰ τῷ Σωκράτει.

Τέκνα δ’ εἶχον τὸν δεκαετή τότε Ἐερίκον, δυτικοὶ ἔκτοτε ἔγινε ἐπίσημος θεολόγος, τὸν ἐγγαστή ξανθὸν καὶ οὐλότριχα Κάρολον, διαπρέψαντα εἴτα ὡς καθηγητὴν ἐν τῇ Ἱατρικῇ Σχολῇ τῆς Λειψίας, τὸν ἔξαετή Λουδοβίκον, εἰς τὴν ζωγραφικὴν ἐπιδοθέντα, καὶ οὖ ἔργα κοσμοῦσι τὴν ἐν Ἀθήναις ρωσικὴν ἐκκλησίαν τοῦ Νικοδήμου· καὶ προσέτι δύο θυγάτρια βρέφη, διπλά νέαν Γερμανίδα παιδαγωγόν.

Οἱ Θείρσιος μὲν ὑπεδέχθη φιλοφρόνως, καὶ διηγήσας με εἰς τὸν αῆπόν του, μὲ παρουσίασεν εἰς τὴν ἐκεῖ καθημένην σύζυγόν του, ἃς ἐφίλησα τὴν χειρα, ἀγνοῶν διτι τὸ ρωσικὸν τοῦτο ἐθιμον δὲν ἐπεκράτει καὶ ἐν Γερμανίᾳ. Ὅτε δὲ μακρυγθεὶς δ Θείρσιος μὲ ἀφῆκε-

μόνον πλησίον της, ήν μεγάλη ή στενοχωρία μου γαλλιστὶ συνδια-
λεγομένου, διότι μὲν ἔδιαστάντες ὑπερθροισκή δειλία καὶ αἰδημοσύνη,
ἀσθένεια ἡνὶ ἐπὶ μακρὸν τοῦ βίου μου δὲν ἔδυνάμην γὰρ ὑπερνικήσω,
καὶ οἵτις μεγάλως μὲν ἔβλαπτε. Πολλὴν δὲ ηγιανθην ἀνακούφισιν
ὅταν μετά τινα καιρόν, ἐπανελθὼν δι σύζυγός της, τὴν ἡρώτησε γερ-
μανιστὶ πᾶς τῇ ἐφάνην, καὶ, καθ' ὅσον ἐνόησα, ή ἀπάντησις ἡτού
ἐπιδοκιμαστική.

Καίτοι προωρισμένον γὰρ εἰσέλθω εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον,
δι Θείρσιος, μέχρις οὗ τοῦτο κανονισθῇ, μὲν παρέλαθεν ἐν τούτοις
παρ' ἐσυτῷ καὶ μὲν κατόκινεν εἰς τὸν ἄγω δόμον τῆς οἰκίας του
παρὰ τῇ πλουσιωτάτῃ βιβλιοθήκῃ του. Κατ' ἀρχὰς δὲ μολ ἔδωκε
τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Κάντε κατὰ Κούμαν, ἐλληνιστί, παραγγείλας
μοι γὰρ συντάττω γαλλιστὶ καὶ τῷ ὑποθάλλῳ περίληψιν αὐτῆς, καὶ
ὑπὲρ πάτσάν μου ἐλπίδα ἐκηρύχθη εὐχαριστημένος ἐκ τῆς ἐργασίας
μου. "Οτε δὲ μετ' ὀλίγον ἥλθεν ἡ συγκατάθεσις τῶν γονέων μου
ίγκα ἐπιδοθῷ εἰς τὸ στρατιωτικόν, ἥρχισα μελετῶν μαθηματικὰ κατ'
ἔμπυτόν, ἀλλὰ λίγα ἀτάκτως, καὶ μικρὸν ὀφελούμενος. Ἔκινδύνευσα
δὲ νὰ κατατρίψω πολύτιμον χρόνον καὶ εἰς μετάφρασιν δὲν ἥξεύρω
πλέον τίνος τραγῳδίας τοῦ Βολταίρου, ἀλλ' εὔτυχῶς ἀπέσχον ἀμέ-
σως τῆς ματαιοπονίας.

Μετ' ὀλίγον δι Θείρσιος ἀνεχώρησεν ἐπὶ τινας ἡμέρας, καὶ μολ
ἀφῆκε τὴν κλείδα τῆς βιβλιοθήκης του. Ἀμέσως δὲ ἐγκατέστην εἰς
αὐτὴν μετ' ἀπεριγράπτου ἀγαλλιάσεως, καὶ ἐνετρύφων εἰς τοὺς θη-
σαυροὺς οὓς εἶχον ἥδη ὅλους εἰς τὴν διάθεσίν μου. Κατ' ἀρχὰς
ἀνεγίνωσκον συγκεχυμένως καὶ ἀγεν τάξεως, διότι ἥθελον ὅλα γὰρ
τὸ ἀναγκώσω. Ἀλλὰ τέλος ἔλαθον τὸν Πίνδαρον, καὶ ἀνέγνων αὐτὸν
εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Βοκαχίου, βοηθούμενος καὶ ὑπὸζένδεκα ἀλλων
ἐκδόσεων, ἀς εὔρον παρ' αὐτῷ.

Κατὰ δὲ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως ἐπαιζον εἰς τὸν κῆπον μετὰ
τῶν παιδίων, διφ' ὧν πολὺ ἡγαπώμην, καὶ τὸ ἑσπέρας εἰς τὸ γευ-
μα εἶχον συνήθως μακρὰς συζητήσεις μετὰ τοῦ ἐπανελθόντος Θείρ-
σίου, διτις ἐπροσπάθει νὰ πραύνῃ τὸν μέγαν ἐνθουσιασμόν μου πρὸς
τοὺς κλασσικοὺς ποιητὰς τῆς Γαλλίας, τοὺς μάγους, οὓς ἐγγώριζον,
λέγων μοι δὲ τὰ ἀριστα τεμάχια τῆς Φαλίρας τοῦ Ραχίνα γῆσαν
ἀσθενεῖς μόνον ἀπηγήσεις τῆς Μούσης τοῦ Εὔριπίδου. Μεγάλη δὲ
καὶ ἀτοπωτάτη ἦν ἡ τόλμη, μεθ' οἵτις ἤξειν γ' ἀντιτάττω τὰς παιδα-
ριώδεις ιδέας μου πρὸς τὰς τοῦ σοφοῦ ἀνδρός, ἀς ἐπρεπεν ώς μα-
θήματα μᾶλλον γὰρ δέχωμαι μετὰ σεβασμοῦ. Ἀλλ' δι Θείρσιος ἦν

τόσον ἀφελῆς καὶ τόσον ἀγαθός, ὥστε, ἀντὶ νὰ μοὶ ἐπιβάλλῃ σιωπήν, παρέτεινε τὰς ἀμφισθητήσεις, ἵνα μοὶ διδάσκῃ νὰ σκέπτωμαι, μέχρις ἐπέκεινα τῆς δεκάτης ὥρας. Τὰς δὲ ἑορτὰς μὲ συμπαρελάμβανεν ἡ κυρία Θειρόσιου μετὰ τῶν παιδίων εἰς ἀπεράντους περιπάτους, εἰς οὓς μόνον Γερμανίδων πόδες ἐδύγαντο γρῖς ἀντέχωσιν, οἵτινες διμως ἦσαν οὐχ ἡτού ἀρίστη ἀσκησις διὸ ἐμέ.

Οὕτω διέτριβον παρὰ τῷ διασήμῳ καθηγητῇ μέχρις οὖς ἔλθη δικαιρὸς τῆς κατατάξεώς μου εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολήν, ἐπιμελῶς ἀλλ ἀτάκτως σπουδάζων, ὅπως δήποτε δὲ ὠφελούμενος ἐκ τῆς περιεχούσης με ἀτμοσφαίρας, καὶ συγθίζων ἀν δχι νὰ διμιλῶ, τούλαχιστον νὰ ἔγνω διπωσοῦν τὴν γερμανικήν. Τότε, ἐν μιᾷ τῶν γῆμερῶν, ἐν φέκαθήμεθα εἰς τὸν κῆπον μετὰ τὸ πρόγευμα, μοὶ ἐνεχειρίσθη γραμμάτιον ἑλληνιστὶ γεγραμμένον, ἀλλ ἀγυπόγραφον, προσκαλοῦν με εἰς ἐν τῶν ἀρίστων ξενοδοχείων τῆς πόλεως. "Οτε δὲ καὶ ἔκει μετέβην, εὑρού πέντε ξένους, οἵτινες μὲ ἡρώτων ἑλληνιστὶ ἀν δὲν γνωρίζω τινά των. Ἔπι πολὺ τοὺς ἔθεωρησα χωρὶς οὐδενὸς τὴν φυσισγνωμίαν νὰ ἔνθυμηθῶ ἀλλὰ τέλος ἀνέκραξα : «δέ θειζαδέ. Σκαρλάτος!» καὶ ἐρρίφθην εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἑνός, δστις ἦν τῷ δυτὶ εἰς τῶν γεωτέρων υἱῶν τοῦ αὐθέντου Σούτσου, δ ποτὲ ισάδελφος καὶ συμμαθητής μου. Οἱ δὲ ἄλλοι ἦσαν διαγίκος Γολέσκος, προύχων τῆς Βλαχίας καὶ πρώην συνεργάτης καὶ φίλος τοῦ πατρός μου. Ἐμαθα δὲ παρὰ τοῦ Σκαρλάτου δτι δ κύριος Γολέσκος, προτιθέμενος νὰ φέρῃ τοὺς υἱούς του εἰς Ἐλδετίαν ἵνα σπουδάσωσιν, ἐπρόσφερεν εἰς τὴν τότε πενομένην οἰκογένειάν του νὰ συμπαραλάβῃ καὶ αὐτὸν εἰς τὴν ὁδοιπορίαν, ἵνα κἀντιδῷ μέρος τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐπιστρέψων νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν Στεφανούπολιν.

"Αλλ ἐγὼ ἔξανέστηγ κατὰ τῆς ἰδέας τοῦ νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ τῷ εἶπον δτι πρέπει νὰ μείνῃ εἰς Μόναχον. Τῷ δοντι δέ, ἀμα ἐπιστρέψας εἰς τὴν οἰκίαν, διηγήθην εἰς τὸν Θειρόσιον δτι εἰς τῶν καλεσάντων με ἦν δ υἱὸς τοῦ τελευταίου αὐθέντου τῆς Δακίας, καὶ τῷ ὠμολόγησα δτι εἰς αὐτὸν πολὺ μᾶλλον παρὰ εἰς ἐμὲ ἦν εὐλογον νὰ δαψιλευθῇ ἡ βασιλικὴ εὐεργεσία τῆς ὑποτροφίας, καθο δσον δ πατήρ αὐτοῦ κατεῖχε θέσιν πολὺ ἐπιφανεστέραν τοῦ ἑδικοῦ μου, τότε δὲ ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ διετέλει εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπορίαν, ἐν φῇ ἡ ἐδική μου, καίτοι ἐπίσης πρὸς στενοχωρίας παλαίσουσα, ἐδύνατο διμως νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν δαπάνην τῆς ἐκπαιδεύσεώς μου, ἀφο δ μὲ ἐπεμψε διὸ αὐτήν. Τῷ προσέθηκα δὲ δτι ἐκείνος ἦτο πολὺ μᾶλλον ἐμοῦ προκεχωρημένος εἰς τὰς σπουδάζεις του, καὶ τὸν

παρεκάλεσα φέρων ταῦτα εἰς γνῶσιν τοῦ βασιλέως νὰ προτείνῃ τὴν ἀντ' ἐμοῦ ἀντικατάστασιν τοῦ Σκαρλάτου Σούτσου εἰς τὴν ὑποτροφίαν. Ὁ Θείρσιος μοὶ ἐφάνη ἀκούσας τοὺς λόγους μου μετ' ἐκπλήξεως. Ἀλλὰ μετὰ πολὺ μεγαλυτέρας τὸν εἶδον ἐγὼ γὰρ μὲν αγαγαλισθῇ αἰφγιδίως, καὶ δάκρυ γὰρ δρέψῃ τὰ διλέφαρά του. «Θὰ δοκιμάσω», μοὶ εἶπε, καὶ αὐθωρεὶ ἐπορεύθη εἰς τὰ ἀνάκτορα, γὰρ ζητήσῃ ἀκρόασιν, οἵτις καὶ τῷ ἐχορηγήθη ἀμέσως διὰ τὴν ἐπαύριον, διότι ὁ Θείρσιος ἴδιαιτέρως ηύνοεῖτο ὑπὸ τοῦ μεγαλόφρονος βασιλέως. Ἐγὼ δὲ τὴν γύκτα ἐκείνην ἐσκεπτόμην κατ' ἐμαυτὸν ὅτι οἱ γονεῖς μου θὰ δυσαρεστηθῶσιν ἵσως διότι ἀπέκρουσα τὴν γενομένην ήμιτν χάριν, οἵτις καὶ τοσοῦτο τοὺς διηγυκόλυνεν εἰς τὴν δυσχερῆ αὐτῶν θέσιν· ἀφ' ἐτέρου δημώς μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἔξετέλεσσα καθῆκον, καὶ ήμην ἀνυπόμονος γὰρ ἴδω τὴν ἔκδασιν.

Τῇ ἐπαύριον ἀπὸ πρωίας μετέβην πάλιν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, χωρὶς οὐδὲν γὰρ εἰπὼν περὶ τῶν ἐνεργειῶν μου. Ὅτε δὲ ἐπέστρεψα οἴκαδε, ὁ Θείρσιος εἶχεν ἐπανέλθει ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων, καὶ ἄμα μὲ εἶδε, μὲν ἐγένκλεισεν εἰς τὰς ἀγκάλας του, μὲν ήσπάσθη καὶ μοὶ εἶπε: «Χαῖρε, ή ἐπιθυμία σου ἔξετελέσθη». — «Ο θασιλεὺς λοιπὸν δέχεται τὸν Σοῦτσον ἀντ' ἐμοῦ;» εἶπον ἀνασκιρτήσας. — «Όχι», ἀπεκρίθη. «Ο θασιλεὺς δέχεται καὶ τὸν Σοῦτσον καὶ σέ». Περισσότερον δὲν ήθέλησα ν' ἀκούσω, καὶ ζητήσας τὴν ἔδεικν ἐπέστρεψα τρέχων εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, καὶ ἀνήγγειλα εἰς τὸν ποτὲ συμμαθητήν μου, μὴ δυγάμενον γὰρ μὲ πιστεύσῃ, ὅτι δὲν θ' ἀπέλθῃ εἰς Ἐλβετίαν, ὅτι θὰ μείνῃ εἰς Μόναχον, ὅτι είναι τοῦ βασιλέως ὑπότροφος!

1894.

• • • • •

7. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Ἄδαμαντίου Κοραῆ.

Εἰσαγωγή. Καθὼς εἶναι γνωστόν, ὁ Κ. κατὰ τοὺς χρόνους τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως εὑρίσκετο εἰς Παρισίους. Τὰ γεγονότα τῶν ταραχωδῶν ἐκείνων χρόνων, τῶν δποίων ἐγίνετο μάρτυς, περιέγραφεν εἰς μακράς του ἐπιστολάς του πρὸς τὸν φίλον του πρωτοψάλτην Σμύρνης Δημήτριον Λῶτον, αἰτινες περιεσώθησαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν τὸ 1838 κατὰ πρῶτον ἐν Σμύρνῃ, θεωροῦνται δὲ ὑπὸ τῶν ἰστορικῶν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ὡς

πρώτης τάξεως πηγή ένεκα τῆς ἀκοιβείας καὶ τῆς ἀμεροληψίας τοῦ ἐπιστολογράφου. Πόσον δὲ συγχρόνως καὶ ὡραῖα ἔγγνωριζε νὰ γράφῃ ὁ Κοραῆς, φαίνεται καὶ ἀπὸ τὰ δύο παρατιθέμενα ἀποσπάσματα, ἐκ τῶν δοπίων τὸ πρῶτον μὲν ἐλήφθη ἀπὸ ἐπιστολήν του τῆς 20ῆς Ἀπριλίου 1791, τὸ δὲ δεύτερον ἀπὸ ἐπιστολὴν τῆς 15ῆς Νοεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους.

•Ο Θάνατος καὶ ἡ ταφὴ τοῦ Μιραμπώ.

Εἰς τὴν παρελθοῦσάν μου ἐπιστολὴν σὲ ἔγραψα περὶ τοῦ Μιραθώ. Αὐτόν, φίλε μου, τὸν γαλλικὸν Δημοσθένη μᾶς τὸν ἥρπασεν δὲ ἀδυσώπητος θάνατος περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀπριλίου εἰς ἥλικιαν τεσσαράκοντα πέντε σχεδὸν ἐτῶν. Ἀπέθανε γενναίως καὶ φιλοσοφικῶς, μὲ τὰς φρένας του μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς, λαλῶν καὶ γράφων περὶ πολιτικῶν ὑποθέσεων, καὶ χωρὶς νὰ δειλιάσῃ τὸν θάνατον· τὰ τελευταῖα του λόγια ήσαν: «ὅ θάνατος δὲν διαφέρει τίποτε ἀπὸ τὸν ὅπνον», καὶ ἔξεψύχησε. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐσφάλισαν δόλα τὰ θέατρα, καὶ ἀντὶ τῆς ἐπιγραφῆς, τὴν δοπίαν ἔκαστον ἔχει πρὸ τῆς θύρας, τῆς κωμῳδίας ἡ τραγῳδίας ἐκάστης ἡμέρας, ἐπέγραψαν: «Ἀπέθανεν ὁ ἐλευθερωτὴς τῆς Γαλλίας». Τὴν πρὸ τοῦ θανάτου ἡμέραν λαλῶν περὶ τοῦ Πίτ, πρώτου μινίστρου τῆς Βρεττανίας, τὸν ὄνομασε «μινίστρον παρασκευαστικόν», γελῶν δηλονότι καὶ χλευάζων αὐτόν, ὅτι πάντοτε ἐτοιμάζεται, πάντοτε φοβερός εἰ, χωρὶς ποτὲ γὰ τολμᾶν νὰ γυμνώσῃ τὴν μάχαιραν. «Ἄν δὲν ἀποθάνω», ἔλεγεν, «ἔλπετο ὅτι θέλω μίαν ἡμέραν τὸν λυπήσειν καὶ τὸν ἐνοχλήσειν πολύ». ἐπειδὴ πιθανώτατον ήτον, ὅτι δὲ Μιραθώς μὲ τὸν καιρὸν ἦθελε γενῆγη πρῶτος μινίστρος τῆς Γαλλίας. Μόλις ἔξεψύχησε, καὶ δὲ γραμματικός του, πεσὼν εἰς ἀπόγνωσιν ἀπὸ τὴν ἄκραν λύπην, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν κάμεράν του, καὶ ἔκει λαβών μάχαιραν, ἐπληγώθη εἰς τρία μέρη τοῦ σώματος μὲ σκοπὸν γὰ θανατωθῆ, ἀλλὰ φθάσαντες τιγὲς ἀπὸ τοὺς ἔκει εὑρεθέντας τὸν ἐμπόδισαν ἀπὸ τὸ γὰ τελειώσῃ τὸν φόνον.

Διὰ γὰ σὲ περιγράψω τὴν παράδοξην πομπὴν τοῦ ἐνταφιασμοῦ του εἶναι ἀνάγκη γὰ πληρώσω δώδεκα σελίδας χαρτίου. Πρῶτον, ἀνέτειμαν τὸ σῶμά του, διὰ νὰ βεβαιωθῶσιν ἀν ἦτο, καθὼς ὑπωπτεύοντο, φαρμακευμένος· δὲν εὑρέθη ὅμως ἔχος οὔτε σημεῖον φαρμάκου. Τὸ λείψανδρὸν του ἔξεκομίσθη εἰς τὰς ἔξι ὥρας μετὰ τὸ μεσημέριον, καὶ μόλις ἔφθασεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ μεσογύκτιον.

Δώδεκα χιλιάδες στρατιωτῶν ὠπλισμένων ἐπροπορεύοντο· κατόπιν αὐτῶν ἐφέρετο ὁ νεκρὸς εἰς μίαν ἀμαξῖαν καταμαυρισμένην· μετὰ τὴν ἀμαξῖαν ἦσαν ὅλοι οἱ μιγίστροι τοῦ βασιλέως, καὶ οἱ συγκλητικοὶ τῆς Γενικῆς τοῦ ἔθνους Συνόδου· ἔπειτα τέσσαρες χιλιάδες στρατιωτῶν ὠπλισμένων, καὶ κατόπιν αὐτῶν ἐναρθίμητοι μυριάδες λαοῦ. Αἱ πλατεῖαι· καὶ ῥύμαι τῆς πόλεως, αἱ θύραι, τὰ παράθυρα, τὰ δώματα, αἱ στέγαι, τὰ δένδρα, ὅλοι οἱ τόποι, ὅθεν ἐπέρασεν ὁ νεκρός, γεμάτα ἀπὸ ἀνθρώπους. Εὑρέθην καὶ ἐγὼ θεατῆς αὐτῆς τῆς μεγαλοπρεποῦς ἀγδείας, τῆς δροίας παράδειγμα ἵσως δὲν εὑρίσκεται εἰς τὴν ἴστορίαν. Εἰς αὐτὸν τὸν πολὺν ὄχλον μέσα μὲν ἔκλεψαν καὶ τὸ μανδήλιόν μου· εὐχαριστημένος ὅμως ἡθελες εἰσθιει ἡ λογιότης σου γὰρ ἔχανες καὶ τὸ καλουπάκιόν σου, ἀν ἔθλεπες τοιοῦτον ἀξιοθέατον πρᾶγμα. Εἰς δὲν γάρ τοιαν τοιαύτην πρᾶγμα. Εἰς δὲν γάρ τοιαν τοιαύτην πρᾶγμα, τοιαύτην ἀγδείας δὲν ἔξιώθη ποτὲ οὕτε αὐτοκράτωρ, οὕτε βασιλεύς, οὕτε πάπας, οὕτε πατριάρχης, οὕτε πρωτοφάλτης. Τὸν ἔδωκαν τὸν τίτλον τοῦ γαλλικοῦ Δημοσθένους, καὶ κατεσκεύασσαν τὸ ἀγαλμά του, εἰς τὸ δροῖον ἔχάραξαν δι' ἐπιγραφὴν τὰ ἴδια του λόγια, τὰ δροῖα ἔξεφώνησεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς γενικῆς συγελεύσεως. Ἐνθυμεῖσαι δτι εἰς τὴν ἀρχὴν μὴ δυνάμενοι γὰρ διμονογήσωσι τὰ τρία τάγματα, ἥγουν οἱ καλόγηροι, οἱ εὐγενεῖς καὶ τὸ δινομαζόμενον τρίτον τάγμα, δ βασιλεύς, συμβουλευθεὶς ἀπὸ τοὺς μινίστρους, καὶ διὰ γὰρ ἐμποδίσῃ τὰ πράγματα ἀπὸ τὸ γὰρ φθάσωσιν δποι τὴν σήμερον εὑρίσκονται, ἔπειμψεν εἰς τὴν Σύνοδον συγνθροισμένην ἔνα διηρέτην τῆς αὐλῆς μὲ προσταγὴν τοῦ γὰρ διαλυθῆ ἡ Σύνοδος. Αὗτὴ διπροσδόκητος ἀγγελία κατέπληξεν ὅλην τὴν Σύνοδον, καὶ ἦσαν ἔτοιμοι γὰρ διασκορπισθῶσι, καὶ ἀν ἐσκορπίζοντο, φοβούμενοι τὴν βασιλικὴν προσταγὴν, δὲν γὰρ πλέον ἐλπίς γὰρ συναθροισθῶσι· καὶ οὕτως ἐμεναν τὰ νικητήρια εἰς τὴν αὐλήν, καὶ τὰ πράγματα εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν. Εἰς αὐτὴν τὴν κατάπληξιν καὶ ἀφωνίαν ὅλης τῆς Συνόδου, μόνος ὁ Μιραδῶς ἐσηκώθη καὶ ἐλάλησεν οὕτως πρὸς τὸν ἄγγελον τῆς αὐλῆς: «὾παγε γὰρ εἴπης πρὸς τοὺς ἀποστείλαντάς σε, δτι ἡμεῖς ἔδιψαν ἀπεστάλημεν μὲ κοινὴν φῆφον ὅλης τῆς Γαλλίας, καὶ ἀπὸ ἔδιψαν καμμία ἀλληλούγιας δὲν θέλει μᾶς ἔξωθήσειν παρὰ τὴν δύναμιν τῆς μαχαίρας». Αὗτὰ τὰ λόγια ἔδωκαν θάρρος εἰς ὅλην τὴν Σύνοδον, καὶ τοσαύτην κατάπληξιν καὶ φόδον εἰς τὴν αὐλήν, δτε τὰ ἥκουσεν, ὥστε τοὺς ἀφῆκε πλέον γὰρ κάμωσιν, δτι μέχρι τῆς σήμερον ἔκαμψαν. Αὗτὰ λοιπὸν τὰ λόγια ἐπέγραψαν εἰς τὸ ἀγαλμα τοῦ Μιραδῶ.

Τὸ περίεργον εἰς αὐτὸν τὸν ἀνθρωπὸν εἶναι ὅτι τὸν ἐλυπήθη-θαν κοινῶς καὶ αὐτοὶ οἱ ἀδιάλλακτοί του ἔχθροί, οἱ καλόγηροι λέγω καὶ οἱ εὐγενεῖς ἐπειδὴ ἥλπιζαν πάντοτε νὰ τὸν δωροδοκήσωσι μὲ χρήματα διὰ νὰ τὸν σύρωσιν εἰς τὸ μέρος των. Καὶ βέ-βαια τοσαύτη ἥτον ἡ δύναμις τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς γλώσσης του, ὥστε, ἀν μετέθαινεν εἰς τῶν ἐγαντίων τὸ μέρος, ἥθελε τοὺς ὠφε-λήσειν μεγάλως. Εἰς τὸ στόμα του Μιραβώ τὸ λευκόν ἐγίνετο μαυ-ρον, καὶ τὸ μαῦρον λευκόν. Αὐτὸς ἥτον ἀπὸ τὸ τάγμα τῶν εὐγε-νῶν. Εἰς τὴν ἀρχαίαν νομοθεσίαν τῆς Γαλλίας οἱ εὐγενεῖς δὲν ἦδυ-νατο νὰ πραγματευθῶσι κανένα εἶδος πραγματείας, μὲ ποιηγὴ γὰ ἐκπίπτωσι τῆς εὐγενείας των, ἀν τὸ ἔκαμψαν. "Οταν δὲ βασιλεὺς ἐξήτησε Γενικὴν Σύνοδον, καὶ ἐπειμψε κατὰ πόλεις καὶ χώρας προσταγὴν νὰ ἐκλέξῃ πᾶσα κοινότης δρποιους εὑρισκεν εὕλογον νὰ πέμψῃ εἰς τὴν Σύνοδον, δὲ πανούργος Μιραβώς, εὑρισκόμενος εἰς Μασσαλίαν, διὰ νὰ εὑρεστήσῃ εἰς τὸν λαόν, καὶ νὰ ἐκλεχθῇ ἀπὸ αὐτοὺς διὰ τὴν Σύνοδον, τί κάμνει; Καταφρονήσας τὴν εὐγένειάν του, ἀνοίγει ἐργαστήριον τζοχατζίδικον, λαμβάνει τὸν πῆχυν εἰς τὰς χειρας, καὶ πωλεῖ τζόχας. Αὐτὸ τὸ στρατήγημα ἔκαμψ νὰ τὸν ἐκλέξωσι καὶ νὰ τὸν πέμψωσιν εἰς Παρίσιον, ὅπου ἐφάνη πολος ἥτο τῇ ἀληθείᾳ, ἀποδείξας δλα τοῦ πνεύματός του τὰ προτερήματα μὲ ἐκπληξιν δλης τῆς Εὐρώπης. "Εξεύρεις, νομίζω, ἐξ ἀκοῆς τὸν Φόξ, δστις εἶναι δὲ Μιραβώς τῆς Ἀγγλίας· αὐτόν, λέγουσι, τὸν Φόξ τὸν ἥρωτήσε τις, δρποιον ἀνθρωπὸν στοχάζεσαι τὸν Μιραβών; «Ἀγ δὲ Μιραβώς», ἀπεκρίθη, «δὲν ἥτον εἰς τὸν κόσμον, ἥθελα εἰσθαι πρῶτος ἐγώ».

• **III μετακοινωνὴ τῶν λειψάνων τοῦ Βολταίρου.**

...."Ισως ἤκουσας, ὅτι ἀποθανόγυτα τὸν περίφημον Βολταίρον δὲν ἐσυγχώρησε νὰ θάψωσιν εἰς τὸ Παρίσιον, ἀλλ ἔκαμψεν εἰς τρόπον, ὥστε ἡγαγκάσθησαν οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι του νὰ τὸν θέψωσι πολλὰς λεύγας μακράν ἀπὸ τὸ Παρίσιον. Η πρόφασις τῶν καλογήρων ἥτον, ὅτι δὲ Βολταίρος ἥτον ἀσεβέστατος ἀνθρωπός, καὶ εἰχε κωμῳδήσει ρήτως εἰς τὰ συγγράμματά του τὴν θρησκείαν. Καὶ ὅτι δὲ Βολταίρος ἔγραψε κατὰ τῆς θρησκείας, αὐτὸ εἶναι ἀληθές, οἱ καλόγηροι δμως δὲν ἐκινήθησαν εἰς αὐτὸ ἀπὸ ζη-λον τῆς θρησκείας· αὐτοὶ κατέφαγον πολλάκις τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ,

ἀλλ' «ὅς ζῆτος τοῦ οἶκου τοῦ Θεοῦ αὐτοὺς ποτὲ δὲν τοὺς κατέφαγεν». Ὁ Βολταῖρος ἀν ἔγραψε κατὰ τῆς θρησκείας, αὐτοὶ ἐστάθησαν οἱ αἴτιοι ἐπειδὴ εἰπέ με, παρακαλῶ σε, εἶγαι δυνατὸν γὰ εὐλαβῆται τις τὴν θρησκείαν, ὅταν βλέπῃ τοὺς διδασκάλους καὶ ὁδηγοὺς τῆς θρησκείας πράττοντας ὅλα τὰ ἐναντία εἰς ἓσα κύτη διδάσκει; Αὐτὴν τὴν ἀμαρτωμένην ἀντίθεσον καλογηροθρησκείαν κατέτρεξεν ὁ Βολταῖρος, καὶ ἀγοιζε τέλος πάντων τοὺς διφθαλμούς τοῦ κοινοῦ λαοῦ καὶ τοὺς ἐλευθέρωσεν ἀπὸ ἐκείνην τὴν δεισιδαίμονα ἀνθρωπολατρείαν, τὴν πρὸς τοὺς καλογήρους. Εἶχον λοιπὸν δίκαιαν οἱ καλόγηροι γὰ μισήσωσιν ἔνα ἄνθρωπον, διτις τοὺς ἐφατρίασε, τοὺς ἐγύμνωσε, καὶ τοὺς ἔδειξεν ὅποιοι λύκοι εἶγαι τῇ ἀληθείᾳ. Ὁ λαός, ἐνθυμούμενος τὰ ὅσα κατ' αὐτῶν εἶχεν εἰπεῖ ὁ Βολταῖρος καὶ τὴν κώλυσιν τῆς ταφῆς του, ἥθελησε γὰ ἐκδικήσῃ τὸν νεκρὸν του ἀπὸ τὰς καλογηρικὰς καταδρομάς, καὶ ἀπεφάσισε γὰ κάμη μετακομίδην τοῦ λειψάνου του εἰς τὸ Παρίσιον.

Τοῦτον λοιπὸν πληθος ἀνάριθμον εἰς τὸν τάφον του, τὸν ἔξεχωσαν, καὶ τὸν ἔφεραν εἰς τὸ Παρίσιον τῇ δεκάτῃ του Ἰουλίου ἡμέρᾳ Κυριακῇ πρὸς τὸ ἑσπέρας, καὶ τὸν ἔθηκαν ἐπάνω εἰς τὴν Βαστιλλίαν, εἰς τὸ προάστειον τῆς πόλεως, διὰ γὰ τὸν κηδεύσωσιν ἐντίμως τῇ ἐπαύριον. Ἔξεύρεις ὅτι ἡ Βαστιλλία εἶναι ἐκείνη ἡ περίφημος φυλακή, τὴν ὅποιαν ἐκρήμνισεν ὁ λαός εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν ταραχῶν· πλησίον τῆς Βαστιλλίας κατοικῶ καὶ ἐγώ, καὶ ἡ πομπὴ ὅλη ἔπρεπε γὰ περάσῃ κατάντικρυ τῶν παραθύρων μου. Τὸν ἔθηκαν ἔξεπίηδες εἰς τὴν Βαστιλλίαν διὰ γὰ τὸν ἐκδικήσωσιν καὶ ἀπὸ τὴν παλαιὰν τυραννίαν τῆς αὐλῆς, ἡ ὅποια εἶχε τὸν φυλακώσει εἰς αὐτὸν τὸ φρούριον, ἀκόμη εἰκοσαετῆ γέον ὅντα.

Τῇ ἐπαύριον ια' Ἰουλίου ἔθαλαν τὴν θήκην, ἡ ὅποια περιεῖχε τὰ δυτικά του ἐπάνω εἰς μίαν λαμπρὰν ἀμάξαν....ἀλλ' ἐλημμόνησα γὰ σὲ εἰπῶ, διτις τὸν ἔθαλαν εἰς τὴν Βαστιλλίαν εἰς ἐκείνον τὸν ἵδιον τόπον τῆς κρημνισμένης οἰκίας, ὅπου ἀληθῶς ἐφυλακίσθη ἡών, ἀνεγείραντες σωρὸν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λίθους τῆς κρημνισμένης Βαστιλλίας, ἐπάνω εἰς τὸν ὅποιον ἔγραψαν τοιαύτην ἐπιγραφήν: «Δέξαι, Βολταῖρε, τὰς τιμὰς τῆς πατρίδος σου, εἰς τοῦτον τὸν ἵδιον τόπον ὅπου σὲ ἐφυλάκωσε δέσμιον ἡ τυραννία». Τὸ πρωὶ λοιπὸν ἔξηλθεν ἡ ἀμάξα συρομένη ἀπὸ δώδεκα λευκοὺς ώραίους ἵππους· ἀπὸ τὸ ἔν μέρος τῆς ἀμάξης ἣτον γεγραμμένον: «Ἄν δ ἀνθρωπος ἐγεννήθη αὐτεξούσιος, πρέπει γὰ κυδερνᾶται καὶ γὰ δεσπόζεται μόνος του», ἀπὸ τὸ ἄλλο: «Ο ἀνθρωπος ἔχει τὴν ἔξουσίαν καὶ τὸ

δικαίωμα νὰ κολάζῃ τοὺς τυράννους του». Ὁπάνω εἰς τὴν θήκην τοῦ λειψάνου του, ἥτον τὸ ἄγαλμα τοῦ Βολταίρου ἀπαραλλάκτως δημοιον, κείμενον εἰς τὴν αλίνην ὅπτιον, σκεπασμένον μὲ πάπλωμα πλὴν τοῦ προσώπου· εἰς τὴν θήκην ἥτον ἡ παροῦσα ἐπιγραφή· «Ποιητής, φιλόσοφος, ἴστορικός, ἐφώτισε τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, καὶ μᾶς προητόμασεν εἰς τὴν ὑποδοχὴν τῆς ἐλευθερίας»· εἰς κάθε ἀλογον ἥτον ἔνας ἵπποκόμος ἐνδεδυμένος ῥωμαϊκὴν στολὴν· πρὸ τῆς ὁμάξης ἥτον καὶ ἀλλο ἄγαλμα τοῦ Βολταίρου, καθήμενον εἰς θρόνον, καὶ τριγύρω του αἱ εἰκόνες ὅλων τῶν μεγάλων ἀνθρώπων φερόμεναι ἐπάγω εἰς κοντάρια, οἷον τοῦ Ῥουσσώ, τοῦ Μιραβώ, καὶ τῶν τοιούτων· κατόπιν αὐτοῦ τοῦ καθημένου ἀγάλματος εἰς μίαν μικρὸν βιβλιοθήκην, ὅλα του τὰ συγγράμματα εἰς ἑδδομήκοντα τόμους χρυσοδεδεμένους· (ἐπειδὴ ἔξεύρεις ὅτι αὐτὸς ἦρχιτε νὰ γράψῃ ἀπὸ τῶν δέκα ἑπτά ἑτῶν τῆς γῆικίας του, καὶ ἔγραψεν ἔως τοῦ δγδοηκοστοῦ τρίτου ἔτους· τὸ πρῶτόν του σύγγραμμα ἥτον μία τραγῳδία, ὁ Οἰδίπους λεγόμενος, τὴν δποίαν ἔγραψε πρὸ τοῦ Βολταίρου καὶ ὁ ἡμέτερος Σοφοκλῆς)· τὴν βιβλιοθήκην αὐτὴν περιεκύλωναν ὅλοι οἱ σπουδαῖοι καὶ Ἀκαδημαϊκοὶ τοῦ Παρισίου· δὲν σὲ λέγω τὰ μουσικὰ ὅργανα, τὸ ἀπειρον πλήθος, δσον προηγεῖτο καὶ ἡκολούθει αὐτὴν τὴν παράδοξον λιτανείαν, δσον ἥτον διεσπαρμένον εἰς τοὺς τόπους ὅλους τῆς πόλεως, δθεν εἶχε νὰ περάσῃ ἡ πομπή, τὸ πλήθος τῶν ξένων, δσοι ἥλθον ἀπὸ ὅλα τὰ ξένα μέρη τῆς Εὐρώπης, Πάρθοι, Μῆδοι καὶ Ἐλαμίται, ἐπειδὴ είχον τὴν εἰδησιν πρὸ ἑνὸς σχεδὸν μηγός, τοῦτο μόγον σὲ λέγω, ὅτι εἶδον πρὸ τούτου καὶ τὴν κηδείαν τοῦ Μιραβώ, ἀλλὰ δὲν ἔξεύρω, ποίαν νὰ δνομίζω λαμπροτέραν. Τὸ λείψανον ἔξηλθεν εἰς τὰς ἔνγέα ὥρας τὸ πρωὶ ἀπὸ τὴν Βαστιλίαν, καὶ μόλις ἔφθασεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ μεσογύκτιον. "Ολα αὐτὰ τὰ εἶδον ἀπὸ τὸ παράθυρόν μου μὲ πολλοὺς ἀλλοὺς συφοὺς Γάλλους καὶ Ἀγγλους, οἱ δποῖοι ἥλθον ἔξεπίτηδες εἰς τὸν οἰκόν μου τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

Δὲν μὲ ἔξέπληξε, φίλε μου, μήτε ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς κηδείας, μήτε ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἀργυρός, δστις ἡστραπασθόει ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, ἐθάμβωσε τοὺς δφθαλμούς μου. Ἄλλ' ὅταν εἶδον τὰ βιβλία του φερόμενα μὲ θρίαμβον, καὶ περικυλωμένα ἀπὸ πλήθος Ἀκαδημαϊκῶν, τότε ἥθελον νὰ σὲ ἔχω πλησίον μου μάρτυρα καὶ τῆς ἀγανακτήσεώς μου καὶ τῶν δακρύων μου, δακρύων, φίλε μου, ἀληθινῶν, δακρύων ἀπαρηγορήτων, τὰ δποῖα μὲ ἔκαμε νὰ χύσω ἡ ἀγάμηνησις, δτι οὕτω καὶ οἱ προπάτορές μας, οἱ ἀμίμητοι Ἑλληνες,

ηξευρον νὰ τιμῶσι τὴν σοφίαν. Καὶ ποῖοι ἄλλοι παρὸς αὐτούς
ἔγιναν τύπος καὶ διπογραμμός ὅλων τῶν καλῶν ὅσα θέπει τις τὴν
σήμερον εἰς τοὺς Εὐρωπαίους; δὲν εἶναι αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ
ὅποιοι κατέστησαν ἀρχοντα τῆς Σάμου τὸν Σεφοκλέα διὸ ἀμοιβὴν
μιᾶς τραγῳδίας τὴν ἐποίαν ἔσυνθεσε; δὲν εἶναι αὐτοὶ.....? Άλλα τί¹
ματαίως γὰρ ἀναγεώσω παλαιὰς καὶ ἀνιάτους πληγάς; Βάρδαρον
καὶ ἀχρειέστατον γένος, ἔλεγον εἰς τὸν ἑαυτόν μου, κάκιστοι Τοῦρ-
κοι, πολλοὶ καὶ ἀπὸ τὸ γένος μου (ἴσως καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος) ἥθελον
εἶσθαι τὴν σήμερον ισότιμοι τοῦ Βολταίρου, ἀνὴρ ὁμετέρα τυραννία
δὲν εἶχε καταστῆσει στεῖραν καὶ ἀγονον τὴν καρποφόρου μητέρα
τῶν σοφῶν, τὴν Ἑλλάδα.

• • • • •

8. ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΙ.

Τὸ ἔθνος.

Σπ. Μελᾶ.

Τί ἔστι ἔθνος; Εἶναι ταυτότης οἰκονομικῶν συμφερόντων ὡρι-
σμένων πληθυσμῶν, εἶναι μηχανικὴ ἐνότης, ἔργον ἐπιθεοῦς δεσπο-
τικῆς καὶ πειθαρχίας, ἐπὶ μακρὸν ἀσκηθείσης, εἶναι γλωσσικὴ ἐνό-
της, θρησκευτικὴ ὅμοδοξία, φυλετικὴ ἐνότης, γεωγραφικὴ ἐνότης;
Δύνανται γὰρ σκέπτωνται ὅ,τι ἐπιθυμοῦν δοι εἶξετάζουν αὐτὸ τὸ γε-
γονός, ὅπως καὶ τὰ λοιπά, μὲν τὸν σκοῦφον καὶ τὸν φακὸν τοῦ σο-
φοῦ βιτανικοῦ. Διὰ τοὺς ζωντανοὺς ἀνθρώπους τὸ ἔθνος εἶναι αὐτὰ
ὅλα καὶ κάτι ἄλλο, πρὸ πάντων δὲ κάτι ἄλλο. Καὶ αὐτὸ τὸ κάτι
ἄλλο ἀς τὸ ἀφήσωμεν τελευταῖον.

Η ταυτότης οἰκονομικῶν συμφερόντων εἶναι ἀσφαλῶς ὁ ἔσχα-
τος παράγων τοῦ ἔθνους, ἄν καὶ μερικαὶ ἀντιλήψεις πολὺ τῆς μό-
δας, εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ, κατὰ μίμησιν, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸν
θέλουν ὡς κυριώτερον. Ἄλλ' ἐφ' δοσον οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν ἀπο-
φιν αὐτὴν δὲν κατορθώνουν γ' ἀποδεῖξουν ποία εἶναι ἡ κοινότης
τῶν συμφερόντων μεταξὺ τοῦ οἰνοπαραγωγοῦ τῆς Σαντορίνης καὶ
τοῦ ἐργάτου σιδηροδιοιηχανίας τοῦ Πειραιῶς, ἡμιποροῦν, νομίζω,
νὰ πάρουν τὴν θεωρίαν των καὶ γὰρ πᾶνε περίπατον.

Άλλοι μᾶς διμιλοῦν περὶ τῆς δεσποτικῆς ἀρχῆς ὡς μεγίστου
παράγοντος εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἰδέας τοῦ ἔθνους. Καὶ παραδείγ-
ματα δὲν λείπουν, βεβαίως, εἰς τὴν ἴστορίαν: Ἡ μοναρχία τοῦ Κα-

ρόλου τοῦ Ε' καὶ τοῦ Φιλίππου τοῦ Β' ἀποκατέστησαν τὴν ἔθνικήν
ἔνότητα τῆς Ἰσπανίας. Ἡ Γαλλία δρεῖται τὴν ἰδικήν της εἰς τοὺς
βασιλεῖς της. Ἡ δεσποτεία τῶν Νορμανδῶν ἐγένησε τὴν ἀγγλι-
κήν ἔνότητα. Ὅσοι ὅμως ὑποστηρίζουν τὴν μηχανικήν αὐτὴν δύνα-
μιν, ως κυριώτατον παράγοντα, παρακαλοῦνται γὰρ ἔξηγήσουν τί¹
συνέδη μὲ τὴν Αὐστρίαν, μὲ ἄλλους λόγους διατί καὶ πῶς δὲν κα-
τώρθωσαν οἱ ἀπόλυτοι μονάρχαι της γὰρ χύσουν εἰς τὴν κάμινον καὶ
γὰρ παρασκευάσουν μῆγμα ἐνιαῖον ἀπὸ τοὺς διαφόρους λαοὺς τῆς
αὐτοκρατορίας. Οἱ λόγοι δὲν θὰ λείψουν, ἀλλὰ τὸ γεγονός εἶναι
γεγονός.

Μήπως ὅμως ἀρκεῖ ὁ γλωσσικὸς παράγων; Οἱ Ἀμερικανοὶ ὅμι-
λοιν καὶ γράφουν ἀγγλικά. Καὶ ὅμως! Ὁ χρακτήρας των ὧς ἔθνους
εἶναι τόσον ἰδιότυπος, καὶ πρὸ πάντων τόσον διαφορετικὸς ἀπὸ τὸν
ἀγγλικόν! Οἱ Ἐλβετοὶ ὅμιλοιν γαλλικά, γερμανικά καὶ ιταλικά.
Καὶ μολαταῦτα εἶναι μία ἔθνότης μὲ ἰδίαν συνείδησιν. Ἡ Νότιος
Ἀμερικὴ ὅμιλει ἵσπανικά. Ποῦ εἶναι ὅμως οἱ δεσμοί της μὲ τὴν
Ἰσπανίαν; Τὸ Βέλγιον ἐπολέμησεν ὡς εἰς ἀγθρωπος διὰ τὴν συ-
τήρησιν τῆς ἔθνοτής του. Ἄλλοι οἱ Βέλγοι ὅμιλοιν γερμανικά,
γαλλικά καὶ φλαμανδικά. Οἱ φλογεροὶ καὶ φανατικώτατοι ἀπόστο-
λοι τῆς ἔθνικῆς ἐλευθερίας τῶν Ἰνδιῶν γράφουν, συγήθως, τὰς προ-
κηρύξεις των εἰς τὴν ἀγγλικήν, διότι δὲν ὑπάρχει ἄλλη γλώσσα,
τὴν ὅποιαν γὰρ ἡμποροῦν γὰρ διαβάζουν, ὅλοι, ὅσοι γνωρίζουν ἀγά-
γνωσιν. Ποιος θὰ συνεπέραινεν ἐξ αὐτοῦ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἔθνος
ἰδιαίτερος;

Ἔσχυρότερος δὲν εἶναι οὕτε αὐτὸς ὁ παράγων τῆς φυλετικῆς
ἔνότητος. Βεβαίως ἔνας βαθύδος συνοχῆς, ἀπὸ ἀπόψεως φυλῆς, εἶναι
ἀπαραίτητος εἰς τὴν Ὑπαρξίαν ἔθνους. Ἄλλα μήπως τὸ ἀνακάτωμα
τῶν φυλῶν ἀντίκειται εἰς τὴν ἰδέαν του; Ἡ καθαρὰ φυλὴ εἶναι μία
φαντασιοπληξία. Μόνον ὅταν μία φυλὴ μεταχειρίζεται τὰς ἀλλας,
μὲ τὰς ὅποιας συζῆ, ὡς κατωτέρας καὶ δὲν ἔρχεται εἰς καμμίαν
μὲ αὐτὰς ἐπιμιξίαν, ὑπάρχει ἐμπόδιον εἰς τὸ γ' ἀποτελέση μαζὶ
των ἔθνος.

Σοδαρώτερος εἶναι ὁ παράγων τῆς θρησκευτικῆς δμοδοξίας. Εἰς
τὰς θρησκευτικὰς ἔριδας δρεῖται, κατὰ μέγα μέρος, ἡ ἐσωτερικὴ
ἀποσύνθεσις τῆς Πολωνίας, ἡ ὅποια ἔφερε τὴν πτώσιν της. Οἱ Βέλ-
γοι φυλετικῶς καὶ γλωσσικῶς διαφέρουν μεταξύ των πολὺ περισσό-
τερον παρ' ὅσον μερικοὶ ἐξ αὐτῶν ἀπὸ τοὺς Ὀλλανδούς ἀλλ' αἱ
θρησκευτικαὶ διαφοραὶ ἡμπόδισαν αὐτοὺς τοὺς δύο λαούς γὰρ ζήσουν

εις κοινὸν Κράτος. Μολατκῦτα ὁ παράγων τῆς θρησκευτικῆς δμοδοξίας δὲν εἶναι πάντοτε ἀποφασιστικός. Ἡ διαίρεσις τῶν Γερμανῶν εἰς καθολικούς καὶ διαμαρτυρομένους δὲν ἡμπόδισε διόλου τὴν ἔδρυσιν τῆς ἐθνικῆς ἑνότητός των.

Μένει ἀκόμη ὁ παράγων τῆς γεωγραφικῆς ἑνότητος. Καὶ μέγα παράδειγμα ὅτι αὐτὸς δὲν ἀποτελεῖ τὸ ἔθνος, εἴμεθα ἡμεῖς ἀκριβῶς, ἡ Ἑλλάς. Εἴμεθα διασκορπισμένοι εἰς ἀκτὰς καὶ νήσους καὶ εἰς τὰ πέρατα τῶν θαλασσῶν καὶ ἡ ἔδαφική συγοχή μας εἶναι ἡ ἀσθενεστέρα ὅλων. "Οσον δικαῖος ὁ παράγων αὐτὸς εἶναι μικρότερος, τόσον ἔντονώτερον ὑπολαγθάνει τὸ αἰσθημα τῆς ἐθνικῆς μας ἑνότητος. Ἀπεναντίας ἡ μοναδική ὑδρογραφική λεκάνη, τὴν δύοίαν σχηματίζει ἡ οὐγγρικὴ κοιλάς, περιτριγυρισμένη ἀπὸ ἄλιστην συγεχοῦς δροσειρᾶς, δὲν ἴσχυσεν, ἀν καὶ ἰδεῶδες γεωγραφικὸν χωνευτήριον, νὰ δώσῃ τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα εἰς τοὺς λαούς, οἱ δποῖοι εἶναι κλεισμένοι μέσα.

"Αλλ' ἐπως διὰ τοὺς βιολόγους καὶ τοὺς ἀνατόμους καὶ τοὺς φυσιολόγους καὶ τοὺς ιστολόγους καὶ ὅλους τοὺς εἰς... «λόγος», μετὰ τὸν καθορισμὸν ὅλων τῶν λεπτομερειῶν τοῦ δργανισμοῦ καὶ ὅλων τῶν λειτουργιῶν του, ἀπομένει πάντοτε ἀκέραιον καὶ ἀνευ ἀπαντήσεως τὸ τελικὸν «δικτί» τῆς ὑπάρξεως, ἔτσι ἀκριβῶς καὶ ἡ ἔννοια τοῦ ἔθνους μένει ἔξω τοῦ δικτύου, τὸ δποῖον ἀποκαθιστᾶ ὁ προσδιορισμὸς ὅλων τῶν ὑπολογησίμων παραγόντων, ποὺ ὠνομάσαμεν. Τὸ ἔθνος εἶναι αὐτὰ ὅλα καὶ κάτι ἄλλο. Εἶναι μία ψυχὴ, ἔνα ζωντανὸν πνεῦμα, τὸ δποῖον συνδέει περισσότερον — αὐτὸ τὸ ἀόρατον, ἀπροσδιόριστον, ἀσύλληπτον, ἀλλ' ἀκατάλυτον πρᾶγμα! — ἀπὸ τὰ βουνά καὶ τὰ ποτάμια, ἀπὸ τὰ συμφέροντα καὶ τοὺς φόρους, ἀπὸ τὴν θρησκείαν καὶ ἀπὸ τὴν γλώσσαν, ἀπὸ τὸ σχῆμα τοῦ κρανίου καὶ τοὺς ἄλλους φυλετικοὺς χαρακτῆρας. Φυλὴ δὲν ὑπάρχει ἀνευ θρύλων, οἱ δποῖοι νὰ διηγοῦνται τὴν θείαν τῆς καταγωγὴν καὶ τὰς θαυμαστὰς καὶ ὑπερανθρώπους πράξεις τῶν θεμελιωτῶν τῆς. Γεωγραφικὴ ἑνότης καὶ ἔδαφος ἐθνικὸν δὲν ὑπάρχει, ἐὰν τὰ βουνά καὶ τὰ ποτάμια καὶ οἱ κάμποι του δὲν εἶδαν ἥρωας νὰ φέρουν εἰς πέρας ἀγῶνας ὑπὲρ ἐλευθερίας, καὶ ἀν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀπογόνων δὲν ὑπάρχῃ ζωντανὸς ὁ θαυμασμὸς διὰ τὰ ἔργα των, παροῦσα διαρκῶς ἡ ἀνάμνησις, ἀκοίμητος ὁ πόθος τῆς διατηρήσεως τῆς ζωῆς εἰς τὸ ὄψις τῶν ἥρωικῶν κατορθωμάτων των. Ἐθνικὴ, γλώσσα δὲν ὑφίσταται, ἀν εἰς αὐτὴν δὲν ὑμνοῦνται, μὲ ἀξιον τρόπου

οι δράσαντες μεγάλα, καὶ ἀν παράλληλα δὲν πυργώνονται τὰ ἰδικά της μυημέτα, ἔργα γῆράων πνευματικῶν, ἐκφράσεις εὐγενέσταταις διφηλῶν αἰσθημάτων καὶ ἴδεων. Θρησκευτικὴ ἑνότης δὲν ὑφίσταται διὰ τῆς κοινῆς ὁμοιογίας πίστεως εἰς ἓνα δόγμα, εἰς ἓνα γράμμα νεκρόν, ἀλλὰ διὰ τῆς ζωντανῆς ὑπάρξεως κοινῶν γῆθικῶν δεσμῶν, κοινῶν ἀντίληψεων περὶ τῆς θέσεώς μας ὑπὸ τὸν γῆλιον καὶ τοῦ καθήκοντος πρὸς τοὺς ἀλλους. Τέλος οἰκονομικὰ συμφέροντα καὶ σχέσεις ὅλικαι καὶ πλούτη δὲν ὑφίστανται, ἀνευ ἀνωτέρου σκοποῦ, τὸν δποῖον γὰρ ὑπηρετοῦν.

Διὰ τοῦτο ἔθνος δὲν γῆμποροῦμεν γὰρ ὀγομάσωμεν ἀνθρώπινον ἀθροισμα, ἔστω καὶ ἀν ἔχῃ ἐδαφικὴν ἑνότητα, κρατικὴν ἑνότητα, φυλετικὴν ἑνότητα, θρησκευτικὴν ὄμοδοξίαν καὶ κοινὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα. Οἱ ἀποτελοῦντες ἔνα ἔθνος γῆμποροῦν κάλλιστα γὰρ εἰγαι καὶ δογματικῶς ἀλλόδοξοι καὶ κρατικῶς ἀναποκατάστατοι καὶ γεωγραφικῶς σκόρπιοι καὶ φυλετικῶς μιγάδες. Φθάνει, αὐτοὶ οἱ ἀνθρωποὶ γὰρ ζοῦν μὲν ἀναμνήσεις κοινῶν περιπετειῶν εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἐλευθερίας—οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ καὶ αἱ δυστυχίαι, οἱ θρίζμοι καὶ οἱ γῆραισμοί, εἶναι γὰρ γῆγηλη τροφὴ τῶν ἔθνων—γὰρ θαυμάζουν τοὺς ἰδίους ἄνδρας, οἱ δποῖοι ἔνεσάρκωσκν τὸν κοινόν των χαρακτήρα καὶ τὰ κοινά των ἰδανικά, γὰρ τοὺς διμούον μὲ τὰ ἰδια τραχιούδια, γὰρ τοὺς ἔχουν ὡς ζωντανὰ πρέτυπα ἐμπρός των, γὰρ σέβωνται τὸ ἔργον των, γὰρ πονοῦν καὶ γὰρ ἔργάζωνται διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς αὐτῆς κληρονομίας καὶ γὰρ ἐτοιμάζουν τὴν γεότητα γὰρ τὴν παραλάβη ἀμόλυντον καὶ γὰρ εἶναι ἀξία γὰρ τὴν προκαγάγη. Ἡ παράδοσις—ἡ παράδοσις τοῦ γῆραισμοῦ, εἰς τὴν πρᾶξιν καὶ εἰς τὴν σκέψιν καὶ εἰς τὸ φρόνημα καὶ εἰς τὸ αἰσθημα—αὐτὸς εἶναι διάδοχος συνεκτικὸς δεσμός, γῆ ἀκατάλυτος ἔσωτερης δύναμις τοῦ ἔθνους. "Οταν ὅμως λέγη κανεὶς παράδοσιν, δὲν ἔνγοει ἀθροισμα ἱστορικῶν γῆ φιλολογικῶν δοκουμέντων, κοινωμένων εἰς βιβλιοθήκας· οὕτε θαυμασμὸν τῶν προγόνων, συμβατικόν, ὑπάρχοντα μόνον εἰς τὰ χείλη· οὕτε δικανικὰς ἀποστροφὰς καὶ διστερικὰς λογοκοπίας, ὅπου γῆ λέξις ἐλευθερία παρεντίθεται ὡς ἀπλοῦν μπαχαρικὸν καὶ διὰ γὰρ φανῇ ἀκριθῶς πόσον ἀδειανὴ ἐνίστε εἶναι, κούφια, κενή σημασίας. "Ἄλλος" ἔνγοει κανεὶς ζωντανὴν ἀντίληψιν τοῦ ἔργου τῶν προγόνων, ἀνδρικὴν προσπάθειαν πρὸς παραμονὴν εἰς τὸ ὕψος του, καὶ συνεχῆ, ἐπέμβον, ἀγρυπνον φρούρησιν τῆς ἐλευθερίας.

1920.

9. ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΜΑΤΩΝ.

Τὸ «Ξερρεῖωμένο δέντρο» τοῦ Βαλαωρίτη.

Κωστή Παλαμᾶ.

Κάθε φορὰ ποὺ ξεφυλλίζω τοὺς τόμους τοῦ Βαλαωρίτη, στα-
ματῷ μὲ ξεχωριστὴ προσοχὴ στὸ ποίημα ποὺ ἐπιγράφεται «Τὸ Ξερ-
ρεῖωμένο δέντρο». Εἶναι συνθετικὸ ποίημα: μέσα του δείχνονται
σχεδὸν ὅλοι οἱ τόποι ποὺ διατρίβει καὶ ὅλοι οἱ τρόποι ποὺ μεταχει-
ρίζεται ὁ ποιητὴς στὰ τραγούδια του. Δὲν ξέρουμε τὸ ποίημα μόνο.
Ξέρουμε καὶ τὴν ἴστορία του. Καθὼς τὰ συνταιριάζει μέσα στὴν
πατριδολάτρισσα ψυχή του ποιητική καὶ πολιτική, ἔτσι ὁ ἴστορος
δίφης καὶ λεξιθήρας ποιητὴς ἐξηγεῖ σὲ σημειώματα καὶ σὲ λεξιλό-
για, συμπληρώνει, καὶ ὑπομνηματίζει τὸ στίχο μὲ τὸν πεζὸ λόγο.
Κι ἔτσι μᾶς ἐμπιστεύεται μᾶς μὲ τὸ ἔργο, καὶ τὸ ὅργανο ποὺ τὸ
μαστόρεψε καὶ τὴν ἀφορμὴ τοῦ ἔργου, μᾶς παραδίνει καὶ τὸ μη-
χανισμὸ τῆς ἐργασίας του. Τὸ σύστημα τοῦτο μπορεῖ νὰ σβήνῃ
μέγα μέρος ἀπὸ τὴν ὀνειρεμένη μυστικὴ γοητεία ἐνὸς τραγουδιοῦ.
Άλλαξ ὁ Βαλαωρίτης δὲν φροντίζει πῶς νὰ μᾶς ταξιδέψῃ στὴ χώρα
τοῦ ὀνείρου, πῶς νὰ μᾶς ἀνυψώσῃ στὸν οὐρανὸ τοῦ ἐκστατικοῦ·
κοιτάζει περισσότερο πῶς γὰ ξυπνήσῃ τὴν ἐνέργεια, πῶς νὰ μᾶς
σπρώξῃ μπροστὰ μὲ τὸν ἐνθουσιασμὸ τοῦ πατριδολάτρη. Καὶ σὰ νὰ
πιστεύῃ πῶς αἰσθάνεσαι ζωηρότερα δ, τι καὶ καλύτερα καταλαβαί-
νεις. Τὸ «Ξερρεῖωμένο δέντρο» σφιχτανταμώνει τὸ ὑποκείμενο τοῦ
ποιητὴ καὶ τ' ἀντικείμενα ποὺ τόνε συγκινοῦν, ἀράδ' ἀράδα. Εἰ-
νας μᾶς ζωγραφιά, παράδοση, βρεμβασμός, αὐτοβιογραφία, θρύλος
καὶ θρῆνος.

Ἄπὸ τὸ ἔξοχικό του ἐρημητήριο τῆς Μαδουρῆς ξαγναντεύει τὸ
κατέβασμα ἐνὸς χειμάρρου ποὺ ἔσεργε στὰ τρικυμισμένα του νερὰ
ἔνα θεόρατο δέντρο. Κατὰ τὸν τρόπο του, τὸ θέαμα τοῦ γίνετ² ἐμ-
πνευση, ποίημα ἡ ἐμπνευση, τὸ ποίημα διήγηση· καὶ ἡ διήγηση
ξετυλίγεται δραματικά. Ο διάλογος κι³ ἐδῶ. Πάντα ἐπικός.

Δέντρο, πῶς κοίτεσαι νεκρὸ στὸν ἄμμο τοῦ γιαλοῦ μου;

Ποιό χέρι σὲ ξερρίζωσε, ποιά δύναμη σὲ πῆρε

ἀπὸ τὴν ὁάχη τοῦ βουνοῦ καὶ σ' ἔρριξε στὸ κῦμα;

Ἐσένα τὰ γεράματα δὲ σ' εἶχαν σαρακώσει,

στ' ἀτάραγα κλωνάρια σου ἐκατοστάδες χρόνοι,

χωρὶς νὰ τὰ λυγίσουνε ἐστέκαν σωριασμένοι,

²Αλεξ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. ³Αναγνώσματα τ' γυμνασίου

στὴ σιδερένια φλούδα σου, χωρὶς νὰ τήνε γδάρῃ,
τοῦ λόγγου τάγριοδάμαλο τὰ κέρατα ἐτροχοῦσε.

Πέντε μου, πῶς κοίτεσαι νεκρό, δουπάκι, στὸ γιαλό μου;

— Κατέβαινε δλοφούσκωτο, ἀποκρίνεται τὸ δέντρο, καὶ τῆς
φεματαριᾶς τὸ πλημμύρισμα ζωγραφίζεται μὲ τὴ στρογγυλὴ καὶ
μὲ τὴν πλούσια παραστατικότητα τῆς γλώσσας τοῦ ποιητή.

Κατέβαινε δλοφούσκωτο προχτὲς τὸ Δημοσάρι,
μουγκρίζοντας στὸ διάβα του, σὰ νὰ ζητοῦσε ἀμάχη.

Δὲν τὸ βαστοῦσαν δίζιμιά, δὲν τὸ κρατοῦσαν φράζτες.

Στὸ πέρασμά του ἔγέρνανε σὰ νὰ τὸ προσκυνοῦσαν
οἱ σχῖνοι, τάγριοπρίναρα. Τὸ κῦμα στὸ θυμό του
ἔρροβολοῦσε πάντα ἐμπρόσ...

καὶ πέφτει κατακέφαλα μ' ὅλη τὴν ἀντρειά του,
γιὰ νὰ δουφήξῃ ἔνα κοντρὶ ποὺ τῷφραζε τὸ δρόμο.

Μὰ ἡ πέτρα, τὸ κοντρὶ—καθὼς τὴ λέει—σχετίζεται μὲ τοπικὴ
παράδοση ἀρκετὴ γιὰ νὰ δάλη σὲ κίνηση τὴν ἀρματολική, τὴν
έλληνική,—θὰ ἔλεγα ξεχωριστὰ στὴν περίσταση τούτη,—φαντασία
τοῦ ποιητῆ. Ἀπάγω στὴν πέτρα ἔκεινη μὲ προδοσίᾳ σκοτώθηκε ὁ
Ἄργύρης. Ποιός εἰν^γ αὐτὸς ὁ Ἄργύρης; Ἀπλούστατα, καθὼς θὰ
λέγαμε σήμερα μὲ τὴν πεζή γλώσσα καὶ μὲ τὴν πεζότερη σκέψη
μας, ἔνας φυγόδικος, ἔνας ληστής, πληγὴ καὶ τρομάρα τοῦ τόπου
του· ἔνας ἀπὸ κείνους ποὺ ζούνε μὲ τὸ δόλι καὶ μὲ τὸ μαχαίρι, κι^β
ἀπὸ δόλι πεθαίνουν ὅταν δὲν προφτάσ^τ ἡ δικαιοσύνη νὰ κάμη τὴν
κρίση τῆς μὲ τὴ λαιμητόμο. Ὁμως ὁ Ἄργύρης θάμπωνε καὶ βά-
σκαινε τὴ λαϊκὴ φαντασία, καὶ μὲ τὸν τρόμο ποὺ ἔσπερνε, καὶ μὲ
ὅλη τὴ λάμψη τῆς παλικαριᾶς καὶ τῆς ἀντρειοσύνης μέσ^ο ἀπὸ τὸ
σκότος τῆς κακίας του. Κακούργος αἰμοδόρος, ἀδιάφορο. Ἡταν
ἀντρειωμένος· αὐτὸ ἔφτανε, Εἴδωλο. Ἡ λατρεία τῆς δύναμης.
Στὴν περίπτωση τούτη ἡ ποιητικὴ ἰδέα τῆς ζωῆς ἀντίμαχη μὲ τὴν
ἡθικολογικὴ ἀντίληψη τῆς ζωῆς. «Ἐνας ἀληθινὸς ζωγράφος»,
λέγει κάπου ὁ μεγάλος κριτικός, ὁ Ταίν, «θὰ ἰδῃ μ' εὐχαρίστηση
ἔνα καλὰ συναρμοσμένο, ἔνα στιβαρὸ χέρι ἀπλωμένο, κι^β ἀς ἀπλώ-
νεται τὸ χέρι ἔκεινο γιὰ νὰ σκοτώσῃ κάποιον». Κι^β ἔνας ποιητής
σὰν τὸ Βαλαωρίτη, δηλαδὴ ὁ ἔλληνικὸς λαὸς μέσα σὲ ὅ,τι κρύβει
καθαρώτερο καὶ δαθύτερο, ἀλλὰ καὶ γενικώτερα, ἔνας ζωγραφικὸς
καλλιτέχνης, ποὺ βλέπει καὶ ποὺ τιμᾷ τὴ ζωὴ πρῶτ^τ ἀπὸ ὅλα ἀπὸ
τὴν ὄψη τῆς τὴν πλαστικὴ καὶ τὴν αἰσθητική, παράξενο δὲν είναι
πώς παρασταίνει τὸν Ἄργύρη μὲ δραματικὰ χρώματα, ποὺ φαγτά-

ζουν, πώς δὲν μπορεῖ καλά νὰ κρύψῃ τὸ θαυμασμό του πρὸς τὴν δύναμη, διὸ καὶ ἀν εἰναι ἀντικοινωνική καὶ ἀποτρόπαια ἡ ἐκδήλωσή της, καὶ ἂς μὴν τὴν ἔξαγγίζη τὸ μαρτύριο τῶν τουρκομάχων ἥρωών κλεφτῶν, τῶν Κατσαντωγαίων καὶ τῶν Βλαχάθηδων. Φταίνε οἱ καιροὶ γιὰ τοῦτο. Μήτε μπορεῖ νὰ κρύψῃ τὴν καταφρόνεσή του πρὸς τοὺς ἀθλιούς ποὺ μὲ προδοσίᾳ τόνε χτυπήσανε, διὸ καὶ ἀν ἥταν οἱ ἀγθρωποι ἐκεῖνοι εὐεργέτες τοῦ τόπου μὲ τὸ θάνατο τοῦ ληστῆ.

— "Εστεκα ἔγῳ καὶ κοίταζα, (μιλεῖ τὸ δέντρο),
καὶ ἀπ' τὴν βουβὴν τὴν πέτρα
ἀκούσα τότε μιὰ φωνὴ σὰ νάβγαινε ἀπ' τὸν Ἀδη:
— Πέρονα, ποτάμι, μέριασε, σῦρε νὰ σκιάζῃς ἄλλους.
"Εμὲ μὲ πάτησε βαρὺ ποδάρι ἀντρειωμένου,
μὲ στούχειωσε τὸ αἷμά του, καὶ εἶμαι θεμελιωμένο,
γιὰ νὰ φωνάζω ἀνάθεμα σὲ κείνους ποὺ προδίνουν.
Είμαι τὸν Ἀργύρη τὸ κοντρί, είμαι τὸν Ἀργύρη διάτροφος.
Τὸ κῦμα ἀναστηλώθηκε, ἀφρούμανάει, θεριεύει.
Τότε μὲ μιᾶς ἐψήλωσε καὶ ἡ πέτρα τὸ κεφάλι
καὶ στὸν πλατὺ τὸν ὕμο τῆς τάγισκλημα ἀνθισμένο
ξαπλώθηκε σὰ γάτανε τοῦ σκοτωμένου ἡ χήτη.
"Ολόγυρι τῆς οἵ μυρτιὲς γοργὰ συμπυκνωθῆκαν,
σφιχτὰ τὴν ἐπερίπλεξαν καὶ φάνηκε διὸ Ἀργύρης
ὅλόρθιος . . .
Φεύγουν μὲ τρόμο τὰ νερά. Τοῦ πεθαμένου διὸ ἥσκιος
τὰ κυνηγάει καὶ τὰ πατεῖ. Τὸ χνότο του τὰ σκίζει.
"Αρμένιζε τὸ φάντασμα. Τὰ νεκρολίβανά του
τάχει φτερούγια στὰ πλευρὰ καὶ ἀνεμοδέρνει Χάρως...

"Ο σεισμὸς αὔτὸς καὶ διὸ χαλασμὸς ἀπὸ τὸ πέρασμα τοῦ βρικό-
λακκα ἐκείνου, δμως πάντα στοιχείου δύναμης καὶ καταστροφῆς,
πῆρε σθάρνα καὶ τὸ χιλιόχροο δέντρο, τὸ σύντριψε, τὸ ξερρίζωσεν.

"Εδῶ ἀλλάζει διὸ τόνος. Τὸ δέντρο θυμάται πώς εἶχε γνωριμιὰν
ἀπὸ καιρὸ μὲ τὸν ποιητή. Μιὰ φορὰ διὸ κυνηγὸς ποιητὴς ἥρθε μὲ
τὰ λαχωνικά του καὶ πλάγιασε στὸν ἥσκιο του. Χάραξε στὴ φλούδα
τὸ σηνομά του. "Ετσι ἀδερφώθηκε μὲ τὸ δέντρο. «Σ' ἀγάπησα»· τοῦ
λέει τὸ δέντρο, καθὼς θὰ ἔλεγε κανένας φαῦνος τοῦ δρυμοῦ πρὸς
κανένα βοσκὸ τοῦ Θεοκρίτου. «Σ' ἀγάπησα, μὲ θέλεις;» Νά! κά-
ποια θέρμη διποκειμενιζμοῦ μᾶς ἔρεθίζει. Ηίσω ἀπὸ κάποιο παρα-
πέτασμα κάτι σαλεύει, κάποια ψυχὴ συγκινημένη δειλὰ ζητᾷ νὰ

προσφερθή στὰ μάτια μας. 'Ο λυρισμός. 'Ο ποιητής έτοιμάζεται γὰρ μᾶς μιλήσῃ γιὰ τὰ ίδιαίτερα τῆς ζωῆς του. 'Η ήρωικὴ φαντασία παραμερίζει. Σωπαίνει γι' ἐπική παράδοση. Κάτι ακοῦμε σὰ χτυπόκαρδο. Καὶ τῆς ἐνέργειας δὲ ἀνθρωπος καὶ τῆς ἀντρειᾶς δὲ ίδιαλητής, στὴν ἑσώψυχη ἔκείνη κατανυχτικὴ στιγμὴ τί πρωτοθυμάται; Τὸ θάνατο πρωτοθυμάται τὴν ὥρα ἔκείνη γιατὶ εἶναι δὲ θάνατος μὲ τὴν ἀγάπη καὶ στὴ ζωὴ καὶ στὴν τέχνη δυσκολοχώριστα ίδανικά.. Θέλει γὰρ τοῦ γίνη τὸ νεκροκράββατο ἀπὸ τὰ σανίδια τοῦ δέντρου..

Καὶ χίλιοι μύριοι στοχασμοὶ σκληρὰ μὲ μαρτυρεῖαν.

Θυμήθηκα τὴν νιότη μου, δταν μέσ' στὴν καρδιά μου
ἔφυτρωνε ἄδολος ή χαρά ..

'Ο Βαλκωρίτης, λυρικός. Γυργῷ πρὸς τὸν κόσμο τὸν καθεαυτὸν δικό του, τὸν ξεχωριστό. 'Ακούει τοὺς χτύπους τῆς καρδιᾶς του. Λέει ἔγω. Τὸ «σόλο» τῆς ἐνθύμησης ἔτοιμο, ποιός ξέρει γιὰ ποιάν· ἔξομολόγηση, μέσα σὲ ποιό κελάγησμα! 'Η υποκειμενικὴ διάθεση φαίνεται κι' ἀπὸ τὴν φροντίδα τοῦ γυρισμοῦ πρὸς τὸν δμοιοκατάληχτο στίχο, πρὸς τὴν ρίμα, τὸ κατ' ἔξοχὴν γγώρισμα τῆς νεώτερης: Νποκειμενικῆς τέχνης· ή ρίμη μὲ τὸ γύρισμα τοῦ ίδιου γήχου συμβολίζει τὴν ψυχὴ πρὸς τὸν ἔχυτό της ὅλο σὰ γ' ἀγωγίζεται γὰρ ξαναγυρίσῃ.

Ξέγνοιαστη τότε ἀνέμιζε σὰ νάτανε ξεφτέρι
ἀκαταδάμαστη ή ψυχὴ κ' ἔπαιρνε γιὰ λημέρι
πότε τὸ πεῦκα τοῦ βουνοῦ, πότε τὰ κυπαρίσσια
καὶ πότε φώλιαζε κρυφὰ μέσα στὰ δημοκκλήσια
καὶ γύρευε φαντάσματα. Μονάχη, ἀποσταμένη
εὗρισκε ἔκει παρηγοριά. Τὴν νύχτα οἱ πεθαμένοι
τὴν ἔπιστραν πνεματικό, κι' ἔκείνη γιὰ λουλούδια
τοὺς ἔρριχνε μνημόσυνα, τοὺς ἔδινε τραγούδια.

'Άλλὰ καὶ στοὺς στίχους τούτους καὶ σ' ὅλο τὸ ποίημα, τίποτε δὲ μᾶς φωτίζει τὴν ζωὴ τοῦ ποιητὴ μὲ κάποιο χρυφό, ίδιαίτερο, πρωτόφαντο φῶς. 'Ο ίδιος πάντα, ἀπόγονος τῶν ἀρματολῶν, μόνος τενοχωρημένος κάπως, σὰ μιὰ γυναῖκα μὲ ἀδρὸς κορμί, ἀπὸ τὸν κορσὲ τῆς δμοιοκαταληξίας. Μὲ τὴν κυρία ποὺ λέγεται 'Ρίμα δὲν τὰ πηγαίνει πολὺ καλὰ δὲ Βαλκωρίτης, κι' ὅσες φορές, ἀν καὶ ὅχι πολὺ συχγά, τὴ μεταχειρίζεται, εἶναι σὰν ἀνθρωπος ποὺ πονοκεφαλᾷ. 'Η τέχνη τοῦ «Ἀστραπόγιαννου» μὲ τοὺς γοργοὺς καὶ σφιχτοδεμένους στίχους ποὺ ριμάρουν εἶναι γέννημα ἔξαιρετικῆς στιγμῆς ἐπικῆς. μέθης. Καὶ στὸ «Φωτεινὸ» δὲ ποιητὴς πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του..

ώριμος πιά και πλουτισμένος άπό τὰ «μεγαλόπρεπη γεράματα», συμφιλιώνεται και μὲ τὴν δημοιοκαταληξία, καθὼς συμφιλιώνεται μὲ πολλὰ τῆς ζωῆς γύρω του. Ὁ ποιητής τοῦ «Ξερρίζωμένου δέντρου», εἶναι δ ἀκούραστος πεζοδρόμος, δ ὑγχτοπαρωρίτης τριγυριστής μέσα στὰ δάση κι' ἀπάνου στὰ δουνά· διπλὸς κυνηγητής: τῶν φαντασμάτων, ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά—«μέγα μέρος τῆς ζωῆς μου τὸ ἔζησα μὲ τὴ συναγαστροφὴ τῶν φαντασμάτων» εἰπε σὲ κάποια του δημηγορία: «πνευματικὸς τῶν πεθαμένων» διομάζεται ἀλλοῦ δ ψάλτης τῶν «Μνημοσύνων»—κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν μεριά, ἀπλούστατα, κυνηγός, χωρὶς κανένα προσδιορισμό:

Τὰ δέντρα ἐτρίζαν κατὰ γῆς γυρτά, ξεροίζωμένα,
τὰ νυχτοπούλια ἐσκούζανε τριγύρω μου ἀγριεμένα,
κ' ἐγὼ μ' ἔνα τουφέκι
ἐνόμιζα πώς ἥμουνα βροντὴ κι' ἀστροπελέκι.

Στὸ τελευταῖο τοῦτο δίστιχο ἡ παράσταση τῆς ἀρρενωπῆς χαρᾶς τοῦ κυνηγοῦ εἶναι σὰ νὰ συμβολίζῃ μαζὶ—χωρὶς νὰ τὸ ὑποπτεύεται δ ποιητής—και τὴ δύναμη τῆς ἰδέας ποὺ ὑψώνετ’ ἐδῶ κάτου σὲ νόμο τῆς ζωῆς και ποὺ κάνει τὸν ἀνθρωπὸ νὰ πιστεύῃ παρασυρμένος ἀπὸ μόνης τῆς φαντασίας του τὸ δπλο, σὰν τὸν κυνῆγο μὲ τὸ τουφέκι του, πώς εἶναι κύριος τῶν δλων, ἐκεὶ ποὺ εἶναι μέσα στὰ σύμπαντα μιὰ περαστικὴ στιγμή. Μιὰ ἰδεαλιστικὴ φιλοσοφία τὸ διαθαίνει ἀπροσδόκητα τὸ ἀδιαθό τοῦτο δίστιχο.

«Πικρὲς ποῦν^ο οἱ ἐνθύμησες!» Ὁ ποιητής ἀφήγει πάλε τὸ παιγνίδι τῆς δημοιοκαταληξίας, και σὰ νὰ σκεπάζῃ τὸ πρόσωπο μὲ τὰ δυό του χέρια και σὰ ν' ἀφήγεται μὲ τὰ μάτια του κλεισμένα δ ἀκάματος πεζολάτης, ἀκινητεῖ, δειμένος ἀπὸ τὴν ἀνάμυγηση και μελαγχολεῖ:

Πικρὲς ποῦν^ο οἱ ἐνθύμησες! Τότε τὸ μέτωπό μου πλατὺς καθάριος οὐρανός, δὲν τὸ εἶχαν αὐλακώσει τοῦ χρόνου τὰ ξεσκίσματα, οἱ πόθοι, τὰ φαρμάκια.

Σάν πύργος ἔστεκε ψηλὸ κι' ἀπάνω του ἐφωλιάζαν χιλιάδες ὅνειρα χρυσᾶ, λές κι' ήταν χελιδόνια κι' ἐφύγαν μὲ τὴν ἄνοιξη, τὰ σκόρπισε δ χειμῶνας.

Τώρα τὸ σκέπασαν μὲ μιᾶς φί καταχνιές τοῦ κόσμου, συγγέφιασε, σκοτίδιασε, και δαγισμένη πλάκα ἀνάμεσα στοῦ κεφαλιοῦ τ' ἀψυχο μοναστῆρι στειρῷ ξαπλώνεται, βουβό, τοῦ λογισμοῦ μου τάφος. Τί κοῦμα τόσο γλήγορα νὰ φεύγουνε τὰ νιότα!

Μὲ τὸν τελευταῖο τοῦτο στίχο τόσο ἀπλὰ καὶ τόσο κοινά, μᾶς τόσο σπαραχτικὰ δὲ ποιητὴς πονεῖ ἀπὸ τὸ παράπονο τὸ πιὸ ἀνθρώπινο ποὺ θὰ σαλεύῃ πάντα σπασμωδικὰ τὰ χεῖλη καὶ τοῦ ποιητὴ καὶ τοῦ ἀνθρώπου, δισού θὰ ὑπάρχῃ ποίηση καὶ ἀνθρωπότη.

“Αλλὰ δισού γέραξη στὸν τελειωτικὸ τοῦτο στίχο, τί ψαξίματα, σχεδὸν ἀγνώφελα, μὲ τυφλοῦ χέρια, στὰ κελλιὰ μέσα τοῦ ἄψυχου μοναστηριοῦ του ποὺ εἶγαι τὸ κεφάλι, καθὼς εἰκονικὰ τὸ λέει. “Ο ποιητὴς τὰ κλεῖ τὰ μάτια του στὸν ἔξωτερικὸ τὸν κόσμο ποὺ εἶναι δὲ κόσμος του καὶ ή χαρά του. Πῶς ἀγωνίζεται στὸ μακροθούτι ποὺ κάνει στὴν μαύρη θάλασσα τῆς ἐνθύμησης νὰ πιάσῃ κάτι στὰ χέρια του! Τοῦ κάκου! Τοῦ φεύγουν δλα, καθὼς τὸ φάντασμα τῆς Κυρά Φροσύνης ἀπὸ τὰ χέρια του Τεπελενλῆ. Γιατὶ δὲ ποιητὴς μᾶς θυμίζει μὲ τοὺς στίχους τούτους τὴν νεανικὴ τεχνοτροπία τῆς Κυρά Φροσύνης μὲ τὴν ἀσιατικὴ σπατάλη τῶν μεταφορῶν ποὺ ἀσύμμετρα καὶ φανταχτερὰ συνεργάζονται κι ἀνακατώνονται, χωρὶς νὰ προφταίνουμε καν νὰ δοκιμάσουμε καὶ μεῖς ἀπὸ τὸ γοργοπέρασμά τους. Τὸ μέτωπο εἶγαι οὐρανός, κι ἐνθὺς ἔπειτα πύργος, κι ἔπειτα πλάκα ράχισμένη τοῦ μοναστηριοῦ κι ἔπειτα τάφος.

“Αλλὰ Βαλαωρίτης καὶ κλεισμένα μάτια δὲν ταιριάζουνε. Βαλαωρίτης καὶ μάτια γυρισμένα ἀποκλειστικὰ πρὸς τὸν κόσμο τὸν ἔσωτερικὸ εἶγαι κάτι ἀφύσικο. Σὰ νὰ μὴ στέκεται στὸ χαρακτήρα καὶ στὸν προορισμὸ τῆς τέχνης του νὰ παραστρατίζῃ σὲ δειμβασμοὺς καὶ γέργοπορῃ στὰ παράπονα τῆς ἀτομικῆς ζωῆς. “Οσο κι ἀνταθε, κι ὅτι κι ἀνταθε στὴν ζωὴ του, σὰ νὰ μὴν ἔχῃ, σὰν νὰ μὴ θέλῃ τίποτε σημαντικὸ γιὰ τὴν ζωὴ του νὰ μᾶς ξεμυστηρευτῇ. Γιὰ τοῦτο πόσο διαφέρουν οἱ ἀμέσως παρακάτω στίχοι, διότι τὸ ἀνοίγει τὰ μάτια του δὲ ποιητὴς, τὸ ξαναβλέπει μπροστά του τὸ ξερριζωμένο δέντρο, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸ τίς ώραιες λεπτομέρειες τῆς πραγματικῆς ζωῆς ποὺ εἶναι δὲξιος, μὲ μαστοριὰν ἀραιαστῆς καὶ εἰκονογράφως τῆς.

“Οταν κι ἐσὺ τὸ δύστυχο, χλωρὸ καὶ στολισμένο,
ἐσήκωνες μισουρανῆς τάλυγιστα κλωνάρια,
στὸν ἥσκιο σου βελάζοντας ἔτρεχε τὸ κοπάδι,
δὲ πιστικὸς χαρούμενος σὸν ἀγάπαε σὰν πατέρα,
χῆρες γοιεὶς πανόρφανες καὶ ξετραχηλισμένες
σοῦ παῖδναν τάντιρρίματα ώστὲν ἐλεημοσύνη,
κι ὅταν τὰ δίχναν στὴν φωτιὰ κι ὀλόγυρα στὰ θράκια
μὲ τὸ φτωχὸ προσάναμμα τὴν νήστεια ἀποκοιμοῦσαν,

τότε σ' εύχολογούσανε κι' ἐλέγαν στὴν Παρθένο
νὰ σοῦ στοιχειώνῃ τὰ κλαριά, νὰ σοῦ χαρίζη χρόνια.....

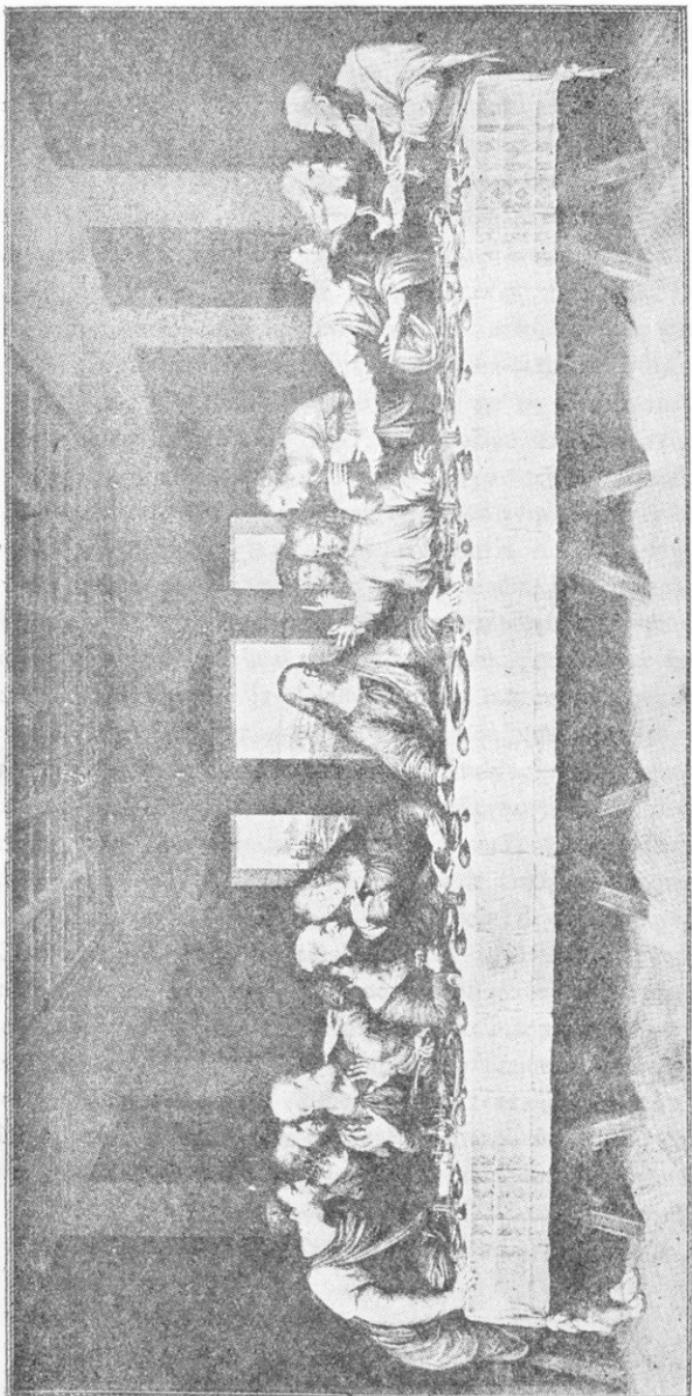
Ο ποιητής δὲ στκματᾶ ἐδῶ τὸ συνθετικὸ τοῦτο ποίημα. Ξαν-
γυρίζει στὴ μελαγχολία του. "Ομως τώρα ή μελαγχολία του ἀπὸ
τὸ ὄραμα τῆς ὀλόστεργης, τῆς ὑπέρτατης στιγμῆς ποὺ μᾶς κλεῖ-
τὰ μάτια μιὰ γιὰ πάντα γιὰ τὸ ἀγύριστο ταξίδι, ή μελαγχολία του
ἀρρενωπὴ ἀρμονίζεται ἀπροσδόκητα μὲ τὴν πατριδολάτρισσα λε-
θεντιὰ τῆς βαλανωρίτικης τέχνης.

Πλάστη μεγαλοδύναμε! Σπλαχνίσου με τὴν ὥρα
ποὺ θάρθη ὁ Χάρος νὰ μὲ βρῆ, καὶ ποὺ σβηστῇ τὸ φῶς μου,
στείλε μου πάλι νὰ τὰ ἵδω μ' ὅλη τὴν ὁμορφιά τους
τῆς νιότης μου τὰ δνείρατα! "Αφες τα νὰ φορέσουν
τὰ διδοκάλλια τῆς αὐγῆς, καὶ στὸ προσκέφαλό μου
νάρθοῦν νὰ μὲ διαντίσουνε χτυπώντας τὰ φτερούγια
μὲ πάχνη ἀπὸ τὸν Κίσσαβο ..

Ο ποιητής, ἀγήλικο παιδάκι, πόσες φορὲς—ὅτιος μᾶς τὸ
εἰπε—ξανοίγοντας ἀπὸ μακριὰ τὴν καταχνιὰ τοῦ Πίνδου, τὴν
ἔπαιργε γιὰ καπνὸ τουφεκιοῦ «καὶ πρόσμενε ν' ἀκούσῃ τὴ βοή του». Αὐτὸς δὲ βουγάθρεψτος καὶ μὲ τοῦ βουνοῦ τὸν ὅγκο ξεχωρίζοντας
ἀπὸ τὶς ζωῆς τοῦ μαραζάρη κάμπου γύρω του πολεμόχαρος ῥα-
ψῳδὸς προσμένει τὰ δνείρατα τῆς νιότης του—φανερὸ πῶς εἶναι τὰ
μεγάλα δνείρατα τῆς μεγάλης ἔθνικῆς ἵδεας, ποὺ εἶναι τὰ κατ'
ἔξοχὴν δικά του δνείρατα—αὐτὰ προσμένει νὰ τοῦ ῥαγτίσουν τὰ
μαλλιά, μπορεῖ ἔως τότε τὸ ἀσπρά του μαλλιά, μὲ τὸ ἀγίασμα ποὺ
εἶναι πάχνη ἀπὸ τὸν Κίσσαβο.

Ο γέρος θὰ πεθάνῃ, καθὼς δνειρευόταν τὸ ἀγήλικο παιδί.
Καὶ μήπως τὸ γιγαντόκορμο δέντρο ποὺ τὸ ξερρίζωσε ή φοδερὴ
τρικυμία καὶ τὸ πάτησε ὁ στοιχειωμένος ἥσκιος ἐνδὲ ἀντρειωμένου,
μήπως δὲν εἶναι τὸ σύμβολο τῆς ζωῆς τῆς ἵδιας τοῦ ποιητὴ ποὺ
ἔζησε μὲ τὰ φαντάσματα τῶν ἀρματολῶν καὶ τῶν τουρκομάχων,
ὅσο ποὺ τὸ φέραν μιὰ ὥρα ἀρχύτερα τὸ τέλος του οἱ ἥσκιοι τῶν
ἀντρειωμένων, τὸ πάθος του καὶ ή μχνία του; Ο ἵδιος μᾶς τὸ προ-
εῖπε σ' ἔνα στίχο του:

"Ἐχω γιὰ σέ, πατρίδα μου, στὰ σπλάχνα χαλασμό! *κα*
1914.

‘Ο Μουσουτικός Δελπνος.
(Τοῦ Δεονάδου Ντά Βιρτσι).

•Η Ψυχὴ τοῦ χεροῦ.

(ἐπάνω δὲν «Μυστικὸ Δεῖπνο» τοῦ Ντὰ Βίντοι)

·Αριστοτέλους Π. Κουρτίδου.

Τις νημέρες τῆς Μεγάλης Ἐβδομάδος, ἀκούοντας τὸ Εὐαγγέλιο γιὰ τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο, βλέπομε γὰ προβάλλῃ ἐμπρός μας μιὰ τοιχογραφία: τὸ ἔξαιρετικὸ ἀριστούργημα ἐνὸς ἔξαιρετικοῦ καλλιτέχνη, τοῦ Ντὰ Βίντοι ποὺ καμωμένο γιὰ τοὺς καλόγερους ἐνὸς μοναστηριοῦ Δομινικάνων, ἀψηφώντας δόγματα κι' ἐθνικότητες, ἔγινε γὴ παγκόσμια ζωγραφικὴ ἀπεικόνιση τοῦ προλόγου τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ, αἰώνιο δόσι καὶ τοῦτο.

·Ο Λεονάρδος Ντὰ Βίντοι!

·Η ἀπίστευτη αὐτὴ μεγαλοφυῖα, ποὺ τὰ ἥξερε δλα, τὰ ἐμάντευε δλα, ποὺ προεῖδε τὴν ἀεροπορία,—ἀπὸ τὰ 1490,—ποὺ ἐφαντάσθη τὰ σημερινὰ τάγκες, (τὸ ὑπόμνημά του τὰ χαρακτηρίζει: ἀρματα τόσο θωρακισμένα μὲ κανόνια ποὺ συντρίβουν τὸν ἐχθρὸν καὶ πίσω τους προχωρεῖ ἀκίνδυνα τὸ πεζικό), ποὺ ἀνοιγε διώρυχες καὶ πρότεινε γὰ τὸ εθεμελιώσῃ καὶ γὰ μεταφέρῃ μιὰ δλόκληρη ἐκκλησία τῆς Φλωρεντίας χωρὶς γὰ τὴν χαλάση, ποὺ συγκράτησε καὶ διαφύλαξε γιὰ τὴν αἰωνιότητα τὸ αἰνιγματικὸ χαμόγελο τῆς Τζοκόντας, μόνο αὐτὴ γὴ μεγαλοφυῖα ἡταν ἵκανη γὰ ἐμπνευσθῇ καὶ δῶ κάτι ξεχωριστὸ καὶ θαυμαστό καὶ ζωγράφισε τὸ Cenacelo degli Apostoli.

Γιὰ γὰ μποῦμε μέσα στὸ νόημα τοῦ ἔργου καὶ ἀπὸ τεχνικὴ καὶ ἀπὸ ἐκφραστικὴ ἀποψή, πρέπει γὰ ἔρωμε τὸ μέρος δην τὸ ζωγράφισε. Μέσα σὲ μιὰ τραπεζαρία μοναστηριοῦ (τῆς Santa Maria delle Grazie), τὶ πιὸ ταιριαχτὸ μποροῦσε γὰ ζωγραφιστῇ ἀπὸ τὸ κρυφὸ ἀποχαιρετιστήριο δεῖπνο τοῦ Θεανθρώπου, μὲ τὴν μυστικὴ ἱερότητά του; ·Ο Γκαΐτε ἐπρόφτασε γὰ τὸ ἰδη σχεδὸν ἀπειραχτὸ στὸ κοινοβιακὸ αὐτὸ δέστιατόριο.

·Αντίκρυ στὴν εἰσοδο, στὴ στενὴ πλευρά, στὸ δάθιος τῆς στενόμικρης σάλας, ἡταν τὸ τραπέζι τοῦ ἥγούμενου, στὶς δυὸ μεγάλες πλευρὲς τὰ τραπέζια τῶν μοναχῶν, δλα ἔνα σκαλὶ ψηλότερα ἀπὸ τὸ πάτωμα· κι' δποιος ἐμπαίνε, στρέφοντας πίσω τὸ κεφάλι, ἔθλεπε στὸν ἄλλο στενὸ τοῖχο, ἔνα τέταρτο τραπέζι, δην δειπνοῦσε δ Χριστὸς μὲ τοὺς Ἀποστόλους, σὰν γὰ ἡταν κι' αὐτοὶ τῆς συντροφιᾶς τοῦ μοναστηριοῦ. ·Ωραῖο κι' ἐπιδηλητικὸ θάταν τὸ θέαμα, δταν τὴν ὥρα τοῦ δείπνου, δ Χριστὸς καὶ δ ἥγούμενος ἀντίκρυζαν ὅ ἔνας

τὸν ἄλλο, κι^ν οἱ καλόγεροι ἔννοιωθαν τὸν ἑαυτό τους ἀνάμεσα στὴ θεία καὶ στὴν καλογερικὴ ἱεραρχία. Γι^ν αὐτὸ δι^π μεγάλος τεχνίτης γιὰ πρότυπο πήρε τὰ καλογερικὰ τραπέζια. Εἶναι δέδαιο πώς τὸ τραπέζομάντηλο μὲ τὶς δίπλες του, τὶς κεντημένες λωρίδες καὶ τους κρεμασμένους κόρμπους, ἐθγγήκε ἀπὸ τὴν ἀποθήκη τοῦ μοναστηριοῦ· πιατέλες, πιάτα, ποτήρια, ἀλατιέρες, γῆταν τὰ ἔδια τῶν καλογέρων.

Σὲ τέτοιο περιβάλλον δι^π καλλιτέχνης, ποὺ ζητοῦσε τὴν διμορφιὰ στὴν ἀλήθεια, δὲν μποροῦσε νὰ γνήσῃ τὰ πρόσωπά του μὲ ξενικὰ καὶ παλαιϊκὰ ρύση. Ἐπρεπε ὅλα γὰ πλησιάσουν στὸ κοντινό, στὸ πραγματικό. Οἱ Ἀπόστολοι ἐπρεπε νὰ γίνουν σύγχρονοι μὲ τοὺς μοναχούς. Ο Χριστὸς ἐπρεπε νὰ καθίσῃ στὸ δεῖπνο σὰν γάταν καλεσμένος ἀπὸ τοὺς Δομινικάνους. Αὐτὸ ἀπαιτοῦσε δι^π συντονισμός· κάθε ἄλλο θὰ ξέσχιζε σὰν παραφωνία τὴν αἰσθητικὴν ἐντύπωσην.

Ο ζωγράφος εἶχε κι^ν ἄλλη δυσκολία νὰ νικήσῃ. Ἐμποιαζε μὲ τὸν ποιητὴ ποὺ πρέπει νὰ σφίξῃ τὴν ἔμπνευσή του στὴ στενὴ φόρμα ἑνὸς σονέτου ἢ νὰ δημιουργήσῃ πάνω σὲ παραγγελμένες ρίμες. Ο στεγδὸς τοίχος τῆς τραπέζαρίας εἶχε ύψος δέκα ποδιῶν καὶ μάκρος εἴκοσι δικτώ ποδιῶν. Σ^τ αὐτὸ τὸ στεγδόνακρο τοίχωμα ἐπρεπε νὰ τοποθετήσῃ τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο. Αὐτὸ τὸ ἐμπόδιο δ Ντά Βίγτσι τὸ ἔκαμε θρίαμβο, τὴν ἀνάγκη, ἀριστοτεχνία πρωτοτυπίας. Ολοι ξέρομε πώς ἡ ψυχικὴ ἔκφραση ἀνήκει στὸ ἐπάνω μέρος τοῦ κορμοῦ· τὰ πόδια εἶναι περιττά. Ἐπλασε λοιπὸν ἔνδεκα μισά κορμά, ποὺ τὶς κνήμες τους τὶς σκεπάζει τὸ τραπέζι καὶ τὸ τραπέζομάντηλο.

Ἄλλα ἡ ἔκφραση τῶν δεκατριῶν αὐτῶν προσώπων δὲν εἶναι οὔτε στὰ μάτια, οὔτε στὸ στόμα, οὔτε στὶς πτυχὲς τοῦ μέτώπου, οὔτε καὶ στὶς ριγοχειλικὲς μεταβολές, ὥπως στὰ ἄλλα ἔργα· εἶναι στὰ χέρια. Τὰ χέρια μιλοῦν. Τὸ τόλμημα αὐτὸ μόνο ἔνας μεσημβρινὸς μποροῦσε νὰ τὸ τολμήσῃ. Στοὺς μεσημβρινοὺς λαοὺς δὲ τὸ κορμὶ παίρνει μέρος στὴν ἔκφραση. Τὸ καταλαβαίνει ἀμέσως δποιος ἀπὸ βορεινὲς χῶρες ἐπέρασε στὴν Ἰταλία. Αὐτὸ γῆταν ἀγέκαθεν. Ο Λέσιγγ άπορεῖ μὲ τὸ πλήθος καὶ τὴν ποικιλία τῶν χειρογονιμῶν τῶν παλαιῶν ἑλλήνων ῥητόρων. Ἔνας ἄλλος μεσημβρινός, δ Μοντaigne, διγόντα χρόνια ὑστερα ἀπὸ τὸ Ντά Βίγτσι ἀπαριθμοῦσε πόσο πλήθος πράγματα μποροῦμε νὰ ποῦμε μὲ τὸ χέρι. «Μὲ τὸ χέρι» ἔγραφε, «ζητοῦμε, παρακαλοῦμε, προσκαλοῦμε, διώχνομε, φοβερίζομε, ρωτοῦμε, θαυμάζομε, ἐνθαρρύνομε, ἀποτρέπομε, ἀποδοκιμάζομε, ἐμποδίζομε, παραδεχόμαστε, ἀρνιούμαστε, προκαλοῦμε,

θρίζομε, θεθαιώνομε, άμφιθάλλομε, άποροῦμε, διστάζομε, δυσπιστοῦμε, φοβούμαστε, τρομάζομε, πληρώνομε, καὶ τί ὅχι ἀκόμη; et quou non;» προσθέτει δὲ ἔξυπνος δοκιμιογράφος. Ὁ Taine, στὴ «Φιλοσοφία τῆς τέχνης στὶς Κάτω Χώρες», διηγεῖται γιὰ ἔνα συμπατριώτη του, ἐμπόρο ὁμβρελῶν στὸ Ἀμστερδαμ: «Ἄμα μὲ ἀκούσεις γὰ μιλῶ γαλλικά, ἔπεισε στὴν ἀγκαλιά μου. Δὲν μποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ τοὺς ντόπιους γιὰ τὴν ψυχρότητά τους καὶ τὴ δυσκινησία τους: —Δὲν ἔχουν αἰσθημα, ζωή· σωστὰ γογγύλια, κύριε, σωστὰ γογγύλια!»

Τὴν ἐκφραστικὴν αὐτὴν ἰδιότητα τῶν Ἰταλῶν τὴν εἶχε παρατηρήσει καὶ ὁ Γκαΐτε: «Ολο τὸ σῶμά τους ἔχει πνεῦμα, ὅλα τὰ μέλη λαβαίνονταν μέρος σὲ κάθε ἐκφραση τοῦ συναισθήματος, τοῦ πάθους, ως καὶ τῆς σκέψης ἀκόμη. Μὲ διάφορο σχηματισμὸν καὶ κίνηση τοῦ χεριοῦ, δὲνθρωπος τοῦ λαοῦ λέγει: «Δὲ μὲ νοιάζει!» Αὐτὸς εἶναι τσαρλατᾶνος, ἔχει τὸ νοῦ σου!» «Λίγο εἶναι τὸ φωμί του τοῦ κακόμοιορου!»

Ἡ πολύμορφη, εὔγλωττη, ἐκφραστικώτατη αὐτὴν μιμικὴν δὲν μποροῦσε νὰ ἔσφυγῃ τὸ βαθύ, παρατηρητικό, διθοσκοπικὸν μάτι τοῦ Ντά Βίγτσι. Τὴν ἐπῆρε ἀπὸ τὸ δρόμο καὶ τὴν ἀνέβασε στὴν τέχνην τὸ πετράδι τὸ θαυμπό τὸ σήκωσε ἀπὸ τὴν λάσπη καὶ τοῦδωκε τὴν λάμψη τῆς μεγαλοφυΐας. Καὶ ζωγράφισε τὸ Μυστικὸν Δεῖπνο.

Στὴ μέση τοῦ τραπέζιοῦ κάθεται ὁ Χριστός· δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ κάθουνται ἀπὸ ἔξ· Ἀπόστολοι, κι^ν αὐτοὶ πάλι σχηματίζουν τέσσερα συμπλέγματα τρεῖς—τρεῖς. Ἀλλὰ ὅλα τὰ πρόσωπα, νεανικά ἢ γεροντικά, δλες οἱ κινήσεις, εἶναι συγκεντρωμένα σὲ μιὰ ἑνότητα, σὰν ὅργανα ὀρχήστρας ποὺ ἔνώγονται σὲ μιὰ ἀρμονικὴ συγχορδία.

Τὸ μυστικὸν αὐτὸν τραπέζιον εἶναι δεῖπνος ἀποχαιρετισμοῦ. Θλιβερὰ προαισθήματα πληγμαροῦν τὴν ψυχὴν ὅλων. Τὰ στόματα εἶναι κλειστά. Ἐξαφνα δὲ διδάσκαλος, μέσα στὴν ἐπίσημη σιωπή, λέγει:

«Ἀμήν, ἀμήν, λέγω ὑμῖν ὅτι εἰς ἔξι ὑμῶν παραδώσει με».

Ἡ φράση αὐτή, σὰν ξαφνικὸν φύσημα καταιγίδος, ἀναταράζει τὶς ψυχὲς τῶν Ἀποστόλων.

Ἐκεῖνος διμως γέρνει ἀριστερὰ τὸ κεφάλι, ἀπαλά, καὶ κοιτάζει ἐμπρός του μὲ κατεβασμένα μάτια. Ὁλη ἡ κορμοστασιά του, ἡ κίνηση τῶν χεριῶν ἀπὸ πάνω ως κάτω στὰ δάκτυλα, ξαγαλέγει μὲ θεία ἐγκαρτέρηση τὰ πικρὰ λόγια· καὶ ἡ σιωπή του τὰ δυναμώνει περισσότερο: «Ναί, ἔτσι εἶναι. Κάποιος ἀπὸ σᾶς θὰ μὲ παραδώσῃ!»

Κοντά στὸ Χριστό, δεξιά, κάθεται ὁ Ἰωάννης, «ὅ μαθητὴς ὃν
ὁ Κύριος ἤγάπα». Μὲ τὰ διμορφα νεανικὰ χαρακτηριστικά του καὶ
τὰ ὥρατα μακρυά ξανθὰ μαλλιά ποὺ πέφτουν στοὺς ώμους, μοιάζει
μὲ κορίτσι. Βαθιὰ ταράχθηκε ἀπὸ τὸ ξαφνικὸ λόγο τοῦ Κυρίου·
γέρνει δεξιά τὸ κεφάλι ἐνώπιον, κλειδώνει τὰ χέρια, σὰ σὲ προ-
σευχή. Ὁ πόνος του φανερώνεται σὲ μιὰ ἀνάταση τῆς καρδιᾶς
πρὸς τὸν οὐρανό. Αὐτὴ ἡ κίνηση μᾶς ἀνοίγει τὴν ψυχή του νὰ
ἰδούμε μέσα. Δὲν εἶναι ὁ ἀνθρωπὸς τῆς ἀποφασιστικῆς ἐνεργείας·
εἶναι ἀπὸ κείνους ποὺ ὑποκύπτουν σιωπηλά στὸ ἀνώτερο θέλημα·
τὸ πολὺ—πολὺ παρακαλοῦν ἂν μπορεῖ νὰ ἐμποδισθῇ τὸ κακό.

Στὸ πλάγιο του κάθεται ὁ Ἰούδας· μαῦρα καὶ σγουρὰ τὰ μαλ-
λιά του, μαῦρα σὰν τοὺς σκοπούς του· αὐτὸς κρατεῖ τὸ ταμεῖον,
τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τώρα σ' αὐτὸν εἶναι ὁ νοῦς του. Ὁ λό-
γος τοῦ Χριστοῦ φτάνει ὡς μέσα στὴν συνείδησή του· τρομαγμένος,
ἀρπάζει μὲ τὸ δεξιὸν χέρι δρμητικὰ τὸ πουγγὶ καὶ ἀγαποδογυρί-
ζει τὴν ἀλατιέρα τὸ σφίγγει δυνατά· ἐνῷ, ἀθελα, τὸ δεξιὸν κάνει
μιὰ σπασμωδικὴ κίνηση σὰ νὰ λέγῃ: «Τί λόγια εἶναι αὐτά; Πῶς
θὰ γίνη αὐτό;» —

«Ο Πέτρος, στὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ, τινάχτηκε ἐπάνω, ἀρπάζει
μὲ τὸ δεξιὸν τὸ μαχαίρι ἀπὸ τὸ τραπέζιον καὶ μὲ τὸ ἀριστερὸ στηρίζε-
ται στὸν ώμο τοῦ Ἰωάννη, δείχνοντας τὸ Χριστὸ μ' ἔκφραση πα-
ρακινητική: «Ρώτησε, ἀδειλφέ, τὸ Διδάσκαλο, ποιός εἶναι ὁ κακούρ-
γος ποὺ θὰ βάλῃ τὸ χέρι ἐπάνω του! Καὶ θὰ τοῦ δείξω ἐγώ!»
Ἐδῶ ἔχομε τὸ ἀψὲν αἷμα· τὸν ἀνθρωπὸ τῆς πρώτης δρμῆς· τὸ μα-
χαίρι, ἀς εἶναι κι' ἀνάποδα, μ' ἔνα ἀόριστο προαίσθημα, ἀκουμπᾶ
κι' ὅλα στὰ πλευρὰ τοῦ Ἰούδα. Εἶναι ὁ μαθητὴς ποὺ στὶς στιγμὲς
τοῦ κιεδύγου ἀρπάζει τὸ ὅπλο.

Τοῦτο τὸ σύμπλεγμα, τὸ πιὸ σημαντικό, εἶναι τὸ πιὸ τέλειο.

Τὸ δεύτερο σύμπλεγμα ἀρχίζει μὲ τὸν Ἀνδρέα. Τύφωνει ἀνοιγ-
μένες τὶς παλάμες σὰ νὰ θέλη νὰ διώξῃ μακρυά κάτι τρομερό, ποὺ
δὲ μπορεῖ νὰ τὸ ὑποφέρῃ. Εἶναι ἡ ἔκφραση τῆς φρίκης.

Κοντά του, ὁ Ἰάκωβος ὁ νεώτερος ἀπλώνει πίσω ἀπὸ τὴν ῥάχη
τοῦ Ἀνδρέα τὸ ἀριστερὸ του χέρι στὸν ώμο τοῦ Πέτρου σὲ μιὰ πα-
ράλληλη κίνηση. Ἡ παλάμη καὶ ὁ δείκτης εἶναι ἀνοικτά· θέλει νὰ
εἰπῃ: «Πέτρε, ρώτησε περισσότερα· πέξ μας ποιός εἶναι ὁ κακούρ-
γος». Ἡ κορμοστασιά του εἶναι ἥμερη· δὲν εἶναι σὰν τοῦ Πέτρου·
αὐτὸς ζητεῖ πληροφορίες, ὅχι ἐκδίκηση· ζητεῖ νὰ μάθῃ, ὅχι νὰ τι-
μωρήσῃ.

Τὸ σύμπλεγμα αὐτὸ συμπληρώνει ὁ Βαρθολομαῖος, στὴν ἀκρη τοῦ τραπέζιοῦ. Εἶναι δὲ μόνος Ἀπόστολος ποὺ τὸν θλέπομε δλόκληρο. Σηκώθηκε, ἀκούμπησε τὰ δυό του χέρια στὸ τραπέζι καὶ προσήγαγε τὸ θλέμμα στὸν Ἰωάννη, προσέχοντας τί θὰ τοῦ πῆδι διδάσκαλος. Ἡ στάση του εἶναι ἐρωτηματική, στάση ἀνθεώπου, ποὺ ἀνυπομονεῖ γὰρ μάθη κάτι σοβαρό, ἵσως πολὺ δυσάρεστο.

Ἄριστερὰ τοῦ Κυρίου, γὰρ ταραχὴ γιὰ τὴν προδοσία εἶναι μεγαλύτερη. Ἰάκωβος δὲ πρεσβύτερος βίχνει πίσω τὸ κορμί του ἀπὸ φρίκη, ἔνογχει τοὺς δραχίλονές του κι ἔχει τὸ θλέμμα ἀπλανὲς σὰν ἔναν ποὺ θαρρεῖ πώς θλέπει μὲ τὰ μάτια του ὅτι φρίκτῳ ἀκουσαν τὸ αὐτιά του. Γιὸ αὐτὸν εἶναι ἀφάνταστα ἀποτρόπαιο, θτι ἔνας ἀπὸ τὴν συντροφιὰ τους πρέκειται γὰρ προδώση τὸ Διδάσκαλο.

Πίσω ἀπὸ τοὺς ὄμοιους του σκύβει δὲ Θωμᾶς. Φαίνεται μόνο τὸ κεφάλι του καὶ τὸ δεξῖ του χέρι κοιτάζοντας τὸν Κύριο, μὲ τὸ δείκτη νψωμένο, ἔχει τὴν ἔκφραση ἀνθρώπου ποὺ κάτι ζέρει καὶ ζητᾷ γὰρ τὸ πῆδι. Εἶναι σὰ γὰρ λέγγη : «Βλέπεις, Ὁρδονί ; ἐγὼ τοξερά» ἐγὼ πάντα ἔλεγα πώς θάγαι καὶ κάποιος παλιάνθρωπος ἀνάμεσά μας!»

Τρίτος στὸ σύμπλεγμα εἶναι δὲ Φίλιππος· μιὰ νεανική, καλοκάγαθη μορφή. Σηκώθηκε, σκύβει πρὸς τὸν Κύριο, ἀκούμπαε τὰ δυό του χέρια πάνω στὸ στήθος του, σὰ γὰρ λέγγη : «Νά, Διδάσκαλε, κοίτα μέσα στὴν καρδιά μου. Τὸ ξέρεις πώς εἶναι καθαρή. Δὲν είμαι ἐγὼ δὲ προδότης. Ὡ ! Δὲν είμαι ἐγώ !»

Στὸ τελευταῖο σύμπλεγμα, οἱ τρεῖς Ἀπόστολοι μιλοῦν μὲ ταραχὴ γιὰ τὸ φοβερὸ ποὺ ἀκουσαν. Ὁ Ματθαῖος, συζητῶντας ζωηρὰ μὲ τοὺς δυὸ συντρόφους του, δείχνει μὲ τὰ δυό του χέρια, μὲ ἔντονη κίνηση, τὸν Κύριο· αὐτὸ τὸ ἀπλωμα τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ εἶναι ἀριστοτεχνικό, γιατὶ ἔνώνει τὸ σύμπλεγμα τοῦτο μὲ τὸ ἄλλο καὶ τὸ κάνει δργανικὸ μέλος τοῦ ὅλου. Στὸ πλάγι του, δὲ Θαδδαῖος ἔκφράζει κατάπληξη, ἀμφιθολία, δποφία· ἀκούμπησε ἀνοικτὸ τὸ ἀριστερὸ χέρι πάνω στὸ τραπέζι καὶ ὑψώσει τὸ ἄλλο ἔτσι σὰ γὰρ ηθελε μὲ τὸ ἔξω τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ γὰρ κτυπήσῃ τὴν ἀριστερὴ παλάμη. Αὐτὴ τὴν κίνηση τὴν θλέπομε στὸ λαό, ἔταν σὲ μιὰ συζήτηση, πάνω σὲ ἔνα ἀπροσδόκητο ἐπιχείρημα, ἔνας φανερώνει τὴν δυσπιστία του λέγοντας : «Αὐτὸ δὲν γίνεται, ἀδερφέ, δὲν μπορεῖ γὰρ γίνη. Τελείωσε !»

Οἱ Σίμων, δὲ πιὸ γέρος ἀπὸ ὅλους, κάθεται τελευταῖος στὴν ἀκρη τοῦ τραπέζιοῦ καὶ τὸν θλέπομε δλόκληρο. Πρόσωπο καὶ κίνηση τῶν χεριῶν δείχνουν πώς εἶναι έκθια λυπημένος· ἀλλὰ δὲν τὸν συγ-

κλονίζει ή φρίκη: εἰγ^τ ἀπ^τ ἐκείνους ποὺ δέχονται παθητικὰ τὰ κτυ-
πήματα, ποὺ ὑποτάσσονται στὸ μοιραῖο, ἀνίκανοι γὰ σφαιρώσουν
σφιχτὰ τὸ γρόθο γι^τ ἀντίσταση.

Ο Μυστικὸς Δεῖπνος εἶχε τὴν τραγικὴ τύχη τῶν ἔξαιρετικὰ
ώραίων πραγμάτων. Λὲς κάποια χαιρένκαη δύναμη τὸν παραμό-
νευε. Ἡ Φύση, ὁ Καιρὸς ὁ «ἔργων ἐχθρός», τὸ χῶμα, τὸ νερό,
στρατιωτικὰ περάσματα, ἐπιδιορθώματα, οἱ καλόγεροι, καί, τὸ πιὸ
ἀνέλπιστο ἀπ^τ ὅλα, αὐτὸς ὁ Ἰδιος ὁ καλλιτέχνης συνώμοσαν γὰ τὸ
καταστρέψουν. Ο τοίχος συνόρευε μὲ τὴν κουζίνα καὶ ἦταν ἀσχημα-
θεμελιωμένος: ἡ τραπεζαρία χαμηλή, γέμιζε σὲ κάθε πλημμύρα,
καὶ τὸ νερὸν πότιζε τοὺς τοίχους· ἀργότερα ἡ κτηνωδία τῶν καλο-
γέρων ἀνοίξε καὶ μὰ πόρτα κατάκαρδα στὴν τοιχογραφία, κι^τ ἡ
βεβήλωση ἄγγιξε τὸν Ἰδιο τὸ Χριστό.

Ο Ντὰ Βίντσι ἐννιὰ χρόνια σωστὰ παιδεύτηκε γιὰ τὸ Μυστικό
του Δεῖπνο. Αὐτὸς ποὺ σὰν τὸν παλιὸν Ῥόδιο Πρωτογένη δούλευε
καὶ ἔνακδούλευε τὸ ἔργο του, πάντα δυσαρεστημένος, συχνὰ πε-
τῶντας τὸ πιγέλο καὶ πάλι ἀδράχνοντάς το σὸν ὅπλο γιὰ νὰ πολε-
μήσῃ μὲ τὸν Καιρό, σὰν τὸ Διγενῆ μὲ τὸ Χάρο, αὐτὸς καταδίκασε
τὸ ἔργο του στὸ θάνατο. Τεχνικὲς ἔρευνες ἀπέδειξαν πώς τὸ χρω-
ματικὸ ὄλικὸ τοῦ ζωγράφου ἦταν ἔνα μιτρια ἀπὸ μαστίχα, κερί,
ἴσως καὶ πίσσα πού, δημοια μὲ τοὺς παλιοὺς Ἐλληνας ζωγράφους
τῆς ἐγκαυστικῆς, τὰ ἔλειψες, τὰ ἀπλωσε, τὰ ἔνωσε, τὰ διαβάθμισε
μὲ ἔνα ζεστὸ σίδερο, σὰν τὸ ἀρχαῖο καιτήριο, τὸ κέστρο. Ὑστερά
ἔσυρε ἐπάνω στὴν εἰκόνα, σὰ θερινή, ἔνα λεπτὸ στρῶμα λαδιοῦ.
Τοῦτο ζωήρεψε τὰ χρώματα καὶ τὰ προφύλαξε κάμπισσα χρόνια.
Αμα ὅμως, μὲ τὸν καιρό, ξεράθηκε τὸ λάδι, τότε ἀρχισαν τὰ χρώ-
ματα νὰ ράγιζουν καί, μὲ τὴν ἐπιδρομὴ τῆς ὑγρασίας ποὺ ἔφερνε
τὴ μούχλα, σιγὰ σιγὰ ἀδυγάτισαν καὶ σὲ πολλὰ μέρη ἔξαφαν-
στηκαν.

Καὶ ὕστερα ἀλλες, πολλές, ἀπίστευτες περιπέτειες κατάτρεξαν
χρόνια καὶ χρόνια τὸ ἔξοχο ἀριστούργημα. Ἔγινε κι^τ αὐτὸ συν-
τρίμμι μι^τ ἀπόκτησε τὴ θιλιερὴ ὅμορφιά τῶν ἔρειπίων. Ἀλλὰ τὰ
ἔρειπια τῶν μεγάλων πραγμάτων ἀσκοῦν μιὰ μαγικὴ ὑποδολὴ στὴν
ψυχή μας: στὰ μάτια μας δείχνουν τὰ τραύματά τους, ἀλλά, προ-
χωρῶντας πέρα ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις, ξυπνοῦν τὸν καλλιτέχνη ποὺ ἔζη
μέσα μας, μᾶς κάνουν δημιουργούς καὶ συμπληρώνομε τὸ ἔργο στὴν
πρώτη, στὴν ἀφάνταστη ὅμορφιά του.

"Ετσι καὶ στὸ Μυστικὸ Δεῖπνο τοῦ Ντὰ Βίντσι. "Ας ξεθώριασαν τὰ χρώματά του. Τὸν θλέπομε ἀκατάλυτο, αἰώνιο ἐμπρός μας. Τὴ δραματικὴ πνοὴ ποὺ τὸν ζωντάνεψε, ἀκόμη τὴ νοιώθομε στὸ πρόσωπό μας. Δὲν ἔχει τίποτε μὲ τὴν παράδοση καὶ τὴν ῥουτίνα, μὲ τὴν ἥσυχη συγαγαστροφὴ τῶν ἀγίων τῶν ἄλλων ζωγράφων. "Εδῶ μέσα εἰναι συμπυκνωμένη μιὰ θύελλα ψυχική. "Η ἀμφιθολία, ἡ ἀνεβαίστης, ἡ ντροπή, ἡ ἐγκαρπέρηση, ἡ δυσπιεσία, ἡ ἀγανάκτηση, ἡ φρίκη, ἡ δρμὴ γιὰ ἐκδίκηση γεμίζουν μὲ τὸν ἡλεκτρισμό τους τὴν ἀτμοσφαίρα. Κι² ὅλα αὐτὰ τὰ κατώρθωσε ὁ καλλιτέχνης μὲ τί; μὲ ἔνα ἐκφραστικὸ μέσο σχεδὸν λησμονημένο, περιφρονημένο: τὸ χέρι. Λένε γιὰ τοὺς τυφλοὺς πώς ἔχουν τὰ μάτια τους στὰ δάκτυλά τους: ἑδῶ οἱ "Απόστολοι" ἔχουν στὰ χέρια τους τὴν φωνὴν τους. "Ο σοφὸς Γερμανὸς ἀνθρωπολόγος Κάρολος Κάρους, στὴν περίεργη «Συμβολικὴ τοῦ ἀνθρώπινου κορμοῦ», ξεχωρίζει τέσσερες κατηγορίες χέρια: χέρια στοιχειώδη—ζωφόδη, χέρια κινητήρια, χέρια λεπτοκαπτικά, ἡ εύκινησθητικὰ σὰν τὰ γυγαίκεια, καὶ χέρια ψυχικά. Ψυχικὰ χέρια εἰν² αὐτὰ ἑδῶ, ποὺ ἀνοίγουν τὴν ψυχὴν καὶ δείχνουν τὸ θυθό της. Λένε τὴν συγκίνησή τους σ' ὅλη τὴν ψυχικὴ σκάλα, ἀπὸ τὸ ψιθύρισμα τοῦ πόνου ως τὸ ξέσπασμα τοῦ σπαραγμοῦ. Κι² ὅπως ὁ καλλιτέχνης δρῆκε στοὺς δρόμους, στὰ χέρια τοῦ λαοῦ, τὸ ἐκφραστικὸ ὄντικό του, φαντάζομει τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο σὰ μιὰ μεγάλη Συμφωνία ἐμπνευσμένη ἀπὸ λαϊκὰ μοτίβα, μὲ τόγους μελωδικοὺς γεμάτους δάκρυα καὶ πίστη, μιὰ πολύφθοιγγη κατανυκτικὴ ἀρμονία ποὺ γὰ κλαίη συγκρατημένη ἢ φωναχτά, ποὺ νᾶχη μέσα της καὶ στεναγμὸ καὶ βογγητὸ καὶ πνιγμένο λυγμὸ καὶ σιωπηλὸ θηρῆνο καὶ δλοφυρμὸ καὶ κραυγὴ φρίκης, κι² ὅλα αὐτὰ ν² ἀνεβαίνουν εὐλαβητικὰ φηλά, ὅλο πιὸ φηλά, ώς τὴν αἰθέρια γαλήνη τοῦ Θεανθρώπου!

1927.

10. ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ.

Πνεύματα.

"Αδαμαντίου Κοραῆ.

Τὸ περιεστέρων μέρος τῶν καταδικαζομένων ἀπὸ τοὺς γόρμους κολάζονται, διότι δὲν ἐφρόγυτισαν νὰ χαλιγώσωσι τὰ πάθη εἰς τὴν

νεαράν αύτῶν ἡλικίαν. Κακὸς ἀνθρωπος δὲν γίνεται κανένας εἰς μίαν στιγμὴν χρόνου, καὶ τὰ πάθη δὲν εἶναι κατ' ἀρχάς, πλὴν μικροὶ σπινθήρες. "Οταν δὲ λόγος τὰ κυθερῷ γίνονται φῶς, τὸ δποῖον λάμπει εἰς ὅλας τὰς πράξεις τοῦ νέου καὶ διαδίδεται εἰς δληγη του τὴν πατρίδα. "Οταν ἀφεθῶσι νὰ φέρωνται χωρὶς χαλινόν, ἀνάπτουσι πυρκαϊάν δλεθρίαν, τὴν δποίαν νὰ σδέσῃ ἄλλο τι πλέον δὲν δύναται παρὰ τὰς ποινάς τῶν νόμων.

"Ο πλοῦτος τῶν ἐπιστημῶν δμοιάζει τὸν πλοῦτον τοῦ χρυσίου. "Ως ἔθνος πλούσιον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅχι ἐκεῖνο, τὸ δποῖον ἔχει διακοσίους, τριακοσίους, ἥ καὶ τετρακοσίους μὲ θησαυροὺς μεγάλους, οἱ δὲ λοιποὶ ἀποθηγῆσκουσι τῆς πείνης, ἀλλ ἐκεῖνο, εἰς τὸ δποῖον τὸ χρυσίον εἶναι μοιρασμένον εἰς χεῖρας πολλάς, ἀναλόγως μὲ τὸ ἐπάγγελμα καὶ μὲ τὴν κατάστασιν τοῦ καθενὸς πολίτου, οὕτω καὶ ἔθνος φωτισμένον δὲν ἥμπορει νὰ δνομασθῇ τὸ ἔθνος, εἰς εἰς τὸ δποῖον εὑρίσκονται διακόσιοι ἥ τριακόσιοι σοφώτεροι ἄνδρες, ἀπὸ δὲ τοὺς λοιποὺς οἱ περισσότεροι δὲν ἥξεύρουν μήτε νὰ γράψωσι μήτε νὰ ἀναγνώσωσι μίαν ἐπιστολήν, ἀλλ ἐκεῖνο, εἰς τὸ δποῖον τὰ φῶτα εἶναι σκορπισμένα εἰς ὅλους τοὺς πολίτας κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τῆς καταστάσεως, εἰς τὴν δποίαν δ καθεὶς εὑρίσκεται. "Ολοι ἐπιστήμονες νὰ γενῶσι δὲν εἶναι δυνατόν, καὶ ἂν ἦτο δυνατόν, δὲν ἦτο φρόνιμον πρᾶγμα. "Οστις θέλει νὰ μείνῃ γυμνὸς καὶ ἔξυπόλυτος, ἀς διδάξῃ τὰ μαθηματικὰ εἰς ὅλους τοὺς ῥάπτας καὶ ὑποδηματοποιούς. "Αλλ ὅμως ὅλοι χρεωστοῦν νὰ γράψωσι καὶ νὰ ἀναγινώσκωσι τὴν γλῶσσαν, τὴν δποίαν ἔβυζασκν μὲ τὸ μητρικόν των γάλα.

"Η φροντὶς τῆς ὑγείας εἶναι τὸ πρῶτον ἥ μαλλον εἰπεῖν ἥ θάσις ὅλων τῶν καθηκόντων. "Η ἀρετὴ δὲν στέκει εἰς τὴν θεωρίαν, ἀλλ εἰς τὴν πρᾶξιν καὶ δταν ἥ ψυχὴ κατοικῇ εἰς ἀσθενὲς σῶμα, δμοιάζει τὸν τεχνίτην, δστις μὲ ὅλην του τὴν ἐμπειρίαν ἐμποδίζεται εἰς τὸ ἐργόχειρόν του, ἥ διότι τοῦ λείπουσι τὰ χρειαζόμενα ἐργαλεῖα, ἥ διότι εἶναι κατιωμένα καὶ παλαιά.

"Όλη πάντων ἡμῶν ἀπὸ πρώτης γενέσεως μέχρι τελευτῆς ἥ ζωὴ ἄλλο δὲν εἶναι, πλὴν ποτήριον συγκερασμένον ἀπὸ λυπηρὰ καὶ χαρμόσυνα καὶ ἥ σύγκρασις αὕτη εἶναι ἔργον τῆς Προοίας, διὰ νὰ μὴν ἀηδιάζωμεν ἀπὸ τὸ μέλι τῶν χαρμοσύνων, μηδὲ νὰ

ἀγανακτῶμεν πάλιν ἀπὸ τὴν πικρίαν τῶν λυπηρῶν, ἀλλὰ γὰρ κρατώ-
μεθα πάντοτε εἰς τὸ μέσον, τὸ ἐποίον διακρίνει τοὺς ἀληθεῖς ἄγ-
δρας ἀπὸ τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους.

1800—1832.

Μαρμαρογές.

‘Αριστοτέλους Π. Κουρτίδου.

«Ο ἀληθινὸς δάσκαλος μοιάζει μὲ τῇ λαμπάδᾳ τοῦ παπᾶ στὴν
Ἀγάσταση: λειώνει δίνοντας φῶς.

“Οταν φθάνω στὸ τέλος ἑνὸς σοφοῦ βιβλίου, καὶ κάγω τὸ λογα-
ριασμὸν τί ἔμαθα σχετικὰ πρὸς ὃσα δὲν γνωρίζω, θυμοῦμαι τὰ λό-
για τοῦ Νεύτωνος, ποὺ ὅποιον ἀναζητᾷ τὴν ἀλήθεια, τὸν παρο-
μοιάζει μὲ παιδὶ ποὺ μαζεύει σ' ἕνα κοχύλι λίγες σταλαγματίες
ἀπὸ τὴν ἀκροθαλασσιὰ τοῦ ἀπέραντου Ὡκεανοῦ.

Καὶ τί δὲν ἔκφράζει τὸ δημοτικὸ μας τραγούδι; Ποιὸς ζωγρά-
φισε καλύτερα τὴν ἀξιοπρέπεια γὰρ θγάλῃ κανεὶς πέρα μιὰ δουλειὰ
μόνο καὶ μόνο γιατὶ τὴν ἄρχισε, τὴν γτροπὴ τῆς δημοσθοχώρησης
καὶ τῆς παλινφδίας, ἀπὸ τὸ δημοτικὸ στίχο:

«Νεράδα, τώρα κίνησα· νιρέπομαι νὺ γυρίσω!»

“Η λαϊκὴ ἀντίληψη καθηγῶνει κάθε ἐργάτη σὲ μιὰ εἰδικότητα:
ἢ παπᾶς-παπᾶς ἢ ζευγάς ζευγάς: ὅποιος δουλεύει καὶ στὴν ἐκκλη-
σίᾳ καὶ στὸ χωράφι, κάνει ἀπιστία ἢ στὴν ἄγια τράπεζα ἢ στὸ
ἄλετρο ἢ καὶ στὰ δυό. Μὰ αὐτὸ τὸ φυλάκισμα τοῦ νοῦ σὲ μιὰ γνώ-
ση, τὸ σφίξιμο τῆς σκέψης σὲ μιὰ μέγκενη ποὺ μᾶς κάνει γὰρ θλέ-
πωμε μόνο μιὰ πλευρὰ τῆς ἀλήθειας, δημιουργεῖ τοὺς μονόπλευ-
ρους σοφούς, ποὺ εἰναι οἱ πιὸ ἐπικίνδυνοι ἀμαθεῖς. Ο ‘Ρεγάν, πα-
ρακινώντας τοὺς φοιτητὰς στὸ Παρίσιον νάχουν τὴν περιέργειά τους
ἀνοιγμένη σὲ κάθε ἀλήθεια, τοὺς θύμισε τὰ λόγια ἑνὸς σοφοῦ ῥαβδί-
νου: «Μέσα σ' ἕνα πιθάρι γεμάτο καρύδια χωροῦν ἀκόμα ἀρκετές
δικάδες σουσαμόλαδο». 1927.

•Η. Αθήνα.

Τ. Ψυχάρη.

Εισαγωγή. Τὸ τεμάχιον εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ ἔνα κεφάλαιον τοῦ *Ταξιδίου* τοῦ συγγραφέως, τὸ ὅποῖον ἐπιγράφεται «Οἱ ἀρχαῖοι». Τὸ βιβλίον του αὐτὸ δὲ Ψ. ἔγραψε τὸ 1886, ἐδημοσίευσε δὲ τὸ 1888. Εἰς αὐτὸ περιγράφει ἔνα ταξίδι του ἀπὸ τὸ Παρίσιο εἰς τὴν Ἀνατολήν, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατ’ ἀρχάς, ἐπειτα δὲ εἰς τὴν Ἰδιαιτέραν του πατρίδα τὴν Χίον καὶ τέλος εἰς τὰς Ἀθήνας. Μὲ τὸ ἔργον του αὐτό, τὸ ὅποῖον εἶναι κατὰ μέγα μέρος πολεμικὴ ἐναντίον τῆς καθαρευούσης γλώσσης, προσεπάθησε δὲ Ψ. ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ δημοτικὴ γλῶσσα, τὴν δποίαν πρῶτος αὐτός, (ῶς λέγει εἰς ἔνα κεφάλαιον τοῦ βιβλίου), ἔγραψε ὁραῖα καὶ σωστά, εἶναι γλῶσσα πλουσία, μὲ λέξεις πολυαριθμους καὶ ὁραιοτάτις, ὀρισμένην γραμματικὴν καὶ σύνταξιν, δυναμένη νὰ ἐκφράσῃ τὰς λεπτοτέρας ἰδέας καὶ τὰ δυσκολώτερα νοήματα, καὶ ἐπομένως ἀξία νὰ γίνη ἡ μοναδικὴ ἐθνικὴ γλῶσσα, καὶ εἰς τὸν πεζὸν ἀκόμη λόγον.

Δὲ μὲ μέλει τώρα νὰ πεθάνω! Μοῦ φτάνει ἡ ζωὴ, ἀφοῦ εἶδα τὴν Ἀθήνα. Ἐδῶ γεννήθηκε δὲ κόσμος. Ἐδῶ καὶ στὴν Ῥώμη μορφώθηκε ἡ Ἐερώπη. Μικρὸς τόπος καὶ γέμισε τὴ γῆ. Ἀπὸ δῶ μᾶς ἥρθανε καὶ νοῦς καὶ σκέψη κι ἰδέες. Ἀφτὴ μᾶς ἔκαμε ἀθρώπους. Ἀθήνα τὴ λένε, καὶ ποτὲς ὄνομα στὸν κόσμο, μὲ τόσο λίγες συλλαβέες, δὲ σήμανε τόσα. Φτάνει τόνομά της νὰ πῆσι καὶ τὰ λὲς δλα. Μὲ σέθιας τὸ χθόνιο ποὺ θέλεπεις, τονὲ διλέπαιε καὶ τότες οἱ μεγάλοι τὸν δρίζοντα ποὺ κοιτάζεις μὲ τόση χαρά, τὸν κοιτάζανε τὰ μάτια τους κάθε μέρα. Μέσα σ’ ἀφτὴ τὴν ἀτμοσφαίρα γεννιόντανε οἱ φωτερὲς ἰδέες, δραίνανε ποίηση καὶ φιλοσοφία. Ὅταν ἀνεβαίνανε οἱ γενναῖοι στὴν Ἀκρόπολη ἀπάνω, τὴν ἴδια θάλασσα θωρούσσανε ποὺ θωρεῖς τώρα καὶ σύ.

Μὲ πόση χάρη, μὲ πόση νοστιμάδα ἀράδιασε ἡ φύση τὶς κορφούλες καὶ τὰ βουναράκια ποὺ διλέπαιε γῦρο γῦρο στὴν Ἀθήνα! Τί ωραία, τί χαδεφτικὰ μορφὴ κατώρθωσε νὰ τοὺς δώσῃ! Μὲ τί γλύκα, μὲ πόση ἀγάπη ζουγράψιε κάθε γραμμή! Μὲ πόσο ρυθμὸ καὶ μέτρο, μὲ πόση ἀρμονία σκάλισε τὴ γῆ, ἔστρωσε τὰ περιγάλια

καὶ στρογγύλωσε τοὺς γιαλούς! Στόλισε τὴν Ἀθήνα μὲ τὶς πιὸ χαριτωμένες, μὲ τὶς πιὸ ἀπαλές της δημορφιές. Τὴν ἔκαψε μὲ πόθῳ καὶ χαρά, τὴν συγύρισε σὰν παιδί της. "Ολα τάχει ταιριασμένα· ἐδῶ τὰριστουργήματα τῆς τέχνης φαίνουνται σὰ γὰ δγήκανε ἀπὸ τὸ χῶμα, σὰ νὰ εἶναι τοῦ τόπου γεννήματα, ἀφοῦ καὶ τὰ πλάσματα τῆς φύσης ἔχουνε τόση φαιδρότητα καὶ τέχνη.

Αλώνια χώρα θὰ μείνῃς—καὶ μὴ σὲ μέλη! Μπορεῖ νὰ σὲ καταπατήσουνε οἱ βαρβάροι, μπορεῖ τὰ σκυλιά στὸν Παρθενώνα σου νὰ χυθοῦνε. "Ησυχη νὰ εἶσαι! Θὰ καταστραφοῦνε τὰ σκυλιά καὶ θὰ χαθοῦνε οἱ βαρβάροι μιὰ μέρα θὰ δέρνουνται καὶ θὰ κλαίνε γιὰ τὴν τόση τους τόλμη. "Εσύ πάντα θὰ δασιλέθης· ἐσύ θὰ στέκεσαι παντοτενά, γιατὶ ἔσένα πάντα σὲ κοιτάζει ή γλαφικομάτα μεγάλη Θεά, γιατὶ ἔσένα πάντα σὲ προσέχει τὸ πελώριο μάτι του Δία!

"Ἐδῶ ζοῦσε λαὸς μοναδικὸς στὴν ἴστορία. "Αλλος δὲ θὰ βρεθῇ ποὺ νὰ τοῦ μοιάζῃ μποροῦμε νὰ τῷχουμε κάφημα καὶ δόξα, μόλιν ὅτι καὶ μεῖς δὲ θὰ τοῦ μοιάξουμε ποτές. "Ο πιὸ πρόστυχος ἀθηρωπὸς ἔγνωιαθε μέσα του τί θὰ πῇ τέχνη καὶ ποίηση, ἥξερε, χωρὶς νὰ τοῦ τὸ μάθη κανεῖς, ποιό εἶναι τὸ καλὸ καὶ τώρατο. "Αλλο δὲν εἰχε δύσκαλο παρὰ τὴν φύση. Γιὰ νὰ γίνουν ἔργα μεγάλα, δὲ φτάνει ἔνας μόρο νὰ τὰ κάμψῃ χρειάζεται ή συνέργεια δλωνῶν· πρέπει νὰ τὰ καταλάθουνε ὅλοι, κι' ὅλοι νὰ τάρέσουνε. Καλλιτέχνης εἴτανε δὲ λαὸς ὅλος. Σὲ κάθε πέτρα χάραξε τὴν ἰδέα του· δὲ νοῦς του μπῆκε δούλικα μέσα σὲ κάθε μάρμαρο, σὲ κάθε στίχο. Στοὺς ναοὺς καὶ στὰ βιβλία, στοὺς Παρθενώνα τὸ μέτωπο καὶ τὶς κολόνες, μᾶς ἀφησε τὴν καλήτερή του διδαχή. Μᾶς ἔμαθε τί θὰ πῇ εἰλικρίνεια καὶ τέχνη. Ψεφιτὲς ἐδῶ δὲν ἔχει· δὲν ἔχει πολύπλοκες τεχνουργίες· βάλε μιὰ πέτρα πάγω στὴν ἄλλη καὶ δγήκε δὲ Παρθενός. Πιὸ ἀπλὰ μέσα, πιὸ ἀπονήρεφτοι τρόποι δὲ γίνουνται. "Ο Ἀθηναῖος δὲ γύρεθε νὰ θαμπώσῃ τὸν κόσμο, νὰ μᾶς γέλασῃ μὲ τέχνες, μὲ σοφίες, μὲ γύρους κι' ἀλλογύρους. Δὲν εἴτανε δ σκοπός τους νὰ φαγτάξουνε. "Ενα μόρο κυνηγούσανε, πῶς νὰ ποῦνε τὴν ἰδέα τους, πῶς νὰ τὴν παραστήσουνε ἀπλὰ καὶ φυσικά, γιὰ νὰ τὴν καταλάθῃ δὲ καθένας· δὲν τοὺς ἔμελε γιὰ τίποτις ἀλλο, κ' ἵσια ἵσια γιατὶ δὲν είχανε ἀλλο σκοπό, κατωρθώσανε κ' είχανε τόση τέχνη.

1888.

11. ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΕΡΓΑ.

‘Αποσπάσματα ἀπὸ τὴν «Τέχνην Ρητορικῆς».

Φραγκίσκου Σκούφου.

Σ ΜΑ' Περὶ βεβαιώσεως (σελὶς 192—194 τοῦ Εἰδήσου).

‘Η θεοίσις εἶναι τὸ τρίτον (⁽¹⁾) μέρος τοῦ λόγου καὶ ἔχει σκοπὸν μὲ ἀπόδειξες νὰ ἀποδεῖξῃ, καὶ μὲ ἐπιχειρήματα νὰ θεοίση^θ, τι εἴπεν ὁ ῥήτορας· τὸ δποῖον κάνει ὅχι μόνον ἀπόδειχνοντας τὸ ποθούμενον, ἀμμὶ λύοντας ἀκόμη κάθε ἀντιλογίαν καὶ δυσκολίαν τῶν ἀντιδίκων.’ Ήξευρε μόνον πώς δὲν φέρονται οἱ ἀπόδειξες ἀπλῶς καὶ ως ^φλάχῃ, ἀμμὶ διὰ νὰ ἔχουν περισσότερην δύναμιν, μὲ τέχνην, καὶ εἰς τρόπον ἐπιχειρήματος, διατὶ τότε ὡς σαΐτες πληγώνουσι, καὶ ὡς θελιές, διὰ νὰ εἰπὼ ἔτζι, πνίγουσι τὸν ἀντίπαλον.

Ἡ τάξις πάλιν, δποὺ ἔχει νὰ φυλάξῃ ὁ ῥήτορας εἰς τὸ νὰ βάλῃ τές ἀπόδειξες, εἶναι τούτη ὡς καθὼς ἔρμηνεύουσιν οἱ διδάσκαλοι ὅλοι τῆς ῥητορικῆς τέχνης· γῆγουν ἔχει νὰ μιμηθῇ τοὺς στρατηγοὺς εἰς τὸν πόλεμον, οἱ δποῖοι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ φουσσάτου θάγουσι τοὺς πλέα ἀνδρειωμένους διὰ νὰ ἀντισταθοῦσι εὐκολώτερα τῶν ἔχθρων, εἰς τὸ μέσον θάγουν τοὺς πλέα ἀσθενεῖς, διὰ νὰ τοὺς ἀναγκάζῃ ἢ ἀνδρεία τῶν πρώτων εἰς δριμοὺς μεγαλοψυχίαν, καὶ οὕτε πάλιν θάγουν ἄλλους γενναίους, καὶ μεγαλόψυχους, διὰ νὰ εἶναι ἡ ἐπίδια καὶ τὸ στήριγμα ὅλου τοῦ στρατεύματος. ‘Ο Νέστορας ὅχι μόνον γλυκύγλωσσος εἰς τὸ λέγειν, ἀμμὶ καὶ εἰς τὴν στρατηγικὴν τέχνην πρακτικὸς πολλὰ καὶ ἔξαίσιος, ἔτζι εύρίσκομεν εἰς τὸ τέταρτον τῆς Ἰλιάδος νὰ ἔκαμεν :

‘Ιππῆας μὲν πρῶτα σὺν ἵπποισι καὶ ὅχεσφιν,
πεζοὺς δὲ ἔξόπισθε στῆσεν πολέας τε καὶ ἐσθλούς,
ἔρκος ἔμεν πολέμοιο· κακοὺς δὲ ἐς μέσον ἔλασσεν,
ὅφρα καὶ οὐκ ἔθέλων τις ἀναγκαίῃ πολεμίζοι.

Εἰς δριμοὺς τρόπου καὶ ὁ ῥήτορας εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς θεοίσεως ἔχει νὰ βάλῃ τές πλέα στερεές καὶ δυνατές ἀπόδειξες, διατὶ οἱ πρῶτες εὐκολὰ τυπώνουνται εἰς τὴν διάγοιαν ἐκεινῶν δποὺ ἀκούουσι καὶ, ἀν ἔχουσι δύναμιν, εὐθὺς ἀκόμη τοὺς κυριεύουσι καὶ τοὺς γικοῦσι. ‘Ἀπέκει ἀς ἀκολουθήσουν οἱ πλέα ἀσθενεῖς, διατὶ οἱ ἀκού-

(1) Τὰ ἄλλα, ὡς ἀναφέρει προηγουμένως δ συγγραφεύς, εἶναι 1) τὸ προοίμιον, 2) ἡ διήγησις καὶ 3) δ ἐπίλογος.

οντες, νεγκημένοι ἀπὸ τῆς πρῶτες, δὲν τοὺς μέλει νὰ δώσουν τόσην ἀκρόασιν εἰς τὰ ἐπίλοιπα. Καὶ τέλος ἡς σμίξῃ ἄλλες, ὅπου νὰ ἔχουν καὶ ἔκεινες δύναμιν καὶ σφοδρότητα, διὰ νὰ βεβαιώσῃ τοὺς ἀκροατὰς εἰς τὴν πρώτην τως γγώμην, καὶ διὰ νὰ δείξῃ πώς δὲν τοῦ λείπουν ἀπόδειξες καὶ ἐπιχειρήματα στερεὰ καὶ ἀδαμάντινα ἔως εἰς τὸ τέλος τοῦ λόγου.

Περὶ ἀντιβολήσεως (σελὶς 351—5).

¶ Η ἀντιβόλησις, ὅπου εἰς ἄλλον τρόπον καὶ δέησις λέγεται, εἶναι ὅταν παρακαλοῦμεν Θεὸν ἢ ἀνθρώπους· καὶ τοῦτο διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὸ πρᾶγμα ἔκεινο, ὅπου ἐπιθυμοῦμεν, ἥξεντροντας πὼς ἡ παρακάλεσις ὅχι μόνον παρακινᾷ, ἀμμὴ καταπραῦνει καὶ κάθε θυμωμένην καρδίαν, καὶ ἔχει τόσην δύναμιν, ὅπου ἀρπάζει ἀπὸ τὰς χειρὰς τοῦ ἴδιου Θεοῦ τὰ ἀστροπελέκια καὶ φέρει εἰς σημεῖον τῆς νίκης τὴν χάριν ἔκεινην καὶ εὐεργεσίαν, ὅπου ἔξητα. Μὲ τὸ σχῆμα τῆς δεήσεως θέλω παρακαλέσει τὸν ἐλευθερωτὴν τοῦ κόσμου Χριστὸν νὰ ἐλευθερώσῃ μίαν φορὰν τὸ Ἑλληνικὸν Γένος ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν Ἀγαρηνῶν καὶ ἀπὸ τὰς χειρας τοῦ Ὀτωμανικοῦ Βριάρεως.

Φθάνει, κριτὰ δικαιότατε, φθάνει. "Εως πότε οἱ τρισάθλιοι Ἑλληνες ἔχουσι νὰ εύρισκωνται εἰς τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας, καὶ μὲ διπερήφανον πόδα νὰ τοῖς πατῇ τὸν λαιμὸν ὁ βάρβαρος Θράκης; "Εως πότε γένος τόσον ἔνδοξον καὶ εὐγενικὸν ἔχει νὰ προσκυνᾶ ἐπάνω εἰς δασιλικὸν θρόνον ἔνα ἄθεον τουλουπάνι, καὶ οἱ χῶρες ἔκεινες, εἰς τές δόποιες ἀγατέλλει ὁ ὀρατὸς τοῦτος ἥλιος, καὶ εἰς ἀνθρωπίνην μορφὴν ἀντειλας καὶ "Εσύ ὁ ἀόρατος, ἀπὸ ἥμισο φεγγάρι νὰ διασιλεύωνται; "Α! ἐνθυμήσου, σὲ παρακαλῶ, πὼς εἰσαι ὅχι μόνον κριτής, ἀμμὴ καὶ πατήρ, καὶ πὼς παιδεύεις, ἀμμὴ δὲν θαγατώνεις τὰ τέκνα σου. "Οθεν ἀνίσως καὶ οἱ ἀμαρτίες τῶν Ἑλλήνων ἐπαρκίνησαν τὴν δικαίαν σου ὀργήν, ἀνίσως καὶ εἰς τὴν κάμινον τῆς ἴδιας των ἀνομίας σου ἔχαλκευσαν τὰ ἀστροπελέκια, διὰ νὰ τοὺς ἀφανίσῃς ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς οἰκουμένης, "Εσύ, ὅπου εἰσαι ὅλος εὐσπλαγχνία, συγχώρησε καὶ σβῆσε ἔκεινα εἰς τὸ πέλαγος τῆς ἀπείρου σου ἐλεημοσύνης. "Ενθυμήσου, Θεάνθρωπε Ἰησοῦ, πὼς τὸ ἑλληνικὸν γένος ἐστάθη τὸ πρῶτον, ὅπου ἀνοιξε τές ἀγκάλες, διὰ νὰ δειχθῇ τὸ θεῖόν σου Εὐαγγέλιον, τὸ πρῶτον ὅπου ἔρριξε χαμαὶ τὰ εἰδῶλα καὶ κρεμάμενον εἰς ἔνα ξύλον σὲ ἐπροσκύνησεν ως Θεόν. Τὸ πρῶτον ὅπου ἀντιστάθη τῶν τυράννων, ὅπου

μὲ τόσα καὶ τόσα βάσανα ἐγύρευαν νὰ ξερριζώσουν ἀπὸ τὸν κόσμον τὴν πίστιν καὶ ἀπὸ τές καρδίες τῶν χριστιανῶν τὸ θεῖόν σου ὅνομα. Μὲ τοὺς ἔδρωτας τῶν Ἑλλήνων ηὕξανε, Χριστέ μου, εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην ἡ Ἐκκλησία σου. Οἱ Ἑλληνες τὴν ἐπλούτισαν μὲ τοὺς θησαυροὺς τῆς σοφίας, τοῦτοι καὶ μὲ τὴν γλώσσαν, καὶ μὲ τὸν κάλαμον, καὶ μὲ τὴν ἰδίαν ζωὴν τὴν ἐδιαφέντευσαν, τρέχοντες μὲ ἄπειρον μεγαλοψυχίαν καὶ εἰς τές φυλακές, καὶ εἰς τές μάστιγες, καὶ εἰς τοὺς τροχούς καὶ εἰς τές ἑξορίες, καὶ εἰς τές φλόγες, καὶ εἰς τές πίσσες, μόγον διὰ νὰ σβήσουν τὴν πλάνην, διὰ νὰ ξαπλώσουν τὴν πίστιν, διὰ νὰ σὲ αηρύξουν Θεάνθρωπον, καὶ διὰ νὰ λάμψῃ, δπού λάμπει ὁ ἥλιος, τοῦ Σταυροῦ ἡ δόξα καὶ τὸ μυστήριον. Οὐθενῶς εὔσπλαγχνος μὲ τὴν θεῖκήν σου παντοδυναμίαν κάμε νὰ φύγουν τὸν ζυγὸν τέτοιας βαρβαρικῆς αἰχμαλωσίας· ὃς φιλόδωρος καὶ πλουσιοπάροχος ἀνταποδότης, ἀνοίγοντας τοὺς θησαυροὺς τῶν θείων σου χαρίτων, ὕψωσε πάλιν εἰς τὴν προτέραν δόξαν τὸ Γένος, καὶ ἀπὸ τὴν κοπρίαν, εἰς τὴν ὅποιαν κάθεται, δός του τὸ σκῆπτρον καὶ τὸ βασιλεῖον. Ναί, σὲ παρακαλῶ, μὰ τὸ χαῖρε ἐκεῖνο, δπού ἔφερε τὴν χαρὰν εἰς τὸν κόσμον· μὰ τὴν θείαν σου ἐκείνην ἐνσάρκωσιν, εἰς τὴν ὅποιαν ὄντας Θεὸς ἐγίνηκες ἀνθρωπος, διὰ νὰ φανῆς μὲ τοὺς ἀνθρώπους φιλάνθρωπος· μὰ τὸ δάπτισμα, δπού μᾶς ἔπλυνεν ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν· μὰ τὸν Σταυρὸν δπού μᾶς ἀνοίξε τὸν παράδεισον μὰ τὸν θάνατον, δπού μᾶς ἔδωκε τὴν ζωήν· καὶ μὰ τὴν ἔνδοξον ἐκείνην Ἐγερσιν, δπού μᾶς ἀγένθασε εἰς τὰ οὐράνια. Καὶ ἀνίσως καὶ οἱ φωνές μου τοῦτες δὲν σὲ παρακινοῦσιν εἰς σπλαγχνος, ἀς σὲ παρακινήσουν τὰ δάκρυα, δπού μοῦ τρέχουν ἀπὸ τὰ ὅμιματα, καὶ ἀν δὲν φθάνουν καὶ τοῦτα, οἱ φωνές, οἱ παρακάλεσες τῶν Ἀγίων σου, δπού ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς τρισαθλίας Ἐλλάδος φωνιάζουσι. Φωνιάζει ἀπὸ τὴν Κρήτην ἔνας Ἄγδρέας, καὶ σὲ παρακαλεῖ, νὰ ἔξολοθρεύσῃς τοὺς Ἀγαρηγοὺς λύκους ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ βασίλειον, εἰς τὸ δόποιον ἐποίμανε τῆς Χριστιανύμου σου ποίμνης τὰ πρόδατα. Φωνιάζει ἀπὸ τὴν Πόλιν ἔνας Χρυσόστομος καὶ σὲ παρακαλεῖ, νὰ μὴ κυριεύεται ἀπὸ τοὺς ἔχθρούς του Υἱούς ἐκείνη ἡ χώρα, δπού μίαν φορὰν ἀφιερώθη τῆς Μητρὸς καὶ Παρθένου. Φωνιάζει ἡ Αἰκατερίνη καὶ δείχνοντάς σου τὸν τροχόν, εἰς τὸν δόποιον ἐμαρτύρησε, σὲ παρακαλεῖ δ τροχὸς πάλιν νὰ γυρίσῃ τῆς τύχης διὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Φωνιάζουσιν οἱ Ἰγγάτιοι ἀπὸ τὴν Ἀγτιόχειαν, οἱ Πολύκαρποι ἀπὸ τὴν Σμύρνην, οἱ Διονύσιοι ἀπὸ τές Ἀθῆνες, οἱ Σπυρίδωνες ἀπὸ τὴν Κύπρον, καὶ δείχνοντάς σου τοὺς λέοντας, δπού τοὺς ἔξεσχισαν, τές

φλόγες, όπου τούς ἔκαυσαν, τὰ σίδηρα, όπου τούς ἐθέρισαν, ἐλπίζουσιν ἀπὸ τὴν ἄκραν σου εὐσπλαγχνίαν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀπολύτρωσιν.

Γ') Περὶ ἀποσιωπήσεως. (σελὶς 387—390).

ΜΗ ἀποσιώπησις, ὅπου καὶ ἀποκοπὴ λέγεται, εἶναι ὅταν, τρέχοντας ὡς ταχύδρομος ποταμὸς εἰς τὸ λέγειν ή γλῶσσα, ἔξαίφνης ἀποσιωπᾷ, καὶ εἰς τὸν δρόμον τοῦ λόγου κόπτει τὴν φωνὴν καὶ τὸν λόγον φέρνοντας εὐθὺς καὶ κατὰ τὸ πρᾶγμα ἀριστίον τὴν αἰτίαν· ὁσάν:

"Ω βάρβαρος σκληροκαρδία τῶν μισοχρίστων τυράννων! Ήσαν βάσαγα εὔρηκε, διὰ νὰ ξερριζώσῃ ἀπὸ τὲς καρδίες τῶν Χριστιανῶν τὸν Χριστὸν καὶ τὴν πίστιν. Τροχούς, δποὺς ὑψώνογτας τὰ κορμιά, εὐθὺς τὰ ἑδύθιζαν καὶ εἰς τὸν τάφον ταύρους, δποὺς τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους ἔκκναν νὰ μουγκρίζουν ὡς ἀλογα ζῷα φλόγες, δποὺς ἔσθηγαν τὴν ζωήν λάδια, θολίμια, δποὺς θράζοντας ἔφερναν τὸ κρύος τοῦ θανάτου. 'Ο ἔνας ἐψήνετο εἰς τὲς σχάρες, ὁ ἄλλος ἐδύθιζετο εἰς τὲς πίσεις· τοῦτος ἐπάγων μέσα εἰς τὰ χιόνια, ἐκεῖνος ἐφλέγετο ἐπάνω εἰς τὰ κάρδουνα. 'Ιδες, πόσους ρίπτουσι εἰς τὴν θάλασσαν, πόσους κρεμοῦσι εἰς τὸν ἀέρα, πόσους πληγώνουσι μὲ τὲς μάστιγες, πόσους θερίζουσι μὲ τὴν μάχαιραν. 'Εδῶ δένονται εἰς τὲς ὁρὲς τῶν ἀλόγων, δποὺς τρέχοντας τοὺς ξεσχίζουν εἰς τὸ μέσον, ἐκεῖ εἰς τὰ σκκιὰ μὲ τοὺς ὅφεις, δποὺς μὲ τὸ φαριάκι τοὺς κάγουν νὰ δοκιμάσουν καὶ τὴν πικρότητα τοῦ θανάτου. 'Αλλοῦ τοὺς γδέρνουσι μὲ τὰ ξυράφια, τοὺς ἑδγάνουν τὰ δόντια μὲ τὰ σίδηρα, ζωγτανούς τοὺς θάπτουν μὲ τὲς πέτρες, γυμνούς τοὺς καίουν μὲ τὲς λαμπάδες, τοὺς ρίπτουν ἀπὸ τὰ ὅρη, τοὺς καρφώνουσιν εἰς τὰ δένδρα. Εἰς τὰ θέκτρα τροφὴ τῶν λεόντων, εἰς τὲς στράτες παιγνιού τῶν παιδίων, εἰς τὲς φυλακές... 'Αμπη δὲν ἔχω τόσα λόγια νὰ διηγηθῶ δλους τοὺς τρόπους, μὲ τοὺς δποίους οἱ Μαξέντιοι, οἱ Νέρωνες, οἱ Διοκλητιανοί, καὶ οἱ ἄλλοι διώκται τῆς ἐκκλησίας καὶ διηρέται τοῦ διαβόλου ἐλέγχισαν νὰ σδήσουν τὴν πίστιν καὶ νὰ ξορίσουν ἀπὸ τὸν κόσμον τὸ σύνομα τοῦ Χριστοῦ.

Νὰ καὶ ἄλλο παράδειγμα, εἰς ὑπόθεσιν πλέα χαριμόσυνον, ηγουν εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος.

Στραφῆτε, ὡ Χριστιανοί, γὰ ἰδῆτε τὸν Δεσπότην Χριστόν, δπούς γυκῶντας τὴν δύναμιν ὅλην τοῦ θανάτου, ἀναστήθη τροπαιοφόρος.

Καὶ ἀν ἐπικράνθητε εἰς τὸ πάθος, χαρῆτε τώρα εἰς τὸν θρίαμβον. Ὡδέτε, ὅχι πλέα ἀκάνθες, ἀμμὴ ἀστέρες τοῦ στεφανώνουν τὴν κορυφήν· δὲν τρέχει πλέα αἷμα, ἀμμὴ δόξα ἀπὸ τές πληγές· δὲν φαίνεται ὡς τὸ πρότερον γυμνὸς εἰς ἔνα ξύλον, ἀμμὴ στολισμένος μὲ τὰ κάλλη τοῦ οὐραγοῦ ἀκτινοθόλος ἀστράπτει· τὰ αὐτιά, ὅπου ἤκουσαν τές θλαστημάτες τῶν Ἱουδαίων, τώρα εὐφραίνονται μὲ τὰ τρισάγια τῶν ἀγγέλων· ἡ γλῶσσα, ὅπου ἔσταζε χολήν, τώρα στάζει ἀμβροσίαν καὶ γένταρ· καὶ ὅπου σκληρὰ καρφιὰ ἐκαταξέσχισαν τὴν θεῖκὴν σάρκα, ἐκεῖ ἀνθοῦσι πορφυροστόλιστα ρόδα. Ὡ, πόσες, καὶ πόσες Χάριτες τοῦ πετοῦσι τριγύρω εἰς τὸ πρόσωπον. Ὡ, πόσοι καὶ πόσοι Γαλαξίες τοῦ λευκαίνουσι τὸ εὑμορφον μέτωπον. Ὡ πόσα.... Ἀμμῇ ἀφῆτε με γὰρ ὅλεπω θέαμα τόσης εὐμορφίας. Καὶ ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐμπορεῖ γὰρ τὸ ἔξιγγήσῃ ἡ γλῶσσα, ἀς τὸ χαροῦσι καν τῆς διαγοίας τὰ ὅμιματα.

1681.

Διεδαχὴ

τῇ Ἀγέᾳ καὶ Μεγάλῃ Παρασκευῇ, εἰς τὸ Σωτήρεον
Πάθος.

Ἐλια Μηνιάτου.

«Περίλυπος ἐστὶν ἡ ψυχή μου ἔως θανάτου». (Ματθ. κε'').

Δύο μεγάλα καὶ παράδοξα θαύματα εἶδεν ὁ ἀνθρωπὸς εἰς τὸν κόσμον· ἔνα Θεὸν νὰ κατέβῃ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν γῆν γὰρ γέννη ἀνθρωπὸς, καὶ αὐτὸν τὸν Θεὸν καὶ ἀνθρωπὸν γὰρ ἀνέδηγαν ἀποθάνη ἐπάνω εἰς ἔνα σταυρόν. Τὸ ἔνα ἐστάθη ἔργον μιᾶς ἀκρας σοφίας καὶ δυνάμεως, τὸ ἄλλο ἔργον μιᾶς ἀκρας φιλανθρώπου ἀγάπης· πλὴν καὶ τὰ δύο ἔλαθον περιστατικὰ πολλὰ διάφορα. Εἰς τὸ πρῶτον θαῦμα, ὅταν ὁ Θεὸς ἔγινεν ἀνθρωπὸς, ἐκαμε κοινὴν πανήγυριν ὅλην ἡ κτίσις: ἀγγελοι εἰς τὸν οὐρανὸν ἔψαλλον χαρμόσυνον διοξολογίαν: ποιμένες εἰς τὴν γῆν ἔχόρευον διὰ τὰ εὐαγγέλια τῆς σωτηρίας, καὶ τῆς χαρᾶς· καὶ βασιλεῖς ἥλθον ἐξ ἀνατολῶν, καὶ ἐπροσκύνησαν μὲ δῶρα τὸν νεοτεχθέντα Δεσπότην. Εἰς τὸ δεύτερον θαῦμα, ὅταν ὁ Θεάνθρωπος ἀπέθανεν ἐσταυρωμένος, ὡσὰν κατάδικος, ἐν μέσῳ δύο λγγαῖσιν, ὁ ἄνω καὶ κάτω κόσμος ἐθρήνησεν·

δούρανδος ἐσκέπασε μὲν θαύματον σκότος τὸ πρόσωπον· ἢ γῆ ἐσείσθη ἐκ θεμελίων ἀπὸ τὸν τρόμον, αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν. Ἐκείνη ἐστάθη μία λαμπρὰ νύκτα, πρόξενος παγκοσμίου χαρᾶς, καὶ ἀγαλλιάσεως ἐτούτη μία σκοτεινὴ ἡμέρα, ἀφοριὴ λύπης, καὶ ἀδημονίας· εἰς ἐκείνην ἔκαμεν δῆσην εὐεργεσίαν ἐδύνατο γὰρ κάμη οὐ Θεός πρὸς τὸν ἄνθρωπον· εἰς ἐτούτην ἔκαμεν δῆσην παρανομίαν δύναται γὰρ κάμη ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸν Θεόν.

Δίκαιον ἔχεις γὰρ λέγης. Ὡς Θεάνθρωπε καὶ τεθλιψμένες Ἰησοῦς· «περὶ λινποστὶν ἥστιν ἡ ψυχή μου ἐώς θανάτου»· πολλὰ εἶναι τὰ πάθη σου, μεγάλη εἶναι ἡ λύπη σου· πάθη τόσον πολλά, δὲν ἐδάσταξεν ἀκόμη ἄνθρωπου ὑπομονὴν· λύπη τόσον μεγάλη, δῆσην δὲν ἐδοκίμασεν ἄνθρωπου καρδία. Καὶ ἀληθινά, Χριστιανοί, δῆσον ἐγὼ ἐξετάζω γὰρ εὕρω ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἄνθρωπους κανένα ἄλλο παράδειγμα, τόσον εὐρίσκω καὶ τὸν πόνον του εἰς τὸ πάθος, καὶ τὴν λύπην του εἰς τὸν πόνον, ἀσύγκριτον. Μέγας ἦτον ὁ φθόνος τοῦ Καίνου ἐναντίου τοῦ ἀδελφοῦ· ἀλλὰ πολλὰ μεγαλύτερος ὁ φθόνος τῶν ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων ἐναντίου τοῦ Κυρίου· καὶ ὁ ἀδικος φόνος τοῦ Ἀδελφοῦ δὲν εἶναι γὰρ συγκριθῆται μὲν τὸν σταυρικὸν θάγατον τοῦ Ἰησοῦ. Μεγάλη ἡ ὑπομονὴ τοῦ Ἰσαάκου, δταν ἔμελλε γὰρ θυσιασθῆται ἀπὸ τὸν Ἀβραὰμ τὸν πατέρα του· πολλὰ μεγαλύτερη τοῦ Ἰησοῦ, διόπου ἀληθινὰ ἐθυσιάσθη ἀπὸ τὸν οὐράνιον Πατέρα του εἰς τὸ μῆσος τῶν ἐχθρῶν του. Μεγάλη ἡ δυστυχία τοῦ Ἰωσήφ, γὰρ πωληθῆται ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του, γὰρ συκοφαντηθῆται ἀπὸ μίαν γυναῖκα, καὶ γὰρ σφαλισθῆται πάσῃ πταίστης εἰς μίαν φυλακήν· μεγαλύτερη τοῦ Ἰησοῦ, γὰρ πωληθῆται ἀπὸ τοὺς μαθητάς του, γὰρ κατηγορηθῆται ἀπὸ τὴν συναγωγήν, γὰρ συρθῆται ἀπὸ κριτήριον εἰς κριτήριον ὁσάννα καταδίκης. Μεγάλη ἡ καταφρόνησις τοῦ Δαβὶδ· ὁ Ἰδιος υἱὸς γὰρ τὸν διώξεη ἀπὸ τὸν θαυματικὸν θρόνον, οἱ ὑπῆκοοι του γὰρ τὸν ἀπαρατήσωσιν, οἱ δοῦλοι του γὰρ τὸν κυνηγοῦσι μὲν πέτρες, καὶ γὰρ τὸν συντροφεύουσι μὲν ὕδρεις, δταν αὐτός, φεύγοντας, μὲν γυμνὰ πόδια ἀνέβαινεν εἰς τὸ Ὁρος τῶν Ἐλασιῶν· μὰ δὲ Ἰησοῦς, παραίτημένος ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, δειμένος ἀπὸ τοὺς στρατιώτας, στεφανωμένος μὲν ἀκάνθας, φορτωμένος μὲν τὸν Σταυρόν, συντροφευμένος ἀπὸ τὰς ὀλασφημίας καὶ ὀνειδισμοὺς ὅλης μιᾶς πόλεως, γὰρ ἀναβαίνηται εἰς τὸν Γολγοθᾶν διὰ γὰρ λάθη ἀπιμον θάγατον, ἀνάμεσα εἰς δύο ληγστάς, τοῦτο δὲν εἶναι ἔνα ἐλεεινότερον θέαμα; Ὁμολογῶ πώς πολὺς ἦτον ὁ πόνος τοῦ Ἰών, ὑστερημένου ἀπὸ τὰ πατέρια, καὶ ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα, πεσμένου εἰς μίαν κοπρίαν, πληγωμέ-

νου ἀπὸ κεφαλῆς ἔως ποδῶν· μὰ αὐτὸς ἡτον ἔνας τύπος, μία σκιὰ τῶν πόνων, καὶ τῶν πληγῶν τοῦ πολυπαχθοῦ Υἱοῦ τῆς Παρθένου. Πολλὰ ἡτον καὶ τὰ πάθη, ὅποι ἔλασθον, ἐκείνων μετέπειτα, δσοι ἐμψήθησαν τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, τῶν ὄγίων Μαρτύρων· ἀλλ᾽ ἐκείνα ἡτον πάθη τοῦ σώματος, ἀνάμεσα εἰς τὰ ὅποια ἔχαιρεν ἡ ψυχὴ· ἐκείνα ἡτον καὶ θάνατος καὶ τιμῇ ἐκείνα ἡτον καὶ μαρτύριον, καὶ στέφανος· τὸ δὲ πάθος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἴγαι πάθος καὶ σώματος καὶ ψυχῆς· ὅλον πάθος χωρὶς καμψίαν παρηγορίαν, θάνατος ὅλος ἀτιμία, μαρτύριον ὅλον λύπη, καὶ λύπη θανάσιμος· «περὶ λυπῆς ἐστὶν ἡ ψυχὴ μού ἔως θανάτου».

Ἐγὼ ηὔεύρω, διὰ τί τέλος οἱ διδάσκαλοι κηρύττουσι τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ· διὰ νὰ παρακινήσωσι δηλαδὴ τοὺς Χριστιανοὺς εἰς συμπάθειαν καὶ εἰς δάκρυα. Ἐγὼ δὲν ἔχω τοιοῦτον σκοπόν, διατί τοιοῦτον σκοπὸν δὲν εἶχε καὶ ὁ Χριστός, ὅταν ἐπήγιαν νὰ ἀποθάνῃ· «Θυγατέρες Ἱερουσαλήμ», ἔλεγε, (Δουκ. κγ') «μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ, πλὴν ἐφ' ἔαυτὰς κλαίετε, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν»· ἀμαρτωλοί, δσοι ἔως τώρα εἰσθε ἀμετανόητοι, κλαίετε, σᾶς λέγω καὶ ἔγώ, τὴν ἀμαρτίαν σας, κλαίετε τὴν κακίαν σας, κλαίετε τὴν κόλασίν σας, καὶ κλαίετε δροῦ τὴν δυστυχίαν τῶν τέκνων σας, εἰς τὰ ὅποια ἀφήνετε εἰς κληρονομίαν τὸ κακὸν παράδειγμα μᾶς διεστραχμένης ζωῆς· δὲν θέλων δὲ κλαύσετε τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ· θέλω μόνον νὰ ἀκούσετε, ἀνάμεσα εἰς ὅλα τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ, ποιῶν ἐστάθη τὸ μεγαλύτερον, διὰ τὸ ὅποιον λέγει παραπονεμένος: «περὶ λυπῆς ἐστὶν ἡ ψυχὴ μού ἔως θανάτου».

Οταν δὲ οἱ τοῦ Θεοῦ ἐκατέδη εἰς τὴν γῆν καὶ ἐσαρκώθη, ἐφόρεσε (διὰ νὰ εἰπῶ ἔτζι) ὡσάν δύο ἐνδύματα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἔνα, τὴν ἀνθρώπινον σάρκα, τὴν ὅποιαν προσέλαβε καθ' ὑπόστασιν· «ὅς Λόγος σὺν ἐγένετο» (Ἰωάν. α')· ἀλλο, τὴν ἀνθρωπίνην ἀμαρτίαν, τὴν ὅποιαν ἐδάσταξε διὰ συγκατάθασιν· θίθεν λέγει δὲ Ηαυλος (6' πρὸς Κορ. ε') «τὸν μὴ γνόντα ἀμαρτίαν (ἥγουν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν) ἀμαρτίαν ἐποίησε»· [καὶ πάλιν (πρὸς Γαλ. γ') «Χριστὸς ἐξηγόρασεν ἡμᾶς ἐκ τῆς κυτάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα». Μὲ τὸ ἔνδυμα τῆς ἀνθρωπίνης σαρκὸς ἐφάνη ἔνας ἀναμάρτητος ἀνθρωπός, εἰς ὅλην του τὴν ζωήν· «ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ». Μὲ τὸ ἔνδυμα τῆς ἀνθρωπίνης ἀμαρτίας, ἐφάνη τώρα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ

πάθους, ώσταν ἄγθρωπος ἀμαρτωλός, καὶ γῆτον ἐκεῖνος δὲ ἀκακος καὶ καθαρὸς ἀμνός, φορτωμένος τὴν παχύδαιμον ἀμαρτίαν, διποὺ ἐπρο-
εῖδεν ἄγωθεν δὲ Ἡσαῖκας (κεφ. ιγ') καὶ ἔδειξε κατόπιν δὲ Ἰωάννης δ
Βαπτιστής: «ἴδε δὲ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, δὲ αἰρῶν τὴν ἀμαρτίαν τοῦ
κόσμου» (Ἰωάν. α'). Μὲ τέτοιον ἔνδυμα, μέσα εἰς τὸν κῆπον Γεθ-
σημανῆ παρηγιάζεται εἰς τὸν ἄγαρχόν του Πατέρα, τὸν διποτὸν
τρεῖς φορὲς παρακαλεῖ νὰ τὸν παραιτήσῃ ἀπὸ τὸ πικρὸν καὶ θαγα-
τηφόρον ποτήριον: «Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπὸ ἐμοῦ τὸ
ποτήριον τοῦτο». Ἀλλος δὲν τοῦ εἰσακούει πρῶτος γρά-
φει εἰς τὸν οὐρανὸν τὴν ἀπόφασιν τοῦ θανάτου του, διποὺ ἔγραψε
εἰς τὴν γῆν δὲ Πιλάτος δὲν τοῦ κάνει ἀλλην χάριν, παρὰ νὰ πέμψῃ
ἔναν ἄγγελον νὰ τὸν παρηγορήσῃ εἰς τὴν πολλὴν ἀγωγίαν του·
«ἄφθητος ἀντιφέρει ἄγγελος ἀπὸ οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτὸν» (Λουκ. κδ').
Μὰ πᾶς δὲ Θεὸς καὶ Πατὴρ δὲν εἰσακούει τοῦ μονογενοῦς του υἱοῦ,
πρὸς τὸν δόποιον ἑνεδίαιώσεν, «ἔγώ πάντοτε σοῦ ἀκούω ;» δὲ Θεός,
διποὺ ἀλλην φοράν ἐλυπήθη τὸν υἱὸν ἐνδὸς ἀγθρώπου, τὸν Ἰσαάκ,
καὶ δὲν τὸν ἀφῆσε νὰ θυσιασθῇ, τώρα δὲν λυπεῖται τὸν ἴδιόν του
υἱόν, ἀλλος αὐτὸς μάλιστα τὸν θέλει ἀποθαμένον; Ναι, λέγει δὲ Ἀ-
πόστολος: εἰς τέτοιον σχῆμα, ἥγουν ώσταν ἀμνόν, διποὺ σηκώνει τὴν
ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, δὲν τὸν στοχάζεται ώσταν υἱόν του, καθὼς
τὸν εἶδεν εἰς τὸ Θαρώρ, εἰς τὸν Ἱαρδάνην, διὰ νὰ τοῦ εἰπῇ πάλιν:
«οὗτος ἐστὶν δὲ υἱός μου δὲ ἀγαπητός», τὸν στοχάζεται ώσταν ἔνα
ἀμαρτωλόν, ἐνδεδυμένον μὲ δλην τὴν παχύδαιμον ἀμαρτίαν δθευ
δὲν τὸν λυπεῖται δλότελα, καὶ τὸν παραδίδει εἰς τὸν θάνατον· «τοῦ
ἴδιου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλος ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐ-
τὸν (πρὸς Ρωμ. η')». Καὶ διὰ τί τέλος; διὰ νὰ διπάγῃ νὰ προση-
λώσῃ εἰς τὸν σταυρὸν τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο ἔνδυμα τῆς ἀμαρτίας διὰ
νὰ πληρώσῃ μὲ τὸ αἷμα του τὴν θείαν δικαιοσύνην διὰ νὰ ἔξιλεώ-
σῃ τὸν Θεόν διὰ νὰ δικαιώσῃ τὸν ἄγθρωπον· «ἴνα δημεῖς γενώμεθα
δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ (Β' πρὸς Κορ. ε')».

Τέτοιας λογῆς δὲ Ἰησοῦς ἐγκαταλειπμένος καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν
ἀπὸ τὸν θείον του Πατέρα, διποὺ μίαν φοράν παρέδωκεν αὐτόν καὶ
εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τοὺς μαθητάς του, τῶν δόποιων μερικοὶ ἀπεκοιμή-
θησαν, οἱ δὲ ἐπίλοιποι τὸν ἀφησαν καὶ ἔψυγον μοναχὸς χωρὶς
καμμίαν βοήθειαν, ἀρχιγῆρος νὰ λυπῆται, καὶ νὰ ἀδημονῇ, καὶ ἀπὸ
τὸν πολὺν ἀγῶνα τῆς τεθλιμένης ψυχῆς, νὰ ἰδρώνῃ τὸ αἷμα (Λουκ.
• 22'). Ἐγώ ἥθελα εἰπεῖ, πώς ἐπειδὴ καὶ μέσα εἰς ἕνα κῆπον, εἰς
τὸν Παράδεισον τῆς τρυφῆς, ἐγράφησαν ἐκεῖναι αἱ δύο φοβεραὶ

ἀποφάσεις· ή μία, δύον καταδικάζει τὸν Ἀδάμ εἰς ἔρωτα· «ἐν ἔρωτι τοῦ προσώπου σου φαγῆ τὸν ἄρτον σου»· ή ἀλλη, δύον καταδικάζει τὴν Εὔαν εἰς λύπην· «ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα», πάλιν εἰς ἔνα κῆπον τοῦ χωρίου Γεθσημανῆ ἔρωγει δὲ Ἰησοῦς, διὰ νὰ πληρώσῃ διὰ τὸν ἔρωτα τοῦ Ἀδάμ καὶ λυπεῖται, διὰ νὰ πληρώσῃ διὰ τὴν λύπην τῆς Εὔας· καὶ ἔτι νὰ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν παλαιὰν ἑκείνην ἀράν τοὺς Προπάτορας. Μὰ ἐγὼ ἀπορῶ καὶ ἔξισταιμαι, διὰ τὸν βλέπω τόσον περισσά νὰ ἀγωνίζεται, καὶ νὰ λέγῃ μὲν ἔνα διαθύτατον ἀναστεναγμόν· «περὶ ίλυπος ἐστὶν ἦ ψυχή μου ἔως θανάτου». Ἐκείνος πρωτύτερα εἶπε, πώς τὸ πάθος καὶ ὁ σταυρὸς εἰναι· ή δόξα του· «νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου». ἑκείνος δέχεται μὲν ὅλην τὴν ὑπομονὴν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός: «Πάτερ, οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ᾽ ὡς σύ, γενηθήτω τὸ θέλημά σου». ἑκείνος δέχεται ὅλην τὴν προθυμίαν πρὸς τοὺς μαθητάς· «ἔγειρεσθε, ἀγωμεν». Καὶ τώρα ἀδημονεῖ, ἀγωνίζεται, ἔρωνται αἷμα; λυπεῖται, καὶ η λύπη του σχεδὸν τὸν φέρνει εἰς θάνατον; «Περὶ ίλυπος ἐστὶν ἦ ψυχή μου ἔως θανάτου». Ἀγάμεσα εἰς δσα ἔχει νὰ πάθῃ, τί είγαι ἑκείνο δύον τόσον τὸν λυπεῖ;

+ Τάχα ή προσδοσία τοῦ Ἰούδα; Βέβαια εἰς αὐτὴν δύο πράγματα ήμποροῦσι περισσά νὰ λυπήσωσι τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰησοῦ. Ἐνα· μία μεγάλη καταφρόνησις. Θέλω νὰ εἰπῶ, πώς δὲ Ἰούδας δὲν τὸν ἐγνώρισε διὰ υἱὸν Θεοῦ, τὸν ἐγνώριζεν δημος, διὰ ἔνα ἀνθρωπον, δύον εἰχε μίαν δύναμιν θείαν νὰ κάμη ἀπειροθ θαύματα. Ἐνας Ιατρός, διὸν μὲν ἔνα λόγον τοῦ στόματος, η μὲν ἔνα ἐγγίζιμον τῆς χειρὸς φωτίζει τυφλούς, καθαρίζει λεπρούς, Ιατρεύει ἀσθενεῖς, ἀνασταίνει νεκρούς, ἔνας θαυματοποιὸς Προφήτης, δύον προλέγει τὰ μέλλοντα, διὸν γνωρίζει τὰ κρύφαια, δύον περιπατεῖ ἀδρόχως ἐπάνω εἰς τὴν θάλασσαν, δύον ἔσουσιάζει τοὺς ἀνέμους, δύον διώκει τοὺς δαίμονας, δύστυχοισμένες Ἰούδα, τί ἀξίζει; Καὶ τέτοιον ἀνθρωπον πωλεῖς διὰ τριάκοντα ἀργύρια; Μὲ ἀλλα τόσα ἐνομοθέτησεν δὲ Μωϋσῆς νὰ πληρώνεται δὲ φόνος ἔνδος δούλου· τόσον καταφρονεῖται δὲ Ἰησοῦς! Ἀλλο· ὑπομονὴ νὰ πωλεῖται, μὰ νὰ πωλεῖται ἀπὸ στολον; τί κακὸν παράδειγμα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν! οἱ ἀπόστολοι νὰ πωλοῦσι τὸν Χριστόν; ήγουν οἱ ἱερεῖς τὴν θείαν Χάριν; Μεγάλον πρᾶγμα! Ἀγάμεσα εἰς τοὺς ἀπόστολους ἑκείνος μόνος ἐκολάσθη, δύον ἥγάπτα τὰ ἀργύρια κατηραμένη φιλαργυρία, πρώτη καὶ κυρία ἀφορμή, διὰ τὴν δποίαν καὶ τὴν πίστιν μας προσδίδομεν, καὶ τὴν ψυχὴν μας κολάζομεν!... Ἀλλὰ μὲ δλα ταῦτα ἐγὼ διέπω δτι

ἔ ἀγεξίκακος Ἱησοῦς, καὶ ὑποδέχεται τὸν Ἰούδαν, δὲν συγχαίνεται τὸ δόλιόν του φίλημα, μάλιστα διὰ πολλὴν συμπάθειαν τὸν δινομάνει φίλον : «φίλε, ἐφ' ᾧ πάρει ;» Διὰ ποιὸν λέγει λοιπόν : «Περίλυπος ἐστὶν οὐ ψυχή μου ἔως θανάτου ;»

Ἴσως διὰ τὸ ῥάπισμα, διποὺ τοῦ ἔδωσεν ἔνας ὑπηρέτης ἀχρεῖος καὶ τολμηρός.

Συρόμενος ἀπὸ δληγη τὴν σπεῖραν, ἀπὸ τὸν χιλίαρχον, καὶ ἀπὸ πλῆθος ὑπηρετῶν, δεμένος δπίσω τὰς χεῖρας ὡσάν κατάδικος δ Ἱησοῦς φέρεται πρῶτον εἰς τὸ παλάτιον τοῦ ἀρχιερέως Ἀγγα, καὶ ἐδῶθεν πρὸς Καΐάφαν, δπου Γραμματεῖς, δπου Φαρισαῖοι, δπου Πρεσβύτεροι, δπου ὅλον τὸ συνέδριον τῆς Συναγωγῆς· ὅλοι μὲ τὸ στόμα ἀγοικτὸν εἰς κατηγορίαν, ὅλοι μὲ καρδίαν φαρικαεμένην ἀπὸ τὸ μῆσος, ὅλοι μὲ μίαν σύμφωνον γνώμην, πὼς ἔνας τέτοιος ἀνθρωπος εἰναι ἀξιος θανάτου, ἀξιος νὰ ἀποθάνῃ· «ἔνοχος θανάτου ἐστίν.» Ἐδῶ σᾶς παρακαλῶ γὰ στοχασθῆτε, Χριστιανοί : οἱ Ἱερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐμίσουν πολλὰ τὸν Χριστὸν διὰ τὸν φθόνον τους· αὐτοὶ ἡτον τυφλοί, τυφλῶν δδηγοί, καὶ δὲν ἡμιποροῦσαν νὰ βλέπωσι τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ, οὔτε νὰ ἀκούωσι τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, δπου ἡτον ἔνα σύράνιον φῶς, τὸ φωτίζον πάντα ἀνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον· μὰ δ κοινὸς λαὸς τὸν ἡγάπα· ἔδλεπε μὲ πολλὴν ἔκστασιν τὰ θαύματά του· ἤκουε μετὰ χαρᾶς τὴν διδασκαλίαν του· μάλιστα τόσες φορές, δπου οἱ Ἱερεῖς καὶ Φαρισαῖοι ἐμελέτησαν νὰ τὸν θανατώσωσιν, ἐφοδιῦντο τὸν κοινὸν λαόν. Μὰ τώρα, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, ὅλοι συμφώνως, Ἱερεῖς καὶ Φαρισαῖοι, καὶ ὅλος ὁ κοινὸς λαός, ἀνδρες, γυναικες, παιδία, νέοι καὶ γέροντες, ὅλοι τὸν θέλουσι ἀποθαμένον· «ἔνοχος θανάτου ἐστίν.» Τί παρεκίνησε τὸν κοινὸν λαόν; τί τὸν ἐπλάνεσεν ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ; Τίποτες ἄλλο, παρὰ η ὑπόκρισις τῶν Ἱερέων, καὶ Φαρισαίων. Οἱ Φαρισαῖοι, φιλάργυροι καὶ ὑπερήφανοι, δὲν εἰχαν διὰ κρῆμα γὰ καταφάγωσιν δλάκερα τὰ σπίτια τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν· δὲν ἐλογίαζαν ἀμαρτίαν νὰ θέλουσιν δλοῦθεν τὰς πρωτοκαθεδρίας, καὶ τὰ προσκυνήματα τῶν ἀνθρώπων· αὐτὴ η φιλαργυρία, αὐτὴ η ὑπερηγφάνεια ἡτον κρυφή, καὶ ὁ κοινὸς λαὸς δὲν τὴν ἔδλεπε· ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος αὐτοὶ ἔκαναν τὴν προσευχήν τους εἰς τὰς πλατείας τῆς πόλεως, αὐτοὶ ἐφόρουν κάποια μακρὰ κράσπεδα, καὶ πλατεία φυλακτήρια· τοῦτα ἡτον φανερά, καὶ τὰ ἔδλεπεν ὁ κοινὸς λαός· οἱ Φαρισαῖοι τὰς μεγάλας ἐντολὰς τοῦ νόμου, δὲν τὰς ἐψηφοῦσαν δλότελα· ἢθελες ἔνα ψευδομάρτυρα; τοῦτος ἡτον ἔνας Φα-

ρισαῖος· ἥθελες ἔνα πλεονέκτην; τοῦτος ἡτον ἔνας Φαρισαῖος ἀποδεκατοῦσαν διμως τὸ ἄνηθον, καὶ τὸ κύμινον ἐκεῖναι αἱ μεγάλαι καὶ ἀληθιναὶ παρανομίαι ἡτον κρυφαῖ· ἐτοῦται αἱ μικραὶ καὶ ψεύτικαι ἀρεταὶ ἡτον φανεραῖ· διθεν δὲν δικινδυ λαδες τους ἐπροσκύνα δια ἀγίους. Οἱ Ἱερεῖς πάλιν, τυφλοὶ εἰς τὴν ἀμάθειαν, φαρμακεμένοι ἀπὸ τὸν φθόνον· μὰ τοῦτα ἡταν κρυφὰ καὶ δὲν τὰ ἔθλεπεν δὲν κοινὸς λαδές· ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐφαίγοντο μεγάλοι ζηλωταὶ τοῦ νόμου· δὲν Ἰούδας τους ἔρριψε τὰ ἀργύρια, δὲν τὰ ἔγγιξαν, διατὶ ἡτον τιμὴ αἴματος· «οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἴματος ἔστιν»· δὲν ὑπῆρχαν εἰς τὸ Πραιτώριον, μήπως καὶ μιανθῶσι, διατὶ ἡτον ἑορτή· «αὐτοὶ δὲ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ Πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσι»· ταῦτα ἡτον φανερά, καὶ δὲν κοινὸς λαδές ὅποι τὰ ἔθλεπεν, τους ἐπροσκύνα δια ἀγίους· δια ἀγίους ἐπροσκύνα ἀνθρώπους φιλαργύρους, ὑπερηφάνους, ἀμαθεῖς, φθονερούς ἀνθρώπους, διποὺ ἐμελετοῦσαν τὸν πλέα ἀδικον φόνον, τὸν πλέα παρανομον φόνον διποὺ νὰ ἔγινεν ἀκόμη εἰς τὴν γῆν, διποὺ ἥθελον νὰ σταυρώσωσι τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· δὲν εἶναι ἄλλο, τους ἐπλάνα ἡ ὑπόκρισις. «Αὐτοὶ οἱ Φαρισαῖοι μας εἶναι ἀγιοι»· ἔλεγεν δὲν κοινὸς λαδός· «αὐτοὶ οἱ Ἱερεῖς μας εἶναι ἀγιοι· αὐτοὶ λέγουσι πώς ἐτοῦτος δὲν Χριστὸς εἶναι ἔνας πλάνος καὶ κακοποιός, λοιπὸν καλὰ λέγουσιν· αὐτοὶ οἱ ἀγιοι τὸν θέλουσιν ἀποθαμένον, λοιπὸν ἐκεῖνος εἶναι ἀξιος θυνάτου· «ἔνοχος θανάτου ἔστιν»·⁷Ω ὑπόκρισις, ὑπόκρισις τῶν Φαρισαίων, καὶ Ἱερέων τοῦ καιροῦ ἐτούτου! καὶ πόσον ἡμπορεῖς νὰ πλανέσῃς τὸν λαόν, διποὺ θλέπει τὰ μακρὰ κράσπεδα τοῦ θεροῦ σχήματος, καὶ δὲν θλέπει τὴν κρυφὴν ὑπερηφάνειαν, καὶ φιλαργυρίαν· διποὺ θλέπει κάποιας μικρὰς φευμικτινὰς ἀρετάς, καὶ δὲν βλέπει μεγάλας ἀληθινὰς κακίας! «Ἄς εἶναι ἀπταστος, ἀς εἶναι προφήτης· ἀς εἶναι θαυματουργὸς ἔνας ἀνθρώπος· δταν οἱ ὑποκριταὶ τὸν παρρησιάζουσι δια ἔνα πλάνον καὶ κακοποιόν, δταν οἱ ὑποκριταὶ τὸν θέλουσιν ἀποθαμένον, τὸ ἴδιον λέγει καὶ δὲν κοινὸς λαδός». «ἔνοχος θανάτου ἔστιν»...

Καὶ τί εἶναι ἡ ἀφορμή τοῦ φθόνου τους; Ἀφορμὴ πώς δὲν Χριστὸς είχε μαθητάς, καὶ πώς ἔκανε διδαχήν, διὰ τὰ δποῖα τὸν ἐρωτοῦσιν· «δὲν οὖν ἀρχιερεὺς ἡρώτησε τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ» (*Ιωάν. 17*)· καὶ τοῦτο εἶναι πταίσμον νὰ φωτίζῃ, καὶ νὰ γουθετῇ τους ἀνθρώπους; «Ἄχ, φθονεροὶ Ἰουδαῖοι· ἀληθινὰ ἔσεις θέλετε νὰ εἰσθε τυφλοὶ τυφλῶν δόηγοι, καὶ διὰ τοῦτο μισεῖτε ἐκεῖνο τὸ οὐράνιον φῶς, « τὸ φωτί-

ζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον». Αὐτὸς παρρηγήσιχ ἐλάλησεν τῷ κόσμῳ, αὐτὸς φανερὰ ἐδίδαξεν εἰς τὴν Συναγωγήν, καὶ εἰς τὸ Ἱερόν, ὅπου συνήρχοντο ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι, κρυφὰ δὲν ἐλάλησε τίποτε· κράξετε ἐκείνους ὅπου ἤκουσαν, ἐξετάσετε μάρτυρας, καὶ θέλετε ἀκούσει, πώς «λαμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ (Ἡσαΐας γ')». Ὁμως ἀνάμεσα εἰς τοὺς πολλούς, δποὺ δὲν ἤξευρον τί κακὸν νὰ εἰπούσιν, εὑρέθησαν δύο ψευδομάρτυρες, οἱ δποὶοι ἐμαρτύρησαν, πώς δ Ἰησοῦς εἶπεν: «ἡμπορῶ νὰ χαλάσω τοῦτον τὸν Ναὸν τοῦ Σολομῶν, καὶ πάλιν εἰς τρεῖς ἡμέρας νὰ τὸν σηκώσω ». «ὕστερον δέ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες εἶπον: οὗτος ἔφη: δύναμαι καταλύσαι τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμέρων οἰκοδομῆσαι αὐτόν· (Ματθ, Τ')». καὶ τοῦτο εἶγαι ἀληθινόν, διατί δ Ἡριστὸς τὸ εἶπε: «λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν». Καὶ ἀν ἐτοῦτοι λοιπὸν λέγουσι τὴν ἀλήθειαν, διατί δ εὐαγγελιστῆς τοὺς δογμάτους ψευδομάρτυρας; Ἀκούσατε καὶ ἐντραπῆτε, ἱεροκατήγοροι, κατάλαλοι, συκοφάνται, περίεργοι, ὠτακουσταί, δποὺ ἀκούετε τὴν διδαχήν, ὅχι διὰ νὰ ὠφεληθῆτε ἀπὸ τὸν λόγον, μὰ διὰ νὰ παχιδεύσετε τὸν λέγοντα· «οὐ λαβεῖν τι παρ' ἡμῶν ὠφέλιμον ἐπιζητοῦντες, ἀλλὰ λαβέσθαι τινὸς τῶν λεγομένων ἐπιζητοῦντες»: Βασιλ. λόγ. κατὰ Σαβελ.). Ἀληθινὰ εἰς τὴν διδαχήν, δποὺ ἔκανεν, αὐτὸς ἡτον δ λόγος τοῦ Χριστοῦ. «Οταν ὅμως δ Ἡριστὸς ἔλεγε, «λύσατε τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμέρων ἐγερῶ αὐτόν», δὲν ἐννοεῖ διὰ τὸν ναόν, ἐννοεῖ διὰ τὸ σῶμά του· ὥσταν νὰ ἔλεγεν: «ὦ Ἰουδαῖοι, ἀν ἐσεῖς θανατώσετε τὸ σῶμά μου, ἐγὼ πάλιν εἰς τρεῖς ἡμέρας τὸ ἀναστατώνω»· «ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ». Ψευδομάρτυρες λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνοι οἱ δποῖοι, ἀγκαλὰ καὶ νὰ λέγωσι τὴν ἀλήθειαν ὅσον δι' αὐτὰ τὰ λόγια, δποὺ εἶπεν δ Ἡριστός, ψεύδονται ὅμως, διατί δὲν τὰ λέγουσι μὲ ἐκεῖνον τὸν σκοπὸν μὲ τὸν δποῖον τὰ εἶπεν δ Ἡριστός· ψευδομάρτυρες εἰσθε ἐσεῖς, οἱ δποῖοι, ἀγκαλὰ καὶ λέγετε τὰ ἴδια λόγια δποὺ ἤκουύσατε, ὅμως δὲν τὰ λέγετε μὲ τὴν ἔννοιαν δποὺ ἐκεῖνα ἐλέχθησαν· ἐκεῖνος τὰ εἶπε μὲ ἄλλον σκοπόν, ἐσεῖς τὰ παρεξηγείτε κατὰ τὸν σκοπόν σας, ὥσπερ οἱ διειροκρίνται, δποὺ ἐξηγούσι κατὰ τὸν ἵδιον σκοπὸν τὰ διείραται: «τῶν φανέντων ἐν ταῖς καθ' ὕπνον φαντασίαις, πρὸς τὸν οἰκεῖον σκοπὸν τὰς ἐξηγήσεις ποιούμενοι (Βασ. λόγ. θ' ἔξαήμ.).»

Μὰ θέλοντας δ Ἰησοῦς νὰ δώσῃ μίαν πρέπουσαν, καὶ μετρίαν

ἀπόκρισιν πρὸς Ἀνναν τὸν ἀρχιερέα, λαμβάνει ἀπὸ ἕνα ὑπηρέτην ἔνα ράπισμα εἰς τὸ πρόσωπον· «Εἰς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκώς ἔδωκε δάπισμα τῷ Ἰησοῦν». Ποῦ ἦτον τότε αἱ ἀστραπαὶ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ δὲν ἐκατακαύσασιν εὐθέως τὴν παράνομον δεξιάν; πῶς δὲν ἤγοιχθη ἡ γῆ νὰ καταπίῃ ζωντανὸν τὸν ξερόσυλον ὑπηρέτην; Καὶ μ' ὅλον τοῦτο ὁ μακρόθυμος Ἰησοῦς εὐχαριστήθη μ' ἔνα μόνον παραπονετικὸν λόγον νὰ τὸν ἐλέγῃ: «εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί μὲ δέρεις;» Καλά· μὰ ὁ Χριστὸς εἰς τόσα ἀλλα ῥαπίσματα, καὶ ἐμπτυσμούς, ὃποὺ τοῦ ἀμφρωσαν τὸ πρόσωπον, ὑπέμεινε καὶ ἐσιώπα· εἰς τόσας μάστιγας, ὃποὺ μέσα εἰς τὸ Πραιτώριον τοῦ Πιλάτου τοῦ ἐκατεξέσχισαν τὰς σάρκας, ὑπέμεινε καὶ ἐσιώπα· εἰς τὴν σταύρωσιν, ὃποὺ ἔπαθεν ἔξω ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ εἰς τὸν Γολγοθᾶ, ὑπέμεινε καὶ ἐσιώπα· καὶ διὰ ἔνα μόνον ράπισμα, ὃποὺ δέχεται μέσα εἰς τὸ σπίτι τοῦ ἀρχιερέως Ἀννα τὴν ὑπομένει, καὶ δὲν σιωπᾷ; Ναί, διὰ τοῦτο μάλιστα· διὰ τές καταφρόνεσες ὃποὺ λαμβάνει ὁ Χριστὸς εἰς τὸ Πραιτώριον τοῦ Πιλάτου, ἥγουν εἰς τὰ σπίτια ἀνθρώπων λαϊκῶν, ὑπομένει· διὰ τὸ ὄνειδος, ὃποὺ λαμβάνει ἔξω ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀπὸ τὴν ἀγίαν πόλιν, ἥγουν ἔξω ἀπὸ τὴν Χριστιανωτύνη του εἰς χώρας ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν, ὑπομένει· μὰ νὰ ῥαπίζεται, νὰ καταφρογάται, νὰ ὀγει-δίζεται καὶ μέσα εἰς τὸ σπίτι ἐνὸς ἀρχιερέως, ὃπου ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἔξαίρετον σέδας, καὶ ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια ἐνὸς ἀρχιερέως· καὶ ὁ ἀρχιερεὺς, ὃποὺ ἔπρεπε νὰ χύνῃ τὸ αἷμά του διὰ τὴν τιμὴν τοῦ Χριστοῦ, νὰ μὴν ὅμιλη ἔνα λόγον ἢ διατὶ δὲν ἥξεύρει, ἢ διατὶ δὲν ἐγνοιάζεται; Ὁ Χριστός, ὃποὺ ὅλα ὑπομένει μὲ σιωπήν, τοῦτο μόνον δὲν ὑπομένει, ὅμιλει, καὶ ἵσως εἰναι ἐκεῖνο, διὰ τὸ δόπιον θέλει νὰ εἰπῇ: «Περίλυπος ἐστὶν ἡ ψυχή μου ἐώς θανάτου». Δύο ἀρχιερεῖς εἶναι κριταὶ τοῦ Ἰησοῦ, Ἀννας καὶ Καϊάφας. Ἀνδρὶ Ἰησοῦς ὅμιλῃ καὶ ἀποκρίνεται, κακοφαίνεται τοῦ Ἀννα, καὶ δάλλει νὰ τὸν ῥαπίσωσιν ἀν δὲν ὅμιλῃ καὶ σιωπᾷ, κακοφαίνεται τοῦ Καϊάφα, καὶ τὸν ἔξορκίζει νὰ ἐμπλήσῃ: «Ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἥμιν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Τώρα πῶς ἔχει νὰ κάμη μὲ τοιούτους ἀρχιερεῖς ὁ Χριστός; Ἀν δηλήσῃ, κατακρίνεται ώσταν πταίστης, καὶ ἀν σιωπήσῃ, νομίζεται ώσταν μωρός.

«Αλλ' ὡ ἀνίερε ἀρχιερεῦ, τί ἔξορκίζεις; τί ζητεῖς ψευδομάρτυρας; τί συγχύζεσαι νὰ μάθης, τίς τάχα νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς; Ἐδῶ κάτω εἰς τὴν αὐλήν σου εἶναι ἔνας του μαθητής, ἐκείνον

κράξε, ἐκεῖνον ἐρώτησε γὰρ σοῦ εἰπῆ τὴν ἀλήθειαν. Ποῦ εἰσαι, Πέτρε; ἐλθὲ ἐσύ νὰ μαρτυρήσῃς τί λογῆς εἰναι ἑτοῦτος ὁ ἄνθρωπος. «Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον». Ήθες; Δὲν γνωρίζεις, δημόσιος Πέτρε, ἐκεῖνον τὸν Θεῖον Διδάσκαλον, τοῦ ὅποίου τώρα τρεῖς χρόνους εἰσαι ἀπόστολος καὶ μαθητής; δὲν γνωρίζεις ἐκεῖνον, δποὺ ἀπὸ ἀλιέα τῶν ἵχθυῶν σὲ ἔκαμεν ἀλιέα τῶν ἀνθρωπίγων ψυχῶν; ἐκεῖνον, δποὺ σοῦ ἔδωκε τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν; ἐκεῖνον δποὺ ἔχθες σοῦ ἔνιψε τοὺς πόδας, καὶ σὲ ἐκοινώνησε τὸ θεῖον σῶμα καὶ αἷμά του; «Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον». Δὲν εἰναι ἐκεῖνος ὁ Ἰδιος δποὺ ἐσύ φιλολόγησες «σὺ εὶς δ Χριστός, δ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος»; δὲν εἰναι ἐκεῖνος, διὰ τὸν δποῖον ἔλεγες ὀλίγον πρωτύτερα, πώς, παρὰ νὰ τὸν ἀρνηθῆς, θέλεις κάλλιον νὰ ἀποθάνης; «τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ δοῦ θήσω»; «Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον». Ὁ Πέτρος δ θερμὸς φίλος, δταν εἰδε τὴν δόξην τοῦ Χριστοῦ μεταμορφουμένου εἰς τὸ Θανάτο, ἥθελε γὰρ εἰναι μαζί του αἰωνίως· «καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὅδε είναι» εἰς τὸ Πάθος του δὲν τὸν γνωρίζει, καὶ τὸν ἀρνεῖται τρεῖς φορές. Ὡ φιλίαι ἀκατάσταται· ὡ ταξίματα ψευδῆ· ὡ καρδία ἀπιστκι τῶν ἀνθρώπων· ὡ πάθος, ὡ πόνος, ὡ λύπη εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰησοῦ, διὰ τὴν δποίαν ἡμπορεῖ ἀληθινὰ νὰ εἰπῆ: «περὶ λυποὶς ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἔως θανάτου». Ἄχ, Πέτρε, Πέτρε· ἐσὺ κάνεις ὅρκον πώς δὲν τὸν γνωρίζεις, καὶ βεβαιώνεις σταθερά, «οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον» μὰ δ Πιλάτος σὲ ἐλέγχει, καὶ δείχγοντάς τον εἰς τὰ μάτια παντὸς τοῦ λαοῦ, λέγει· «ἴδε ὁ ἄνθρωπος».

Ίησοῦς μου, καὶ τί εἰναι ἑτοῦτο δποὺ θωρῷ; Ἀλίμονον, ἵσως ἔχει δίκαιον δ Πέτρος γὰρ λέγγη πώς δὲν σὲ γνωρίζεις διατί, καθὼς σὲ ἔκατάστησε τὸ μίσος τῶν Ἰουδαίων, ἐσὺ εἰσαι ἀγνώριστος. Ήθες ἔχασε τὸ εἰδός καὶ κάλλος αὐτὸ τὸ πρόσωπον, δποὺ εἰναι ἡ τρυφὴ καὶ χαρὰ τῶν ἀγγέλων! τέτοιας λογῆς τὸ ἀμόρφωσαν οἱ ἐμπτυσμοί, καὶ τὰ ρχπίσματα; πόθεν τόσον αἷμα, δποὺ τρέχει ἀπὸ δλα σου τὰ καθαρώτατα μέλη; πόθεν τόσαι πληγαί, ἀπὸ ποδῶν ἔως κεφαλῆς, εἰς τρόπον δποὺ φαίνεσαι: δλος μία πληγή; καὶ πόθεν τόσον σκληρὸν μαρτύριον τῆς ἀχράντου σαρκός σου; Αὐτὰ δλα ἔκαμαν τοῦ Πιλάτου αἱ μάστιγες. Καὶ ποιὸν ἐστάθη τὸ πταίσμόν σου; τοῦτο μάλιστα, πώς δὲν είχες πανένα πταίσμον· «οὐδεμίαν ἐν αὐτῷ εὑρίσκω αἰτίαν». Μὰ τί εἰναι αὐτὸς δ στέφανος δποὺ φορεῖς; στέφανος ἀκάνθινος, δποὺ βαλμένος μὲ δίκαια εἰς τὴν κεφαλήν, κεντᾶ μὲ δξεῖται καὶ ἀνυπόφερτον βάσανον. Καὶ τὸ κόκκινον φόρεμα; μία Ἀλεξ. Γ. Σαρᾶ—Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Σ' γυμνασίου

χλαμύδα πενιχρά, μὲ τὴν δποίαν οἱ στρατιῶται τὸν ἔγδυσαν διὰ παίγνιων ὡς Βασιλέα τῶν Ἰουδαίων. Τοῦτο νοὶ καὶ εἶναι παραπολύ· καὶ δὲν φθάνει ἡ βάσανος, ἀν δὲν εἴναι δόμος καὶ ἡ ἀτιμία; ἄκρον πάθος, καὶ ἄκρον ὅγειδος; Καὶ ποῖος ἔπαθε τόσα; ποῖος ὠνειδίσθη τόσον, ὥσαν ἐσέ, ἀθωάτατε Ἰησοῦ; Τοῦτο εἶναι δποὺ σὲ ἔκαμε νὰ εἰπῆς: «Περί λυπος ἐστὶν ἡ ψυχή μου ἔως θανάτου». «Ἴδε ὁ ἀνθρωπος». Ποῦ εἰσαι, Πέτρε; γνωρίζεις τῷρα τὸν ἀνθρωπὸν; «Ο Πέτρος ἦδη μετανοημένος, ἀπὸ τὴν κατάνυξιν καὶ ἐντροπὴν, δὲν σηκώνει τὰ μάτια νὰ ἰδῃ, τὰ δποῖα ἔκαμε δύο θρύσες πικροτάτων δακρύων· «καὶ ἔξελθὼν ἔξω ἔκλαυσε πικρῶς». «Ἴδε ὁ ἀνθρωπος». Μαρία, πικραμμένη Μήτηρ, γνωρίζεις τὸν γλυκύτατόν σου Γέρον; καὶ ποῦ νὰ τὸν ἰδῃ εἰς τόσον ἀλαλαχμόν; εἰς τόσην σύγχυσιν τῶν Ἰουδαίων; «Ἴδε ὁ ἀνθρωπος». Ἱδε τον ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ἐσύ, ω Προαιώνιε Πάτερ· Ἱδε ἐκεῖνον τὸν ἀγαπητόν σου υἱόν, ἐν φεύδονησας. Ἀλλὰ διὰ τῷρα καὶ ὁ οὐράνιος πατήρ ἐσκέπασε μὲ τὰς πτέρυγας τῶν Σεραφεὶμ τὰ μακάρια ὅμικτα, διὰ νὰ μὴ ὅλεπη τὸ πάθος τοῦ υἱοῦ, δποὺ ἦδη παρέδωκεν εἰς θυσίαν. «Ἴδε ὁ ἀνθρωπος». Ποῦ εἰσθε, ἀπόστολοι καὶ μαθηταί; Αὗτοι ὅλοι τὸν ἀφῆκαν καὶ ἔψυχον. Καὶ λοιπὸν ἐτοῦτος εἶναι διυστυχῆς ἀνθρωπος, δποὺ δὲν ἔχει τινὰ φίλον νὰ τὸν ἰδῃ, καὶ νὰ τὸν λυπηθῇ; Ἀρχιερεῖς, Πρεσβύτεροι, Γραμματεῖς τῶν Ἰουδαίων, Ἱδε ὁ ἀνθρωπος. Τὸν θέλετε πλέα βασανισμένον; τὸν θέλετε πλέα κακταφρονεμένον ἀπὸ ὅτι τὸν ὅλεπετε; Τόσον δὲν φθάνει διὰ νὰ χορτάσῃ τὸν θυμόν σας; Τέτοιον θέαμψις ἐλεειγὸν δὲν εἶναι ἀξιον γὰ τὴν πλέα τὴν λύπην σας, παρὰ τὸ μεσός σας; Φρίξον γῆλε, στενάξατε οὐρανοῖς ἀνάμεσα εἰς τόσον ἀναρίθμητον πλῆθος λαοῦ τινὰς δὲν εἶναι, δποὺ νὰ τὸν ὅλεπη καὶ νὰ τὸν λυπᾶται τινὰς δὲν εἶναι, δποὺ νὰ μὴ θωρῇ τὰς πληγάς του, καὶ νὰ μὴ διψῇ περισσότερον τὸ αἷμα του· τινὰς δὲν εἶναι, δποὺ νὰ μὴ λέγῃ: «σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν». Καὶ πῶς νὰ μὴν εἰπῇ διὰ τοῦτο ὁ Ἰησοῦς: «περί λυπος ἐστὶν ἡ ψυχή μου ἔως θανάτου». Ἄπαγε καὶ φυλάξου διὰ δλίγην φραν ἀπὸ τὸν θυμὸν τούτων τῶν αἰμοδόρων λύκων, ἀκακε Ἀμνὲ τοῦ Θεοῦ· καὶ ὡς τόσον ὁ ἥργειμῶν θέλει νὰ κάμη ἀλληγο μίαν δικαιμήν, ἵσως καὶ σὲ λυτρώσῃ ἀπὸ τὸν θάνατον.

Συνήθεια ἦτον κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, δποὺ ἦτον Παρασκευὴ τοῦ Πάσχα, νὰ ἀπολύεται ἔνας δέσμιος, ἔνας ἀξιος θανάτου, δποιον ἥθελε ζητήσει εἰς χάριν ὁ λαός· καὶ ἦτον τότε ἔνας δέσμιος, Βα-

“ράβδος δινομαζόμενος, ληγστής περίφημος τῆς Ἰουδαίας· μὲ τούτην τὴν ἀφορμὴν δι Πιλάτος, ὅπου δὲν εὑρισκει κανένα πταίσμον εἰς τὸν Ἰησοῦν, προσθάλλει εἰς τοὺς Ἰουδαίους ποιον ἀπὸ τοὺς δύο νὰ ἀπολύσῃ, τὸν Ἰησοῦν, ἢ τὸν Βαραβᾶδαν: «τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω νῦν;» Ἀκούσατε, Ἰουδαῖοι: ἐδῶ εἰναι δι Βαραβᾶδας, ἔνας ληγστής, ὃπου ἔχει ἀκόμη μοιλυσμένα τὰ χέρια ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν ἀνθρώπων ὃπου ἔσφαξεν ἔνας αἱρέτης, ὃπου ἐτρόμαξε μὲ τές ἀρπαγῆς τὴν Ἰουδαίαν: ἔνας ἀποστάτης τῆς βασιλείας: ἔνας ἐχθρὸς τῆς κοινῆς εἰρήνης: ἔνας κακοποιός, μυρίων θυνάτων ἀξιος. Ἐδῶ εἰναι καὶ Ἰησοῦς δι Ναζωραίος, ἀνθρώπος τῆς εἰρήνης, ἀγαθὸς εἰς δλους, εὐεργέτης κοινός, ἔνας θαυματουργός, ὃπου ἀρρώστους λάτρευσε, λεπροὺς ἐκαθάρισε, τυφλοὺς ἐφάτισε, νεκροὺς ἀνέστησε. Ποιον θέλετε ἀπὸ τοὺς δύο νὰ ἀπολύσω; Τί λέγετε ἐσεῖς νεκροί, ὃπου ἀνεστήθητε; ἐσεῖς τυφλοί, ὃπου ἐφάτισθε; ἐσεῖς λεπροί, ὃπου ἐκαθάρισθε; ἐσεῖς ἀρρώστοι, ὃπου λάτρευθητε; ἐσεῖς τοὺς ὅποίους πεινασμένους εἰς τὴν ἕρημον σᾶς ἔθρεψε παραδόξως μὲ δλίγους ἀρτους; ἐσεῖς παιδες Ἐβραίων, ὅχλοι τῆς Ἱερουσαλήμ, ὃπου τὴν προχθὲς τὸν ἐδεχθήκατε ὡς βασιλέα τοῦ Ἱερουσαλήμ, μὲ τὸ Ὡσαννά, καὶ μετὰ δικτιών καὶ αλάδων; Ποιον ἀπὸ τοὺς δύο θέλετε ἐλεύθερον εἰς ζωήν; τὸν ληγστὴν ἢ τὸν εὐεργέτην; τὸν φονέα ἢ τὸν λατρόν; τὸν Βαραβᾶδαν ἢ τὸν Ἰησοῦν; Ὡς ἀπανθρωπία τοῦ ἀχαρίστου λαοῦ δλοι θέλουσι ζωγτανὸν τὸν Βαραβᾶδαν. Καὶ τὸν Ἰησοῦν; «Σταυρωθήτω». Μὰ ποιον εἰναι τὸ πταίσμόν του; τοῖς λέγει ὁ ἡγεμών· «Τί γὰρ κακὸν ἐπούσε;»—«Σταυρωθήτω». Ἄς εἰναι ἐγὼ νίπτω τὰ χέρια μου, καὶ εἰμαι ἀθύος ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ δικαίου τούτου· τὸ αἷμα του δέ είναι εἰς ἐσάς. «Σταυρωθήτω, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ’ ήμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ήμῶν».

“Ἐχε δλίγηην διπομονὴν σὲ παρακαλῶ, δι Πιλάτε, καὶ πρὶν γὰ κέμης τὴν ἀπόφασιν, ἀκουσε δύο λόγια, ὃπου θέλω γὰ σὲ εἰπῶ· διὰ γὰ ἀπολύσῃς τὸν Χριστόν, ἢ τὸν Βαραβᾶδαν, τί ἐρωτᾷς τὸν λαὸν τῶν Ἐβραίων; ἐσὺ γνωρίζεις πώς τοῦτοι εἰναι ἐχθροί τοῦ Χριστοῦ· γῆξεύρεις, πώς τὸν ἐπαράδισκον, καὶ τὸν θέλουσιν ἀποθημένον, ὅχι διὰ κκνένα του πταίσμον, ἀλλὰ μόνον διὰ φθόνον τους· «γῆδει γὰρ διὰ διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν». Ἐσὺ εἰσαι καὶ γέξουσιαστής, καὶ κριτής· γὰ ἐξουσία καὶ γὰ κρίσις εἰναι εἰς τὰ χέρια σου. Ὁ Χριστὸς εἰναι ἀπταιστος, ἐσὺ δὲ διοις τὸ διμολογεῖς δι Βαραβᾶδας πταίστης, ἐσὺ δὲ διοις τὸ βλέπεις. Οι Ἐβραῖοι, ὃπου καταβρίγουσι τὸν Χριστόν, εἰναι φανεροί του ἐχθροί, καὶ τὸν καταβρί-

νουσι μόνον διὰ τὸν φθόνον τους, ἐσὺ ὁ Ἰδιος τὸ γνωρίζεις. Δὲν εἶναι ἔτις ἡ ἀλήθεια; — «Αἱ, τί ἔστιν ἀλήθεια;» ἐκεῖνος μοῦ ἀποκρίνεται, καὶ μοῦ γυρίζει τές πλάτες, καὶ μισσεύει. — Στάσου, ὉΠιλάτε, σὲ ἔξορκίζω εἰς τὸν Θεόν. Λοιπὸν ἔσεις οἱ ἔξουσιασται καὶ κριταὶ τῆς γῆς, θταν κρίνετε, δὲν ἀποβλέπετε τὴν ἀλήθειαν; Τὸ ζυγί, δποὺ κρατεῖτε, δὲν εἶναι τὸ ζυγὶ τῆς δικαιοσύνης, δποὺ ζυγιάζει σωστὰ τὴν ἀλήθειαν; Αἱ ἀποφάσεις, δποὺ κάνετε, ἔχουσι καὶ ἄλλο τέλος ἔξω ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν; — «Τί ἔστιν ἀλήθεια;» Τὲ μὲ πειράζεις; — Σὲ λέγω ἄλλην μίαν φορὰν: τί ἀκούω; Ἡ ἀλήθεια εἶναι ἔξιωρισμένη ἀπὸ τὰ κριτήρια; Πιλάτε, λόγιασε κακὰ τὶ κάνεις: ἐσὺ ἐλευθερώνεις τὸν Βαραβᾶν. Μὰ αὐτὸς εἶναι ἔνας ληγστής, μαθημένος εἰς τές ληγσταρχίες, καὶ εἰς τὰ αἴματα· εἰς τὴν φυλακήν, καὶ εἰς τὰ σίδερα δποὺ ἐστάθη τόσον καιρόν, αὐτὸς δὲν ηλλαξε γνώμην πάλιν θέλει οὐάργει νὰ πιάσῃ τές στράτες, πάλιν θέλει φρονεύει, πάλιν θέλει φέρει φόδον καὶ τρόμον εἰς δλην τὴν Ιουδαίαν· πάλιν θέλει κάμει ἀπὸ τὰ πρῶτα χειρότερα κακά, καὶ ἐσὺ εἶσαι ἀφορμή. Τί λέγεις; Δὲν δμιλεῖς; Ἐσὺ ἀποφασίζεις εἰς τὸν σταυρὸν τὸν Χριστόν, μὰ δ Θεὸς δὲν θέλει οὐποφέρει τόσην παρανομίαν· ἡ πόλις Ἱερουσαλήμ θέλει ἐρημωθῆ, νὰ μὴ μείνη πέτρα ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν· δ λαὸς τῶν Ἐβραίων θέλει χάσει τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ιερωσύνην, καὶ τὸ βασίλειον· καὶ ἐσὺ εἶσαι ἀφορμή. Τί λέγεις; Δὲν ἀποκρίνεται δ Πιλάτος, δὲν ἀκούει, διατὶ ἔνας λόγιος τοῦ ἔφραξε τὰ ώτια· ἀν ἐλευθερώσης τὸν Ἰησοῦν (τοῦ εἰπον) δὲν εἶσαι φίλος τοῦ Καίσαρος· «ἔὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εὶ φίλος τοῦ Καίσαρος». Διὰ τὰ τέλη του δ ἀδικος κριτῆς δὲν βλέπει τὴν ἀλήθειαν, δὲν κάνει δικαιοσύνην. Μὰ τόσα κακὰ δποὺ ἔχουν νὰ συνέδουν; «Ἄσ χαλάσῃ δ κόσμος δλος, δὲν μὲ μέλει· ἔχω τὰ τέλη μου, δποὺ ἔτοι μ^η ἐρμηγεύουν νὰ κάμω· δὲν θέλω ἐγὼ νὰ χάσω τὴν φιλίαν τοῦ Καίσαρος. «Ἐνας ληγστής, ἀξιος διὰ τὸν Σταυρόν, ἐλευθερώνεται· καὶ ἔνας υίδος τοῦ Θεοῦ, ἀξιος νὰ προσκυνῆται, ἀποθαίνει εἰς τὸν Σταυρόν· αὐτὰ συμβαίνουσιν, θταν οἱ ἀνθρωποι κρίνουσι μόνον διὰ τὰ τέλη τους. Χριστιανοί, ἐγὼ δὲν ἡξεύρω, ἀν ἀλλο, ωσὰν ἔτοῦτο, ἐστάθη μεγαλύτερον πάθος· δ θειότατος Ἰησοῦς, χωρὶς καγένα ἔγκλημα, κατακρίνεται εἰς θάνατον· ἕδω εἶγας καὶ ἀκρα ἀτιμία, καὶ ἀκρα ἀχαριστία, καὶ ἀκρα συμφορά· τρία κοντάρια εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰησοῦ, δποὺ τὴν κάνουσιν ἀληθινὰ περίλυπον ἔως θανάτου.

Καὶ ὅμως ἔως ἕδω εἶγαι μοναχὰ τῶν παθῶν τὰ προσώπια· τὰ-

τέλος τῆς φρικτῆς τραγῳδίας, ἔξισταται ὁ νοῦς μου μόνον νὰ τὸ στοχασθῇ, καὶ δὲν τολμᾶ ἡ γλῶσσα μου νὰ τὸ ἔξηγήτω. Ἐδῶ ἔχρειάζοντο περισσότερα δάκρυα, παρὰ λόγια (ἀνίσως ὅμως καὶ ηὗτον κανένα μέτρον δακρύων ἀρκετὸν) διὰ γὰ κλαύσῃ τινὰς ἔνα θέαμα ἐλεεινόν, τοῦ δποίου δμοῖον δὲν εἶδεν ἀκόμη ὁ ἥλιος.

Τέλος πάντων ὁ Πιλάτος, δποὺ δμολογεῖ ἔνώπιον πάντων, πὼς δὲν εὑρίσκει εἰς τὸν Ἱησοῦν καμμιᾶς λογῆς πταίσμον: «οὐδεμίαν ἐν αὐτῷ εὑρίσκω αἰτίαν», διὰ τέλη ὅμως κοσμικά, διὰ μάταιον φόρον, διὰ γὰ μὴ χάσῃ τὴν φιλίαν τοῦ Καίσαρος, σφαλίζει τὰ μάτια, καὶ πλέα δὲν βλέπει οὕτε δικαιοσύνην, οὕτε ἀλήθειαν· ἥξενται, ὅτι διὰ φόρον παρέδωκαν αὐτόν, καὶ συντρέχει νὰ εὐχαριστήσῃ τοῦτον τὸν φθόνον. «Οθεν τὸν παραδίδει εἰς τὰ χέρια τῶν Ἰουδαίων ἀποφασισμένον εἰς θάνατον· «παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ἵνα σταυρωθῇ». Τί χαρά, τί θρίαμβος τῶν Ἀρχιερέων, τῶν Πρεσβυτέρων καὶ τῶν Φαρισαίων! τί συγδρομὴ τοῦ λαοῦ! τί φωνές, τί ἀλαλαγμοί, τί ὕδρεις ἀνδρῶν, γυναικῶν, γερόντων καὶ νέων, δούλων καὶ στρατιωτῶν, δταν τὸν βλέπουσι φορτωμένον μὲ ἔναν μέγαν, καὶ βαρὺν σταυρόν, συρόμενον ἀπὸ δλες τὲς στράτες τῆς Ἱερουσαλήμ, δλον ἔδρωτα εἰς τὸ πρόσωπον, δλον αἰμα εἰς τὸ κορμί, νὰ ἀνεβαίνῃ εἰς τὸν Γολγοθᾶν τόπον τῆς καταδίκης! Ἐδῶ δὲν ἔχει ἄλλην παρηγορίαν εἰς τὴν λύπην του, παρὰ τοὺς ἐμπαιγμούς, ἄλλην θεράπαυσιν εἰς τὸν ἀγῶνα του, παρὰ δξος· ἔδῶ ἔτοιμοι οἱ στρατιῶται, ἔγας τὸν ἔκδυει, ἄλλος τὸν ῥίπτει ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν, τοῦτος καρφώνει τὰ χέρια, ἄλλος τὰ πόδια, δλοι δμοῦ σηκώνουν τὸν σταυρόν, καὶ τὸν Ἐσταυρωμένον· καὶ εἰς τὸν ἔδιον καιρόν, σταυρώνουσιν ἄλλους δύο ληστάς, ἔγα ἐκ δεξιῶν καὶ ἔγα ἐξ ἀριστερῶν. Καὶ ἀφοῦ ἔστησκεν τὸ βασανιστικὸν ἔύλον εἰς τὴν γῆν, τότε διπλώνουσι τὲς φωνές καὶ τὲς βλασφημίες: «ἄλλους ἔσωσεν, ἔαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι· εὶ σὺ εἴ δι Βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, σῶσον σεαυτόν».

Χριστιανοί, δποὺ ἀκούετε μὲ στυγνὰ μάτια, ἀν ἐγὼ διηγοῦμαι τόσον σύντομα μίχν τέτοιαν ἀξιοθήρηγητον ἴστορίαν, συμπαθήσατέ μου· διατὶ τοὺς πόγους, δποὺ ἔδοκιμασε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἰς ἔκείνην τὴν σκληρὰν σταύρωσιν, τὴν λύπην, δποὺ ἔδοκιμασεν ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ εἰς ἔκείνην τὴν ἀκραν ἀτιμίαν, καταλεπτῶς γὰ διηγηθῇ γλῶσσα ἀνθρώπου εἶναι ἀδύνατον· ἥμετες ἀκούομεν ἀπὸ τὴν θείαν Γραφήν, (Κριτ. Κεφ. ἰ') πὼς ὁ Σαμψών, δταν ἔπεσεν εἰς τὰ χέρια τῶν Φιλισταίων, δποὺ τὸν ἐτύφλωσαν καὶ ἀπὸ τὰ δύο μάτια,

καὶ ἔστειλαν καὶ τὸν ἐκράξασιν ἀπὸ τὴν φυλακήν, διὰ νὰ τὸν περιπατέωσιν, ὡσὰν περίγελον, δὲν ἔδυνήθη γὰρ θαστάχη τόσην ἐντροπήν· δθεὶς πιάνοντας τοὺς δύο στύλους τοὺς ἐτίγαξεν μὲ δληγη του τὴν ἀγδρείαν, καὶ ἔπεσεν ἡ κατοικία, καὶ ἐπλάκωσε καὶ τοὺς Φιλισταῖους, καὶ αὐτὸν τὸν Ἰδιον, λέγοντας· «ἀποθανήτω ἡ ψυχή μου μετὰ τῶν ἀλλοφύλων»· τόσον εἶναι ἀγυπόφερτον εἰς ἔνα ἄνθρωπον, γὰρ κατασταθῆ παίγγιον τῶν ἔχθρων. Καὶ ἔνας Θεάνθρωπος Ἰησοῦς, καρφωμένος εἰς ἔνα σταυρόν, διοὺ δέδοκιμαζε τόσους πόνους, δύσους (λέγουσιν οἱ θεολόγοι) δὲν ἔδοκιμασαν δύο δύο οἱ ἄγιοι μάρτυρες, ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια ἑνὸς ἀναριθμήτου λαοῦ διοὺ εἰς τοὺς πόνους ἀποκρίγεται μὲ ἐμπαιγμούς, καὶ καταφρόνεσες, διοὺ εἰς τὴν δίψαν του τὸν ποτίζει μὲ δξος καὶ χολήν, πρέπει γὰρ λογιάσωμεν, πώς εἶχε μίαν λύπην πικράν, ὡσὰν τὸν Ἰδιον θάνατον· καὶ τοῦτο χωρὶς ἄλλο προβλέποντας ἔλεγε· «περὶ λινού ποσις ἐστὶν ἡ ψυχή μου ἐν τανάτῳ· θανάτῳ»· Πλὴν διπομένει, καὶ δὲν κάνει γὰρ σεισθῆ ἐκ θεμελίων ἡ οἰκουμένη, γὰρ πέσῃ καὶ γὰρ θάψῃ ζωντανὸν τὸν παράνομον λαὸν ἐκεῖνον, διὰ τὸν δποίον μάλιστα παρακαλεῖ· «πάτερ, ἀφες αὐτοῖς· οὐ γάρ οἴδασι τί ποιοῦσι». Καὶ ἡμπορεῖ δι νοῦς μας γὰρ μετρήσῃ πόσον μεγάλη γὰρ εἶγαι μία τοιαύτη διπομονή· ἡ διοίκηση σταχεῖεν ἀπὸ ἔκτης ὥρας, ἔως ἐνάτης· Τότε, ἀφ' οὗ ἔπιεν θλογτὸν πικρότατον ποτήριον τῶν παθῶν, εἶπε· «τετελεσται· καὶ κλίνοντας τὴν κεφαλήν, ἵσως διὰ γὰρ προσκαλέσῃ τὸν θάνατον, διοὺ δὲν ἐτόλμα γὰρ σιμώσῃ πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, καὶ κράζοντας μὲ μίαν μεγάλην φωνήν, ἵσως διὰ γὰρ δώσῃ τὸ χαροποιὸν μήγυμα ἐκεῖ κάτω εἰς τὸν Ἀδην πρὸς τοὺς προπάτορας, τέλος πάντων παρέδωκε τὸ πνεῦμα· Εἰς τὸν Ἰδιον καιρόν, ἀγνωθεὶς διάραγός, διὰ τρεῖς ὥρες ἐσκεπάσθη μὲ ἔνα θαθύτατον σκότος, εἰς τρόπον διτοι ἔχασε δλον τὰ φῶς του δ ήλιος· κάτωθεν ἡ γῆ ἐσείσθη ἐκ θεμελίων, ὥστε διοὺ ἐρράγη ἀπὸ ἀγνωθεὶς ἔως κάτω τὸ καταπέτασμα τοῦ Ναοῦ· ἐσχίσθησαν αἱ πέτραι, ἀνεψιθησαν τὰ μνημεῖα, ἐσηκώθησαν ἀπὸ τοὺς τάφους πολλοὶ νεκροί· Ο ἐκατόνταρχος, θλέποντας τόσα παράδοξα, ἐφώνησε δοξάζοντας τὸν Θεόν· «δόντως δ ἀνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν· ἀληθῶς Θεοῦ υῖδες ἦν οὗτος»· Ομοίως καὶ οἱ περιεστῶτες, ἐκστατικοὶ καὶ συντετριμμένοι, «τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη, ὑπέστρεφον».

Αὐτὸν εἶναι τὸ πάθος, αὐτὸς εἶγαι δι θάνατος ἐκείνου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τοὺς δποίου τὸ σνομα ἐβαπτίσθημεν, τοὺς δποίου τὰ εὐαγγέλιον πιστεύομεν, τοὺς δποίου τὸν νόμον κρατοῦμεν· πάθος, καὶ

θάνατος, εἰς τὸν δρόποιον ἔξισταται κάθε νοῦς. Καὶ ἂν δὲ σεσαρκωμένος υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἡθέλησε νὰ ἀποθάνῃ, διατί ἀλλέως δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ πληρωθῇ ἡ θεία δικαιοσύνη, διὸ εἶναι καὶ ἂν ἡθέλησε νὰ ἀποθάνῃ μὲν ἐνα πάθος, εἰς τὸ δρόποιον ἐδοκίμασε ἐνα πόνον ἀπειρού, καταλαμβάνω, διατί καὶ τὸ χρέος μας, διόπου αὐτὸς ἔμελλε νὰ πληρώσῃ, ἦτον ἀπειρον μὲν γὰ τολμήσῃ νὰ ἀποθάνῃ μὲν ἐνα θάνατον ἔτσι ἀσχημον, ἔτσι ἀτιμον, διόπου ἐδύνετο καὶ μὲ ἀλλῆς λογῆς θάνατον ἐνδιόξτερον νὰ τελειώσῃ τὸ μέγα ὄργον τῆς παγκοσμίου σωτηρίας; τοῦτο εἶναι δρόποι μὲν γάνει καὶ ἀπορῶ. Ὁ σταυρὸς ἦτον, ἀνάμεσα εἰς ὅλα τὰ εἰδὴ τῶν θανάτων, τὸ πλέον ἐπονεῖδιστον· εἰς τὸν σταυρὸν ἐκρεμάζοντο οἱ λησταί, οἱ κλέπται, οἱ φρονεῖς, οἱ κακοποιότατοι· ἀνθρώποι, οἱ δρόποι διὰ τοῦτο εἰς τὸ Δευτερονόμιον (Κεφ. κ') ἐλέγοντο κατηρρεμένοι· «ἐπικατάρατος πᾶς δὲ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου». Ἀπέθανε καὶ δὲ Ἱωάννης, μὰ δχι εἰς τὸν σταυρὸν ἀπεκφαλίσθη, διόπου εἶναι τιμημένος, καὶ ἔνδοξος θάγατος. Καὶ δὲ Ἱησοῦς Χριστός, δὲ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, εἰς ἐνα σταυρὸν ὥσταν ληστής, ἐν μέσῳ δύο κακούργων· Αὐτὸς ἔμελλε νὰ εἶναι ἀρχηγὸς μιᾶς νέκτης πίστεως, τὴν δρόπαν ἤθελε νὰ κάμη νὰ κηρύξωσιν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Καὶ λοιπόν, ποίαν ὑπόληψιν ἔμελλον νὰ ἔχωσιν οἱ ἀνθρώποι διὰ ἐνα τοιωτὸν διδάσκαλον, τέτοιας λογῆς ἀπεθαμένον, ὥσταν ἐνα ληστήν; πῶς νὰ δεχθοῦσι μίαν πίστιν, δρόποι ἐδίδαξεν ἀπὸ τὴν καθέδραν ἐνδὺς σταυροῦ, διόπου ἐστάθη ὄργανον τοῦ ἀτιμοτάτου θανάτου... Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι τὸ θαῦμα, Χριστιανοί· Ὁλος δὲ κόσμος ἤξευρε, πώς ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ ἦτον διδασκαλία ἐνδὺς ἐσταυρωμένου· δὲ Παῦλος δὲν ἐντρέπεται νὰ τὸ κηρύττῃ φανερά· «ἡμεῖς πιστεύομεν εἰς Χριστόν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον»· καὶ μὲν δλον τοῦτο δλος δ κόσμος ἐδέχθη τοιαύτην πίστιν· δλος δ κόσμος ἐκαταπείσθη, πὼς τοῦτος δρόποι ἀπέθανεν, ὥσταν ληστής, ὥσταν ἐπικατάρατος εἰς ἐνα σταυρόν, εἶναι δὲ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Τοῦτο δὲν ἐδύνετο νὰ γένη μὲν ἀνθρωπίνη δύναμιν. Ἔγινε· λοιπὸν ἔγινε μὲν δύναμιν θείαν· καὶ θεία εἶναι λοιπὸν ἡ πίστις τοῦ ἐσταυρωμένου Χριστοῦ. Ὁθεν ἐπρεπε νὰ ἀποθάνῃ μὲν τέτοιον ἀτιμον θάνατον, διὰ νὰ βεβαιώσῃ μάλιστα τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεώς του· ἐπρεπε νὰ ἀποθάνῃ ὥσταν ἐπικατάρατος, προσθέτει δὲ Ἀπόστολος, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τὴν κατάραν. «Χριστὸς ἐξηγόρασεν ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ Νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα». (Πρὸς Γαλ. κεφ. γ')... Ἐσταυρωμένε μου Ἱησοῦ, ἐγὼ δταν στοχάζομαι τὰ πάθη σου, τοὺς πόνους σου, τὴν ὑπομονήν σου, ἐγὼ

ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος κλαίω πικρὰ ώστὴν ὁ Πέτρος· ἐγὼ ἀγροικῶ, καὶ σχίζεται ἀπὸ τὴν συντριβὴν ἡ καρδία μου, καθὼς ἐσχίσθησαν οἱ πέτρες εἰς τὸν θάνατόν σου· μὰ πάλιν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐγὼ ὅλος χαίρομαι, ὅλος εὐφραίνομαι, ὅλος παρηγοροῦμαι, καὶ διξάζω τὴν ἄκραν σου συγκατάδασιν, διατί τότε μάλιστα ἐγὼ πείθομαι, πώς ἔκεινος διοὺ πιστεύω εἶναι ἀληθινὰ Θεός. «Ἄληθῶς (διμολογῶ μὲ τὸν ἑκατόνταρχον) ἀληθῶς τιδὶς Θεοῦ ἦν οὗτος». Νὰ σὲ βλέπω καρφωμένον εἰς ἔνα σταυρόν, καὶ νὰ σὲ πιστεύω ωἶδην τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, αὐτὴν εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀπόδειξις, πώς εἶναι ὅλη ἀληθινή, ὅλη θεῖα ἡ πίστις μου. Πληγωμένος, αἰματωμένος, καταφρογημένος, ἐσὺ εἶσαι δὲ Θεός μου. Ἡ καταφρόνησίς σου μὲ ἐδόξασε, τὸ αἷμά σου μὲ ἔχαγόρασεν, οἱ πληγές σου μὲ λάτρευσαν, ὁ ἀκάνθινος στέφανος, διοὺ φορεῖς, εἶναι δι’ ἐμὲ στέφανος δόξης εἰς τὸν παράδεισον· δὲ σταυρὸς διοὺ σὲ βαστᾷ, εἶναι ξύλον τιμωρίας καὶ ἀτιμίας διὰ ἔκεινους, διοὺ δὲν τὸν προσκυνοῦσι· δι’ ἐμὲ εἶναι καθέδρα τῆς ἀληθείας, εἶναι τρόπαιον κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου, εἶναι κλῖμαξ διὰ νὰ ἀνέβω εἰς τὸν οὐρανόν· ἀληθινὰ ἀπὸ τόσα διοὺ ἔπαθες, δὲν ἔχεις εἶδος, οὐδὲ κάλλος, καὶ εἶσαι ἀγγώριστος· ἀλλὰ διὰ τοῦτο μάλιστα ἐγὼ σὲ γνωρίζω διὰ Θεόν μου. «Οχι, ἐγὼ δὲν κλαίω, προσκυνῶ τὰ πάθη σου· δὲν ἔντρεπομαι, ἀσπάζομαι τὸν σταυρόν σου· καὶ δυτικά, ζταν σὲ βλέπω καρφωμένον εἰς τὸν σταυρὸν ώστὴν ἔνα κατάδικον, σὲ στοχάζομαι ώστὴν εἰς θρόνον μεγαλειότητος καθεζόμενον Βασιλέα τῆς δόξης· καὶ ἐγὼ παρακαλῶ τὸν Πιλάτον, νὰ ἐθγάλῃ ἔκεινην τὴν ἐπιγραφήν, διοὺ ἔβαλεν· «Ιησοῦς δὲ Ναζωραῖος Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων»· καὶ ἀς βάλῃ ἔτούτην τὴν ἀλληγούσαν· «Ιησοῦς δὲ Ναζωραῖος Βασιλεὺς τῶν Χριστιανῶν».

Ἄπὸ δλα τὰ πάθη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διοὺ εἰς τὴν σημερινὴν θλιβερὰν ιστορίαν ἥκούσατε, Χριστιανοί, τάχα καταλαμβάνετε ποῖον νὰ ἐστάθη ἔκεινο τὸ πάθος τὸ πικρότατον, τὸ διοῖον προβλέποντας, ἔλεγεν ἀγωνιζόμενος εἰς τὸν κῆπον Γεθσημανῆ· «περιίλυπος ἐστὶν ἡ ψυχή μου ἔως θανάτου»;

Ἐγὼ λέγω πώς δὲν ἐστάθη κακνένα, οὔτε ἀπὸ ἔκεινα, διοὺ ἐδοκίμασεν εἰς τὴν ψυχήν, ώστὴν ἡ λύπη διὰ τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, καὶ τὴν ἀρνησιν τῶν ἰδίων του μαθητῶν, καὶ ἡ ἔντροπὴ διὰ τὴν τόσην καταφρόνησιν καὶ ἀτιμίαν, διοὺ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν φθόνον καὶ μίσος τῶν Ἰουδαίων· οὔτε ἀπὸ ἔκεινα, διοὺ ἐδοκίμασεν εἰς τὸ κορμί, ώστὴν τὰ ραπίσματα, αἱ ἀκανθίγες, δὲ σταυρός, καὶ ὁ

φύσης.

ἴδιος θάνατος. Ήρωτον μέν, διατί αὐτὸς ἐδίδαξε πώς τὸ θνεῖδος καὶ αἱ κατηγορίαι, διόπου μᾶς κάνουσιν οἱ ἀνθρωποι, εἰναι μακαριότης «μακάριοι ἔστε ὅταν δνειδίσωσιν ὑμᾶς». αὐτὸς ἐδίδαξε, πῶς δὲν πρέπει εἰς κανένα τρόπον νὰ φοβούμεσθε τὸν θάνατον. «μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα». αὐτὸς μᾶς ἐπροσάλεσε γὰ τὸν ἀκολουθήσωμεν, καθ' ἓνας μὲ τὸν σταυρόν· θεν αὐτὸς εἶχε γὰ τὸν ἀκολουθήσωμεν, καθ' ἓνας μὲ τὸν σταυρόν· παράδειγμα. Μὰ ἀν αὐτὸς δειλιὰ τόσον τὸ πάθος του, τί θάρρος δίδει εἰς ἡμᾶς; "Αλλο: 'Ημεῖς εἰς τὸν χορὸν τῶν ἀγίων μαρτύρων βλέπομεν μικρὰ παιδία, παρθένους ἀπαλάς, διόπου τρέχουσι μέσα εἰς τὰς φλόγες, διόπου φάλλουσι χαριμούγως μέσα εἰς τὰ βάσανα, διόπου ἀσπάζονται καὶ φιλοῦσι τὰ ἔιφη καὶ τοὺς σταυρούς, διόπου καταφρονοῦσιν ἀγδρειωμένα τὸν θάνατον· καὶ ἕνας Θεάνθρωπος, ἥ πλέα μεγάλη καὶ εὐγενική ψυχή, διόπου γὰ τὴν λύπην δ Θεός, ἥ δύναμις τῶν ἀσθενῶν, τὸ θάρρος τῶν ἀγδρείων, δ δασιλεὺς τῶν μαρτύρων, τρέμει, καὶ φοβεῖται, καὶ χάνεται ἀπὸ τὴν λύπην, καὶ λέγει: «περὶ λυπῆς τοι ποσοῦ ἐστὶν ἥ ψυχή μου ἔως θανάτου», διατί τάχα προβλέπει τὸν θάνατον; Τοῦτο εἰναι ἀδύνατον· καὶ ἡμεῖς διδύζομεν πολλὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἀν λογιάσωμεν πώς εἶχε τόσην μικροψυχίαν.

Τί εἰναι λοιπὸν ἐκεῖνο, διόπου προβλέπει, καὶ τὸν κάνει γὰ λυπεῖται τέτοιας λογῆς; 'Ακούσατέ το: 'Ο Ἰησοῦς Χριστός, ἦ αὐτοῦ μάρτητος υἱὸς τῆς Παρθένου, δ μονογενῆς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, πάρακτην γένος ἀπὸ μίαν ἄκραν ἀγάπην, διάγει γὰ πάθη, δσα δὲν ἔπαθεν ἀλλος ἀνθρωπος· διάγει γὰ χύση ἔως τὴν ὕστερην σταλαγματιὰν τὸ ἀχραντον αἷμα· διάγει γὰ ἀποθάνη ὁσάνγει ἕνας κατάδικος ἔπάνω εἰς ἔνα σταυρόν, διὰ γὰ σώση δλους, δλους τοὺς ἀνθρώπους· «εἰς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανε». Καὶ προβλέπει μὲ δλον τοῦτο, πῶς οἱ περισσότεροι ἀνθρωποι χάνονται προβλέπει πώς, μὲ δλον τοῦτο, τὸ δνομά του ἔχει γὰ δλασφημῆται, τὸ αἷμά του γὰ καταπατῆται, δ σταυρός του γὰ διδύζεται ἀπὸ τόσους ἀπίστους καὶ ἀσεβεῖς. Τόσον ἔπωδυνον πάθος, (φαίνεται μου γὰ λέγη) τέτοιος ἔπονείδιστος θάνατος, διὰ γὰ κερδίσω τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων διὰ τὸν Παράδεισον, καὶ μὲ δλον τοῦτο, γὰ εἰναι γεμάτος ἀπὸ ψυχὰς ἀνθρώπων ἐ "Ἄδης; Νὰ πάθω μετὰ χαρᾶς, γὰ ἀποθάνω μετὰ χαρᾶς: «Πάτερ, οὐχ ὡς ἔγω θέλω, ἀλλ' ὡς σύ». Μὰ γὰ πάθω, καὶ γὰ ἀποθάνω χωρὶς ὅφελος τῶν πολλῶν; "Ω, τοῦτο μοῦ προξενεῖ πρὶν τοῦ θανάτου τὸν θάνατον. «Περὶ λυπῆς τοι ποσοῦ ἐστὶν ἥ ψυχή μου ἔως θανάτου».

Μὰ ἀν δ Ἰησοῦς Χριστὸς λυπεῖται τόσον, διατί προβλέπει τὴν

κόλασιν τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀπίστων, τάχα παρηγορεῖται διατὶ προ-
βλέπει τὴν σωτηρίαν τῶν Χριστιανῶν; Ὅλιμονον· τοῦτο ἀκόμη
τὸν λυπεῖ περισσότερον, καὶ διὰ τοῦτο λέγει μάλιστα: « περὶ -
λυπῆς ἐστὶν ἦ ψυχή μου ἐώς θανάτου ». Χριστιανός, θέλει νὰ εἰπῇ ἀνθρωπος ἐξαγορασμένος μὲ τὸ πάθος
τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὴν τυραννίδα τοῦ διαβόλου· θέλει νὰ εἰπῇ ἀν-
θρωπος, ὅποὺ εἰς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἔχει τὴν τιμὴν τῆς σωτη-
ρίας του· θέλει γὰρ εἰπῇ ψυχὴ σεσημειωμένη, καὶ σφραγισμένη διὰ
τὸν Παράδεισον. Μά, ἀπὸ τοιούτους Χριστιανούς, πόσους κερδάνει
καθ' ἑκάστην διάβολος; πόσους δέχεται καθ' ἑκάστην ἦ κόλασις;
πόσους ἄθλια χάνονται ψυχαὶ κερδεμέναι μὲ τόσον κόπον; Καὶ
τοῦτο εἶναι τὸ μεγαλύτερον πάθος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τὸ
ὅποιον ἔλεγε: « περὶ λυπῆς ἐστὶν ἦ ψυχὴ μου
ἐώς θανάτου ». Ὅταν ἔκει εἰς τὸν κῆπον ἀρχισε γὰρ λυ-
πῆται, καὶ νὰ διδημονῇ, τοῦτο δὲν ἔκανε διατὶ ἐπρόβλεπε τὸν θά-
νατόν του, μὰ διατὶ ἐπρόβλεπε τὴν ἀχαριστίαν μας· ὅχι τὸ βάρος
τοῦ σταυροῦ, ὅποὺ ἐφαντάζετο, ἀλλὰ τὸ βάρος τῶν ἀμαρτιῶν μας,
ὅποὺ ὡς Θεὸς ἐπρογνώριζε, τὸν ἔκαμε γὰρ ἰδρώσῃ τὸ αἷμα. Ἐγὼ
ὑπάγω γὰρ ἐξαγοράσω (φαίνεται μου γὰρ ἔλεγεν) ἀνθρώπους, ὅποὺ
ἔπρεπεν αἰωνίως γὰρ κολάζωνται εἰς τὸν Ἄδην· καὶ ὥσαν τοὺς ἐξαγο-
ράσω μὲ πόσους πόνους, μὲ τόσα πάθη, μὲ τόσον αἷμα, μὲ τόσην ἀγω-
νίαν ἐπάνω εἰς ἕνα σταυρόν, θέλω βλέπει ἀπὸ τούτους τοὺς ἴδιους
ἀνθρώπους, ἔνα γὰρ μὲ πωλῆ ὥσαν διὸ Ιούδας, διὰ φιλαργυρίαν·
ἄλλον γὰρ μὲ ἀρνήταις ὥσαν δ Πέτρος, εἰς ἐπιορκίας καὶ ϕεύματα·
ἔκεινον γὰρ μοῦ προτιμᾶ τὸν Βαραβᾶν, διὰ γὰρ κάμη τὴν ἴδιαν ὅρε-
ῖαν· καὶ ὅλοι γὰρ μὲ σταυρώνουσι μὲ κάθε λογῆς ἀμαρτίαν. Ὡ!
« τίς ὁφέλεια ἔν τῷ αἷματί μου; » Καὶ λοιπὸν ἀπὸ ἔκείνους τοὺς
ἴδιους ἀνθρώπους, διὰ τὴν ἀγάπην τῶν δποίων ἐγὼ ἐσταυρώθηκα,
θέλω βαλθῆ πάλιν εἰς τὸν σταυρόν; Ὡ! « τίς ὁφέλεια ἔν τῷ αἷματί
μου; » Καὶ λοιπὸν ἔκεινο τὸ αἷμα μου, ὅποὺ ἔχυσα ὅλον, ἐγὼ
θέλω βλέπει γὰρ τὸ καταπατοῦσι μέσα εἰς τὰ θυσιαστήρια ἵερεῖς
ἀνευλαβεῖς; γὰρ τὸ καταφρονοῦσι λαϊκοὶ ἀκοιγόνητοι; ἦ θέλω
ἀκούει γὰρ τὸ βλασφημοῦσι καὶ εἰς τές στράτες, καὶ εἰς τὰ καπη-
λεῖα, μικροὶ καὶ μεγάλοι; Ὡ! « τίς ὁφέλεια ἔν τῷ αἷματί μου; »
Καὶ λοιπὸν κάθε χρόνον εἰς τές ἐκκλησίες τῶν Χριστιανῶν θέλει
γίνεται ἦ ἀνάμνησις τῶν παθῶν μου, ὥσαν μία σκηνὴ ἀπὸ ἔκεινες,
ὅποὺ φαίνονται εἰς τὰ θέατρα; Καὶ διὰ ποίους ἐπαθα; καὶ διὰ

ποίους ἀπέθανα ; Διὰ ἀνθρώπους ἀχαρίστους· ὅποιοῦ ἢ δὲν γνωρίζουσιν, ἢ δὲν θέλουσι τὴν εὐεργεσίαν μου. "Αχ ! «τίς ὁφέλεια ἐν τῷ αἰματί μου ;» "Αχ, διὰ τοῦτο «περίλυπος ἐστὶν ἡ ψυχή μου ἔως θανάτου».

Καὶ βέβαια αὐτὸς εἶναι μία ἀχαριστία, Χριστιανός, ὅποιος εἶναι ἀσύγκριτος. Ἀπέθανεν δὲ βασιλεὺς τῆς Σκυθίας, Περισσαῖδης τὸ ὄνομα, ἀφήγοντας τρεῖς υἱοὺς ακληρονόμους τῆς βασιλείας· μὰ θέλοντας καθ' ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς γὰρ βασιλεύσῃ μοναχός, τὴνθον εἰς μάχην θυνάσιμον βάνουσι κριτὴν ἄλλον βασιλέα, τῆς Θράκης, φίλον τοῦ ἀπεθαμένου πατρός των· δὲ ὅποιος τεχνεύεται νὰ τοὺς συμβάσῃ, μὰ μὲ ἔναν τρόπον, ἐπιτήδειον ἀληθινά, μὰ δλον παράξενον. Κάνει νὰ ἔχεις σαῖτα τὸ λείψανον τοῦ πατρός των, καὶ νὰ τὸ κρεμάσωσιν εἰς ἓνα δένδρον· ἔπειτα κράζει τοὺς τρεῖς ἀδελφούς, καὶ τοὺς λέγει : «καθ' ἓνας ἀπὸ ἑσπέρας ἃς ρίψῃ τὴν σαΐτταν του εἰς τοῦτο τὸ νεκρὸν σῶμα, καὶ, ὅποιος βαρέσει καλύτερα, ἔκεινος γὰρ εἶναι βασιλεὺς». Ηιάνει τὸ διοξάρι δὲ πρῶτος υἱός, τὸ ἐκτείνει, βάνει τὴν σαΐτταν, σημαδεύει, ρίπτει, τὸ δόποιον κάνει καὶ δὲύτερος· τί σᾶς φαίνεται ἡ ἀχαριστία, ἡ ἀπανθρωπία, ἡ σκληροκαρδία τοιούτων υἱῶν ; "Ερχεται καὶ δὲ τρίτος, πιάνει, ἔτοιμαζει καὶ αὐτὸς τὴν σαΐτταν του· μά, θωράντας ποῦ ἔχει νὰ τὴν ρίψῃ, τρομάζει, ἀφήνει καὶ πέφτει τὸ διοξάρι ἀπὸ τὰ χέρια του· ἐγὼ (λέγει) δὲν στέργω γὰρ γενῶ μὲ τοιούτον τρόπον βασιλεύς· παραιτῶ τὴν βασιλείαν κάλλιον, παρὰ γὰρ ρίψω γὰρ σαΐττεύσω τὸ λείψανον τοῦ ἀπεθαμένου μου πατρός. Τί ἔκαμεν δὲ κριτής ; Τοῦτο τὸν τρίτον υἱὸν ἀπεφάσισε διὰ βασιλέα.

Τοῦτο τὸ ἔδιον θέλω γὰρ κάμια καὶ ἐγὼ σήμερον μὲ ἐτούτους τοὺς ἀχαρίστους, τοὺς ἀπανθρώπους, τοὺς σκληροκαρδίους υἱούς. Τοῦτο ὅποιος θωρεῖτε, εἶναι τὸ νεκρὸν λείψανον τοῦ Πατρός σας, ὅποιος ἀπέθανεν κρεμάμενος εἰς τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ· πιάσετε τὰς σαΐττας, ρίψατε, λαδίσατε, πληγώσατε, ἂν εἶναι τόπος διὰ ἄλλες πληγῆς. "Αλίμονον· δὲν εἶναι δύο, εἶναι πολλοί, δποὶ ρίπτουσι· τίνος εἶναι ἐτούτη ἡ πρώτη σαΐττα, δποὺ τοῦ πληγώνει τὴν κεφαλήν ; εἶναι τῆς ἑωσφορικῆς ὑπερηφανείας, τῆς ἀγυποτάκτου καὶ ἀπαιδεύτου κενοδοξίας, δποὺ ἔχουσιν οἱ ιερωμένοι· τίνος εἶναι τούτη ἡ ἄλλη, δποὺ τοῦ ἀνοίγει τὴν πλευράν ; εἶναι τῆς μνησικακίας, δποὺ φυλάττουσιν οἱ μισάδελφοι· καὶ ἔκεινη, δποὺ τοῦ πλήρτει τὰς χειρας ; εἶναι τῆς ἀδικίας καὶ ἀρπαγῆς, δποὺ κάνουσιν οἱ ἀρχοντες, καὶ οἱ πλούσιοι... "Αλλὰ ποῖος ἥμπορει γὰρ μετρήσῃ

ἄλλες ἀναρίθμητες, διποὺ πέφτουσιν ώσταν χαλάζι, τὰς διποίας ῥίπτουσιν οἱ κατάκρισες, τὰ φεύγοντα, αἱ ἐπιορκίαι καὶ βλασφημίαι τῶν Χριστικῶν; Ἐλάτε, ἐλάτε, σαΐττεύετε, χορτάσετε τὴν ὅρεξήν σας εἰς τὸ νεκρὸν κορμὸν τοῦ ἀπεθαμένου Πατρός σας, ἐλάτε, παιδία, ἀπὸ τὰ θηρία πλέον ἀνήμερα. Μὰ εἰναι τάχα καὶ τινάς, διποὺ νὰ ἔχῃ καρδίαν ἀνθρώπου; νὰ ἔχῃ ἀγάπην υἱοῦ; Ποῖος εἰναι τοῦτος; ποῖος εἰναι τοῦτος; Φοβοῦμαι, φοβοῦμαι, καὶ οὐκ ἔστιν ἔως ἑνός. Καὶ ποῦ ἡκούσθη τοικύνη ἀχριστία; υἱὸς νὰ λαθώνῃ τὸν Πατέρα, καὶ Πατέρα νεκρόν; διποὺ εἰναι τὸ αὐτό, οἱ Χριστικοὶ νὰ ξανασταύρωνουσι τὸν Ἐσταυρωμένον.

Ψυχὴ τοῦ καλοῦ μητρός, τοῦ θείου ἐσταυρωμένου μητρὸς Ἰησοῦ, τί λέγεις; «Ἄφες αὐτοῖς οὐ γάρ οἴδασι τί ποιοῦσι». Πᾶς;! ἄφες αὐτοῖς;... Ναι, γλυκύτατέ μου Ἰησοῦ, ἄφες αὐτοῖς διὰ ἐτούτην τὴν ὥραν· ἂς δοθῇ εἰς δόλους συγχώρησις, ζωές θέλουσιν ἰδεῖ μίαν φορὰν τὸ σφάλμα τους νὰ διαρθωθῶσιν... «Ἄφες αὐτοῖς ἂς εἰναι συγχώρησις λοιπόν, συγχώρησις.... Μὰ ως τόσον ἂς παύσωσιν οἱ σκήττες, ἂς τελειώσουσιν αἱ ἀμαρτίαι, ἂς φυνῇ ἔνα σημάδι τῆς μετάνοιας, ἔνας ἀναστεναγμός, ἔνα δάκρυον... Καρδία τοῦ Ἰησοῦ μου, τί λέγεις; «Ἄφες αὐτοῖς, Πάτερ». Καρδία τοῦ ἀμαρτωλοῦ, τί ἀποκρίνεσαι;... «Μνήσθητί μου, Κύριε, μνήσθητί μου, δῖταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου». Ἀμήν.

1715.

Ηερὸν παθῶν δεσποτείας.

(Ομιλία εἰς τὸ κατά Ἰωάννην εὐαγγέλιον τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀγίας Πεντηκοστῆς).

Νικηφόρου Θεοτόκη.

Τῶν Φαρισαίων τὰ κινήματα κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ ὑπόθεσιν προσβάλλουσιν ἀξέστην πολυπραγμοτύνης καὶ ἔξετάσεως. Αὐτοί, καὶ ὑποκριταὶ ἦσαν καὶ φεῦσται, ἦσαν ὅμως ὅπωσδήποτε σοφώτεροι τῶν ἄλλων ἐμελέτων τὰς θείας Γραφάς, οὐαὶ ἐκράτουν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν τοὺς θεῖκούς νόμους. Αὐτοὶ λοιπὸν εἶχον τελειοτάτην ὅτι καὶ δι Μωϋσῆς καὶ οἱ προφῆται πάντες προκατήγειλαν καὶ εἶπον τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου· αὐτοὶ λοιπὸν μετὰ περισσοτέρας ἀσφαλείας καὶ θεῖκιστητος, ηδὶ κοινὸς λαός, περιέμενον τὸν Μεσσίαν. Ηδὲ λοιπόν, ἀκούοντες τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν κη-

ρύττοντα ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ἀπεσταλμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅλέ-
ποντες τὴν μὲν ζωὴν αὐτοῦ ὑπεραγίαν καὶ οὐράνιον, τὰ δὲ θαύματα
αὐτοῦ μεγάλα καὶ πολλὰ καὶ παντοῖα, καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν
προφητῶν προρρηθέντα ἐνεργούμενα εἰς αὐτόν, οὐκ ἐπίστευον ὅτι
αὐτὸς ἐστὶν ὁ προσδοκώμενος; Ὁ φθόνος κατεσκότιζεν αὐτούς.
Φθόνος ἐναντίον εἰς ἐκείνον, ὃν περιέμενον ἵνα λυτρώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ
τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ χαρίσηται αὐτοῖς τὴν αἰώνιον ἐλευθερί-
αν; Ὁ φθόνος εἶχε τόσην δύναμιν, ὥστε ἡρπαξε τὸ διακριτικὸν
τῆς ψυχῆς, καὶ κατέφθειρε τοῦ νοὸς τὴν δύναμιν, ὅθεν οὐδόλως ἡδύ-
γαντο νὰ γγωρίσωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Μεσσίας;... Ἔστω, ὁ φθό-
νος ἐσκότιζε τῆς ψυχῆς τὰ ὅμματα ἀλλὰ τίς ἐνέκρωσε τὰς αἰσθή-
σεις τοῦ σώματος; τίς ἐποίει αὐτοὺς τυφλοὺς καὶ κωφούς; Ὁ νοῦς,
ἐσκοτισμένος ὑπὸ τοῦ φθόνου, οὐκ ἐπίστευεν εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλὰ
τὰ ὅμματα πᾶς οὐκ ἔβλεπον τὰ ἔξαίσια θαύματα; Ἡ ἀκοὴ αὐτῶν
πᾶς οὐκ ἤκουε τὴν οὐράνιον αὐτοῦ διδασκαλίαν; οὐκ ἐπίστευον ὅτι
ὁ Χριστός ἐστιν ὁ προσδοκώμενος Μεσσίας, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐζήτουν
αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἀγνθρωπὸν ἄγιον, θαυματουργὸν καὶ εὐεργέτην
αὐτῶν; Τὰ πάθη, ἀδελφοὶ μου, ἔχουσι τόσον ἴσχυρὸν δύναμιν ἐπά-
νω εἰς τὸν ἀνθρωπὸν, μάλιστα δταν κατακυριεύσωσιν αὐτόν, ὥστε
οὐ μόνον τὸ διακριτικὸν τῆς ψυχῆς διαφθείρουσι, καὶ τὴν δύναμιν
τοῦ νοὸς ἐκνευρίζουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς αἰσθήσεις τοῦ σώματος ἡμιῶν
καταγεροῦσι.

Πάν πάθος σφοδρά τις καὶ ἀσυνήθης κίνησις τοῦ αἷματός ἐστι.
Βλέπομεν τοῦτο φανερὰ εἰς ἐκείνους, οἵτινες κυριεύονται ὑπὸ τοῦ
θυμοῦ ἢ ὑπὸ τοῦ φόδου ἢ ὑπὸ τῆς λύπης ἢ ὑπὸ τῆς χαρᾶς· κόκ-
κινον γίνεται τοῦ θυμωμένου τὸ πρέσωπον, λευκὸν τοῦ φοδουμένου,
ῳχρὸν τοῦ λυπουμένου, ἐρυθρόλευκον τοῦ χαίροντος. Αὐτὴ ἡ κίνη-
σις οὐ γίνεται μόνον εἰς τὸ πρόσωπον, ἀλλ᾽ εἰς πάντα τὰ μέλη καὶ
τὰ μέρη τοῦ σώματος, καὶ εἰς αὐτὰ δηλαδὴ τὰ ἐνδότατα· ἐκ ταῦ-
της τῆς κινήσεως καταταράσσονται πάντα τὰ ὅργανα τῶν αἰσθήσε-
ων. Ὁθεν ὁ ὑπὸ τινος σφοδροῦ πάθους κατακυριεύεται ἡτοι οὐ βλέ-
πει θλως, ἢ διλέπει, ἀλλ᾽ ἀτελῶς· ἢ οὐκ ἀκούει θλως, ἢ ἀκούει,
ἀλλὰ συγκεχυμένως· τρώγει, ἀλλ᾽ οὐκ αἰσθάνεται τῆς τροφῆς τὴν
ποιότητα. Αὐτὴ ἡ ἀτακτος κίνησις, φθάγουσα καὶ ἔως τοῦ ἐγκεφά-
λου τὰ μέρη, κλονεῖ καὶ συγχέει ἐκεῖνα τὰ ὅργανα, ἔσα ἡ ψυχὴ
ἡμιῶν μετέρχεται ἵνα συστήσῃ τοὺς οὐλογισμοὺς αὐτῆς ἐκ τούτου
συμβαίγει ἡ σκότωσις τοῦ νοὸς καὶ ἡ ἀδιακρισία καὶ τὰ παραλογή-

ματα· διότι ή ψυχή γημῶν, γῆτις ἐστὶ πνεῦμα αὐλον, αὐτὴ διακρίνει τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ καὶ τὸ ὡφέλιμον ἀπὸ τοῦ βλαβεροῦ· καὶ ἔχει μὲν αὐτὴ ἀφ' ἑαυτῆς κατὰ φύσιν τὴν διανοητικὴν καὶ διακριτικὴν δύναμιν· ἀλλ' ἐνόςφι συνηνωμένη ἐστὶ μετὰ τοῦ σώματος, μετέρχεται τὰ μέρη τοῦ ἐγκεφάλου, ἵνα κατασκευάσῃ τοὺς συλλογισμοὺς αὐτῆς, καθὼς ὁ τέκτων τὸν πρίονα, καὶ ὁ οἰκοδόμος τὴν σφυραν διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς οἰκίας. Πείθει δὲ τοῦτο ἡ συνεχῆς δοκιμή· θάρρος ἢ δύνην αἰσθανόμεθα εἰς τὴν κεφαλήν, ὅταν πολλὰς ὥρας προσηλώσωμεν τὸν νοῦν εἰς τὴν θεωρητικὴν τῶν πραγμάτων μελέτην· ὅταν δὲ πυρετὸς ἢ ἀλλη ἀσθένειας κατακυριεύσῃ τὴν κεφαλήν, τότε οὐχὶ μόνον οὐ δυνάμεθα νὰ προσηλώσωμεν τὸν νοῦν εἰς μελέτην καὶ κρίσιν πραγμάτων, ἀλλὰ πολλάκις παραφρονοῦμεν καὶ παραλογοῦμεν προφανέστατα. Διὰ τοῦτο, ὅταν πάθος σφοδρὸν κατακυριεύσῃ τὸν ἀνθρωπὸν, θέλει μὲν ἡ ψυχὴ καὶ τότε νὰ συλλογισθῇ δρθῶς, ἀλλ' οὐ δύναται ἐπειδὴ τεταραγμένα καὶ γέλλοιωμένα εἰσὶ τὰ ὅργανα, τὰ πρὸς τὴν τοιαύτην ὑπηρεσίαν ἐπιτήδεια. "Οθεν, καθὼς ὁ τεχνίτης, ὅταν ἀτελῆ εἰσὶ τῆς τέχνης αὐτοῦ τὰ ὅργανα, ἀτελές κατασκευάζει καὶ τὸ τεχνητὸν αὐτοῦ ἔργον, οὕτω καὶ ἡ ψυχή, ὅταν τεταραγμένα εἰσὶ τῆς κεφαλῆς τὰ μέρη, ἀτελεῖς ποιεῖ τοὺς ἑαυτῆς συλλογισμούς, καὶ παραφρονεῖ, καὶ παραλογίζεται.

Τὰ πάθη τὰ πολεμοῦντα τὸν ἀνθρωπόν εἰσι πολλά, μᾶλλον δὲ δυσαρίθμητα· διπερηφάνεια, φιλοδοξία, φθόνος, φιλαργυρία, μίσος, ἀσπλαγχνία, κοιλισδουλία, θυμός, μέθη, δκνηρία, καὶ ἄλλα πάμπολλα. Ήδες ἀνθρωποις εἰς πάντα τὰ πάθη ὑπόκειται· καὶ πότε μὲν τοῦτο νικᾷ αὐτόν, πότε δὲ ἐκεῖνο, καὶ ἀλλοτε ἄλλο. Ἄλλα τοῦτον μὲν τὸν ἀνθρωπὸν κατ' ἔξοχὴν κατακυριεύει γῆρας περηφάνεια, καθὼς τὸν Ναδουσικοδονόσορ· ἄλλον ἡ σκληρότης, καθὼς τὸν Φαραώ· ἄλλον ἡ φιλαργυρία, καθὼς τὸν Ἰούδαν· καὶ ἄλλον ἄλλο πάθος κατεξουσιάζει. Κλίνει δὲ ὁ ἀνθρωπὸς εἰς τοῦτο τὸ πάθος μᾶλλον ἢ εἰς ἐκεῖνο ἢ διὰ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ἰδιοσυγκρατίαν, ἢ διὰ τὴν παιδιόθεν συγήθειαν, ἢ διὰ τὰς κακὰς συμβουλὰς καὶ τὰ παραδείγματα, δσα ἐκ νεαρᾶς αὐτοῦ γῆλικές ἥκουε, καὶ ἔδιεπε, καὶ ἔμεχθεν ἐν ταῖς συγαγαστροφαῖς τῶν ἐφθαρμένων ἀνθρώπων. Πολλάκις δὲ ταῦτα πάντα συντρέχοντα δεσμεύουσι· τὸν ἀνθρωπὸν εἰς ἐν τῶν παθῶν δεσμῷ δυσδιαιλύτῳ· ὅταν δὲ ὑποδουλωθῇ ὁ ἀνθρωπὸς εἰς ἐν πάθος, τότε αὐτὸ τόσην δύναμιν καὶ ἔξουσίαν λαμβάνει ἐπάνω εἰς αὐτόν, καὶ τοσοῦτον φθέρει καὶ τὸ συλλογιστικόν, καὶ τὸ διακριτικὸν καὶ αὐτὰς τὰς σωματικὰς αὐτοῦ αἰσθήσεις, ὡστε οὐδὲ συμβουλὴν ἀκούει,

ούδε τι θλάσθην θλέπει, ούδεν τὸ ἔδιον συμφέρον γνωρίζει, ἀλλ᾽ ως τυ-
φλὸς καὶ κωφὸς καὶ ἀλογὸς πράττει πολλάκις ἐναντίον αὐτοῦ, οὗτοι
ούδὲ διάπονδος αὐτοῦ ἐχθρὸς δύναται γὰρ πράξῃ.

«Πνεῦμα πονηρὸν» (Α' Βασιλ. ιε' 14) ἔπνιγε τὸν Σαούλ· πα-
ρεφέρετο, καὶ ἐστενοχωρεῖτο, καὶ ἔπασχεν ἄχρι λιποψυχίας καὶ θα-
νάτου· οὐδὲ ἵατροί ἐδυνήθησαν γὰρ θεραπεύσωσιν αὐτόν, οὐδὲ θότα-
νον εὑρέθη παρηγορητικὸν τῆς τοιαύτης ἀσθενείας· μία μόνη πα-
ρηγορία αὐτοῦ, διὰ φαλμὸς τοῦ Δαβὶδ καὶ ή κινύρα. «Οτε τὸ πονη-
ρὸν πνεῦμα ἐσπάραττε καὶ κατέπνιγε τὸν Σαούλ, τότε διὰ μὲν Δαβὶδ
ἔκρουε τὴν κινύραν καὶ ἔψαλλε, τὸ δὲ πονηρὸν πνεῦμα ἔφευγεν, δι-
δὲ Σαούλ ἡσυχάζειν (Αὐτ. 23). Ο Δαβὶδ λοιπόν ἐστιν διὰ μόνος ἵα-
τρὸς τοῦ Σαούλ, διὰώκτης καὶ φυγαδευτῆς τοῦ δαιμονικοῦ ἐκείνου
πάθους, διὸ τοῦτο, ἀλλὰ τὸ ἐνχυτίον διὰ Σαούλ
τόσον ἐμίσει τὸν Δαβὶδ, ὥστε παντοιοτέροπως ἐπεδούλευε τὴν ζωὴν
αὐτοῦ. Ο Δαβὶδ φάλλων ἔπαινε τὸ πάθος τοῦ Σαούλ, διὸ δὲ Σαούλ
ἐζήτει γὰρ φονεύση διὰ τοῦ δόρατος τὸν Δαβὶδ (Α' Βασιλ. ιε' 10
Σαούλ τρισάθλιε! ἐὰν θανατώσῃς τὸν Δαβὶδ, τίς καταπραῦνει τὸ
πάθος σου; τίς διώκει τὸ πνεῦμα τὸ καταπνίγον καὶ σπαράττον σε;
ἐπληροφορήθης διὰ μόνος διὰ φαλμὸς τοῦ Δαβὶδ ἡσυχάζει τὴν φοβε-
ρὸν ζάληγην σου καὶ τοὺς θανατῷ φόρους σπαραγμούς τῶν μελῶν σου,
πᾶς λοιπὸν εὐθύνεις τὸ δόρυ, ἵνα φονεύσῃς τὸν μόνον ἵατρὸν καὶ
σωτῆρά σου; πόθεν σοι διὰ τέσση ἀναισθοία καὶ τυφλότης; Τὸ πό-
θεν ἐστὶ φαγερόν· διὸ φθόνος ἐσκότιζε τὸν νοῦν αὐτοῦ, καὶ ἐξήλειψε
τῆς εὐεργεσίας τὴν μνήμην· διὸ φθόνος, λισχυρότερος τοῦ πονηροῦ
πνεύματος, διότι τὸ μὲν πνεῦμα ἐνικάτο ὑπὸ τῆς φαλμφδίας τοῦ
Δαβὶδ, τὸ δὲ φθόνον οὐδὲ διὰ ἐσχάτην ἀνάγκην τοῦ Σαούλ κατεδά-
μαξε. Τοσοῦτον κατεσκότιζε τὸν Σαούλ τὸ πάθος τοῦ φθόνου, ὥστε
οὐδὲ ὀφέλεισιν ἔθλεπεν, οὐδὲ συμφέρον, οὐδὲ ἀνάγκην. Πόσοι δὲ
ἔως τῆς σήμερον, ὑπὸ τοῦ φθόνου κυριεύσμενοι, ἀμνημονοῦσαντες τῶν
εὐεργεσιῶν, καὶ παραβλέποντες τὸ ἔδιον συμφέρον, καὶ μηδόλως
στοχαζόμενοι τὴν ἴδιαν ἀνάγκην, οὐ μόνον κατατρέχουσι τοὺς ἴδι-
ους εὐεργέτας, ἀλλὰ καὶ βλάπτουσιν ἐκείνους, ἀπὸ τοὺς διποίους ἐλ-
πίζουσι προστασίαν καὶ βοήθειαν!

Καὶ μὴ γομίσῃς διὰ τὸ πάθος ἐργάζεται ἔλεσιν καὶ παράλογα
κακά, ὅταν κυριεύσῃ τοὺς ἀμαθεῖς καὶ διεστραμένους ἀνθρώπους·
διότι διύναμις αὐτοῦ, τόσον λισχύει καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς σοφοὺς

καὶ κεχαριτωμένους, ὥστε κατακρημνίζει καὶ αὐτοὺς εἰς ἀμαρτήματα ἔξαίσια...

Τοῦ καιροῦ δὲ ἡ πρόοδος αὐξάνει παντὸς πάθους τὴν δύναμιν. "Οσον δὲ καιρὸς τῆς ἀμαρτίας παρατείνεται, τόσον τὰ εἰς τὴν ἀμαρτίαν ἐπανακυλίσματα πολυπλασιάζονται πληγύνεται δὲ τούτων διριθμὸς κατὰ διπλάσιον καὶ τριπλάσιον λόγον τῆς τοῦ καιροῦ παρατάσεως. Διότι κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ πτῶσις εἰς τὴν ἀμαρτίαν φέρει μεγάλην λύπην, φέρει ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως θαρρὸν καὶ ἀφόρητον, φέρει πυκνοὺς τοὺς λογισμοὺς τῆς ἀποχῆς. "Οσον δὲ διπλάσιον προάγεται καὶ τὰ ἐπανακυλίσματα πολυπλασιάζονται, τόσον ἡ λύπη μικρύνεται, καὶ ἡ συνειδήσις ψυχραίνεται, καὶ φεύγει μὲν δὲ λογισμὸς τῆς μετανοίας, ἔρχεται δὲ διπλασιμὸς τῆς διορθώσεως καὶ τὸ μὲν σῶμα γηράζει καὶ μαραίνεται, τὸ δὲ πάθος γεάζει καὶ ἀγθεῖ. "Ο εὔκολος τῶν ἐπανακυλίσμάτων πολυπλασιασμὸς προξενεῖ τῆς ἀμαρτίας τὴν συνήθειαν· ἡ συνήθεια γίνεται ἔξις, ἡ δὲ ἔξις γίνεται δευτέρα φύσις. "Εκ τούτου διέπομεν πόσην δυσκολίαν ἔχει τοῦ κατακυριεύσαντος ἡμᾶς πάθους ἡ ἀποχὴ καὶ ἡ διόρθωσις. "Απὸ τῆς ἀμαρτίας, τὴν δποίαν ἔπραξας ἀπαξὴ ἢ δις καὶ τρίς, εὔκολα φεύγεις, καὶ πολλὰ εὑρίσκεις τὰ αὐτῆς ἀντιφάρμακα· τὴν κατακυριεύσασάν σε ἀμαρτίαν δύσκολα διώκεις, δύσκολα εὑρίσκεις τὸ θεραπευτικὸν αὐτῆς βότανον.

Πολλὰ πιθανὸν φαίνεται ὅτι διπλάσιον τῆς ἀποχῆς ἡλθε πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ἐγένετο μαθητὴς αὐτοῦ, σκοπὸν ἔχων ἵνα διορθώσῃ τὸ ἥθος αὐτοῦ καὶ λυτρωθῇ ἀπὸ τὴν λύσαν τῆς φιλαργυρίας, ἢτις καταδεδουλωμένην εἶχε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· διότι τί ἀλλο ἐπέδειπεν, ἢ τί ἀλλο εἴλκυσε καὶ ἔπεισεν αὐτὸν ἵνα ἔλθῃ καὶ συναριθμηθῇ μετὰ τῶν πτωχῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; τί ἀλλο ἐζήτει ἔκει, εἰμὴ τὴν διόρθωσιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐλθὼν, ἀκούει καθ' ἑκάστην ἡμέραν τῆς ἀφιλαργυρίας καὶ τῆς ἀκτημοσύνης τὰ μαθήματα, καὶ τὰς ἑκατονταπλασίους ἀμοιβάς, καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, τὴν δποίαν κληρονομοῦσιν οἱ καταφρονηταὶ τῶν χρημάτων καὶ τοῦ πλούτου· βλέπει εἰς αὐτὸν τὸ σχολεῖον τῆς ἀκτημοσύνης τὰ παραδείγματα, ἤγοντα τοὺς συμμαχητὰς αὐτοῦ, οἵτινες ἀφῆκαν πάντα, δᾶσα εἰχον, καὶ ἥκολούθουν προσθύμως τῷ Διδάσκαλῳ αὐτῶν· διέπει καθ' ἑκάστην ἡμέραν θαύματα ἔξαίσια, ἀρετὴν ὑπερτελείαν, ἥθη ἄγια, ἁγιωσύνην οὐράνιον. "Ο Διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ προγνωρίζεις ὡς καρδιογνώστης τὴν προδοσίαν, θέλων διιως τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ, οὐδενὸς

χαρίσματος αὐτὸν ἐστέρησε· προεθίθασεν αὐτὸν εἰς τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα, ἔδωκεν αὐτῷ ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ἔγιψε τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἤξιώσεν αὐτὸν τῆς μεταλήψεως τῶν θείων μυστηρίων, καὶ αὐτὸν δὲ τὸ γλωσσάκομφον ἔδωκεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ πρὸς παρηγορίαν τοῦ πάθους τῆς φιλοχρηματίας. Καὶ οἵμως ταῦτα πάντα οὐδὲ τὴν πληγὴν τῆς φιλαργυρίας λάτρευσαν, οὐδὲ τὴν φλόγα αὐτῆς κατεδάμασαν· παρέδωκε τὸν Διδάσκαλον, τὸν εὐεργέτην, τὸν Σωτῆρα αὐτοῦ, καὶ ἐπώλησεν αὐτὸν διὰ τριάκοντα ἀργύρια, ἥγουν δι’ ἕξ σχεδὸν χρυσᾶ νομίσματα τοῦ παρόντος καιροῦ. Μεγάλη ἀληθῶς τῶν παθῶν ή δύναμις! Ἐάν οὐδὲ τὰ ζῶντα καὶ θλεπόμενα τῆς ἀρετῆς καὶ ἀγιότητος παραδείγματα, οὐδὲ τοῦ Θεοῦ τὰ δῶρα καὶ ἀξιώματα, οὐδὲ τὰ θαύματα, οὐδὲ ή συναναστροφὴ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐδὲ ή καθ’ ἡμέραν ἀπὸ τοῦ ἰδίου στόματος αὐτοῦ συμβούλη καὶ διδασκαλία καὶ η παραίνεσις οὐκ ἐδυνήθησαν λατρεῦσαι τῆς φιλαργυρίας τὸ πάθος, ἀλλὰ τοσοῦτον ἄναψεν ή δύναμις αὐτοῦ, ὥστε ἀμαρτίαν ἐγέννησε, τῆς ὁποίας ἀλληγενεῖς οὐδέποτε ἐφάνη εἰς τὸν κόσμον, ποίᾳ ἀρά γε ἐλπὶς εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐμπαθεῖς, εἰς ἡμᾶς τοὺς κατακυριευομένους ὑπὸ τῶν παθῶν; ποιόν ἐστι τὸ ὅπλον, διὰ τοῦ ὁποίου δυνάμεθα νὰ ἀντιπολεμήσωμεν τὰ ἄγρια θηρία τοῦ καλάμου, τὰ ζητοῦντα καθ’ ἔκκαστην κατασπαράξαι τὴν ψυχὴν ἡμῶν:

“Ετοιμόν ἐστι, Χριστιανοί, τὸ ὅπλον, λαχυρὸν δὲ καὶ ἀνίκητον· τοῦτο δὲ ἐστὶν ή προσοχή. Ἐάν προσέχωμεν, ή ἀμαρτία οὐ δύναται γὰρ ἐπιβάλῃ τὸν ζυγὸν αὐτῆς ἐπάνω εἰς τὸν τράχηλον ἡμῶν. Ἡ πρώτη ἀρχὴ πάσης ἀμαρτίας, καὶ τὰ νεόβλαστα ἄγρια φυτά ἔχουσι μεγάλην δμοιότητα· ή ἀμαρτία εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς ἀρχὴν οὐδὲν ἀλλοί ἐστιν εἰμήν εἰς φιλός λογισμός, μία ἀνίσχυρος προσδοκία εἰς τὸν νοῦν· τὸ ἄγρια φυτόν, ὅταν κατ’ ἀρχὰς προκύπτῃ, οὐδὲν ἔτερόν ἐστιν εἰμήν χόρτος τρυφερώτατος, θλαστὸς ἀσθενῆς καὶ εἰς τὴν γῆν οὐδὲδλως ἐστερεωμένος. Καθὼς οὖν δὲ γεωργός, ὅταν προσέχῃ καὶ ἐκβάλλῃ τὰ ἄγρια φυτὰ πρὶν η αὐξηγηθῶσι καὶ ἀπλώσωσι τὰς ὅλιξας αὐτῶν καὶ σκεπάσωσι τὴν γῆν, αὐτὰ μὲν ἐκβάλλει μετὰ μεγάλης εὔκολίας, ή δὲ γῆ αὐτοῦ μένει τότε καθαρὰ τῆς θλάβης τῶν ἄγριων φυτῶν, οὕτω καὶ δὲ χριστιανός, ὅταν προσέχῃ καὶ διώκῃ τοὺς πονηροὺς λογισμούς, πρὶν η μεγαλυγθῶσι καὶ προχωρήσωσι εἰς τὸ βάθος τοῦ νοοῦς καὶ κατακυριεύσωσι τῆς καρδίας αὐτοῦ, τούτους μὲν πολλὰ εὔκολα ἐκδιώκει, ή δὲ ψυχὴ αὐτοῦ τότε μένει ἀμώμος καὶ ἀμόλυντος καὶ καθαρὰ ἀπὸ ἀμαρτίας μεγάλης. Ἐγ τούτῳ
*Αν.εξ. 1. Σαρπή Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Σ' γυμνασίου

λοιπὸν ἵσταται ὅλος ὁ κόπος μου, κόπος ἐλαφρὸς καὶ εὔκολος, εἰς τὸ νὰ προσέχω ἵνα μή μου κατακυριεύσωσιν οἱ λογισμοὶ τῆς ἀμαρτίας. «Ἐὰν μή μου κατακυριεύσωσι», λέγει ὁ Προφήτης, «τότε ἀμωμοῖς ἔσομαι, καὶ καθαρισθήσομαι ἀπὸ ἀμαρτίας μεγάλης» (Ψαλ. ιη' 14). «Πρόσεχε λοιπὸν σεαυτῷ, καὶ φύλαξον τὴν ψυχήν σου» (Δευτερ. δ' 9).

“Αλλ ἐὰν διὰ τῆς πολυκαρίας καὶ τῶν ἐπανακυλισμάτων ῥίζωθῇ τὸ πάθος εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ καταστῇ ὁ ἀνθρώπος διοῦλος τῆς ἀμαρτίας, τότε πολλὰ δύσκολος φαίνεται ἡ ἱατρεία. Δύσκολος ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἡ διανομὴ τοῦ πλούτου εἰς τοὺς πένητας εἰς τὸν γηράσαντα ἐν τῇ δουλείᾳ τῆς φιλοχρυσίας: δύσκολος ἡ νηστεία εἰς τὸν συνηθίσαντα παιδιόθεν τὴν πολυφαγίαν καὶ πολυποσίαν: δυσκολοθεράπευτον πᾶν παλαιὸν διμάρτημα. Ἐάν δὲ νουθετήσῃς τοὺς ἐμπαθεῖς, καὶ συμβουλεύσῃς αὐτοὺς τὴν ἀποχὴν τῆς ἀμαρτίας, ἀποκρίνονται σοι: «Θέλω, ἀλλ ὡς δύναμαι». Τοῦτο ὅμως πρόφασίς ἔστι γυμνή. Ἀλλο ἀδυναμία, καὶ ἄλλο δυσκολία. Δύσκολος ἡ ἐκρίζωσις τοῦ δένδρου, ὅταν ἀπλώσῃ εἰς τὸ βάθος τῆς γῆς τὰς ῥίζας, καὶ τῇ προόδῳ τοῦ καιροῦ στερεωθῇ, οὐκ ἔστιν ὅμως ἀδύνατος· ἡ ἀξίνη, ἡ σκαπάνη, ὁ κόπος ἐκβάλλουσιν αὐτὸν ῥίζόθεν, ὥστε οὐδὲ ἔχογες αὐτοῦ ἔστι φαίνεται. Ἐάν συνηθίσῃς τὴν ἀμαρτίαν καὶ ἔτη πολλὰ δουλεύσῃς αὐτῇ, ἀληθῶς δύσκολος ἡ ἱατρεία: πλὴν οὐκ ἔστιν ἀδύνατος· ἡ στερεὰ ἀπόφασις, τῆς ψυχῆς ἡ ἀνδρεία, τοῦ Θεοῦ ἡ χάρις καταργεῖ παντελῶς τὴν ἔξουσίαν αὐτῆς.

“Ο ἀνθρώπος ἐπλάσθη παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἐλεύθερος καὶ αὐτεξούσιος. Ὁθεν, καν ἡ ἀμαρτία ἐδούλωσεν αὐτόν, ἔχει ὅμως πάντοτε ἡ θέλησις αὐτοῦ τὴν δύναμιν τῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτεξουσίας· ἔχει δὲ καὶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ πλουσιοπαρόχως καὶ ὑπερπερισσῶς συνεργοῦσαν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ καὶ διόρθωσιν· «οὗ γὰρ ἐπλεόνασεν ἡ ἀμαρτία», λέγει ὁ θεηγόρος ἀπόστολος, «ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις» (πρὸς Ρωμ. ε' 20). Διοῦλος γὰρ ὁ Ζακχαῖος τῆς πλεογεξίας καὶ συκοφαγίας, ἀλλὰ μετ' ὀλίγην ὥραν, μεταβαλὼν τὴν γνώμην αὐτοῦ, ἔδωκε τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ τοῖς πτωχοῖς, καὶ εἰ τινός τι ἐσυκοφάντησε, τετραπλοῖσην (Λουκ. ιθ' 8). Υποδεδουλωμένος ὁ Ματθαῖος εἰς τὴν ἀδικίαν καὶ φιλοχρηματίαν τοῦ τελωνίου, ἀλλ ἐις μίαν στιγμὴν ἀπέρριψε τοῦ τελωνίου τὸν ζυγόν, ἀφῆκε πάντα καὶ ἡκολούθησε τὸν Κύριον. (Ματθ. θ' 7). Ἐάν δὲ ἔξετάσωμεν τὰ παραδείγματα, δσα αἱ θεῖαι Γραφαὶ καθιστοροῦσι καὶ τὰ ἴστορικὰ βιβλία περιέχουσιν, εὑρίσκο-

μεν τοιαύτας μεταβολάς πολλάς καὶ ἀναριθμήτους· ὥστε δύσκολος ἦταρεία τοῦ πάθους, ὅταν ὁ ἄνθρωπος οὐ θέλῃ, εὔκολος δέ, ὅταν ὁ ἄνθρωπος τῇ ἀληθείᾳ θελήσῃ. «Ο Θεὸς τὴν θέλησιν ζῆτε· «Θέλεις ὑγιῆς γενέσθαι;» (Ιωάν. ε' 6)· οὕτως ἔλεγεν ὁ Θεάνθρωπος εἰς τὸν ἀμαρτωλὸν τὸν παράλυτον. Ἐὰν θέλῃς, ὁ Θεός οὐ μόνον θέλει, ἀλλὰ καὶ ἐνεργεῖ καὶ συμβογθεῖ, διδούς σοι δύναμιν ἵνα τελειώσῃς τοῦ ὀρθοῦ σου σκοποῦ τὸ ἔργον· μάλιστα καὶ αὐτὴν τὴν θέλησιν σου ὁ Θεός, ὅταν ἴδῃ αὐτὴν κλίνουσαν εἰς μετάνοιαν, καὶ ἐνδυγαμοῖ καὶ συμβογθεῖ. «Ο Θεός γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν». (Πρὸς Φιλιπ. β' 13).

1796.

Αύγος ἐπεικήθειες εἰς τὸν Ἀνθρέαν Ζαΐζοντα.

Σπυρίδωνος Τρικούπη.

Ἡ παλαιὰ καὶ νέα ἱστορία τῆς Ἑλλάδος παρουσιάζει εἰς τὸν ἔκθαμβον κόσμον δύο γενεᾶς πολὺ ἀνωτέρας ὅλων τῶν ἀλλων γενεῶν τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους διὰ τὰ παράδοξα ἔργα, τὰ ἀποία αἱ δύο αὗται γενεαὶ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἔπραξαν.

Ἡ πρώτη τῶν δύο τούτων παραδόξων γενεῶν, αἱ ἀποία χωρίζονται ἀπὸ ἀλλήλων ἀπὸ μακρὸν ἀριθμὸν ἑκατονταετηρίδων, χαρακτηρίζεται ὡς συντηρητικὴ τῆς πατρίδος, κινδυγευούσης γὰ πέσῃ διπλὸν ζυγόν· ἡ δὲ δευτέρα γγωρίζεται ὡς ἀπελευθερωτικὴ τῆς πατρίδος, ὀλοτελῶς δουλωθείσης· ἡ πρώτη ἀνήκει εἰς τὴν παλαιάν, ἡ δευτέρα εἰς τὴν νέαν Ἑλλάδα. Αἱ δύο αὗται γενεαὶ, αἱ ἀποία ὡς δύο ἔξασια φαινόμενα διεκρίνονται εἰς τὸν πολιτικὸν ὄρbiζοντα ὅχι μόνον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἔλου τοῦ κόσμου, ἐπροικίσθησαν ἀναντιρρήτως καὶ ἀπὸ τὴν δημιουργικὴν δύναμιν τῆς φύσεως μὲν δῶρα τοιαῦτα, ἀποία φειδωλεύεται ἡ ἴδια φύσις νὰ χαρίσῃ εἰς γενέας, εἰς τὰς ἀποίας δὲν ἐδόθη ἀνθρωπίνης φύσεως· Ἡ πρώτη γενεά, λέγω ἡ συντηρητική, ἀγεφάνη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τῶν περσικῶν πολέμων· ἡ δὲ δευτέρα, λέγω ἡ ἀπελευθερωτική, εἰσθε, ὡς Ἔλληνες, σεῖς οἱ ζῶντες, ναί, σεῖς οἱ ἴδιοι.

Εἶναι παρατηρήσεως ἀξιού δτι, καθ' ἃς ἐποχὰς οἰκονομοῦνται τοιαῦτα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν πολιτικὰ φαινόμενα, ἀναβλαστά-

νουν καὶ προνοητικῶς πως εἰς τοὺς κόλπους αὐτῶν τῶν γενεῶν καὶ τοιοῦτοι ἀνδρεῖς, χωρὶς τὴν χειραρχίαν τῶν ὅποιων δὲν θὰ ἥδυναντο ποτὲ ἵσως αἱ γενεαὶ αὗται γὰρ φθάσουν εὐτυχῶς εἰς τὸν πρὸς ὃν ἀπετείνοντο ὄρον. Τῷ δυτὶ, τίς ἡμπορεῖ γὰρ εἰπῇ ὅτι χωρὶς Μιλιτάδας καὶ Θεμιστοκλεῖς ἡ Ἑλλὰς ἔπι τῶν περσικῶν πολέμων θὰ ἀπηθανατίζετο ὅσον ἀπηθανατίσθη; Τοιοῦτοι ἀνδρεῖς ἐφάνησαν καὶ εἰς τὴν σημερινήν μας πολυπαθῆ, ἀλλὰ πολύεγδοξον γενεάν, χωρὶς τοὺς ὅποιους τίς δύναται γὰρ εἰπῇ ὅτι θὰ εὑδοκίμει ὅσον εὐδοκίμησεν ὁ μέγας τῆς πατρίδος ἀγών;

Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνδρῶν τούτων εἶναι καὶ ὁ προκείμενος νεκρός. Ἀρχηγός, ὅχι διπαδὸς τῆς ἐπαναστάσεώς μας, αὐτὸς μετὰ τῶν ἑνδόξων Γερμανοῦ καὶ Λόντου ἐφώναξε πρῶτος τὴν 25ην Μαρτίου ἀπὸ τὴν ιερὰν μονὴν τῆς Ακράτειας: «Ἔλληνες, λάβετε πνεῦμα ἐλευθερίας!» Ἐφώναξε, καὶ ἡ φωνὴ του ἔγινε πνεῦμα ἐλευθερίας, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας ἐξηπλώθη εἰς ὅλην τὴν γῆν καὶ εἰς ὅλην τὴν θάλασσαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἔγινεν ἐλευθέρα.

Τί τὸν ἐκίνησεν εἰς τὸ μέγα τοῦτο ἔργον; Δίψα τάχα ἐξουσίας, πλούτου ἢ ἐπισημότητος;

Οχι βέβαια: διότι ἦτο ἐκ τῶν δυνατωτέρων, πλουσιωτέρων καὶ ἐπισημοτέρων τῆς Πελοποννήσου. Τὸν ἐκίνησεν ἄρα ἄλλο τι, τὸ δποιον αἰσθάνονται μόνον αἱ μεγάλαι ψυχαὶ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ Ζαΐμη ἦτον τοιαύτης φύσεως ψυχῆ, διότι ἦτον ψυχὴ οἰκογενείας, ἡ ὅποια καὶ ἄλλοτε, ἀν καὶ ἀτυχῶς, ὑπὲρ ἐλευθερίας τῆς πατρίδος ἐμεγαλοπραγμόνησεν. Ἡ ἀδοξία ἄρα τῆς πατρίδος, ἡ ὅποια ταράττει πάγτοτε τὰς μεγάλας ψυχάς, χωρὶς γὰρ δύναται οὕτε ἡ ἀπόλαυσις ὅλων τῶν καλῶν τοῦ κόσμου τούτου γὰρ τὰς ἀναπαύσῃ, αὐτῇ ἐκίνησε τὸν ἀνδρα τοῦτον εἰς τὸ μέγα τῆς ἐπαναστάσεως ἔργον.

Τὰ στενὰ ὅρια τοῦ ἐπιταφίου λόγου, καὶ τὸ διληγόρων τῆς προμελέτης μου δὲ μὲ δίδουν κακιρόν γὰρ δείξω διὰ τῶν ὑπὲρ πατρίδος πράξεών του τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνδρός, διότι εἰς δεῖξιν τούτου ἔπρεπε γὰρ διέλθω μαζί σας τὴν πολιτικὴν ζωὴν του, καὶ ἡ πολιτικὴ ζωὴ του εἶναι: δῆλη συνδεδεμένη μὲ τὴν ιστορίαν τῆς ἐπαναστάσεώς μας. Διὰ τοῦτο περιορίζομαι γὰρ ἐλκύσω τὴν προσοχήν σας εἰς ἔνα καὶ μόνον περιστατικόν, τὸ ἔξτη:

Ἐύφημεῖ, καὶ δικαίως, ἡ παλαιὰ ιστορία τὴν ἀναφιλέωσιν τοῦ Ἀριστείδου καὶ τοῦ Θεμιστοκλέους διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς κινδυνευούσης τότε πατρίδος. Λαμπρότερον παράδειγμα πατριωτικῆς

ἀρετῆς καὶ ἐπίσης εὐτυχεῖς καὶ ὡς πρὸς τὰ ἀποτελέσματά του μᾶς παρουσιάζει ἡ γένα μας ἴστορία μεταξὺ δύο ἐνδόξων πρωταγωνιστῶν μας, τοῦ Ζαΐμη καὶ τοῦ Καραϊσκάκη, ἔχθρευομένων πρὸς ἄλλή- λους, καθὼς ὅλοι γνωρίζομεν.

Ἐπιγενες τὰ λοισθια ἡ πατρὶς μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς ἡρωικῆς πόλεως τοῦ Μεσολογγίου, καθ' ḥν ὥραν καταπληγθεῖσα ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνικῇ Συνέλευσις ἔπαισε τὰς ἔργασίας της, καὶ ἐνεπιστεύθη ὅλας τὰς δυνάμεις εἰς δικτατωρικὴν κυβέρνησιν, δινομάσασα πρόεδρον αὐτῆς τὸν Ζαΐμην. Ἀμα ἐγκαθιδρύθη ἡ δικτατωρικὴ αὕτη κυβέρνησις, σκέψις ἔγινε περὶ ἑκλογῆς γενικοῦ ἀρχηγοῦ τῶν δρουμελιωτικῶν στρατευμάτων καὶ ἰδού, πρῶτος δι πρόεδρος Ζαΐμης προβάλλει... ποιον; τὸν ἔχθρόν του Καραϊσκάκην. Ἐκλέγεται πάραυτα δι προδληθεὶς παμψηφεί· μεταπέμπεται αὐθημερὸν εἰς τὸ κυβερνητικὸν συμβούλιον· τὸν προϋπαγεῖ δι Ζαΐμης ἐρχόμενον: «Ἡ πατρὶς», τῷ λέγει, «ἀπαιτεῖ σῆμερον τὴν ἔνωσίν μας.—Τὴν ἀπαιτεῖ», ἀποκρίνεται καὶ δι πατριώτης Καραϊσκάκης, καὶ πίπτει ἀμέσως ἐνώπιον ἐμοῦ καὶ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς κυβερνήσεως εἰς τὰς ἀγοικτὰς ἀγκάλας τοῦ προέδρου, δι δοποίος τὸν ἐνδόνει πάραυτα, ἐν δύοματι τῆς Κυβερνήσεως, δλην τὴν κατὰ τὴν Στερεάν Ἐλλάδα στρατιωτικὴν παγτοδυναμίαν, καὶ μὲ τὴν λαμπρὰν εὐγλωττίαν, μὲ τὴν δοπίαν τὸν ἐπροίκισεν ἡ φύσις, ἀποδίδει τὸν δικαιον ἔπαινον εἰς τὴν στρατηγικὴν του ἐμπειρίαν. Οἱ δύο Ἐλληνες, ἐπίσης καὶ οἱ δύο μεγαλέψυχοι, δὲν εἰδαν τὴν ὥραν ἐκείνην παρὰ τὴν πατρίδα, μόνην τὴν πατρίδα.

Ἡ πρᾶξις αὕτη, ἀκροαταί, δὲν εἶναι μόνη ἵκανη νὰ κινήσῃ τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸ σέβας πάσης εὐγενοῦς καὶ φιλοπάτριδος καρδίας πρὸς ἀμφοτέρους: Ἀλλὰ πόσαι ἀλλαι πρᾶξεις ὑψηλῆς φύσεως εὑρίσκονται διεσπαρμέναι εἰς τὸ μακρὸν καὶ πατριωτικὸν στάδιον τῆς πολιτικῆς ζωῆς τοῦ ἴστορικοῦ τούτου ἀνδρός!

Ἄν καὶ ὡς Ἐλλην καὶ ὡς ἀνθρωπὸς τοῦ ἀγῶνος καὶ ὡς στενὸς τοῦ ἐνδόξου Ζαΐμη φίλος θρηγῷ τὴν ὥραν ταύτην, κικώμενος ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, δὲν ἀνέδηκα δμιως εἰς τὸ δῆμα τοῦτο ἐπὶ σκοπῷ οὔτε ἐγὼ νὰ θρηγήσω, οὔτε τὸ ἀκροατήριό μου νὰ κινήσω εἰς θρήνους· δχι· τὰ δάκρυα εἶναι διὰ τοὺς θυητούς, δὲν εἶναι διὰ τοὺς ἀθανάτους· καὶ ἀθάνατοι εἶναι δσοι παρέλαθον ἀπὸ τοὺς προγενεστέρους των τὴν πατρίδα δούλην, καὶ τὴν παραδίδουν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους των ἐλευθέρων.

"Οταν χιλιάδες καὶ μυριάδες Σικελιωτῶν, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, συνώδευσαν εἰς τὸν τάφον τὸν ἐλευθερωτὴν τῆς πατρίδος των Τιμολέοντα, ἐφαίγοντο, λέγει νῦν ιστορία, τελούντες ἑορτὴν μᾶλλον νὴ κηδείαν ὅλοι ήσαν λαμπροφορεμένοι, ὅλοι εἶχαν τὰς κεφαλάς των στολισμένας μὲ τῆς χαρᾶς τοὺς στεφάνους. Τοιαύτην φαντάζομεν καὶ ἐγὼ τὴν σημερινὴν κηδείαν, ἀν καὶ δικαίως τὴν διλέπω ὅλην κατήφειαν, ὅλην θρήνους· διότι βλέπω ὅτι ἔνας ἀπὸ τοὺς προωρισμένους εἰς τὸ νὰ μεταθεάσουν τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ἀπὸ τὴν δουλείαν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἀφ' οὗ ἐτελείωσε τὸ ἀγνθεν εἰς αὐτὸν ἐμπιστευθὲν τῆς πατιγγενεσίας ἔργον, μεταβαίνει σύμερον ἀπὸ τὴν θυητότητα, τὴν δρόιαν ἐλάμπρυνεν, εἰς τὴν ἀθανασίαν, νὴ δροῖα τὸν περιφένει. Ναί, νὴ παραπομπὴ τοῦ Ζαΐμη δὲν γίνεται εἰς τὴν γῆν, ἀν καὶ φαίνεται γήινος· γίνεται εἰς τὸν οὐρανόν καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν δὲν ὑπάρχει οὔτε λύπη, οὔτε θρῆνος, ἀλλὰ χαρὰ ἀμείωτος καὶ ἀτελεύτητος.

5 Μαΐου 1840.

III σημασία τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγέου.

(Απόσπασμα ἐκ τοῦ εἰς τὴν ἐκανονισμού τῆς
ἐξόδου ἐκφωνηθέντος ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ λόγου).

Σωκράτους Κουγέα.

Τὸ Μεσολόγγι καίεται τώρα πέρα ώς πέρα. Ἀλλὰ νὴ πυρὰ αὐτὴ δὲν εἰναι πυρὰ τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ὀλέθρου διὰ τὸ ἀνίκητον καὶ ἀθάνατον Μεσολόγγι· εἰναι πυρὰ ἀποθεώσεως, ὅπως ἦτο καὶ διὰ τὸν ἀνίκητον καὶ ἀθάνατον Ἡρακλέα νὴ πυρὰ τῆς Οἰτης· Τὸ Μεσολόγγι, παῦον ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης νὰ ὑφίσταται ώς πόλις, γίνεται σύμβολον καὶ ἰδέα. Ἡ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας καὶ τὸ σύμβολον τῆς καρτεροψυχίας. Καὶ ως ἰδέαν πλέον διαλαλεῖ νὴ φήμη καὶ τραγουδεῖ νὴ Μοῦσα τὸ Μεσολόγγι εἰς τὰ πέρατα τοῦ κάσμου, ἀπὸ τοῦ Χένσελ μέχρι τῆς Μάρθας Οὐδὲλλαιαμ, ἀπὸ τοῦ Φουκέ μέχρι τοῦ Βεραντέρου καὶ τοῦ Ούγκω, ἀπὸ τοῦ Μόλλερ μέχρι τοῦ Γκαϊτε, ἀπὸ τοῦ ἀγνώστου λαϊκοῦ θρηγνυόδοιο μέχρι τοῦ Σολωμοῦ.

"Ορθῶς ἔκρινεν ὁ Μεσολογγίτης ιστορικὸς ὅτι νὴ πόλις, νὴ δοξάσασα τὴν Ἑλλάδα ζῶσα, ἔμελλε νὰ τὴν ἀναστήσῃ καὶ πεσοῦσα. "Επεσε τὸ Μεσολόγγι. Ἀλλὰ νὴ βροντὴ τῆς πτώσεώς του ἔσεισε τὴν

οίκουμένην. Ἡ τελευταία κανονιά πού ἐρρίφθη ἀπὸ τὰ ἑτοιμόρ-
ροπα προχώματα τοῦ Μεσολογγίου δὲν ἔσκοτωσεν ἔχθρόν. Ἀλλὰ
τόσον ἐβρόντησεν, εἰχε τόσην ἰσχυράν καὶ μακρυγήν ἀπήχησιν,
ὅτε ἔστρεψε τὴν προσοχὴν διοὺ τοῦ κόσμου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ
δαυλοὶ τοῦ Καφάλη καὶ τοῦ Ρωγών δὲν ἤσαν αἱ ἐπικήδειαι λαμ-
πάδες τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος, ὡς ἐπιστεύθη πρὸς στιγμήν. Ἀλλὰ
φωτίσαντες μὲ τὴν λάμψιν τῶν καὶ θερμάναντες μὲ τὴν φλόγα τῶν
τὰς συνειδήσεις τοῦ φιλελευθέρου κόσμου τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς
Ἀμερικῆς, ἥγαγκασαν καὶ τὴν ψυχρὰν διπλωματίαν ν' ἀκολουθήσῃ
τὴν κοινὴν γνώμην καὶ νὰ ἐνδιαφερθῇ θερμῶς καὶ ἀποτελεσματι-
κῶς διὰ τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος. Καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ὑπηγορεύθη
ὅχι ἀπὸ χριστιανικὴν φιλανθρωπίαν, οὐδὲ ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς
τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ἀλλ᾽ ἀπὸ θαυμασμὸν πρὸς τοὺς ἥρωας τοῦ
Μεσολογγίου. Καθ' ἥγη στιγμὴν ἡ μικροπολιτικὴ καὶ ἡ διχόνοια τῶν
δύο τελευταίων ἐτῶν εἶχεν ἐπιφέρει τὴν κατάπτωσιν τῆς Ἑλλάδος
καὶ εἶχε ψυχράνε τὸν φιλελληνισμὸν τῆς Δύσεως, ἔρχεται τὸ Με-
σολόγγι, τὸ δποῖον γίνεται σπινθήρ γένων καὶ δρμητικῶν φιλελληνι-
κῶν ἐκρήξεων, τονίζει τὴν λύραν τῶν ποιητῶν καὶ ἐμψυχώγει τὴν
φωνὴν τῶν ῥητόρων, καὶ διὰ τοῦ παραδείγματός του πείθει τὸν κό-
σμον ὅτι οἱ Ἑλληνες εἶναι ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας, ἀφοῦ γνωρίζουν
πῶς ν' ἀποθηγῆσκουν χάριν αὐτῆς. Τὸ Μεσολόγγι ἔγινεν ἀφορμὴ γὰ-
δικουσθῇ ἥχηρᾳ ὑπὲρ τῶν ἐλληνικῶν δικαιῶν ἡ φωνὴ τοῦ Πάλμερ-
στον εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τοῦ Σατωρίου εἰς τὴν γχλικὴν βουλήν,
ἐγένεψήχωσε τὰ φιλελληνικὰ κηρύγματα τοῦ Νίμπουρ καὶ τοῦ Θειρ-
σίου εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ ἔκαμε τοὺς φοιτητὰς τῶν Ηαρισίων γὰ-
καλοῦν διὰ γυκτὸς εἰς τὸν ἔξωστην τῶν ἀγακτόρων τὸν Κάρολον
τὸν 10ον. Ὅμνοι συνετέθησαν, δράματα καὶ μελοδράματα παρε-
στάθησαν, χειροκροτηθέντα ἀπὸ χειρας ἥγεμονικάς, πίνακες ἐμ-
πνευσμένοι ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι ἐξωγραφήθησαν, ἔργα γλυπτικὰ ἐσμι-
λεύθησαν, τόσα πολλὰ καὶ τόσον ποικίλα καλλιτεχνήματα ἐποίη-
θησαν, ὅτε ἀξίζει μὰ τὴν ἀλήθειαν σήμερον μετὰ ἔκατὸν ἔτη γὰ-
γραφῇ ἡ βίβλος περὶ τοῦ Μεσολογγίου εἰς τὰ Γράμματα καὶ εἰς τὴν
Τέχνην. Ἀρκεῖ γὰ λεχθῇ ὅτι ὅχι κανένας μικρός, ἀλλ' αὐτὸς ὁ
Γκαϊτε, εἰς τὸ ἄριστον καὶ μέγιστον τῶν δημιουργημάτων του, εἰς
τὸν Φάουστ, ἔχει ἐμπνευσθῇ δόλοκληρον σκηνὴν ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι.
Οἱ ἥρωας τῆς σκηνῆς, ὁ Εὐφορίων, φυσιογνωμία ἰδεώδης, ἐκπροσω-
ποῦσα τὸ πνεῦμα τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς ἐλευθερίας, εύρεθεις εἰς τὸ
Μεσολόγγι αἰσθάνεται ἀλλόκοτον ἔξαρσιν, καὶ ὑφούμενος ὑπεράγω

τῆς καιομένης πόλεως προφέρει τὸ περίφημον : «Immer höher muss ich steigen! Immer weiter muss ich schauen!» «Πάντα φηλότερα ν' ἀνεβαίνω! Πάντα μακρύτερα νὰ κοιτάζω!»

“Αλλ’ ὁ δυαλὸς τοῦ Καψάλη δὲν ἐθέρμανε μόνον τὰς ψυχὰς τῶν ξένων· ἐφώτισε καὶ τὰς συνειδήσεις τῶν Ἑλλήνων. Ή συγκίνησις ποὺ ἡσθάνθησαν οἱ Ἐλληνες ἀπὸ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου τοὺς ἔκαμε νὰ παραμερίσουν τὰ πάθη, νὰ λησμονήσουν τὴν καταραμένην διχόνοιαν, καὶ ἀφήνοντες τὰς μικρολογίας νὰ δρμήσουν εἰς ἔργα γενναιότερα. Ἀλλ’ ἀς ἀκούσωμεν καλύτερα τοῦ Κολοκοτρώνη τὴν σχετικὴν διήγησιν : «Τὴν ἡμέραν τῶν Βαΐων», γράφει ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του, «ἔκαμαν γιουρούσι στὸ Μισολόγγι οἱ ἡρωες τοῦ Μισολογγιοῦ, σὲ τόσες χιλιάδες ἀσκέρι, σὲ τόσα κανόνια, καντάκια, καβαλλασιά· ἐγλύτωσαν 2000, καὶ τὸ γυναικόπαιδο ἔγινε θῦμα· μᾶς ἦλθε εἰδησις, μεγάλη Τετράδη, εἰς τὸ δειλινό, ποὺ εἶχε πάντει ἡ Συνέλευσις, καὶ ἥμεδα εἰς κάτι ἥσκιους. Μᾶς ἦλθε εἰδησις ὅτι τὸ Μισολόγγι ἔχαθη. Ἐτσι ἐβάλαμε τὰ μαῦρα ὅλοι, μισὴ ὥρα ἔσταθη σιωπὴ ποὺ δὲν ἔκρινε κανένας, ἄλλ’ ἐμέτρας καθένας μὲ τὸ νοῦ του τὸν ἀφανισμόν μας. Βλέποντας ἔγῳ τὴν σιωπὴν ἐσηκώθηκα εἰς τὸ πόδι καὶ τοὺς ὅμιλησα λόγια διὰ νὰ ἐμψυχωθοῦν· τοὺς εἴπα ὅτι τὸ Μισολόγγι ἔχαθη ἐνδόξως, καὶ θὰ μείνῃ αἰῶνας αἰώνων ἡ ἀνδρεία· ἐὰν βάλωμεν τὰ μαῦρα καὶ ὀκνεύσωμεν, θὰ πάρωμεν τὸ ἀνάθεμα ὅλων. Μὲ ἀπεκρίθηκαν :—«Τί νὰ κάμωμεν τώρα, Κολοκοτρώνη;»—Τί νὰ κάμωμεν τοὺς λέγω; Τὴν αὐγὴν νὰ κάμωμεν συνέλευσιν, νὰ ἀποφασίσωμεν Κυβέρνησιν πέντε, ἔξη, ὀκτὼ ἀτομα διὰ νὰ μᾶς κυβερνήσουν, καὶ νὰ διαλέξωμεν καὶ ἀτομα νὰ ἀνταποκρίνωνται μὲ τὰ ἔξωτερικά... καὶ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι νὰ σκορπίσωμεν εἰς τές ἑπαρχίες καὶ νὸ πιάσωμεν γενικῶς τὰ ἀρματα, ὡς τὰ πρωτοπάσαμεν εἰς τὴν Ἐπανάστασιν... καὶ ἀν γλυτώσωμεν, συναζόμεθα· καὶ τελειώνομεν τὴν συνέλευσιν».

Δὲν ἦτο δὲ μόνος ὁ Κολοκοτρώνης ὁ ἐμψυχώσας τοὺς ἀποθαρρυθέντας. Εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς Συγελεύσεως ὅπως ζητηθῇ ἡ μεσολάβησις τῆς Ἀγγλίας παρὰ τῇ Τουρκίᾳ περὶ εἰρήνης διὰ τοῦ ἐν-Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ Κάνιγγ ἐγείρεται σθεναρὰ ἡ πατριωτικὴ φωνὴ τοῦ Ψηφλάντη, δστις εἰς τὴν περίφημον πρὸς τὴν Συγέλευσιν διαμαρτυρίαν του ἔγραφε μεταξὺ ἀλλων : «Τὰ μεγάλα ἔθνη καὶ οἱ καλοὶ πατριῶται φαίνονται εἰς τὰς κρισίμους περιστάσεις τῆς πατρίδος των δοῦλος εἶναι εὔκολον νὰ γίνῃ τις ὅταν-

θέλη, αυθινέντης είναι δύσκολον. Σᾶς φοβιζει ἡ πιῶσις τοῦ Μεσολογγίου; ἀφιερωθῆτε ὡς καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀγῶνος, εἰς τὴν καρακτηριστικὴν ἔνεργειαν καὶ τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων. Τὸ στῆθος κάθε "Ἑλληνος ἐς γίνη δεύτερον Μεσολόγγιο".

Αἱ γνῶμαι αὗται εἰσηγούσθησαν. Αἱ ἐργασίαι τῆς Συνελεύσεως διεκόπησαν καὶ ίσχυρὰ συνεκροτήθη ἡ γέα Κυθέρης. Ἀλλὰ τὰ ταμεῖα ἥσαν κενά. Ὁταν τὸν Μάιον τοῦ 1826 εἰσῆλθον εἰς τὸ Ναύπλιον τὰ τιμημένα λείψανα τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου, εἰς τὸ κυβερνητικὸν θησαυροφυλάκιον ὑπῆρχον μόνον 60 γρόσια. Τότε δὲ Διδάσκαλος τοῦ Γένους Γεννάδιος, συγκινηθεὶς ἀπὸ τὸ θέαμα τῶν μπαρουτοκαπνισμένων ἑκείνων ἡρώων, ἀνέδη αὐθορμήτως εἰς τὴν ῥῖζαν τοῦ ἰστορικοῦ πλατάνου καὶ ἔξεφύνησε τὸν φλοιορδὺ ἑκείνον λόγον, ὅστις τόσον συγήρπασε τὰ πλήθη, ὥστε, ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τοῦ ῥήτορος, πρώτου ἀδειάσαντος τὸ ἔξ ὀκτὼ λιρῶν διδάσκαλικὸν πουγγὶ του, ὅχι μόνον εἰσέφεραν ὅτι ἔκαστος εἶχεν εἰς χρήματα καὶ εἰς πράγματα, ἀλλὰ καὶ ὠρκίσθησαν μὲ μίαν φωνὴν νὰ νικήσουν ἢ ν' ἀποθάνουν ὡς οἱ ἡρωες τοῦ Μεσολογγίου. Διὰ τῆς παρορμήσεως ταύτης ἀπετελέσθη ὁ πρώτος πύρην τῶν διὰ τὰς νέας ἐπιχειρήσεις ἀπαραιτήτων ἐφοδίων καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐσώθη.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲ χαλασμὸς τοῦ Μεσολογγίου γίνεται δὲ οἰκοδόμος τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὸ φρόνημα καὶ εἰς τὸ παράδειγμα τῆς πόλεως ταύτης χρεωστεῖ ἡ Ἑλλὰς τὴν σωτηρίαν τῆς. Πλὴν δὲ τῶν ἄλλων μεγάλων ἀγαθῶν, τῶν ὅποιων ἐγένετο πρόξενος ἡ ἴστορικὴ πολιορκία καὶ ἡ ἡρωικὴ ἔξοδος, ἔδωκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ μέγιστον καὶ ἀνεκτίμητον, τὴν ἐθνικὴν ποίησιν, ἥτις ἀπὸ μακροτάτων χρόνων σιγήσασα καὶ εἰς τοὺς ἔρρυθμους μόνον ἔως τότε λαϊκοὺς στεναγμοὺς τοῦ δουλεύοντος Γένους ἀκουομένη, ἀνέτειλεν θύηλη καὶ μεγαλοπρεπῆς εἰς τοὺς στίχους τοῦ Ἐπτανησίου φάλτου. Διότι ἀνὴρ Ζάκυνθος ἐγέννησε τὸν Σολωμόν, ἔμως τὸ Μεσολόγγιο ἔξέθρεψε καὶ ἔθέρισε τὴν Μοῦσαν τοῦ ποιητοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἄγιου καὶ τῶν Ἐλεύθερων Πολιορκημένων. Καὶ δὲν εἴγαι δυνατὸν ἀπὸ τὰς ὑποχρεώσεις τῆς σημερινῆς ἡμέρας γὰρ ἔξαιρεθῇ ἑκείνος, τοῦ ὅποιου οἱ ψυχικοὶ συγκλονισμοὶ εἰς τὸ ἀκουσμα τῶν καγογιῶν, ἔξεσπτων εἰς τὴν ἀγωνιώδη κραυγὴν: «Βάστα, καημένο Μεσολόγγι, βάστα!»

Ἀλλὰ τὸ Μεσολόγγι δὲν ἀποτελεῖ τὸ καύχημα καὶ τὸ ἀγλάσιμα μόγον τοῦ παρελθόντος μας. Είναι ἡ πηγή, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἀντλοῦ-

μεν θάρρος καὶ φρόνημα διὰ τὸ μέλλον μας. Προσερχόμενοι σήμερον δπως τελέσωμεν τὸ ἐκκτονταέτηρον μνημόσυνον τοῦ μεγίστου καὶ ἐγδοξοτάτου τῆς νεωτέρας μας ἴστορίας γεγονότος, ἔχομεν εἰπέρ ποτε καὶ ἄλλοτε ἀνάγκην νὰ ἀναδαπτισθῶμεν εἰς τῆς πηγῆς ταύτης τὴν νάματα. Τὸ μέλλον τῶν ἐθνῶν ἐνορᾶται εἰς τὴν ψυχικὴν δύναμιν καὶ εἰς τὴν ἡθικὴν ἀξίαν τοῦ παρόντος. Τὴν ψυχικὴν ταύτην δύναμιν καὶ τὴν ἡθικὴν ταύτην ἀξίαν ἐφανέρωσε περιτράνως ἡ Ἑλλὰς εἰς τὸ Μεσολόγγι. Εἶχον βαθυτάτην συνείδησιν τῶν δυγάμεων τούτων οἱ Ἑλληνες ποὺ ἐμεγχαλούργησαν ἐκεῖ πρὸ ἐκκτὸν ἐτῶν. Βαθεῖαν πρέπει νὰ ἔχωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν συνείδησιν ταύτην, ἢν θέλωμεν νὰ μὴ φανώμεν ἀνάξιοι ἐκείνων. Ἄτενίζοντες τὸ μέγα τοῦτο γεγονός τῆς ἴστορίας μας, ἐκτιμῶντες προσγκρύτως τὸ ὑψηλὸν τοῦτο παράδειγμα τῶν προγόνων μας, κλείοντες μέσα εἰς τὴν ψυχήν μας τὸ Μεσολόγγι, θὰ αἰσθανόμεθα νὰ λαχταρῷ μέσα μας ἡ ἰδέα τῆς Πατρίδος, θὰ ἐμπνεώμεθα ἀκλόνητον τὴν πεποίθησιν εἰς τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος, θὰ ἐννοοῦμεν ώς ἰδικόν μας χρησμὸν τοὺς στίχους ποὺ ἐγέπευσεν εἰς τὸν Ὁλύμπιον ποιητὴν τὸ Μεσολόγγι:

Πάντα ψηλότερα ν' ἀνεβαίνωμε !

Πάντα μακρύτερα νὰ κοιτάζωμε !

ΣΥΝΩΝ

23^η Απριλίου 1926.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Α. ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

1. ΜΕΓΑΛΑ ΒΠΗ.

Αποσπάσματα ἀπὸ τὸν Ἐρωτόκριτον.

Βιτζέντζου Κορνάρου.

Εἰσαγωγή (κατὰ τὸν Στέφανον Ξανθούδην). Τὸ περίφημον τοῦτο ἐκ 10010 στίχων ποίημα ἔγραψη ἐν Κρήτῃ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Ἐνετοκρατίας. Ο ποιητὴς δίδει πληροφορίας διὰ τὸν ἔκυτόν του μὲ τοὺς τελευταῖους στίχους τοῦ ποιήματός του: εἶναι δὲ Βιτζέντζος Κορνάρος, ἐκ τῆς πόλεως Σητείας τῆς Κρήτης, ἐκεὶ γεννηθεὶς καὶ ἀνατραφεὶς καὶ συνθέσας τὸ ποίημα, μετοικήσας δὲ κατόπιν εἰς τὸ Κάστρον (τὸ σημερινὸν Ἡράκλειον) καὶ νυμφευθεὶς αὐτῷ. Καρμίαν ἀλλην εἴδησιν δὲν ἔχομεν περὶ αὐτοῦ. Τὸ ποίημα ἔκυκλοφόρει εἰς χειρόγραφα ἐν Κρήτῃ, μετὰ δὲ τὴν ἀλωσιν τοῦ Κάστρου ὑπὸ τῶν Τούρκων (1669), Κρήτες πρόσφυγες μετέφεραν αὐτὸν εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διέδωκαν αὐτὸν εἰς τὴν ἀλληγ Ελλάδα. Πρώτην φορὰν ἐτυπώθη ἐν Ἐνετίᾳ τὸ 1713, κατόπιν δὲ εἰς ἐπανειλημμένας ἐκδόσεις, καὶ κατέστη προσφιλέστατον ἀνάγνωσμα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Υπόθεσις τοῦ ζργου. Ο ποιητὴς ὑποθέτει δτι δσα διηγεῖται γίνονται κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἐν Ἀθήναις, ἐπὶ βασιλέως Ἡράκλη, ἀλλ ἐν τῇ διεξαγωγῇ τοῦ ποιήματος εἰσάγει πρόσωπα καὶ περιγράφει πράγματα καὶ χώρας μεσαιωνικῶν

χρόνων καὶ σύγχρονά του. Κεντρικὸς πυρὴν τοῦ ποιήματος εἶναι δὲ ἔρως τοῦ Ὁ. καὶ τῆς κόρης τοῦ βασιλέως Ἡράκλη Ἀρετούσας· γύρω δὲ ἀπὸ τὸν ἔρωτα αὐτόν, τὸν ἄγρδον καὶ σταθερόν, ὑφαίνονται τὰ διάφορα ἐπεισόδια καὶ ἔξυμπονται ἡ πιστὴ καὶ ἀδολος φίλα καὶ ἡ ἐπιποτικὴ ἀνδρεία. Ὁ Ἐρωτόκριτος (=δὲ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος κριθεῖς, δηλαδὴ βασινισθεῖς), ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλικοῦ συμβούλου Ηεζοστράτου, κατωτέρας δηλαδὴ τάξεως ἀπὸ τὴν βασιλόπαιδα, καὶ ἀπὸ αὐτὸν προῆλθον αἱ δυσκολίαι καὶ αἱ περιπέτειαι τῶν δύο ἔρωτῶν καὶ ἡ πλοκὴ τοῦ ποιήματος.

Εἰς τὸ Α' Μέρος: δὲ Ὁ. ἔξοιρολογεῖται τὴν ἀγάπην του εἰς τὸν ἔμπιστον φίλον του Πολύδωρον, ὅστις προσπαθεῖ νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὸ δλέθριν πάθος του. Ὁ Ὁ. πείθεται εἰς τὴν δρθότητα τῶν συμβουλῶν τοῦ φίλου του καὶ ἀραιώνει τὰς εἰς τὸ Παλάτιον ἐπισκέψεις του. Θέλων δημοσίᾳ ἀνακουφίσῃ τὸ πάθος, ἔρχεται μαζὶ μὲ τὸν Πολύδωρον ἀγνώριστος κατὰ τὴν γύντα κάτω ἀπὸ τὸ Παλάτιον καὶ κρούων τὸ λαγοῦτον ψάλλει εἰς στίχους δην^π αὐτοῦ συντεθειμένους τὸν ἔρωτά του. Ἡ βασιλοπούλα ἀρέσκεται εἰς τὸ ἄσμα τοῦ ἀγνώστου τραγουδιστοῦ, μένει ἀγρυπνος, ἀπομνημονεύει καὶ γράφει τὰ ἄσματα, καὶ κατὰ μικρὸν ἐγείρεται ἡ συμπάθεια της πρὸς αὐτόν. Ὁ βασιλεὺς εἰς μάτην προσπαθεῖ νὰ μάθῃ ποῖος εἶναι δὲ τραγουδιστής. Ὁρίζει δέκα σωματοφύλακάς του νὰ φυλάξουν τὴν γύντα, ἀλλ᾽ δὲ Ὁ. μὲ τὸν Πολύδωρον φογεύουσι τοὺς δύο καὶ τραυματίζουσι τοὺς ἀλλούς. Μετὰ τὸ συμβάν τοῦτο δὲ Ὁ. μὲ τὸν φίλον του φεύγει εἰς Ἑγριπον, δην^που μάτην ἐζήτησε νὰ διασκεδάσῃ τὸ πάθος του. Ἡ Ἀρετὴ ἐν τῷ μεταξύ, μὴ ἀκούοντα πλέον τὸν τραγουδιστήν, βασανίζεται ὑπὸ τοῦ ἔρωτος, μολονότι ἡ νένα της. Φροσύνη σφοδρῶς τὴν ἀποτρέπει ἀπὸ τὸ ἀνάρμοστον καὶ δλέθριον αὐτὸν αἴσθημά της πρὸς ἀγγωστον, καὶ κατωτέρας τάξεως πρόσωπον. Ἄλλα μετ' ὀλίγον ἐκ συμπτώσεως ἡ Ἀρετούσα μαγθάνει ποῖος ἦτο δὲ τραγουδιστής, καὶ εἰς τὸν ἐπανελθόντα ἐν τῷ μεταξύ Ὁ. δίδει νὰ ἐννοήσῃ ὅτι συμμερίζεται τὴν ἀγάπην του.

Μέρος Β'. Ὁ Ἡράκλης, διὰ νὰ διασκεδάσῃ τὴν μελαγχολίαν τῆς Ἀρετούσας, εἶχε προκηρύξει ἀγῶνα κονταροκυπήματος (γιόστρας), διὰ τὸν ὃποιον προσεκάλεσε ἀγωνιστὰς ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη.

¹. Τὴν διαιρεσιν εἰς μέρη ἔκαμε, φαίνεται, δὲ ἐπιμεληθεὶς τὴν πρώτην ἔντυπον ἔκδοσιν.

Προσήλθον οι διαπρεπέστεροι τῶν Ἰπποτῶν, Ῥγγάδων καὶ Ῥηγοπούλων. Λαιφάνει μέρος καὶ ὁ Ε., δοτις, ὑπερτερήσας εἰς τὸ τελεκόν ἀγώνισμα, ἀνακηρύσσεται νικητὴς καὶ στεφανώνεται δημοσίᾳ διὰ τῶν χειρῶν τῆς Ἀρετούσας μὲ τὸν ὑπὸ αὐτῆς κατασκευασθέντα πολύτιμον στέφανον.

Μέρος Ι'. Κατ’ εἰσήγησιν τῆς Ἀρετῆς, δὲ Ἐ. στέλλει τὸν πατέρα του γὰ τὴν ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Ῥήγαν. Οἱ Ἡράκλης δμως ἔξαγριοῦται, καὶ τὸν μὲν Ηεζόστρατον ὑποπέμπει, τὸν δὲ Ἐ. ἔξορίζει ἐκ τῆς χώρας.

Μέρος Δ'. Οἱ Ἡράκλης, ὑποπτευθεὶς διὶς καὶ ἡ κόρη του ἀγαπᾶ τὸν Ἐ., ζητεῖ ἀπὸ αὐτῆς γὰ τὸν παγδρευθῆ τὸ Ῥηγόπουλον τοῦ Βυζαντίου. Ή τὸν Ἀρετοῦσα ἀρνεῖται, τότε δὲ ὁ Ῥήγας ἔξοργισθεὶς τὴν ἐγκλείει εἰς σκοτεινὴν καὶ ὑγρὰν φυλακὴν μαζὶ μὲ τὴν Φροσύνην. Μετὰ τρία ἔτη δὲ βασιλεὺς τῆς Βλαχιας Βλαντίστρατος εἰσθάλλει εἰς τὴν Ἀττικὴν μετὰ πολλοῦ στρατοῦ καὶ προξενεῖ μεγάλην φθορὰν εἰς τὰ στρατεύματα τοῦ Ἡράκλη. Τότε δὲ Ἐ., μεταβαλὼν τὴν ὅψιν του διὰ μαγικοῦ ὑγροῦ, ἔρχεται ἀγγώριστος εἰς βοήθειαν τοῦ Ἡράκλη, εἰς μίαν δὲ συμπλοκὴν σώζει αὐτὸν ἀπὸ βέβαιου θάνατον ἢ αἰχμαλωσίαν. Μετά τινας ἡμέρας ἀνοκωχής, ἀπεφασίσθη γὰ κριθῆ δὲ πόλεμος διὰ τῆς μονομαχίας δύο ἥρώων ἐξ ἐκατέρου τῶν στρατοπέδων. Ἀπὸ τὸ μέρος τῶν Βλάχων πολεμεῖ δὲ ἀνεψιδες τοῦ βασιλέως Ἀριστος, ἀπὸ δὲ τοὺς Ἀθηναίους ἀναδέχεται τὸν ἀγῶνα δὲ Ἐ., δοτις καὶ μετὰ δεινὴν πάλην φονεύει τὸν ἀντίπαλόν του. Οἱ Βλάχος ἀναγνωρίζει τὴν ἥπτάν του καὶ φεύγει.

Μέρος Ε'. Οἱ βαρέως πληγωθεὶς κατὰ τὴν μονομαχίαν Ἐ. διακομίζεται εἰς τὸ παλάτιον, ὅπου μετὰ μακροχρόνιον θεραπείαν λατρεύεται. Οἱ Ῥήγας ἀναγνωρίζει αὐτὸν ὡς σωτῆρα καὶ τῆς χώρας καὶ ἔαυτοῦ, θέλει γὰ τὸν υἱοθετήσῃ καὶ γὰ τοῦ παραχωρήσῃ τὸ ἥμισυ τοῦ βασιλείου. Οἱ Ἐ. δμως ζητεῖ μόνον τὴν Ἀρετοῦσαν. Αὐτὴ ἀργεῖται γὰ τὸν παγδρευθῆ τὸν ἄγωνα στον σωτῆρα, ἔως δὲ του μεταβάτει δὲ ἵδιος εἰς τὴν φυλακὴν καὶ δοκιμάσκει ἀκόμη μίαν φοράν τὴν πίστιν της, πλύνεται διὸ ἄλλου μαγικοῦ ὑγροῦ καὶ ἀναλαβὼν τὴν ἀρχικήν του ὅψιν ἀποκαλύπτεται εἰς αὐτὴν ποίος ἀλγήθως είναι. Τότε ἀποφυλακισθείσης τῆς Ἀρετῆς τελούνται ἐν μέσῳ γενεκῆς χαρᾶς οἱ γάμοι τοῦ ζεύγους.

Τὰ ἀποσπάσματα παρατίθενται κατὰ τὴν λαμπρὰν κριτικὴν ἐκδοσιν τοῦ ποιήματος, τὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Ξανθουδίδου τὸ 1915.

A'.

Ἡ Ἀρετὴ ἀνακαλύπτει τὸν τραγουδιστήν.

(ἐκ τοῦ Α' μέρους)

ΠΟΙΗΤΗΣ

- 1375 Μέσα σὲ τοῦτον τὸν καιδὸν εἰς ἀρρωστιὰ μεγάλη
ἡπεσεν δὲ Πεζόστρατος μὲ κάηλα καὶ μὲ ζάλη·
ἔμπαινοβγαῖναν οἵ γιατροί, κι' ὅλοι τὸν ἔφοβοῦντα,
κι' εἰς τὸ Παλάτι τοῦ Ῥηγὸς πολλὰ τὸν ἐλυποῦντα,
γιατὶ τὸ συβουλάτορας τὸ Ἀφέντης πᾶσα τρόπο,
πάντα μὲ λόγια φρόνιμα ἔβούθθα τῶν ἀθρώπω.
Ἡ χώρα ἔκει μαζώνετο, κι' ὅλη τὸν ἐλυπᾶτο,
πέμπουν καὶ τοῦ Ῥωτόκριτου σπουδακτικὸ μαντᾶτο.

- 1380 Ἐθέλησε κι' ἡ Ῥήγισσα νὰ πάῃ μιὰν ἥμέρα
μὲ ἄλλες πολλές τοῦ Παλατιοῦ καὶ μὲ τὴ θυγατέρα,
κι' ἀπονωρὶς τὸ ἀπόγιομα συντροφιαστὲς κινοῦσι,
στοῦ Πεζοστράτη πήγανε, πῶς βρίσκεται νὰ δοῦσι.
Εἶχε καλύτερη μερὰ κι' ἀλάφωση παραμένη,
κι' ὅλη οἱ γιατροὶ μὲ μιὰ βουλὴ ἐλέγασι πώς γιαίνει.

- 1385 Τοῦ Πεζοστράτη ἡ γυνή, σὰν εἶδε τὴν Κεράν τοι
καὶ τὴν Ἀφεντοπούλλαν τσι, σὰ σκλάβια προσκυνᾷ τσι,
κι' ἐκ τὴ χαράν τσι τὴν πολλὴ παράτρομος κρατεῖ τη,
πῶς ἥρθασιν οἱ Ῥήγισσες στοῦ δουλευτὴ τὸ σπίτι.
Δὲν ἔρω εἶντα παράταξη τῆς Ἀρετῆς νὰ δώσῃ,
1390 ποῦ νὰ τὴν πάῃ γιὰ νὰ δῇ νὰ πὰ νὰ ἔφαντώσῃ.
Εἶχε περβόλι δρεκτικὸ μὲ δέντρη μυρισμένα,
σὰν κείνον δμορφύτερο δὲν ἥτον ἄλλο ἔνα.
Στὸ περιβόλι πάσινε, τὴ χέραν της ἐκράτει,
καὶ πιάνει ἀθίους καὶ διάνει τη, ὅδα καὶ περιχῆ τη.
1395 κι' ὅπου τὸν δμορφό δεντρό, ἐστέκαν καὶ θωροῦσα·
ὅλα τὰ μυριοδέγετο κι' ἐπάίνα ἡ Ἀρετοῦσα,
κι' ἥσανε μὲ λογαριασμὸ καὶ μέτρο σοθεμένα,
καὶ μὲ μεγάλη μαστοριὰ καὶ τέχνη φυτεμένα.

- 1400 Στὴν τέλειωση τοῦ περβολιοῦ εὑρίσκετο κτισμένη
μιὰ κατοικιὰ μὲ μαστοριὰ μεγάλη καμωμένη·
τούτη ἥτον τοῦ Ῥωτόκριτου, καὶ χώρια τὴν ἐκράτει,

μὲ στόλισες βασιλικὲς ὁσὰ Ῥηγὸς παλάτι.

Ἐκεῖ γραφε, κεὶ διάβαζε, τὴν νύκτα ἔκει κοιμᾶτο,
ἔκει τὰ πάθη μοναχὸς καὶ πόνους του δηγᾶτο.

Ἡ μάννα ντου ἔχει τὰ κλειδιά, κι ἐίχεν του κι ἀμοσμένα 1405
νὰ μὴν ἀφήσῃ ἔκει νὰ μπῇ ποτὲ ἄθρωπο κιανένα,
μὰ τότες τὸ λησμόνησε, κι ἐθέλησε ν ἀνοἶξῃ,
καὶ τοῦ σπιτιοῦ τὴν δμορφιὰ καὶ στόλιση νὰ δεῖξῃ.

Ἐμπήκασινε καὶ θωροῦ τὴν κατοικιὰν ἔκείνη,

καὶ λέγαν κι ὅμορφύτερη δὲν ἦτο μηδὲ γίνη.

Τὸ στόλισμα, τὸ σόθεμα κι ὅ, τι σαν ἔκει μέσα,
ὅλα τὰ μυριορέγουνταν, περίσσα τῶς ἀρέσα,
μ' ἀπ' ὅλες πλιὰ τὰ δέγετο τοῦτ' ὅλα ἡ Ἀρετοῦσα,
παρηγορὰ κι ἀλάφρωση τὰ μέλη τοι γροικοῦσα.

Καὶ μέσα ποὺ τὰ ἔδυμπλιαζε κι ὅποὺ τὰ συγνοθώρει, 1415
μιὰν πορτοπούλλα ἀπόχωστη ἔξανοιξεν ἡ κόρη,
κι ἔναν κλειδὶ ἔκρεμουντο μ' ἔνα χρυσὸ διαστάτι
ἔκει κοντὰ στὴν ἀνοιξῆ τεὶ πόρτας στό να πλάτι·
τούτη τὸν τοῦ Ῥωτόκριτου ἡ ἀκριβοκάμερά ντου,

πού μπαινε μόνι ἀμοναχὸς κι ἥγραφε τὰ κουρφά ντου. 1420
Σκριτόριο ἔχε δλάργυρο καδέγλα χρυσωμένη,
καλαμαρθήκη πλούμιστὴ καὶ μαργαριταρένη·
αὐτά σαν μέσο στὴν κάμερα μόνον καὶ τὰ γαριά ντου,
πού γραφε κι ἔξγονυράφιζε τὰ παραδάρματά ντου.

Ἡ Ἀρετοῦσα τὸ κλειδὶ πιάνει ζιμὶ κι ἀνοίγει, 1425
ς' κεῖνον τὸν τόπον ἥκαμε πολλὰ ὅμοοφο κυνήγι.

Ἐμπῆκε μέσα μοναχή, καὶ τ' ἀρμαριοῦ σιμώνει,
τὴν πρώτην ἀνοιξῆ θωρεῖ, πιτήδεια ἀνασηκώνει,
κι ἥλαχεν εἰς τὴν χέρα τεὶ πρῶτο χαρτί, ποὺ πιάσε,
πρᾶμα ποὺ τὴν ἔξαλισε, κι ὅλο τὸ νοῦν τες ἔχάσε·
ὅ, τι τραγούδια καθ' ἀργὰ ἥκουνγε τ' ἔρωτάρη,

ὅλα γραμμένα τὰ βρηκε, ὡς ἥνοιξε τ' ἀρμάρι·
σπουδακτιὰ τὰ διάβασε, καὶ πάλι ἔκει τ' ἀφήνει,

βγαίν' ὅξω, δείχνει πῶς πονεῖ, κι ἀποκουμπᾶ στὴν κλίνη.
Ἐξήτηξε νὰ κοιμηθῇ λίγο τὴν ὥρα κείνη, 1435
γιὰ νὰ περάσῃ δ πόνος τοι μὴν πὰ νὰ τεὶ πληθύνῃ·

δλες ἀπόξω τς ἥβγαλε, καὶ τὴ Φροσύνη μόνο
μέσα ὅθελε γιὰ συντροφιά, νὰ τσὶ βουηθῷ στὸν πόνο.

- Δείχνει τσὶ κι' ἐμαντάλωσε, κι' ἀπόκει τήνε κράζει·
1440 λέει τσὶ, πώς οὐδὲ κακὸ οὐδὲ πόνος τὴν πειράζει,
μ' ἄς τς ἀκλουθῷ καὶ θέλει ὅδει πρᾶμα, ποὺ δὲν τ' ὀλπίζει
καὶ μὲ θεμέλιο σήμερον ὁ πόθος τσις ἀρχίζει.

ΑΡΕΤΟΥΣΑ

Ἄκλούθα, Νένα, σιγανά, καὶ μίλειε ἀγάλια ἀγάλια,
καὶ σήμερο πακούστηκα στὰ τόσα παρακάλια.

ΠΟΙΗΤΗΣ

- 1445 Παίρνει τηνε, καὶ τὸ ζιμὸ στὴν κάμεραν ἔμπαίνου,
δποὺ ὅσαν κεῖνα τὰ χαρτιὰ τοῦ νιοῦ τοῦ δοξεμένου,
καὶ πιάνει καὶ διαβάζει τα, κι' ἐγδοίκαν τα ἡ Φροσύνη,
καὶ σαῦτιὰ εἰς τὴν καρδιά τς ἥρθε τὴν ὥρα κείνη,
μέσα της λέει ὁ λογισμός, τὴν κόρη ὅσα προδῶσα,
1450 εὑρίσκουνταν πολλὰ μακρά, μὰ ὅδὰ κοντὰ σιμῶσα.
‘Η Ἀρετή, ὡς ἐδιάβασε τοῦ πόθου τὰ γραμμένα,
μιλεῖ τσὶ μ' ἀναστεναγμούς:

ΑΡΕΤΟΥΣΑ

Εἶντα μοῦ λέεις, Νένα;

- Ἐκεῖνο, δποὺ γύρευγα, κι' οὐδὲ ηὔρισκα ποτέ μου,
αἴφνιδια κι' ἀνεπόλπιστα σήμερον ἥλαχέ μου,
1455 καὶ τὰ τραγούδια κι' οἱ σκοποὶ καὶ τῆς ἀντρειᾶς ἡ χάρη
εἶναι κεινοῦ, ποὺ μέλλεται γυναικα νὰ μὲ πάρῃ.
Οἱ λογισμοὶ λαφρύνασι, ἥπαψ' ἡ παιδωμή μου,
δποὺ μοῦ φαίνουντ' ὡς ἐδά, πώς ζωιτανὴ δὲν ἥμου.

ΠΟΙΗΤΗΣ

‘Η Νένα τότε κλαίοντας λέει στὴν Ἀρετοῦσα :

ΝΕΝΑ

- 1460 Εἶντά ὅντα τοῦτα τ' ἀφαντα τ' αὐτιά μου ποὺ σ' ἀκοῦσα;
γιατὶ ηὗρες γράμμα καὶ χαρτιὰ καὶ λόγια τῆς ἀγάπης,
ζιμὸ σὲ πῆρεν ἡ χαρά, καὶ τόσο παρατράπης;
Συμπάθειο πρῶτα σοῦ ξητῶ, κερὰ καὶ θυγατέρα,
ῶσάν ἀφορμαρὰ μιλεῖς ἐτούτην τὴν ἡμέρα,
1465 κι' εἶντα μεγάλον ἥτονε, ἀν ηὗρες εἰς τ' ἀρμάρι,
τραγούδια, κι' δ 'Ρωτόριτος κατέχει καὶ διμάρει,

γὴ καὶ ποθὲς τὰ γροίκησε κι' αὐτός, ὥσαν κι' ἐσένα,
κι' ἀρέσασίν του καὶ κεινοῦ, κι' ἔχει τα ἡπά τα γραμμένα;
καὶ σὰν τὰ δέκτηκες καὶ σύ, τὰ δέκτηκε καὶ τοῦτος;
Μ' ἀνάθεμα τὸ διάφορο τῶν τραγουδιῶν τὸ πλοῦτος· 1470
καὶ πόσοι κακορρίζικοι, πόσοι φτωχοὶ ψωριάροι
τοῦ τραγουδιοῦ ἔχουν μάθηση καὶ τοῦ σκοποῦ τὴν χάρη.
Λογιάζεις το κι' ὁ 'Ρώκριτος τά καμεν δγιὰ σένα;
ῶσα θωρῶ, μπλιὸ δὲ γροικᾶς λογαριασμὸν κιανένα.

Καὶ πότες ὁ 'Ρωτόκριτος ἥρθε νὰ δῇ τὸ 'Ρήγα; 1475
μόνον ἀργὰ καὶ πάρωρα καὶ νὰ σταθῇ καὶ λίγα·
καὶ πότε στράφη νὰ σὲ δῇ καὶ νὰ σ' ἀναντρανίσῃ,
γὴ πότες ἀποκότησε λόγο νὰ σοῦ μιλήσῃ;
Ἐνας, παιδὶ μου, πὲ ἀγαπᾶ, δλημερνὶς συχνιάζει,
καὶ νὰ θωρῷ ταχιὰ κι' ἀργὰ τὴν κόρη δὲ σκολάζει· 1480
καὶ τοῦτος μέρες καὶ καιροὺς εἶναι ποὺ δὲν ἔφανη,
ἄλλες δουλειές γυρεύγει αὐτός, Κερά μου, κι' ἄλλα κάνει.
Βάλε κεῖ πούν ὅρες τὰ χαρτιὰ κι' αὐτὸ τὸ ξένον πρᾶμα,
μὴ θὲς νὰ δείξῃς κάμωμα, δπ' ἄλλες δὲν ἔκάμα.

ΠΟΙΗΤΗΣ

*Η *Ἀρετοῦσα δὲ μιλεῖ, μὰ γύρευγε στ' ἀρμάρι
γιὰ νά βῃ κι' ἄλλο τίβοτσι τς ἀγάπης νὰ τὸ πάρῃ· 1485
κ' εἰς τ' ἀρμαριοῦ τὴν ἄνοιξη τὴ δεύτερην εύρισκει
πρᾶμ' ἀκριβό, ποὺ τς ἤπεψεν δ 'Ἐρωτας κανίσκι·
Ζγουραφιστή βρηκεν ἔκει κι' εἶδε τὴ στόρησίν τσι,
πρᾶμά τονε, ποὺ πλήθυνε πολλὰ τὴν παιδωμήν τσι. 1490

*Ητον ἔκειν' ἡ Ζγουραφιὰ μὲ μαστοριὰ μεγάλη,
δποὺ δὲν ἔξεχώριζες τὴ μιὰν ἀπὸ τὴν ἄλλη,
μὲ τόσην πιδεξότητα τὴν εἶχεν καμωμένη,
δπού τὸ σὰν τὴ ζωντανὴ ἔδια ἡ Ζγουραφισμένη.

*Ἐφαίνετό σου καὶ γελᾶ, καὶ θέλει νὰ μιλήσῃ,
κι' ἡ τέχνη σ'. ἔτοιο κάμωμα ἔνικησε τὴ φύση.
Κιανεῖς δὲν τὴν ἔκάτεχε τὴ Ζγουραφιὰν ἔκεινη,
γιατὶ ἀπὸ τοῦ 'Ρωτόκριτου τὰ ἔδια χέρια γίνη,
κι' οὐδὲ στὸν τόπο, πού τονε, ἀθρωπος δὲν ἔμπῆκε,
κι' οὐδὲ γιὰ νὰ στραφῇ νὰ δῇ κιανένα δὲν ἀφῆκε· 1500

*Σ ψιλὸ πανὶν ἡ Ζγουραφιὰ ἥτονε καμωμένη,
τηὴν ἄνοιξη τὴ δεύτερη τὴν εἶχε φυλαμένη·
*Αλεξ. Γ. Σαρᾶ—Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Σ' γυμνασίου 10

κι' ὡς τό πιασε στὴ χέραν τει ζιμιὸ τὸ ἔτευλίσσει,
κι' ἐφανίστη τει κι' ἥστραψε ή Ἀνατολὴ κι' ή Δύση,
1505 καὶ μέσ' στὰ μάτια τει ἥδωκε φωτιὰ κι' ἀστροπελέκι,
καὶ σὺ βουβὴ καὶ σὰν τυφλὴ καὶ σὰν τὸ λίθο στέκει.
"Ετσι καμπόσο καρτερεῖ, κι' ἀπόκει ἀναντρανίζει,
τὴν πρόσοψίν τει σπλαχνικὰ στὴ Νέναν τει γυρίζει,
λέει τει :

A P E T O Y S A

«Νένα, εἰντ' ἄλλο μπλιὸ σημάδι θὲς νὰ δοῦμε,
1510 σφαλτὰ πορπάτουν καὶ τυφλά, μὰ ὅδα κατέχω ποῦ μαε.
Τὰ χώνουντα φανήκανε, τὰ γύρευγα βρεθῆκα,
κι' εἰς παίδα μεγαλύτερη, κι' εἰς ἔγγοια πλιὰν ἐμπῆκα·
τὸ πρᾶμα βεβαιώθηκε, θεμελιωμένον εἶναι,
ἐκεῖνος, δποὺ μ' ἀγαπᾶ, κατέχω τον ποιός εἶναι.
1515 Εἰς τὰ τραγούδια μοῦ βρίσκεις λογαριασμὸν κιανένα,
μὰ ὃς τοῦτο ποὺ θωρεῖς ἑδά, εἴντα μοῦ βρίσκεις, Νένα;
Ποιός λογισμὸς τὸν ἥφερεν ἐμὲ νὰ ζηουραφίσῃ,
κι' εἴντα ν' κι' ἐφύλασσέ με ἐπὰ δίχως νὰ μ' ἀγαπήσῃ;
Φροσύνη μου καὶ μάννα μου, ἀφης τὰ παραμύθια,
1520 σὰν τὴν γνωρίζεις πέ τηνε σήμερο τὴν ἀλήθεια·
αὐτόνος θὲ νὰ χάνεται στὸν πάθον δγιὰ μένα,
τὰ εἴδα τὸ φανερώνουσι καὶ τά χω γροικημένα.
Θωρεῖς μὲ πόση μαστοριὰ καὶ τέχνην ἥκαμέ με,
πιάσ' ἔόμπλιασε τὴ ζηουραφιά, κι' ἀπόκει στράφου δέ με,
1525 καὶ δὲ θὲς εὔρει διαφορὰν ἀπὸ τὴ μιὰ ὡς τὴν ἄλλη,
λόγιασε τέχνη κι' ἀρετὴ καὶ μαστοριὰ μεγάλη.
Πέ μου ποιά χάρη βρίσκεται, καὶ νὰ μὴ δὲν τὴν ἔχη,
ποιός ἄλλος ἐγεννήθηκε νὰ ξέρῃ τὰ κατέχει;

P O I H T H S

Πιάνει φυλάσσει τὸ ζιμιὸ τὴν ζηουραφιὰν ἔκείνη
1530 καὶ τὰ χαρτιὰ τῶν τραγουδιῶ, κλέφτρα τοῦ πόθου γίνη,
κι' ἐπάψασιν οἱ λογισμοὶ οἱ πρῶτοι, κι' ἥρθαν ἄλλοι,
θεμελιωμένοι πλιὰ βαθιὰ καὶ πλειότερα μεγάλοι.
Σὰν δ τυφλός, δποὺ ποτὲ στράτα καλὴ δὲ βρίσκει,
σκοντάφτει, πεδουκλώνεται, καὶ πέφτει καὶ βαρίσκει,
1535 ἀγανακτᾶ στὴν ζησίν του, τὸ θάνατόν του κράζει,
βαραίνει πρὸς τὸ όιζικό, δποὺ τόνε πειράζει,

καὶ πάντ^ο ἀνεζητᾶ τὸ φῶς, βιαζειέται τὸ σκοτείδι,
γιατὶ ἡ τυφλάγχα βάσανα καὶ πείραξες τοῦ δίδει,
κι^ν ἀξάφνου δόντε πλιὰς^ς κακὴ στράτα ναι μπερδεμένος,
πάρουσι φῶς τὰ μάτια ντου, ξετυφλωθῆ δ καημένος, 1540
πασίχαρος, καλόκαρδος κι^ν ἐλεύτερος γνωρίζει,
τοῦ ἥλιου νὰ δώσῃ φχαριστιά, γιατὶ τὸ φῶς γνωρίζει,
ἔτσι κι^ν αὐτήνη τό παθε τότες τὴν ὕρα κείνη,
τυφλή τονε κι^ν ὀλότυφλη, κι^ν ἐδά μὲ φῶς ἔγίνη^τ, 1545
τυφλὰ πορπάτειε στὴ φιλιά, τυφλή τονε στὰ πάθη,
τυφλὰ πασπάτευγε νὰ βρῇ τὸν ἀγαπᾶ νὰ μάθῃ,
τὰ μάτια τζι^τ εεφέξασι, τὴ συννεφιὰν ἐδιῶξα,
καὶ τὴν τυφλάγχα φήκασι, τὸ σκότος ἐζυγῶξα.
Ἐδά βρηκε τὸ γύρευγε, καὶ μπλιὸ δὲν τὸ ἔετρέχει,
ἐδά ναις^ς ἄλλο λογισμόν, ἐδά ἄλλην ἔγνοιαν ἔχει. 1550
Ἐδά βρε τὸν τραγουδιστή, ποὺ γύρευγε νὰ μάθῃ,
καὶ μπλιὸ δ νοῦς τζι^τ βάσανα δὲν ἔχει μηδὲ πάθη.
Λέει τζι^τ Νένα :

1-3-37

N E N A

«Δὲ μπορῶ νὰ σοῦ συντύχω τώρα,
νὰ πάμεν εἰς τζι^τ Ῥήγισσας μᾶς σπουδάζει ἡ ὕρα,
κι^ν ἔγώ χω νὰ σοῦ πῶ πολλά, κι^ν ἀ θέλω νὰ τ^ο ἀρχίσω
δὲν ἔχω τόπο ούδετε καιρὸ δέδα νὰ τὰ μιλήσω,
διμάδι θὲ νὰ μείνωμε, καὶ θέλεις μοῦ γροικήσει,
εἴντα ν^ο αὐτὸς δ λογισμός, καὶ θὲ νὰ σ^ο ἀφορμίσῃ». 1555

Π Ο Ι Η Τ Η Σ

Τὴν πόρτα ξεμαντάλωσε καὶ βγαίνει ἡ Ἀρετοῦσα,
καὶ τότες γιὰ τὸ πόνον τζι^τ ὅλες τὴν ἔρωτοῦσα. 1560
Λέει τως :

ΑΡΕΤΟΥΣΑ

«Λίγος ητονε, κι^ν ὧς ἐπαρακοιμήθη,
ἐπέρασε κι^ν ἐσκόρπισε, καὶ μπλιὸ δὲν ἔγροικήθη.

Π Ο Ι Η Τ Η Σ

«Ησμιξε μὲ τὴ μάνναν τζι^τ, γιαγέρνει στὸ Παλάτι,
κι^ν δ, τ^ο ηὔρηκεν τὰ φύλαξε, κουρφά πολλὰ τὰ ιράτει.

B'.

'Αποσπάσματα ἀπὸ τὸ Β' μέρος.

A'.

Εἰσαγωγὴ. Κατὰ τὴν δρισθεῖσαν διὰ τὸ κονταροκτύπημα ἡμέραν πλῆθος λαοῦ ἔχει συρρεύσει εἰς τὴν ἀγοράν. Ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια μὲ τὴν Ἀρετοῦσαν ἔχουν καταλάβει τὴν ἐκεῖ κατασκευασθεῖσαν ἔξεδραν. "Ολοὶ βλέπουν θαυμάζοντες τοὺς προσερχομένους ἀγωνιστάς. Μεταξὺ αὐτῶν είναι καὶ

"Ο Καραμανίτης.

"Ἐποόβαλεν ὡσὰ θεριὸν ἔνας Καραμανίτης,
320 διοπού χεν δύχθοιτα πολλὴ μὲ τὸ νησὶ τῆς Κρήτης.

"Ητον ἀφέντης δυνατὸς καὶ πλούσιος καὶ μεγάλος·
325 ζει κεῖνα τὰ μέρη σὰν αὐτὸ δὲν ἐγεννήθη ἄλλος·
δὲν ἐπροσκύναντο Οὐρανό, "Αστρα μηδὲ Σελήνη,
τὸν κόσμον ἐφοβέριζε μὲ τὴν θωριὰν ἐκείνη·
εἰς τὸ σπαθίν του πίστευγε, κι ἐκεῖνον ἐπροσκύνα,
πάντα πολέμους κι δύχθοιτες, πάντα μαλιές ἐκίνα.
"Ητονε κακούσθιαστος καὶ δύσκολος περίσσα,
εἰς τὴ μαλιὰν ἔχαιρετο, καὶ τὴν ἀγάπην ἐμίσα.
Σπιδόλιοντας ἐκράζετο, κι ὡς ἥρθεν εἰς τὸ Ρήγα,
330 μὲ γρίνιες ἔχαιρετισε, καὶ μίλησε καὶ λίγα.
Ποτέ ντου δὲν ἐγέλασε, μὰ πάντα ντου λογιάζει,
κι εἶν ἡ λαλιά ντου ἡ σιγανὴ σὰν ἄλλου ὄντε φωνιάζει·
μιλῶντας ἐφοβέριζε, μὲ τὴ θωριάν του βλάφτει,
καὶ μιὰ πλεξούδα κρέμουντον εἰς τὸ να ντου διζαύτι.
335 "Εκαβαλίκευγε ἔνα ζῷ ἀγριώτατο περίσσα,
διοπού τὸ φοβηθήκασι στὸ φόρο δσοι κι ἀν ἥσα·
δορά χε σὰν κατόπαρδος καὶ πόδια σὰ βουβάλι,
καὶ μάτια σὰν ἀγριόκατος, κι ἡ γλῶσσάν του μεγάλη·
ἡτον ἡ τρίχα ντου ψαρή, μπαλώματα γεμάτη
340 κόκκινα, μαῦρα, μούρτζινα ἢς ὅλον του τὸ δερμάτι·
"Ητο λυγνὸ κι ἐλεύτερο, στὸ γλάκι δὲν τὸ σώνει
νά ἢ κι ἀπὸ χέρα δυνατὴ σαΐττα οὐδὲ βερτόνι.

Συχνιά συχνιά ὅσυρε φωνές, μὰ δὲ χιλιμιντρίζει,
ἀμ' εἶχεν ἄγρια τὴ φωνή, καὶ σὰ θεριὸ μουγκρίζει.

‘Ωσὰν ἐγράφτη στοῦ Ῥηγός, καὶ τὸ ὄνομά ντου λέγει,
γιὰ νὰ σταθῇ τόπο πολὺ μεγάλη ἀδειὰ γυρεύγει·
οἱ κάμποι δὲν τὸ ἀρέσουσι, κι ὁ τόπος δὲν τὸν παίρνει,
καὶ ἐπά κι ἔκει μὲ τὸ φαρὶ συγνοπηαινογιαγέρνει.

Εἶχεν κι ἀπάνω στὸ ἀρματα βαλμένο ὥνα δερμάτι
νοὺς λεονταριοῦ, ποὺ σκότωσε στὰ δάση, ποὺ πορπάτει,
κι ἐκρέμουνταν τοῦ λεονταριοῦ τὰ πόδια ὀμπρὸς στὰ στήθη·
πολλά ἔχε δυνατὴ καρδιά, ποὺ δὲν τὸν ἐφοβήθη.
Συχνιά συχνιά τοῦ λεονταριοῦ τὰ πόδια ἔτσι σαλεῦγα,
ποὺ φαίνετο, πὼς ἀθρωπὸ νὸ ἀρπάξουν ἐγυρεῦγα.

Καὶ δίχως νὰ στραφῆ νὰ δῆ, τις ἄλλους νὰ χαιρετίσῃ,
καὶ δίχως νὰ συγκατεβῆ ἀθρώπου νὰ μιλήσῃ,
ἐγρίνια πρὸς τὸν οὐρανόν, ἐγρίνια στὸν ἄέρα,
ἡ ὄψη ντου φανέρωνε, τὰ κανε μὲ τὴ χέρα.

‘Η φορεσά ντου κι ἡ θωριὰ καὶ τὸ φαρὶν ὄμαδι
ἔδειχναν πὼς εἰνὸς δαίμονας, κι ἐβγῆκ ἀπὸ τὸν ἄδη.
Στὴν κεφαλὴ χε δλόμαυρο τὸ Χάρο μὲ δραπάνι,
καὶ μὲ τὸ αἷμα γράμματα κι ὅχι μὲ τὸ μελάνι,
κι ἐλέγαν: «“Οποιος μὲ θωρεῖ, ἀς τρέμῃ κι ἀς φοβᾶται,
καὶ τὸ σπαθί, δποὺ βαστῶ, κιανένα δὲ λυπᾶται».

‘Ο Ἐρωτόκριτος.

‘Ἡρθε λαὸς ἀρίφνητος, ἐγέμισεν δὲ φόρος,
στὸ ὕστερὸ δὲ Ῥωτόκριτος ἥσωσεν ἀσπροφόρος,
τὸ ἔνα φαρὶν δλόμυνρο, τό ὥνα ντου πόδι ὥν ἀσπρο,
καὶ μέσα τὸ δλούς ἥλαμπεν ωσὰν τεῖ μέρας τὸ ἀστρο·
“Ολοι σταθῆκα νὰ θωροῦν ἔτοιο κοριὶ ἀξωμένο
νιὸν καβαλλάριν ὅμορφο, ἀπὸ τὸ ζγουραφισμένο.

‘Ασπρη φαντὴ χρυσάργυρη ἥτον ἡ φορεσά ντου,
καὶ μὲ μεγάλη μαστοριὰ σκεπάζει τὸ ἀρματά ντου,
καὶ μὲ ἔτοια τέχνη ἡ φορεσὰ καὶ μαστοριὰν ἐγίνη,
525

ποὺ φαίνουνταν καὶ τὸ ἄρματα, κι^λ ἐφαίνουντον καὶ κείνη.

Σ τοὶ κεφαλῆς τὴν ζγουραφιὰ τουνοῦ τοῦ διωματάρῃ
ἥτονε μέσα στὴ φωτιὰ καημένο ἔναν ψυχάρι,

κι^λ εἶχε μὲ γράμματ^ο ἀργυρὰ καὶ παραχρυσωμένα
530. εἰς μόδο κοτασκεπαστὸ τὰ πάθη ντου γραμμένα :
«τὴ λαμπιράδα τοὶ φωτιᾶς ὀρέχτηκα κι^λ ἐθώρου,
κι^λ ἐσίμωσα κι^λ ἐκάηκα, νὰ φύγω δὲν ἐμπόρου».

Ἐπῆν εἰς τοῦ Βασιλιοῦ, κι^λ ὃς ἥσωσε κοντά ντου,
τὸ πρόσωπο φανέρωσε, κι^λ ἥλαμψε ἡ ὅμορφιά ντου.

535. Καὶ τὸ ὄνομά ντου, ὃς τὸ γραφε, τὴν ἀγαπᾶ ἔανοίγει,
καὶ κείνη γροίκα τὴν καρδιά, τὸ πῶς πετῷ νὰ φύγῃ.

Ἡτρεμ^ο αὐτὴ στὴ μιὰ μερά, κι^λ ἐκεῖνος εἰς τὴν ἄλλη,
μὰ χώνασι τὸ κάρβουνο κι^λ οἱ δυοῦ ντως στὴν ἀθάλη.

Κι^λ ὁσὸν πουλάκι, ὅντε βραχῆ καὶ χαμοκουκουβίσῃ,
540. κι^λ ὁ ἥλιος ἔβγῃ νὰ τὸ δῆ, νὰ τὸ ζεστοκοπήσῃ,
κάτση ζιμιὸ^ς τὸ ψηλὸ δεντρὸ καὶ γλυκοκιλαηδῆσῃ,
κι^λ ἀπλώσῃ τὰ φτερούγια ντου, τὸ στῆθος πιπορίσῃ,
ζερβά δεξά γῆ κι^λ οὐρανὸ χαιράμενο ἔανοίξῃ,

545. σημάδι τοὶ παρηγοριᾶς καὶ τοὶ χαρᾶς του δείξῃ,
ἔτσι κι^λ αὐτήνη χάρηκε μὲ γνώση νὰ λογιάσῃ
τότες τὸν ἥλιο ἀνάδια τοὶ, δποὺ τοὶ δίδει βράση.

Καλὰ καὶ μυριοχάριτο τὸν ἥκαμεν ἡ φύση
κι^λ ἐφάνηκε ξεχωριστὸς τὸς Ἀνατολὴ καὶ Δύση,
μ^ο ἀν εἶχεν εἶσται κι^λ ἄσκημος, τότες τὴν ὁρα κείνη
550. σὰν ἥβαλε τὸν πόθον τοὶ, πολλὸ ὅμορφος ἐγίνη·
καὶ φαίνεται τις ἄλλος κιανεὶς στὰ κάλλη δὲν τοῦ μοιάζει,
ἄξο πολλὰ μέσα στὸ νοῦ πάντα τόνε λογιάζει,
κι^λ ἐκεῖνο μόνο συντηρῷ, ἐκεινονά ἔανοίγει,
καὶ φαίνετό τοὶ καὶ πουλὶ εἶναι, καὶ θὲ νὰ φύγῃ.

555. Κι^λ ὁσὰν ὁ ναύτης στὴ χιονιά κι^λ εἰς τὴν πολλὴν ἀντάρα,
ὅντε τὴ νύκτα κυβερνᾷ μὲ φόβο καὶ τρομάζα,
πάντ^ο ἔναν ἀστρο συντηρῷ, μ^ο αὐτὸ τὴ στράτα ὀδεύγει,
μὲ κείνο σάζει τὸ ἄρμενα, μὲ κείνο τιμονεύγει,
ἔτσι κι^λ αὐτή, στὴν καταχνιά, δπού χει τὴ μεγάλη,
560. στοῦ πόθου τοὶ τὴ σκότιση δὲν συντηρῷ ἄλλα κάλλη,
μόνο τὸ ἀστρο τὸ λαμπρό, τοῦ Ῥώκριτου τὴ νιότη,
καὶ μηδ^ο ἐστράφη ἄλλοῦ νὰ τὸ δῆ ζιμιὸν ἀποὺ τὴν πρώτη.

"Εκεῖ βρῆκεν ἀνάπαψη καὶ δρόσο τοῦ καημοῦ τζι,
κι' εἰς κεῖνο ποὺ κιντύνευγεν ἀστρο τοῦ βουηθισμοῦ τζι.
Εἰς ἔναν τόπο στρέφουντον, κ' ἔναν κορμὶν ἔθώρει,
κιανέναν ἄλλο δὲν ψηφᾶ ν' ἀναντραίσῃ ή κόρη.

565

"Ολοι τζι φαίνουνται ἀσκημοι, δίχως ἀντρειὰ καὶ χάρη;
κι' δλοι σὰ νύχτα σκοτεινή, κι' δ 'Ρώκριτος φεγγάρι.

"Ανάθεμα τὸν "Ερωτα μὲ τὰ καλά, τὰ κάνει,
καὶ πῶς κομπώνει καὶ γελᾷ τὴ φρόνεψη, καὶ σφάνει,
"ς πόσ' ἄδικα, "ς πόσ' ἀπρεπα τὸν ἄθρωπο μπερδένει,
κι' δποὺ τὸν ἔχει γιὰ κριτὴ εἰς εἶντα σφάλμα μπαίνει.

570

Πόσ' "Αφεντόπουλοι ὅμορφοι ἥσαν ἔκει στὴ μέση,
καὶ μόνον δ 'Ρωτόκριτος τῆς "Αρετῆς ἀρέσει,
καὶ δὲ θωρεῖ μπλιδ στὰ ψηλά, μὰ χαμηλὰ ξαμώνει,
καὶ μὲ μαγνιὰ τὰ μάτια τζι κι' ἀράχνη τὰ κουκλώνει,
καὶ νὰ ξανοίξῃ δὲ μπορεῖ εἰς τὸ καλὸ νὰ πάῃ,
μὰ στὸ τὴ βλάφτει προθυμᾶ, γιατὶ ή καρδιά τζ' ἐσφάη.

575

"Ο "Ρήγας κι' δλοι ποὺ θωροῦ, χαρὰ μεγάλην ἔχουν,
τὸν πλιά ντως δυνατώτερο ἀκόμη δὲν κατέχουν.

580

B'.

 Εἰσαγωγή. "Ο Σπιδόλιοντας, συγαντήσας εἰς τὴν ἀγορὰν ἀλλοι
ἄγωνιστήν, τὸν Κρητικὸν Χαρίδημον, τὸν δποτογ θανασίμως
μπισεῖ, τὸν διδρίζει σκαιώς, καὶ οὕτω, μολονότι δ βασιλεὺς προσεπά-
θησε νὰ τὸν συμφιλιώσῃ, ἀρχίζει

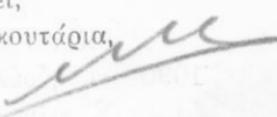
Ειφομαχία μεταξὺ Κρητικοῦ καὶ Καραμανίτη.

"Ετότες λέ" δ Κρητικὸς δ νιὸς δ παινεμένος,
«δποὺ ἀποθάνῃ, ἀπ' δλους σας ἀς εἰν' συχωρεμένος».

Καὶ μ' ἔνα σάλτο ὥσαν διτὸς ἐστάθηκε στὸ ζάλο,
καὶ βάνει χέρα στὸ σπαθί, κι' ἀνίμενε τὸν ἄλλο.

1050

Κι' ἔκεινος πάλι ἀνάδια ντου δγλήγορος σιμώνει,
καὶ διχωστὰς παραθεσμὰ σὰ Δράκος ξεσπαθώνει,
καὶ σμίγουν τὰ γδυμνὰ σπαθιά, σηκώνουν τὰ σκουτάρια,
κι' ἀρχίζουσίνε τὴ μαλιὰ τοῦτα τὰ παλικάρια.

 Μὲ μάνιτα καὶ μ' ἀντρειὰ ἀγριεύγονυν καὶ φουσκώνουν,
ποὺ δσοι κι' ἀν τούσε θωροῦ, πονοῦν κι' ἀναδακρυώνουν.

1055

Σὰν δυὸ λιοντάρια, δντε βρεθοῦ μὲ πεῖνα μέσ' στὰ δάση,
καὶ βροῦ φαητό, κι^ν ἀπάνω ντου τό ^τνα καὶ τ'^τ ἄλλο ἀράσσει,
μουγκοίζουν κι^ν ἀγριεύγουσι, πεινοῦν καὶ μὲ τὸ στόμα
1060 καὶ μὲ τὰ νύχια δάσουσι, καὶ τρέχουν εἰς τὸ βρῶμα·
τό ^τνα καὶ τ'^τ ἄλλο πολεμᾶ τὸ βρῶμα νὰ κερδαίσῃ·
ἔτσ^τ ἥκαμαν καὶ τοῦτοι οἱ δυὸ εἰς τοῦ λαοῦ τὴ μέση.
Τριγυρισμένους τς ἔχουσι, καὶ στέκουν καὶ θωροῦσι,
τὸν πλιὰ ἀντρειωμένο ἀπὸ τοὺς δυὸ δὲν ξέρουσι νὰ ποῦσι.
1065 καὶ μόνο κεῖνα τὰ σπαθιά, π^τ ἀνεβοκατεβαίνου,
κι^ν ὁρες ζερβὰ τὰ ζάλα ντως κι^ν ὁρες δεξὰ τὰ πηαίνου.

Πολλὰ μεγάλη δύναμιν ἔχ^τ δ Καραμανίτης·
πλιὰ τέχνης καὶ πλιὰ μαστοριᾶς εἰν^τ τὸ παιδὶ τῆς Κρήτης,
καὶ μὲ τὴν τέχνη συντηρῷ τὴν ὕρα, πὸν μαλώνει,
1070 τὴ χέρα τοῦ Σπιδόλιοντα, σὲ ποιὰ μερὰ ξαμώνει·
κι^ν ἔξωφευγε τσὶ κοπανιές, κι^ν ἥβλεπεν τὸ σπαθίν του,
κι^ν ὅσὰν ἀϊτὸς ἐπά κι^ν ἔκει ἐπέταν τὸ κορμίν του·
σύρνετ^τ ὅπισω, πάει ὀμπρός, ζερβὰ δεξὰ γιαγέρνει,
καὶ πρίχου σώσῃ ἡ κοπανιά, εἰς τὸ σπαθὶ τὴν παίρνει·
1075 κι^ν ὅποιο σπαθὶ εἰχ^τ ἔτοια βαφή, σίδερο δὲν τὸ πιάνει,
οὐδὲ ποτὲ τσακίζεται, οὐδὲ ἀδοντιὰ δὲν κάνει.
Πότε καὶ λίγο τοῦ διδε ἀπάνω στὸ σκουτάρι,
στὴ γῆς κομμάτια τό ^τριχη τὸ φοβερὸ λιοντάρι.
"Ηστεκεν δ Χαρίδημος σὰν ἀντρας κι^ν ἀνιμένει,
1080 καὶ γύρευγε νὰ βρῇ καιρὸ ἡ χέρα ἡ τιμημένη.
Δὲν θέλει δίχως διάφορο οἱ κοπανιές νὰ πηάίνου,
ώσὰν ἐπηαίνα τοῦ θεριοῦ τ'^τ ἄγριου τοῦ θυμωμένου,
πὸν πότε δίδει στὸ σπαθί, καὶ πότε στὸ σκουτάρι,
μ^τ αὐτεῖνες οἱ λαβωματιές δὲν ἔχουνε τὴ χάρη.
1085 Μὰ τοῦτος ἔχ^τ ἀπομονή, καὶ πολεμᾶ μὲ γνώση,
καὶ ἔγύρευγέν τον ἀνοιχτὸ γιὰ νὰ τόνε λαβώσῃ.
Καὶ πάντα ὀμπρός στὰ μάτια ντου μὲ τὸ σπαθὶ ξαμώνει,
γιὰ νὰ τόνε κρατῆ μακρά, νὰ μὴν πολυσιμώνῃ.

Μὲ τὸν καιρὸ δ Χαρίδημος τὴ χέρα χαμηλώνει,
1090 κι^ν ηὔρεν του τὸ μερὶ ἀνοιχτό, δαμάκι τὸ λαβώνει.
Σ^τ κεῖνον τὸν τόπο τοῦ βγαλε τότες τὸ πρῶτον αἴμα,
κι^ν ἀρχίσασι κι^ν ἔχαίρουντα κεῖν^τ οἱ πολλοί, πὸν τρέμα.

Λιγάκι τὸν ἐλάβωσε, ποῦρι τὸ αἷμα βγῆκε,
καὶ τὸ σπαθίν του στὸ μερὶ λαβωματιὰ τοῦ φῆκε·
κι' ὥσαν τεχνίτης στὸ ἄρματα πάντα καιρὸν γυρεύγει,
μὲ γνώση καὶ μὲ μαστοφιὰ νὰ κρούγῃ καὶ νὰ φεύγῃ.

1095

Τὴ δεύτερη λαβωματιὰ στὸ στῆθος τοῦ τὴν κάνει·
κι' ἦτον ἔτούτη ἀκρόκαλη, αἷμα πολὺ τοῦ βγάνει.
‘Ως εἶχε δίξει κοπανιά, πάντα του τὸ σκουτάρι
μὲ τὸ σπαθὶ συντρόφιαζε τὸ ἀγένειο παλικάρι, 1100
δγιὰ νὰ βλέπῃ τὸ κορμὶ νὰ μὴν τοῦ τὸ λαβώσῃ
τὸ ἄγριο θεριό, ποὺ χτάσσουντο θάνατο νὰ τοῦ δώσῃ.
Γι' αὐτὸς δὲν εἶχε δύναμη πολλὴν ἡ κοπανιά ντου,
ἔβλέπουντο, κι' ἐλάβωνε, κι' ἐσίμωνε κοντά ντου.
Γυρεύγει τόπον καὶ καιρὸν ἐκείνην τὴν ἡμέρα,
νὰ κάμῃ μιὰ μαλιὰ καλὴ ἡ τιμημένη κέρα.

1105

*

‘Ως εἰδεν ὁ Σπιδόλιοντας τὰ αἷματα καὶ τρέχουν
στὸ στῆθός του κι' εἰς τὸ μερὶ, καὶ τὸ κορμὶν του βρέχουν,
ἐμούγκοισ^τ, ἔταράχτηκε, καὶ σὰ λιοντάρ^ο ἀγριεύγει,
καὶ νὰ βαρῇ τοῦ Κρητικοῦ τόπο νὰ βρῇ γυρεύγει. 1110
Μηδὲ ποτὲ τὸ πέλαγος ἔτοιας λογῆς μανίζει,
ἢ τὸ ἀνεμικὲς τοῦ Γεναριοῦ, ὅντε βροντᾶ κι' ἀφρίζει,
ἢ καιρὸν π^τ ἀνεκατώνεται μὲ ταραχὴ μεγάλη,
κι' δοντὲ σκορπᾶ τὰ κύματα δέξω στὸ περιγιάλι,
(κι' ἔτοιας λογῆς τὶς ἀστραπὲς καὶ τσὶ βροντὲς γροικοῦνε, 1115
ποὺ δχ τὸ σκιασμὸ δλος δ λαδὸς τὰ μάτια ντως κινοῦνε),
σὰν ἥκαμ^τ ὁ Σπιδόλιοντας στὰ αἷματα, ποὺ θώρει
καὶ τρέχαν, καὶ νὰ γδικιωθῇ ἀκόμη δὲν ἐμπόρει.
Ἐδάγκανε τὰ χείλη ντου, μέσ^τ ἡ καρδιά ντου βράζει,
Δράκοντας, κι' δχι ἀθρωπινὸ τὸ πρόσωπόν του μοιάζει, 1120
κι' ἥσυρε μουγκαλισματιὰ ἔτσι πολλὰ μεγάλη,
ποὺ τὸ πατάρι σείστηκε πὸ μιὰ μερὰν δς ἀλλη,
κι' ἐφάνη κι' ἥτονε βροντή, ποὺ ἀπ^τ τὰ ὑψη ἀρχίζει,
καὶ κάνει ταραχὴ πολλή, τὰ νέφαλα ἔεσκίζει,
καὶ μὲ πολὺ συχαλασμὸ στὰ βάθη κατεβαίνει· 1125
ἔδέτσι κι' ἀπ^τ τὸ στόμα ντου ὁ μουγκρισμὸς ἐβγαίνει.

Μανίζει μὲ τὰ χέρια ντου, καὶ τὸ σπαθίν του ψέγει,
θωρῶντας τεὶ λαβωματιὲς νὰ γδικιωθῇ γυρεύγει.
Λέει : «Θωρῷ δὲν ἔχω μπλὶ οὐδὲ σπαθὶ οὐδὲ χέρα,
1130 μὰ δλα μ^ο ἀπαρνηθῆκασιν ἐτούτην τὴν ἡμέρα,
ἀπείτις κ^α ἔνας Κορητικὸς τόσ^ο ὥρα μὲ μαλώνει,
κι^ν ἦ χέρα μου πιβούλεψε, καὶ δὲν τόνε σκοτώνει».

Ἐμάζωξε σὰν τὸ θεριὸ δλη τὴ δύναμιν του,
κι^ν ὅσο μπορεῖ ψηλὰ σηκώνει τὸ σπαθίν του,
1135 κι^ν ἀπόκει τρέχει ἀπάνω ντου μὲ τ^ο ἀγριωμένο χέρι,
καὶ ἔμωσε νὰ τοῦ βαρῇ^τ τεὶ κεφαλῆς τὰ μέρη.
Κι^ν δ Κορητικὸς δγλήγορος σηκώνει τὸ σκουτάρι,
βάνει το πρὸς τὴν κεφαλή, τὴν κοπανιὰ νὰ πάρῃ,
κι^ν ἐβλέπησε τὴν κεφαλή, γιατὶ ἀπομπρὸς τὸ βάνει,
1140 καὶ δίδει του μιὰν κοπανιά, ποὺ μέσα ζ^ο δυὸ τὸ κάνει.
καὶ πέφτει κάτω τὸ μισό, τ^ο ἄλλο μισὸ πομένει,
κι^ν εὑρέθηκεν κι^ν ἦ χέρα ντου λιγάκι λιβωμένη.
Τὴν κοπανιὰ τρομάξασι δλοι οἱ ἀπομονάροι,
νὰ δοῦν νὰ κόψῃ μέσα τ^ο δυὸ τὸ σιδερὸ σκουτάρι.

1145 Τότες σὰν εἰδ^ο δ Κορητικὸς καὶ τὸ σκουτάρι χάσε,
εἰς ἄλλο μόδο πολεμᾶ, κι^ν ἄλλη βουλὴν ἐπιάσε.
Πλιὰ δυνατὸς ἐγίνηκε, καὶ πλιὰ ἀφοβα μαλώνει
ζάλο δὲν κάνει δπίσω μπλιό, μ^ο δλο κι^ν δμπρὸς σιμώνει,
καὶ δὲν τοῦ φαίνεται καιρὸς νὰ στέκῃ ν^ο ἀνιμένη.
1150 πόδας τὸν πόδαν ἡμπωθε, καὶ πάντα μέσα μπαίνει.

Στρέφεται χάμαι καὶ θωρεῖ, καὶ τὸ κορμὶ μουλλώνει,
καὶ μὲ μεγάλη μαστοριὰ στὰ πόδια τοῦ ξαμώνει.
Ἐθάρρεψε^τ δ Σπιδόλιοντας, κι^ν ἔκει θὲ νὰ τοῦ δώσῃ,
καὶ χαμηλώνει τ^ο ἄρματα νὰ μὴν ιόνε λαβώσῃ.
1155 Ἐτότες τοῦ Χαρίδημου τοῦ φάνη νά ν^ο ἦ ὥρα,
νὰ δώσῃ τέλος τεὶ μαλιᾶς, νὰ κατατάξῃ^τ ἦ Χώρα,
κι^ν ἐσήκωσεν ως ἀστραπὴ τὸ γλήγορόν του χέρι,
ώσαν τὸν εἰδεν ἀνοικτὸ τ^ο τεὶ κεφαλῆς τὰ μέρη,
καὶ μπήχνει τ^ο δλο τὸ σπαθὶ εἰς τὸ λαιμὸ ἀποκάτω,
1160 ὕπνο τὸν ἀποκοίμισε, παντοτιγὰ κοιμᾶτο.
Ἡπεσε κάτω τὸ θεριό, τὰ μάτια ντου γρυλλώνει,

φαρμάκι φτεῖ μὲ τοὺς ἀφρούς, κλάημ^ο ἀναδακρυώνει,
κι^ο ἐμουγκαλίτση τρεῖς φορὲς τὸ φοβερόν του στόμα,
κι^ο ἐβρόντηξεν δι οὐρανὸς κι^ο ἐσκίστηκεν τὸ χῶμα,
καὶ μὲ μεγάλῃ ταραχῇ καὶ μουγκρισμὸν διμάδι
ἐπῆε ἡ ἄγρια γνωστὴ ψυχὴ στὸ μαυρισμένον ἄδη.
κι^ο ἐκείνος πού το φοβερός, κι^ο δύ^ο δλοι τὸν ἑτρέμα,
σήμερον ἐκυλίστηκε τοι^ς τεί σάρκας του τὸ αἷμα·
καὶ σήμερ^ο ἐκείνη ἡ ψυχή, π^ο ἄθρωπο δὲν ἐδείλια,
πάει νὰ δῆ τοῦ Χάροντα τὰ μαυρισμένα σπήλια.

1165

1170

Κι^ο ἔνα μεγάλο θάμασμα κείνην τὴν ὥρα ^τφάνη:
τ^ο ἄλογο τοῦ Σπιδόλιοντα τεί σάρκες του δαγκάνει·
δο^σ ὥρα ἐπολέμανε ἀντρειεύγετο νὰ λύσῃ,
νὰ πάῃ στὸν ἀφέντην του ὅγιὰ νὰ τοῦ βουηθήσῃ·
δῶσαν ἐμίσσεψ^ο ἡ ψυχή, κι^ο ἐπῆεν εἰς τὸν ἄδη,
πέφτει κι^ο αὐτὸ χάμαι, ψιφᾶ, τελειώνουσιν διμάδι.

1175

^τΕνίκησεν δι Κρητικός, λαβωματιὰ δὲν ἔχει,
μόνο μικρὴ μικρὴ πληγή, καὶ λίγον αἷμα τρέχει,
κι οὐδὲ γιατρὸ δὲν ἔχει χρειὰ νὰ πέψῃ νὰ γυρέψῃ,
μὰ πῆε γιὰ ^τἄρματωθῆ καὶ νὰ καβαλλικέψῃ..

1180

Εγράφη περὶ τὸ 1650.

2. ΜΙΚΡΑΙ ΕΠΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Α'. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΘΕΜΑ.

Τοῦ Μαλάμου.

Δημοτικόν.

Ελσαγωγή. (κατὰ τὸν Κωνστ. Παπαρρηγόπουλον). «Ο Μαλάμος ἦτο ὁ πλαρχηγὸς ἐν ^τΗπείρῳ. «Οτε τὸ 1585 δι ἀρματολὸς Βογίτσης καὶ Ξηρομέρου Θεόδωρος Μπούας Γρίβας, προτιμῶν τῆς δσμανικῆς τὴν χριστιανικὴν τῆς Ενετίας κυριαρχίαν, ἐπανεστάτησε ἐν ^τΑκαρνανίᾳ καὶ ^τΗπείρῳ κατὰ τῶν Τούρκων, ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμά του καὶ οἱ ἐν ^τΗπείρῳ ἀρματολοὶ Πούλιος Δράκος καὶ Μαλάμος καὶ καταλαβόντες τὴν ^τΑρταν, ὥδευσαν κατὰ τῶν ^τΙωαννίνων,

δεινάς κατὰ τῶν πολεμίων καθ' ὅδὸν ἐπαγόμενοι συμφοράς. Ἀλλ' ίσχυραι τουρκικαὶ δυνάμεις ἐπῆλθον ἐκ Ναυπάκτου, Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας, καὶ κατέτρόπωσαν τοὺς ἐπαναστάτας. Καὶ ὁ μὲν Θεόδωρος Γρίβας διέψυγε πληγωμένος εἰς τὴν Ἰθάκην, ὃπου ἀπέθανεν ἐκ τῶν τραυμάτων. Οἱ δὲ ἄλλοι φαίνεται ὅτι, πεισθέντες πρὸς στιγμὴν ὑπό τινων δημογερόντων νὰ προσκυνήσωσιν; μετέβαλον ἐπειτα γνώμην καὶ ἐπανῆλθον πάλιν εἰς τὰ βουνά.

Μαλάμος ἐρροβόλαγε νὰ πὰ νὰ προσκυνήσῃ.

Οἱ γέροντες πάγουν μπροστά, κατόπιν δὲ Μαλάμος.

Στὸν δρόμον ὃπου πήγαιναν, στὸν δρόμο τοὺς πηγαίνουν,
Μαλάμος κοντοστάθηκε, τοὺς γέροντες φωνᾶζει :

- 5 «Γιὰ σταματᾶτε, γέροντες, κατὶ θὰ σᾶς ὁωτήσω·
ἀπόψε εἴδα στὸν ὕπνο μου, στὸν ὕπνο ποὺ κοιμούμουν,
τὸ δαμασκὶ μου τὸ σπαθὶ ἐρράγισε στὴ μέση,
καὶ τὸ μακῷ τουφέκι μου δὲν ἔτρωγε μπαροῦτι.
Τὸ ὄνειρό μου, γέροντες, εἶναι κακὸ σημάδι.
- 10 Γιὰ τοῦτο σᾶς σταμάτησα νὰ πῆτε στὸ καλό σας,
κι ἐγὼ παγαίνω στὰ βουνά, εἰς τὰ παλιὰ λημέρια,
νὰ ζῶ μὲ τὰ κρυὰ νερά, στὰ δένδρα τεντωμένος.
Οἱ Τοῦρκοι εἶναι ἀπιστοί, τὸ λόγο δὲν φυλάγουν,
κι ὅσοι κλέφτες προσκύνησαν, τοὺς πῆθαν τὰ κεφάλια.

1585.

III ἄλωσις τῆς Κάσου.

Δημοτικὸν (τῆς Κάσου).

- Μαῦρο πουλάκι κάεται στῆς Κάσος τὸ ἄγριοούνι
βγάλλει φωνίτσα θλιερὴ καὶ μαῦρο μοιριολόϊ.
Μάννα, κλαμὸς καὶ βουγκητὸς εἰς τὸ νησὶ τῆς Κάσος!
Ἡ μάννα κλαίει τὸ παιί, καὶ τὸ παιὶ τὴ μάννα,
5 κι ὁ ἀερφός τὴν ἀερφὴ κι ἀουρος τὴν καλή του.
Ἴνονται στίες τὰ κορμιά, τὰ αἷματα ποτάμια.
Πὰς καὶ πανοῦγλα πλάκωσε, πὰς καὶ σεισμὸς ἐίνη;
Μηὲ πανοῦγλα πλάκωσε, μηὲ σεισμὸς ἐίνη.
Χουσεῖν πασᾶς ἐπλάκωσε ἀπὸ τὴν Ἀλεξάντρα.
- 10 Στὸ Φρῦ ἐπῆε κι ἥραξεν ἡ φοερὴ ἀρμάα.

Βγάλλετες περισσούς, βγάλλει στρααφαπάες γιὰ νὰ πατήσουν τὸ Σταυρό, γιὰ νὰ πατήσουν τὸ Ἀγια, νὰ μαρτύρουν ἐκκλησιὲς κι' οὐλα τὰ μοναστήρια.

Σφάζουν τοὺς γέρους καὶ τὶς γορίες κι' οὐλα τὰ παλικάρια, τὶς κοπελλιές καὶ τὰ μωρὰ στὴ φλόττα τοὺς μπαρκάρουν σκλάους νὰ τοὺς πουλήσουσι στῆς Μπαρμπαριᾶς τὰ μέρη. 15
Καὶ μιὰ π τὶς σκλάues ἥλεε μὲ θλιερὴ φωνίτσα:

—Χίλια κι' ἀν κάμης, Χουσέν, χίλια κι' ἀν μᾶς πουλήσῃς,
ἔμεις τοῦ Τούρκου τὸ σπαθὶ ἐθὰ τὸ φοηθοῦμε·
γιὰ θὰ μᾶς κόψῃς οὐλους μας, γιὰ λευτεριὰ θὰ οῦμε 20

1824.

B'. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΜΥΘΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
(ΘΡΥΛΟΙ, ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ, Κ.Τ.Λ.).

Τοῦ γιοφυρεοῦ τῆς "Αρτας.

Δημοτικόν.

ΜΕΙΣΑΓΩΓΗ. (κατὰ Ν. Πολίτην). Ήπειρατεῖ ή δοξασία, δτι πρὸς στερέωσιν καὶ προφύλαξιν ἀπὸ οἰουδήποτε κινδύνου παντὸς κτίσματος ἀπαιτεῖται νὰ προσηγωθῇ εἰς αὐτὸς ζῷον, κατορυττόμενον εἰς τὰ θεμέλια ἢ ἐντειχιζόμενον· δσον δὲ εὐγενέστερον εἶναι τὸ ζῷον, τόσον μεγαλυτέραν θεωρεῖται δτι ἔχει δύναμιν πρὸς προστασίαν τοῦ κτίσματος. Εἰς τὴν δοξασίαν ταύτην ἀναφέρονται καὶ ἀρχαῖοι ἑλληνικοὶ μῦθοι καὶ βυζαντινοὶ παραδόσεις περὶ θυσίας ἀνθρώπων κατὰ τὴν θεμελίωσιν μεγάλων οἰκοδομημάτων. Ἡ ψυχὴ τοῦ θύματος ὑπετίθετο δτι, διὰ τῶν ὑπερφυσικῶν δυνάμεων, τὰς δποίας ἔχουν αἱ ἐπὶ γῆς ἀπολελυμέναι τῶν δεσμῶν τοῦ σώματος ψυχαῖ, ἡδύνατο νὰ προσλαμβάνῃ κατὰ βούλησιν παντοίας μορφᾶς, καὶ εἰχε ρώμην ὑπεράγθρωπον, προωρισμένη δὲ νὰ φυλάττῃ καὶ περιέπῃ τὸ οἰκοδόμημα, εἰς τὸ δποίον προστηλώθη. Ἡτο φοιβερὰ εἰς τοὺς ἐπιχειροῦντας νὰ τὸ παραθλάψωσι καὶ ἵκανὴ ν' ἀποτρέπῃ τοὺς ἀπειλοῦντας αὐτὸς κινδύνους. Τὸ θῦμα ἐγίνετο τὸ «στοιχεῖο» τοῦ οἰκοδομήματος, διὸ «στοιχείωσις» ἐλέγετο ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν ἡ διὰ θυσίας οἰκοδόμησις.

Εἰς τοιαύτην παράδοσιν στηρίζεται καὶ τὸ πανελλήγιον τραγούδι τοῦ γιοφυρεοῦ τῆς "Αρτας, τοῦ δποίου παραλλαγαὶ ἀναφέρονται καὶ

εις ἄλλας γεφύρας, ἢ ἄλλα οἰκοδομήματα (οἷον τῆς γεφύρας τοῦ Σπερχειοῦ, τοῦ Ηηγειοῦ, τῶν Ἀδάνων, τῆς βρύσης τῆς Ἀράχοβας, τοῦ ὑδραγωγείου τῶν Δέρκων κλπ.). Παρέλαθον δὲ τὴν ἐλληνικὴν ταύτην παράδοσιν, προσαρμόσαντες εἰς ἐπιχώρια οἰκοδομήματα, καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς ἐλληνικῆς χερσογήσου Ῥωμοῦνοι, Ἀλβανοί, Σέρβοι, Βούλγαροι).

Σαράντα πέντε μάστοροι κι' ἔξηντα μαθητάδες
γιοφύρι νέθεμέλιωναν ἃς τῆς Ἀρτας τὸ ποτάμι.

Ολημερὶς τὸ χτίζανε, τὸ βράδυ ἐγκρεμιζόταν.

Μοιριολογοῦν οἱ μάστοροι καὶ κλαῖν οἱ μαθητάδες :

- 5 «Ἀλίμονο σὸν τοὺς ιόπους μας, ιοῦμα ἃς τὶς δούλεψές μας,
δλημερὶς νὰ χτίζουμε, τὸ βράδυ νὰ γκρεμίέται».

Πουλάκι ἐδιάβη κι' ἔκατσε ἀντίκουν ἃς τὸ ποτάμι·
δὲν ἐκελάιδε σὰν πουλί, μηδὲ σὰ χελιδόνι,
παρὰ ἐκελάιδε κι' ἔλεγε, ἀνθρωπινὴ λαλίτσα·

- 10 «Ἄρ δε στοιχειώσετε ἄνθρωπο, γιοφύρι δὲ στεριώνει·
καὶ μὴ στοιχειώσετε δρφανό, μὴ ξένο, μὴ διαβάτη,
παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὅμορφη γυναῖκα,
πόρχεται ἀργὰ τ' ἀποταχύ, καὶ πάσιν τὸ γιόμα».

Τὸ ἄκουσθ ὁ πρωτομάστορος καὶ τοῦ θανάτου πέφτει.

- 15 Πιάνει, μηνάει τῆς λυγερῆς μὲ τὸ πουλὶ τὸ ἀηδόνι :
«Ἄργα ντυθῇ, ἀργὰ ἀλλαχτῇ, ἀργὰ νὰ πάῃ τὸ γιόμα,
ἀργὰ νὰ πάῃ καὶ νὰ διαβῇ τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι».
Καὶ τὸ πουλὶ παράκουσε, κι' ἀλλιῶς ἐπῆγε κι' εἴπε :
«Γοργὰ ντύσου, γοργὰ ἀλλαχε, γοργὰ νὰ πᾶς τὸ γιόμα,
20 γοργὰ νὰ πᾶς καὶ νὰ διαβῇς τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι».

Νά τηνε κι' ἔξανάφανεν ἀπὸ τὴν ἀσπρη στράτα.

Τὴν εἶδος ὁ πρωτομάστορος, δαγίζεται ἡ καρδιά του.

Ἄπὸ μαριὰ τοὺς χαιρετᾶ κι' ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέει :

- 25 «Γειά σας, χαρά σας, μάστοροι καὶ σεῖς οἱ μαθητάδες,
μὰ τί ἔχει ὁ πρωτομάστορος κι' είναι βαργωμισμένος ;
—Τὸ δαχτυλίδι τοπεσε σὲ τὴν πρώτη τὴν καμάρα,
καὶ ποιός νὰ μπῇ καὶ ποιός νὰ βγῇ, τὸ δαχτυλίδι νά βη;
—Μάστορα, μὴν πικραίνεσαι κι' ἐγὼ νὰ πά' σ' τὸ φέρω,
ἐγὼ νὰ μπῶ, κι' ἐγὼ νὰ βγῶ, τὸ δαχτυλίδι νά βω».

Μηδὲ καλὰ κατέβηκε, μηδὲ ὃς τὴν μέσον ἐπῆγε·

30

«Τραύα, καλέ μοι, τὸν ἀλυσο, τραύα τὴν ἀλυσίδα,

τὶ ὅλον τὸν κόσμον ἀνάγειρα καὶ τίποτες δὲν ηὔρα».

«Ἐνας πιχάει μὲ τὸ μυστρό, κι^ν ἄλλος μὲ τὸν ἀσβέστη,

παίρνει κι^ν δὲ πρωτομάστορας καὶ δίχνει μέγα λίθο.

«Ἄλιμονον ὃς τὴν μοῖρα μας, κρῖμα ὃς τὸ διζικό μας!

35

Τρεῖς ἀδερφάδες ἥμαστε, κι^ν οἵ τρεῖς κακογραμμένες·

ἡ μιά κτισε τὸ Δούναβη, κι^ν ἡ ἄλλη τὸν Ἀφράτη

κι^ν ἐγὼ ἡ πιλιὸ στεργότερη τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι.

«Ως τρέμει τὸ καυσόφυλλο, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφύρι,

κι^ν ως πέφτουν τὰ δεντρόφυλλα, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες.

40

—Κόρη, τὸ λόγον ἄλλαξε, κι^ν ἄλλη κατάρα δῶσε,

πᾶχεις μονάκριβο ἀδερφό, μὴ λάχη καὶ περάσῃ».

Κι^ν αὐτὴ τὸ λόγον ἄλλαξε, κι^ν ἄλλη κατάρα δίνει :

«Ἀν τρέμουν τέ ἄγρια βουνά, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφύρι,

κι^ν ἀν πέφτουν τέ ἄγρια πουλιά, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες,

τὶ ἔχω ἀδερφὸν ὃς τὴν ἔεντιά, μὴ λάχη καὶ περάσῃ».

45

Τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ.

Δημοτικόν.

Εἰσαγωγή. (κατὰ N. Πολέτην). Τὸ ἀσμα περὶ τοῦ ἀδελφοῦ, οὗτις ἀποθανών ἐγείρεται τοῦ τάφου πρὸς ἑκτέλεσιν ἱερᾶς ὑποσχέσεως καὶ φέρει εἰς τὴν ἀπορρφανισθεῖσαν μητέρα τὸ μόνον ἐπιζῆσαν τέκνον της, τὴν εἰς τὰ ξένα ὑπανδρευμένην ἀδελφήν του, κοινότατον εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, εἰναι ἐπίσης διαδεδομένον εἰς πάντας τοὺς λαοὺς τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Ἐκ τῆς ταυτότητος δχι μόνον τῆς ὑποθέσεως, ἀλλὰ καὶ τῶν διαφόρων ἐπεισοδίων καὶ λεπτομερειῶν τῶν φριμάτων τούτων γίνεται κατάδηλον, ὅτι ἐν ᾧτο τὸ πρότυπον πάντων, καὶ ἔξ οὖν λαοῦ μετεδόθη τὸ ἀσμα εἰς τοὺς λοιπούς. Καὶ ὑπεστήριξαν μέν τινες ὅτι δ λαὸς οὗτος εἶναι δ σερβικὸς ἢ δ βουλγαρικός, ἀλλ᾽ ὅτι τὸ πρότυπον ἐν Ἑλληνικὸν καὶ ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ παρέλαθον οἱ ἄλλοι λαοὶ τοῦ Αἴμου προσεπάθησαν ἀποδείξω ἐν πραγματείᾳ ἐκδοθείσῃ κατὰ τὸ 1885. Τὴν δὲ γνώμην ταύτην παρεδέχθησαν πολλοί, ἐν οἷς καὶ δ βούλγαρος καθηγητής

³Ιεάν¹ Σισμάνοθ, δημιοσιεύσας ἐκτενή μονογραφίαν περὶ τοῦ θέματος τούτου.

Μάννα μὲ τοὺς ἐννιά σου γιοὺς καὶ μὲ τὴ μιά σου κόρη, τὴν κόρη τὴν μονάκριβη τὴν πολυαγαπημένη, τὴν εἰλές δώδεκα χρονῶ κι' ἥλιος δὲ σοῦ τὴν εἶδε!

²Σ τὰ σκοτεινὰ τὴν ἔλουζες, ³ς τάφεγγα τὴν χτενίζεις,
⁴ς τάστρι καὶ τὸν αὐγερινὸν ἔπλεκες τὰ μαλλιά της.

Προξενητάδες ἥρθανε ἀπὸ τὴ Βαβυλῶνα, νὰ πάρουνε τὴν ⁵Αρετὴ πολὺ μακριὰ ⁶ς τὰ ξένα. Οἱ ὄχτι ἀδερφοὶ δὲ θέλουνε κι' ὁ Κωσταντῖνος θέλει. «Μάννα μου, κι' ἄς τὴ δώσωμε τὴν ⁷Αρετὴ ⁸ς τὰ ξένα».
 10 ⁹ς τὰ ξένα κεῖ ποὺ περπατῶ, ¹⁰ς τὰ ξένα ποὺ πηγαίνω, νᾶχω κι' ἐγὼ παρηγοριά, νᾶχω κι' ἐγὼ κονάκι. —Φρόνιμος εἶσαι, Κωνσταντή, μ' ἀσκημα ἀπιλογήθης. Κι' ἄ μοδθη, γιέ μου, θάνατος, κι' ἄ μοδθη, γιέ μου, ἀρρώστια, κι' ἀν τύχῃ πίκρα γῆ χαρά, ποιός πάει νὰ μοῦ τὴ φέρῃ;
 15 —Τὸ Θεὸς σοῦ βάλλω ἐγγυητὴ καὶ τοὺς ¹¹Αγιοὺς μαρτύρους, ἀν τύχῃ κ' ἔρθη θάνατος, ἀν τύχῃ κι' ἔρθη ἀρρώστια, ἀν τύχῃ πίκρα γῆ χαρά, ἐγὼ νὰ σοῦ τὴ φέρω».

Καὶ σὰν τὴν ἐπαντρέψανε τὴν ¹²Αρετὴ ¹³ς τὰ ξένα, κι' ἐμπῆκε χρόνος δίσεχτος καὶ μῆνες ὀργισμένοι
 20 ¹⁴κι' ἐπεσε τὸ θανατικό, κι' οἵ ἐννιά ἀδερφοὶ πεθάναν, βρέθηκε ἡ μάννα μοναχὴ σὰν καλαμιὰ ¹⁵ς τὸν κάμπο. Σ' ὅλα τὰ μνήματα ἔκλαιγε, ¹⁶ς ὅλα μοιρολογιῶταν, ¹⁷ς τὸν Κωσταντίνου τὸ μνημειό ἀνέσπα τὰ μαλλιά της. «¹⁸Ανάθεμά σε, Κωσταντή, καὶ μυριανάθεμά σε, ¹⁹ς ποὺ μοῦ τὴν ἔξωριζες τὴν ²⁰Αρετὴ ²¹ς τὰ ξένα! τὸ τάξιμο ποὺ μοῦ ταξεῖς πότε θὰ μοῦ τὸ κάμης; Τὸ Θεὸς μούβαλες ἐγγυητὴ καὶ τοὺς ²²Αγιοὺς μαρτύρους, ἀν τύχῃ πίκρα γῆ χαρὰ νὰ πᾶς νὰ μοῦ τὴ φέρης».

²³Απὸ τὸ μυριανάθεμα καὶ τὴ βαρειά κατάρα, ²⁴ἡ γῆς ἀναταράχητκε κι' ὁ Κωσταντῆς ἐβγῆκε. Κάνει τὸ σύγγεφο ἄλογο καὶ τάστρο χαλινάρι, καὶ τὸ φεγγάρι συντροφιὰ καὶ πάει νὰ τῆς τὴ φέρει. Παίρνει τὰ ὅρη πίσω του καὶ τὰ βουνὰ μπροστά του.

Ἐνῷ ἀκούεται τὸ μαγευτικὸ τραγούδι τῆς ἀνοιξης, ὅποι
κινδυνεύει νὰ ἔχπνήσῃ εἰς τοὺς πολιορκημένους τὴν ἀγάπη τῆς
ζωῆς τόσον, ὥστε νὰ ὀλιγοστέψῃ ἡ ἀντρεία τους, ἔνας τῶν Ἑλ-
λήνων πολεμάρχων σαλπίζει κράζοντας τοὺς ἄλλους εἰς συμβού-
λιο, καὶ ἡ σβημένη κλαγγή, ὅποι βγαίνει μεσός ἀπὸ τὸ ἀδυνατι-
σμένο στῆθος του, φθάνοντας εἰς τὸ ἐχθρικὸ στρατόπεδο παρα-
κινεῖ ἔναν Ἀράπη νὰ κάμῃ ὅ,τι περιγράφουν οἱ στίχοι 4—12.

«Σάλπιγγα, κόψι τοῦ τραγουδιοῦ τὰ μάγια μὲ βία,
γυναικός, γέροντος, παιδιοῦ, μὴ κόψουν τὴν ἀντρεία».

Χαμένη, ἀλίμονον! κι' ὅκνὴ τὴ σάλπιγγα γροικάει.

Ἄλλα πῶς φθάνει ὃς τὸν ἔχθρο καὶ καθ' ἡχὴ ἔχπνάει; 5
Γέλιο ὃς τὸ σκόρπιο στράτευμα σφοδρὸ γεννοβολιέται,
κι' ἡ περιπαίχτρο σάλπιγγα μεσουρανὶς πετειέται.

Καὶ μὲ καρούμενη πνοὴ τὸ στῆθος τὸ χορτάτο,
τὸ ἀράθυμο, τὸ δυνατό, κι' ὅλο ψυχὲς γιομᾶτο,
βαρῶντας γύρου δλόγυθα, δλόγυρα καὶ πέρα,
τὸν ὅμορφο τρικύμισε καὶ ἔάστερον ἀέρα. 10

Τέλος μακριὰ σέρνει λαλιά, σὰν τὸ πεσούμενὸ ἄστρο,
τρανὴ λαλιά, τρόμου λαλιά, ὁητὴ κατὰ τὸ κάστρο.

4

Διάφοροι ἀλλοι μεμονωμένοι στίχοι:

Θύρες ἀνοιξει ὅλόχρυσες γιὰ τὴ γλυκειὸν ἐλπίδα.

Κι' ἀνθίζε μέσα μου ἡ ζωή, μ' ὅλα τὰ πλούτια πόρχει.

Συχνὰ τὰ στήθια ἐκούρασα, ποτὲ τὴν καλωσύνη.

Ολοι σὰν ἔνας, ναί, χτυποῦν, ὅμως ἐσὺ σὰν ὅλους.

Ολίγο φῶς καὶ μακρυνό, σὲ μέγα σκότος κι' ἔρμο.

Σὲ βυθὸ πέφτει ἀπὸ βυθὸ ὡς ποὺ δὲν ἤταν ἄλλος.

Ἐκεῖθ' ἔβγῆκε ἀνίκητος.

Πάντα ἀνοιχτά, πάντ' ἀγρυπνα, τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου.

Σ' ἔλεγχ' ἡ πέτρα ποὺ κρατεῖς, καὶ κλεῖ φωνὴ κι' αὐτήνη.

Ἡ δύναμή σου πέλαγο, κι' ἡ θέλησή μου βράχος.

Απὸ τὸ τρίτον σχεδίασμα.

1

- Μητέρα, μεγαλόψυχη στὸν πόνο καὶ στὴ δόξα,
κι^ν ἀν στὸ κρυφὸ μυστήριο ζοῦν πάντα τὰ παιδιά σου
μὲ λογισμὸ καὶ μ^ν ὄνειρο, τί χάρη ἔχουν τὰ μάτια,
τὰ μάτια τοῦτα, νὰ σ^ν ἰδοῦν, μέσ^ν στὸ πανέρμο δάσος,
5 ποὺ ξάφνου σοῦ τριγύρισε τ^ν ἀθάνατα ποδάρια
(κοίτα) μὲ φύλλα τῆς Λαμπρῆς, μὲ φύλλα τοῦ Βαῖωνε!
Τὸ θεϊκό σου πάτημα δὲν ἀκουσα, δὲν εἶδα.
Ατάραχη σὰν οὐρανὸς μ^ν δίλα τὰ κάλλη πᾶζει,
ποὺ μέρη τόσα φαίνονται καὶ μέρη ναι κρυμμένα.
10 Αλλά, Θεά, δὲν ἡμπορῶ ν^ν ἀκούσω τὴ φωνή σου,
κι^ν εὐθὺς ἐγὼ τ^ν Ἑλληνικοῦ κόσμου νὰ τὴ χαρίσω;
Δόξα χ^ν ἡ μαύρη πέτρα του καὶ τὸ ξερὸ χορτάρι.
(Ἡ Θεὰ ἀπαντάει εἰς τὸν ποιητή, καὶ τὸν προστάτει νὰ ψάλῃ
τὴν πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου).

2

- ... Ἄλλ^ν ἥλιος, ἀλλ^ν ἀδρατος αἰθέρας κοσμοφόρος
δ στύλος φανερώνεται, μὲ κάτου μαζωμένα
τὰ παλικάρια τὰ καλά, μ^ν ἀπάνου τὴ σημαία,
ποὺ μουρμουρίζει καὶ μιλεῖ καὶ τὸ Σταύρὸν ἀπλώνει
5 παντόγυρα στὸν ὅμορφον ἀέρα τῆς ἀντρείας.
Κι^ν δ οὐρανὸς καμάρωνε, κι^ν ἡ γῆ χεροκροτοῦσε.
Κάθε φωνὴ κινούμενη κατὰ τὸ φῶς μιλοῦσε,
κι^ν ἐσκόρπια τὰ τρισέγγενα λουλούδια τῆς ἀγάπης.
«Ομοοφη, πλούσια, κι^ν ἀπαρτη, καὶ σεβαστή, κι^ν ἀγία!».

3

Ο Ηειρασμός.

- Ἐστησ^ν δ^ν Ἐρωτας χορὸ μὲ τὸν ξανθὸν Ἀπρίλη,
κι^ν ἡ φύσις ηὔρε τὴν καλὴ καὶ τὴ γλυκειά της ὕδα.
Καὶ μέσ^ν στὴ σκιά, ποὺ φούντωσε καὶ κλεῖ δροσιές καὶ μόσχους,
ἀνάκουστος κηλαϊδισμὸς καὶ λιποθυμισμένος.
5 Νερὰ καθάρια καὶ γλυκά, νερὰ χαριτωμένα,
χύνονται μέσ^ν στὴν ἀβύσσο τὴ μοσχοβολισμένη,
καὶ παίρνουνε τὸ μόσχο της, κι^ν ἀφήνουν τὴ δροσιά τους,

κι' οὐλα στὸν ἥλιο δείχνοντας τὰ πλούτια τῆς πηγῆς τους.
τρέχουν ἐδῶ, τρέχουν ἔκει, καὶ κάνουν σὰν ἀηδόνια.

"Εξ' ἀναβροῦζει κι' ἡ ζωὴ 'ς γῆ, 'ς οὐρανό, σὲ κῦμα. 10
Ἄλλὰ στῆς λίμνης τὸ νερό, π' ἀκίνητό ναι κι' ἄσπρο,
ἀκίνητ' ὅπου κι' ἀν λδῆς, καὶ κάτασπρο' ὡς τὸν πάτο,
μὲ μικρὸν ἥσκιον ἀγνωρον ἔπαιξ' ἡ πεταλοῦδα,
ποῦ χ' εὑωδίσει τ' ὕπνους της μέσα στὸν ἄγριο κρίνο.

"Αλαφροήσκιωτε καλέ, γιὰ πὲς ἀπόψε τί δες. 15
Νύχτα γιομάτη θαύματα, νύχτα σπαριμένη μάγια !
χωρὶς ποσῶς γῆς, οὐρανός, καὶ θάλασσα νὰ πνένε,
οὐδ' ὅσο κάν' ἡ μέλισσα κοντὰ στὸ λουλουδάκι,
γύρουν σὲ κάτι ἀτάραχο, π' ἀσπρούζει μέσο' στὴ λίμνη,
μονάχο ἀνακατώθηκε τὸ στρογγυλὸ φεγγάρι,
κι' ὅμορφη βγαίνει κορασιὰ ντυμένη μὲ τὸ φῶς του.

1826—1844.

Τὸ ἔερρεζωμένο δέντρο.

"Αριστοτέλους Βαλαωρίτου.

Προλεγόμενα (τοῦ παιητοῦ). Κατὰ τὸν Ἱαγουάριον τοῦ 1866,
διειρένων ἐν Μαδουρῆ, μιᾷ ἐκ τῶν χαριεστάτων Ταφίων γήσων,
παρεστάθηγ θεατὴς φοβερωτάτης τρικυμίας. "Ἐδλεπα τὴν ἀπέναντι
πεδιάδα τοῦ Ἐλλομένου ὑποθρύχιον καὶ καταστρεφομένην, τὰ δὲ
καλλιμέτωπα ὅρη τῆς Ἐλάτης καὶ τῶν Κάρων πυρπολούμενα ὑπὸ^{τῶν} κεραυνῶν.

"Η θάλασσα βρυχαμένη συνεστρέφετο ἐντὸς στενωτάτων πορ-
θιμῶν καὶ ἐφαίνετο δυσανασχετοῦσα, ὡσεὶ λέαινα ἐν κλωδίῳ, τὰ δὲ
κύματά της, ἐν φεισέβαλλον διὰ τοῦ στομίου τῆς Θηλειᾶς, κειμέ-
νης πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν ἀκρωτήριον τοῦ Μεγανησίου, καὶ μεγα-
λοπρεπῶς ἐπορεύοντο πρὸς τὴν παραλίαν τῆς Ζαβέρδας, ἀπήντων
κατὰ μέτωπον τὸν Σκορπιὸν καὶ τὴν Σπάρτην, ἐκ τῆς χορείας καὶ
ταύτας τῶν Ταφίων, καὶ ἀντικρουόμενα κατέπιπτον ἀφροστεφῇ καὶ
γιγαντώδῃ ἐπὶ τῆς Μαδουρῆς καὶ τῆς ἀμμώδους ἀκτῆς τοῦ Ἐλλο-
μένου.

"Αλλ' ἐν μέσῳ τῶν μυκηθμῶν τοῦ πελάγους διεκρίνετο ἡ βρον-
τώδης φωνὴ τοῦ χειμάρρου, δστις, πηγάδων ἀπὸ τῶν ἀποτόμων

ἀκρωτειῶν τῆς Ἐγκλουσθῆς καὶ κρημνούσιμενος ἀπὸ χαράδρας εἰς βάραθρον, λάβρος καὶ καταστρεπτικὸς φθάνει διὰ τῶν κλεισθειῶν καὶ κατακλύζει τὴν πεδιάδα σύρων παμμεγέθεις λίθους καὶ πραιώνια δένδρα. Ὁ χείμαρρος οὗτος καλεῖται Δημόσιος ἀνθετός.

Ἐγκείνη τῇ ἡμέρᾳ τοιαύτῃ ὑπῆρξεν ἡ δύναμις καὶ ἡ δριμὴ τῶν ὑδάτων του, ὥστε ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ τὸ ρεῦμα, διασχίζον τὰ θαλάσσια κύματα, ἔφθασε μέχρι τῆς Μαδουρῆς καὶ ἔρριπτεν ἐπὶ τοῦ αἰγαλοῦ μου τὰ λάφυρα τῆς ἀρπαγῆς καὶ τοῦ πολέμου του. Μεταξὺ δὲ τούτων καὶ δένδρον πελώριον ἐκ τοῦ γένους τῶν δρυῶν, κοινῶς καλούμενον δρουπάκι, διακρινόμενον διά τε τὸ ἀγροτικὸν καὶ τὴν ῥωμαλεότητα τῆς φύσεώς του. Τὸ τυχαῖον τοῦτο συμβόλιον παρήγαγεν ἐν ἐμοὶ τὴν ἰδέαν τοῦ ἐπομένου στιχουργήματος, ἐπομένως δὲ καὶ τῆς ἐπιγραφῆς αὐτοῦ «Τὸ ξερριζωμένο δέντρο».

Άλλος δὲ ποίησις, ήτις ἐν τῇ τελετῇ τῶν μυστηρίων αὐτῆς εὐκόλως διαπορθμεύει ἀπεράντους διαστάσεις καὶ ἔχει θεόθεν τὴν δύναμιν νὰ συναρμολογῇ καὶ νὰ συζεύγῃ ἀντικείμενα ἐκ πρώτης ἀφετηρίας ὅλως ἀλλότρια καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον μηδεμίαν ἔχοντα πρὸς ἀλληλὰ σχέσιν, ηθέλησεν ἐν τῇ περιπτώσει ἐκείνη νὰ διεγέρη ἐν ἐμοὶ τὴν μνήμην τοῦ Ἀργύρη πρὸ τεσσαράκοντα ἥδη ἐτῶν προδοτικῶν φονευθέντος, ἀλλὰ ζῶντος εἰσέτι ἐν ταῖς δημοτικαῖς παραδόσεσι καὶ ἔξυμηνουμένου παρὰ τοῦ λαοῦ διά τε τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸ ἀτίθασον τοῦ χαρακτῆρος.

Ἐγεννήθη οὗτος κατὰ τὸ 1799 καὶ μόλις ἐφηδός ἦσπάσθη τὸ εἶδος ἐκείνο τοῦ δίου, ὅπερ παρὰ μὲν τοῖς εὐγομουμένοις ἔθνεσιν ὑποδεικνύει ἄκρατον τάσιν πρὸς τὴν διαισπραγίαν, ἔθεωρεῖτο δὲ παρ’ ἡμῖν ὡς ἐξαιρέτως ἴδιαζον πρὸς μόνους τοὺς γενναίους καὶ τοὺς τολμητίας. Οὐδὲ ἐδράδυνε γὰρ γίνη γνωστὸς δ’ Ἀργύρης διὰ τὸ ἀκαταδάμαστον τοῦ ἥθους, καὶ ἐν ταῖς γυντεριναῖς αὐτοῦ ἐκδρομαῖς ἐγέσπειρε τρόμον παριστάμενος ὡς γυντερόβιον φάσμα, ἐπιβάλλων τὴν θέλησίν του καὶ ἀπαιτῶν σεβασμὸν καὶ ὑπακοὴν εἰς τὰς ὁρέεις του.

Τότε ἦράσθη καὶ Ἐλένης τινός, θυγατρὸς Μιχαὴλ τοῦ Περδικάρη ἐκ τοῦ χωρίου Καλαμίται, καθ’ ἀδὲ προκύπτει ἐκ τοῦ παρὰ πόδας δημοτικοῦ ἄσματος, ὁ ἔρως αὐτοῦ δὲν ἀπεκρούετο. Άλλος οἱ γεννήτορες τῆς γεάνιδος ἀπέρριψαν ἐπιμόγως τὰς περὶ τοῦ γάμου προτάσεις τοῦ Ἀργύρη, καὶ ἡ ἀργησις αὐτη διήγειρεν ἐν τῇ ἀγρίᾳ ψυχῇ τοῦ μνηστήρος ἀσθεστον ζηλοτυπίαν καὶ ἀκατάσχετον πόθον ἐκδικήσεως. Ἐκήρυξεν ἐπομένως πόλεμον κατὰ τῆς οἰκογενείας

τῆς Ἐλένης, κατέστρεψε πολλὰ τῶν κτημάτων αὐτῆς, ἐπλήγωσε καιρίως ἔνα ἐκ τῶν συγγενῶν τῆς καὶ τέλος ἐνεδρεύσας ἀπήγαγε τὴν κόρην καὶ τὴν ἀπέπεμψεν, ἀφοῦ διὰ τοῦ ξίφους κατέκοψεν αὐτῆς τὰς παρειάς ἐπ' ἐλπίδι ὅτι οὕτω πως ἡκρωτηριασμένην οὐδεὶς ἥθελε ποτε τὴν θελήσῃ σύζυγον.

Μετὰ τὸ κακούργημα τοῦτο ἐκηρύχθη ἐκτὸς τῆς προστασίας τῶν γόμων καὶ ἀδρὰ ὠρίσθη ἀμοιβὴ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ. Περιέζωσαν τὰ ὅρη τακτικοὶ καὶ ἔκτακτοι χωροφύλακες, ἀποσπάσματα τῆς ἀγγλικῆς φρουρᾶς ἐξῆλθον ὡς εἰς ἄγραν θηρίου τινός, καὶ ὅμως, ἐπὶ δεκαπέντε ὁλοκλήρους μῆνας ὁ Ἀργύρης ἐδυνήθη νὰ παραταχθῇ μόνος, τυγχάνων πανταχοῦ προστασίας καὶ περιθάλψεως, ἵσως διότι πάντες ἔδιεπον μετὰ δυσμενείας νεανίαν διμόθρησκον καὶ γενναῖον, ἀσπλάγχνως ἰχνηλατούμενον ὑπὸ ἀλλοφύλων καὶ ἐτεροδόξων.

“Ο. τι ὅμως αἱ ἀγγλικαι λόγχαι δὲν ἴσχυσαν νὰ κατορθώσωσι, τὸ κατώρθωσεν ἡ διαφθορά, καὶ δύο ἐκ πνεύματος συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ φίλοι, δ. Πατράλας καὶ δ. Νικόλαος Κούρτης, ἀφοῦ πρῶτον ἀδελφικῶς συγεδείπνησαν μετὰ τοῦ Ἀργύρη, δολίως τὸν ἐφόνευσαν, πυροβολήσαντες κατ' αὐτοῦ ἐκ τῶν γνώτων, ἐνῷ προεπορεύετο ἀμερίμνως κατὰ τὴν 22αν Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1827.

Οἱ δολοφόνοι, γενόμενοι μισητοί, κατέλυσαν τὸν δίον ἐν κατάραις καὶ ἐν ἀγαθέμασι. Ηιστεύεται δὲ ὅτι ἡ πέτρα, ἐφ' ἣς ἔπεσε καὶ ἦγε ἔδαφε διὰ τοῦ αἴματός του ὁ Ἀργύρης, παρασυρθείσα βαθμηδὸν ὑπὸ τῶν ὑδάτων, ὑπάρχει σήμερον μακρὰν τοῦ τόπου, ἔνθα ἀπ' ἀρχῆς ἔκειτο, καὶ ὅτι εἶναι αὐτὴ ἐκείνη, ἦγε πρὸ χρόνων χωρικός τις μοὶ ὑπέδειξεν ἐγτὸς τῆς κοίτης τοῦ χειμάρρου καὶ ἦτις διεκρίγετο διὰ τῆς ἐπωνυμίας τὸ κοντρὶ τοῦ Ἀργύρη, πλησίον τοῦ μέρους, ὅπου εἰς τὸν ἀναβαίνοντα ἐκ τῆς πεδιάδος παρίσταται ἀριστερόθεν ὑψηλὸς ἀπότομος βράχος, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὅποιου μεγαλοπρεπῆς πλάτανος ἐπισκιάζει μακροσκοπικὸν καὶ πενιχρὸν νερόμυλον.

Ταῦτα πρὸς δικαιάφυσιν τοῦ πρώτου μέρους τοῦ στιχουργήματος. Τὸ δεύτερον αὐτοῦ μέρος ἀποτελεῖ σύμπλεγμα ἀτομικῶν ἐντυπώσεων, αἵτινες ἐποιεῖσθαι τὴν φαντασίαν μού, ἐπανελθόντος ἐξ Ἀθηνῶν, ὅπου ἐπὶ τέσσαρας μῆνας εἶχα ἐνδιατρέψει ὡς πληρεξούσιος τῆς Λευκάδος ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐθνικῇ τῶν Ἑλλήνων συγελεύσει.

Τὸ τραγούδι τοῦ Ἀργύρη.

Τρία πουλάκια κάθονται 'ς τῆς Ἐγκλουβῆς τὰ μέοη.

τόνα τηράει τὴν Βαφκερή, τἄλλο τὸ Καλαμίτζι,

τὸ τρίτο τὸ καλύτερο μοιδολογάει καὶ λέει :

«Δὲ σ' τοῦπα ἔγώ, χρυσὸ πουλί, δὲ σ' τοῦπα ἔγώ ή Ἐλένη
ἢ τὴν Ἔγκλουσθή νὰ μὴ διαβῆς, μάδε νὰ μὴν περάσῃς,
μὲ Κούρτη φύλος μὴν πιαστῆς καὶ μπέσα μὴν τοῦ δώσῃς,
γιατ' εἰν' δι Κούρτης ἄπιστος καὶ θὲ νὰ σὲ σκοτώσῃ ;
—Νᾶθε τὸ ξέρω ἀπὸ βραδύς, νᾶθε τὸ καταλάβω,
νὰ κάμω τὴν Πατράλαινα νὰ κλαίη νύχτα μέρα».

(Τέλος τῶν προλεγομένων).

- «Δέντρο, πῶς κοίτεσαι νεκρὸς τὸν ἄμμο τοῦ γιαλοῦ μου ;
Ποιό χέρι σὲ ξεροῖζωσε, ποιά δύναμη σ' ἐπῆρε
ἀπὸ τὴ δάκη τοῦ βουνοῦ καὶ σ' ἔρριξε τὸ κῦμα ;...
Ἐσένα τὰ γεράματα δὲ σ' εἶχαν σαρακώσει·
- 5 τὸ τὰ ἀτάραγα κλωνάρια σου ἐκατοστάδες χρόνοι,
χωρὶς νὰ τὰ λυγίσουνε, ἐστέκαν σωριασμένοι·
τὸ τὴ σιδερένια φλοῦδά σου, χωρὶς νὰ τήνε γδάρη,
τοῦ λόγγου τάγριοδάμαλο τὰ κέρατα ἐτροχοῦσε.
Πές μου, πῶς κοίτεσαι νεκρός, δουπάκι, τὸ γιαλό μου ;»
- 10 —«Κατέβαινε δλοφούσκωτο προχτὲς τὸ Δημοσάρι
μουγκρῖζοντας τὸ διάβα του, σὰν νὰ ζητοῦσε ἀμάχη.
Δὲν τὸ βαστοῦσαν διζιμιά, δὲν τὸ κρατοῦσαν φράχτες·
τὸ πέρασμά του ἐγέρνανε σὰν νὰ τὸ προσκυνοῦσαν
οἱ σχινοί, τάγριοπρίναρα. Τὸ κῦμα τὸ θυμό του
- 15 ἐρροβολοῦσε πάντα ἐμπρός, θεότυφλο, ὥργισμένο,
καὶ πέφτει κατακέφαλα μὲ δῆτη τὴν ἀνδρειά του,
γιὰ νὰ δουφήνῃ ἔνα κοντρὶ ποὺ τρόφαζε τὸ δρόμο.
Ἐστεκα ἔγώ κι ἐκοίταζα, κι ἀπ' τὴ βουβή τὴν πέτρα
ἄκουσα τότε μιὰ φωνὴ σὰν νᾶβγαινε ἀπ' τὸν ἄδη:
- 20 «Πέρνα, ποτάμι, μέριασε, σύρε νὰ σκιάζῃς ἄλλους·
ἔμε μὲ ἐπάτησε βαρὺ ποδάρι ἀνδρειωμένου,
μὲ ἐστοίχιειωσε τὸ αἷμά του, κι εἴμαι θεμελιωμένο,
γιὰ νὰ φωνάζω ἀνάθεμα τὸ ἐκείνους ποὺ προδίνουν.
Είλαι τὸ Ἀργύρη τὸ κοντρόι, είλαι τὸ Ἀργύρη ὁ τάφος».
- 25 Τὸ κῦμα ἀναστηλώθηκε, ἀφρομανάει, θεριεύει.
Τότε μὲ μιᾶς ἐψήλωσε κι ἡ πέτρα τὸ κεφάλι

καὶ ὃς τὸν πλατὺν τὸν ὅμο τῆς τάγιόκλημα ἀνθισμένο
ξαπλώθηκε σὰν νᾶτανε τοῦ σκοτωμένου ἥ κήτη.

“Ολόγυρά της οἵ μυρτίες γοργὰ συμπυκνωθῆκαν,
σφιχτὰ τὴν ἐπερίπλεξαν, κι ἔφανηκε ὁ Ἀργύρης
δόλόρθος τὴν φλοκάτη του σὰν νὰ φοροῦσε ἀκόμα.

Φεύγουν μὲ τρόμο τὰ νερά. Τοῦ πεθαμμένου ὁ ἥσκιος
τὰ κυνηγάει καὶ τὰ πατεῖ. Τὸ χνῶτό του τὰ σχίζει.

“Αρμένιζε τὸ φάντασμα. Τὰ νεκρολίβανά του
τάχει φτερούγια ὃς τὰ πλευρὰ κι ἀνεμοδέρνει Χάρος.

“Ετρεμε ἥ γῆ ὃς τὴ δίζα μου, μὲ ἐπλάκωσε ἥ θολοῦρα,
μὲ ἀγκάλιασεν ὁ χαλασμός, μὲ ἐσύντοιφε, μὲ ἐπῆρε,
καὶ τώρα σέρνομαι νεκρό... Τήραξε, μὲ γνωρίζεις;...

Θυμᾶσαι ποῦλθες μιὰ φορὰ μὲ τὰ λαγωνικά σου
κι ἐπλάγιασες ὃς τὸν ὕπνο σου καὶ σὺ μὲ τὸ λεπίδι
ἐχάραξες ὃς τὴ φλοῦδά μου, πρὸν φύγης, τόνομά σου.

“Ἡ μοῖρα μᾶς ἀδέρφωσε, ξερρίζωμένο τώρα
γυρεύω τόπο νὰ ταφῶ... Σ’ ἀγάπησα... μὲ θέλεις;....”

«Μεῖνε, σὲ θέλω, δέντρο μου... Σὰν ἔρθῃ καὶ γιὰ μένα
ἥ ὄρα ἥ ἀναπόφευχτη, δόπον σὲ συνεπῆρε,

θὰ πῶ μὲς ὃς τὰ σανίδια σου νὰ κλείσουν τὸ κορμί μου
καὶ τόνομα, ποὺ φύλαξες ὃς τὴ φλοῦδά σου γραμμένο,
ἄν θὰ τὸ φάγ’ ἥ μαύρη γῆ, θέλω μὲ σὲ νὰ λειώσῃ.

Μεῖνε, σὲ θέλω, δέντρο μου, ὃς τὸν τάφο συντροφιά μου.

“Οποιος κι ἄν σ’ ἔστειλε ὃς ἐμέ, δίουπάκι, καλῶς ἥρθες»...

“Εστεκ’ ἀκίνητος ἔκει, θωρῶντας ξαπλωμένο
τὸ δέντρο τὸ περιφρανό, ποὺ μοῦχε στείλ’ ἥ μοῖρα,
καὶ χίλιοι μύριοι στοχασμοὶ σκληρὰ μὲ ἐμαρτυρεύαν.

Θυμῆθηκα τὴνιότη μου, ὅταν μὲς ὃς τὴν καρδιά μου
ἐφύτων’ ἄδολη ἥ χαρὰ μὲ φτερωτὲς ἐλπίδες...

Ξέγνοιαστη τότε ἀνέμιζε, σὰν νᾶτανε ξεφτέρι,
ἀκαταδάμαστη ἥ ψυχή, κι ἔπαιρον γιὰ λημέσοι
πότε τὰ πεῦκα τοῦ βουνοῦ, πότε τὰ κυπαρίσσια,
καὶ πότε ἐφώλιαζε κρυφὰ μέσα ὃς τὰ ὅημοκκλήσια,

κι' ἐγύρευε φαντάσματα. Μονάχη, ἀποσταμένη εὔρισκ' ἐκεὶ παρηγοριά. Τὴν νύχτα οἱ πεθαμμένοι τὴν ἔπαιροναν πνευματικὸ κι' ἐκείνη γιὰ λουλούδια τοὺς ἔρριχνε μνημόσυνα, τοὺς ἔδινε τραγούδια.

- 65 Πόσες φορές καθήμενος ἵς τὸ βράχο μοναχός μου ἔβλεπα νᾶρχεται νεκρὸ τὸ μούγκρισμα τοῦ κόσμου νὰ ἔψυχῃ ἵς τὰ πόδια μου, σὰν τὸν ἀφρὸ ἵς τάγερι, καὶ πόσες ἄμετρες φορές, μὲν ἀντάρα, μὲν ἀγριοκαίρι ἐκρύφτηκα ἵς τὴν λαγκαδιὰ καὶ μέσα ἵς τὰ πλατάνια
70 ἔνοιωθα ἀπόκρυφη χαρά, ἔνοιωθα περηφάνεια πιστεύοντας δτὸ ἥμουνα θεριὸ μὲ τὰ θερία, ἀνήμερο, ἀνυπόταχτο κι' ἐγὼ σὰν τὰ στοιχεῖα... Τὰ δέντρα ἐτρίζαν καταγῆς, γυρτά, ξερριζώμενα, τὰ νυχτοπούλια ἐσκούζανε τριγύρω μους ἀγριωμένα
75 κι' ἐγὼ μὲν ἔνα τουφέκι ἐπίστευα πῶς ἥμουνα βροντὴ κι' ἀστροπελέκι . . .

Πικρὲς ποῦν' οἱ ἐνθύμησες!... Τότε τὸ μέτωπό μου, πλατύς, καθάριος, οὐρανὸς δὲν τούχαν αὐλακώσει τοῦ χρόνου τὰ ξεσχίσματα, οἱ πόθοι, τὰ φαρμάκια.
80 Σὰν πύργος ἔστεκε ψηλὸ κι' ἐπάνω του ἐφωλιάζαν χιλιάδες ὅνειρα χρυσᾶ, λές κι' ἡταν χιλιδόνια κι' ἐφύγαν μὲ τὴν ἀνοιξη, τὰ σκόρπισε διχειμῶνας. Τώρα τὸ σκέπασαν μὲ μιᾶς οἱ καταχνιές τοῦ κόσμου, συγγέφιασε, σκοτείδιασε καὶ δαγισμένη πλάκα
85 κατάμεσα ἵς τοῦ κεφαλιοῦ τάψυχο μοναστήρι, στείρο ξαπλώνεται, βουβό, τοῦ λογισμοῦ μου τάφος... Τὸ κρῆμα τόσο γρήγορα γὰ φεύγουνε τὰ νιότα! "Οποιος κι' ἀν σ' ἔστειλε ἵς ἐμέ, δουπάκι, καλῶς ηρθες.

"Οταν κι' ἐσὺ τὸ δύστυχο, χλωρὸ καὶ στολισμένο
90 ἐσήκωνες μεσουρανὶς τάλλυγιστα κλωνάρια, βελάζοντας ἵς τὸν ἥσκιο σου ἔτρεχε τὸ κοπάδι, δι πιστικὸς χαρούμενος σ' ἀγάπαε σὰν πατέρα. Χήρες γριές, πανόρφανες καὶ ἑτραχηλισμένες, σοῦ ἔπαιροναν τὸ ἀντιρρίμματα, ὥσὰν ἐλεημοσύνη,
95 κι' ὅταν τὰ δίχναν ἵς τὴ φωτιὰ κι' δλόγυρα ἵς τὰ θράκια,

*

- Βρίσκει την κι ἐχτενίζουνταν δέξου ὃς τὸ φεγγαράκι.
 Ἀπὸ μακριὰ τὴν χαιρετῆ κι ἀπὸ μακριὰ τῆς λέγει: 35
 «Ἄγιντε, ἀδεοφή, νὰ φύγωμε, ὃς τὴ μάνα μας νὰ πάμε.
 —Ἀλίμονο, ἀδεοφάκι μου, καὶ τί εἶναι τούτη ἡ ὥρα;
 —Ἄν σως κι εἶναι γιὰ χαρά, νὰ στολιστῶ καὶ νᾶρθω,
 κι ἀν εἶναι πίκρα, πές μου το, νὰ βάλω μαῦρα νᾶρθω.
 —Ἐλα, Ἀρετή, ὃς τὸ σπίτι μας, κι ἂς εἴσαι ὅπως καὶ ἀν εἴσαι» 40
 Κοντολυγίζει τάλογο καὶ πίσω τὴν καθίζει.
- Σ τὴ στράτα ποὺ διαβαίνανε πουλάκια κελαϊδοῦσαν·
 δὲν κελαϊδοῦσαν σὰν πουλιά, μήτε σὰ χελιδόνια,
 μόν κελαϊδοῦσαν κι ἔλεγαν ἀνθρωπινὴ δμιλία:
 «Ποιός εἶδε κόρη νῦμορφη νὰ σέρνῃ ἀπεθαμένος! 45
 —Ἀκουσες, Κωσταντῖνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια;
 —Πουλάκια εἶναι κι ἄς κελαϊδοῦν, πουλάκια εἶναι κι ἄς λένε».
 Καὶ παρεκεῖ ποὺ πήγαιναν κι ἄλλα πουλιά τοὺς λένε:
 «Δὲν εἶναι κοῦμα κι ἄδικο, παράξενο μεγάλο,
 νὰ περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους! 50
 —Ἀκουσες, Κωσταντῖνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια;
 πῶς περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους.
 —Ἀπρίλης εἶναι καὶ λαλοῦν καὶ Μάης καὶ φωλεύουν.
 —Φοβοῦμαι σ', ἀδεοφάκι μου, καὶ λιβανιές μυρίζεις.
 —Ἐχτες βραδὺς ἐπήγαμε πέρα ὃς τὸν Ἀη Γιάννη, 55
 κι ἐθύμιασέ μας δ παπᾶς μὲ περισσὸ λιβάνι.
 Καὶ παρεμπόδις ποὺ πήγαιναν, κι ἄλλα πουλιά τοὺς λένε:
 «Γιὰ ἵδες θᾶμα κι ἀντίθαμα ποὺ γίνεται ὃς τὸν κόσμο,
 τέτοια πανώραια λυγερὴ νὰ σέρνῃ ἀπεθαμένος!»
 Τάκουσε πάλι ἡ Ἀρετή κι ἐρράγισε ἡ καρδιά της. 60
 —Ἀκουσες, Κωσταντάκη μου, τί λένε τὰ πουλάκια;
 —Ἀφησ', Ἀρέτω, τὰ πουλιά κι ὅ, τι κι ἄ θέλεις ἄς λέγουν.
 —Πές μου, ποῦ εἶναι τὰ κάλλη σου, καὶ ποῦ εἰν' ἡ λεβεντιά
 [σου,
 καὶ τὰ ξανθά σου τὰ μαλλιά καὶ τόμορφο μουστάκι;
 —Ἐχω καιρὸ π' ἀρρώστησα καὶ πέσαν τὰ μαλλιά μου». 65
 Αὐτοῦ σιμά, αὐτοῦ κοντὰ ὃς τὴν ἐκκλησιὰ προφτάνουν.
 —Ἀλεξ. Γ. Σαρῆ - Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Σ' γυμνασίου 11

Βαριὰ χτυπᾶ τάλλογου του κι' ἀπ' ἐμπροστά της χάθη.
Κι' ἀκούει τὴν πλάκα καὶ βροντῆ, τὸ χῶμα καὶ βοῆς.

- 68 Κινάει καὶ πάει ἡ Ἀρετὴ ὡς τὸ σπίτι μοναχή της.
70 Βλέπει τοὺς κήπους της γυμνούς, τὰ δέντρα μαραμένα·
βλέπει τὸ μπάλσαμο ἔερό, τὸ καρυοφύλλι μαῦρο,
βλέπει μπροστὰ ὡς τὴν πόρτα του χορτάρια φυτωμένα,
καὶ τὰ σπιτοπαράθυρα σφιχτὰ μανταλωμένα.
81 Χτυπᾷ τὴν πόρτα δυνατά, τὰ παραθύρια τρῖζουν.
75 «Ἄν εἶσαι φίλος, διάβαινε, κι' ἂν εἶσαι ἔχιρδος μου, φύγε,
κι' ἂν εἶσαι ὁ Πικροχάροντας, ἄλλα παιδιά δὲν ἔχω,
κι' ἡ δόλια ἡ Ἀρετούλα μου λείπει μακριὰς τὰ ἔνα.
—Σήκω, μαννούλα μου, ἀνοιξε, σήκω, γλυκειά μου μάννα.
—Ποιός εἰν' αὐτὸς ποὺ μοῦ χτυπάει καὶ μὲ φωνάζει μάννα;
80 —"Ανοιξε, μάννα μου, ἀνοιξε, κι' ἐγώ εἰμαι, ἡ Ἀρετή σου».

Κατέβηκε, ἀγκαλιάστηκαν κι' ἀπέθαναν κι' οἱ δύο.

Τῷ θεῷ οἰλυψιπητή.

Δημοτικόν.

Εἰσαγωγή. (κατὰ Ν. Πολίτηγ). Ἐκ τῆς συντάμου ἀφηγήσεως
Ῥωμαίου μυθογράφου καὶ ἐκ τῆς ὑραχυτάτης περιγραφῆς ὅπο τοῦ
Παυσανίου ἔνδες πλένακος τοῦ ζωγράφου Μίκωνος ἐν τῷ Θησείῳ τῶν
Ἀθηνῶν, προπάντων δὲ ἐκ τῆς λαμπρᾶς ἀγγειογραφίας τοῦ Εὐφρο-
νίου καὶ δύο ἡ τριῶν ἀλλων ἀγγειογραφιῶν ἐγινώσκομεν τὴν ὅπαρ-
ξιν μύθου περὶ ἀθλου τινὸς τοῦ Θησέως ἐν Κρήτῃ, πρὸ τοῦ φόνου
τοῦ Μινωταύρου καὶ τῆς ἐλευθερώσεως τῶν Ἀθηναίων παίδων ἐκ
τοῦ Λαβυρίνθου. Τοῦ μύθου δὲ τούτου τὰς λεπτομερείας ἐδιδάχθη-
μεν ἐκ τῆς ποιητικῆς διασκευῆς αὐτοῦ ἐν διθυράμβῳ τοῦ Βακχυλί-
δου, τοῦ ὁποίου ποιήματα ἀνευρέθησαν ἐν παπύροις αἰγυπτιακοῖς
πρὸ εἰκοσαετίας περίπου. Ὁ βασιλεὺς τῆς Κρήτης Μίνως, δργισθεὶς
διὰ τὴν τόλμην, μεθ' ἡς δ Θησεὺς ἥλεγχεν αὐθαίρετον καὶ ἀδικον
θουλὴν αὐτοῦ, ἐκφράσας πως καὶ ἀμφιθολίαν διὰ τὴν ἐν τοῦ Διὸς
γέννησίν του, ὅπως τὸν τιμωρήσῃ ἔξωθιν εἰς ὅλεθρον, ηγχήθη μὲν
εἰς τὸν Δίκην διὰ σημείου νὰ δεῖξῃ, ὅτι εἴγαι υέδει αὐτοῦ γνήσιος, διέ-
ταξε δὲ τὸν Θησέα, πεσὼν εἰς τὴν θάλασσαν, διὰ τῆς βοηθείας τοῦ

Ποσειδῶνος, ἀν τὸ ἀληθῶς πατήρ του, γὰρ ἀγεύρη καὶ κομίσῃ τὸν δακτύλιον, ὃν ἔξαγαγών τῆς χειρὸς ἔρριψεν εἰς τὰ κύματα. Καὶ ἥστραψε μὲν δὲ Ζεύς, τιμῶν διὰ σημείου τὸν φίλον υἱόν, δὲ Θησεὺς δὲν ἐδίστασε νὰ πέσῃ ἀπὸ τοῦ πλοίου εἰς τὴν θάλασσαν· δελφίνες τὸν ἔφερον εἰς τὸ ὑποθρύχιον μέγαρον τοῦ Ποσειδῶνος, ἥπου ὁ θεός της εἶναι αὐτὸν ἡ Ἄμφιτρίη τῷ ἔδωκε καὶ στέφανον χρυσοῦν, καὶ ἀδηλαβῇ ἀνήγαγε πάλιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Τὸν δὲ στέφανον ἔδωκεν δὲ Θησεὺς εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Μίνωας Ἀριάδνην, τὴν δποίαν κατ’ ἄλλον μῦθον ἀπήγαγεν ἐκ Κρήτης. Παρόμοιος ἐλληνικὸς μῦθος φαίνεται δὲτι ἔφερεν καὶ περὶ τοῦ Τάραντος, τοῦ ἐπωνύμου γῆρωος τῆς Ἰταλικῆς πόλεως.¹ Άλλοι τύποι τοῦ μύθου εἶναι δὲ μιλησιακὸς περὶ τοῦ Φοῖδίου, διτις κατελθὼν εἰς βαθὺ φρέαρ, διποτος ἀνασύρης σκευοῖς χρυσοῦν τῆς Κλεοδοίας, ἐφορεύθη δπὸ αὐτῆς, καὶ δὲ περὶ τοῦ ἔρμου (περιθεραίου) τῆς Ἀρμονίας· οὗτος ἔρριψθη εἰς πηγήν, καὶ ἄν τις ἐπειρᾶτο γ’ ἀγελκύσῃ αὐτόν, ἢγειρετο κατατρίζει.

Τὸ ἐπεισόδιον τῆς ἀγεύρεσεως τοῦ ἐπίτηδες εἰς τὴν θάλασσαν ῥιψθέντος δακτυλίδιου ὑπὸ τολμηροῦ κολυμβητοῦ, λαμδάγοντος συνήθως ὡς γέραξ τὴν θυγατέρα τοῦ βίψαντος ἡ αὐτὴν τὴν βίψασαν τὸ δακτυλίδιον, εἶναι κοινότατον εἰς ἄσματα, παραδόσεις ἡ παραμύθια εὑρωπαϊκῶν λαῶν, τῶν δποίων πρώτη πηγὴ πρέπει νὰ θεωρηθῇ εὐλόγιας δὲ ἐλληνικὸς μῦθος. Τῶν τοιούτων παραδόσεων δνομαστὴ εἶναι ἡ σικελικὴ περὶ τοῦ Cola Pesce (=Ψαρονικόλα), διὰ τὴν ποιητικὴν διασκευὴν αὐτῆς δπὸ τοῦ Schiller¹. Ἐκ τῶν δεκαοκτὼ ἐν θλιψ γνωστῶν παραλλαγῶν τῆς σικελικῆς παραδόσεως μία μόνον ἀναφέρει ὡς ἐπαθίλον τὸν γάμον μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ βίψαντος τὸ ποτήριον ἀδηλον δὲ δημως ἀν παρέλαθεν δὲ ποιητὴς ἐκ τῆς προφορικῆς παραδόσεως, ἡ αὐτὸς ἐπλασε τὴν δραματικωτάτην κατακλείδα τοῦ ποιήματός του· πιθανώτατον εἶναι τὸ δεύτερον.

Τὴν δπόθειν ταύτην ἔχει καὶ τὸ ἐλληνικὸν ἄσμα (παράδοσις παραπλησία, καθ’ δօσον γιγάντωμεν, οὐδεμίᾳ δπάρχει!) τούτου φέρονται δύο τύποι, διαφέροντες μὲν ἀλλήλων κατὰ τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ τοσαύτας ἔχοντες ἀμοιβήτητας εἰς τὰς λεπτομερείας τῶν διαφόρων παραλλαγῶν, ὥστε γὰ μὴ μένη καμμία ἀμφιβολία, δτι πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ ἄσματος. Κατὰ τὸν πρῶτον τύπον βασιλεὺς ἐπαγγέλλεται νὰ δώσῃ σύζυγον τὴν θυγατέρα του εἰς δεινὸν κολυμβητήν, κατὰ τὸν δεύτερον δραία κόρη δπόσχεται γὰρ γυμφευθῆ ἔκει-

¹ Μετάφρασιν αὐτῆς βλέπε εἰς τὴν σελίδα 166 κε.

γον, δστις θὰ δυνηθῇ νὰ τῆς ἀποδώσῃ τὸ δακτυλίδιόν της, τὸ ὅποιον ἔπεσεν εἰς τὴν λίμνην ἢ εἰς πηγάδι. Ἀλλ᾽ ἡ κόρη εἶναι ἡ Λάμια τοῦ γιαλοῦ, ποὺ τρέψει τὰ παλικάρια, ἢ στοιχεῖδι ἢ θεριδιά εἰς γυναικά μεταμορφωθέν, ὅπως στήσῃ παγίδα εἰς ἀγύποπτον γῆρακ. Συμφύρονται δ' αἱ παραλλαγαὶ τῶν δύο τύπων πολλαχῶς πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς ἄσματα ἀκριτικά. Συνήθως ἀποδίδεται εἰς τὸ ἄσμα ἀλληγορική ἔννοια, ἥτοι δ ἄωρος διὰ πνιγμοῦ θάνατος ἀκμάιων γένεων, διὸ δ πολλῶν παραλλαγῶν γίνεται χρῆσις ἐν μοιρολογίοις.

(1914).

A'.

- ‘Ο Κωσταντῆς, οἱ ἄρχοντες κι’ δ βασιλιᾶς ἀντάμα, κάθουνται τρῶν καὶ πίνουνε καὶ γλυκοχαιρετεοῦνται. Κι’ ἔκει ποὺ τρώγαν κι’ ἔπιναν καὶ γλυκοχαιρετεοῦνταν, δ Κωσταντῆς καυχήστηκε μπροστὰ ὃς τοὺς ἀφεντάδες:
5. «Ἐσεῖς μικρὸν μὲ βλέπετε, μικρὸν καὶ μὲ θαρρεῖτε, κι’ ἔγῳ τὴν μαύρη θάλασσα νὰ πλέξω, νὰ περάσω».
- Κι’ δ βασιλιᾶς σὰν τ’ ἄκουσε ὃς τὸν Κωσταντῖνο λέγει: «”Αν τὴν περάσης, Κωσταντῆ, γαμπρὸ θενὰ σὲ κάμω, θέλεις ὃς τὴν πρώτη μὲ ἀδερφή, θέλεις ὃς τὴ δεύτερή της, 10 θέλεις ὃς τὴ θυγατέρα μου τὴ λαμπρογεννημένη, δποὺ γεννήθη τὴ Λαμπρὴ κι’ ἔλαμψῃ δ κόσμος δῖλος».
- Κι’ δ Κωσταντῆς σὰν τ’ ἄκουσε πολὺ καλὸ τοῦ φάνη, ξεντύθη, ξαρματώθηκε, ὃς τὴ θάλασσα πηδάει.

- Δώδεκα μίλλια πέρασε μὲ γέλια, μὲ τραγούδια, 15 κι’ ἄλλα δώδεκα πήγαινε μὲ μαῦρα μοιρολόγια. «Θάλασσα πικροθάλασσα καὶ πολυκυματοῦσα, τόσες φορὲς σὲ πέρασα μὲ γέλια, μὲ τραγούδια, καὶ τώρα γιὰ τὸ στοίχημα βουλήθης νὰ μὲ πνίξης». Τῆς θάλασσας τὰ κύματα αὐτὰ μόν’ τὸν διωτοῦσαν:
- 20 «Βρὲ νέε μου, σὺ πλέχτηκες, βρὲ νέε μου, τρελλάθης. —Γιὰ μιὰ κόρη λιμπίστηκα, τ’ ἀφέντη θυγατέρα».

- Κι’ ἔκει ποὺ πνίγῃ δ Κωσταντῆς παλάτι ἐθεμελιώθη μὲ τὸ γυαλί, μὲ τὸ ψηφί, μὲ τὸ μαργαριτάρι. Καὶ πάνου κόρη κάθονταν ξανθὴ καὶ μαυρομάτα, 25 τὴ θάλασσα ν ἐμάλωνε καὶ τήνε καταροῦσε.

B'.

«Τὶ θέλεις, μαύρη, ὃς τὸ χορὸν κι' ἀσκημητὸς τὸ τραγούδι;
—Μὰ ἐγὼ ή μαύρη κι' ἡ ἀσκημητὸς πολλοὺς ἀνθοὺς μαραίνω,
πολλοὺς ἀνθούς, πολλοὺς σγουρούς, πολλοὺς μαλαματένιους.
Κι' αὐτὸν τῆς χήρας τὸν ὑγιὸν δὲν μπορῶ νὰ μαράνω
γιατὶ ἔχει βότανα πολλὰ καὶ μάγια δὲν τὸν πιάνουν,
παρὰ τῆς λίμνης τὸ θεριόν νὰ τόνε καταλύσῃ!»

5

Ἐβρόντηξεν ὁ οὐρανὸς κι' ἀνοῖξαν τὰ ἐπουράνια,
καὶ τὸ θεριόν τὸ ἀγροίκησε πού ντανε μέσον τὴν λίμνην.
Γυναίκεια φόρεια φόρεσε, γυναίκεια πασονυμάκια,
γυναίκεια ἐβγῆκε κι' ἔκατσε νῦξων τὸ πεζοδρόμιον. 10
Διαβαίνου οἱ νιές τὸ χαιρετᾶν, διαβαίνου οἱ νιοὶ τοῦ λένε,
μὰ διάβηκε κι' ὁ νιούτσικος ποὺ ντανε μαγεμένος.
«Γειὰ καὶ χαρά σου, λύγερη, γειὰ καὶ χαρά σου, κόρη.
—Καλὸν τὸν τὸν πραματευτή, καλὸν τὸν τὸ λεβέντη.
—Πέξ μου νὰ ζήσης, λύγερη, ποῦθε γονοκρατειέσαι;» 15
—Απὸ τὸ χέρι τὸν κρατεῖ καὶ τὸ βουνὸν τοῦ δείχνει.
«Θωρεῖς ἔκεινο τὸ βουνὸν κι' ἔκεινον τὸν λιμνιῶνα;
Τὸ δαχτυλίδι μοῦπεσε τὸ τάβαθη τοῦ λιμνιῶνα,
καὶ ποιός νὰ μπῇ, καὶ ποιός νὰ βγῇ, καὶ ποιός νὰ μοῦ τὸ βγάλῃ;
—Ἐγὼ νὰ μπῶ, κι' ἐγὼ νὰ βγῶ κι' ἐγὼ νὰ σοῦ τὸ βγάλω». 20

Ἐπιάσαν τὸ στρατὶ στρατί, τὸ ὄριον τὸ μονοπάτι,
καὶ τὸ στρατὶ τοὺς ἔβγαλε τὸ λιμνιῶνα.
Πρώτη βουτιάν διπέρασε ἔβγαλε ἀντρὸς κεφάλι,
δεύτερη ποὺ ἔδευτέρωσε τότες δινὸς ἔχαθη.

Γ'.

Ἐκεῖ πέρα κι' ἀντίπερα, τὰ γυάλινα πηγάδια,
στοιχεὶο ἔεφανερώθηκε, ποὺ τρώει τοὺς ἀντρειωμένους.
Τοὺς ἔφαγε, τοὺς ἔσωσε, κανεὶς δὲν εἶχε μείνει,
ὅ γιὸς τῆς χήρας ἔμεινεν ὁ μόνος ἀντρειωμένος.

Παίρνει κοντάρι καὶ σπαθὶ καὶ πάει νὰ κυνηγήσῃ.
Πέρασε δάχες καὶ βουνά, δάχες καὶ κορφοβούνια,
κυνήγι δὲν ἔπετυχε, κυνήγι δὲν εύρηκε.

5

- Κι' αὐτοῦ ὃς τὸ γέρμα τοῦ γῆλιοῦ κοντὰ νὰ βασιλέψῃ,
βοίσκει μιὰ κόρη φοῖδινή, ξανθὴ καὶ μαυρομάτα,
- 10 μὲ τὰ μαλλιά της ἔπλεγα, ὃς τὸ δάκρυ φορτωμένη.
Στέκει καὶ τὴν θιαμαίνεται, στέκει καὶ τὴν ὁρτάει:
«Κόρη μου, ποιός σ' ἐγέννησε, τί μάννα σ' ἔχει κάμει;
—Κι' ἐμένα μάννα μὲ ἔκαμε, μάννα σὰν τὴ δική σου.
—Τί ἔχεις, κόρη, καὶ θλίβεσαι, τί ἔχεις κι' ἀναστενάζεις;
- 15 —Βλέπεις ἔκεινη τὴν ἵτιά, τὴν ἀστραποκαμένη,
δόποχει ἀντάρα ὃς τὴν κορφὴν καὶ κατακνιὰ ὃς τὴ μέση;
—Ἐκεὶ πηγα νὰ πιῶ νερό, νὰ πιῶ καὶ νὰ γιομώσω.
Τὸ βουλλωτήρι μῷ τεσε, τ' ὄριο μου δαχτυλίδι,
κι' δροιος βρεθῆ καὶ κατεβῆ, νὰ τοῦθο, νὰ τὸ βγάλῃ.
- 20 αὐτὸν θὰ τὸν στεφανωθῶ, ἀντα θενὰ τὸν πάρω.
—Ἐγὼ νὰ μπῶ, κι' ἐγὼ νὰ βγῶ, κόρη μ', νὰ σοῦ τὸ
[βγάλω].

Ξεντύθη ὁ νιός, ξεζώθηκε καὶ ὃς τὸ πηγάδι ἐμπῆκε.
Χαλεύει ἐδῶ, χαλεύει ἔκει, καὶ τίποτες δὲν βοίσκει.
Βλέπει τὰ φίδια σταυρωτὰ μὲ τὶς ὅχιες πλεγμένα.

25 «Πέξε μου, κόρη, τὰ μαλλιά, νὰ πιάσω νά ρω ἀπάνω.
—Ἐδῶ εἰν' τὰ φίδια σταυρωτὰ μὲ τὶς ὅχιες πλεγμένα.
—Αὐτοῦ ποὺ μπῆκες, νιούτσικε, πίσω δὲ μεταβγαίνεις».

‘Ο βουτηκτής.

Φρεδερίκου Σίλλερ.

1

«Ἴππότης ἀρα, ἦ σκουτάριος τολμᾶ
ὃς αὐτὸν νὰ φίχθῃ τὸ βυθό;
Χρυσὸ ποτήρι ὃς τὰ βάθη πετῶ,
νά, τό πιεν ἥ μαυρη δουφίστρα γοργά.
—Ἐκεῖθε ἀν κανεὶς τὸ σηκώσῃ ἀπὸ κάτου,
ὃς αὐτὸν τ' ἀπαφήνω καὶ ἀς εἰν' χάρισμά του».

2

Καὶ μές τῆς Χάρουβδης τ' ἄγρια νερά
ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ σκληροῦ,
τοῦ διλόρθου βράχου κι ἐμπρὸς κρεμαστοῦ,
ὅ δῆγας τὴν κούπα στὸ κῦμα πετᾷ.
«Καὶ πάλι ἐρωτῶ σας, καρδιὰ ποιός θὰ δείξῃ,
σὲ τοῦτο τὸ χάος βαθιὰ νὰ βουτήξῃ ;»

3

Ἄλλὰ σκουτάριοι κι ἵπποτες τ' ἀκοῦν
καὶ λόγο δὲν λέγουν, σκυφτά
μές τ' ἄγριο κῦμα κοιτάζουν ποὺ σκᾶ,
τὸ κέρδος χρυσοῦ ποτηριοῦ δὲν ποθοῦν.
Καὶ δῆγας καὶ τρίτη φορὰν ἐρωτάει :
«Κανεὶς ἀπὸ σᾶς νὰ διχθῇ δὲν τολμάει ;»

4

Κι ὅλοι, ὅπως πρίν, ἀπομένουν βουβοί.
Σκουτάριος γλυκός, θαρρετός,
ζὸ τὸν φοβισμένους συντρόφους του ἐμπρὸς
προβαίνει καὶ ζώνη πετᾶ καὶ μαντύ.
Γυναικες τριγύρουνθε κι ἄνδρες τηράζουν
τ' ἄγροι τὸ ἔξαίσιον, δποὺ ὅλοι θαυμάζουν.

5

Κι ὅπως τοῦ βράχου ἡς τὸ γέρμα πατεῖ
νὰ ίδῃ ἡς τὸ βυθό, τὰ νερά,
ποὺ ἔχε δουφήσει, στ' ἀπάνου ξερνᾶ
βογγῶντας ἡ Χάρουβδη, καὶ μὲ βοὴ
ἥς νά ἥταν βροντῆς μακρυνῆς ἀγορικῶνται,
μὲ ἀφριὰν ἀπὸ τὰ σπλάχνα της ὅπως πετιῶνται.

6

Βράζει, χοχλάζει, σφυρίζει, βροντᾶ,
σὰν στιά, ποὺ σμιχθῇ μὲ νερό,
τὰ οὐράνια βρέχει μὲ ἀφρόν ἀχνιστὸ
καὶ ἀδιάκοπα κῦμα τὸ κῦμα κτυπᾶ·
τὸ ἀκένωτο βάθος ποτὲ δὲν ἀδειάζει,
λές κι ἄλλη μὰ θάλασσα ἡ θάλασσα βγάζει.

7

Λουφάζει τέλος τὸ ἄγριο στοιχεῖο
καὶ χάσκει ἀπὸ τὴν ἀσπρην ἀφριὰ

σχισμάδα ἄπατη, μαύρη, πλατειά,
”σὰν δρόμος ποὺ βγαίνει ὃς τὸν Ἄδην μὲν ἀκό
τὰ κύματα δλάγρια, στριφτὰ διουφημένα,
βυθιῶνται μὲν δρμή στὸ σιφούνι ἀρπαγμένα.

8

Πρὸν τὸ κυμάτωμα ὅπισω νὰ ἐλθῃ,
ὅ νέος θεομὰ τὸ θεὸ
βοήθεια κράζει—καὶ ἵδοὺ βοητὸ
σηκώνεται τρόμου κι εὐθὺς ἡ στροφὴ
μές τ’ ἄγνωστο σέρνει καὶ κλεῖ τὸν γενναῖον
νεαρὸν βουτηχτῆ, ποὺ δὲν φαίνεται πλέον.

9

Καὶ γαληνίζῃ κορφὴ τοῦ νεροῦ,
ἀλλὰ κουφοβράζει βαθιά·
εὔχεται δλότρεμη κάθε λαλιὰ
«νὰ εἰν’ ὕδατα καλή» τ’ ἀνδρειωμένου παιδιοῦ·
πλὴν πάντα πλιὸν κούφια τὰ κύματα ἀκοῦνε
καὶ μὲν καρδιοχτύπι φριχτὸν καρτεροῦνε.

10

«Καὶ ἂν ἦθε δίξης τὸ στέμμα κι εἰπῆς,
μὲν αὐτὸν θὰ γενῆ βασιλιᾶς,
θὰ τὸ φορέσῃ, ἂν κανεὶς ἀπὸ σᾶς
τὸ σώσῃ! μιᾶς τόσο ἀκριβῆς ἀμοιβῆς
δὲν μὲν εἴπιανε πόθος. Τί κλειοῦν τέτοια βάθη
ψυχὴ ζωντανοῦ δὲν μπορεῖ νὰ μιᾶς μάθῃ.

11

«Καράβι ἀρπάζει ἡ διουφίστρα συχνὰ
καὶ πᾶν στὸ βυθὸν μὲν ὁπή·
σπασμένο μόνον κατάρτη ἢ σκαρὶ¹
ἔειβγαίνει ἀπὸ τὸ βάρανθρο πού δλα διουφᾶ».
Πλὴν σφύριγμο ἀντάρτας ψηλότατο βγάζει
καὶ πάντα σιμὰ καὶ σιμώτερα βράζει.

12

Βράζει, χοχλάζει, σφυρίζει, βροντᾶ,
”σὰν στιά, ποὺ σμιχθῇ μὲ νερό,
τὰ οὐράνια βρέχει μὲ ἀφρόν τὸν ἀχνιστό,
καὶ ἀδιάκοπα κῦμα τὸ κῦμα χτυπᾶ,

καὶ ὡς ἀρότος βροντῆς μακρυνῆς ἀγροικιέται,
μὲ βόγγο ἀπὸ τὰ σπλάχνα της ὅπως πετιέται.

13

Καὶ ἀπὸ τῶν κυμάτων τὰ μαῦρα νερά,
σὰν κύκνου ἀσπρολόγημα, ἵδες,
καὶ χέρῳ ὑψώνεται καὶ γυαλιστὲς
φανίζονται πλάτες, καὶ λάμνει γοργά,
ἵδες τον, ψηλὰ στὸ ζερβί τον τινάζει
τὴν κοῦπα, χαρὰ μὲ νοήματα ἐκφράζει.

14

Πῆρε βαθιὰ καὶ πολὺ τὴν πνοὴν
καὶ τὸ ἄγιον καιρέτισε φῶς.

Κι δὲ ἔνας τὸ ἄλλου πολὺ χαροπὸς
φωνάζει. «εἰν̄ ἔδω, δὲν ἐπιάσθηκε! ζῆ!
καὶ ἀπὸ τῆς καταβόθρας τὸν τάφο γενναῖος
ψυχὴ ζωντανὴν ἔξανάφερ ὁ νέος!»

15

Ἐρχεται· κι ὅλο τὸν ζώνει μὲ μιὰ
τὸ σύχαρο πλῆθος, κι ἐμπρὸς
τὸν ὁήγα κλίνει τὰ γόνατα αὐτός,
τὴν κοῦπα προσφέρει, κι δὲ ὁ ὁήγας ματιὰ
τῆς κόρης του ὁίχνει, ποὺ πλήθιο κερνάει
κρασὶ λαμπυρό, κι ἔτσι δὲνιός καιρετάει:

16

«Νὰ ζήσῃ δὲ ὁήγας! χαρὰ στὴν ψυχή,
ποὺ πνέει στὸ δόδινο φῶς!
Κεῖ κάτου εἰν̄ ὅμως τρομάρα δὲ βυθός·
θηνητὸς τοὺς θεοὺς ὃ! νὰ μὴν προκαλῇ
κι ἐκεῖνα ποτέ του νὰ ἵδῃ μὴν ποθήσῃ,
ποὺ τοῦ χουν̄ ἔτὴ φρίκη τοῦ σκότους βυθίσει».

17

Σὰν ἀστραπὴ ἐβουλοῦσσα γοργά,
νά, μὲ ἄγρια μοῦ χύθηκε δρμή
μὲς ἀπὸ βράχου σπηλιὰ μιὰ πηγή·
τῶν δυὸ δεματιῶν ἡ μανία μὲ ἀρπᾶ,
σὰν σιοῦρο μὲ στρίφει τριγύρω μὲ ζάλη·
ἀνώφελ ἥ ἀντίσταση ἐστάθη κι ἥ πάλη.

Τότε δ Θεός, δποὺ κράζω βοηθὸ
εἰς ἄκρου κινδύνου στιγμή,
μοῦ δείχνει ἔρα βαθιὰ πεταχτή·
εὐθὺς τὴν ἀδράχνω, ἀπ' τὸ θάνατο γλυῶ·
καὶ ὃς τὰ μυτερὰ κεῖ κοράλλια κρεμιότον
καὶ ἡ κοῦπα, ποὺ στ' ἄπατ' ἀλλιῶς θὰ βυθιστούν.

“Οτ’ είχα κάτουθε βάθος βουνοῦ
καὶ ὅμοῦ πορφυρὴ σκοτεινιά,
κι ἐνῷ χαν ἀκοπη νέκρα τ’ αὐτιά,
τὰ μάτια κοιτοῦσαν τὴ φρίκη βυθοῦ,
ποὺ μὲς τές ταρτάριες του σειόνταν σχισμάδες
δρακώνια καὶ ἀσκάλαβοι κι ἄλλες μαυράδες.

Μαῦρα βρυάζαν καὶ ἀνάκατα ἔκει
σὰν δύσμορφοι σβῶλοι στριφτὰ
οἱ δίνες, πόδουν ἀγκίδια φριχτά,
τὸ τέρας ἡ σφύραινα, ἡ τόσο δεινή,
καὶ ὡς θάλασσας ὕαινα δείχνει ὃς ἐμένα
φοβέρισμα δ πόρφυρας δόντι ἀγριεμένα.

Ἐκεὶ κρεμάμενος τρόμο ἀγροικῶ,
ἔγὼ νὰ μαι ἡ μόνη καρδιά,
ποῦ ζῆ μὲ ἥσκιαστρα μὲς τὴν ἐρμιά,
ὃς ἀνέλπιδο βάθος, μαρρὰ π’ τὸν ἥχὸ
τῆς παρηγορήτρας τοῦ ἀνθρώπου δμιλίας,
μὲ τέρατα δμοῦ τῆς πικρῆς μοναξίας.

Μοῦ ἔφριξε δ νοῦς πλοκαμοὺς ἵδον σειεῖ
συρτὰ πρὸς ἐμένα ἔκατὸ
θεριό, ποὺ θὲ νὰ μ’ ἀδράξῃ ἀπολνῶ
ὃς τοῦ τρόμου τὴν τρέλλα κοράλλου κλαρί,
δποὺ ἔσφιγγα ἀμέσως μὲ λύσσα μ’ ἀρπάζει
τὸ δεῦμα—εὐτυχία ποὺ ἐπάνου μὲ βγάζει».

23

Σχεδὸν ἔιππάσθη στὸ διήγημ^ο αὐτὸ
δ ὁργας καὶ λέγει τοῦ νιοῦ :
«Δική σου ἡ κοῦπα· κι^ο ἵδοὺ τοῦ χεριοῦ
τὸ πλιό μου σοῦ τάξω πετράδι ἀκριβό,
ἄν ἥθελες πάλι τολμῶντας μοῦ μάθει
τί στέκει μές στ^ο ἄκρα τῆς θάλασσας βάθη».

24

Τὸ ἄκού^ο ἡ κόρη κι^ο εὐθὺς λαχταρεῖ
καὶ λέγει μὲ χείλη γλυκά :
«Πατέρα, φθάνουν παιγνίδια σκληρά !
Σοῦ βάσταξε ἀγῶνα, ποὺ δὲν ἥμπορεῖ
κανείς, καὶ ἄν τὸν πόθο δὲν ἥθες δαμάσει,
προσκάλεσε ἵππότη νὰ τὸν ἔπεράσῃ».

25

Τὴν κοῦπ^ο ἀδράχνει του δ ὁργας εὐθὺς
καὶ μές τὸ βυθὸ τὴν πετᾶ :
«^οΑν πάλι μιὰ μοῦ τὴ φέρης φορά,
δ πρῶτος ἵππότης μου θά ^οσαι, καὶ αὐτῆς
τὰ χείλη, ποὺ σπλάχνος γιὰ σὲ δείχνουν τώρα,
φιλεῖς ὡς νυμφίος ^ος τὴν ἵδια τὴν ὕρα».

26

Οὐράνια παίρνει τον τότες ἀνδρειά,
τοῦ ἀστράφτ^ο ἡ βλεψιὰ τολμηρή,
θωρεῖ ποὺ κόκκινη ἐγίνη καὶ ἀχνὴ
ἡ εὔμορφ^ο εἰδή της σὲ λιγοθυμιά,
καὶ δ πόθος γιὰ τέτοιο βραβεῖο στὰ κάτου
τὸν σπρώχνει, καὶ δρμᾶ, ἡ ζωῆς, ἡ θανάτου.

27

Καὶ ἀκοῦν τὸ κῦμα, ποὺ ἀπάνου γυρνᾶ,
καὶ ἀχδες προμηνᾶ το βροντῆς,
καὶ σκύφτουν κάτου μὲ βλέμμα στοργῆς·
ἐρχόνταν, ἐρχόνταν τὰ πλήθια νερά,
βογγοῦσαν ἀπάνου, βογγοῦσαν ^οτὰ βάθη,
πλὴν δὲν ξαναφέραν τὸν νέο ποὺ ἐχάθη.

Τὸ ποίημα ἐγράφη τὸ 1797.

Ἡ μετάφρασις ὑπὸ Ν. Κογεδίγα ἐδημοσι-
εύθη τὸ 1894.

Τὸ ξωτικό.

τοῦ Γκαΐτε.

1

—Ποιός τὰ μεσάνυχτα καβαλλικεύει ;...
Εἰν' δ πατέρας μὲ τὸ παιδί·
τόχει στὰ στήθια του καὶ τὸ χαϊδεύει,
καὶ κάπου σκύβει καὶ τὸ φιλεῖ.

2

—«Παιδί μου, τί ἔκρυψες τὸ πρόσωπό σου ;»
—«Δὲ βλέπεις τάγριο τὸ ξωτικό,
πατέρα ; πέρασεν ἀπ' τὸ πλευρό σου...»
—«Τὰ νέφη ἀπλώνουνται μέσον στὸ νερό».

3

—«Παιδί μου, ἔλα στὴ συντροφιά μου,
μὲ ἀρέσει ἡ ὄψη σου ἡ δροσερή,
περίσσια λούλουδα ἔχει ἡ δχτιά μου,
κινέζει ἡ μητέρα μου στολὴ χρυσῆ...»

4

—«Ἄκοῦς, πατέρα μου, ἀκοῦς τί λέει ;
μὲ θέλει σύντροφο τὸ ξωτικό...»
—«Παιδί μου, ήσύχασε τάγροι κλαίει
στὸ ἄγριο χαμόδεντρο, θάμνο ξερό».

5

—«Παιδί μου, ἔλα, τί σὲ τρομάζει ;
θάχεις τὶς κόρες μου γιὰ συντροφιά,
ποὺ ὅταν τὴ λίμνη μας νύχτα σκεπάζει,
χορεύουν εὔθυμα στὴν ἀμμουδιά...»

6

—«Πατέρα, κοίταξε... δὲ βλέπεις πέρα,
σὰ νὰ χορεύουνε οἱ κορασιές ;»
—«Παιδί μου, βλέπω, ἀπ' τὸν ἀγέρα
χορεύουν πένθιμα γριεὶς ίτιές».

7

—«Μὲ ἀρέσοντο ὡψη σου, χρυσό μου ἀστέρι,
μὰ σὺ δὲν ἔρχεσαι... σὲ παίρνω ἐγώ !...»

—«Πατέρα ! τάπλωσε τάγριο του χέρι,
πατέρα, μ' ἔπνιξε τὸ ξωτικό !»

8

Τρέμει δ' πατέρας του, καὶ τὸ ἄλογό του
κεντᾶ καὶ χάνεται σὰν ἀστραπή.

Φτάνει στὴ θύρα του· ὠἷμέ ! τὸ γυιό του
κρύο στὸν κόρφο του, νεκρὸ κρατεῖ...

Μετάφραστις Ἰωάννου Παπαδιαμαντοπούλου
(Ζάγη Μορεάς).

Γ' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ.

•Ο δρθρος τῶν ψυχῶν-

Ίωάννου Γρυπάρη.

Τὸ ἀστέρια τρεμοσβήνουνε κι' ἡ νύχτα εἶναι λίγη·
μὲ φῶς χλωμὸ καὶ ἀρρωστο οἵ κάμποι ἀντιφεγγίζουν·
κι' ὀλόγυρά του, ὅπου στραφῇ τὸ μάτι σου, ξανοίγει
ἔδω κορμιά, ἐκεῖ κορμιὰ στρωμένα νὰ μαυρίζουν.

Φύλους κι' ἔχθροὺς δ' θάνατος σ' ἔνα τραπέζι σμίγει
ὅπου τάγριμια ἀκάλεστα μὲ πεῖνα τριγυρίζουν·
χαρά στον ὅπου γλύτωσε, χαρά στον πῦχει φύγει,
μὰ ὅσους τὸ βόλι ἔξεσκισε, κοράκια ξανασχίζουν.

Κι' ἀξαφνα δρόμος δ σαλπιχτὴς πηδάει δ λαβωμένος,
στριγγὴ φωνὴ καὶ σπαραχτὴν ἥ σάλπιγγά του βγάζει
ποὺ λὲς τὸν ἔδιο τῆς χαλκὸ —κι' ὅχι αὐτιὰ—σπαράζει.

Μὰ δὲν ξυπνάει στὸ δρόμονδ κανένας πεθαμένος·
μόν' τὰ κοράκια φεύγουνε κοπαδιαστά, σὰ νᾶναι
τῶν σκοτωμένων οἱ ψυχὲς ποὺ στὰ οὐράνια πᾶνε.

1895.

Ιλανεκός.

Τιωάννην Γρυπάρη.

Ο Θεὸς βοηθός μας καὶ σκεπός! μὲς στὴν καρδιὰ τὴν ἀδειὰ
ᾶς ἔμπῃ δὲ φόβος του ἄγνωμοι, παιδιὰ καὶ νέοι καὶ γέροι—
Στὰ πλούσια Τέμπη ἀνάμεσα στοῦ Ἀδμήτου τὰ κοπάδια
κοιμᾶται δὲ νέος ὥραῖος βοσκὸς στὴ χλόη τὸ μεσημέρι.

Πλάι μας κάπου οἱ ἀγνώριστοι περνοῦν θεοί, ποιός ξέρει;
—δὲ Θεὸς βοηθός μας καὶ σκεπός, χαράμερα καὶ βράδια—
Στὸν ὑπνὸν πνέει τοῦ ὥραίου βοσκοῦ ξεπνοϊσμένο ἀγέρι
κι ἄγνοιαστα βόσκουν λάγια ἀφνιὰ στὰ τροφαντὰ λιβάδια.

Βοσκὸς τοῦ Ὄλύμπου δὲ ἔξοριστος, μὰ δνειρὰ θεῖα κάνει:
τῶν Οὐρανίων πώς ὅδηγάει τὴ θεία πομπὴ τοῦ ἐφάνη
καὶ τὸν ἀρχαῖο, στὸν ὑπνὸν του, σιγανακρούει παιᾶνα.

Τρόμο βαθὺ σκορποῦν τοῦ θείου σκοποῦ τὰ θεῖα τὰ μάγια·
τὸ λάλο ἀνάβυσμα κρατεῖ τοῦ βράχου ἡ νερομάννα
καὶ διβολοῦν κατάραχι τάρνιὰ γκρεμοῦνται καὶ πλάγια!

1895.

Θάνατος τοῦ θεατρένου.

Στεφάνου Δάφνη.

1

Στὴ φτωχικιά του κάμαρα, ποὺ μένει
λησμονημένος κι ἔρημος, πεθαίνει
δὲ θεατρίνος—ἀρρωστη καρδιά.

Στὸ ἀληθινό του δρᾶμα κατεβαίνει
αὐλαία ἡ χειμωνιάτικη βραδιά.

2

Σβησμένη ἡ μπαταρία τῶν θριάμβων,
μιὰ λάμπα φέγγει ἐτούτη τὴ σκηνή.
Στὴ θύμησή του φτάνει ἀλαζγινὴ
τῆς πρόζας τῆς λαμπρῆς καὶ τῶν ιάμβων
ἡ μουσικόλαλη φωνή.

3

Τριγύρω του τὰ πράματα ὅλα κλαῖνε
σὰν πλάσματα ποὺ νοιώθουνε βαθιά :
στολές ξεθωριασμένες καὶ σπαθιά
ποὺ ὅλα, θαρρεῖς, ζωντάνεψαν, καὶ λένε :
«Στὸν ὕπνο σου γαλήνη, ὅ πονεμένε !»

4

Στὸν τοῖχο ἀπάνου, φόντο, δίχνει τώρα
τοὺς ἡσκιους του ἔνα δέντρο στοργικά,
πού, σὰν τὸ δέρνει ἀλύπητα ἔξω ἢ μπόρα,
χειρονομοῦν στὸν τοῖχο, ὥραν τὴν ὥρα,
σὲ μοῦτες κάποιου ὁρόλου τραγικά.

5

Κι' ἐκεῖνος λέει μὲ πόνο : «Θὰ τὸν παιᾶς
τὸν τελευταῖο μου ὁρό, τὸν πικρό.
Χρειάζεται καὶ τέχνη, γιατὶ ἀπέξω
εἶν' ἔνας ὁρεῖσθερ μὲ κοφτερό
δρεπάνι καὶ χαμόγελο σκληρό».

6

Σὲ κάποια φύλλα δάφνης ξεχασμένα
κάποιο σαράκι τρίζει καὶ τρυπᾷ ...
‘Οράματα, καὶ δείχνοντ’ ἔνα-ἔνα,
φωνές, ποὺ τὶς ἀκούνει ὁ νοῦς θαμπά,
πρόσωπα μύρια, τόσο ἀγαπημένα.

7

‘Ο Οἰδίποδας φωνάζει : — «Ἴώ μοι, δαῖμον,
Ποῖ γᾶς φέρομαι τλάμων ;... Πᾶ φθογγά...»
Τοῦ Ὁρέστη νὰ ἢ μανία ! Στῶν ἀνέμων
σκορπίζεται τὸ κλάμα, καὶ βογγᾶ
μὲ τὶς κραξιὲς τῶν Ἐρινύων στριγγά !...

8

‘Ο Χάμλετ, ποὺ περνάει συλλογισμένος,
«Νὰ ζῆ κανείς», δωτάει, «ἢ νὰ μὴ ζῆ» ;
Στὴν πολυθρόνα του ὁ Ὀσβάλτ καρφωμένος
τὸν ἥλιο, ὅλο τὸν ἥλιο ἀποζητεῖ,
κι' ὁ Φάουστ τὴ Μαργαρίτα, ἐρωτεμένος.

Σηκώνει τὸ πιστόλι ὁ Σβάρος καὶ πάει....

Πικρόχολος χλευάζει ὁ Συρανό....

Περνᾷ ὁ Τριστάνος, φάσμα ἀερινό,

κι' ἔνας ποὺ κλαίει καὶ σύγκαιρα γελάει,

κι' ἔνας ποὺ κλαίει : «—Μὴ φύγῃς, Μπρισαντώ!»

10

Κι' ὁ Μπρισαντώ πεθαίνει. Αὔριο βράδυ

θὰ γράψουν τὴν ἀλήθεια οἱ κριτικοί :

«Ἀπέθανε ὁ παλαιάμαχος....» Κοπάδι

θὰ μαζευτοῦνε ξένοι καὶ δικοὶ

στὴν κάμαρά του ἐδῶ τὴν φτωχική.

11

Ο Σύλλογος θὰ κάνῃ τὴν κηδεία,

θὰ βγάλῃ λόγο ὁ Πρόεδρος λαμπρό,

θὰ γίνουν ὅλα «ἐν τάξει κι' ἡσυχίᾳ».

καὶ θὰ τὸν βάλουνε στὸν τάφο τὸν διγόδ

στὴν τελευταία, σὰν καμαρίνι, κατοικία.

12

Ἐκείνη τὴν στιγμή, συλλογισμένοι

θὰ στέκουν ὅλοι γύρω, καὶ βουβοί.

Πιὸ πέρα ὁ θεατρώνης θὰ προσμένῃ

μὲ πόζα καὶ μονόκλ—κι' ἡ κρύα γῆ

στὴν κάσσα θὰ βροντάῃ τὴν σφαλισμένη.

13

Στοὺς καφφενέδες αὔριο τ' ὄνομά του

ἀπ' τὸνα στ' ἄλλο στόμα θὰ πετᾶ.

Στὶς πρόβες θὰ γυροῦν τ' ἀνέκδοτά του,

κάποιος θὰ λέῃ γι' αὐτόνε χωρ ατά,

καὶ θὰ γελοῦν οἱ ἄλλοι δυνατά.

14

Τοὺς δόλους του ἔνας γέρος θ' ἀραδιάζῃ :

«Σὲ μιὰ τουρνέ ποὺ παίζαμε μαζί...»,

πονετικὰ ἔνας ἄλλος θὰ στενάζῃ,

καπνοῦ δαχτυλιδάκια ἄλλος θὰ βγάζῃ

καὶ σιωπηλὸς στὸν κόσμο του θὰ ζῇ...

Λοιπόν, διάθεατοίνος μας πεθαίνει,
τοῦ σταματάει διά πολύπαθη καρδιά.
Χειρονομοῦν τοῦ δέντρου τὰ κλαδιά
καὶ σὰν αὐλαία μαύρη κατεβαίνει,
κατέβηκε στὰ μάτια του διά βραδιά.

Τὸ δρᾶμα ἐπῆρε τέλος... Σβήνει τώρα
στὴν κάμαρά του διά λάμπα μοναχή.
Κι' ὅλο ἔεσπώντας ἔξω διά ἄγρια μπόρα
σὰ ψρίαμβος σὲ φινάλε, ὕδαν τὴν ὕδα,
χειροκροτεῖ στὶς πλάκες διά βροχή!...

1926.

Β' ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

1. ΚΥΡΙΩΣ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Α'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ.

Μακαριότητα.

'Αθανασίου Χριστοπούλου.

1

Οταν πίνω τὸ κρασάκι
στὸ χρυσό μου ποτηράκι
καὶ δι νοῦς μου ζαλισθῇ,
τότε ἀρχίζω καὶ χορεύω,
καὶ γελῶ καὶ χωρατεύω,
κι' δι ζωὴν μὲν εὐχαριστεῖ.

2

Τότε παύουν οἱ φροντίδες
τότε σβήνουν οἱ ἔλπίδες
τότε φεύγουν οἱ καπνοί·
κι' δι καρδιά μου γαληνίζει,
καὶ τὸ στῆθός μου ἀρχίζει
ν' ἀνασαίνῃ, ν' ἀναπνῆ.

3

Γιὰ τὸν κόσμον δὲν μὲ μέλει·
ἄς γυρίζῃ δύως θέλει·
τὸ κρασάκι μου νὰ ζῇ·
ἡ κανάτα νὰ μὴ στύψῃ,
ἀπ' τὸ πλάγι τὸ μὴ λείψῃ,
νὰ πεθάνωμε μαζί.

1811.

"Ἐμπνος εἰς τὸν Ἐρωτα.

Ἀθανασίου Χριστοπούλου.

1

Ὥ "Ἐρωτὲ ἀνθηῷτατε,
γῆλυκὲ καὶ ἵλαιράτατε
τοῦ κόσμου κυβερνήτη,
ἔσεν' δὲ νοῦς, τὸ σῶμά μου,
τὸ στῆθος καὶ τὸ στόμα μου
λατρεύει καὶ κηρούττει.

2

Ἐσὺ Θεούς, αἰθέρια,
οὐρανία κινήσει
κρατεῖς καὶ βασιλεύεις,
καὶ ἔως τὰ αἰώνια
τῆς γῆς μας καταχθόνια,
τὰ βέλη σου τοξεύεις.

3

Τὸ βλέμμα σου τὸ ἥμερον
ἀπὸ τὸν κόσμον σήμερον
στιγμὴ σχεδὸν ἀν λείψῃ,
δὲ κόσμος ὅλος σφήνεται,
καὶ καταντᾶ καὶ γίνεται
κατήφεια καὶ θλίψῃ.

4

Ἄμιμητα τὰ κάλλη σου
ἡ δύναμη μεγάλη σου·
μεγάλη σου ἡ δόξα.
Λατρεύω τὴν αἰώνιαν
καὶ θαυμαστήν σου πρόνοιαν
καὶ τάφθαρτά σου τόξα.

1811.

ΙΙΙληγωμένος.

Ἀθανασίου Χριστοπούλου.

1

Μιὰ δὲ Ἐρωτας μικρὴ
σαιτίτσα του πικρὴ
σκουριασμένη εἰς τὴν φαρέτρα
τὴν ἐβγαίνει σιγανά·
καὶ τὴν πιάνει, κινήσει
καὶ τὴν τρίβει εἰς μία πέτρα.

2

Τρίβε τρίβε βιαστικά
τὸν γλιστρό ἔξαφνικά
ἀπὸ τὴν πέτρα, κακὴ τύχη,
καὶ τὸν βρίσκει, καὶ τὸν ἔει
ἴσια ἴσια μεταξὺ^ν
στοῦ δακτύλου του τὸ νύχι.

3

Ὥχ ! φωνάζει· νὰ χαθῆς !
καὶ τὸ δάχτυλό του εὐθὺς
μέσος στὸ στόμα του τὸ βάνει,
τὸ δαγκάνει, τὸ φυσάει,
ἀπὸ τοὺς πόνους του λυσσάει
καὶ πικρὲς φωνὲς ἐβγάνει.

4

Ἡ μητέρα του ἀκούει,
τὰ χεράκια τῆς τὰ κρούει·
«τέ εἰν», παιδάκι μου», φωνάζει,
«τέ εἶναι τούτη ἡ φωνή;
ποῦ τὸ φῶς μου τὸ πονεῖ;
ποιός τέ ἀγόρι μου πειράζει;»

5

6

«Μάνα μου», τὴ λέει, «γλυκειά, Τότε αὐτὴ χαμογελᾷ,
 μιὰ σαιττα μου κακιὰ καὶ τὸν λέγει: «ἴδε καλά,
 μὲ ἀγκύλωσε (νὰ σκάσῃ!) μάθε, τέκνο μου, καὶ μόνος,
 καὶ ἡ ἀγκυλωματιὰ πόσος, βλέπεις, εἴν τον κακός,
 μὲ φλογίζει, σὰν φωτιά, φλογερὸς καὶ καυστικὸς
 σὰν φωτιά, καὶ θὰ μὲ χάσῃ!» τῆς σαιττας σου δέ πόνος».

1811.

Πατρέδες.

(ἀπὸ τὴν συλλογὴν «Ἡ ἀσάλευτη ζωή»).

Κωστῆ Παλαμᾶ.

1

“Οπου βογγάει τὸ πολυκάραβο λιμάνι
 ἀπὸ ἀγριο κῦμα ἀπλώνεται δαρμένη ἡ χώρα,
 καὶ δὲ θυμᾶται μήτε σὰν δνείρου πλάνη
 τὰ πρωτινὰ μετάξια της τὰ πλουτοφόρα.

Πολύκαρπα τάμπελια τὴν πλουτίζουν τώρα:
 τὸ κάστρο της φορεῖ, παλαιὺκὸ στεφάνι,
 δίψα τοῦ ἔνου, Φράγκου, Τούρκου, ἀπὸ τὴν ὕδρα
 ποὺ τὸ διπλοθεμέλιωσαν οἱ Βενετσάνοι.

“Ἐνα βουνὸ ἀποτάνω της ἀγρυπνοστέκει,
 κι ὁ Παρνασσὸς λευκοχαρᾶζει στὸν ἀέρα
 βαθιά, κι ὁ διουμελιώτης δέ Ζυγὸς παρέκει.

Αὗτοῦ πρωτάνοιξα τὰ μάτια μου στὴ μέρα·
 κι ἡ μνήμη μου σὰν δνείρο τοῦ δνείρου πλέκει
 γλυκειὰ μισοσβησμένη εἰκόνα, μιὰ μητέρα.

Στὴν νησόσπαρτη λίμνη ποὺ τὸ μαϊστράλι
ἀπὸ θαλασσινὴ δυναμωμένο ἀριθύρα
ταράζει πέρα τὸ φυκόστρωτο ἀκρογιάλι,
μὲν ἔροιξ^ο ἐκεῖ πεντάρφανο παιδάκι ἡ Μοῖρα.

^οἘκεῖ δὲ Βοριᾶς μὲ τὴ Νοτιά, ἐκεῖ ἡ πλημμύρα
σὲ μάχη μὲ τὴ δήχη βρίσκεται μεγάλη·
μακριά, μέσ' στοῦ πελάγου τὸν καταποτῆρα
τοῦ ἥλιου χάνεται τὸ ὑπέρθλαμπο κοράλλι.

^οἘκεῖ ἀπὸ τῆς τρίκορφης Βαράσσοβας τὰ ὕψη,
σὰν ἀπὸ πύργου δῶμα δέσποινα ἡ Σελήνη
στὰ ὅλόστρωτα νερὰ τὴν ὄψη της θὰ σκύψῃ.

Μὰ τὴν ἀθώα ἐκεῖ παιδιάτικην εἰρήνη
καὶ πουθενὰ δὲ γνώρισα· μόνο τὴ θλίψη·
καὶ τὴ σπίθα τοῦ νοῦ ποὺ μιὰ φωτιὰ ἔχει γίνει.

^οἘδῶ οὐρανὸς παντοῦ κι^ο ὅλοῦθε ἥλιον ἀχτῖνα,
καὶ κάτι ὅλόγυρα σὰν τοῦ ^οΥμηττοῦ τὸ μέλι.
Βγαίνουν ἀμάραντ' ἀπὸ μάρμαρο τὰ κρίνα·
λάμπει γεννήτρα ἐνδὸς ^οΟλύμπου ἡ θεία Πεντέλη.

Στὴν ^οΟμορφιὰ σκοντιάζει σκάφτοντας ἡ ἀξίνα·
στὰ σπλάχνα, ἀντὶ θνητούς, θεοὺς κρατᾷ ἡ Κυβέλη.
Μενεξεδένιο αἷμα γοργοστάζ^ε ἡ ^οΑθήνα
κάθε ποὺ τὴ χιυπλᾶν τοῦ Δειλινοῦ τὰ βέλη.

Τῆς Ἱερῆς ἐλιᾶς ἐδῶ ναοὶ καὶ οἱ κάμποι.
^οΑνάμεσα στὸν ὄχλο ἐδῶ ποὺ ἀργοσαλεύει
καθὼς ἀπάνου σ' ἀσπρολούλουδο μιὰ κάμπη,

ὅ λαὸς τῶν λειψάνων ζῆ καὶ βασιλεύει
χιλιόψυχος· τὸ πνέμα καὶ στὸ χῶμα λάμπει·
τὸ νοιώθω· μὲ σκοτάδια μέσα μου παλαίζει.

Ἐκεὶ ποὺ ἀκόμα ζοῦν οἱ Φαιάκες τοῦ Ὄμηρου
καὶ σμίγ' ἡ Ἀνατολὴ μὲν εἶνα φιλὶ τὴ Δύση,
κι' ἀνθεῖ παντοῦ μὲ τὴν ἐλιὰ τὸ κυπαρίσσι,
βαθύχωμη στολὴ στὸ γαλανὸ τοῦ Ἀπείρου,

ἔκεὶ ἡ ψυχή μου ὠρέχτηκε νὰ γλυκοῖσῃ
στὸ μεγαλόπετρο ὄραμα τῆς γῆς τοῦ Πύρρου,
ἔκεὶ ποὺ χύνονται σὰν ὅμορφιὲς ὁνείρου
ἡ μάννα τῆς αὐγῆς, τῆς ἀρμονίας ἡ βρύση.

Τάθανατον Τυφλοῦ μὲ νέα φωνὴ ἔλληνίδα
σοφὰ ἔκεὶ πέρ' ἀντιλαλοῦν οἱ ὁμοφοίες.

Ἐκεὶ ἀναπνέει ἀπὸ τὰ δόδα εὔωδίες

τοῦ Σολωμοῦ ἡ σκιὰ σὲ Ἡλύσια, καὶ τεχνίτης
ἔκεὶ τῆς λύρας ξαναζῆ καὶ τὴν παιρίδα
καὶ τὴ δόξα δ Δημόδοκος ὑμνεῖ τῆς Κρήτης.

Ἄμαρτωλὸς καλογερεύω στ' Ἀγιονόρος.
Μὲ καίει ὁ Σατανᾶς κι' ἡ κόλαση μὲ τρώει
σὲ βαθὺ πλάνο ὁέμα πνίγομαι ὄδοιπόρος.
εἰν' ἡ ψυχή μου χαλασμὸς καὶ μοιρολόι.

Τὸ Αἴγαϊο γαλάζιος θησαυρὸς σμαραγδοφόρος.
Ο οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ σὰ Δάφνης καὶ σὰ Χλόη.
Φυτρώνει τῆς ζωῆς λαχταριστὸς δ σπόρος,
βυζαίνεται ἀπ' τῶν ὄντων τὸ μελισσολόι

τῶν ὅλων δ χυμός. Ὅλυμπος, Πήλιον, Ὅσσα,
πελάγους κάθε κόρφος, κάθε στεριᾶς γλῶσσα,
ἡ λιμνοφάνταστη Κασσάντρα, ἡ Θεάκη, γάμου

φοροῦνε φόρεμα, κι' ἐγώ ; «Κύριε, γίνου
σωτῆρ μου !» Καὶ θολώνω μὲ τὰ δάκρυα μου
τὸ θεῖο Βρέφος, ζωγραφιὰ τοῦ Πανσελήνου.

‘Η ‘Ρούμελ’ είναι μιὰ κορών’ ἀπὸ δουμπίνι
κι’ εἰν’ δ Μοριᾶς μιὰ σμαραγδένια λαμπυράδα,
κι’ ἐφτάδιπλο τὰ ‘Εφτάνησα είναι μπουγαρίνι,
νεράιδα εῖν’ ἀφρογέννητη κάθε Κυκλάδα.

Κομματιασμένη κι’ ἡ ‘Ηπειρο γελάει καὶ κείνη,
κι’ ἡ Θεσσαλία σκορπίζει μιὰ ξανθή δμορφάδα.
Κρυμμένη στὴν πολύπαθη τὴν Ρωμιοσύνη
σὰ νὰ ξανοίγω τὴν βασίλισσα ‘Ελλάδα.

‘Ακόμα τὸ ἔλατο τῆς λεβεντιᾶς φουντώνει,
κι’ ἀπὸ τῶν αἰώνων τοὺς καημοὺς κι’ ἀπὸ τὰ πάθη
τοῦ Διγενῆ ἡ πνοὴ παντοῦ χυμένη πλάθει

Κανάρη, Καραϊσκάκη καὶ Κολοκοτρώνη.
Καὶ μέσος στῆς χρυσοπράσινης νυχτιᾶς τὰ βάθη
ἀκόμ’ ἀργολαλεῖ τοῦ Κολωνοῦ τ’ ἀηδόνι.

‘Απὸ τὸ Δούναβη ώς τὴν ἄκρη τοῦ Ταινάρου
κι’ ἀπὸ τὸ ‘Ακροκεραύνια στὴ Χαλκηδόνα
διαβαίνεις, πότε σὰν τῆς θάλασσας Γοργόνα,
πότε σὰν ἄγαλμ’ ἀπὸ μάρμαρο τῆς Πάρου.

Πότε κρατᾶς τὴν δάφνη ἀπὸ τὸν ‘Ελικῶνα
καὶ πότε δρυᾶς μὲ τὴ δύμφαία τοῦ βαρβάρου.
Καὶ μέσος στὸ πλάτος τοῦ μεγάλου σου λαβάρου
βλέπω διπρόσωπη ζωγραφισμένη εἰκόνα :

‘Εδῶ ἕερδος ὁ Βράχος φέγγει σὰν τοπάζι
κι’ δ λευκοπάρθενος χορὸς τῶν Κανηφόρων
προβαίνει καὶ τὸν πέπλο τῆς θεᾶς ταράζει.

Καὶ πέρος ἀστράφτουν τὰ ζαφείρια τῶν Βοσπόρων,
κι’ ἀπὸ τὴν Χρυσόπορτα περνώντας ἀλαλάζει
δ θρίαμβος τῶν νικητῶν Αὐτοκρατόρων !

Σὰν τῶν Φαιάκων τὸ καράβ^ο ἡ Φαντασία,
χωρὶς νὰ τὴ βοηθᾶν πανιὰ καὶ λαμνοκόποι,
κυλάει· κι[᾽] εἶναι στὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου τόποι
πανάργαιοι κι[᾽] ἀσάλευτοι σὰν τὴν Ἄσία,

πεντάγνωμοι κι[᾽] ἀπόκοτοι σὰν τὴν Εὐρώπη,
σὰ μαύρη γῆ^ο Αφρική μὲ σφίγγ^ο ἡ ἀπελπισία,
κρατῶ μιὰν ἄγρια μέσα μου Πολυνησία,
καὶ πάντα ἔνα Κολόμπο παίρνω τὸ κατόπι.

Καὶ τὰ τεράστια τῆς ζωῆς καὶ τὰ λιοπύρια
τῶν τροπικῶν τὰ γνώρισα, καὶ μὲ τῶν πόλων
τυλίχτηκα τὰ σάβανα, καὶ χίλια μύρια

ταξίδια ἐμπρός μου ξάνοιξαν τὸν κόσμον ὅλο.
Καὶ τείμαι; Χόρτο διζωμένο σ᾽ ἔνα σβῶλο
ἀπάνου, ποὺ ἔεφεύγει κι[᾽] ἀπ^ο τὰ κλαδευτήρια.

Ταξιδευτής, ηὔρα σ᾽ ἀκύμαντα πελάγη
τὴν Καλυψώ, καὶ τὴν πεντάμορφην Ἐλένη,
καὶ πῆγα καὶ μὲ πότισαν οἱ Λωτοφάγοι
τὴ λησμονιὰ τῶν ὅλων τὴ μακαρισμένη.

Μέσα στὴ χώρα τὴν ἥλιοπλημμυρισμένη
στοῦ Υπερβορείου στάμηκα θεοῦ τὸ πλάγι.
Μιὰ νύχτα—ἀπάντεχη φεγγοβολιὰ καὶ ξένη—
τὸ μυστικὸ τ^ο Ἀστέρι μοδεῖξαν οἱ Μάγοι.

Καὶ τοῦ Σαβᾶ τὴ δήγισσα στὸ θρόνο εἶδα,
ψυχή, στὰ δάχτυλα ν^ο ἀφήνη φῶς γιὰ χνούδι.
Κι[᾽] ἀντίκρυσαν τὰ μάτια μου τὴν Ἄτλαντίδα

σὰν ἐν^ο ἀπίστευτο τοῦ Ὡκεανοῦ λουλούδι.
Κι[᾽] ὅλων αὐτῶν ἡ μνήμη τώρα κι[᾽] ἡ φροντίδα
μοῦ γίνεται δυνατός καὶ στίχος καὶ τραγούδι.

Γύρω στὸ ἑφτάστερο τὸ Ἀμάξι οὐρανοδρόμοι
ἀμέτρητοι, γιγάντων κόσμοι καὶ θηρίων,
ὅ Γαλαξίας, ἥλιων ὡκεανός, δῆ Ωρίων,
τὰ Ζύφδια, τοῦ Ἀπείρου τέρατα καὶ τρόμοι.

Μουγκρίζει δὲ Λέων στὴν ἐρημιὰ τῶν αἰθερίων,
κινή ή Λύρα παιζει, καὶ σὰν τρόπαιο καὶ ή Κόρμη
τῆς Βερενίκης δείχνεται, όυθμοι καὶ νόμοι
μέσα στὸ χάος χάνονται τῶν μυστηρίων.

Καὶ μὲ τὸν "Ηλιο, Κρόνος, "Αρης, Γῆ, Ἀφροδίτη,
σέρνονται, φεύγουν, τρέχουνε κυνηγημένοι
πρὸς τοῦ Ἡρακλῆ τὸ μεγαλόκοσμο μαγνήτη.

Μόνο ή ψυχή μου, σὰν τὸ πολικὸ τάστερι
ἀσάλευτη, ὅμως λαχταρίζοντας προσμένει.
Δὲν ξέρει ἀπὸ ποῦ ἔρχεται, ποῦ πάει δὲν ξέρει.

Πατρίδες! ἀέρας, γῆ, νερό, φωτιά! Στοιχεῖα
ἀχάλαστα, καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος τῶν πλασμάτων,
σὰ θά περάσω στὴ γαλήνη τῶν μνημάτων,
θὰ σᾶς ξανάβρω, πρώτη καὶ στερνὴ εὐτυχία!

Ἄέρας μέσα μου δὲ λαὸς τῶν ὄνειράτων
στὸν ἀέρα θὰ πάῃ θὰ πάῃ στὴν αἰωνία
φωτιά, φωτιὰ κινή ὁ λογισμός μου· τὴ μανία
τῶν παθῶν μου θὰ πάρῃ ή λύσσα τῶν κυμάτων.

τὸ χωματόπλαστο κορμὶ χῶμα καὶ κεῖνο.
Ἄέρας, γῆ, νερό, φωτιὰ θὰ ξαναγίνω.
Κι ἀπὸ τῶν ὄνείρων τὸν ἀέρα, κι ἀπὸ τὴν πύρα
τοῦ λογισμοῦ, κι ἀπὸ τὴ σάρκα τὴ λειωμένη,
κι ἀπὸ τῶν παθῶν τὴ θάλασσα, πάντα θὰ βγαίνῃ
ἥχου πνοή, παράπονο, σὰν ἀπὸ λύρα.

III μουσική.

Γερασίμου Μαρκορᾶ.

1

5

Χαῖρε, δ θεία, ποὺ μάγια τόσα
δίχως μίλημα σκορπάς·
ποὺ τοῦ κόσμου κάθε γλώσσα
μὲ τοὺς ἥχους σου νικᾶς!

2

Τοῦ λιγόχρονου ἐδῶ κάτου
μυστικὰ γλυκομιλεῖς·
εἶσαι ἀθώα συντρόφισσά του
στὸ ταξίδι τῆς ζωῆς,

6

Σὰν τὸ στῆθος πλημμυρίσῃ
ἀπὸ αἰσθήματα πολλά,
μέσα ἔκειθε νὰ τὰ χύσῃ
δυσκολεύεται ἡ λαλιά.

3

ἀπὸ τότες δποὺ ἡ μάννα

νανουρίζει τὸ παιδί,
ώς τὴν ὕστερη καμπάνα
ποὺ στὸν τάφο μᾶς καλεῖ.

4

Δῶσε, ὅ, δῶσε, ἀγαπημένη,
τοὺς ὁνθμούς σου κι' ἔκεινοῦ,
ποὺ σὲ στίχους παρασταίνει
ὅσα βλέπει μὲ τὸ νοῦ.

7

Δῶρο ἀτίμητο τοῦ Ὑψίστου,
σὰν τ' ἀέρι, σὰν τὸ φῶς,
εἶσαι τάχα τῆς φωνῆς του
ἔνας ἥχος μακρυνός;

Φέρτε ἀντάμα ἐσεῖς οἵ δύο
τὸ φευγάτο Ἰδανικό·
μὴ τῆς ὕλης τὸ στοιχεῖο
βασιλέψῃ μοναχό.

9

Ναί· μὲ ὥραια μεγάλη νίκη
ἀπ' τὸν ἄδη ἐσεῖς μαζὶ¹
τὴν ἀσώματη Εὐρυδίκη
ξαναφέρετε στὴ γῆ.

1901..

Βράδυ σ' ἔνα χωριό.

Λάμπρου Πορφύρα.

1

Γαληνεμένη, ξάστερη, γαλάζια πέρα ὡς πέρα
κρουστάλλινη ἀπ' τὸν ὅρθρο τῆς ὡς τὸν ἐσπερινό της,
κι' εἶχε πλανέψει καὶ τ' ἀχνό, χρυσὸ φεγγάρι ἡ μέρα
κι' ἀργοταξίδευε ἄγρυπνο κι' αὐτὸ στὸν οὐρανό της.

2

Τώρα ἀποκάτου ἀπ' τὰ βουνὰ τὰ θεῖκά, ποὺ ἡσκιῶσαν,
μαζῶξαν τὰ κοπάδια τους ἀπ' τὰ λειβάδια οἵ στάνες·
τοῦ κάμπου τὰ μικρόπουλα σωπάσανε· θολῶσαν
τὰ στενορρύμια τοῦ χωριοῦ κι' οἵ αὐλές τους μὲ τίς δράνες.

3

Πλῆθος οἵ δλόχαρες φωνές· κι' ἐσβῆσαν λίγο — λίγο·
κάποια τζιτζίκια μοναχὰ λαλοῦν· καὶ πρὸς τὸ ἀμπέλια
κάποιες κοπέλλες ἔννοιαστες, γυρνώντας ἀπ' τὸν τρύγο,
σκορπάνε ἀκόμα στὴν ἐρμιὰ τὰ δροσερά τους γέλια.

4

"Ω! Σὰν ἀρχίσῃ γύρω μου γιὰ πάντα νὰ νυχτώνῃ,
δὲ θέλω τὰ ἔρούφυλλα νὰ τρεμοφτερουγίζουν
στὸ δρόμο μου, κι' ἀπάνω μου οἵ δραφανεμένοι κλῶνοι
μ' ἔνα βραχνὸ παράπονο νὰ μὲ καλονυχτίζουν.

5

Θέλω τὸ βράδυ ποὺ θάρρη νὰ μ' ἀγκαλιάσῃ, νᾶναι
εἰρηνικό, σὰν τὸ ἀγαθό, σὰν τὸ ἄγιο ἐτούτο βράδυ·
πώς πέφτει ἡ νύχτα τὰ τρελλὰ τζιτζίκια νὰ ἔχενται
καὶ νὰ μοῦ λένε γιὰ τὸ φῶς καὶ μέσα στὸ σκοτάδι.

6

Θέλω οἵ θαμπές μου οἵ θύμησες στὸ βάθος, νὰ περνοῦνε,
σὰν τὶς κοπέλλες τοῦ χωριοῦ κι' ἔκεινες· νᾶχω γείρει
στὴν γριάν ἔλιά μας, νὰ γροικῶ σκυφτὸς ν' ἀχολογοῦνε
τὰ γέλια τους ἀπ' τῆς ζωῆς μακριὰ τὸ πανηγύρι...

1907.

III Ζωή.

"Αριστομένους Προβελεγγίου.

"Αινέβηκα τὸ βράδυ στὸ βουνό.

Μέσα σ' ἀρώματα κι' ἀγία γαλήνη

δ' ἥλιος κλίνει

σὲ πορφυρένιας λάμψεως ωκεανό.

5 Σωπαίνει γύρω ἡ πλάσις ὅλη:

λόγγοι καὶ λαγκαδιές κι' οὐράνιοι θόλοι.

Ἄλλὰ σὰν ταραγμένης θάλασσας βοὴ
ὑπόκωφη ἀνεβαίνει κάτω ἀπὸ τὴν πόλη.

Εἶν τῇ ζωῇ!

Εἶν τῇ ζωῇ! τὸ μέγα μυστικὸ στὴν πλάση. 10

Ἄνθρωπου νοῦς δὲν ἔφθασεν, οὔτε θὰ φθάσῃ
ν ἀνακαλύψῃ τὴν πρωτόγονη πηγή,
ποὺ τρέχει ἀστείρευτη, θαυματουργὴ
ἀπὸ τῆς αἰώνιότητος τὰ σκότη,
ἀπὸ τῆς δημιουργίας τὴν ὁρμὴ τὴν πρώτη. 15

Τὸν πρῶτο σπόρο τῆς ζωῆς ποιά χέρια
τὸν ἔχουνε σκορπίσει μέσος στὸ ἀστέρια;
Μέσος στοῦ Παντὸς τὴν ἔκταση τὴν τόση,
μέσος στὸν ἀφάνταστο τῶν κόσμων πληθυσμό,
ποιά γῆ τὸν ἔχει πρωτονοιώσει 20
τὸν ἄγιο τῆς ζωῆς παλμό;

Φθείρετ τῇ σφαῖρῷ μας, ἀστρὸς ἀφανίζονται,
ἥλιοι παγώνουν καὶ σκοτίζονται.
Μὰ τῆς ζωῆς ἡ δύναμις ἡ θαυμαστή,
μέσα στὸ χάος μαγικὰ χυμένη, 25
μέσος στὸν ἀστάθμητον αἰθέρα διζωμένη,
ποτὲ δὲν χάνεται, ποτὲ δὲν θὰ σιηστῇ.

Δυνάμεις δυὸ μέσος στοὺς αἰῶνας κυριεύουν,
κι ἀνίκητες κι ὁι δυὸ παλεύουν:
ὅ ἄγριος γίγαντας ὁ Χρόνος, ποὺ κρημνίζει 30
τὰ πάντα στὴν ὁρμητική του τὴ δοή,
κι ἡ μάγισσα ἡ πεντάμορφη, ἡ Ζωή,
ποὺ μέσος στοῦ χρόνου τὰ δημάδια ἀνθίζει,
κι ὀλόδροση καὶ χαροπὴ 35
μὲ τὰ λουλούδια τῆς τὸ ἀμάραντα στολίζει
τοῦ Χρόνου τὴ μορφὴ τὴ σκυθρωπή....

Ἄσύλληπτη, μυριόστομ ἵαχή,
σὰν θάλασσας μεγάλης ταραχῆ,
σὰν θάλασσας ποὺ τρικυμίζεται,
ἀπὸ τὴν πόλιν ἀνεβαίνει καὶ σκορπίζεται. 40

Καὶ μέσῳ ἀπὸ τὸ βόγγο ἔκεινο
θαρρῶ πῶς διακρίνω
γέλια, τραγούδια, κλάματα καὶ στεναγμούς,
φωνὲς χαρᾶς καὶ πόνου γογγυσμούς,
45 βλαστήμιες καὶ κατάρες καὶ κραυγὴς ὁργῆς,
ἀνάμικτα ὅλα κι ὅλο ἀδελφωμένα,
σὲ μιὰ παράξενη ἀρμονία ταιριασμένα,
στὴν πολὺσύνθετη ἀρμονία τῆς Ζωῆς.

1920.

«Πύσεις ἀγέα...

‘Αριστομένους Προβελεγγίου.

Φύσις ἀγία κι αἰωνία !
Δὲν σοῦ ζητῶ νὰ δείξῃς στὸν θνητὸν ἐμένα
τὰ μυστικά σου τὸ ἀπαγορευμένα.
Σὰν δῶρο καὶ σὰν χάριν οὐρανία
5 χαίρομαι τὰ θαυμάσιά σου κάλλη :
τὸν ἥλιο σου, τὰ μύρια σου τὸ ἀστέρια,
τὴν ἀνθοφόρα σου ἄνοιξη, τὰ καλοκαίρια,
τοῦ στερεώματος τὸ γαλανὸ κρυστάλλι.
Μὲ φθάνουν ὅσα μοῦ κρυφομιλᾶ
10 τοῦ δάσους τὸ ψιθύρισμα
καὶ τὸ όντα ποὺ στὴ μοναξιὰ κυλᾶ
καὶ τοῦ πελάγους τὸ ἔναρμόνιο κύλισμα.
Δὲν σοῦ ζητῶ τοῦ μυστικοῦ σου τὸ κλειδί.
‘Ισως νὰ κρύβῃς μὲ φιλοστοργία
15 ὅσα, παρ’ ὅλη του τὴ νοσταλγία,
δὲν πρέπει ἀνθρώπου μάτι νὰ τὰ ἴδῃ.
Πίσω ἀπὸ τὸν καθρέφτη σου τὸ μαγικό,
ποιός ξέρει ἀν κρύβῃς τέτοια βάραθρο ἀχανῆ,
τέτοιο χαμοῦ καὶ δλέθρου μυστικό,
20 ποὺ ὁ νοῦς ἀπὸ τὴ φρίκη νὰ παραφρονῇ ;

‘Αν εἶν’ ἀθάνατος ἡ ψυχή μας, δὲν ἀργεῖ
ἥ.μέρα, ποὺ τῆς πλάσεως τὸ μεγαλεῖον,
ὅ θεῖος κόσμος αἰωνίων μυστηρίων

- 25 στὰ ἔκστατικά μας μάτια θ' ἀνοιγῆ.
Ἄλλ' ἂν μὲ τὸ φθαρτό μας σῶμα πάλι
θὰ σβήσῃ σὰν λαμπάδα κι' ἡ ψυχή,
γιατί τὴ στάλα τῆς ζωῆς μας τὴ φτωχὴ
μὲ μόχθων μάταιων νὰ τὴν πικραίνω ξάλη;
30 "Ω, κάλλιο ἀπὸ τὸ φῶς σου καὶ τὴν ὁμορφιά σου
ώραιοτερα τὰ Πέραν νὰ δημιουργῶ,
παρὰ νὰ σοῦ ζητῶ, θνητὸς ἐγώ,
τ' ἀφάνταστα νὰ φανερώσῃς μυστικά σου.

1920.

ΙΚΕ, ἥρθα πάλι σ' ἐσέ.

Κωνσταντίνου Χατζοπούλου.

1

Κι' ἥρθα πάλι σ' ἐσέ, δέντρο τρανό,
μὲ δὴ ἥρθα τὴν ἀγάπη τὴν παλιά μου,
στὸν ἥσκιο σου ν' ἀπλώσω τὰ ὄνειρά μου
στὸ μαγεμένο γύρω δειλινό.

2

"Ολόλαμπρος ὁ ἥλιος πάει νὰ γείρῃ
χρυσώνοντας τὺς πράσινες πλαγιές,
γελώντας στὶς διλάνθιστες φραγὲς
καὶ κάνοντας τὸν κάμπο πανηγύρι.

3

"Ἡρθα, μὰ δὲ σὲ βρίσκω τώρα ἐκεῖ
ποὺ στεκόσουν μεγάλο, θεριωμένο...
Δὲ σ' ἔχει κάτω ἡ μπόρα σωριασμένο
καὶ τ' οὐρανοῦ δὲ σ' ἔκαψε ἡ ὁργή.

4

Μόνο ἡ πεζὴ ζωὴ σ' ἔχει γκρεμίσει,
σ' ἔρριξε ἀπληστος χάμω χωρικός,
ἐκεῖ ποὺ δ θόλος σου ἀπλώνε ήσκιερός,
πιὸ περίσσιο σιτάρι νὰ θερίσῃ.

5

Καὶ νοιώθω ἐδῶ στὴν ἄδεια σου μεριὰ
τόσο τὸν τόπο γύρω ὅημαγμένο,
κάτι μέσα μου ὡς νὰ εἰδα γκρεμισμένο,
κάτι ἀκριβὸ σὰ νὰ ἔχασα μὲ μιά.

6

Καὶ στὸν κομμένο τὸν κορμὸ καθίζω
καὶ σκύβω τὸ κεφάλι θλιβερό·
στὸν ἄδοξό σου θάνατο νὰ βρῶ
τραγούδι, ὃ ψηλὸ δέντρο, δὲν πασχίζω.

7

“Ἄλλος ποὺ σ’ ἔχει σὰν ἔμε ἀγαπήσει,
ἄς σὲ κλάψῃ σὰ γίγαντα νεκρό·
βουβὸς ἐγὼ ἀποπάνω μου θωρᾶ
τὸν ἥλιο ὡς γέρνει ἀτάραχος νὰ δύσῃ.

8

Βλέπω πῶς γύρω οἱ ὁάχες, τὰ σπαρτά,
τὰ δέντρα, δ κάμπος ἥσυχα ἀπλωμένα,
στοῦ δειλινοῦ τὸ ἀεράκι δροσισμένα
τὴν ὅμορφη ὕδα χαίρονται τερπνά.

9

Πῶς τὸ ποτάμι σιγαλὰ κυλώντας
μὲ τὶς ἀκτῖνες παιζει τὶς στερνές,
πῶς τὰ πουλιὰ πετοῦν, οἱ θεριστὲς
τὸ χλωρὸ χόρτο κόβουν τραγουδώντας.

10

“Ἡ εἰκόνα ἡ ἵδια ποὺ εἶχα ἐδῶ χαρῆ
τόσες φόρες στὴ ὅίζα σου γερμένος.
Μονάχα ἐσὺ κι’ δ ἥσκιος σου χαμένος,
ἄλλο δὲν ἔχει δλόγυρα ἀλλαχ τῇ.

11

Κι’ ἔμπρὸς σὲ τόσην ὅμορφιά, βαθιά μου
σαλεύει κάτι τόσο θλιβερό:
ἴτσι μιὰ μέρα σὰ χαθῶ κι’ ἐγώ,
τίποτε δὲ θ’ ἀλλάξῃ δλόγυρά μου.

1910.

"Ας τὴν βάρκα.

Κωνσταντίνου Χατζοπούλου.

1

"Ασ' τὴν βάρκα στὸ κῦμα ὅπου θέλει νὰ τρέχῃ,
ἄς δρίζῃ τὸ ἀέρι τιμόνι, πανί,
τὰ φτερὰ ἄπλωσε πλέοντα, ἀκρη ὁ κόσμος δὲν ἔχει,
εἶναι πιὸ ὅμορφοι οἱ ἄγνωτοι πάντα γιαλοί·
ἡ ζωὴ μιὰ δροσιά εἶναι, ἔνα κῦμα· ἄς τὸ φέρη
ὅπου θέλει τὸ ἀέρι, ὅπου ἔρει τὸ ἀέρι.

2

"Ας ἀλλάξουν λιβάδια μὲ βράχους καὶ δάση,
γύρω ἃς φεύγουν ποὺ πύργοι, ποὺ καλύβας καπνός·
εἴτε εἰδύλλιο γελούμενο ἀπλώνεται ἡ πλάση,
εἴτε ἀντάρες καὶ μπόρες κρεμᾶ ὁ οὐρανός,
μὴ θαρρεῖς τὸ πανί σου μπορεῖς νὰ βαστάξῃς·
ὅπου θέλει τὸ κῦμα μαζί του θ' ἀράξῃς.

3

Τί γυρεύεις, τί θέλεις μὴ καὶ σὺ τὸ γνωρίζεις;
κι' ἔχεις πιάσει ποτέ σου τὸ τί κυνηγᾶς;
Μὴ ὅπου σπέρνεις καλό, τὸ κακὸ δὲ θερίζεις,
δὲ σκοντάβεις σὲ ἕώθημα σ' ὅ, τι ὁωτᾶς;
Κι' ὅ, τι σ' ἔχει μαγέψει κι' ὅτι σου ἔχει γελάσει
τὸ ἔχεις μόνος κερδίσει, μοναχὸς ἐτοιμάσει;

4

"Ασε τότε τὸ κῦμα ὅπου θέλει νὰ σπάζῃ,
ἄσ' τὶς ζάλες νὰ σέρνουν τυφλὰ τὴν καρδιά·
κι' ἀν τριγύρω βογκᾶ κι' ἀν ψηλὰ συννεφιάζῃ,
κάπου ὁ ἥλιος σὲ κάποιο γιαλὸ θὰ γελᾷ,
κι' ἀν πικρὸ τὴν ψυχή σου τὸ δάκρυ τὴ διάνη,
πάντα κάπου κρυφτὴ μιὰ χαρὰ τὴν προσμένει.

1910.

Β'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ.

Ικανάκεια ἢ νανουρέσματα.

Δημώδη (τῆς Καρπάθου.)

1

- “Υπνε μου κι’ ἔπαρε μου το καὶ πάλι φέρε μού το.
Κι’ ἂμ μοῦ τὸ πάρης τὸ παιὶ τρεῖς χῶρες σοῦ χαρίζω,
τὴβ Βενετιὰ μὲ τὸ φλουρί, τὴχ Χιὸ μὲ τὸ μαστίχι
καὶ τὴκ Κωνσταντινόπολι μὲ τὸ πολλὺ λουάρι,
5 μὲ τὰ μεάλα κάτεργα, μὲ τὰ πολλὰ σεράγια.
Πάρε καὶ ύρισέ μου το ὃς οὕλα τὰ περιόλια,
ἀπὸν μυρίτζουν οἱ ἀθθοί, μοσκολοοῦν οἱ σκρίνοι,
τὰ φόα, τὰ τριαντάφυλλα, τ’ ἄθθη τὰ μυρισμένα.
Καὶ τ’ ἀδονάκια κηλαοῦ ὃς τὰ σσωκουματοδούδια,
10 ν’ ἀποκοιμίσου τὸ παιὶ σὰτ τοῦ οσκοῦ τ’ ἀρνάκι,
μήε νὰ κακονειρευτῇ, μὴν ἀουροξυπνήσῃ.

2

- Κοιμήσουν, γνιέ μου, καλογυιέ, καὶ γνιέ μου διωματάρι,
γιὰ νὰ γληροκοιμηθῆς καὶ γιὰ ν’ ἀργοξυπνήσῃς,
νὰ μεαλήνῃς, νὰ ενῆς μεάλο παλικάρι,
νὰ χτενιστῇς, νὰ διαρμιστῇς, νὰ στολιστῇς, ν’ ἀλλάξῃς,
5 ν’ ἀρματωθῆς μὲ τὸ σπαθί, μὲ τ’ ἀργυρὸ κοντάρι,
νὰ καλλικέψῃς τ’ ἄλοο ποὺ πορπατεῖ καὶ δρέμει
μὲ τὰ σελλογαλίναρα, τὰ χρουσοκεντημένα,
μὲ τ’ ἀσημένια πέταλα καὶ μὲ τὰ φταρμιστήρια,
ποὺ στέκει καὶ χιλιμιντρᾶς τὸ πέργερο γεμένο.
10 Νὰ πάης εἰς τὸπ πόλεμο νὰ λεοντοπολεμήσῃς
μ’ οὐλους σου τὶς ἀκράνιες, μ’ οὐλους τὶς στρατολάτες.
Καὶ ὃς δποιοπ πόλεμο βρεθῆς, νὰ βγῆς κεφαλαιωμένος,
νὰ πάρης χῶρες καὶ χαρές, χῶρες, χωριὰ καὶ κάστρα,
νὰ πάρης κόρην ὅμορφη τοῦ Ρήα θυνατέρα,
15 νά ’ναιν ἀπ’ ἀκριὴ γενεὰ κι’ ἀπὸ μεάλο σπίτι,
νά ’χῃ πύργους μὲ μάλαμα καὶ πύργους μὲ λουάρι
καὶ βάγιες μὲ τὰ ζεπαντιὰ νὰ σὲ παρακραοῦσι,
νὰ φτεροριπιτζουσι τὴν νύχτα σὰκ κοιμᾶσαι...

Κόρη μου τζαχαρόπλαστη καὶ καντιοτζυμωμένη,
ἀπὸν νυχτοεννήμηκες κι' ἥλαιψε τὸ Παλάτι,
καὶ ἔφεξ ἡ Ἀνατολὴ καὶ θάμπωσεν ἡ Δύση,
κι' ἀννοῖξαν οἵ ἑφτὰ οὐρανοὶ καὶ τὰ στοιχειὰ τοῦ κόσμου.
Λούννω σε καὶ σφογγίτζω σε ὃς τοῦ φεγγαριοῦ τήλ λάψη 5
καὶ μοσκοπιερότζω σε τὸ μόσκο τὸν ἀκνάτο,
καὶ συντυλειῶ σε ὃς τὸ βλαντί, ὃς τὸ ξομπλιαστὸ ψεσβέρι,
καὶ ἄλλω σε ὃς τὴτ τέντασ σου τὴ γιαμαντοστεμένη.

Κοιμήσου, καλορρότζικη καὶ χρουσομοιρασμένη,
νὰ παραστέκῃ ἡ βάγια σου γιὰ νὰ σὲ διπίτζῃ, 10
νὰ κοιμηθῆς γλυκὰ γλυκὰ ὃς τοῦ ὕπνου τὶς ἀγκάλες
μὲ τὰ ὑπνοψικέματα, μὲ τὰ ὑπνοκανάκια.
Νὰ ὑειρευτῇς κρυὰ νερὰ καὶ δροσερὰ περβόλια,
ἀπὸν περιμοσκοολοῦ τὸ δροσερὸν ἀέρα
κι' ἔχουν ἀδόνια ὃς τὰ κλωνιὰ καὶ πέρδικες ὃς τὴ φίτζα 15
καὶ κηλαοῦν δραιόγλυκα ὃς τὴν ἐντολὴτ τὸ ἀέρα.

Κόρη τζαχαροτζύμωτη καὶ μελιτοξυπνοῦσα,
τάσσω τῆς Παναγιᾶς κερὶ καὶ τοῦ Χριστοῦ λιάνι,
τ' Ἀγιοῦ Στασιοῦ λειτρήμα, τ' Ἄϊ αννιοῦ λαμπάα,
βαριὰ βαριὰ νὰ κοιμηθῆς καὶ νὰ λαφροξυπνήσῃς,
μὴ ξωροιχτῇ τὸ χέρισ σου τὸ κοντυλοσυρμένο, 5
νὰ κρυάνῃ, ν' ἀπομαργωθῇ καὶ αχτυλοπονέσῃ,
τζαχαροφιλημένη μου καὶ μερτζανόχειλή μου,
ἀπὸν ἔχεις δυόσκῃ ἀερφοὺς καστροπολεμητάες,
μακροπεραματάρηες καὶ ἀργοποϊστάες,
νά ὁτουσι νὰ σοῦ φέρουσι τῆς Μπόλης τὸ λουάρι, 10
τῆς Βενετιᾶς τὸ μάλαμα καὶ τὸ μαργαριτάρι.

Μοερολόγγεα.

‘Ο Χάρος καὶ ἡ ξανθὴ μόρη.

Δημῶδες (τῆς Καρπάθου).

Σ τοῦ κάτω κόσμου τὸ Πλατὺ ὃς τὸ ἄλλον κόσμου τὸ φ Φόρο,
δ ἔχαρος χτίζει φυλακὴ καὶ κάμνει περιόλι.

Αλεξ. Γ. Σαρᾶ – Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Σ' γυμνασίου 13

άλλει ἀούρους ἃς τὰ τοιχιὰ καὶ νεοὺς εἰς τὰ καντούνια,
άλλει τίς νεὲς σὰλ λεμονέές, τοὺς νεοὺς σὰκ κυπαρίσσια—

5 άλλει καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ σὰ ὁόα, σὰλ λουλούδια.

“Μμὲ λειβγεται κι^ο ἄλλα φυτὰ γιὰ νὰ τ^ο ἀποφυτέψῃ,
καὶ πιάννει τὸ δραπάνι του καὶ ἄλλει τὸ σπαθίτ του
κι^ο ἀνηολιάτζει κι^ο ἔρκεται ἄνω ἃς τὸν ἄνω κόσμο,
νὰ βρῆ φυτάνια δροσερὰ ἀδθοκαροποστεμένα,
10 νὰ ἔγιαλέξ^ε ἀξαργητοῦ καὶ νὰ τὰ ἔρριτζώσῃ,
ἢ τὸ ὅρμο περιόλιτ του νὰ τὰ μεταφυτέψῃ.

Μπαίννει ἃς τὸφ φόρο, πορπατεῖ καὶ κρουφοκαμαρώνει
καὶ κάμν^ε ἀποδιπαστικὲς καὶ κάμν^ε ἀποϋρίδια.

Κι^ο ἀπείτις ἐποκώλωσε μιὰ κόρ^ο ἐσκιαναρίστη,
15 πού ἑτεκε σὰτ τὸν ἥλιο ἃς τὸ χρουσοπαραθύρι
καὶ ἔλαιμπε ἃς τὸν οὐρανὸκ καὶ θάμπωνε τὸν ἥλιο.
Κι^ο ὁ Χάρος τὴν ἐρέχτηκε καὶ πολυμπίστηκέτ τη.
—Κόρη ἔαθθὴ κι^ο ὡραιόμορφη, ἀρκονταναθρεμένη,
τὴμ μάννα καὶ τὸκ κύρησ σου ἀποχαιρέτησέ τους
20 καὶ θὰ σὲ πάρω λυερὴ κάτω ἃς τὸκ κάτω κόσμο,
ἀπού ἔχει κύρες σὰκ κι^ο ἔσε καὶ κάλλιες ἀπὸ σένα,
ἔχει κι^ο ἀούρους γιαλεχτοὺς ἄξιους καὶ παινεμένους.

Κι^ο ἡ κόρ^ο ἀπὸν τὸφ φόρο της ἥπεσε λιωμένη.
Χύννου της δυὸ σταμνιὰ νερὸ καὶ τρὰ καννιὰ τὸμ μόσκε
25 νὰ συνέφερ^ε ὁ λοϊσμός, νὰ ἔειλιθυμήσῃ.
«—”Ἄης με, Χάρε, νὰ χαρῶ τέσσαρους—πέντε χρόνους,
γιατ^ο εἶμαι νεὰ κι^ο ἀμάθητη ἃς τ^ο ἀπισσο τὸ σκοτούι».

“Μμ^ο ἀπὸν τὸμ μαῦρο Χάροντα χαρὰ μὴν ἀλιμένης
ἀσυραρπᾶ τὴλ λυερὴ καὶ παίρει τη καὶ φεύγει.
30 “Σ τοῦ κάτω κόσμου τὸ Πλατὺ ὑπάει κι^ο ἀποσώννει,
άλλει τὴκ κόρη ἃς τὸν ὅχο, ἃς τοῦ περβολιοῦ τὴμ μέση.

Κι^ο οὔλες οἱ νεὲς τὴκ χαίρουτται κι^ο οὔλες τὴκ καμαρώννους
ἢ μ^ο ἡ κακομοιῷα ἡ μάννα της κλαίει κι^ο ἀνεστενάτζει.

Μοιρολόγιο τῆς Σταυρώσεως.

Δημῶδες (τῆς Καρπάθου).

Η Παναγία κάετο ἀνέγνοια ὃς τὸ θρονίτ της,
τὶς προσευκὲς ἐδιάαζε τσαὶ τὸ χαρτὶν ἐκράτει.
”Αγριαλ λαλιὰν ἔγροιτσησε, στριντζὶ φωνὴ τῆς ἥρτε:
«Σῶσε, Τσυρά μου Παναγιά, τσαὶ τὸν υἱόσ σου ὡμέσσα». 5
Τότ’ ἡ Τσυρὰ ἡ Δέσποινα ἥπεσε λιωμένη.
Χύνου της τριὰ σταμνιὰ νερὸ τσ’ ἐννεὰ καννιὰ τὸμ μόσκο.

«Οσ’ ἀαπᾶτε τὸχ Χριστό, οὐλ’ ἀκλουνθήξετέ μου».
Ἐτοίνησεν ἡ Παναγιὰ τοῦ οἱ στράτες ἐκλουνθοῦσα,
τσαὶ τὰ χρουσά της τὰ μαλτσά οἱ ἀστοιὲς τὰ πῆρνα. 10
Κανεὶς ἔτ τῆς ἐκλουνθήξε, μόνο τοῦ Πέτρου ἡ μάννα,
τσαὶ τοῦ Λαζάρο ὁι ἀφροφές, πού ὁτο πολλὰ καμένες.

Τσ’ ἐπῆα τσ’ ἐποσώσασι, δπού ὁτο σταυρωμένος.
Βρίσκου τὶς πόρτες σφαλιχτὲς τσαὶ σιεροζωσμένες.
«—”Αννοιξε, πόρτα τοῦ ληστῆ τσαὶ πόρτα τοῦ Πιλάτου». 15
Τσ’ ἡ πόρτα ὅπον τὸφ φό της ἀννοίει μοναχὴ της.
«—Γιὰ πέ μου, Πέτρο ἀρνητὴ τσαὶ Παῦλο καταότη,
ἐεῖξε μου τὸν ἐέννησα τσαὶ ἔτ τὸν ἔγνωρίζω.
—Θωρεῖς ἔτσενο τὸχ χλομό, τὸν ἀποτσερωμένο,
ἀπὸν φορεῖ ποκάμισο, ὃς τὸ αἴμα ὄυτημένο,
ἀπὸν φορεῖ ὃς τὴ τσεφαλὴ ἀκάθιτιν στεφάνι, 20
ἀπὸν κρατεῖ ὃς τὰ χέρια του καρφιὰ νὰ τὸκ καρφώσου,
ἔτσενος εἰτ’ τὸ τέκνοσ σου τοῦ ἐμᾶς δ δάσκαλός μας.
—Τσαὶ ποῦ ὕκεμμδὸς νὰ κρεμμιστῶ τσαὶ ποῦ γιαλὸς νὰ πέσω,
τσαὶ ποῦ ὑ ἀργυροψάλιο, νὰ κόψω τὰ μαλτσά μου!

—”Αμε, μάννα, ὃς τὸ σπίτισ σου τσαὶ κάτσε ὃς τὸ θρονίσ σου,
τσαὶ ὁλὲς τὴπ παρηοριά, ὃς τὸκ κόσμο νὰ τὴν ἔχῃ,
νὰ βροῦν οἱ μάννες γιὰ παιδιὰ τσ’ οἱ ἀνδρες γιὰ ὑγαῖτσες. 25

Α ἡ θη.

Ἄλλων τελίοις παιδιά Α. Μαβίλη.

Καλότυχοι οἱ νεκροὶ ποὺ λησμονᾶνε
τὴν πίκρια τῆς ζωῆς. "Οντας βυθήσῃ
ὅ ήλιος καὶ τὸ σούρουπο ἀκλούσθη,
μὴν τοὺς κλαῖς, ὃ καημός σου ὅσος καὶ νᾶναι.

Τέτοιαν ὥρα οἱ ψυχὲς διψοῦν καὶ πᾶνε
στῆς λησμονιᾶς τὴν κρουσταλλένια βρύση·
μὰ βοῦρκος τὸ νεράκι θὰ μαυρίσῃ,
ἄ σταξη γι' αὐτὲς δάκρυν ὅθε ἀγαπᾶνε.

Κι' ἄν πιοῦν θολὸ νερὸ ξαναθυμοῦνται,
διαβαίνοντας λιβάδια ἀπὸ ἀσφοδεύλι,
πόνους παλιούς, ποὺ μέσα τους κοιμοῦνται.

"Α δὲ μπορῆς παρὰ νὰ κλαῖς τὸ δείλι,
τοὺς ζωντανοὺς τὰ μάτια σου ἄς θρηνήσουν:
Θέλουν—μὰ δὲ βολεῖ νὰ λησμονήσουν.

1896.

Ναυσικάα.

'Ιωάννου Πολέμη.

1

‘Ωραῖες ἦ δυνατές, ὃ τι κι' ἄν εἰστε,
γυναῖκες, ποὺ σᾶς τοῦγραφεν ἥ Μοῖρα
νὰ σᾶς δοξάσῃ ἐνδὸς Ὁμήρου ἥ λύρα,
ἥ Ναυσικάα περνάει. Παραμερίστε.

2

Περνάει, χαμωθωρεῖ κι' ἀναθαρρεύει,
γιατ' εἶν' αὐτὴ ἥ ἀληθινὴ καὶ ἥ μόνη
γυναικα, ποὺ τὸ φθόνο ἀποστομώνει
κι' ἔπαινους δὲν ψηφᾶ μήτε γυρεύει.

Μόνο τὸ λύχνο τῆς ἑστίας φροντίζει
νὰ τὸν κρατῇ ἀναμένε νύχτα-μέρα·
ὑπομονετικὴ καὶ χρυσοχέρα
μὲ προκοπῆς ἴδρωτα τὸν ποτῖζει.

Τὸ σπίτι ἀπὸ τὰ θέμελα ὡς τὴ στέγη
τὴν καθεφτίζει, κι ὅταν λείπῃ ἀκόμη.
Δὲν ἔχει γνώμη, μὰ ἥ δική της γνώμη
τὸ διαφεντεύει. Ὁπου τὸ χέρι ὁρέγει,

μοσχοβιλάει ἀπ τὸ γλυκὸ ἄρωμα της.
Ἄντιλαλεῖ ἥ φωνή της κι ἀν σωπαίνῃ.
Ἐξω ἀπ τὸ σπίτι ἀδιάφορη διαβαίνει,
τόσο, ποὺ λησμονεῖ καὶ τ ὄνομά της.

Στὸ σπίτι ὁ νοῦς της, πάντοτε στὸ σπίτι
καὶ σ ἀυτοὺς καὶ σ ἀυτὰ ποὺ ἥ θύρα κλείνει.
Κι ἀν κάποτε ἥ καρδιά της κάπου κλίνῃ,
ἥ Ἀθηνᾶ ὁδηγεῖ τὴν Ἀφροδίτη.

Κόρη—γλυκεὶα τῆς μάννας της ἐλπίδα,
καὶ τοῦ πατέρα της κρυφὸ καμάρι·
γυναῖκα—εὐτυχισμένος ποὺ τὴν πάρῃ·
μητέρα—τὴν εὐγνωμονεῖ ἥ πατρίδα.

1919.

Ιλατρικοὶ καηγιμοέ.

Γεωργίου Ἀθάνα.

“Ω, νὰ μ ἀξίωνε ὁ Θεὸς κι ἐμένα
νὰ βγάλω ἀπὸ τὸ σπίτι μου μιὰ μέρα
σὰν καλὸς νοικοκύρης, τιμημένα,
τὴν ἀκριβὴ μοναχοθυγα τέρα !

2

Νὰ τὴν ταιριάσω μὲν ἔνα παλικάρι
καλὸ στὸ θώρι, στὴν καρδιά, στὸ ἔχει.
‘Αρμονικὸ νὰ πλέξουνε ζευγάρι
καὶ ἄγρυπνα ἡ Παναγιὰ νὰ τὸ προσέχῃ.

3

Νὰ ζοῦν μὲν ἀγάπη πάντα καὶ μὲν διμόνοια
δὲνας γιὰ τὸν ἄλλονε, καὶ οἱ δυό τους
γιὰ τὰ μικρά μου—ῶ, νὰ χαρῶ!—τὸ ἀγγόνια
ποὺ θὰ παιζογελοῦν στὸ σπιτικό τους.

4

Τί περηφάνεια θᾶξω στὴν καρδιά μου
στοῦ κόσμου τὸ κατώφλι δταν θὰ φτάσῃ
τὸ ἀγγόνι, ποὺ θὰ πάρῃ τὸ δνομά μου,
καὶ σὲ ὅλα του, ἐκ Θεοῦ, θὰ μόχει μοιάσει!

5

“Ω νὰ μὲν ἀξίωνε δὲν Θεός, ποὺ βλέπει,
νὰ πλεωθῶ γιὰ τοὺς καλούς μου κόπους,
νὰ δώσω τὸ κορίτσι μου δπως πρέπει,
καὶ στὴ ζωὴ νὲ ἀφήσω νέους ἀνθρώπους!

1929.

• • • • •

Γ'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.

Μπερὶ τῆς ξενιτεέας.

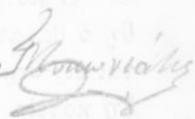
“Αγνώστου ποιητοῦ.

Εἰσαγωγὴ. Τὸ μακρόδυ τοῦτο (ἐκ 548 στίχων) ποίημα διεσώθη εἰς χειρόγραφον τοῦ 16ου αἰώνος, εὑρισκόμενον νῦν ἐν Βιέννη. Παραλλαγὴ αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ εἰς ἀθηναϊκὸν κώδικα, ὅχι τόσον καλή, γραφεῖσα πιθανῶς τὸ 1567 μ. Χ. ὑπό τίνος Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης. Τὸ ποίημα δὲν εἶναι ἐνιαῖον, ἀλλὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ μικρότερα στιχουργήματα, τὰ ὅποια ἔχουν ὅλα τὴν ἴδιαν ὑπόθεσιν, (δηλαδὴ τὰ βάσανα τῶν ξενιτευμένων), καὶ τὰ ὅποια παραλαβὼν φαίνεται ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαυρᾶ διεσκεύασε καὶ συνεκόλλησεν ὅχι μὲν πολλὴν τέχνην δ συνθέσας τὸ ποίημα, παρεμβαλὼν εἰς αὐτὸν καὶ

πολλάς παραινέσεις περὶ τοῦ πῶς πρέπει νὰ φέρεται τις πρὸς τοὺς ἔγειρους. Ο ποιητὴς, ὅπως φάνεται ἔκ τινων γλωσσικῶν ἐγδείξεων, ἔζη ἐν Κρήτῃ, ἥτο δὲ πιθανώτατα μοναχός. Τὸ ποίημα, παρ' ὅλα τὰ μειονεκτήματα αὐτοῦ, εἶναι ἀπὸ τὰ ἀξιόλογα μνημεῖα τῆς δημάρδους λυρικῆς ποιήσεως.

Τὰ παρατιθέμενα ἀποσπάσματα εἶναι ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου Βάγνερ γενομένης τὸ 1874 ἐκδόσεως τοῦ θεογναίου χειρογράφου· διωρθώθησαν ὅμως ἐνιαχοῦ λέξεις τινὲς συμφώνως πρὸς καλυτέρας γραφὰς τοῦ ἀθηναϊκοῦ κώδικος, τὸν ἐποίου ἐξέδωκεν ἐσχάτως ὁ Ἰω. Καλιτσουνάκης.

Θέλω νὰ κάτσω ταπεινῶς ὁ παραπονεμένος
διὰ ν' ἀρχίσω τίποτες ἐκ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου,
νὰ γράψω ὁ πολύθλιβος ὀλίγον καταλόγιν,
νὰ βάλω λόγια θλιβερά, πικρά, φαρμακωμένα,
περὶ τῶν ξένων τὲς πικριές πῶς περιπατοῦν στὰ ξένα, 5
καὶ πῶς διαβάζουν τὴν ξωὴν μυριοτυραννισμένα·
νὰ γράψω τὰ παθάνουσιν μυριοτυραννισμένοι,
τές θλίψεις καὶ τὰ βάσανα καὶ τές ἀναισχυντίες,
τὰ δάκρυα καὶ τές χολές, ὃποὺ οὐδὲν τοὺς λείπουν.
αὐτὰ νὰ γράψω ταπεινῶς ὁ πόχουν κάθε ημέραν. 10

"Ακουσον δὲ καὶ τῆς νυκτὸς τὸν ὑπνον πῶς διαβάζουν
οἱ ξένοι οἱ κακόμοιδοι καὶ οἱ κακογραμμένοι.

"Οταν γὰρ ἔλθῃ ἡ νυκτὴ ν' ἀναπαυθῇ ὁ κόσμος,

ὑπᾶ νὰ πέσῃ ὁ λεεινός, νὰ κοιμηθῇ ὁ ξένος,

ἀναθυμᾶται καὶ θρηνεῖ καὶ βαριαναστενάζει,

τὸ πῶς τὸν ἐκατήφερεν ἡ τύχη του στὰ ξένα

καὶ μυριοτυραννίζει τὸν νύκταν καὶ τὴν ημέραν.

Κι' ἀπὸ τὴν κάψην τὴν πολλήν, τὴν ἔχει ἡ καρδιά του,

νὰ πιῇ ὀλιγούτσικον νερὸν δαμὶν νὰ τὸν δροσίσῃ,

τὸ φᾶ του γίνεται πικρὸν σὰν ἄδολον φαρμάκι,

καὶ τὸ νερόν, ποὺ καταπιῇ δαμὶν νὰ τὸν δροσίσῃ,

χολὴ καὶ ἄλας γίνεται, κεντῷ τὸν εἰς τὰ σπλάγχνα.

"Αν ἡτον καὶ νὰ μπόρειε τὸν ὑπνον νὰ κοιμᾶτον,

ἄλησμονήσειν ἥθελεν ὀλίγον ἐκ τὴν λύπην.

Τάχατε κλεῖ τὰ μάτια του, μήνα τὸν ἔλθῃ ὑπνος,

καὶ κόπτουν καὶ πλαντοῦσιν τον, δὲν ἡμπορεῖ τὰ κλείση

15

20

25

- ἀπὸ τὸ δάκρυον τὸ πολύ, τὸ χύνει καθ' ἡμέραν.
Στρέφει ποτὲ στὴν μιὰν μεριὰν καὶ πότε εἰς τὴν ἄλλην,
κι' ὅλην τὴν νύκτα δὲ λεεινὸς γυρίζει ὠσὰν ἀνέμη.
- 30 Κι' ὅταν πρὸς τὴν βαθειὰν αὐγῆν, κοντὰ νὰ ἔημερώσῃ,
ἐκ τὸν πολύν του τὸν δαρμὸν κι' ἀπὸ τὸν λογισμὸν του
δλίγον ἀγαλιάζεται, καὶ παίρνει τον δὲ ὕπνος,
καὶ ὀνειρεύεται δὲ λεεινός, ἀκουσον τί ἐβλέπει :
Φαίνεται τον, στὸ σπίτιν του εὑρίσκεται ἀπέσω,
35 τάχατες ἡ μαννίτσα του λόγια τὸν συντυχαίνει :
«Ἐγείρου, ψίε Ἀλέξι, ἐντύσου καὶ ποδέσου
οἱ φίλοι σου σὲ κράζουσιν, οἱ ἀδερφοποιοί σου,
νὰ πᾶς νὰ εὐθυμήσετε εἰς ὧδιον περιβόλι,
καὶ νὰ καρῆς, αὐθέντη μου, σὰν ἥσον μαθημένος» .
- 40 Ξαφνίζεται δὲ λεεινός, σηκώνεται, καθίζει,
καὶ γίνεται καρδιάμενος . . . Θεωρεῖ ὀλόγυρά του,
καὶ βρίσκεται δὲ λεεινὸς μόνος, μεμονωμένος.
Καὶ παρευθὺς δὲ δυστυχῆς δαγίζεται ἡ καρδιά του,
ἀναστενάζει, θλίβεται, πάλιν γογγύζει, πέφτει.
- 45 Ω συμφορά, τὴν ἔχουσιν οἱ λεεινοὶ οἱ ξένοι ! . . .
- “Ο ποιητὴς περιγράφει κατόπιν τὴν θέσιν του ξένου, ἐὰν ἐπέλθῃ δὲ θάνατος· πῶς μόνος καὶ ἔρημος ψυχομαχεῖ καὶ τέλος βίπτεται εἰς «τράφον» ἀντὶ τάφου. Διὰ τοῦτο συμβουλεύει γὰρ μὴ διειδίζῃ κανεὶς τοὺς ξένους, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὺς ἔπλασεν δὲ Θεός, διὰ τοῦτο διπῆρεν ἐν μέγας ἐπὶ τῆς γῆς ξένος καὶ ὑπέφερε τόσα. Ἀπὸ τὸν στίχον 155 ἀρχίζει νέα διήγησις διὰ τοὺς δυστυχεῖς ξένους, τοὺς δποίους «δέρνει ἡ ξενιτειά καὶ μυριοτυραννεῖ τους», περιγράφονται δὲ πάλιν διὰ μακρῶν αἱ ταλαιπωρίαι αὐτῶν εἰς τὰ ξένα. Ἀπὸ τὸν στίχον δὲ 250 ἀρχίζει ἀλλο στιχοπλόκημα, εἰς τὸ δποίου δ στιχουργὸς ἔξιστορει τὰ δεινὰ του ἰδικοῦ του ἐκπατρισμοῦ. Ἀπηλπισμένος φοβεῖται δτι: θὲ ἀποθάνη καὶ αὐτὸς στὴν ξενιτειά, χωρὶς γὰρ εἶγαι πλησίον του κανένας ἀπὸ τοὺς ἰδικούς του, καὶ ἀποφασίζεται γὰρ γράψῃ στὸ σπίτι του «ἔνα πιττάκι θλιβερὸν καὶ παραπονεμένον». Ἄλλα, προσθέτει,

- 355 “Ἐπὴν πρὸ πάντων ἔφθασεν δὲ θάνατος σὲ μέναν,
τὰ μέλη μου ἐτρόμαξαν, δὲ νοῦς μου ἐσκοτίσθη,
ἡ γλῶσσά μου ἐκόντηνεν, δὲ νοῦς μου ἐβυθίσθη,

- τὰ χέρια μου ἐτρόμαξαν, δὲν ἡμπορῶ τοῦ γράφειν.
Κι^ν ωσάν τὸν νοῦν μου ἔφερα, ἐκάθισα τοῦ γράφειν.
Κι^ν ἀφότου τὸ ἀπέγραψα καὶ ἐτελείωσά το,
θέλω νὰ βρῶ ἓνα πουλίν, πονετικὸν πουλάκιν,
νὰ πάγη τὸ πιττάκιν μου^ς τῆς μάννας μου τὰ χέρια. 360
Θεέ μου, τὸ γληγορώτερον πονετικὸν πουλάκιν
νὰ δώσῃ τὸ πιττάκιν μου^ς τῆς μάννας μου τὰ χέρια!
Κι^ν ἀφοῦ τὸ πιάσῃ νὰ χαρῇ καὶ νὰ καλοκαρδίσῃ,
πολλὰ φιλοδωρήματα νὰ δώσῃ στὸ πουλάκιν.
Κι^ν ἀφοῦ τὸ ἀναγνώσουσιν καὶ μάθῃ τὸ τί γράφω, 365
νὰ ποίσῃ μάννες νὰ θλιβοῦν καὶ χῆρες νὰ θρηνήσουν,
οἱ ξένοι ὅσοι εὑρεθοῦν ὅλοι ν^ο ἀναστενάξουν,
νὰ κλάψουσιν καὶ θλιβερὰ διὰ τοὺς ἑδικούς των,
οἱ ἀδελφοὶ τὸν ἀδελφὸν καὶ κύρης τὸν υἱόν του,
καλὴ γυνὴ τὸν ἄνδραν τῆς διὰ τὸ καλόν της ταίρι. 370
- Καὶ τὸ χαρτὶ γάρ ἔγραψα καὶ ἐτελείωσά το,
πουλία περιέσκυψαν καὶ τὸ χαρτὶ μου ἐπαίρουν,
κι^ν ἀπὸ μακρόθεν τὸ θεωρῶ τί θέλουν νὰ τὸ ποίσουν.
Βλέπω τα καὶ συνάχθησαν ἐντάμα τὰ πουλία,
κάθουνται, συμβουλεύονται καὶ συχνοψιθυρίζουν. 375
φαίνεται μ^ο ἀπ^ο τὸ σχῆμαν τους, τοῦτον τὸν λόγον λέγουν^ς:
«Ποιόν μας ἔν γληγορώτερον, πονετικὸν ἀπ^ο ὅλα,
νὰ πάρῃ τοῦ ξενούτσικου ἐτοῦτον τὸ πιττάκιν,
νὰ τὸ ὑπᾶ τῆς μάννας του, νὰ τῆς τὸ παραδώσῃ,
νὰ ἔχῃ φιλοδώρημαν, δοποῖον τὸ ὑπάγει;» 380
Καὶ τὸ τρυγόνιν τὸ πουλίν λέγουσιν νὰ τὸ πάρῃ,
γιατ^ο εἶναι γληγορώτερον^ς πονετικὸν πουλάκιν,
καὶ πιάλιν ἄλλα εἴπασιν νὰ πᾶ τὸ χελιδόνι.
Καὶ δώκασίν του τὸ χαρτὶ καὶ παίρνει το καὶ πάγει.
- Ἐσπούδασεν καὶ ἔφθασεν στοῦ ξένου τὴν μαννίτσα, 385
τῆς μάννας του τῆς ταπεινῆς τῆς πολυπικραμένης,
κι^ν ἐκάθισεν εἰς τὴν αὐλὴν καὶ κηλαδεῖ θλιμμένα.
Κι^ν ως τὸ εἰδ^ο ἥ μαννίτσα του ἥ πολυπικραμένη,
κι^ν ως είχεν πάντα προθυμιὰ νὰ μάθῃ γιὰ τὸν ξένον,
πρὸς τὸ πουλάκιν ἔδραμεν μὲ τὴν καρδιὰν θλιμμένην, 390
καὶ μὲ τὰ δάκρυα τὰ πολλὰ στέκει κι^ν ἀναρωτᾷ το:

«Πουλάκιν, πόθεν ἔοχεσαι, τίνος χαρτὶ βαστάζεις;
μὴ νᾶναι τοῦ ξενούτσικου υἱοῦ μου τὸ πιττάκιν;
Πολλὰ φιλοδωρήματα, πουλάκιν, νὰ σὲ δώσω,
395 νὰ κτίσω τὴν φωλίτσα σου στοῦ υἱοῦ μου τὸ κλινάριν,
νὰ σὲ θωρῶ, καλὸν πουλίν, καὶ νὰ παρηγοροῦμαι».
Καὶ τὸ πουλὸν ὡς ἥκουσεν τὴν παραπόνεσίν της,
στὰ στήθη της ἐκάθισεν καὶ τὸ χαρτὶ τῆς δίδει.
Καὶ παρευθὺς τὸ ἀρπαξεν, γλυκὰ καταφιλεῖ το,
400 κι' ἀπὸ τὴν παραπόνεσιν κι' ἐκ τὴν ἀδημονίαν
δλιγοψύχησεν πολλὰ κι' ἔπεσεν τοῦ θανάτου,
καὶ μὲ τὰ διδοστάματα μὲ δλις ἐσυνηλθεν.
Τὰ μάτια της ἐτρέχασιν καὶ στάσιμον οὐκ εἰχαν,
τὸ στῆθος δέρνει δυνατά, βρυχᾶται ἀπὸ καρδίας,
405 καὶ μὲ τὰ χείλη τὰ πικρὰ τοῦτον τὸν λόγον λέγει:
«φέρετέ μου γραμματικὸν νὰ ἴδῃ τὸ πιττάκιν».

Γραμματικὸν ἐφέρασιν, καὶ τὸ χαρτὶ τοῦ δίδει.
Ανοίγει, ἀναγνῶθει το, ἀκούει τί τῆς γράφει,
μὲ πόνους πῶς τὸ ἔγραφεν, πικροφαρικωμένους.
410 «Μαννίτσα μου πονετική, μὴ μὲ παντέχης πλέον.
Καὶ σεῖς, ἀδέλφια μου γλυκιά, ἀλησμονήσετέ με,
ὅτι ὅφις μὲ ἐτριγύρισεν, βούλεται νὰ μὲ φάγῃ·
στὰ γόνατά μου γεύεται, στὰ στήθη μου δειπνάει,
κι' εἰς τὰ ξαθά μου τὰ μαλλιά ἐποῖκε τὴν φωλιάν του.
415 Καὶ πλέον μὴ παντέχετε μηδὲ μὲ καρτερεῖτε.
Σήμερον ἀποχαιρετῶ πατέρα καὶ μητέρα,
σήμερον ἀποχαιρετῶ ἀδέλφια κι' ἔξαδέλφια·
Σήμερον ἀποχαιρετῶ τοὺς ἐδικούς μου ὅλους,
τοὺς φίλους καὶ γειτόνους μου καὶ ἀδελφοποιούς μου.
420 Σήμερον μαῦρος οὐρανός, σήμερον μαύρη μέρα,
σήμερον μαῦρον μήνυμαν ποὺ σ' ἔφεραν, μαννίτσα.
Σήμερον ἡ καρδίτσα σου ὁαγίζεται δι' ἐμένα,
καὶ ἡ δική μου ὅμοιώς τε ὁαγίζεται δι' ἐσένα.
Σήμερον μαῦρα φόρεσε, σήμερον μαῦρα βάλε,
425 ὅτι, μαννίτσα σπλαγχνική, ἀποχωρίζομαι σε.
Νῦν, ἀδελφάκια μου γλυκά, ὑπάγω εἰς ἄλλον κόσμον,
ὑπάγω ναῦρω θάνατον, νὰ λυτρωθῶ τὰ ξένα,
ὅτι ἔκατακάηκα ἔδω στὴν ξενιτείαν·

δ κόσμος γάρ δ δολερός, δ δόλιος μετὰ δόλου
πολλὰ μὲ κατεμάρανεν μὲ τὴν ἐπιβουλίαν.

430

Θωρῶ τὸν τὸν παμφεύτικον, τροχὸς ἔν καὶ γυρίζει·
τοὺς μὲν ἀνάγει σήμερον, τοὺς δ' ἄλλους καταιθάζει,
καὶ τοὺς ἀνάγει σήμερον, πάλιν κλωθογυρίζει.

Θωρεῖτε, φίλοι κι ἀδελφοί, τὸν δημεγέροτην κόσμον,
τὸ πῶς πλανᾶ τὸν ἀνθρωπὸν μὲ τὴν ἐπιβουλίαν,
καὶ στέκει καὶ κομπώνει τὸν, ἡμέραν τὴν ἡμέραν,
ὣς τε νὰ χάσῃ τὴν ψυχὴν δόμοῦ μὲ τὸ κορμίν του.
Φυλάγεσθε, ὃ ἀδελφοί, μήπως καὶ σᾶς πλανήσῃ,
καὶ δίξῃ σας εἰς ἔνειτειὰν κακὰ κυβερνημένους,
καὶ μυριοτυφαννίσῃ σας εἰς ὅλην τὴν ζωῆν σας.

435

Ἄλλὰ πάντα τοὺς ταπεινοὺς τοὺς ἔνειντος εἰς τὰ ἔνα
πάντοτε συνοδεύετε, παραμυθίζετέ τους,
μήπως καὶ σεῖς, ἂν πέσετε, ναῦρετε συνοδίαν,
νὰ ἔχετε καὶ τὸν Θεὸν βοήθειαν στὸν κόσμον».

440

Τὸ πόίημα ἐξακολουθεῖ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον μέχρι τέλους.

Συνετέθη περὶ τὸ 1500.

Φ ο ύ ρ ε ο σ.

‘Ρήγα Βελεστινλῆ.

Ως πότε, παλικάρια, νὰ ζῶμεν στὰ στενά,
μονάχοι σὰν λιοντάρια, στές δάχες, στὰ βουνά;
Σπηλιὲς νὰ κατοικῶμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιά,
νὰ φεύγωμεν ἀπ' τὸν κόσμον, γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά;
Νὰ χάνωμεν ἀδέλφια, πατρίδα καὶ γονεῖς,
τοὺς φίλους, τὰ παιδιά μας, κι ὅλους τοὺς συγγενεῖς;
Καλλιό ναι μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή,
παρὸ σαράντα χρόνους σκλαβιὰ καὶ φυλακῆ.

5

Τί σ' ὠφελεῖ κι ἀν ζήσῃς, καὶ εἶσαι στὴ σκλαβιά;
Στοχάσου πῶς σὲ ψαίνουν καθ' ὧρα στὴ φωτιά.
Βεζύρης, δραγουμάνος, ἀφέντης κι ἀν σταθῆς,
δ τύραννος ἀδίκως σὲ κάνει νὰ χαθῆς.
Δουλεύεις ὅλη μέρα εἰς δ, τι κι ἀν σοῦ πῆ,
κι αὐτὸς πασχίζει πάλιν τὸ αἷμα σου νὰ πιῇ.

10

- 15 'Ο Σοῦτσος κι' ὁ Μουρούζης, Πετράκης, Σκαναβῆς,
Γκίκας καὶ Μαυρογένης, καθρέπτης εἰν' νὰ ίδῃς.
"Ανδρεῖοι καπετάνιοι, παπάδες, λαϊκοὶ
σκοτώθηκαν κι' ἀγάδες μὲ ἄδικο σπαθί.
Κι' ἀμέτρητ' ἄλλοι τόσοι καὶ Τοῦρκοι καὶ Ρωμιοί,
20 ζωὴν καὶ πλοῦτον χάνουν χωρὶς καμμιὰ ἀφορμή.
- "Ελάτε μ' ἔνα ζῆλον σὲ τοῦτον τὸν καιρὸν
νὰ κάμωμεν τὸν δροκὸν ἐπάνω στὸν Σταυρόν.
Σᾶς κράζει ἡ Πατρίδα, σᾶς θέλει, σᾶς πονεῖ,
ζητᾷ τὴν συνδρομήν σας μὲ μητρικὴ φωνή.
25 Συμβούλους προκομμένους μὲ πατριωτισμὸν
νὰ βάλωμεν εἰς ὅλα νὰ δίδουν δρισμόν.
"Ο νόμος νᾶναι ὁ πρῶτος καὶ μόνος ὀδηγὸς
καὶ τῆς πατρίδος ἔνας νὰ γίνῃ ἀρχηγός.
Γιατὶ κι' ἡ ἀναρχία δμοιάζει τὴν σκλαβιὰ
30 νὰ ζῶμεν σὰν θηρία εἰν' πιὸ σκληρὴ φωτιά.
Καὶ τότε μὲ τὰ χέρια ψηλὰ στὸν οὐρανὸν
ἄς ποῦμε ἀπ' τὴν καρδιά μας ἑτοῦτα στὸν Θεόν:
«"Ω βασιλεῦ τοῦ κόσμου, δρκίζομαι σὲ Σὲ
στὴν γνώμην τῶν τυράννων νὰ μὴν ἐλθῶ ποτέ.
35 Μήτε νὰ τοὺς δουλεύσω, μήτε νὰ πλανηθῶ,
εἰς τὰ ταξίματά τους νὰ μὴ παραδοθῶ.
"Ἐν ὅσφι ζῶ στὸν κόσμον, ὁ μόνος μου σκοπὸς
γιὰ νὰ τοὺς ἀφανίσω θὲ νᾶναι σταθερός.
Πιστὸς εἰς τὴν πατρίδα συντρίβω τὸν ζυγόν,
40 ἀχώριστος νὰ είμαι ἀπὸ τὸν στρατηγόν.
Κι' ἂν παραβῶ τὸν δροκόν, ν' ἀστράψῃ ὁ οὐρανὸς
καὶ νὰ μὲ κατακάψῃ, νὰ γένω σὰν καπνός».
- Σ' ἀνατολὴ καὶ δύση καὶ νότον καὶ βοριᾶ
γιὰ τὴν πατρίδα ὅλοι νᾶχωμεν μιὰ καρδιά.
45 Στὴν πίστιν του καθένας ἔλευθερος νὰ ζῇ,
στὴν δόξαν τοῦ πολέμου νὰ τρέξωμεν μαζί.
"Οσ' ἀπ' τὴν τυραννίαν πῆγαν στὴν ξενιτειά
στὸν τόπον του καθένας ἄς ἐλθῃ τώρα πιά.
"Η Ῥούμελη τοὺς κράζει μ' ἀγκάλας ἀνοικτάς,
50 τοὺς δίδει βιὸ καὶ τόπους, ἀξίας καὶ τιμάς.

⁷Ως πότε δοφφικιάλος σὲ ξένους βασιλεῖς;

"Ελα νὰ γίνης στῦλος δικῆς σου τῆς φυλῆς.

Κάλλιο γιὰ τὴν πατρίδα κανένας νὰ χαθῆ

ἢ νὰ κρεμάσῃ φοῦντα γιὰ ξένον στὸ σπαθί.

Καὶ ὅσοι προσκυνήσουν, δὲν εἶναι πλιὸ ἔχθροι,

55

ἀδέλφια μας θὰ γένουν, ἃς εἶναι κι' ἐθνικοί.

Μὰ ὅσοι θὰ τολμήσουν ἀντίκου νὰ σταθοῦν,

ἐκεῖνοι, καὶ δικοί μας ἀν εἶναι, ἃς χαθοῦν.

Τί στέκεις, Πασβαντζόγλου, τόσον ἐκστατικός;

60

Τινάξου στὸ Μπαλκάνι, φώλιασε σὰν ἀετός.

Τοὺς μπούφους καὶ κοράκους καθόλου μὴν ψηφᾶς,

μὲ τὸν ὁραῖο ἑνώσουν, ἀν θέλης νὰ νικᾶς.

Σιλίστρα καὶ Βραΐλα, Σμαήλι καὶ Κιλί,

Βεντέρι καὶ Χοτήνι ἐσένα προσκαλεῖ.

65

Στρατεύματά σου στεῖλε, κι' ἐκεῖνοι προσκυνοῦν,

γιατὶ στὴν τυραννίαν νὰ ζήσουν δὲν μποροῦν.

Βουλγάροι κι' ⁷Αρβανίτες, ⁸Αρμένοι καὶ ⁹Ρωμιοί,

70

⁷Αράπηδες καὶ ¹⁰Ασπροί, μὲ μιὰ κοινὴν ὁρμή,

γιὰ τὴν ἐλευθερίαν νὰ ζώσουμε σπαθί,

πὼς εἴμεθ' ἀνδρειωμένοι παντοῦ νὰ ξακουσθῆ.

Σουλιῶται καὶ Μανιᾶται, λιοντάρια ξακουστά,

ώς πότε στὲς σπηλιές σας κοιμᾶστε σφαλιστά;

Μαυροβουνιοῦ καπλάνια, ¹¹Ολύμπου σταυραετοί,

κι' ¹²Αγράφων τὰ ξεφτέρια γενῆτε μιὰ ψυχή.

Σπετσῶν, Ψαρῶν καὶ ¹³Υδρας θαλασσινὰ πουλιά,

75

δὲ νόμος σᾶς προστάζει νὰ βάλετε φωτιά,

νὰ κάψετε τὴν ἀρμάδα τοῦ καπετάν Πασιᾶ,

νὰ μπῆτε εἰς τὴν Πόλιν, κι' εἰς τὴν ¹⁴Αγιὰ Σοφιά.

Καὶ ὅσοι τοῦ πελάγου τὴν τέχνην ἀγροικοῦν,

ἢδῶ ἃς τρέξουν ὅλοι τυράννους νὰ νικοῦν.

80

¹⁵Μὲν ἐμᾶς κι' ἐσεῖς, Μαλτέζοι, γενῆτε ἔνα κορμί,

κατὰ τῆς τυραννίας διχθῆτε μὲ δόρμη.

Τοῦ Μισιριοῦ ἀσλάνια, γιὰ πρώτη σας δουλειὰ

δικόν σας ἔναν βέην κάμετε βασιλιᾶ.

Χαράτζι τῆς Αίγυπτου στὴν Πόλ¹⁶ ἃς μὴ φανῆ,

85

γιὰ νὰ ψιφήσῃ δὲ λύκος, δποὺ σᾶς τυραννεῖ.

Καὶ σὺ ποὺ στὸ Χαλέπι ἐλεύθερα φρονεῖς,
Πασᾶ, καιρὸν μὴ χάνῃς στὸν κάμπον νὰ φανῆς
Μὲ τὰ στρατεύματά σου εῦθὺς νὰ σηκωθῆς
στῆς Πόλης τὰ φερμάνια ποτὲ νὰ μὴ δοθῆς.
90 Ποτὲ μὴ στοχασθῆτε πὼς εἶναι δυνατός·
καρδιοχτυπῷ καὶ τρέμει σὰν τὸ λαγὸν κι' αὐτός.
Τρακόσοι Γκιρτζιαλῆδες τὸν ἔκαμαν νὰ διῆ,
πὼς δὲν μπορεῖ μὲ τόπια μπροστά τους νὰ ἔβγῃ.
95 Λοιπόν, γιατί ἀργεῖτε, τί στέκεσθε νεκροί;
Ξυπνήσατε, μὴν εἰσθε ἐνάντιοι κι' ἔχθροι.
Πῶς οἱ προπάτορές μας ὀρμοῦσαν σὰν θηριά,
γιὰ τὴν Ἐλεύθερία πηδοῦσαν στὴ φωτιά;
"Ετσι κι' ἐμεῖς, ἀδέλφια, ν' ἀρπάξωμεν γιὰ μιὰ
100 τ' ἄρματα, καὶ νὰ βγοῦμεν ἀπ' τὴν πικρὴ σκλαβιά.
Νὰ σφάξωμεν τοὺς λύκους, ποὺ τὸν ζυγὸν βαστοῦν,
καὶ Χριστιανοὺς καὶ Τούρκους σκληρὰ τοὺς τυραννοῦν.
Στεριᾶς καὶ τοῦ πελάγου νὰ λάμψῃ ὁ σταυρὸς
κι' εἰς τὴν δικαιοσύνην νὰ σκύψῃ ὁ ἔχθρος.
105 'Ο κόσμος νὰ γλυτώσῃ ἀπ' αὕτην τὴν πληγή,
κι' ἐλεύθεροι νὰ ζῶμεν, ἀδέλφια, εἰς τὴν γῆ.

Ἐτυπώθη τὸ πρῶτον τὸ 1797.

Τὰ νησιὰ τῆς Ἑλλάδος.

(Ἀπόδπαδυα ἀπὸ τὸν Δὸν Ζουάν).

τοῦ Αρρδου Βύρωνος.

Ελσαγωγή. Τὸ πλοῖον, ἐπὶ τοῦ ἀποίου ἐταξίδευεν ὁ Ἰσπαγὸς
νεανίας Δὸν Ζουάν, ἐρχόμενος εἰς τὴν Ἀνατολήν, καταληφθὲν διὸ
σφοδρᾶς τρικυμίας, ἐναυάγησε καὶ μόνος ἐξ ὅλου τοῦ πληρώματος
ἐσώθη δι νεανίας ἐπὶ μικρᾶς νήσου τῶν Κυκλαδῶν. Ταύτην κατεῖχε,
κατὰ τὸν ποιητήν, δι πλούσιος Ἐλλην ἀρχηγὸς πειρατῶν Λάμπρος,
ὅστις εἶχε κόρην τὴν Χαηδήν. Ἡ νεᾶνις ἡγάπησε περιπαθῶς τὸν
Δὸν Ζουάν, ὅταν δὲ μετ' ὀλίγον ἐτέλεσε μετ' αὐτοῦ τοὺς γάμους
της, "Ἐλλην ποιητής «ἔψαλλεν, ή τούλαχιστον ἥθελεν, ή ἔπρεπε
νὰ φάλλη», ώς λέγει δι Βύρων, τοὺς ἐπομένους στίχους:

1

Τὰ νησιά τῆς Ἑλλάδας! ὡς νησιά βλογημένα,
ποὺ μὲ ἀγάπη καὶ φιλόγα μιὰ Σαπφὼ τραγουδοῦσε,
ποὺ πολέμων κι' εἰρήνης δῶρα λάμπαν στρωμένα,
ποὺ τὸ φέγγος του δ Φοῖβος ἀπ' τὴ Δῆλο σκορποῦσε!
Ἄχ, ἀτέλειωτος ἥλιος σᾶς χρυσώνει ὡς τὰ τώρα,
μὰ βασίλεψαν ὅλα, ὅλα τάλλα σας δῶρα!

2

Καὶ τῆς Χίος τὴ Μοῦσα, καὶ τῆς Τέως τὴ λύρα,
ἀντρειωσύνης κι' ἀγάπης δοξαρίσματα πρῶτα,
σ' ἄλλους τόπους γιὰ φήμη τὰ μετάφερε ή Μοῖρα,
γιατὸν ή μαύρη τους μάννα μήτ' ἀν ζοῦνε δὲ ὁώτα!
Κι' ἀντιλάλησαν ξάφνω παραπέρα στὴ Δύση
ἀπ' ἐκεῖ ποὺ ἀνθίζαν τῶν «Μακάρων αἵ νῆσοι».

3

Τὰ βουνὰ τὸ μεγάλο Μαραθῶνα θωρᾶνε
κι' ή ἀθάνατη βλέπει τὰ πελάγη κοιλάδα.
Ἐκεὶ πέρα μονάχος συλλογιούμονυν πῶς νάναι
θὰ μποροῦσε καὶ πάλε μιὰ ἐλεύθερη Ἑλλάδα!
Γιατί, πῶς νὰ κοιτάζω τὸ Περσάνικο μνῆμα,
καὶ νὰ λέγω πώς εἴμαι τῆς σκλαβιᾶς κι' ἐγὸν θῦμα!

4

Στὸν γκρεμὸν ποὺ ἀντικρύζει τὴ μικρὴ Σαλαμῖνα
βασιλέας θρονιάστη μιὰν ἡμέρα, καὶ κάτου
δίχως τέλος καρδάβια μὲ τάμετρητα ἐκεῖνα
μαζευτήκανε πλήθη.—⁷ Ήταν ὅλα δικά του.
Τὴν αὐγὴν μὲ καμάρι τὰ μετροῦσ' ἐκεῖ πέρα,
μὰ τί γένηκαν ὅλα, σὰν ἐβράδιαστὸν ή μέρα;

5

Πούνται ἐκεῖνα! Ποῦν είσαι, ὡς πατρίδα καημένη!
Κάθε λόγγος σου τώρα κι' ἀκρογιάλι ἐβωβάθη!
Τῶν παλιῶν τῶν ἡρώων ἔνας μῆθος δὲ μένει
τῆς μεγάλης καρδιᾶς τους κάθε κτύπος ἐχάθη.
Καὶ τὴ λύρα σου ἀκόμα τὴν ἀφῆκες, ὡιμένα!
ἀπ' τοὺς θείους σου ψάλτες νὰ ξεπέσῃ σ' ἐμένα!

Μὲς στὸν ἄδοξο δρόμο ποὺ μιὰ τύχη μὲ σέρνει
μὲ φυλὴ ποὺ σηκώνει τῆς σκλαβιᾶς ἀλυσίδα,
κάποιο βάλσαμο κρύφιο στὸ τραγούδι μου φέρνει
ἡ ντροπὴ ποὺ μὲ πιάνει γιὰ μιὰ τέτοια πατρίδα !
Καὶ τί νῦνθε ἐδῶ ἄλλο ποιητὴς παρὰ μόνο
γιὰ τοὺς "Ελληνες αἰσχος, γιὰ τὴ χώρα τους πόνο !

Πρέπει τάχα νὰ κλαῖμε μεγαλεῖα χαμένα,
καὶ ντροπὴ νὰ μᾶς βάφῃ ἀντὶς αἷμα, σὰν πρῶτα ;
Βγάλε, ὃ γῆ δοξασμένη, ἀπ' τὰ σπλάχνα σου, ἔνα
ἴερὸ ἀπομεινάρι τῶν παιδιῶν τοῦ Εὐρώπα !
"Απ' ἐκειὸντοὺς τοὺς Τρακόσους τρεῖς ἀν ἔρθουνε, φτάνουν,
ἄλλη μιὰ Θερμοπύλα στὰ βουνά σου νὰ κάνουν.

Πῶς ! Ἀκόμα σωπαίνουν ; Πῶς ! Ἀκόμα ἡσυχάζουν ;
"Οχι, ὅχι ! Ἀκούγω τὶς ψυχὲς ἀπ' τὸν "Ἄδη
σὰν ποτάμι ποὺ τρέχει μακρινά, νὰ φωνάζουν :
«"Ενας μόνο ἀς σαλέψῃ ζωντανός, καὶ κοπάδι
ἀπ' τὴ γῆς ἀποκάτου λεβεντιὰ ἔκεινοῦμε.
Εἰν' αὐτοὶ ποὺ κοιμοῦνται· ἐμεῖς ὅλοι σ' ἀκοῦμε !»

"Ἄχ, τοῦ κάκου, τοῦ κάκου ! "Άλλες λύρες στὰ χέρια !
Μὲ σαμιώτικο τώρα τὸ ποτήριο ἦς γεμίσῃ.
"Αφησε αἷμα καὶ μάχες γιὰ τὰ τούρκικ' ἀσκέρια,
καὶ καθένας τὸ αἷμα τοῦ ἀμπελιοῦ του ἀς μᾶς χύσῃ !
Δέξ τους ! "Ολοι ἔντανε καὶ πετοῦν ὡς ἀπάνω,
τοῦ μικρόψυχου Βάκχου τὸ ἐγκώμιο σὰν κάνω !

Τὸ χορὸ τὸν πυρρίχιον ὡς τὰ τώρα βαστάτε,
"Η «πυρρίχιος φάλαγξ» ποῦ νὰ πῆγε, καημένοι ;
"Απὸ δυὸ τέτοια δῶρα πῶς ἐκεῖνο ἔχειντε
ποὺ ψυχὲς ἀντρειώνει καὶ καρδιὲς ἀνασταίνει !
Καὶ τὰ γράμματα ἀκόμα ἐνδὸς Κάδμου κρατεῖτε·
Τάχα νάταν γιὰ σκλάβους τὰ ψηφιά του, θαρρεῖτε ;

11

Τὸ σαμιώτικο χύνε στὸ ποτήρι ὡς τὰ χείλη !
"Οξω οἱ λύπες ! Ἐλᾶτε μὲ τὴν πλώσκα γεμάτη !
"Ετσι ἔψελνε ὁ θεῖος Ἀνακρέοντας, φίλοι !
Σκλάβος ἦταν κι' ἐκεῖνος, μὰ ἐνὸς Πολυκράτη.
"Απὸ ξένους τυραννους δὲν ἔγνώριζαν τότες
ἦταν αἷμα δικό τους, σὰν κι' αὐτοὺς πατριῶτες.

12

Τὴ Χερσόνησο ἔνας μιὰ φορὰ τυραννοῦσε,
μὰ διαφέντευε πρῶτος τὰ καλά, τὴν τιμή της.
Μιλιτιάδη τὸν λέγαν. "Ἄχ, καὶ πάλε νὰ ζοῦσε,
ἔνα ἄς εἶχε ἥ πατρίδα τέτοιο πάλε παιδί της !
Βασιλιάς σὰν κι' ἐκεῖνον ποιό λαὸ δὲ μαζεύει !
Βασιλιάς ποὺ μ' ἀγάπη μοναχὴ σὲ δεσμεύει.

13

Στὸ ποτήρι μου πάλε τὸ σαμιώτικο χύνε !
Στὸ Σουλιώτικο βράχο, πρὸς τῆς Πάργας τὸ χῶμα,
γενεὰ σιδερένια ὡς τὰ σήμερα εἶναι,
ποὺ ἀπὸ μάννες Δωρίδες λές καὶ βγαίνει ἀκόμα.
"Ισως μένει ἐκεῖ πέρα κάποιος σπόρος κρυμμένος,
ποὺ θὰ δείξῃ ἂν δὲν εἶναι Ἡρακλείδικο γένος.

14

"Απ' τοὺς ἄπιστους Φράγκους λευτεριὰ μὴ ζητᾶτε !
"Ἐκεῖ ζοῦν ἥγεμόνες ποὺ πουλοῦν κι' ἀγοράζουν.
Μὲ δικό σας τουφέκι καὶ σπαθὶ πολεμᾶτε !
Αὐτοῦ θᾶβρετ ἐλπίδα, κι' ὅ,τι θέλουν ἄς τάζουν.
Ζυγὸς Τούρκου, μὲ Φράγκου πονηριὰ σὰν ταιριάσουν,
τὴν ἀσπίδα, ὅσο νάναι δυνατή, θὰ τὴ σπάσουν.

15

Μὲ σαμιώτικο πάλε τὸ ποτήρι ἄς γεμίσῃ !
Μὲς στὸν ἥσκιο χορεύουν οἴχοπέλλες μας πάλι.
Σὰν τὰ μαῦρα τους μάτια δὲν εἶδε ἄλλα ἥ φύση.
Μὰ σὰ βλέπω τὴν νιότη καὶ τάφρατα τους κάλλη,
τὸ δικό μου τὸ μάτι τὸ θολώνει μιὰ στάλα,
ποὺ γιὰ σκλάβους φυλάγουν τῶν βυζιῶν τους τὸ γάλα !
"Αλεξ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Σ' γυμνασίου

14

Στοῦ Σουνίου θὰ καθίσω τὸ μαρμάρινο βράχο,
σύντροφό μου τὸ κῦμα τοῦ Αἴγαίου θὰ κάνω,
αὐτὸ ἐμένα νάκούγη, κι' ἐγὼ ἐκεῖνο μονάχο,
κι' ἔκει ἀπάνω σὰν κύκνος μὲ τραγούδι ἃς πεθάνω.
Δὲ σηκώνει ἡ ψυχή μου σκλάβα γῆ! Χτύπα οὕτω
τῆς σκλαβιᾶς τὸ ποτήρι, κι' ἃς πάη νᾶναι γεμάτο!

Τὸ ποίημα ἐγράψη τὸ 1818. Ἡ μετάφρασις ὑπὸ Ἀργύρη
Ἐφταλιώτη ἐδημοσιεύθη τὸ 1903.

Τὸ «Κέραςιόπουλο».

(Απὸ τὰ «Τραγούδια τῶν Ελλήνων»)

Γουλιέλμου Μύλλεο.

- ”Ημουνα μικρὸ παιδάκι καὶ μαζὶ του μιὰν ἥμέρα
δ πατέρας μου μὲ πῆρε στὰ μακρὰ πελάγη πέρα.
Μοῦμαθε εὔκολα κολύμπι μῷ ἔνα χέρι δυνατὸ
μέσῳ στὰ κύματα νὰ πέφτω κι' ὡς τὴν ἄμμο νὰ βουτῶ.
5 ”Ασημόφραγκο πετοῦσε τρεῖς φορὲς μέσῳ στὸ νερὸ
καὶ γιὰ δῶρο μοῦ τὸ ἀφήνει, μόνο ἄν τρεῖς φορὲς τὸ βρῶ.
”Υστερα κουπὶ μοῦ δίνει καὶ στὴ βάρκα του μὲ βάζει,
ἐνῷ ἀκούραστος κοντά μου στέκεται καὶ μὲ γυμνάζει.
Μοῦμαθε νὰ σπῶ τὸ κῦμα μῷ ἔνα χτύπο κοφτερό,
10 τὰ μπουρίνια νῷ ἀποφεύγω, τὰ κοτρώνια νῷ ἀψηφῶ.
Κι' ἀπὸ τὴ μικρὴ βαρκούλα στὸ καράβι του μὲ παίρνει
ποὺ στὸν βράχους καὶ στὶς ξέρες ἄγρια τρικυμιὰ μᾶς σέρνει.
Πάνω στὸ ψηλὸ κατάρτι κοίταξα στὸ περιγιάλι,
νὰ περνοῦν βουνὰ καὶ κάστρα πίσω μας μὲ βιὰ μεγάλη.
15 Κάθε πέταμα μοῦ δείχνει τῶν πουλιῶν νὰ μελετῶ,
κάθε φύσημα τοῦ ἀγέρα, κάθε νέφος νὰ κοιτῶ.
Κι' ἄν μῷ ἐροάντιζε τὸ κῦμα λουζοντάς με ὡς τὸ κεφάλ
δ πατέρας μου στὰ μάτια μῷ ἔβλεπε μὲ προσοχή:
20 στὸ καλάθι ἐγὼ καθόμουν δίχως φόβου ταραχῆ.
Τότε μῷ ὅψη φλογισμένη, λέει, καὶ μάτι ἀστραφτεό:
«Βλογημένο τὸ σπαθί σου, Υδραιόπουλο μικρό!»

*

Σήμερα σπαθὶ στὸ χέρι μοῦβαλε καὶ μᾶγια ἐλπίδα
μῶρκισε νὰ πολεμήσω γιὰ τὸ Θεὸ καὶ τὴν Πατρίδα.
Μὲ τὸ βλέμμα του ἀπ' τὰ πόδια μὲ ἔμετροῦσε ὡς τὴν κορφὴν 25
καὶ τὸ βύθιζε, θαρροῦσες, στὴν καρδιά μου σὰν καρφί.
Ἄπ' τὸ χέρι τὸ σπαθὶ μου ἔάφνου μιὰ στιγμὴ τὸ ἀρπάζει
καὶ κρατῶντας το σὰν ἄνδρας, πρὸς τὸν οὐρανὸν κοιτάζει.
Κι εἶπε μὲ ὅψη φλογισμένη καὶ μὲ μάτι ἀστραφτερό :
«Βλογημένο τὸ σπαθὶ σου, Υδραιόπουλο μικρό !» 30

Τὸ ποίημα ἐδημοσιεύθη τὸ 1821. Ἡ μετάφρασις ὑπὸ Γεωργίου
Στρατήγη τὸ 1927.

Τὸ 'Ελληνόπουλο.

Βίκτωρος Ούγγαρος.

1

Τοῦρκοι διαβῆκαν χαλασμός, θάνατος πέρα-πέρα...

Ἡ Χίος, τὸ καλὸ νησί, ἔμεινε μαύρη ἔρδα,
μὲ τὰ κρασιά, μὲ τὰ δεντρά της.

Ἡ Χίος, ποὺ ἀρχοντόσπιτα, βουνάκια καὶ λαγκάδια
καὶ νιὲς πιασμένες στὸ χορὸ καμιὰ φορὰ τὰ βράδια
καθρέφτιζε μέσ' στὰ νερά της.

2

Ἐρμιὰ παντοῦ... Μὰ κοίταξε, ἀπάνου ἐκεῖ στὸ βράχο,
στοῦ κάστρου τὰ χαλάσματα, ἕνα παιδί μονάχο,
κρατεῖ σκυμμένο τὸ κεφάλι...

Κάθεται, μόνο στήριγμα καὶ σκέπη τοῦ ἀπομένει
μιὰ κάτασπρη ἀγοάμπελη, σὰν κεῖνο ἔχασμένη
μέσ' στὴ φθορὰ τὴν πιὸ μεγάλη.

3

«Φτωχὸ παιδί, ποὺ κάθεσαι ἐνπόλυτο στὲς δάχες,
γιὰ νὰ μὴν κλαῖς λυπητερά, τί ὑθελες τάχα νᾶχες :

Γιὰ νὰ τὰ ἴδω τὰ θαλασσένια
ματάκια σου ν' ἀστράψουν, νὰ ἔαστερώσουν πάλι,
καὶ νὰ σηκώσῃς χαροπὰ σὰν πρῶτα τὸ κεφάλι
μὲ τὰ μαλλιὰ τὰ χρυσαφένια ;

4

Τί θέλεις, ἀτυχο παιδί, τί θέλεις νὰ σου δώσω,
γιὰ νὰ τὰ πλέξης ξέγνοιαστα, καὶ γιὰ νὰ καμαρώσω
στὴν πλάτη σου ἀπιθωμένα
μαλλάκια, ποὺ δὲν τάγγιξε τοῦ ψαλιδιοῦ ἢ κόψη,
— καὶ κλαῖνε σκόρπια ὀλόγυνα στὴν ὅμορφή σου ὅψη,
σὰν τῆς Ιτιᾶς τὰ φύλλα, ὡιμένα;

5

Σὰν τί μποροῦσε ἀπὸ σὲ νὰ διώξῃ τὸ μαράζι;
Μήπως τὸ κρίνο τοῦ Ἰοάν, ποὺ τῶν ματιῶν σου μοιάζει;
"Η μήπως ὁ καρπὸς ποὺ κάνει
τὸ δένδρο, ποὺ ὁ παράδεισος τῶν Μουσουλμάνων ἔχει,
κι ἔνα καθάριο ἄλογο χρόνια ἐκατὸ κι ἄν τρέχῃ
νᾶβγυ ἀπ' τὸν ἥσκιο του δὲν φτάνει;

6

"Η τὸ πουλί, ποὺ ψέλνοντας στὰ δάση νύχτα ὡμέρα,
περνᾷ στὴ γλύκα, στὸν ἥχο, καὶ ντέφι καὶ φλογέρα;
Τί θές ἀπ' ὅλ' αὐτὰ τὰ πλούτη;

Τάνθος, τὸν ὅμορφο καρπό, ἢ τὸ λαμπρὸ πουλάκι;»
Καὶ μοῦ εἶπε τὸ Ἐλληνόπουλο, τὸ γαλανὸ παιδάκι:
«Βόλια ἔγῳ θέλω καὶ μπαροῦτι!»

Ἐγράφη τὸ 1828. Ἡ μετάφρασις ὑπὸ Κωστῆ Παλαμᾶ ἐδημοσιεύθη τὸ 1900.

Η Ἑλληνίδα μητέρα.

(ἀπὸ τὸ Ἱταλικόν)

Διονυσίου Σολωμοῦ.

Κρέμεται τὸ σπαθὶ κοντὰ στὴν κούνια σου, καλὸ μου,
ἀλλὰ τὸ χέρι δέν εἶναι ποὺ τῷσφιγγε στὴ νίκη.

Μακρὺς ὁ λάκκος π' ἄνοιξε καὶ κλεῖ τὸ γίγαντά μου.

Κάμπους, βουνά, χωρὶς αὐτὸν μάχης καπνοὶ σκεπάζουν

ἀλλ' αὐτὸ τώρα ποὺ κουνῶ τ' ἀμέριμνο κορμάκι
αὔριο θὰ γίνη δύναμη ποὺ ὁ λογισμὸς κινάει,

καὶ στῆθι ἀντρίκιο θὰ στηθῇ στὲς σαϊττιές τῆς μοίρας.

Βρέχει τὰ βέλη της αὐτὴ στὰ ὕψη τῶν ἀνδρείων,
ποὺ ἔκει στημένοι στερεοὶ λάμπουν στὴ μάχη μεῖοι.

5

Χαρές καὶ πλούτη νὰ χαθοῦν, καὶ τὰ βασίλεια, κι ὅλα,
τίποτε δὲν εἶναι, ἀν στητὴ μέν⁹ ή ψυχὴ κι ὁ διάρροθη.

10

Ολα τὰ ἐρείπια γύρω της κοιτᾶ χαμογελῶντας,
κι ἄνθοι σ' αὐτά, παντοῦ κι ἀργά, βλασταίνουν ὧς τὸν τάφο·
φυτρώνει καὶ στὸ σκότος του τοῦ Παραδείσου τ' ἄνθι.

Τοῦ κόρφου σύ, τῆς ἀγκαλιᾶς ἀγαπημένου βάρος,
σπούδαξε, μὴν ἀργοπορῆς βάρος νὰ γίνης τρόμου
ἐκεῖ ποὺ οἱ χείμαρροι τοῦ ἔχθροῦ τρομαχτικὰ βρυχίζουν.

15

Αλλὰ τὸ χέρι σου ζωστὸ πλιὰ στὸ λαιμό μου γύρω
δὲ θάναι τότε, ἀλλὰ σ' αὐτὸ τ' ὀλεθροφόρο ξίφος.

Τῆς Μοίρας ἔτσο οἱ δύναμες ὅσο τρανὲς κι ἄν εἶναι,
κι ἄν πέσῃς σὺ στὸν πόλεμο, μένουν ἐκεῖνες, ὅπως
τῆς κούνιας τὰ κινήματα ποὺ τώρα σὲ κοιμίζουν.

20

Μεγάλωσε, μεγάλωσε, μὴ δίχως μάννα μείνης.

Θὰ ζώσῃ ἐκείνη τὸ σπαθὶ μὲν τὸ βυζὶ ἀποκάτου,
κι ἐμπρός ! σημαία καὶ σπαθί, ψυχὴ, ψυχὴ καὶ νίκη !

25

Τὴν ψυχὴ μέσα μου γροικῶ τοῦ ποθητοῦ πατρός σου,
καὶ χίλιες, χίλιες γύρω μου ξαστράφτουν Ἄμαζόνες.

Αντρες, γυναικες εἰν⁹, κανεὶς δὲ θὰ δωτῷ στὴ μάχη.

Κοίτα τοὺς λάκκους ! — ἀλλὰ τί μπορεὶς σὺ νὰ κοιτάξῃς :

Απειδους λάκκους, ἀπειδους γεμίζουν οἱ νεκροί μας·
πέφτουμ⁹ ἐμεῖς, τὸ ἔργο μας γιὰ τὴν πατρίδα μένει,
καὶ σ' ὅλα ζῆ τὰ στήθη μας τούτ⁹ ή πνοὴ καὶ μόνη,
ποὺ φλόγα γίνεται φριχτὴ καθολικοῦ πολέμου,
ποὺ κάθε γῆ καὶ θάλασσα παντοῦ περιλαβαίνει,

30

ποὺ ζώνει ἐσὲ καὶ σκίστημα καὶ τῆς κουνιᾶς σου δίνει.

35

Σκίτα, κουνιά, μ' εὐχὴ χαρᾶς γιὰ τὸ καλὸ ποὺ θάρρη !

Γλυκὰ κι ἡ τύχη μοῦ γελᾶ, γιατὶ ή στιγμή ναι τούτη
ποὺ τ' ἀκριβά σου βλέφαρα σηκώνονται κι ἀφήνουν
τὸ χαμογέλιο τῆς ματιᾶς νὰ λάμψῃ, σ' ὅλα τ' ἀλλα
ἀβέβαιο καὶ τρεμάμενο, ἀλλ' ὅχι καὶ σ' ἐμένα.

40

Ελα σ' ἐμέ, τῶν σπλάχνων μου γλυκὸ βλαστάρι· θέλω
γιὰ μιὰ στιγμή γοργὰ π' αὐτὸ τὸ σπίτι νὰ μακρύνω·
θέλω τὸ μέτωπ⁹ δ καπνὸς τῆς μάχης νὰ σοῦ γγίξῃ,
πλατιὰ τὸ στῆθος σου, βαθιά, νὰ πνέῃ ὀλέθρου φλόγα.

Ἐδημοσιεύθη τὸ 1859. Η μετάφρασις ὑπὸ Γεωργίου Καλο-
σγούρου τὸ 1902.

Τὸ τραγούδει τῶν προσφύγων.

Κωστή Παλαμᾶ.

«... Γιὰ τὴν καινούργια γέννα
π' ὅλο τὴν περιμένουμε κι' ὅλο κινάει γιὰ νῦρθη
κι' ὅλο συντρίμμια κάνεται στὸ γύρισμα τῶν κύκλων».

(Παλαμᾶ, Βωμοὶ (1915), σελὶς 20).

1

Οὔτε τὸ ἀνάθεμα σκληρό, μήτε ὁ πνιγμένος θρῆνος.

*Α! καὶ στὸ μαῦρο Γολγοθᾶ τῶν ἔθνικῶν παθῶν,
θειεῖ "Ἄγγελε τοῦ τραγουδιοῦ, βόηθα ν' ἀνθίσῃ ὁ κρίνος
τῶν Εὐαγγελισμῶν!

2

Κι' ἀπὸ τοὺς ἥρωες τοῦ σπαθιοῦ κι' ἀπὸ τοῦ μαρτυρίου
τοὺς ἥρωες κι' ἀπὸ τὰ στεφάνια ποὺ εἶναι ἀγκαθωτά,
κι' ἀπὸ τὰ δαφνοστέφανα κι' ἀπὸ τοῦ Πολέμου ἀγρίου
τοῦ μακελλάρη ὅσα σφαχτά,

3

κι' ἀπὸ τῶν ἀγώνων τὰ λιοντάρια κι' ἀπὸ τὰ κουφάρια
κι' ἀπὸ τὴ μαύρη ἀπόκρυψη βουλή—ποιοῦ τάχα θεοῦ;—
μέσ' στὰ ξεθεμελιώματα, στοῦ χαλασμοῦ τ' ἀχνάρια
γίνεται ἡ δόξα ἐνδὲ λαοῦ.

4

Πόσο ἀκοιβὰ πληρώνεται τ' ἄνθισμα τῶν πατρίδων,
τοῦ μάη κι' ἀπούλη τῶν ἔθνῶν ὁ ξαναγεννημός!
Προμήνυμά τους κάποτε δὲν εἶναι τάχα ἀκρίδων
ἡμίασμα καὶ δριών ταραμός;

5

'Ελλάδα, ἐσὺ ποὺ ὅλα τὰ λέει τ' ἀθάνατο ὄνομά σου,
πηγή, ἀπὸ σὲ πάντα ἀναβρύζει κι' ὁ ἥρωας κι' ὁ σοφός,
ἀκόμα καὶ στὸ γέρμα σου, στὸ κατρακύλισμά σου,
τῆς ἴστορίας εἶσαι τὸ φῶς!

6

Σ' ἔσε πῶς μὲ τὸ γέλιο της ξάφνου νεράιδα μοῖρα
τὴν ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ Καιροῦ σκισμένη σου ποδιὰ
στὴ γέμισε τριαντάφυλλα, στὴν ἔκαμε πορφύρα,
σ' ἔσε πῶς μήνυσε: «Καρδιά!»

7

Καὶ ἥρθα ξανὰ στὴ χώρα σου νὰ σὲ στυλώσω ποὺ ἦτον
ὅ φρόνος σου, καὶ νὰ σὲ πάω στὴν πλούτισμένη γῆ,
στὸ πάτημα τοῦ Ἀλέξαντρου, στὸ νοῦ τῶν Ἡρακλείτων,
καὶ στῶν Ὁμήρων τὴν κλαγγή.

8

Γῆ, τὰ κρατάει, νοῦ, πάτημα, κλαγγή, θαφτά, στοχάσου
γιὰ σὲ μ' ὅλο τὸ μόλυνσμα τοῦ ἀκάθαρτου Ὅσμανοῦ,
νέα γιὰ νὰ βροῦν πάλι ζωὴ μέσ' στὴ ζεστὴ ἀγκαλιά σου,
στ' ὄνειρο μέσα τ' οὐρανοῦ.

9

Μὰ πῶς τὰ μάγια λύθηκαν!.. Πῶς ἔκαμε ἡ κατάρα
τὴν δψη σου δψη κλαίουσας γυρτῆς πρὸς μνῆμα λιτᾶς!
Καμμιὰ χορδὴ σου ἀς μὴ σοῦ μείνῃ ἀσύντριψτη, κιθάρα
τῆς δάφνης καὶ τῆς λεβεντιᾶς!

10

—Οχι! Μακριὰ κι' ἡ ἀπελπισιά, μακριὰ καὶ ὁργὴ καὶ ὅρηνος!
Στὸ μαῦρο ἀπάνου Γολγοθᾶ τῶν ἐθνικῶν καημῶν,
θεῖε "Αγγελε τοῦ τραγουδισῦ, βόηθα ν' ἀνθίσῃ ὁ κρίνος
τῶν Εὐαγγελισμῶν!

11

—Νεκροί, σπαρμένοι στὶς πεδιάδες καὶ στὰ περιβόλια
καὶ στὰ ἔρμοτόπια καὶ στὰ βράχια τῆς Ἀνατολῆς,
τὰ ποὺ σᾶς δίξανε σπαθιά, ποὺ σᾶς φάγανε βόλια,
βαθιὰ στὰ σπλάχνα τῆς Φυλῆς

12

ἀς δίξιοθοῦν ἄ! νὰ στοιχειώσουν ὑστερα, μυστήρια,
καὶ βούκεντρα πάντα γιὰ νέα ὁργώματα ἀς γενοῦν,
οἷματα, νεῦρα καὶ θυμοὶ καὶ χέρια ἔκδικητήρια.

Πάντα οἱ νεκροὶ ἄς μας κυβερνοῦν!

13

—Κι' ἔσεις, χαρὰ καὶ ἡ φτώχεια σας, τοῦ ὄλβου κι' ἔσεις καμάρια,
ἴκετες τώρα ἀπλώνοντας τὸ δίσκο τοῦ χεριοῦ.
τῆς ἀργατιᾶς, τῆς ἀρχοντιᾶς δαρμένοι, ἀπομεινάρια
τῆς φλόγας καὶ τοῦ μαχαιριοῦ,

14

τὰ κλαῖτε ἐσεῖς τὰ πάντα σας, σπίτια, ἀγαθά, θεῖα δῶρα,
παρατημένα, ἀφανισμένα, πλάσματα, πουλιά,
ὅπου ὥργωνεν δὲ "Ἐρωτας, θερίζει δὲ Χάρος τώρα,
πάει κι" ἡ πατρίδα κι" ἡ φωλιά.

15

Στάχια δπου χρύσωναν τὴ γῆ, μαυρολογῶν κοράκοι.
Τὰ δάκρυα καταπίνοντας, ζητᾶτε, (διμέ ἡ στιγμὴ
ποὺ σᾶς τρυπάει τὰ σωθικὰ σαράκι καὶ φαρμάκι),
γωνιὰ ζητᾶτε καὶ ψωμί.

16

Κι" δ, τι θὰ αἰσθάνεστε πώς εἶναι ἀπάνου ἀπὸ ὅλα τὸ ἄλλα,
καὶ πώς ἀξίζει θησαυρούς, τῆς ἔκληριᾶς παιδιά,
κι" δ, τι ζητᾶτε ἀνείπωτο, τὸ ξέρω· εἶναι μιὰ στάλα
ἀγάπη καὶ καλὴ καρδιά.

17

Καὶ οἱ λυτρωμένοι, ἀλύτρωτοι. Κι" οἱ ἀλύτρωτοι ἐδῶ πέρα
δόστε νὰ ἴδοῦν τοῦ λυτρωμοῦ μιὰ χάρη, δσο φτωχή.
Ἡ Ἑλλάδα μιά, ἀκομμάτιαστη καὶ ἀμέτρητη Μητέρα,
μιὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ ψυχή !

18

Τύραννος ὅταν ἡ ὅλεθρος καίγε στοῦ πιστοῦ τὸ σπίτι
τὸ ἄγια κονίσματα, τοῦ καίει τὸν ἰερὸν ναό,
τοῦ μένει ἡ πίστη σὰν εἰκόνα ἐντός του ἀχειροποίητη
στὸν ἔνα ἀόρατο Θεό.

19

Τέτοια ἡ Πατρίδα. Θεὸς κι" αὐτή. "Απάνου ἀπὸ τὰ σπίτια,
σὲ λογῆς τόπους καὶ δεσμοὺς καὶ πάντα καὶ προτοῦ,
ἀπάνου ἀπὸ τὰ χώματα κι" ἀπὸ τὸ ἀμπελοφύτια,
μιὰ εἰν" ἡ Πατρίδα, καὶ παντοῦ.

20

Μιὰ εἰν" ἡ Πατρίδα τῶν αἰμάτων καὶ δραμάτων, τὸ ἀστρο-
τῆς Ἰστορίας τὸ πολικό, τοῦ τραγουδιοῦ τροφή,
χῶρες, καρδιὲς ἀπὸ παντοῦ, μιὰ ψυχὴ σ' ἔνα κάστρο,
κι" ἡ προσταγή της: «Ἄδερφοι !».

Καὶ τὸ ποὺ δέρνει ἀνάθεμα καὶ ὁ ποὺ δέρνεται θρῆνος
μακριά ! Στὸ μαῦρο Γολγοθᾶ τῶν ἔεθμελιωμῶν,
βόηθα, ἄγγελε τοῦ τραγουδιοῦ, ν' ἀνθίσῃ ὁ ἀσπρος κοίνος:
τῶν Εὐαγγελισμῶν !

3 Νοεμβρίου 1922.

* * * Πατρέδα στοὺς νεκρούς της.

Κωστή Παλαμᾶ.

(Απηγγέλθη κατὰ τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ Ἡρώου
τοῦ Κιλκίς τὴν 22αν Ιουλίου 1928.).

Είμαι ἡ Πατρίδα. Μουσικὴ στὸ διάβα μου τὸν ἀέρα
δένει. Ψιζώνω δπου σταθῷ. Φῶς ὅπου πατῶ σπέρνω,
καὶ μιᾶς ἀλήθειας καὶ μιᾶς χάρης εἰμί ἐγὼ ἡ μητέρα,
καὶ ἥρθα. Τὸν "Υμνο φέρνω.

Τὸν "Υμνο, φωτοστέφανο, σὲ μυστικὰ Θεοφάνεια
χυτὸ ἀπὸ μένα, ἀμάραντο, πιὸ ἀπάνου ἀπ' τὰ στεφάνια
ποὺ φέρνουν γιὰ νὰ στεφανώσουν τὸ μνημόσυνό σας
ἄρχοντες καὶ στρατὸς καὶ λαὸς γονατισμένοι ἐμπρός σας·
τὸν ὑμνο στὴν εἰκόνα σας τεχνίτης ποὺ τὴ λέει
γραφτὴ μὲ τὸ σμιλάρι του στὰ μαρμαρένια φύλλα,
τὸν ὑμνο ποὺ τὸ ἀρμονικό του βούισμα τὸ ἀνταμώνει,
σημαία, μὲ τὴ βουβή σου ἀνατριχίλα·
τὸν ὑμνο τὸν πολύφωνο καὶ σάλπισμα κι' ἀηδόνι,
φέρνω, νὰ πάῃ στὴ δόξα σας βαθιὰ κρυφὰ ὅπου καίει
τοῦ Γένους ἡ καρδιά.

5-

10

15

Καρδιές μου, ἥρωες, μάρτυρες, νεκροί, γενναιοί, ώραιοι.
Μιὰ θεία βουλὴ καὶ ὁ σταυρωμὸς καὶ ὁ λυτρωμός, παιδιά !

Κόδροι, Λεωνίδες, Καραΐσκοι στοὺς καιρούς, ἀκόμα
ὅσοι μὲ τὸ ὄνομα καὶ ζῆτε καὶ φεγγοβολᾶτε,
κι' ἐσεῖς ποὺ σὰ νὰ κρύβεστε καὶ σιωπηλοὶ περνᾶτε,
στρατιῶτες ἄγνωστοι, ἀθλητὲς ἀνώνυμοι, τὸ στόμα,
ποὺ δὲ σᾶς ἀχολόγησε τὸ βροντερὸ τῆς Φήμης
καὶ μένετε ἀλειτούργητοι στὴν ἐκκλησιὰ τῆς Μνήμης,

20

θυσίες μου, διμολογητές ἀπὸ λογγιά, ἀπὸ βόλι,
25 κινούμενοι κινούμενοι κινούμενοι κινούμενοι κινούμενοι

Τέτοια ζωντάνια είχαν καὶ τότε δρίζοντες, γῆ, τόποι,
καὶ ὁ λάκκος καὶ ἡ κορφή.

Πίσω ἀπὸ τὸ μεγαλόκορμο τὸν Ὀρβηλὸν ἢ Ροδόπη
ξεμύτιζε, κρυφή.

30 Ἀστραφτερά, μαυραδερά, θεριεύανε στὰ μάτια
βοσκές, χωριά, νερά,
δουμάνια ἡ λεύκα, ἡ καστανιά, τὰ πεῦκα σὰν τὰ ἔλατα
στυλώνονταν γερά.

‘Ρόδα. Τὰ πάντα πύρωνε τὸ κῦμα τοῦ Ἀλωνάρη,
35 ζῆρα, λίμνες, λαγκαδές,
καὶ τὸ ποτάμι τὸ πλατὺ καὶ τὸ παχὺ χορτάρι
μαζὶ καὶ τὶς καρδιές.

Γαυρίαζε πολεμόχαρα σὲ ἀπάτητα ταμπούρια
μὲ τὸ ἄρματα κινούμενα.
40 Ὁμως ἀπάνου ἀπὸ τὰ πολυβόλα, ἀπὸ τὰ θιούρια,
Φούρια ἡ φωνή μου: «Ἐμπρός!».

Δὲ σᾶς κρατοῦν πλαγιά, κορφή, στενό, πλάτωμα, πόδος,
ἔγινα μέσον στὰ σπλάχνα σας διθέδος δινικηφόρος,
ἔγινα διδόμος πιὸ λαμπρὰ πρὸς τὴν ἀθανασία
45 ποὺ πάει μὲ τὴν θυσία.

Μὲ μιᾶς καὶ σὰ νὰ γύριζαν οἱ μισεμένοι χρόνοι
τοῦ Διάκου καὶ τοῦ Μπότσαρη καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη
ποὺ καὶ λαλοῦσε κινούμενοι κινούμενοι καὶ λουλούδι
μονάκριβο μέσον στὴ σκλαβιὰ τὸ κλέφτικο τραγούδι,
50 μὲ τὴ δροσιὰ τοῦ τραγουδιοῦ στὸ φλογισμένο στόμα,
μὲ τὸ τραγούδι ἐπέφτατε ματώνοντας τὸ χῶμα,
κάτου ἀπὸ τὸ ἄξιο τὸ ἄλογο, στὸ ἀσώπαστο κανόνι,
πεζοὶ καὶ καβαλλάρηδες, τοῦ Μάνη κομμένοι οἱ κλῶνοι.
Βάγια, τρισάγια, Λαζανᾶ, Κιλκίς! Προσκυνητάρια.

55 Τὸ αἷμα, διθάνατος, ἡ νίκη, οἱ πέτρες, τὰ χορτάρια,
σκάλες πρὸς ὑψη ἐπαγγελτὰ μὲ πᾶτες ἡ περηφάνια

ἢ ἀρχαία μὲ παίρνει, μπάζετε στῆς ἴστορίας μας πάλι
τὴ δόξα τὰ Βαλκάνια,
σὰ νά διναν τὰ χέρια λαοὶ μέσ' στὴν ἀνεμοζάλη,
‘Ροδόπη, σὰ νὰ γύρευες—ποιός ξέρει ; —στοῦ πολέμου
τὴ λύσσα, νύφη, τὸ φιλὶ τοῦ Ἐλληνοδόξαστου Αἴμου.
Στοῦ Χάρου τὴν δλυνυχιὰ σᾶς φώτιζα, ἀγιοκέρι,
θυσιαστήρια, Λαχανᾶ, Κιλκίς,
στὴ νύχτα τοῦ δαρμοῦ σᾶς ημουν τῆς αὐγῆς τὸ ἀστέρι.
Γιὰ σᾶς εἰν’ ὁ ὅμνος μου πλατύς.

60

65

Πλατὺς εἰν’ ὁ ὅμνος μου ἀπὸ σᾶς, γιατὶ καὶ τὴν Πατρίδα
τὴν ἕδια ἐμὲ πλατιὰ σ’ ἔσας νὰ καθρεφτίζεται εἴδα
σὲ Θεοφάνεια μυστικὰ μ’ ὅλα της φεγγοβόλα
τὰ ἴστορικά, τὰ Ἰδανικά, τὰ ὁἰζικά της, ὅλα.

Δὲν πάει σ’ ἐμένα τῆς φλογέρας ἡ φωνή, μὰ στάλα·
τὰ μεγαλόφωνα ὅργανα δοξάζουν τὰ μεγάλα.

‘Η Ἀθήνα, ἡ Σπάρτη, ‘Ρούμελη, Μωριᾶ ! Τετραπλὸ φτάνει
καὶ τὸ ὄνομά σας μοναχὰ γιὰ τοῦ ὅμνου τὸ λιβάνι.

Γῆ ἀντρειωμένη, ἀνταριασμένη, γῆ Μακεδονία,
στοῦ Γένους τὰ χρυσόνειρα καὶ τόνος καὶ ἀγωνία.

Γύρω σου, ‘Ελλάδα Ἰδεατή, πόσες μὲ σάρκα ‘Ελλάδες !
Χαῖρε, καὶ τῶν ἀρματολῶν “Ηπειρος καὶ τοῦ Πύρρου,
τῶν Ἀλεξάντρων καὶ ἡ δρμὴ κι’ ὁ ἔξαμετρος τοῦ Ομήρου !
Βογγᾶν τὰ Δωδεκάνησα, ζῆ ἡ Κύπρος, οἱ Κυκλάδες
χορεύουν πάντα δλόγυρα στὴν ἀπολλώνια Δῆλο.

Καὶ ἡ πούλια τῶν ‘Εφτὰ νησιῶν. Καὶ τὰ σμαράγδια, τρία,
Χιό, Λέσβο, Σάμο. ‘Η θάλασσα, θησαυριστής μας, λάμπει,
καὶ ἡ Κοήτη, ήρωισσα, πάντα ἐμπρός ! Τῆς Θεσσαλίας κι’ ὀίχαμποι
πάντα βαστᾶν καὶ τοῦ Ἀχιλλέα καὶ τοῦ Φερραίου τὸ θρύλο.

Τοῦ ‘Υδραίου τὸ χέρι θριαμβικὰ σὲ κυβερνάει, τιμόνι,
τὸ ξέρουν τοῦ ἀλησμόνητου Βοσπόρου τὰ νερά,
γυπάτεος τὸ ἀεροπλάνο, δίζωμα τὸ κανόνι,

κάποιος Κανάρης πλάθεται—ποιός ξέρει—στὰ Ψαρά.

Κι’ ἐσύ, ζωὴ τῆς Ἱωνίας, καὶ μέσ’ στὰ βάσανά σου
σφίγγοντας εὐλαβητικὰ τὸ ἄγια τὰ λείψανά σου,
στὸν κόρφο μου τὸ μητρικὸ ποὺ γύρευες τὸ μνῆμα,
γροικᾶς μιᾶς νεκρανάστασης νὰ σὲ ξυπνάῃ τὸ κῦμα.
Σκέπη μας ἀπ’ τὸ Ταίναρο κι’ ως τὴ Θεσσαλονίκη,

90

- Σοφία, Ἐργάνη. Πρόμαχος, ή ἀσπίδα σου, Ἀθηνᾶ !
95 Πνέε εἰρηνόφοιρη χαρά, τοῦ ματωμοῦ καὶ οἱ λύκοι
οὐδλιάστε, δμοια σᾶς πρέπουνε δοξαστικὰ Ὡσαννά !
Εἴμαι ή Ἑλλάδα, τῶν πατρίδων εἶμ^τ ἔγὼ ή κορώνα,
καὶ τῶν ἀνθρώπων δ βωμὸς καὶ τῶν ἐθνῶν ή Ἐλένη,
καὶ τ' ἀνταμώνω στῶν καιρῶν τὰ δέματα ζωογόνα
100 τὰ τρόπαια τῆς Ἀράχωβας, τὰ Δελφικὰ τεμένη.

- Εἰρήνη ἐσύ, δ πασίχαρη καὶ δ πλουτοδότρα Εἰρήνη,
δ ξάστερος ἐσὺ οὐρανὸς καὶ ή ξεδιψάστρα η κορήνη,
τὸν ὅλβο τὸν καλεῖς ἐσύ, τὴν τύχη ἐσὺ τὴν κάνεις,
καλότυχος θνητὸς ή λαὸς ποὺ θὰ τὸν ξανασάνης.
105 Στὰ πόδια σου ἄνεργη σπαράζει ἀπὸ τὰ καταχθόνια
καὶ ή καταλύτρα τῶν ἐθνῶν ή φάγοσσα ή Δικόνοια.
Ἐνδογημένοι ὅσοι γιὰ σὲ δουλεύουν καὶ «σαρκώσου»
κράζουν μὲ χέρια ἵκετικὰ πρὸς τ' ἄπιαστο ὅνειρό σου !

- Μὰ ἔχεται μέρα, βοὴ ξεσπᾶ: «Χτυπᾶτε, πολεμάχοι!»
110 Ποιός τὴν ἀξία της ή ζωή, ποιός δὲν αἰσθάνεται ὅτι
τὴν ἔχει ἀπὸ τὸ θάνατο ; Κι' ἂν ή Πατρίδα ὑπάρχῃ,
τὴ ζῆς, ἐσύ, Στρατιώτη!

- Γιὰ νὰ τὴ ζήσῃς πολεμᾶς, καίεσαι, νικᾶς, πεθαίνεις,
γιὰ νὰ καρπίσῃ ή χωραφιὰ τὴ σκίζει κι' δ ὁργοτόμος,
115 τέτοιος καὶ πάντα κι' ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς τῆς Οἰκουμένης
γύρω ἀπὸ τὸν Κυρ ήλιο της δ ἄγριος κι' δ ἄγιος νόμος !
Τοῦ νόμου αὐτοῦ μαυρίζει δ ἥσκιος, τ' ἀστρο τῆς ήμέρας,
δράκοντας αἷμα δηγικὸ μυρίζεται τὸ τέρας.
“Ομως ἀπὸ τὰ ὑψη μου κι' ὅποιος τὸν ἀντικρύσῃ,
120 προσκυνητής του θὰ γενῇ, θὰ εἰπῇ : «Πλάστρα ή φωτιά του,
γύφτος, καὶ τὰ σφυροκοπᾶ στὴ φλόγα του ἐδῶ κάτου
φύλλα νέου κόσμου καὶ παλιοῦ σὲ Ἀνατολή, σὲ Δύση».

- “Ιδέες ἀρνῆτρες, τῆς ψυχῆς χαλάστρες, φωτιές, πάγοι
τυφλῆς τρομάρας ή κρεμᾶνε ἀνάερα τὸ σπαθί,
125 ή πολεμᾶνε τὴν ψυχὴν ὁ ἀράξον δπου ἀνθεῖ
τὸ λησμοβότανο, ἵσα ἔκεī ποὺ ζοῦνε οἱ λωτοφάγοι,
Κι' δσα ἀπὸ μὲ παραδοτά, θρεμμένα, εὐλογημένα,

θρησκεία, γῆ, πίστη, Ἰδανικά, θυσίες, ἀγάπες, χρέη,
σὰ βαρετά, σὰν ξεγραφτά, προσβάλλοντ' ἔνα ἔνα.

Σὲ βάθρα, ξόανα βάθραρα, Μεσσίες ὠχροί, ὁρθοί, νέοι. 130

Εἶμαι ἡ Πατρίδα· ἀδάκρυτη καὶ ἀγέλαστη Μητέρα,
συχνὰ ἀπὸ τὸ χρέος ποὺ κυβερνᾷ ἕρος τὰ σωματικά μου,
μοῦ βάζει ἀτσάλι στὴν καρδιὰ καὶ στὴ ματιὰ φοβέρα,
τὸ χρέος μὲ δείχνει καὶ μητριὰ καὶ σκιάχτρο στὰ παιδιά μου.

Καὶ μὴν ξαφνίζεστε ἀν κρατῶ τὴν ἀγριλιὰ στὸ χέρι 135
πλεγμένη σὲ μαχαίρι.

Στὴν ἀγκαλιά μου ταιριαστὲς καὶ οἱ Χάρες καὶ οἱ Γοργόνες,
οἱ Μαραθῶνες—μάθετε—γεννοῦν τοὺς Παρθενῶνες.

—Παιδιά μου, δσοι, προφῆτες μου, στρατιῶτες, ἀρχηγοί,
σὰν τὰ λιοντάρια στήσατε κορμιὰ καὶ σὰν τὰ κάστρα,
καὶ μέσῳ στὴν μακεδονικὴ ματοθρεμμένη γῆ 140
βάλατε τὴν εἰκόνα μου φερτὴ σὰν ἀπὸ τὸ ἄστρα,
στοῦ Λαχανᾶ καὶ στοῦ Κιλκίς τὴν ἐκκλησιὰ τὴν πλάστρα,
πνοές, κι' ἀν πλανᾶστε σ' ἄλλη ζωή, λείψανα κι' ἀν κοιμᾶστε,
σᾶς λειτουργῶ στὴ δόξα μου. Μακαρισμένοι νά 'στε! 145

Οἱ τάφοι.

Γεωργίου Ἀθάνα.

1

Είναι κι' αὐτὸ κατόρθωμα: Ν° ἀνοίξης
μεγάλους τάφους στοὺς ἕρούς σου τόπους
καὶ στὰ σπλάχνα τῆς μάννας γῆς νὰ ὅξεης,
πολλοὺς νὰ ὅξεης, προσφιλεῖς σὸν ἀνθρώπους.

2

Κι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς καστροπολεμίτες
νὰ τοὺς καλοδεχτοῦν ἀναστημένοι
Δομέστικοι καὶ Μάγιστροι κι' Ἀκόίτες
στὸν ἴδιο τὸν βωμὸ θυσιασμένοι.

3

Στῶν τάφων τοῦ Ἐνβανλάρ τὴ μέση ἔχτιστη
μιὰ γαλανόλευκη ἐκκλησούλα, τόση.
Στὸ νοῦ τὴ φέρων πάντα μ' ἄγια πίστη.
Τί κι' ἀν τὴν ἔχῃ δ Τοῦρκος βεβηλώσει;

"Αν φύγαμε ἀπὸ δόλοῦθε ντροπιασμένα
κανεὶς δὲ θὰ μᾶς διώξῃ καὶ ἀπὸ τὰ ἔδάφη,
ποὺ τὰ κρατοῦν γερὰ καὶ τιμημένα,
χωρὶς κανόνια καὶ τουφέκια, οἵ τάφοι.

Δὲ δειλιάζουν, δὲ φεύγουν, δὲν πεθαίνουν.
Τὴ βία πολεμοῦν μὲ τὴ γαλήνη·
αἰῶνες πολεμοῦν, νικοῦν καὶ μένουν,
οἵ τάφοι—καὶ μᾶς κυβερνοῦν ἔκείνοι !

1929.

Ρεμβασμοὶ προσφύγων.

Γεωργίου Αθάνα.

Τὸ φτωχικὸ σπιτάκι μας πρὸς τοῦ βιουνοῦ τὴ δάχη, ἐκεῖ
ποὺ κάθε βράδυ ὁ ἐσπερός τὸ πρῶτο φῶς θ' ἀνάψῃ,
πάντα ἡ ψυχὴ μου κι' ἀπὸ δῶ ποὺ βρίσκομαι τὸ κατοικεῖ·
δὲ θέλω νὰ τὸ γκρέμισαν, μηδὲ νὰ τῷχουν κάψει !

Καλύτερα μιὰ τούρκικη νὰ μπῆκε μέσα φαμελιά
κι' ὅλα νὰ χαίρεται ὅσα ἔμεῖς δὲ θὰ ξαναχαροῦμε.
Κι' ἄκομα πειὸ καλύτερα, τὸ σπίτι, ὁ κῆπος, ἡ μηλιά
νὰ ξεγελιῶνται καὶ νὰ λὲν ποὺ ἔμεῖς τὰ κατοικοῦμε...

Ποτὲ ἄς μὴν ξανακοιμηθῶ κάτω ἀπὸ τὴ στέγη τὴν παλιά,
ποὺ μὲ πρωτόειδε ὡς ὄνειρο κι' ὡς πόθο τοῦ πατέρα
κι' ἄς μὴν ξανακαθίσω πειὰ μὲ τὴ φτωχὴ μου φαμελιά
στὴν ἀναμμένη μας φωτιὰ μιὰ εὐτυχισμένη ἐσπέρα.

Ποτὲ ἄς μὴ ζήσω τώρα πειὰ στὸν τόπο ἔκεινο ποὺ ἀγαπῶ,
στὸ χῶμα ἔκεινο πόζυστα δάκρυα κι' ἰδρωτὸ ἀπάνω.
Μὰ ὅ καὶ νᾶηταν τρόπος κάποτε,—τὸ νοιώθετε κι' ἀν δὲν τὸ πῶ,
στὸν τάφο τοῦ πατέρα μου νὰ πάω καὶ νὰ πεθάνω !

Κρύψε μου τὸ παλιὸ χωρὶ σὲ μαῦρα σύννεφα, οὐρανέ,
μὴ φύγῃς ἀπὸ πάνω του ποτέ, βαρὺ χειμῶνα.

Τοῦ πατρικοῦ μου τοῦ σπιτιοῦ τὴ στέγη χτύπα, κεραυνέ,
καὶ μέσ' στὸ εἰκονοστάσι του κάψε τὴν ἄγια εἰκόνα!

"Ομως ἂν ἔκαποτε, ἄνοιξη, θελήσῃς γιὰ νὰ ξαναπῆς,
στ' ἄγαπημένα χώματα σὰν πρῶτα δλανθισμένη,
φύλαιξε τὰ λουλούδια σου καὶ πουθενὰ μὴν τὰ σκορπῆς
ἄλλοι ἀπ' τὸν τάφο τῆς μικρῆς, ποῦχ' ἀρρεβωνιασμένη !

"Οσο κι' ἂν ἄνοιξα σ' αὐτὴ τὴ γῆ χωράφι καρπερὸ
καὶ δένδρα φύτεψα κι' ἀνθοὺς ἔσπειρα στὸ ἴδιο χῶμα,
ἄκομα ὅσο κι' ἂν ἔχτισα καινούργιο σπίτι τυχερό,
ξένος ἀπὸ μακρὺν ἥρθα ἐδῶ καὶ ξένος μένω ἄκομα !

Μὰ δ Χάρος ἥρθε σύγκαιρα γιὰ νὰ μοῦ ἄνοιξῃ ἄλλη πληγή-
"Εκλεισα τὰ ματάκια σου, σὲ φίλησα ὁ θλιμένος,
είδα ποὺ σ' ἔθαβαν βαθιὰ σ' αὐτή, σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴ γῆ,
καὶ τώρα πειά, Μαννούλα μου, τώρα δὲν εἶμαι ξένος !

1929.

Δ' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΙΑΝ.

Οἱ δύο κόσμοι.

'Αριστομένους Προβελεγγίου.

Αὗτοὶ εἶναι τῆς ζωῆς οἱ δύο φάροι :
οἱ ἔλληνικός, οἱ κόσμος τοῦ ὡραίου,
κι' οἱ κόσμος ποὺ γεννήθηκεν ἀπὸ τὴ γάρη.
τοῦ θείου Ναζωραίου.

"Απ' τὴ διπλή των τὴν πηγή,
ποὺ στὸν αἰῶνα ἀστείρευτη καὶ πλούσια
κυλᾶ τὰ νάματά της τὰ ὑπερούσια,
ποτίζεται, δροσολογᾶται ἡ γῆ.

"Ο πρῶτος εἶναι τὸ ἀφθαρτὸ τῆς τέχνης κάλλος,
κόσμος χαρᾶς, ζωῆς καὶ γαληνῆς σοφίας.

- "Αλλ' εἶναι κόσμος τῆς καρδιᾶς ὁ ἄλλος,
κόσμος ἀγάπης, πάθους καὶ θυσίας.
*Ἐκεῖνος σὲ φωτὸς πλημμύρᾳ κολυμπᾷ.
Αὐτὸς στοῦ μυστηρίου τῇ μαγείᾳ.
- 15 Γλυκοχαράματα θαμπά,
ποὺ ἀγγέλλουντε νέας ζωῆς δημιουργία.
Μὲ τὴν ἀγία τοῦ Χριστοῦ πνοὴ
ἀναβαπτίζετ^τ ἡ ζωή.
- *Ω λόγια, ποὺ σταλάζουντε σὰν ἀρμονία
20 ἀπὸ μιὰν ἀρπαν οὐρανία.
*Ω ποίησις τοῦ Ναζωραίου γλυκυτάτη,
ἀπὸ μιὰ θεία περιπάθεια γεμάτη,
ποὺ συγκινεῖ, μὰ κι^τ ἀνυψώνει,
καὶ κατανύγει, ἔξαϋλώνει.
- 25 *Ω ποίησις, ποὺ γύρω στὴ ζωή του ὑφαίνει
ἄφαντην ἀγιότητα καὶ γοητεία,
κι^τ αὐτή του ἀκόμη τῇ θυσίᾳ
ἀπάνω στὸ Σταυρὸ τὴν δημορφαίνει.
Μὲ τὴν ἀγγελική του τὴν πραότητα
30 ἐδάμασε κι^τ ἐμάλαξε
τυράννων ἀγερώχων βαρβαρότητα
καὶ δύσπιστων πνευμάτων γνώμην ἄλλαξε.
Καὶ μὲ τὴ νοσταλγία τούρανοῦ,
ποὺ ἡ διδαχὴ του μᾶς ἐμπνέει,
35 δοίζοντες ἀνοίχθηκαν ἐμπρός μας νέοι,
νέες ἰδέες μᾶς ἐπλούτισαν τὸ νοῦ.
- *Απ' τὴ ζωή του, ἀπὸ τὰ πάθη του στὴ γῆ
κι^τ ἀπὸ τοῦ Γολγοθᾶ τὸ δρᾶμα,
ἡ τέχνη νέα θαύματα δημιουργεῖ
40 κοντὰ στῆς τέχνης τῆς ἐλληνικῆς τὸ θᾶμα.
- Κι^τ εἴν^τ οἱ δυὸ κόσμοι αὐτοὶ σὰν φάροι ποὺ ἀκοντίζουν
τὰ θεία των φωτοβολήματα.
Αὐτοὶ τῆς ἀνθρωπότητος φωτίζουν
τ^τ ἀβέβαια μέσ^τ στοὺς αἰῶνας βήματα.

1920.

Μὲ τὴς ψυχῆς τὸ φεγγαρέσιο φῶς.

Γεωργίου Ἀθάνα.

I

Τοῦ κάκου ἐδῶ πυκνώνεται τὸ βράδυ!

Γλυκύτατ' ἀποδιώχνει τὸ σκοτάδι

κάποιο χλωμὸ φεγγάρι, μυστικό—

Τοῦ πατρικοῦ σπιτιοῦ τὸ εἰκονοστάσι

στὴν ἄγια κώχη δρόζει καθαγιάσει

τὸ λογισμό μουν ὑψώνει εὐλαβικό.

Ἄγιες μορφές, θαμπὲς ἀπ' τὰ λιβάνια,

καὶ κάτω οἱ θῆκες μὲ παλιὰ στεφάνια

πατέρων καὶ προγόνων, τὰ Ἱερά.—

Τὶς θρῆσκες βλέπω τάχα ἐμπρός μουν νόνες

νὰ στένουν τὶς παλιές, χρυσές εἰκόνες

στὸ εἰκονοστάσι αὐτὸ κάθε φορά.

Μὲ συνταράζει ἀσύχαστη λαχτάρα·

νὰ διώξω θέλω τὴν παλιὰ κατάρα,

νὰ πάρω θέλω μιὰ καινούργια εὐχή.

Τὴν πίστη λαχταρῶ καὶ τὴν ἀγνότη,

κληρονομιὰ πούειχε ἡ μικρή μουν νιότη

χαρῇ στὴν τρυφερή της τὴν ψυχή !

II

Ἀνιστορῶ τὴν πεθαμένη Νόνα

στῆς σάλας καθιστὴ τὴν πολυθρόνα

τὴν Κυριακή, μετὰ τὴν ἐκκλησιά.

Μπροστά της τ' ἀνοιχτὸ Κυριακοδρόμι

καὶ δυὸ ψυχούλες ἀπλαστες ἀκόμη,

λουσμένες στοῦ Βαγγέλιου τὴ δροσιά.

Κι' ἀνιστορῶ τὶς γιορτινὲς λαμπράδες

τοῦ Πάσχα τὶς χαρὲς καὶ τὶς λαμπάδες,

τὴν κοινωνία στὴν Ἀγια Πύλη ἐμπρός...

Τῶν προσευχῶν τὰ λόγια θέλω πάλι

νὰ υμηθῶ, κι' ἀπόψε ἀγάλι-ἀγάλι

νὰ τὰ ψευδίσω ἀγνά, καθὼς μικρός.

Στὸ σκοταδάκι ἔκεινο ἃς ἐπιστρέψω !
Νὰ μάθω δὲ διψῶ, μὰ νὰ πιστέψω.
"Απιστος ψαχουλιάρης δ σοφός—
"Ηλιος τῆς γνώσης ἄλλοτε ἃς μὴ φέξῃ
ἀπάνω ἀπ' τὴν ζωή μου, κι' ὅλη ἃς τρέξῃ
μὲ τῆς ψυχῆς τὸ φεγγαρίσιο φῶς !

III

Τοῦ πατρικοῦ σπιτιοῦ μου δραῖο βράδυ,
πνίγομαι !... Δὲν μὲ πνίγει τὸ σκοτάδι·
τοῦ νοῦ μὲ πνίγουν, φίδια, οἱ ἀστραπές.
Ποιά χάρη θὰ βρεθῇ νὰ μὲ λυτρώσῃ,
τὰ φλογισμένα φίδια νὰ σκοτώσῃ
στὶς δόρες νὰ μ' ἀφήσῃ τὶς θαυμές ; . . .

Τίνος Θεοῦ εὐδοκία σ' ἔχει στείλει,
μαννούλα μου, ν' ἀνάψῃς τὸ καντήλι
τὴν ὕδα ἐτούτη τοῦ ψυχοδαρμοῦ ;
Μόνο στὸ θυμιατήρι, ποὺ γυρίζεις
κι' ὅλο τὸ σπίτι ἀπόψε λιβανίζεις,
λάμπει μιὰ σπίθα ἐλπίδας λυτρώμοῦ !

1929.

• • • • •

Ε'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ.

Νύχτα.

A. Μαβίλη.

1

Τρεμάμεν' ἀστρα εἰς τὰ νερὰ τὰ φέγγη τους πλαγιάζουν,
ποὺ δνείρατα τῆς θάλασσας τῆς κοιμισμένης μοιάζουν.

Οὔτ' ἔνα φύλλο τρέμει
στὸ δάσο καὶ μὲ τὰ πουλιὰ
στῶν δένδρων τὴ μοσχοβοιλὰ
μὲ τές φτερούγες μαζωχτὲς γλυκοκοιμῶντ' οἱ ἀνέμοι.

Ἐκεῖ ποὺ ἡ πλάση φαίνεται πὼς σὰν νεκρὴ σιγάει,
ἐκεῖ ἡ φιλέρημη ψυχὴ τοῦ ποιητῆ γροικάει
αἰθέριαν ἀρμονία.

Ἄκούει τὸ ἀστέρια νὰ λαλοῦν,
τὰ Χερούβειμ νὸς ἀντιλαλοῦν
στὴ γαληνὴ τοῦ Σύμπαντος ἀπέραντη ἐκκλησία.

Ἐκεῖνα τὰ λαλήματα δὲ ποιητὴς ἀκούει,
κι' ἐκεῖ μαθαίνει ἔτσι γλυκὰ τὴ λύρα του νὰ κρούῃ,
καὶ οὐδανικὰ νὰ ψάλλῃ
δνείρατα μαγευτικά,
ἔλπιδ', ἀγάπη, ἴδανικά,
τῆς ὅμορφάδας τὰ καλά, τῆς ἀρετῆς τὰ κάλλη.

1885.

Καρδάκι.

Α. Μαβίλη.

Εἰσαγωγὴ. Τὸ Κ. εἶναι παραλιακὴ τοποθεσία πλησίον εἰς τὴν πόλιν τῆς Κερκύρας. Ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ μία βρύση, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς πιστεύει ὅτι λέγει τὸ ποίημα ἐν τέλει.

Τὸ ἄγνωστα δεποθέμελα τοῦ ἀρχαίου ναοῦ στὸ ἔρμο ἀκροθαλάσσιο πλάι χορταριασμένα κοίτονται. Γελάει γύρους ὅμορφάδα κόσμου πάντα νέου.

Καὶ λέω ποὺ ἀκόμα ἀπ' τὴν κορφὴ τοῦ ὠραίου βουνοῦ στὸ ἄσπρα ντυμένη ὁβιστάει ἡ ἀρχαία ζωή, κι' αὐτοῦ φεγγοβολάει λαμπρὸς ναὸς τεχνίτη Κερκυραίου.

Χρυσόνειρο, σὲ βλέπω γιατὶ μὲν ἔχει μαγέψει τὸ νερὸ στὴν κρύα βρύση, ποὺ μέσαθε ἀπὸ τὸ ἄγιο χῶμα τρέχει.

Ἐτσι κάποιος Θεός θὰ τό χει δρίσει :
Κι' ὅποιος ξένος ἐκεῖ τὸ χεῖλι βρέχει στὰ γονικά του πλιὰ δὲ θὰ γυρίσῃ.

1898.

Στοχασμοί.

(ἀπὸ τὴν συλλογὴν «Φωτερὰ σκοτάδια»)

Γεωργίου Δροσίνη.

1

Τὸ δέντρο ὑψώνεται πανέμορφο
καὶ πρασινίζει κι' εὐωδιάζει·
τὸ ἄνθη, τὰ φύλλα καμαρώνομε,
τὴ δίζα—ποιός τὴ λογαριάζει;

Μὰ ἔκεινη, ταπεινὴ κι' ἀθώρητη,
—Μάννα γεμάτη καλωσύνη—
ἄπὸ τὴ σάρκα, ἀπὸ τὸ αἷμα τῆς
τὴν ὅμορφιὰ τοῦ δέντρου δίνει.

2

Δὲ θέλω τοῦ κισσοῦ τὸ πλάνο ψήλωμα
σὲ ἔνα ἀναστυλόματα δεμένο.
“Ἄς είμαι ἔνα καλάμι, ἔνα χαμόδεντρο.
Μὰ δσο ἀνεβαίνω, μόνος ν' ἀνεβαίνω.”

Δὲ θέλω τοῦ γυαλιοῦ τὸ λαμπροφέγγισμα,
ποὺ δείχνεται ἀστρο μὲ τοῦ ἥλιου τὴ χάρη.
Θέλω νὰ δίνω φῶς ἀπὸ τὴ φλόγα μου,
κι' ἂς είμαι κι' ἔνα ταπεινὸ λυχνάρι.

3

Στὴν ἀπιστία, ποὺ θέλησε ψηλαφητὰ ν' ἀγγίξῃ
στὸ ἀναστημένο σου κορμὶ σημάδι ἀπ' τὸ Σταυρό,
Χριστέ μου, ή θεία σου δύναμη σημάδια είχε νὰ δείξῃ :
τὰ δυὸ καρφιὰ στὰ χέρια, τὴ λόγκη στὸ πλευρό.

Μὰ πόσοι, στὸ μαρτυρικὸ σταυρό τους σταυρωμένοι,
κρύβουν τὸν πόνο μιᾶς πληγῆς βαθειᾶς, παντοτινῆς,
χωρὶς σημάδι φανερὸ τοῦ πόνου ν' ἀπομένῃ !
Πονοῦν —καὶ δὲν πιστεύει τὸν πόνο τους κανείς !

1904.

2. ΣΑΤΙΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

‘Απὸ ἔνα φύλλον τοῦ «Ρωμηοῦ».

Γεωργίου Σουρῆ.

Δέκατον κι' ἔβδομον μετροῦντες χρόνον
στὴν γῆν ἐδρεύομεν τῶν Παρθενώνων.

“Ἐτος χίλια κι' ἐννιακόσια
κι' ἡ φυλή μας πάντα δρῶσα.

Τῶν ὅρων μας μεταβολὴ¹
ἐνδιαφέρουσα πολὺ:

Γράμματα καὶ συνδρομαὶ
ἀπ' εὐθείας πρὸς ἐμέ.
Συνδρομὴ γιὰ κάθε χρόνο
ὅκτῳ φράγκα εἰναι μόνο.
Γιὰ τὰ ξένα ὅμως μέρη
δέκα φράγκα καὶ στὸ χέρι.

Εἰς γνῶσιν φέρομεν παντὸς εὐμούσου τσελεπῆ
ὅτι πωλοῦμεν σώματα «Ρωμηοῦ» ἀνελλιπῆ
πρὸς δύο εἰκοσάφραγκα, κι' ὅποιος ἀπ' ἔξω θέλει
δὲν θὰ πληρώνῃ δι' αὐτὰ ταχυδρομείων τέλη.

Τοῦ Μάη πέμπτη κι' εἰκοστή
θέρος κι' ἀτμόσφαιρα ζεστή.

“Ἐξῆντα τέσσαρα σὺν ἑπτακόσα
κι' εἰς ἵποδρόμια σκόνη λυσσῶσα.

“Ἄγωνες Ἱππικοὶ
ὄντως Ἑλληνικοί.

Περιιλέτος. Εἰς τοὺς μεγάλους Ἱππικούς, καθὼς δὲν ἀμφιβάλλω,
θὰ πῆγες δίχως ἄλλο.

Φασουλῆς. Τὴν Κοινωνίαν, Περιικλῆ, συντρέχοντες τὴν Φίλιππον,
ἐσπεύσαμεν μὲ τοὺς τρανοὺς
πρὸς τοὺς ἀγῶνας τοὺς κλεινούς,
οὐδὲ σπόρτουμαν νὰ τρυφήσωμεν καὶ θέαμα πινακίδυπον.

"Ω, χαῖρε κοράτος ἵππικὸν καὶ πλῆρες εὐνομίας,
φιλίππων στίβος σὲ καλεῖ.

Κι' εἴπα κι' ἔγὼ στὴν Φασουλῆ :

—Δεῦτε κι' ἐμεῖς ἂς σπεύσωμεν εἰς τὰς ἵπποδρομίας !

"Εσὺ νὰ γίνης Ἀμαζών, ὅλη δροσιά καὶ χάρις,
κι' ἔγὼ νὰ γίνω τζόκεϋ καὶ σπόρτσμαν καβαλλάρης.

"Αφήσωμεν πρὸς τὸ παρὸν μεταλλευμάτων ὁύπον
καὶ μὲ φροντίδας ἀληθεῖς καὶ μ' ἔρωτα καὶ κόπον
δεῦτε καλλιεργήσωμεν τὴν γενεὰν τῶν ἵππων
καθὼς καλλιεργήσαμεν κι' ἐκείνην τῶν ἀνθρώπων.

Πρὸς τούτους τώρα στρέψωμεν,
κι' ἵππους ἀγώνων θρέψωμεν,
κι' εἰς μάχας ἔξοδομήσωμεν σφριγῶντες ἐξ ἀνδρείας
μὲ τ' ἄλογα τῆς ἀστραπῆς καὶ τῆς καβαλλαρίας.

"Ιππος, ζῶον ὁμαλέον
καὶ πρὸς ὅλους ἀρεστόν,
δόξα τόσων βασιλέων,
καρμονὴ πολεμιστῶν.

"Ιππος, ζῶον εὐγενές,
ποὺ καὶ κάθε κουνενὲς
ὅταν τὸ καβαλλικεύῃ
τοὺς πεζοὺς τοὺς κοροϊδεύει.

"Ιππος, ὡραῖον ζῶον ποὺ θέλει χαλινάρια,
ἔχον οὐρὰν καὶ χαίτην καὶ τέσσαρα ποδάρια,
ἵππος ποὺ θέλει σταῦλο, σταυλίτη, πάστρα, πλύσιμο,
σανό, κριθάρι, χόρτο, πετάλωμα καὶ ξύσιμο.

"Άλλ' ὅμως τὴν τροφήν του τὴν κλέβουν πότε πό τε
δίποδες πατριῶται,
καὶ μήτε τὸν πόδι δὲν ἥμπορεῖ νὰ σύρῃ,
καὶ τότε τὸν τετράπονν ὁ δίπους τὸν οἰκτίρει.

"Ιππος, ὡραῖον ἄλογον, λαμπρᾶς καταγωγῆς,
φίλος παντὸς ἑλάτου,

μὰ βρίσκει τὸν μπελᾶ του
μὲ τόσους καρδοτσέρηδες καὶ μὲ καρδαγωγεῖς.

"Ιππος, ὥραιον ἀλογον, ποὺ καὶ μὲ τὰ τραμβάν
μαρτυρία τραβάει,
κι' ἄπὸ τὸ πρῶτον μένος του δὲν μένει τὸ μισό του,
κι' ὡς Ἀχαμνόων γίνεται τοῦ πάλαι Δὸν Κισώτου.

"Ιππος, μετέχων ἀληθῶς τιμῶν καὶ μεγαλείων,
Ξάνθος, Βουκέφαλος σκιρτῶν, καὶ Δόρκων Ἡρακλείου,
ἀκαμαντόπους, λυγερός, ἀντάξιος Πινδάρου,
Ἴππος καρδότσας, ἀραμπᾶ καὶ βιζαβὶ καὶ κάρδου.

"Ιππος, ποὺ μὲ τὸ κάλλος του σὲ κάνει νὰ χαζεύῃς,
Ἴππος πολέμων ἔξαλλος μὲ πόδι σὰν φτερό,
Ἴππος τῶν ζφων καύχημα, ποὺ κάποτε τὸν ζέβεις
καὶ στὸ μαγκανοπήγαδο γιὰ νὰ τραυῷ νερό.

"Ιππος εἰρήνης ἥρεμος ποὺ κάποτε κλωτσᾶ,
καὶ τὰ λαμπρά σου μούτσουνα τὰ κάνει σὰν πατσᾶ,
Ἴππος δπὸν κι' οἱ σήμερον τὸν ψάλλουν τρουβαδοῦροι
ἐκ τούτου γίνεται θαρρῶ καὶ τὸ μισὸ γαϊδούρι
ποὺ λέγεται κι' ήμίονος καὶ στὴν ἀπλῆ μουλάρι,
λακτίζει δὲ ἀκράτητος ὅταν θυμὸς τὸν πάρη.

"Αμέσως φέρτε τὸ γαϊδαρό μου
γιὰ νὰ τὸν μάθω σ' ἄγωνας δρόμου,
καὶ νὰ πηδήσῃ κι' ἐκεῖνος φράκτας,
τάφρους, χειμάρρους καὶ καταρράκτας.

Τέτοια φωνάζω στὴν Φασουλῆ μου,
κι' ἀμέσως βλέπω μὲς στὴν αὐλῆ μου
λαμπρό, περήφανο, καὶ δίχως σέλλα
γαϊδούρι ἔέστρωτο, τὸ λένε Τρέλλα.

Κτυπᾷ τὸ πόδι του, σκάβει τὸ χῶμα,
μασσᾶ τὸ σίδερο, πόχει στὸ στόμα,
κι' ἀχνίζουν κόκκινα σὰν ματωμένα
καπούλια διάφανα καὶ φαγωμένα.

Τρῶν ἀλογόμυιγες τὰ πισινά του
γιὰ νὰ πληθύνωνται τὰ βάσανά του,
δλόρθ^ο ἥ χαίτη του, τὰ δυὸ ταῦτιά,
καὶ τὰ ὁυνθούνια του φλόγα, φωτιά.

Ἄγωνας ἄκουσε, γέρας θὰ πάρῃ,
καὶ τὴν οὐράρια του παίζει μὲ χάρη,
πότε στὰ σκέλια του τὴ μισοκούφτει....
κρῖμα ποὺ πήγαινε στὸν Ποδονίφτη.

Κάτι φερμάρισε κι^ο ἐμπρὸς πετιέται,
παίρνει κατήφορο ποὺ δὲν κρατιέται,
λάμπουν τὰ πέταλα κι^ο ἀρχίζει γκάρισμα....
Τὸ καβαλλίσαμε νὰ πᾶμε χάρισμα.

Κι^ο ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Λονσάν, ἥγουν στὸν Ποδονίφτη
κι^ο ἀρχίσε κόσμος νὰ γελᾷ.

Κι^ο εἴδαμε μούτσουνα πολλά,
ποὺ νόμιζες πὼς τάξισαν μὲ κᾶποι τυροτρίφτη.

Τί θέαμα, ποὺ σ^ο ἔκανε νὰ θέλησ νὰ δαγκώνης
ἐνόμιζες ἡφαίστειον πὼς ἔξερράγη σκόνης
κι^ο ἀνέκραξα περίτομος μετὰ τῆς γυναικός μου :
«Τῆς Μαρτινίκας ἔκρηξις, συντέλεια τοῦ κόσμου»...

Σκόνη λευκὴ καὶ κόκκινη, χρωμάτων διαφόρων,
ἀπέκρυψε τὸν οὐρανὸν καὶ τοῦ Λονσάν τὸν χῶρον,
καὶ μὲ στροφάς καὶ μ^ο ἐλιγμοὺς πολλοὺς καὶ διαφόρους
τῶν νέων καβαλλάρηδων ἐστούμπωνε τοὺς πόρους.

Βλέπω μπρός μου καὶ τὴν Στέλλα καὶ τὸν Μπόμπη τοῦ Μελᾶ,
βλέπω κι^ο ἄλλα.... Πῶς τὰ λένε δὲ θυμοῦμαι καὶ καλά.

Βλέπω τεύχεϋ στολές,
ἄσπρες, μαῦρες, παρδαλές
τοὺς καράδες, τοὺς ψαρῆδες,
τὶς φοράδες, τοὺς ντορῆδες.

Τὸν "Απόλλων" ἀντικρύζω καὶ τὸν Ζέφυρον παρέκει,
βλέπω καὶ τὸν Μπιρμπιλάκο, κι^ο δ Κισμὲτ δλόρθος στέκει,

δόλα πρώτης ἀλογάκια κι' ἀπὸ δάσα, διαλεκτά,
ξένα, ντόπια καὶ μεικτά.

Τοῦ Λονσάν κανεὶς δὲν βλέπει
τὴν σκονίστραν τὴν ὑπάτην,
ἴππος ἵππον ἀνατρέπει
κι' ἀναβάτης ἀναβάτην.

Ποῖος κόσμος, ποία σκόνη,
ποὺ φωνάζεις ώχονούς !
καὶ θαρρεῖς πὼς ἔξισώνει
τοὺς ἀσήμους καὶ τρανούς.

Κουκουλώνουν ἄσπρα νέφη
καὶ τοὺς πρώτους τῆς Αὐλῆς
στέμμα σκόνης περιστέφει
Διαδόχους, Βασιλεῖς.

Τὸν περὶ τῶν ὅλων κῦβον
δίπτουν εἰς τοὺς μαχητὰς
φεύγουν ἄλογα τὸν στίβον
κι' ἔξιομοῦν στοὺς θεατάς.

Στὰ χωράφια πανοικεὶ¹
τρέχουν Ἄμαζόνες τόσαι !
Πανικὸς κι' ἐδῶ κι' ἐκεῖ,
καὶ πατεῖς με καὶ πατῶ σε.

"Εφριξαν φιλίππων πλήθη
κι' ἄφθονος ἕδρως ἔχύθη
ἐκ σκονοστεφῶν μετώπων
ἴππων, τζόκεϋ κι' ἀνθρώπων.

Σπόρτσμαν κι' ἵπποι σφριγγῆλοὶ
ἔπεσαν ἀσπαίροντες
νέοι πήγανε πολλοὶ
κι' ἥρθαν ἀσπροὶ γέροντες...

"Ετοι μᾶς τρόμαξε ποὺ λές ἵππων κι' ἴππεων βρόντος,
καὶ κραταιὸς ἐμάχετο πρὸς Κάπιτσινην Τσόντος,

πρὸς τούτους δ' ὁ Βερύκιος, ὃ δὲ Γεννηματᾶς
τὸ τί θὰ πῇ βερύκοκο δείχνει στοὺς μαχητάς.
Μὰ κι' ἄλλοι διεκρίθησαν τῆς ἵππικῆς χορείας,
ἐνίκησε κι' ὁ Μπαρτουλιᾶς ὁ τῆς καβαλλαρίας.

*

Εῦθὺς τὸν Πήγαιο φέρτε, κι' ἡ σκόνη
γίνεται πέλαγος καὶ μᾶς πλακώνει.
Νοιώθω τὸ χνότο της φωτιὰ ζεστό,
ἔλα, κὺρο Μέντιε, καὶ δὲν βαστῶ.

Πώ ! πώ ! Θεούλη μου ! σκότος, βροντή,
ἀνεμοστρόβιλος, θεοποντή !
Νάτην ! ὑψώνεται, μᾶς κουκουλώνει,
δουθούνια, στόματα, τὸ πᾶν βουλλώνει.

Αὐτὴ κανένα δὲν διακρίνει
καὶ στοὺς πολέμους καὶ στὴν εἰρήνη,
αὐτὴ τὸν ἵππους καὶ τὸν ἀνθρώπους
λευκοὺς τὸν βγάζει κι' ἀσπροποσώπους.

Τέτοια φωνάζω, καὶ προτοῦ νὰ παύσουν τὸν ἄγωνα,
πῆρα τὴ Φασουλίνα μου, τὴν πρώτην Ἀμαζόνα,
καὶ πλῆθος διετρέξαμεν λευγῶν τε καὶ σταδίων
καὶ δρόμους ἐπηδήσαμεν πολλοὺς μετ' ἐμποδίων,
καὶ πρὸς ἄπ' ὅλους φθάσαμε, πρῶτοι τὴν νίκην φέροντες,
πρῶτοι τὸν ποδονίφτειον κονιορτὸν ἔξαίροντες.

Χάσαμε καὶ τὸ γάϊδαρο κι' ἥρθαμ' ἔδῶ πεζοί.
Κρῖμα ποὺ δὲν ἐπήραμε καὶ τὰ παιδιὰ μαζί !

Περικλέτος Πήγα κι' ἔγώ, βρὲ Φασουλῆ, στοὺς στίβους τῶν φιλίππων
κι' ἐγύρισα ποδαρηδὸν μετὰ τῶν ἐπιλοίπων.

Ἐτρεχαν κουτσοὶ στραβοὶ
σοῦστες, κάρρα, βιζαβί.

Πήγανε στὸν Ποδονίφτη.
καὶ γυρίσανε σὰ γύφτοι.

Φάγανε καὶ κοντακίδια μὲ φρουρῶν ὑποκοπάνους
κι' ἥλθαν κοψιμεσιασμένοι στὰς κλεινὰς ιστεφάνους.

Ποιός δὲν ἥλθε σκονοχάφτης,
φίλιππέ μου Φασουλῆ;
Πάντες ἔφαγον ἐκ ταύτης,
ποιὸς ὀλίγο, ποιὸς πολύ...

Καὶ καμπόσες ποικιλίες
μὲν ἄλλους λόγους ἀγγελίες.

"Αν ταπεινοῦ χρηματισμοῦ μᾶς διατρέχουν χρόνοι,
μὴ λυπηθῆτε χρήματα γιὰ τὸν Κολοκοτρώνη.
Μέσος στὰς ιστεφάνους μας ἀς βροῦ κι' αὐτὸς κονάκι,
κι' ἀς στήσωμεν περίλαμπρον τὸν μέγαν Τουρκοφάγον...
Τὰς προσφοράς σας στέλλετε στὸν κύριον Μανιάκη,
τὸν ἀντεισαγγελεύοντα στὸν Ἀρειον τὸν Πάγον.

'Ο ποιητὴς Δροσίνης, τὴν ποίησιν ἀφήνων,
ἔβγαλε τὰς «Μελίσσας» του πρὸς τέρψιν τῶν κηφήνων.
κι' ἐκεῖναι μετὰ βόμβου περιβομβοῦν εὐήχουν
δοξάζουσαι κι' ὑμνοῦσαι τὴν μέλισσαν τοῦ στίχου.

Εἰς τοῦ Φωτίου τρέξετε τοῦ τραπεζομεσίτη
καὶ μέσος σαῦτες τὶς ὕδρες
πάροτε λαχειοφόρες,
καὶ γιὰ τὸ κέρδος σίγουροι γυρίσετε στὸ σπίτι.
Μέγας αὐτὸς ὁ Φώτιος κι' ἡ τύχη του χρυσῆ,
ἀπὸ τοὺς δέκ' ἀγοραστὰς κερδίζουν οἱ μισοί.
Θὰ γίνῃ νέα κλήρωσις καὶ πάλιν προσεχῶς,
κι' ἀς σπεύσῃ κάθε πλούσιος κι' ἀπένταρος πτωχός.
καὶ φαντασθῆτε τί χαρὰ καὶ τί ζωὴ καὶ κόττα,
τὰ νούμερά σας, βρὲ παιδιά, νὰ βγοῦνε πρῶτα - πρῶτα.

Εἰς τὸ κουρεῖον τὸ γνωστὸν τοῦ Γιάννη τοῦ Μπεράτη,
ἐκεῖ στῆς Νίκης τὴν ὁδόν, σταμάτησε, διαβάτη.
Μονάχα τέσσερις δραχμὲς τὸν μῆνα σὰν πληρώνης,
ξουρίζεσαι, κουρεύεσαι, καὶ κατακαμαρώνεις,

Τὸ γραφεῖον τοῦ Ῥωμηοῦ μας, παραπίπτα πατριώτου,
ἀριθμὸς τριαντατρία, εἰς τὸν δρόμον τοῦ Διδότου.

3. ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

Ἐλευθεριά.

Λ. Μαβίλη.

Ἐλευθεριά, γιὰ σένα ζῶ, γιὰ σὲ μόνο παλεύω,
κι' ἄν εἰς τὸν κόσμον δὲ σὲ βρῶ, ἀλλοῦ θὰ σὲ γυρεύω.

1879.

Τέλος.

Διονυσίου Σολωμοῦ.

Σὲ βλέπω πάντα ποὺ κυλᾶς·
γιὰ πές μου, ψίχαλο, ποῦ πᾶς;
Ποῦ πᾶς, δυπρόδει κι' ὅπίσω;
—Τὸν κόσμο νὰ φωτίσω.

1859.

Εἶς τὸ θάνατο τῆς Αἰγαίειας 'Ροδόσταυρο.

Διονυσίου Σολωμοῦ.

Στὴ θύρᾳ τὴν διλόχρυση τῆς Παντοδυναμίας
πνεύματα μύρια παλαιά, πνεύματα μύρια νέα
σ' ἀκαρτεροῦν γιὰ νὰ σοῦ ποῦν πώς ἀργησες νὰ φτάσῃς.

1859.

Στὸν Ημέλο Μελᾶ.

Κωστῆ Παλαμᾶ.

Σὲ κλαίει λαός. Πάντα χλωρὸ νὰ σειέται τὸ χορτάρι,
στὸν τόπο ποὺ σὲ πλάγιασε τὸ βόλι, ὃ παλικάρι!
Πανάλαφρος δὲ ὑπνος σου. Τοῦ Ἀπρίλη τὰ πουλιά
σὰν τοῦ σπιτιοῦ σου νὰ τάκους λογάκια καὶ φιλιά,
καὶ νὰ σοῦ φτάνουν τοῦ χειμῶνα οἱ καταρράχτες
σὰν τουφεκιοῦ ἀστραπόβροντα καὶ σὰν πολέμου κράχτες.
Πλατειὰ τοῦ ὀνείρου μας ἡ γῆ καὶ ἀπόμακρη. Καὶ γέρνεις
ἐκεῖ καὶ σβεῖς γοργά...
Ίερὴ στιγμή. Σὰν πιὸ πλατειὰ τὴ δείχνεις, καὶ τὴ φέρνεις
σὰν πιὸ κοντά.

1904.

Γ' ΕΠΙΚΟΛΥΤΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Αποσπάσματα ἀπὸ τὴν «Εῦμορφη Βοσκοπούλα».

Ἄγνωστου ποιητοῦ.

Εἰσαγωγή. Τὸ ἐκ 498 στίχων ποίημα τοῦτο ἔξεδόθη πρώτην φορὰν εἰς τὴν Βενετίαν τὸ 1627 μὲ τὸν τίτλον :

Ἡ Βοσκοπούλα ἡ Ἔμορφη οὗτος ὀνομασμένη,
εἰς τύπον καὶ εἰς φανέρωσιν τώρα νεωστὶ βγαλμένη.
Μὲ ἔξοδες τοῦ εὐγενικοῦ Νικολοῦ τοῦ ἐκ Κρήτης
Δριμυτινὸς τὸ πίκλην του δὲ Ἀποκορωνίτης.
Κοντὰ εἰς τὸν φιλέλληνα Ἀντώνη τὸν Πινέλη,
συνθεμένη ὅμορφα μὲ μετρημένα μέλη.
Ἄρχεται δὲ ως ἔξῆς :

Εἰσὲ μεγάλην ἔξοριά, σοῦ ἔνα λαγκάδι,
μιὰ ταχυνὴν ἐπῆγα τὸ κοπάδι,
σὲ δένδρη, σὲ λειβάδια, σὲ ποτάμια,
σὲ δροσερὰ καὶ τρυφερὰ καλάμια.

Μέσα στὰ δένδρη κεῖνα τὸ ἀνθισμένα,
ποὺ βόσκαν τὰ λαφάκια τὰ καημένα, 5
στὴν γῆν τὴ δροσερήν, στὰ χορταράκια,
ποὺ γλυκοκελαδοῦσαν τὰ πουλάκια,
πανώρια λυγερή, πανώρια κόρη
ώσαν καλὴ καρδιά, καὶ ώραιά στὰ θώρη,
ἔβλεπε κάποια πρόβατα δικά της,
καὶ ἔλαμπε σὰν τὸν ἥλιο ἡ εύμορφιά της.
Ξανθά σαν τὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς της,
καμάρι καὶ στολὴ ἥτον τὸ κορμί της.
Κινή η φορεσιὰ ποὺ φόρειν, ἥτον ἄσπρη, 10
καὶ ἔλαμπε σὰν τὸν οὐρανὸν μὲ τὸ ἄστρη.....

Ο νεαρὸς βοσκὸς διηγεῖται κατόπιν ὅτι, μόλις εἶδε τὴν ώραίαν κόρην, ἡγάπησεν αὐτὴν περιπαθῶς. Τὴν ἐπλησίασε, τῆς ὥμελησε, ἐγγωρίσθησαν, καὶ εἶδεν ὅτι καὶ ἡ κόρη ἦσθάνθη διαφέρον διὸ αὐτόν. Ἡ βοσκοπούλα εἶχε γηραιὸν πατέρα, δὲ δόπιος ἔλειπε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καὶ μὲ τὸν δόπιον κατοικοῦσε εἰς ἔνα ἔκει πλησίον εὑρισκόμενον σπήλαιον. Ἀπὸ τότε οἱ δύο νέοι ὥδηγοῦσαν κάθε ἡμέραν τὰ κοπάδια των εἰς τὸ μέρος ἅπου κατὰ πρώτον

συνηγντήθησαν, ἐπεργοῦσαν τὰς ὥρας των μαζί, καὶ ἔτρωγαν ἐνίστε μαζὶ; εἰς τὸ σπῆλαιον. Ὁ ἀγάπη των ἐμεγάλων καὶ μίαν γῆμέραν ἡρραβώνισθησαν: δι νέος ἔκοψε ἀπὸ δάφνην μικρὸν οὐλάδον, κατεσκεύασε δαχτυλίδι, τὸ δόποιον ἔδωκεν εἰς τὴν κόρην, ἔλαθε δὲ ἀπὸ αὐτὴν ἄλλο παρόμιον. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον δὲ βοσκός ἔπειτε γὰρ φύγη, διὰ νὰ ὁδηγήσῃ τὸ κοπάδι του εἰς ἄλλο μέρος. Ἀπεχωρίσθησαν μὲ δάκρυα, ὑποσχέσεις, καὶ δρκους. Ο μηνστήρ ωραίσθη δι τι μετὰ ἔνα ἀκριβῶς μῆνα θὰ ἐπέστρεψεν. Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲ μῆν ἐπέρασε καὶ δὲν νέος δὲν ἐγύρισε. Βχρεῖα διθένεια τὸν εἶχε ρίψει στὸ κρεβᾶτι. Μόλις μετὰ δύο μῆνας κατώρθωσε γὰρ σηκωθῆ, καὶ ἀμέσως, κλονούμενος ἀκόμη καὶ στηριζόμενος εἰς τὸ ραθδὶ του, διευθύνεται πρὸς τὸ μέρος ὅπου ἔμενεν ἢ ἀγαπητή του. Ἀλλὰ μαῦρα προαισθήματα κατέχουν τὴν ψυχήν του, Καὶ πράγματι. Φτάνω, ἔξακολουθεῖ,

Φτάνω, θωρῷ τὸ σπῆλιο ἀραχνιασμένο,
μὲ βιοῦρκα, μὲ πηλὰ ναμουρδωμένο.

340 Ἀλλοιᾶς λογῆς μὲ δέχτη τὸ καημένο.
παρὰ ποὺ μ' εἴχε πρῶτα μαθημένο.

Σ' ἐνὸς βουνοῦ κορφή, σ' ἔνα χαράκι,
ξανοίγω καὶ θωρῷ ἔνα γεροντάκι,
κι' ἔβλεπε κάποια πρόβατα δὲ καημένος,
ἀδύναμος καὶ μαυροφορεμένος.

345 Σφυροῖς καὶ φωνάζω, χαιρετῶ τον,
καὶ γιὰ τὴν βοσκοπούλαν ἔρωτῶ τον.
Μὲ φόβον καὶ μὲ τρόμον τοῦ ξηγούμουν,
καὶ τὰ δὲν ἥθελα ἀκούειν, ἔφουκρούμουν.
Γροικῶ τὸν γέρον μπρός, κι' ἀναστενάζει,
350 τὸ διζικὸ τῆς μοίρας του ἀτιμάζει,
καὶ κλαίοντας μοῦ λέγει: «Ἡ πεθυμιά σου,
ἀπόθανε, δὲν εἰν πλέα κοντά σου.

Δι' αὐτήνη ποὺ διωτᾶς, ἥτον παιδί μου,
θάρρος μου τοῦ φτωχοῦ, καὶ ἀπαντοχῆ μου.

355 Μὰ δὲ Χάρος τὴν ἐπῆρεν ἀπὸ μπρός μου,
καὶ θάμπωσε τὰ μάτια καὶ τὸ φῶς μου.
Καλόκαρδη ἥτον πάντα, καὶ χαρά μου,
ἀνάπταψη πολλὴ στὰ γερατιά μου.
Μὰ δὲ λογισμὸς διοῦχε πᾶσα βράδυ,

360 παράκαιρα τὴν ἔβαλε στὸν Ἄδη,

- ‘Ολμερνίς κι’ δόλονυχτὶς νὰ κλαίγη,
χίλια κακὰ τῆς μοίρας της νὰ λέγῃ.
Σὰν τὸ κερὶ ἀνάλει ὅνταν ἀφτει,
ῶς τε ποὺ διάβη εἰς τὴν γῆν, καὶ θάφτη.
Ποτὲ τὴν νύκτα δὲν ἐθώρειεν ὑπνο, 365
οὐδὲ ἔτρωγε τὸ γιόμα, οὐδὲ τὸ δεῖπνο·
ἔδιωχνεν ἀπ’ ὁμπρός της τὸ κοπάδι,
ποὺ τόχε συντροφιὰ κι’ ἥσαν ὁμάδι.
Πολλὲς φορὲς στὸν ὑπνο τζη ἔξυπνάτο,
μοναχὴ της ἐμίλειε, καὶ διηγᾶτο. 370
Κι’ ὥρα στὴ μιὰ μεριά, καὶ ἄλλη νὰ πιάσῃ,
ἔνα καλὸ βοσκό, ποῦχε στὰ δάση.
‘Ἐξύπνουν τήγε τότε, καὶ ἔλεγά της,
εἴντα πολλὰ βαρειὰ τὰ ὅνειρά της,
κι’ εἴντανε τὰ διηγᾶται καὶ τὰ λέγει. 375
Καὶ πάραυτας ἀρχίνιζε νὰ κλαίγη :
«Κύρη, μεγάλο ἀδικο μοῦ κάνεις,
νὰ μὲ ἔυπνᾶς, καὶ νὰ μ’ ἀναθιβάνῃς.
Στὴ χαρὰν δποὺ βλέπω στὸνειρόν μου,
τὸν πολυαγαπημένον τὸν βοσκόν μου». 380
Τὰ νιάμερά της ἦταν ὀψές, γυιέ μου....
Τὴν ὥρα ποὺ ἔεψύχα ἐμύλησέ μου.
Παραγγελιὰ μ’ ἀφῆκε : «Πὰ στὰ δάση,
ἔνας καλὸς βοσκὸς θέλει περάσει.
Μελαχρινός, λυγνὸς καὶ γελασιάρης, 385
νέος καὶ μαυρομάτης, διωματάρης.
Καὶ θέλει σὲ ρωτήσει, δγιὰ νὰ μάθῃ
γιὰ κείνη ποὺ ἀπέθανε καὶ χάθη.
Καὶ νὰ τοῦ πῆς πὼς εἰν’ ἀποθαμένη,
μὰ δὲν τοῦ λησμονᾶ ποτὲ ἡ καημένη. 390
Καὶ ἀς τὴν λυπηθῆ καὶ ἀς τὴν κλάψη,
τὰ ὁσῦχα του γιὰ λόγου της νὰ βάψῃ.
Τὴν ἀφορμήν του πέ, πὼς τὴν ἔχάσε,
ώσαν εἰδεν ἥμέρες καὶ περάσε.
Ζιμιὸ ἀλησμόνησέ την τὴν καημένη,
γιὰ κεῖνο ἐθανατώθη πικραμμένη». 395
Καὶ ἀπὸ τὰ σουσούμια ἐκεῖνος εἰσαι,
καὶ κλαίγει σε ἡ καρδιά μου, καὶ πονεῖ σε.

Γιατί ήθελα παιδιά μου νὰ σᾶς κάμω,
400 κι' είχαμε μιλημένα γιὰ τὸν γάμο.

Καὶ κλαίγει σε ἥ καρδιά μου, καὶ θρηνᾶται....

Ἄκολουθοῦν ἀλλοι: 74 στίχοι, εἰς τὸν δποίους διοσκόρος θρηνεῖ τὴν μοιράν του, πρωκκλεῖ γὰ μεταβοῦν εἰς τὸν τάφον τῆς ἀγαπητῆς του, καὶ ἔκει ὅρκίζεται ὅτι δὲν θὰ παρηγορήθῃ ποτὲ διὰ τὴν σκληρὰν ἀπώλειαν. Ἐν τέλει δὲ τοῦ ποιήματος ὑπάρχουν καὶ μερικοὶ ἀλλοι στίχοι, δλίγον ἀτεχνοὶ ὅμως καὶ ἀμετροι, οἱ ἔξης:

Καὶ ὡς ἐδῶ τελεώνει ἥ βισκοπούλα,

Ίστορία της, καμώματά της οὖλα.

Καὶ ἀν εὐρεθοῦν ἄλλες πολλὲς γραμμένες,
ἄς ξεύρῃ κάθε εἰς πώς εἴν' σφαλμένες.

Μόνον αὐτὴ πώς εἴναι ἥ καλλιωτέρα,
ἀπ' ὅσες κι' ἀν βρεθοῦν τὴν σήμερον ἡμέρα,
ἔτει ἀπὸ μὲ τὸν Ἀποκορωνίτην,
Νικόλαον Δριμυτινὸν ἀπὸ τὴν Κρήτην.
Διαλεγμένη μὲ περίσσον κόπον,
καὶ τυπωμένη εἰς Βενετιάς τὸν τόπον.

Εἰς τὸν χίλιους ἔξακόσιους κι' εἰκοστῇ ἑβδόμῃ
τὸ τέλος ἔλαβεν ἥ ἐδική μου γνώμη.

Ἄν διαβάζοντας τινὰς δὲν ἤθελε παινέσει,
τοῦτο μόνον δέομαι τὸ νὰ μὲ συγχωρέσῃ.

Ἄπὸ τὸν τίτλον καὶ ἀπὸ τὸν στίχους αὐτοὺς συνάγεται ὅτι τὸ ποίημα εἶχε συνταχθῆ παλαιότερον τοῦ 1627 ὑπὸ ἀγγώτου ποιητοῦ, δστις, ἐμπνευσθεὶς ἐκ πραγματικοῦ γεγονότος καὶ ἔχων ὅπ' ὅψιν του παρόμοια λογοτεχνήματα ἀρχαῖα ἥ καὶ ιταλικά (δ ἐνδεκασύλλαβος στίχος εἶναι ιταλικῆς προελεύσεως), συγέθεσε τοῦτο. Ἡ «Βισκοπούλα» ἐκυκλοφόρει ἥδη, φαίνεται, ἐν χειρογράφοις εἰς διαφόρους παραλλαγάς, ἐξ αὐτῶν δὲ δ N. Δριμυτινὸς ἔξέλεξε τὴν καλυτέραν, διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῆς δποίας καὶ κατέβαλε τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην. Μετὰ τὴν πρώτην ταύτην ἐν Βενετίᾳ ἔκδοσιν τοῦ 1627, τὸ ποίημα ἀνετυπώθη πολλάκις, εἶχε δὲ καταστῇ δημοτικώτερον, κατὰ τὸν χρόνον τῆς δουλείας καὶ κατόπιν, εἰς πολλὰ μέρη τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

1627.

•Ο Οὐκεανός.

Ἀνδρέου Κάλβου.

1

Τῇ τῶν θεῶν φροντίδα,
Ἐλλὰς ἥρωών μητέρα,
φίλη, γλυκεῖα πατρίδα μου,
νύκτα δουλείας σ' ἐσκέπασε,
νύκτα αἰώνων.

2

Οὕτω εἰς τὸ χάος ἀμέτρητον
τῶν οὐρανίων ἐρήμων
νυκτερινὸς ἔξαπλωσεν
ἔρεβος τὰ πλατέα
πένθιμα ἐμβόλια.

3

Καὶ εἰς τὴν σκοτιὰν βαθεῖαν,
εἰς τὸ ἀπέραντον διάστημα,
τὰ φῶτα σιγαλέα
κινῶνται τῶν ἀστέρων
λελυπημένα.

4

Ἐχάθηκαν οἱ πόλεις,
ἐχάθηκαν τὰ δάση,
καὶ ἡ θάλασσα κοιμᾶται
καὶ τὰ βουνά· καὶ ὁ θόρυβος
παύει τῶν ζώντων.

5

Εἰς τὰ φρικτὰ βασίλεια
δομοιάζει τοῦ θανάτου
ἡ φύσις ὅλη· ἐκεῖθεν
ἥκος ποτὲ δὲν ἐρχεται
ὅμνων ἡ θρήνων.

*Αλεξ. Γ. Σαρῆ - Νεοελλ. Ἀναγγώσματα Τ' γυμνασίου

6

Ἄλλὰ τῶν μακαρίων
σταύρων ἵδοὺ τὰ ἥψα
κάγκελλα οἵ Ὡραι ἀνοίγουσιν,
ἵδοὺ τὰ ἀκάμαντα ἀλογα
τοῦ Ἡλίου ἐκβαίνουν.

7

Χρυσᾶ, φλογώδη, καίουσι
τοὺς δρόμους τοῦ ἀέρος
τὰ ἀμιλλητήρια πέταλα·
τοὺς οὐρανοὺς φωτίζουσι
λάμπουσαι οἵ χαῖται.

8

Τώρα ἐξανοίγει τῷ ἄνθη
εἰς τὸν δροσώδη κόλπον
τῆς γῆς ἡ Αὔγη· καὶ φαίνονται
τώρα τῶν φιλοπόνων
ἀνδρῶν τὰ ἔργα.

9

Τὰ μυρισμένα χείλη
τῆς ἡμέρας φιλοῦσι
τὸ ἀναπαυμένον μέτωπον
τῆς οἰκουμένης· φεύγουσιν
ὄνειρα, σκότος,

10

ὕπνος, σιγή· καὶ πάλιν
τὰ χωράφια, τὴν θάλασσαν,
τὸν ἀέρα γεμίζουσι
καὶ τὰς πόλεις μὲ κρότον,
ποίμνια καὶ λύραι.

16

11

Εἰς τοῦ σπηλαίου τὸ στόμα
ἴδοὺ προβαίνει ὁ μέγας
λέων, τὸν φοβερὸν
λαιμὸν τετριχωμένον
βρέμων τινάζει.

12

*Οἱ ἀετὸς ἀφήνει
τοὺς κρημνοὺς ὑψηλούς·
κτυπάουσιν οἱ πτέρυγες
τὰ νέφη, καὶ τὸν Ὀλυμπὸν
ἡ κλαγγὴ σχίζει.

13

*Ἐθλιψε τὴν Ἐλλάδα
νύκτα πολλῶν αἰώνων,
νύκτα μακρᾶς δουλείας,
αἰσχύνη ἀνδρῶν, ἡ θέλημα
τῶν ἀθανάτων.

14

*Ἡ χώρα τότε ἐφαίνετο
ναὸς ἥρειπωμένος,
ὅπου οἱ ψαλμοὶ σιγάουσι
καὶ τοῦ κισσοῦ τὰ ἀτρέμητα
φύλλα κοιμῶνται.

15

*Ωσὰν ἐπὶ τὴν ἀπειρον
θάλασσαν τῶν ὄντων,
δλίγαι, ἀπηλπισμέναι
ψυχαὶ νεκρῶν διαβαίνουσι
μὲ δίχως βίαν,

16

οὕτως ἀπὸ τοῦ Ἀθωνος
τὰ δένδρα, ἔως τοὺς βράχους
τῆς Κυθήρας, κυλίουσα
τὴν ἄμμαξαν βραδεῖαν,
οὐρανοδρόμον,

17

ἡ τρίμορφος Ἐκάτη
ἐθεώρει τὰ πλοῖα,
εἰς τοῦ Αἰγαίου τοὺς κόλπους:
λάμνοντα ἀδόξως, φεύγοντα
διασκορπισμένα.

18

Σὺ τότε, ὦ λαμπροτάτη
κόρη Διός, τοῦ κόσμου
μόνη παρηγορία,
τὴν γῆν μου σὺ ἐνθυμήθηκες·
ὅ Ἐλευθερία.

19

*Ηλθ' ἡ θεά· κατέβη
εἰς τὰ παραθαλάσσια
κλειτὰ τῆς Χίου· τὰς κεῖρας·
ἄπλωσε ὅρθή, καὶ κλαίουσα·
λέγει τοιάδε :

20

«—Ωκεανέ, πατέρα
τῶν χορῶν ἀθανάτων,
ἀκουσον τὴν φωνήν μου,
καὶ τῆς ψυχῆς μου τέλεσον
τὸν μέγαν πόθον.

21

Ἐνδοξὸν θρόνον εἶχον
εἰς τὴν Ἑλλάδα τύραννοι
πρὸ πολλοῦ τὸν κρατοῦσι·
σῆμερον σὺ βοήθησον,
δός μου τὸν θρόνον.

22

Οταν τὸν ἀνοίτους
φεύγω θνητούς, μὲ δέχονται
οἱ πατρικαὶ σου ἀγκάλαι·
ἡ ἐλπίς μου εἰς τὴν ἀγάπην σου
στηρίζεται ὅλη».

23

Εἶπε· κι' εὐθὺς ἐπάνω
εἰς τὰς δοὺς ἔχυθη
τοῦ Ὡκεανοῦ, φωτίζουσα
τὰ νῶτα ὑγρὰ καὶ θεῖα,
πρόφαντος λάμψις.

24

Ἄστροπτουσι τὰ κύματα
ῶς οἱ οὐρανοί, καὶ ἀνέφελος,
ἔάστερος φέγγει δὲ ἥλιος
καὶ τὰ πολλὰ νησία
δείχνει τοῦ Αἰγαίου.

25

Πρόσεχε τώρα· ὡς ἄνεμος
σφοδρὸς μέσα εἰς τὰ δάση,
δὲ ἀλαλαγμὸς σηκώνεται·
ἄκουε τῶν πλεόντων
τὸ ξῖφι μάλα.

26

Σχισμένη ὑπὸ μυρίας
πρώθας ἀφοίζει ἡ θάλασσα·
τὰ πτερωμένα ἀδράχτια
ἐλεύθερα ἔξαπλώνονται
εἰς τὸν ἀέρα.

27

Ἐπὶ τὴν λίμνην οὔτως
αὐγερινὰ πειάσουσι
τὰ πλήθη τῶν μελίσσων
ὅταν γλυκὺ τοῦ ἔαρος
φυσάῃ τὸ πνεῦμα.

28

Ἐπὶ τὴν ἄμμον οὔτω
περιπατοῦν οἱ λέοντες
ζητοῦντες τὰ κοπάδια,
τὴν θέρμην τῶν ὀνύχων
ἔὰν αἰσθανθῶσιν.

29

Οὔτως ἔὰν τὴν δύναμιν
ἀκούσουν τῶν πτερύγων
οἱ ἀετοί, τὸ κτύπημα
τῶν βροντῶν ὑπερήφανοι
καταφρονοῦσι.

30

Πεφιλημένα θρέμματα
Ωκεανοῦ, γενναῖα
καὶ τῆς Ἑλλάδος γνήσια
τέκνα, καὶ πρωτοστάται
ἐλευθερίας.

Χαίρετε σεῖς καυχήματα
τῶν θαυμασίων (Σπετζίας,
"Υδρας, Ψαρρῶν), σκοπέλων,
ὅπου ποτὲ δὲν ἄραξε
φόβος κινδύνου.

Κατευοδοῖτε! — Ὁρμήσατε
τὰ συναγμένα πλοῖα,
ῳ ἀνδρεῖοι σκορπίσατε
τὸν στόλον, κατακαύσατε
στόλον βαρβάρων.

Τὰ δειλὰ τῶν ἔχθρῶν σας
πλήθη καταφορήσατε·
τὴν κόμην πάντα ὁ θρίαμβος
στέφει τῶν ὑπὲρ πάτρης
κινδυνευεύντων.

"Ω ἐπουράνιος χεῖρα!
Σὲ βλέπω κυβερνοῦσαν
τὰ τρομερὰ πηδάλια,
καὶ τῶν ἡρώων οἵ πρῶραι
ἴδοὺ πετάουν.

"Ιδοὺ κροτοῦν, συντρίβουσι
τοὺς πύργους θαλασσίους
ἔχθρῶν ἀπείρων· σκάφη,
ναύτας, ἴστια, κατάρτια
ἡ φλόγα τρώγει.

Καὶ καταπίνει ἡ θάλασσα
τὰ λείψανα· τὴν νίκην
ὕψωσ', ὡς λύρα· ἢν ἥρωες
δοξάζωνται, τὸ θεῖον
φιλεῖ τοὺς ὅμνους.

"Οθωμανὲ ὑπερήφανε,
ποῦ εἰσαι; νέον στόλον
φέρε, ὡς μωρέ, καὶ σύναξε·
νέαν δάφνην οἵ "Ελληνες
θέλουν ἀρπάξειν.

1824.

Τὸ Φάσιλα.

"Ανδρέου Κάλβου.

Τὸ πνεῦμά μου σκοτίζεται·
ἥ γῆ ὑπὸ τὰ ποδάρια μου
γέρνει· ἀθελήτως τρέχω
ἄστὰν ἀπὸ μίαν ὁάχην
βουνοῦ εἰς λαγκάδι.

Μὲ σέρνει ἡ τύχη. "Ω, πόση
νύκτα ἐμαζώχθη αὐτοῦθε
καὶ φόβος, ὃπου πέφτοντας
ἐμβαίνω· σπήλαιον εἶναι
ἡ χάσμα τοῦ ἕδου;

3

"Ελύθησαν οἱ ἄνεμοι·
σφοδροί, σφοδροὶ ἔδω μέσα
ὅς φουσκωμένα χύνονται
ποτάμια ἀπὸ πολλὰ
χειμέρια νέφη.

4

"Σ τὸν θόρυβον σηκώνονται
φωναὶ συχναὶ καὶ ἀσήμαντοι,
ὅς μακρὰν εἰς τὴν θάλασσαν
στεναγμοὶ πνιγομένων
μυρίων ἀνθρώπων.

5

Βλέπω, βαθιά, μίαν σπίθα·
πλησιάζει· μεγαλώνεται·
ὅσαν κύκλος ἀμέτρητος,
ὅς πέλαγος φλογῶδες
ἔμπρός μου ἀπλώθη.

6

"Ἐλεεινὰ ναυάγια
πλέουσιν αὐτοῦ· μεγάλον
κορμὶ νεοσπαραγμένον
περνάει, καὶ ὃς σῶμα φαίνεται
μίας βασιλίσσης.

7

"Ω 'Ελλάς!... Ιδοὺ χιλιάδες
παιδιῶν ἔτι εἰς τὰ σπάργανα
περνάουν, κι' εἰς κάθε στῆθος
ἔνα μαχαίρι στέκεται
καταχωσμένον.

8

Κοράσια, ίδού, μητέρες
περνάουν. "Ελαμπον πρῶτα
τὰ πλήθη αὐτῶν ὅσὰν ἀστρα'
ἔχαιροντο, καὶ τὸ ἄρπαξε
θανάσιμη ὕρα...

9

Νά, καὶ οἱ σωροὶ περνάουσι
τῶν μαχίμων ἀνθρώπων,
ἔνδοξοι ναῦται, ἀείμνηστοι,
ἀνδρεῖοι στρατιῶται
κι' ἥμερος ὄχλος.

10

Ματαίως τὸ ἀκονισμένον
ἐγύμνωσαν σπαθί τους·
δάφνας ματαίως ἐμάζωξαν
πᾶσαν ἐλπίδα ὁ ἄνεμος
ἔξαφνα ἐπῆρε.

11

"Ἐρημη τώρα ἡ θάλασσα
εἶναι· καὶ ίδοὺ μακρόθεν,
ὅς νέφη εἰς τὸν δρίζοντα
ἔσπερινόν, ἔανοίγω
γῆν καὶ νησία.

12

"Ἐγκρημνισμέναι πόλεις
φαίνονται αὐτοῦ, καὶ λείψανα
πύργων, ναῶν, χωρίων·
ἄροτρα, βάρκες καὶ ἄρματα
ἡμελημένα.

13

Ζῶντα δὲν βλέπω· οὐδὲ ἄφησε
κάνν ἔνα ἡ σκληρὰ τύχη
ἔπάνω εἰς τέτοιον θέατρον,
τὸ ἔθνους νὰ κλαίῃ τὴν ἄωρον
τρισάθλιον μοῖραν.

14

Μεγάλη, τρομερή,
μὲ τὰ πτερὰ ἀπλωμένα,
καθὼς ἀετὸς ἀκίνητος,
κρέμεται στὸν ἀέρα
ψηλὰ ἡ Διχόνοια.

15

«Ἐγώ», φωνάζει, «ἐγὼ
ἀπὸ τὸν κόσμον ἔσβησα
ἔνα λαόν· καὶ ταύτην
τὴν γῆν ἔξολοθρεύσασα
τώρα ἕορτάζω».

16

Οὕτως εἶποῦσα ἡ δύσφημος,
χύνει ἀπὸ δύο ποτήρια
αἷμα, καὶ πορφυρίζονται
πάντες οἱ οὐράνιοι κάμποι,
ἡ γῆ καὶ οἱ νῆσοι.

17

Ἐλύθη, ἐλύθη ὡς ὅνειρον
τὸ φάσμα. Καθαρώτατος
δὲ ἔρας καταβαίνει
καὶ δροσίζει τὰ χείλη μου
καὶ τὴν ψυχήν μου.

18

Ὦ Ελλάς! ὦ πατρίς μου!
ἔλπιδων γλυκυτάτων
μήτηρ! σὲ βλέπω ἀκόμα
ζῶσαν καὶ μαχομένην
καὶ ἀναλαμβάνω.

19

Φύγε, φύγε τὸν κίνδυνον,
διὰ τὸν Σταυρὸν ποὺ πλύνεις
μὲ τὸ αἷμά σου· διὰ τὸ ὄνομα
τῆς Ἱερᾶς τῶν τέκνων σου
Ἐλευθερίας.

20

Ἐως σήμερον σὲ ὠφέλησαν
τοῦ νοὸς ἡ θεόπνευστος
φλόγα, καὶ τὰ μεγάλα,
ἀνέλπιστα, ἀναρίθμητα
ἔργα, καὶ ἡ δύναμις.

21

Ἄλλος ἔφθασεν ἡ ἡμέρα
κινδύνου· ἡ δοξασμένη
δάφνη τῆς κεφαλῆς σου
τρέμει· κι ὁ ἔχθρος προσέκει
νὰ τὴν ἀρπάξῃ.

22

Μάθε· δι εἰς τὸν χοροὺς
τῶν πολέμων, ὡς ἔσωσεν
ἡ ἀνδρεία τὸν στρατιώτην,
οὗτος εἰς αὐτοὺς ἡ δύνοντα
σώνει τὰ ἔθνη.

1826.

“Ιππος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν.

Διονυσίου Σολωμοῦ.

1

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερήν·
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὅψη
κοὺ μὲ βίᾳ μετράει τὴν γῆν.

2

Ἄπ’ τὸ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων, τὰ ἵερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά!

3

Ἐκεῖ μέσα ἐκατοικοῦσες
πικραμμένη, ἐντροπαλή·
κι ἔνα στόμα ἀκαρτεροῦσες
«ἄλα πάλι», νὰ σοῦ εἰπῃ.

4

Ἄργειε νᾶλθῃ ἐκείνη ἡ μέρα
καὶ ἥταν δλα σιωπηλά·
γιατὶ τάσκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

5

Δυστυχής! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε, νὰ λέσ
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγώντας τα νὰ κλαῖς.

6

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἔνα ἐκτύπας τάλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά,

7

κι ἔλεες: «πότε, ἄ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τς ἐρμίες;»
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
ἀκλάψες, ἀλυσες, φωνές!

8

Τότε ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μέσος στὰ κλάματα θολό,
καὶ εἰς τὸ δοῦχό σου ἔσταξε αἷμα,
πλῆθος αἷμα ἑλληνικό.

9

Μὲ τὰ δοῦχα αἵματωμένα
Ἐέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφὰ
νὰ γυρεύῃς εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια, δυνατά.

10

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἐξανάλθες μοναχή·
δὲν εἰν' εὔκολες οἱ θύρες,
ἔαν δὲν κρεία τὲς κουρταλῆ.

11

“Ἀλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια
ἄλλῳ ἀνάσαση καμμιά·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια,
καὶ σὲ γέλασε φοικτά.

12

“Ἀλλοι, ωιμέ! στὴ συφορά σου
δοὺν ἔχαίροντο πολύ,
«σύρε ναῦρης τὰ παιδιά σου,
σύρε», ἔλέγαν οἱ σκληροί.

13

Φεύγει ὁ πίσω τὸ ποδάρι,
καὶ δλογλήγορο πατεῖ
ἡ τὴν πέτρα, ἢ τὸ χορτάρι
ποὺ τὴ δόξα σοῦ ἐνθυμεῖ.

14

Ταπεινότατη σοῦ γέρνει
ἡ τρισάθλια κεφαλή·
σὰν φτωχοῦ ποὺ θυροδέρνει,
κι εἶναι βάρος του ἡ ζωή.

15

Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ δόμη,
ποὺ ἀκατάπαυστα γυρεύει
ἢ τὴ νίκη, ἢ τὴ θανή.

16

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἵερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε! ὡ, χαῖρε, Ἐλευθεριά!

17

Μόλις είλε τὴν δόμη σου
δι οὐρανός, ποὺ γιὰ τὸ ἔχθροὺς
εἰς τὴν γῆ τὴν μητρική σου
ἔτρεφ^θ ἀνθια καὶ καρπούς,

18

ἐγαλήνευσε· καὶ ἔχύθη
καταχθόνια μία βοή,
καὶ τοῦ Ῥήγα σου ἀπεκρίθη
πολεμόχραχτη ἡ φωνή (1).

19

Ολοι οἱ τόποι σου σὸν ἔκραξαν,
χαιρετῶντάς σε θερμά,
καὶ τὰ στόματα ἐφωνάξαν
ὅσα αἰσθάνετο ἡ καρδιά.

20

Ἐφωνάξαν ὡς τὸ ἀστέρια
τοῦ Ἰονίου καὶ τὰ νησιά,
καὶ ἐσηκώσαντα τὰ χέρια
γιὰ νὰ δείξουνε χαρά,

21

Μ^ορον πού ναι ἀλυσωμένο
τὸ καθένα τεχνικά,
καὶ εἰς τὸ μέτωπο γραμμένο
ἔχει: Ψεύτρα Ἐλευθεριά.

22

Γκαρδιακὰ χαροποιήθη
καὶ τοῦ Βάσιγκτων ἢ γῆ,
καὶ τὰ σίδερα ἐνθυμήθη
ποὺ τὴν ἔδεναν κι^ο αὐτή.

23

Ἄπ' τὸν Πύργο του φωνάζει...
σὰ νὰ λέῃ σὲ χαιρετῶ,
καὶ τὴν χήτη του τινάζει
τὸ Λιοντάρι τὸ Ἰσπανό.

24

Ἐλαφιάσθη τῆς Ἀγγλίας
τὸ θηρίο, καὶ σέρνει εὐθὺς
κατὰ τὸ ἄκρα τῆς Ρουσίας
τὰ μουγκοίσματα τις δργῆς.

25

Εἰς τὸ κίνημά του δείχνει
πῶς τὰ μέλη εἴν^θ δυνατά·
καὶ τὸν Αἰγαίου τὸ κῦμα δίχνει
μία σπιθόβιλη ματιά.

26

Σὲ ξανοίγει ἀπὸ τὰ νέφη
καὶ τὸ μάτι τοῦ Ἀετοῦ,
ποὺ φτερά καὶ νύχια θρέψει
μὲ τὰ σπλάχνα τοῦ Ἰταλοῦ.

27

Καὶ τὸς ἐσὲ καταγυρμένος,
γιατὶ πάντα σὲ μισεῖ!
ἔκρωζ^θ, ἔκρωζε δι σκασμένος,
νὰ σὲ βλάψῃ, ἀν ἥμποοζ.

28

Ἄλλο ἐσὺ δὲν συλλογείεσαι
πάρεξ ποὺ θὰ πρωτοπῆς·
δὲν μιλεῖς, καὶ δὲν κουνιέσαι·
στὲς βρισιές διποὺ ἀγροικᾶς.

(1) "Ιδε εἰς τὸ Β' Παράρτημα τοῦ βιβλίου τὰς σημειώσεις τοῦ ποιητοῦ.

29

Σὰν τὸν βράχο ὅποὺ ἀφήνει
κάθε ἀκάθαρτο νερό
εἰς τὰ πόδια του νὰ χύνῃ
εὐκολόσβηστον ἀφρό,

30

ὅποὺ ἀφήνει ἀνεμοζάλη,
καὶ χαλάζι, καὶ βροκή,
νὰ τοῦ δέρνουν τὴν μεγάλη,
τὴν αἰώνιαν κορυφή.

31

Δυστυχιά του, ὡ, δυστυχιά του,
ὅποιανοῦ θέλει βρεθῆ
στὸ μαχαίρι σου ἀποκάτου,
καὶ ἐς ἐκεῖνο ἀντισταθῆ.

32

Τὸ θηρίο πὲ ἀνανογιέται,
πῶς τοῦ λείπουν τὰ μικρά,
περιορίζεται, πετιέται,
αἷμα ἀνθρώπινο διψά.

33

Τρέχει, τρέχει δλα τὰ δάση,
τὰ λαγκάδια, τὰ βουνά,
καὶ ὅπου φθάσῃ, ὅπου περάσῃ,
φρίκη, θάνατος, ἔρμια.

34

Ἐρμιά, θάνατος, καὶ φρίκη,
ὅπου ἐπέρασες κι ἐσύ·
Ξίφος ἔξω ἀπὸ τὴν θήκη,
πλέον ἀνδρείαν σοῦ προξενεῖ.

35

Ἔδού ἐμπρός σου δ τοῖχος στέκει
τῆς ἀθλίας Τοιπολιτσᾶς·
τώρα τρόμου ἀστροπελέκι
νὰ τῆς δέξῃς πιθυμῆς.

36

Μεγαλόψυχο τὸ μάτι
δείχνει πάντα δπῶς νικεῖ,
καὶ ἀς εἰν^τ ἄρματα γεμάτη,
καὶ πολέμια χλαδοή.

37

Σοῦ προβαίνουνε καὶ τρίζουν
γιὰ νὰ ἰδῆς πῶς εἰν^τ πολλά.
Δὲν ἀκοῦς ποὺ φοβερίζουν
ἄνδρες μύριοι καὶ παιδιά ; (2)

38

Δυστυχιά του, Λίγα μάτια, λίγα στόματα
διὰ σᾶς μείνουνε ἀνοιχτά,
γιὰ νὰ κλαύσετε τὰ σώματα,
ποὺ θὰ ναῦρη ἥ συμφορά.

39

Κατεβαίνουνε, καὶ ἀνάφτει
τοῦ πολέμου ἀναλαμπή·
τὸ τουφέκι ἀνάβει, ἀστράφτει,
λάμπει, κόφτει τὸ σπαθί.

40

Γιατί ἥ μάχη ἐστάθη ὀλίγη ;
Λίγα τὰ αἷματα γιατί ;
Τὸν ἐχθρὸν θωρῷ νὰ φύγῃ
καὶ στὸ κάστρο ν^τ ἀνεβῆ (3).

41

Μέτρα... εἰν^τ ἄπειροι οἱ φευγάτοι
ὅποὺ φεύγοντας δειλιοῦν·
τὰ λαβώματα στὴν πλάτη
δέχοντ^τ, ὥστε ν^τ ἀνεβοῦν.

42

Ἐκεῖ μέσα ἀκαρτερεῖτε
τὴν ἀφεύγατη φθορά.
Νά, σᾶς φθάνει ἀποκριθῆτε
στῆς νυκτὸς τὴ σκοτεινιά (4).

43

"Αποκρίνονται, καὶ ἡ μάχη
ἔτσι ὀρχίζει, δόπον μακριὰ
ἀπὸ ὁράη ἐκεῖ σὲ ὁράη
ἀντιβούιζε φοβερά.

44

"Ακούω κούφια τὰ τουφέκια
ἀκούω σμήξιμο σπαθιῶν·
ἀκούω ξύλα, ἀκούω πελέκια,
ἀκούω τρίξιμο δοντιῶν.

45

"Α! Τί νύχτα ἦταν ἐκείνη,
ποὺ τὴν τρέμει δ λογισμός;
"Άλλος ὕπνος δὲν ἐγίνη
πάρεξ θάνατου πικρός.

46

Τῆς σκηνῆς ἡ ὥρα, δ τόπος,
οἵ κραυγές, ἡ ταραχή,
δ σκληρόψυχος δ τρόπος
τοῦ πολέμου, καὶ οἵ καπνοί,

47

καὶ οἵ βροντές, καὶ τὸ σκοτάδι,
δόπον ἀντίσκοφτε ἡ φωτιά,
ἐπαράσταιναν τὸν Ἀδη
ποὺ ἀκαρτέρει τὰ σκυλιά.

48

Τ' ἀκαρτέρειε-Ἐφαίνοντο ἥσκιοι
ἀναρίθμητοι, γυμνοί,
κόρες, γέροντες, νεανίσκοι,
βρέφη ἀκόμη εἰς τὸ βυζί.

49

"Ολη μαύρη μυρμηγκιάζει
μαύρη ἡ ἔντάφια συντροφιά,
σὰν τὸ ὅοῦχο δόπον σκεπάζει
τὰ κρεββάτια τὰ στερνά.

50

Τόσοι, τόσοι ἀνταμωμένοι
ἐπετιοῦντο ἀπὸ τὴν γῆ,
ὅσοι εἰν' ἄδικα σφαγμένοι
ἀπὸ τούρκικην ὁργήν.

51

Τόσα πέφτουνε τὰ θερι·
σμένα ἀστάχια εἰς τοὺς ἀγρούς
σκεδὸν ὅλα ἐκειὰ τὰ μέρη
ἐσκεπάζοντο ἀπὸ αὐτούς.

52

Θαυμοφέγγει κανέν^ο ἀστρο,
καὶ ἀναδεύοντο μαζὶ^ο
ἀναβαίνοντας τὸ κάστρο
μὲν νεκρώσιμη σιωπή.

53

"Ετσι χάμου εἰς τὴν πεδιάδα,
μέσ^ο στὸ δάσος τὸ πυκνὸ
ὅταν στέλνῃ μίαν ἀχνάδα
μισοφέγγαρο χλωμό,

54

ἔτιν οἱ ἄνεμοι μέσ^ο στ^ο ἀδεια
τὰ κλαδιὰ μουγκοφυσοῦν,
σειοῦνται, σειοῦνται τὰ μαυράδια
δόπον οἱ κλῶνοι ἀντικτυποῦν.

55

Μὲ τὰ μάτια τους γυρεύουν
ὅπου εἰν^ο αἷματα πηχτά·
καὶ μέσ^ο στὰ αἷματα χορεύουν
μὲ βρυχίσματα βραχνά,

56

καὶ χορεύοντας μανίζουν
εἰς τοὺς Ἐλληνας κοντά,
καὶ τὰ στήθια τοὺς ἐγγίζουν
μὲ τὰ χέρια τὰ ψυχρά.

57

Ἐκειὸ τὸ ἔγγισμα πηγαίνει
βαθιὰ μέσος στὰ σωθικά,
δύνει δλη ἥ λύπη βγαίνει
καὶ ἄκρα αἰσθάνονται ἀσπλαχνιά.

58

Τότε αὐξαίνει τοῦ πολέμου
ὅ χρόδος τρομακτικά·
σὰν τὸ σκόρπισμα τοῦ ἀνέμου
στοῦ πελάου τὴ μοναξιά.

59

Κτυποῦν δλοι ἀπάνου κάτου·
κάθε κτύπημα ποὺ ἐβγῆ
εἶναι κτύπημα θανάτου,
χωρὶς νὰ δευτερωθῇ.

60

Κάθε σῶμα ἰδρώνει, δέει.
Λὲς καὶ ἐκεῖθεν ἥ ψυχή,
ἀπὸ τὸ μῆσος ποὺ τὴν καίει,
πολεμάει νὰ πεταχθῇ.

61

Τῆς καρδίας κτυπιὲς βροντᾶνε
μέσος στὰ στήθη τους ἀργά,
καὶ τὰ χέρια ὅποὺ χουμᾶνε
περισσότερο εἰν γοργά.

62

Οὐρανὸς γι' αὐτοὺς δὲν εἶναι,
οὐδὲ πέλαγο, οὐδὲ γῆ.

Γι' αὐτοὺς δλους, τὸ πᾶν εἶναι
μαζωμένο ἀντάμα ἐκεῖ.

63

Τόση ἥ μάνιτα καὶ ἥ ζάλη,
ποὺ στοχάζεσαι μὴ πὼς
ἀπὸ μία μεριὰ καὶ ἀπὸ ἄλλη
δὲν μείνῃ ἔνας ζωντανός.

64

Κοίτα χέρια ἀπελπισμένα
πῶς θερίζουνε ζωές!
Χάμου πέφτουνε κομμένα
χέρια, πόδια, κεφαλές,

65

καὶ παλλάσκες, καὶ σπαθία,
μὲ δλοσκόρπιστα μυαλά,
καὶ μὲ δλόσχιστα κρανία,
σωθικὰ λαχταριστά.

66

ἀπελπ. Προσοχὴ καμιαὶ δὲν κάνει,
κανείς, δχι, εἰς τὴ σφαγή.
Πᾶνε πάντα ἐμπρόσι! Ὁ, φθάνει,
φθάνει· ἔως πότε οἱ σκοτωμοί;

67

Ποῖος ἀφήνει ἐκεῖ τὸν τόπο,
πάρεξ ὅταν ξαπλωθῇ;
Δὲν αἰσθάνονται τὸν κόπο,
καὶ λὲς κι' εἶναι εἰς τὴν ἀρχή.

68

Ωλιγόστευαν οἱ σκύλοι
καὶ «Ἄλλᾶ» ἐφώναζαν, «Ἄλλᾶ»·
καὶ τῶν Χριστιανῶν τὰ χεῖλη
«φωτιά» ἐφώναζαν, «φωτιά».

69

Λεονταρόψυχα ἐκτυπιοῦντο,
πάντα ἐφώναζαν «φωτιά»·
καὶ οἱ μιαροὶ κατασκορπιοῦντο,
πάντα σκούζοντας «Ἄλλᾶ».

70

Παντοῦ φόβος, καὶ τρομάρα,
καὶ φωνές, καὶ στεναγμοί·
παντοῦ κλάψα, παντοῦ ἀντάρα,
καὶ παντοῦ ξεψυχισμοί.

71

*Ηταν τόσοι ! Πλέον τὸ βόλι
εἰς τὸ αὐτιὰ δὲν τοὺς λαλεῖ·
ὅλοι χάμιου ἔκοιτοντ̄ ὅλοι
εἰς τὴν τέταρτην αὐγή.

72

Σὰν ποτάμι τὸ αἷμα ἐγίνη
καὶ κυλάει στὴ λαγκαδιά·
καὶ τὸ ἀθῶ χόρτο πίνει
αἷμα, ἀντὶς γιὰ τὴ δροσιά.

73

Τῆς αὐγῆς δροσᾶτο ἀέρι,
δὲν φυσᾶς τώρα εἶσὺν πλιὸ
στῶν ψευδόπιστων τὰ ἀστέρι (5).
Φύσα, φύσα εἰς τὸ Σταυρό.

74

*Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων, τὰ ἴερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαιρε ! ὦ, χαιρε, Ἐλευθεριά.

75

Τῆς Κορίνθου ἵδον καὶ οἱ κάμποι.
Δὲν λάμπῃ ἥλιος μοναχὰ
εἰς τοὺς πλάτανους, δὲν λάμπει
εἰς τὸ ἀμπέλια, εἰς τὰ νερά.

76

εἰς τὸν ἥσυχον αἰθέρα
τώρα ἀθῆσα δὲν ἀντηχεῖ
τὰ λαλήματα ἡ φλογέρα,
τὰ βελάσματα τὸ ἀρνί.

77

Τρέχουν ἄρματα χιλιάδες,
σὰν τὸ κῦμα εἰς τὸ γιαλό·
ἄλλοι οἱ ἀνδρεῖοι παλικαράδες
δὲν ψηφοῦν τὸν ἀριθμό.

78

*Ω τραχόσιοι ! σηκωθῆτε
καὶ ξανάλθετε 'ς ἐμᾶς·
τὰ παιδιά σας θέλ' ίδητε
πόσο μοιάζουνε μὲ σᾶς.

79

"Ολοι ἐκεῖνοι τὰ φοβοῦνται,
καὶ μὲ πάτημα τυφλὸ
εἰς τὴν Κόρινθο ἀποκλειοῦνται,
κινοῦσι χάρονται ἀπὸ ἑδῶ.

80

Στέλνει ὁ ἄγγελος τοῦ ὀλέθρου
Πεῖνα καὶ Θανατικό,
ποὺ μὲ σχῆμα ἐνὸς σκελέθρου
περπατοῦν ἀντάμα οἱ δυό.

81

Καὶ πεσμένα εἰς τὰ χορτάρια
ἀπεθαίγανε παντοῦ
τὰ θλιμμένα ἀπομεινάρια
τῆς φυγῆς καὶ τοῦ χαμοῦ.

82

Καὶ ἐσὺ ἀθάνατη, ἐσὺ θεία,
ποὺ διτι θέλεις ἥμπορεῖς,
εἰς τὸν κάμπο, Ἐλευθερία,
ματωμένη περπατεῖς !

83

*Σ τὴν σκιὰ χεροπιασμένες
στὴ σκιὰ βλέπω κιν ἐγώ
κρινοδάχτυλες παρθένες,
ὅπου κάνουνε χορό. (6)

84

Στὸ χορὸ γλυκογυρίζουν
ώραῖα μάτια ἐρωτικά,
καὶ εἰς τὴν αὔρα κυματίζουν
μαῦρα, ὀλόχρυσα μαλλιά.

85

Ἡ ψυχὴ μον ἀναγαλλιάζει,
πῶς δ κόρφος καθεμιᾶς
γλυκοβύζαστο ἔτοιμάζει
γάλα ἀνδρείας, καὶ ἐλευθεριᾶς.

86

Μέσο στὰ χόρτα, στὰ λουλούδια
τὸ ποτῆρι δὲν βασιῶ.
Φιλελεύθερα τραγούδια
σὰν τὸν Πίνδαρο ἐκφωνῶ :

87

Ἄπ τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ίερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά!

88

Πῆγες εἰς τὸ Μεσολόγγι
τὴν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ·
μέρα ποὺ ἄνθισαν οἱ λόγγοι (7)
γιὰ τὸ τέκνο τοῦ Θεοῦ.

89

Σοῦ ἥλθε ἐμπρόξιμοποκοπῶντας
ἡ Θρησκεία, μ' ἔνα σταυρό,
καὶ τὸ δάκτυλο κινῶντας
ὅπου ἀνεῖ τὸν οὐρανό,

90

«σ' αὐτὸ» ἐφώναξε, «τὸ χῶμα,
στάσου δλόρθη, Ἐλευθεριά»·
καὶ φιλῶντας σου τὸ στόμα
μπαίνει μέσ' τὴν ἔκκλησιά. (8)

91

Εἰς τὴν Τράπεζα σιμώνει
καὶ τὸ σύγγεφο τὸ ἀχνὸ^ν
γύρω γύρω της πυκνώνει
ποὺ σκορπάει τὸ θυμιατό.

92

Ἄγροικάει τὴν ψαλμῳδία
ὅποὺ ἐδίδαξεν αὐτή·
βλέπει τὴ φωταγωγία
στοὺς ἀγίους ἐμπρὸς χυτή.

93

Ποιοί εἶν^{το} αὐτοὶ ποὺ πλησιάζουν
μὲ πολλὴ ποδοβολή,
κι^τ ἀρματ^ο ἀρματα ταράζουν;
Ἐπετάχθηκες Ἐσύ.

94

Ἄ! τὸ φῶς ποὺ σὲ στολίζει
σὰν ἥλιου φεγγοβολή,
καὶ μακρόθεν σπινθροίζει,
δὲν εἴναι, ὅχι, ἀπὸ τὴ γῆ.

95

Λάμψιν ἔχει ὅλη φλογώδη
χεῖλος, μέτωπο, δφθαλμός·
φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι,
κι^τ ὅλα γύρω σου εἴναι φῶς.

96

Τὸ σπαθί σου ἀντισηκώνεις,
τρία πατήματα πατᾶς,
σὰν τὸν πύργο μεγαλώνεις,
καὶ εἰς τὸ τέταρτο κτυπᾶς.

97

Μὲ φωνὴ ποὺ καταπείθει,
προχωρῶντας ὅμιλεις:
«Σήμερ^ο, ἀπιστοι, ἐγεννήθη,
ναί, τοῦ κόσμου δ λυτρωτής.

98

Αὐτὸς λέγει... Ἀφογκρασθῆτε:
«Ἔγὼ εἰμ^ο Ἀλφα, Ὡμέγα ἐγώ.
Πέστε, ποῦ θ' ἀποκρυφθῆτε
ἔσεις ὅλοι, ἀν δρισθῶ; (9)

Φλόγα ἀκοίμητην σᾶς βρέχω,
ποὺ μ' αὐτὴν ἀν συγκριθῆ
κείνη ἡ κάτω δποὺ σᾶς ἔχω,
σὰν δροσιὰ θέλει βρεθῆ.

Κατατρώγει ὁσὰν τὴ σχῖζα,
τόπους ἀμετρα νψηλούς,
χῶρες, ὅρη, ἀπὸ τὴ δίζα,
ζῆφα, καὶ δένδρα, καὶ θνητούς,

καὶ τὸ πᾶν τὸ κατακαίει
καὶ δὲν σώζεται πνοή,
πάρεξ τοῦ ἄνεμου ποὺ πνέει
μέσ' στὴ στάχτη τὴ λεπτή».

Κάποιος ἥθελε ἐρωτήσει :
τοῦ θυμοῦ του εἰσαὶ ἀδελφή;
Ποῖος εἴν' ἄξιος νὰ νικήσῃ,
ἢ μὲ σὲ νὰ μετρηθῇ;

Ἡ γῆ αἰσθάνεται τὴν τόση
τοῦ χεριοῦ σου ἀνδραγαθιά,
ποὺ ὅλη θέλει θανατώσει
τὴ μισόχοιστη σπορά.

Τὴν αἰσθάνονται, καὶ ἀφρίζουν
τὰ νερά, καὶ τὸ ἀγροικῶ
δυνατὰ νὰ μουρμουρίζουν
σὰν νὰ δυάζετο θηριό.

Κακοφίζικοι, ποὺ πᾶτε
τοῦ Ἀχελώου μέσ' στὴ δοὴ (10)
καὶ πιδέξια πολεμᾶτε
ἀπὸ τὴν καταδρομὴ

ν' ἀποφύγετε! Τὸ κῦμα
ἔγινε ὅλο φουσκωτό.
Ἐκεῖ ενδρήκατε τὸ μνῆμα,
ποὺν νὰ ενδρῆτε ἀφανισμό.

Βλασφημάει, σκούζει, μουγκρίζει
κάθε λάρυγγας ἔχθροῦ·
καὶ τὸ δεῦμα γαργαρίζει
τές βλασφήμιες τοῦ θυμοῦ.

Σφαλερὰ τετραποδίζουν
πλῆθος ἀλογα, καὶ δρά
τρομασμένα χλιμίτριζουν,
καὶ πατοῦν εἰς τὰ κορμιά.

Ποῖος στὸν σύντροφον ἀπλώνει
χέρι, ὁσὰν νὰ βιηθῇ;
Ποῖος τὴ σάρκα του δαγκώνει
ὅσο ποὺ νὰ νεκρωθῇ.

Κεφαλὲς ἀπελπισμένες
μὲ τὰ μάτια πεταχτά,
κατὰ τάστρα σηκωμένες
γιὰ τὴν ὑστερη φορά.

Σβητέαι—αὐξαίνοντας ἡ πρώτη
τοῦ Ἀχελώου νεροσυρμή,—
τὸ χλιμίτρισμα, καὶ οἱ κρότοι
καὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ γογγυσμοί.

Ἐτσι ν' ἀκονα νὰ βουνέη
τὸν βαθὺν Ὡκεανό,
καὶ στὸ κῦμα του νὰ πνίξῃ
κάθε σπέρμα ἀγαρηνό.

Καὶ ἔκει ποῦναι ἡ Ἀγία Σοφία Ἀκλουθάει τὴν ἀρμονία
μέσον στοὺς λόφους τοὺς ἐπτά, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀαρών,
ὅλα τὸ ἄψυχα κορμία ἡ προφήτισσα Μαρία,
βραχοσύντριφτα, γυμνά, μὲν ἔνα τύμπανο τερπνόν, (12)

σωριασμένα νὰ τὰ σπρώξῃ
ἡ κατάρα τοῦ Θεοῦ, κι' ἀπὸ ἔκει νὰ τὰ μαζώξῃ
ὅ ἀδελφὸς τοῦ Φεγγαριοῦ. (11) μὲ τὰ τύμπανα κι' ἔκειές.

Κάθε πέτρα μνῆμα ἃς γένη· Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
καὶ ἡ Θρησκεία, κι' ἡ Ἐλευθερία τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερήν
μὲ ἀργοπάτημα ἃς πηγαίνῃ σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὅψη
μεταξύ τους, καὶ ἃς μετρᾷ. ποὺ μὲ βία μετράει τὴ γῆ.

"Ἐνα λείψανο ἀνεβαίνει τεντωτό, πιστομητό,
κι' ἄλλο ξάφνου κατεβαίνει,
καὶ δὲν φαίνεται καὶ πλιό.

Καὶ χειρότερον ἀγριεύει καὶ φουσκώνει ὁ ποταμός·
πάντα, πάντα περισσεύει πολυφλοίσβισμα καὶ ὀφρός.

"Α! Γιατί δὲν ἔχω τώρα τὴ φωνὴ τοῦ Μωϋσῆ;
Μεγαλόφωνα, τὴν ὥρα δύοντο ἔοιησαντο οἱ μισητοί,

τὸν Θεὸν εὐχαριστοῦσε στοῦ πελάου τὴ λύσσα ἐμπρός,
καὶ τὰ λόγια ἥχολογοῦσε ἀναριθμητος λαός.

καὶ πηδοῦν ὅλες οἵ κόρες
μὲ τς ἀγκάλες ἀνοιχτές,
τραγουδῶντας, ἀνθοφόρες,
μὲ τὰ τύμπανα κι' ἔκειές.

καὶ πηδοῦν ὅλες οἵ κόρες
μὲ τς ἀγκάλες ἀνοιχτές,
τραγουδῶντας, ἀνθοφόρες,
μὲ τὰ τύμπανα κι' ἔκειές.

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
δὲν νικιέσαι ἔσù ποτέ.
"Ομως, ὅχι, δὲν εἰν̄ ξένο
καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σέ.

Εἰς αὐτήν, εἰν̄ ξακουσμένο
κύματα ἀπειρα εἰς τὴν γῆ,
μὲ τὰ δόποια τὴν περιζώνει
κι' εἶναι εἰκόνα σου λαμπρή.

Τὸ στοιχεῖον αὐτὸν ξαπλώνει
κύματα ἀπειρα εἰς τὴν γῆ,
μὲ τὰ δόποια τὴν περιζώνει
κι' εἶναι εἰκόνα σου λαμπρή.

Μὲ βρογχίσματα σαλεύει ποὺ τρομάζει ἡ ἀκοή·
κάθε ἔνλο κινδυνεύει
καὶ λιμιῶνα ἀναζητεῖ.

Φαίνεται ἔπειτα ἡ γαλήνη
καὶ τὸ λάμψιμο τοῦ ἥλιοῦ,
καὶ τὰ χρώματα ἀναδίνει
τοῦ γλαυκότατου οὐρανοῦ.

127

Δὲν νικιέσαι, εἰν^τ ἔακουσμένο,
στὴν ἔηρὰν ἐσὺ ποτέ·
Ομως, ὅχι, δὲν εἰν^τ ἔένο
καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σέ.

128

Περοῦν ἄπειρα· τὰ ἔάρτια,
καὶ σὰν λόγγος στρυμωχτὰ
τὰ τρεχούμενα κατάρτια,
τὰ ὀλιφούσκωτα πάνιά.

129

Σὺ τὲς δύναμές σου σπρώχνεις,
καὶ ἀγκαλὰ δὲν εἰν^τ πολλές·
πολεμῶντας, ἄλλα διώχνεις,
ἄλλα παίρνεις, ἄλλα καῖς.

130

Μὲ ἐπιθύμια νὰ τηράζης
δύο μεγάλα σὲ θωρῶ, (13)
καὶ θανάσιμον τινάζεις
ἐναντίον τους κεραυνό.

131

Πιάνει, αὐξαίνει, κοκκινίζει,
καὶ σηκώνει μιὰ βροντή,
καὶ τὸ πέλαο χωματίζει
μὲ αίματόχρονη βαφή.

132

Πνίγοντ^ρ ὅλοι οἱ πολεμάρχοι,
καὶ δὲν μνέσκει ἔνα κορμί.
Χάρου, σκιὰ τοῦ Πατριάρχη,
ποὺ σὲ πέταξαν ἔκει.

133

*Ἐκρυφόσμιγαν οἱ φίλοι
μὲ τς ἔχθρούς τους τὴν Λαμπρή,
καὶ τοὺς ἔτρεμαν τὰ χείλη,
δίνοντάς τα εἰς τὸ φιλί.

134

Κειὲς τὲς δάφνες, ποὺ ἔσκορπίστε
τώρα πλέον δὲν τὲς πατεῖ, (14)
καὶ τὸ κέρι, ὅπου ἔφιλῆστε,
πλέον, ἄ! πλέον δὲν εὐλογεῖ.

135

*Ολοι κλαῦστε· ἀποθαμένος
δ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίᾶς·
κλαῦστε, κλαῦστε· κρεμασμένος
ώσὰν νά τανε φονιᾶς.

136

*Ἐχει διλάνοικτο τὸ στόμα
π^τ ὕδρες πρῶτα εἶχε γευθῆ
τ^τ Ἀγιον Αἷμα, τ^τ Ἀγιο Σῶμα·
Λὲς πὼς θὲ νὰ ἔαναβγῆ

137

ἡ κατάρα ποὺ εἶχε ἀφήσει
λίγο πρὸν νὰ ἀδικηθῇ
εἰς ὅποιον δὲν πολεμήσῃ,
καὶ ἡμπορεῖ νὰ πολεμῇ.

138

Τὴν ἄκούω, βροντάει, δὲν παύει
εἰς τὸ πέλαγο, εἰς τὴν γῆ,
καὶ μουγκίζοντας ἀνάβει
τὴν αἰωνίαν ἀστραπή.

139

*Ἡ καρδιὰ συχνοσπαράζει...
Πλὴν τί βλέπω; σοβαρὰ
νὰ σωπάσω μὲ προστάζει
μὲ τὸ δάχτυλο ἥ θεά.

140

Κοιτάει γύρω εἰς τὴν Εὔρωπη
τρεῖς φορὲς μ^τ ἀνησυχιά·
προσηλώνεται κατόπι
στὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀρχινῆ:

141

«Παλικάρια μου! οἱ πολέμοι
γιὰ σᾶς δλοὶ εἶναι χαρά,
καὶ τὸ γόνα σας δὲν τρέμει,
στοὺς κινδύνους ἐμπροστά.

142

Ἄπ' ἑσᾶς ἀπομακραίνει
κάθε δύναμη ἔχθρική·
ἄλλ' ἀνίκητη μιὰ μένει
ποὺ τὲς δάφνες σας μαδεῖ.

143

Μία, ποὺ δταν ὁσὰν λύκοι
ξαναρχόστενε ζεστοί,
κουρασμένοι ἀπὸ τὴν νίκη,
ἄχ! τὸν νοῦν σᾶς τυραννεῖ.

144

Ἐ Η Διχόνοια, ποὺ βαστάει
ἔνα σκῆπτρο ἢ δολερή·
καθενὸς χαμογελάει,
πάρ το, λέγοντας, καὶ σύ.

145

Κεὶδ τὸ σκῆπτρο, ποὺ σᾶς δείχνει
ἔχει ἀλήθεια ὁραία θωριά.
Μὴν τὸ πιάστε, γιατὶ δίχνει
εἰσὲ δάκρυα θλιβερά.

146

Ἄπὸ στόμα δποὺ φθονάει,
παλικάρια, ἄς μὴν πωθῆ,
πὼς τὸ χέρι σας κτυπάει
τοῦ ἀδελφοῦ τὴν κεφαλή

147

Μὴν εἰποῦν ἡς τὸ στοχασμό τους Ἐξ αἰτίας του ἐσπάρθη, ἔχάμη
τὰ ξένα ἔθνη ἀληθινά:
«Ἐὰν μισοῦνται ἀνάμεσό τους, ποὺ φωνάζει ἀπὸ τὰ βάθη
δὲν τοὺς πρέπει ἐλευθεριά».

*Αλεξ. Γ. Σαρῆ - Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Τ' γυμνασίου

148

Τέτοια ἀφήστενε φροντίδα:
ὅλο τὸ αἷμα δποὺ χυθῆ
γιὰ θρησκεία, καὶ γιὰ πατρίδα,
δμοιαν ἔχει τὴν τιμή.

149

Στὸ αἷμα αὐτό, ποὺ δὲν πονεῖτε
γιὰ πατρίδα, γιὰ θρησκεία,
σᾶς δρκίζω, ἀγκαλιασθῆτε,
σὰν ἀδέλφια γκαρδιακά.

150

Πόσον λείπει, στοχασθῆτε,
πόσο ἀκόμη νὰ παρθῆ·
πάντα ἡ νίκη, ἀν ἐνωθῆτε,
πάντα ἑσᾶς θ' ἀκολουθῆ.

151

Ω ἀκουσμένοι εἰς τὴν ἀνδρεία!
Καταστῆστε ἔνα σταυρό,
καὶ φωνάξετε μὲ μία:
«Βασιλεῖς, κοιτάξτε» ἐδῶ.

152

Τὸ σημεῖο ποὺ προσκυνᾶτε
εἶναι τοῦτο, καὶ γι' αὐτὸ
ματωμένους μᾶς κοιτάτε
στὸν ἀγῶνα τὸν σκληρό.

153

Ἀκατάπαυστα τὸ βρίζουν
τὰ σκυλιά, καὶ τὸ πατοῦν,
καὶ τὰ τέκνα του ἀφανίζουν,
καὶ τὴν πίστη ἀναγελοῦν.

154

Ἐξ αἰτίας του ἐσπάρθη, ἔχάμη
αἷμα ἀλφό χριστιανικό,
ποὺ φωνάζει ἀπὸ τὰ βάθη
τῆς νυκτός: Νὰ κδικηθῶ.

17

Δὲν ἀκοῦτε, ἐσεῖς εἰκόνες τοῦ Θεοῦ, τέτοια φωνή : τώρα ἐπέρασαν αἰῶνες, οὐδεὶς λευθερίαν, ή θὰ τὴν λύστε καὶ δὲν ἔπαιψε στιγμή.

Δὲν ἀκοῦτε ; εἰς κάθε μέρος σὰν τοῦ Ἀβὲλ καταβοῦ. Δὲν εἰν^τ φύσημα τοῦ ἀέρος, ποὺ σφυρίζει εἰς τὰ μαλλιά.

Τί θὰ κάμετε ; θ' ἀφῆστε τὸν Λαζαρό, νὰ ἀποκτήσωμεν ἐμεῖς λευθερίαν, ή θὰ τὴν λύστε ἐξ αἰτίας πολιτικῆς ;

Τοῦτο ἀνίσως μελετᾶτε, ίδού, ἐμπρός σας τὸν Σταυρό. Βασιλεῖς ! Ἐλάτε, Ἐλάτε, καὶ κτυπήστε κι^τ ἔδω».

*Εγράφη κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1823. L

*Ἀποσπάσματα

ἀπὸ τοὺς «Ἐλευθέρους Πολιορκημένους».

Διονυσίου Σολωμοῦ.

Εἰσαγωγή. (Ιακώδιου Πολυλαζ). Τὰ ἀποσπάσματα τοῦ ποιήματος Τὸ Μεσολόγγι : ἡτοι Οἱ Ἐλεύθεροι Πολιορκητικη η μένοι, ἀνήκουν εἰς τρία σχεδιάσματα. Τὸ ἀρχαιότερο ἡταν, ως φαίνεται, συνθεμένο εἰς εἰδος προφητικοῦ θρήνου εἰς τὸ πέσαμο τοῦ Μεσολογγιοῦ, καὶ λυρικὸ εἰς τὸ σχῆμα. Τὸ δεύτερο, περιεκτικώτερο σύνθεμα καὶ ἐπικό, εἰς τὸ δπολον εἰκονίζοντο τὰ παθήματα τῶν γενγαλίων ἀγωνιστάδων εἰς τές θυσιεριγές ήμέρες τῆς πολιορκίας ἥως ποὺ ἔκαμπν τὸ γιωρούσι. Τὸ τρίτο, ξανάπλασμα τοῦ δευτέρου καὶ εἰς τὸ μέτρο καὶ εἰς τὴν μορφή.

*Απὸ τὸ πρῶτον σχεδίασμα.

1

Τότες ἔταραχτήκανε τὰ σωματικά μου, καὶ ἔλεγα πώς ἥρθε ὡρα νὰ ἔεψυχήσω· κι^τ εὑρέθηκα σὲ σκοτεινὸ τόπο καὶ βροντερό, ποὺ ἔσκιρτούσε σὰν κλωνὶ στάρι στὸ μύλο ποὺ ἀλέθει δγλήγορα, ὃσαν τὸ χόχλο στὸ νερὸ ποὺ ἀναβράζει· ἔτότες ἔκαταλαβα πὼς ἔκεινο ἡτανε τὸ Μεσολόγγι· ἀλλὰ δὲν ἔβλεπα μήτε τὸ κάστρο, μήτε τὸ στρατόπεδο, μήτε τὴ λίμνη, μήτε τὴ θάλασσα, μήτε τὴ γῆ ποὺ ἔπάτουνα, μήτε τὸν οὐρανό· ἔκατασκέπαζε ὅλα τὰ πάντα

μαυρόλια καὶ πίσσα, γιομάτη λάμψη, βροντή, καὶ ἀστροπελέκι·
καὶ ὑψωσα τὰ χέρια μου καὶ τὰ μάτια μου νὰ κάνω δέηση, καὶ
ἴδοὺ μέσ' στὴν καπνίλα μία μεγάλη γυναικα μὲ φόρεμα μαῆρο
σὰν τοῦ λαγοῦ τὸ αἷμα, ὅπου ἡ σπίθα ἔγγιζε κι' ἐσβενότουνε· καὶ
μὲ φωνή, ποὺ μοῦ ἐφαίνονταν πὼς νικάει τὴν ταραχὴ τοῦ πο-
λέμου, ἄρχισε :

«Τὸ χάραμα ἐπῆρα
τοῦ Ἡλιου τὸ δρόμο,
κρεμῶντας τὴ λύρα
τὴ δίκαιη στὸν ὁμο,
κι' ἀπ' ὅπου χαράζει
ώς ὅπου βυθῆ,

τὰ μάτια μου δὲν εἶδαν τόπον ἐνδοξότερον ἀπὸ τοῦτο τὸ
ἄλωνάκι».

2

Παράμερα στέκει
δ' ἄντρας, καὶ κλαίει·
ἀργὰ τὸ τουφέκι
σηκώνει, καὶ λέει :
«Σὲ τοῦτο τὸ χέρι
τί κάνεις ἐσύ ;
Ο ἔχθρος μου τὸ ξέρει
πὼς μοῦ εἰσαι βαρύ».
Τῆς μάννας ὡ λάβρα !
Τὰ τέκνα τριγύρουν
φθαρμένα καὶ μαῆρα,
σὰν ἥσκιους ὅνείρουν·
λαλεῖ τὸ πουλάκι
στοῦ πόνου τὴ γῆ,
καὶ βρίσκει σπειράκι,
καὶ μάννα φθονεῖ.

Ἀπὸ τὸ δεύτερον σχεδίασμα.

1

“Ακρα τοῦ τάφου σιωπὴ στὸν κάμπο βασιλεύει·
Λαλεῖ πουλί, παίρνει σπειρί, κι' ἡ μάννα τὸ ζηλεύει.

Τὰ μάτια ἡ πεῖνα ἔμαύρισε· στὰ μάτια ἡ μάννα μνέει.
Στέκει δὲ Σουλιώτης δὲ καλὸς παράμερα, καὶ κλαίει :
«Ἐρμο τουφέκι σκοτεινό, τί σ' ἔχω γὰρ στὸ κέροι;
‘Οποὺ σὺ μοῦ γινες βαρύ, καὶ δὲ Ἀγαρηνὸς τὸ ξέρει».

2

Τὸ Μεσολόγγι ἔπεισε τὴν ἄνοιξην ὁ ποιητὴς παρασταίνει τὴν Φύση, εἰς τὴν στιγμὴν ποὺ είναι ώραιότερη, ως μία δύναμη, ἡ δποία, μὲ δλα τὸ ἄλλα καὶ ὑλικὰ καὶ ήθικὰ ἐνάντια, προσπαθεῖ νὰ δειλιάσῃ τοὺς πολιορκημένους· Ιδοὺ οἱ στοχασμοὶ τοῦ ποιητῆ¹:

‘Η ζωὴ ποὺ ἀνασταίνεται μὲ δλες τῆς τες χαρές, ἀναβρύζοντας δλοῦθε, νέα, λαχταριστή, περικυνόμενη εἰς δλα τὰ δντα· ἡ ζωὴ ἀκέραιη, ἀπ' δλα τῆς φύσης τὰ μέρη, θέλει νὰ καταβάλῃ τὴν ἀνθρώπινη ψυχήν θάλασσα, γῆ, οὐρανός, συγχωνευμένα, τὰ δποία πάλι πολιορκοῦν τὴν ἀνθρώπινη φύσην στὴν ἐπιφάνεια καὶ εἰς τὸ βάθος της.

‘Η ώραιότης τῆς φύσης, ποὺ τοὺς περιτριγυρίζει, αὐξαίνει εἰς τοὺς ἔχθροὺς τὴν ἀνυπομονησίαν νὰ πάρουν τὴν χαριτωμένη γῆ, καὶ εἰς τοὺς πολιορκημένους τὸν πόνο δτι θὰ τὴν χάσουν.

‘Ο Ἀπρίλης μὲ τὸν “Ἐρωτα χορεύουν καὶ γελοῦνε,
καὶ δσ' ἄνθισι βγαίνουν καὶ καρποί, τόσ' ἄρματα σὲ κλειοῦνε.
Λευκὸ βουνάκι πρόβατα κινούμενο βελάζει,
καὶ μέσ' στὴν θάλασσα βαθιὰ ἔαναπετείεται πάλι,
καὶ δλόλευκο ἐσύσμιξε μὲ τὸ οὐρανοῦ τὰ κάλλη.

Καὶ μέσ' στῆς λίμνης τὰ νερά, δπ' ἔφθασε μὲ ἀσποῦδα,
ἔπαιξε μὲ τὸν ἥσκιο τῆς γαλάζια πεταλοῦδα,
ποὺ εὐώδιασε τὸν ὕπνο τῆς μέσα στὸν ἄγριο κρίνο.
Τὸ σκουληκάκι βρίσκεται ἢς ὥρα γλυκειὰ καὶ ἔκεινο.
Μάγεμα ἡ φύσις καὶ δνειρο ἵστην δμορφιὰ καὶ χάρη,
(ἡ μαύρη πέτρα δλόχουση καὶ τὸ ξερὸ κορτάρι)
μὲ χίλιες βρύσες χύνεται, μὲ χίλιες γλῶσσες κρένει :
‘Οποιος πεθάνῃ σήμερα, χίλιες φορές πεθαίνει.

Τρέμ² ἡ ψυχὴ καὶ ἔαστοχῷ γλυκὰ τὸν ἔαυτό της.

(¹) Οἱ στοχασμοὶ αὗτοὶ ενδέθησαν γραμμένοι ἀπὸ τὸν Σολωμὸν Ιταλιστί, ἔχουν δὲ μεταφρασθῆ ἀπὸ τὸν Ι. Πολυλᾶν.

μὲ τὸ φτωχὸ προσάναμμα τὴν νήστεια ἀποκοιμοῦσαν,
τότε σὸ εὐχολογούσανε κι ἐλέγαντος τὴν Παρθένο
νὰ σοῦ στοιχειώνη τὰ κλαριά, νὰ σοῦ χαρίζῃ χρόνια....
Τώρα, νεκρὸς τὸν ἄμμο μου, θὰ σὲ θυμοῦνται τάχα ;...

Ἐμαραθήκανε γιὰ μᾶς τοῦ κόσμου οἱ πρασινάδες. 100

Ἐσένα σὸ ἔξεργοῖς ωσε τὸ κῦμα τὸν δρυγὴ του,
ἔμε μοῦ τρώγουν τὴν καρδιὰ ἀχόρταγες ἔλπιδες.

Νᾶξερες πῶς τές ἔτρεφα ! Καὶ τώρα μία μία
μαραίνονται καὶ πέφτουνε σὰ φύλλα τὸ χειμῶνα.

Πλάστη μεγαλοδύναμε ! Σπλαχνίσου με τὴν ὥρα, 105

ποῦ θάρθῃ δ Χάρος νὰ μὲ εὐρῇ, καὶ πρὸν σβηστῇ τὸ φῶς μου,
στεῖλε μου πάλε νὰ τὰ ἰδῶ μὲ δλη τὴν εὔμορφιά τους

τῆς νιότης μου τὰ δνείρατα ! Ἀφες τα νὰ φορέσουν
τὰ διδοκάλια τῆς αὐγῆς καὶ τὸ προσκέφαλό μου

νάρθοῦν νὰ μὲ δαντίσουνε χτυπῶντας τὰ φτερούγια 110
μὲ πάχνη ἀπὸ τὸν Κίσσαβο... Πατέρα, στεῖλέ μού τα.

1866.

Τραγούδια τοῦ ἀργαλειεοῦ.

Κώστα Κρυστάλλη.

Ἡ Ζερβοπούλα ἡ ὅμιορφη κι ἀρχοντοθυγατέρα
στὸν ἀργαλειό της ὑφαίνε κι ἀνάρια ἐτραγουδοῦσε :
— Διασίδι, καλοδιάσιδο, γνεμένο τὸν νυχτέρι,
διασίδι, μὲ, ὄντας σὸ ἔγγεθα, τὸν συχνωνειρευόμουν,
διασίδι, ὄντας σὸ ἔδιάζομουν ὥρθεν ἀπὸ τὰ ξένα, 5
διασίδι, ὄντας σὸ ἔτύλιγα τὸν ἐκκλησιά τὸν εἶδα,
διασίδι, ὄντας σὸ ἔκόλναγα μδστείλεν ἀρραβῶνα.
Παῖξε, ἀργαλειέ μου, βρόντησε... πέτα, χρυσῆ σαΐττα,
τρίξε, καημένα χτένια μου, βαστάτε τὸν ὥχρ μου,
νὰ βγοῦν τὰ ὑφάδια γλήγορα, νὰ ϕάψω τὰ προικιά μου, 10
γιατὸ δ καλός μου βιάζεται, βιάζεται νὰ μὲ πάρῃ.

1893.

Τὸ κέντημα τοῦ μαντηλεοῦ.

Κώστα Κουστάλλη

Στὴν ἄκρη τοῦ γιαλοῦ ἔανθη καθέται κόρη
κι^ν ὁδιόπλουμο λευκὸ χρυσοκεντάει μαντήλι,
μαντήλι τοῦ γαμπροῦ, τοῦ γάμου τῆς κανίσκι.
Τὴν θάλασσα κεντάει μὲ τὰ νησιά τῆς ὅλα,
5 κεντάει τὸν οὐρανὸ μὲ τὰ λαμπρά του ἀστέρια,
τὴ γῆ μὲ τὰ πολλὰ καὶ μὲ τὰ ὡραῖα λουλούδια.
Κεντάει κι^ν ἔνα βουνὸ ψηλό, ψηλὸ καὶ μέγα·
Τὸ χάραμα γλυκὰ προβάλλει ^τς τὴν κορφή του
καὶ βάφεται ἡ κορφὴ καὶ τούρανοῦ ἡ λουρίδα
10 διοδόλευκη. Νερὰ καθάρια κι^ν ἀσημένια
τὰ διάπλατα πλευρὰ ἔτερέχουν κι^ν αὐλακώνουν
χιλιόχρονα, παλιά, βαθιά, ἥσκιωμένα δρμάνια.
Κεντάει τές λαγκαδιές μὲ πράσινο μετάξι.
Στοὺς ὅχτους, στὰ δίζα, κοπάδια ἀσπρολογᾶνε
15 καὶ φαίνονται βοσκοί, καὶ ^τς τέμοδρο κεντίδι
φλογέρες λές κι^ν ἀκοῦς, λές καὶ γροικᾶς τραγούδια,
βελάσματα βραχνὰ καὶ ἥχοντας ἀπὸ τρουκάνια.

Στὰ πόδια τοῦ βουνοῦ κεντάει γαλάζια λίμνη
μὲ καλαμιές χρυσές. Ἐνας Ψαρᾶς στὴν ἄκρη
20 πεζόβιολον κρατεῖ καὶ δόλωμα ἔτοιμαζει.
Κάμπον πλατὺν πλατὺν μὲ σμαραγδένιο νῆμα
δλόγυρα κεντάει. Στὴ μέση ἀπὸ τὸν κάμπο
ποτάμι σιγαλὸ καὶ φιδωτὸ ἔομπλιάζει
μὲ δάφνες, μὲ μυρτιές καὶ μὲ δασιὰ πλατάνια,
25 μὲ ἀηδόνια, μὲ φωλιές· καὶ στὸ πανώροι ἔομπλι
τὸν φλοιόσβο τοῦ νεφοῦ θαρρεῖς κι^ν ἀκοῦς, τῆς δάφνης,
τὸν μύρο, τῆς μυρτιᾶς, θαρρεῖς δτὶ ἀνασαινεῖς.
πὼς τὸν κελαϊδισμὸ τὸν ἀηδονιῶν ἔανοιγεις,
πὼς νοιώθεις τὸ ἀπαλὸ τῆς φυλλουριᾶς μουρμούρι.
30 Στὴν ἄκροποταμιὰν ἀλάφι ζωγραφίζει
ποὺ σκύφτει τὰ νερὰ νὰ πιῇ τὰ κρυσταλλένια
καὶ ἔάφνου σαϊτιὰ ^τς τὴν πλάτη τὸ λαβώνει
στρέφεται αὐτό, κοιτάει μὲ πόνο τὴν πληγή του,
πάσχει ν^τ ἀπαλλαχτῆ, δὲν δύνεται τὸ μαῦρο,

κι' ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἀπὸ τὰ δένδρα γύρα
βοήθεια λέει ζητάει.

35-

‘Ολόυρα ἀπὸ τὸν κάμπο
πλῆθος μικρὰ χωριὰ κεντάει, χωράφια ἀλλοῦθε
μὲ δλόχουσα σπαρτά, μὲ θημωνιές, μὲ ὄλωνια.
Πράσινα ἀμπέλια ἀλλοῦ μὲ κίτρινα σταφύλια,
κίτρινα σὰν φλουριά, κι' ἔμορφα κοπελλούδια
ποὺ μπαίνουν μὲ πλεκτὰ καλάθια καὶ τρυγᾶνε. 40

Γάμον ἀρχοντικὸν ἐς ἔνα χωριὸν πλουμίζει
μὲ νύφην, μὲ γαμπρό, μὲ φλάμπουρα, μὲ ψίκι.
Δράκους ἀλλοῦ κεντάει καὶ λάμιες καὶ νεράϊδες,
κεντάει κι' ἔναν γιαλὸν μὲ ζαφειρένια πλάτια· 45
στὴν ἄκρη τοῦ γιαλοῦ τὴν ἴδια τὴν θωριά της
δλόφαντη ἰστορεῖ ἀπὸ ἔμορφιὰν καὶ νιστη
καὶ πλοῦτον καὶ ἀρχοντιά, καὶ στὰ λευκά της χέρια
τ' ἀργόχειρο κρατεῖ, τ' ὠριόπλουμο μαντήλι,
μαντήλι τοῦ γαμπροῦ, τοῦ γάμου της κανίσκι. 50

‘Ανάρια τὸ κεντάει κι' ὅλο τοῦ λέει τραγούδια:
«Μαντήλι πλουμερὸ καὶ χρυσοκεντημένο,
ποιός νᾶναι τάχα δὲ νιός, δποὺ θὰ σ' ἀποχτήσῃ;
Ποιός νᾶναι τάχα δὲ νιός, ποὺ μὲ ἔνα δαχτυλίδι,
μαντήλι μου ἀκριβό, κανίσκι θὰ σὲ πάρῃ; 55
Ποιός νᾶναι τάχα δὲ νιός, ποὺ μὲ ἔνα φίλημά του
γλυκὸ καὶ φλογερό, ἀπὸ τὸ λευκό μου χέρι
στὴν κλίνη τὴν ἀγνή θὰ μὲ δόδηγήσῃ νύφην;
Ποιός νᾶναι τάχα αὐτός; Πέτε μου, ἐσεῖς, δεντράκια,
κι' ἐσεῖς, καλὰ πουλιά. Μουρμούρισέ μου ἀγάλια
ἐσύ, ωραίε γιαλὲ καὶ γαλανὲ οὐρανέ μου! 60
‘Εσύ, φτερουγιαστὲ καθάριε λογισμέ μου,
γιατί δὲν μοῦ τὸν λέεις, γιατί δὲν μοῦ τὸν δείχνεις,
γιατί μιὰ ωραία βραδιά κρυφά δὲν μοῦ τὸν φέρνεις,
σὰν ὄνειρο χρυσὸ γλυκὰ στὴν ἀγκαλιά μου;

1893.

Ικαθένας τὸ λιθάρι τοῦ.

Ίωάννου Πολέμη.

“Οταν θεμέλιωνε ὁ Καιρὸς τῆς Ῥήγισσας τὸν πύργο,
σὰν μανιωμένο πέλαγο τρικύμισε ὁ ἀγέρας
ἀπ’ ἀρχαγγέλου σάλπιγγα κι’ ἀπ’ ἀρχαγγέλου στόμα:
«Ἄν δὲν ἀχνίσουν αἴματα, πύργος δὲ θεμελιώνει !
5 Καὶ νῦν μέσ’ ἀπὸ καρδιές, μέσ’ ἀπὸ φυλλοκάρδια,
καὶ νῦν ἀπὸ λεβέντες νιοὺς κι’ ἀπάρθενα κοράσια
καὶ γέρους τρεμογόνατους κι’ ἀφροπλασμένα βρέφη !»

Κι’ ἀχνίσαν αἴματ’ ἀπὸ νιοὺς κι’ αἴματ’ ἀπὸ παρθένες
κι’ αἴματα κι’ ἀπὸ γέροντες κι’ αἴματα κι’ ἀπὸ βρέφη
10 καὶ στέρειωσαν τὰ θέμελα καὶ στοίχειωσεν ὁ πύργος.
Χρόνους ἐφτὰ τὸν ἔχτιζεν δι τρομοκαταλύτης
κι’ ὑστερα χρόνους ἐκατὸ τούχτιζε πανωπύργια.
Κι’ ἀνέβηκεν ἡ Ῥήγισσα στ’ ἀπάνω ἀπανωπύργι
κι’ ἀγνάντεψε περήφανη τὴν Ἐκκλησιὰ τοῦ Γένους.
15 Μὰ ἔκει ποὺ τὴν καμάρωνεν, δρέγοντας τὰ χέρια,
συννέφιασε, σκοτείνιασε σ’ ἀνατολὴ καὶ δύση,
καὶ μοιγκρίσαν τὰ σύννεφα κι’ ἔπεστ’ ἀστροπελέκι
καὶ γκρέμισε καὶ σώριασε μὲ μιᾶς τ’ ἀπανωπύργια.

Μέσ’ στὸν καπνό, στὸν κορνιαχτό, στὶς πέτρες, στὰ ὅημάδια
20 γονάτισεν ἡ Ῥήγισσα τραυῶντας τὰ μαλλιά της,
γονάτισεν ἡ Ῥήγισσα τὰ στήθια της χτυπῶντας,
γονάτισεν ἡ Ῥήγισσα κι’ ἔκραξε: «Ἄλι σὲ μένα !...».

Κι’ ἔνας φτωχὸς τραγουδιστής, τῆς Ῥήγισσας κοπέλλι,
ποὺ μὲ τὶς δίμες ἔπλεκε γιορντάνια στὶς χαρές της,
25 σφιχτόκλεισε στὴν ἀγκαλιὰ τὴ συντριμμένη λύρα,
(τὴ λύρα τὴν ἐφτάχορδη τοῦ Πόνου καὶ τοῦ Πόθου),
κι’ ἥρθε δειλὰ στὸ πλάγι της καὶ θαρρετὰ τῆς εἶπε:
«Ἀναστκώσου, Ῥήγισσα, κι’ ἀναστηλώσου πάλι !

Μὴ σὲ τρομάζῃ ἡ συννεφιά, μ’ ὅση φοβέρα κρύβει.
30 μέσα στὰ νέφη ὁ κεραυνός, πάνω ἀπ’ τὰ νέφη ὁ ἥλιος.
Δὲν εἰμὶ ἔγὼ διαλαλητής, μηδὲ προφήτης εἰμαι,
μ’ ἀν εἰνὶ ὁ πόνος μου τυφλός, καθάρια βλέπει ὁ πόθος,

καθάρια καὶ μακρόθωρα, ψηλότερος ἀπὸ τὰ νέφη.

Ἄναστηλώσου, ὉΡΗΓΙΣΣΑ, κινή ἀναστηλώσου πάλι.

Κινή ἀν εἰνός δι πύργος χαμηλός, δίχως τὸ ἀπανωπύργια, 35
ἔχει γερά τὰ θέμελα καὶ διπλοστοιχειωμένα,
ἔχει γερά τὰ θέμελα, βαστοῦν ἀπανωπύργια.

Ἄναστηλώσου, ὉΡΗΓΙΣΣΑ, καὶ στρέψει διλόγυρο σου
νὰ δῆς πᾶς τὸν ἀγκάλιασεν δι Πόνος μας τὸν Πόθο, 40
νός ἀκούσῃς καὶ τὸν δρόμο μας βγαλμένο ἀπὸ τὴν καρδιά μας:

«Μὰ τὸ στερνό, τὸν ἄκληρο καὶ τὸ μαρμαρωμένο
«ποὺ μίτρα εἰνός ή κορῶνά του κινή διθάνατός του εἰνός ὑπνος
«κινή ἔχει γιὰ μόνον δνειρο τὸ ξεμαρμάρωμά του,
«δόλοι μας, νιοὶ καὶ γέροντες, ἀπὸ παπποῦ ὡς ἔγγόνι,
«θὰ δίξωμε στὰ πόδια σου καθεὶς δι, τι κινή ἀν ἔχη, 45
«νοῦν καὶ καρδιὰ καὶ δύναμη καὶ βιδός καὶ περηφάνεια
«καὶ λογισμοὺς κινή ἐπιθυμιές κινή ἀγάπες καὶ λαχτάρες,
«καθένας δόλο τὸ εἰναί του κινή ὡς τὴ στερνή του ἀνάσα,
«σύνεργα καλοχείριστα, λιθάρια κινή ἀγκωνάρια,
«καθένας τὸ λιθάρι του, εἴτε μικρὸς ή μεγάλο!» 50

Καὶ θάρρη διχτίστης δι Καιρός, πρῶτος μέσος στοὺς μαστόρους
(θάρρη, τὸν βλέπει δι πόθος μου κινή δις μὴν τὸν βλέπει δι πόνος)
ναί, θάρρη διχτίστης δι Καιρός καλόκαρδος σὰν πρῶτα,
θαύρη ὑλικὸς καὶ σύνεργα, θὰ χτίσῃ ἀπανωπύργια,
καὶ στὴν ψηλότερη κορφὴ δυὸς βίγλες θὲ νὰ στήσῃ, 55
τὴ μιὰ πρὸς τὴν ἀνατολή, τὴν ἄλλη πρὸς τὴ δύση.

Καὶ σὺ δινέβης, ὉΡΗΓΙΣΣΑ, στὸ ἀπάνω ἀπανωπύργι,
θὰ ξαναδῆς περήφανη τὴν Ἐκκλησιὰ τοῦ Γένους
κινή δρέγοντας τὰ χέρια σου θὰ τῆς ἀναφωνήσῃς:
«Πάλι δική μου θὰ γενῆς, πάλι δική μου θᾶσαι». 60

Δεκέμβριος τοῦ 1822.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΘΕΑΤΡΟΝ

Ἐρωφίλη.

Τραγῳδία Γεωργίου Χορτάζη.

Εἰσαγωγή. (κατὰ τὸν Σπέφ. Ξανθουδίδην). Περὶ τοῦ ποιητοῦ οὐδὲν ἄλλο γνωρίζομεν, παρὰ ὅτι κατήγετο ἀπὸ τὸ Ἱέρουμνον. Συνέγραψε δὲ τὴν Ἐρωφίλην περὶ τὸ 1600, ἀπομιμηθεὶς τὴν ὑπότοις Ἰταλοῦ Ζιράλδη κατὰ τὸ 1561 δημοσιεύθεισαν τραγῳδίαν Orbucche. Ἡ τραγῳδία ἐκυκλοφόρει ἐν χειρογράφοις καὶ παρεστάθη πολλάκις ἐν Κρήτῃ, ἔξεδόθη δὲ τὸ πρῶτον ἐν Ἑνετίᾳ τὸ 1637 καὶ ἕκτοτε ἐπαγειλημμένως. Υπῆρξεν ἀγαπητότατον ἀγάγωσμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἡ τραγῳδία ἀποτελεῖται ἀπὸ πρόλογου καὶ πέντε πράξεις, μεταξὺ τῶν δποίων ὑπάρχουσι τέσσαρα χορικὰ φύσματα, καὶ παρεμβάλλονται τέσσαρα Ἰντερμέδια. Τὰ χορικὰ φύονται ἀπὸ τὰς γυναικας τοῦ χοροῦ καὶ εἶναι σχετικὰ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῆς τραγῳδίας, τὰ Ἰντερμέδια δμως ἀποτελοῦσιν ἐν ἐμδόλιμον δραμάτιον, τοῦ δποίου ή ὑπόθεσις ἐλήφθη ἐκ τῆς «Ἐλευθερωθείσης Ιερουσαλήμ» τοῦ Τάσσου, (ἥτις ἐδημοσιεύθη τὸ 1581), καὶ οὐδεμίᾳν συγάφειαν ἔχουσι πρὸς τὴν τραγῳδίαν, ἀπλῶς δὲ κατὰ συγήθειαν τῆς Ἰταλικῆς δραματικῆς τέχνης παρεμβάλλονται μεταξὺ τῶν πράξεων τοῦ κυρίου δράματος πρὸς ψυχαγωγίαν τοῦ θεατοῦ καὶ συνοδεύονται ὑπὸ μουσικῆς καὶ χορῶν.

Υπόθεσις τῆς τραγῳδίας : Ὁ Φιλόγονος εἶχε φογεύσει τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν του καὶ γόμιμον βασιλέα τῆς Αἴγυπτου μαζὶ μὲ τὰ δύο μικρά του τέκνα καὶ ἐσφετερίσθη τὸν θρόνον. Λαβῶν δὲ καὶ τὴν σύζυγον τοῦ φονευθέντος Ἐρωφίλην γυναικα, ἐγέννησεν ἔξ αὐτῆς κόρην περικαλλῆ, ἥτις ὡνομάσθη ἐπίσης Ἐρωφίλη. Εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Φιλογόνου ἀνετράφη μετὰ τῆς Ἐρωφίλης παῖς δρφανὸς (ἐκ βασιλικοῦ γέγους, ὡς ἀπεκάλυψε κατόπιν), καλούμενος

Πανάρετος. Φιλία και συμπάθεια και βασικού σφραδρός ἔρως ἀνεπτύχθη μεταξύ τῶν δύο διμηλίκων. Ὁ Πανάρετος διακρίνεται διὰ τὴν ἀγδρείαν του και τὴν φρόνησιν, και ὡς στρατηγὸς τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων κατατροπώνει τοὺς εἰς τὸ κράτος τοῦ Φιλογόνου εἰσβαλόντας δύο βασιλεῖς τῆς Περσίας και τῆς Ἀνατολῆς, και ἐλευθερώνει ἀπὸ τὸν μέγιστον κίνδυνον τὴν χώραν. Εἰς τὴν ἐπιγένειον γιόστραν (κονταροκτύπημα) ἀναδεικνύεται νικητὴς ὁ Πανάρετος: εὐθὺς δὲ κατόπιν τελεῖ μυστικὰ τοὺς γάμους του μὲ τὴν Ἐρωφίλην. Μετ' ὅλιγον ὥμως οἱ βασιλεῖς τῆς Περσίας και τῆς Ἀνατολῆς στέλλουν προξενητὰς και ζητοῦν τὴν φιλίαν τοῦ Φιλογόνου και τὴν κόρην του εἰς γάμον. Ὁ Φιλόγονος εὐχαρίστως δέχεται τοῦτο, ἀλλ ἡ Ἐρωφίλη, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀνακοινώνει τὴν πρόθεσίν του, ἀρνεῖται, προφασιζομένη ὅτι δὲν θέλει νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς και νὰ ἔσιτευθῇ. Ὁ βασιλεὺς ὥμως ἀνακαλύπτει τὸν ἔρωτα και τὸν γάμον τῆς θυγατρός του μὲ τὸν Πανάρετον, ἔξαγριοῦται, ὑδρίζει σκαιότατα τὴν Ἐρωφίλην, τὸν δὲ γαμβρὸν διατάσσει γ' ἀλυσοδέσσουν και μελετῷ ἐκδίκησιν φοβεράν. Εἰς μάτην ἡ Ἐρωφίλη μὲ δάκρυα ζητεῖ συγγράμμην ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς και προσπαθεῖ νὰ πείσῃ αὐτὸν ὅτι δὲν ἔπραξε κακὸν γενομένη σύζυγος νέου μὲ τόσας ἀρετάς, και ὅτι εὐκόλως ὁ βασιλεὺς δύναται νὰ ἀνυψώσῃ τὸν Πανάρετον και νὰ τὸν καταστήσῃ ἀξιον τῆς κόρης του και τῆς βασιλείας. Εἰς μάτην κατόπιν και ἔνας καλὸς σύμβουλος ὑπενθυμίζει εἰς τὸν βασιλέα πόσα κακὰ ἔκαμψεν εἰς τὴν χώραν του και εἰς αὐτὸν οἱ δύο ὑποψήφιοι μνηστῆρες και πόσας ἔξι ἀντιθέτου ὑπηρεσίας προσέφερεν ὁ Πανάρετος. Ὁ βασιλεὺς τοὺς ἀποπέμπει μὲ ἀπειλάς, ἔπειτα δὲ διατάσσει νὰ προσαγάγωσιν ἐγώπιόν του τὸν ἀλυσοδεμέγον Πανάρετον. Οὗτος ζητεῖ πρῶτον ἀπὸ αὐτὸν συγγράμμην, ἔπειτα δὲ ἀποκαλύπτει ὅτι δὲν εἶναι ἀνάξιος γαμβρός του, διότι εἶναι και αὐτὸς υἱὸς τοῦ Θρασυμάχου, τοῦ βασιλέως τῆς Τζέρτζας, δ ὅποιος ἦτο ἀλλοτε φίλος και σύμμαχος τοῦ Φιλογόνου. Ἄλλ ὁ βασιλεὺς δὲν πιστεύει τοῦτο και ὅταν μετ' ὅλιγον ὁ Πανάρετος ὑπομιμνήσκει εἰς αὐτὸν τὰς ἐκδουλεύσεις του, διατάσσει τοὺς φρουρούς νὰ τὸν διδηγήσωσιν εἰς τὸν τόπον τῆς τιμωρίας.

Ἐνταῦθα παρατίθεται τὸ τέταρτον χορικὸν και ὀλόκληρος σχεδὸν ἡ πέμπτη πρᾶξις, κατὰ τὴν τελευταίαν κριτικὴν ἐκδοσιν τοῦ Στεφ. Ξανθουδίδου (ἥτις ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Νίκου Βέη ἐκδιδομένων γεοελληνικῶν κειμένων).

Χ Ο Ρ Ο Σ

- Ἄκτινα τὸ οὐρανοῦ χαριτωμένη,
ἀπὸν μὲ τὴ φωτιά σου τὴ μεγάλη
σὲ δὴ χαρίζεις φῶς τὴν Οἰκουμένη.
Τὸν οὐρανὸν στολίζει τὸ μιὰ καὶ εἰς ἄλλη
715 μερὰ καὶ δὴ τῇ γῇ ἥ πορπατηξιά σου,
δίχως ποτὲ τὴ στράταν τσι νὰ σφάλῃ.
Κι ὅντα μᾶσε μακραίνης τὴ θωριά σου,
μὲ χιόνια καὶ βροχὲς τῇ γῇ ποτίζεις
γιὰ νὰ μποροῦ νὰ ζιοῦ τὰ πλάσματά σου.
720 Καὶ πάλι σὰ σιμώσης, κι ἀρχινίσης
τὰ χιόνια νὰ σκορπάς καὶ νὰ ζεσταίνης
τὸν κόσμο, δὴ τῇ γῇ μὲ ἀθοὺς γεμίζεις,
τὰ φύτρα ἀναγαλλιᾶς, καρποὺς πληθαίνεις,
μεστώνεις πωρικά, γεννᾶς λιθάρια
725 πολλῷ λογιῶ, κι εἰς δόξα πάντα μένεις.
Διαμάντια καὶ φουμπιά, μαργαριτάρια
κι ὅλες τσι πέτρες τε ἄλλες μοναχός σου
πὼς κάνεις, δῆλοι βλέπομε καθάρια.
Τὰ δὲ θωρεῖ στὴ γῇ ποτὲ τὸ φῶς σου,
730 μὰ βρίσκουνται στὰ βάθη φυλαμένα
κι ὅσα κι ἀν εἴν διπρόδες τῶν ἀμματιῶ σου,
γῇ ἐσὺ τὰ κάνεις δῆλα, γῇ ἀπὸ σένα
θρέφουνται, καὶ κρατιοῦνται, καὶ πληθαίνου,
καὶ νὰ χαθῇ ποτὲ μπορεῖ κιανένα;
735 Ἡλιε μου φωτερέ, τοῦ περασμένου
καιροῦ τὰ πάθη, πού χαμε, θυμοῦμαι,
κι ὅλόκρυγια τὰ μέλη μου ἀπομένου.
Τσὶ ποταμοὺς πὼς εἴδαμε μποροῦμε
740 τούτους τσὶ δόλιους τόπους τε ἔδικού μας
νὰ κυματίσουν αἷματα νὰ ποῦμε.
Τριγύρου στὰ τειχιά χαμε τες διχθρούς μας
κι οὐδὲ κιαμιὰ ἄλλη δλπίδα ἀπόμεινέ μας
στὴ μάχη τὴν πολλὴ τοῦ βασιλειοῦ μας.
Μὰ τῷ θεῶν ἥ χάρι ἔβούηθησέ μας,
745 κι ἔνού μας στρατηγοῦ χέρῳ ἀντρωμένη
κι ἀποὺ τὴ μάχη αὐτὴν ἐλύτρωσέ μας.

- “Ωφου, πρικειά του μοῖρα ἀσβιλωμένη,
τί τοξιέ τες δύχθοού μας νὰ κερδαίσῃ,
κι ἐκεῖνος τες ἔρωτιᾶς σκλάβος νὰ γένη ;
- Στὸν πόθο τεὶ Κερᾶς μας εἶχε πέσει, 750
κι ὅντα κρατειέτο πλιὰ χαριτωμένος
“ς ἄμετρης λόχης ἐπεσε στὴ μέση.
- Τώρα στὴ φυλακὴ καδενωμένος
θάνατο ἐκ τὸ θυμὸ τοῦ βασιλιᾶ μας
σκληρότατο ἀνιμένει δ πρικαμένος. 755
- “Ηλιε μου, τὸ λοιπὸ στὰ κλάματά μας
λυπητερὸ τὸ φῶς σου ἀς σκοτεινιάσῃ,
γὴ “ς ἄλλα μέρη στεῖλέ το μακρά μας.
- Νέφος σκοτεινιασμένο ἀς σὲ σκεπάσῃ,
κι ἀστροπελέκι ἀς πέσῃ θυμωμένο,
καὶ τοῦτο τὸ Παλάτι ἀς χαλάσῃ.
- Μὲ χίλιες ἀστραπὲς τὸ μανισμένο
κάμε τὸ βασιλιό μας νὰ τρομάξῃ
νὰ μὴ χαλάσῃ τέτοιο νιὸν ἀντρειωμένο. 760
- Μὲ φοβερὲς βροντὲς κάμε ν ἄλλαξῃ
τὸ λογισμόν του τὸν κακὸ “ς ἀγάπη,
κι ὡς κύρις ἀγαθὸς τώρα νὰ πράξῃ
“ς αὐτήνη κι εἰς ἐκεῖνο τὸν ἀξάπη.
- (Τέλος τῆς τετάρτης πράξεως).

ΠΡΑΞΙΣ ΠΕΜΠΤΗ

Εἰς τὴν ΠΡΩΤΗΝ ΣΚΗΝΗΝ παρουσιάζεται ἕνας «μαντατοφόρος»· οὗτος ἐκφέρει φοιβερὰς κατάρας ἐναγτίον τοῦ βασιλικοῦ ἀγακτόρου, τὸ δποῖον εἶδε τόσα ἀνοσιουργήματα κατὰ τὸ παρελθόν, καὶ τὸ δποῖον ἦτο πεπρωμένον καὶ ἀλληγ μίαν φοράν νὰ γίνῃ τὸ θέατρον θηριώδους ἐγκλήματος. “Ο χορὸς ἀγωνιῶν ἐρωτᾷ τί συγένη. Καὶ δ μαντατοφόρος ἀρχίζει : Εἰς τὸ σκοτεινότατον βάθος τοῦ ἀγακτόρου, δπου οἱ βασιλεῖς ἐσυγείθιζαν γὰ θανατώνουν μυστικὰ τοὺς ἐχθροὺς των, ὠδηγήθη πρὸ δλίγου καὶ δυστυχῆς Πανάρετος ἀλυσοδεμένος. “Εκεῖ δ τύραννος, ἀφοῦ τὸν ἔξυβρισε ἀκόμη μίαν φοράν, διέταξε τοὺς ὑπηρέτας του νὰ τὸν βασινίσουν κατὰ τρόπον

φρικώδη: ἀφοῦ τὸν ἐκτύπησαν ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἀνηλεῶς, τοῦ ἀπέσπασμαν ἔπειτα τὴν γλῶσσαν, τοῦ ἔξωρυξαν τὰ μάτια καὶ τοῦ ἔκοψαν τὰ χέρια. Τέλος ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς γελῶν ἀγρίως ἔσφαξε καὶ κατεκραμάτισε τὸ σῶμά του, καὶ τὰ μὲν ἄλλα μέλη ἔρριψε εἰς τὸν λέοντάς του, τὴν καρδίαν δὲ τοῦ δυστυχοῦς καὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς χειρας ἔθεσε μέσα εἰς ἕνα χρυσὸν «βατσέλλι» (λεκάνην), τὰ ἐσκέπασε μὲν πολύτιμον λεπτὸν ὑφασμα καὶ ἔχει σκοπόν νὰ τὰ προσφέρῃ ὡς γαμήλιον δῶρον εἰς τὴν κόρην του. Ἄλλος ἴδιος, καταφθάνει ὁ αἵμισθρος τύραννος μὲ τὸν διηρέτας του, οἱ δποῖοι κρατοῦν τὴν φοιτερὰν λεκάνην. Ὁ μαντατοφόρος καὶ αἱ γυναικες τοῦ χοροῦ σπεύδουν νὰ ἔξαφανισθοῦν.

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

- Βάλετο ὃς τοῦτο τὸ θρονί, γυρίσετ’ ὅλ’ ὅπισω,
γιατὶ τὶς θυγατέρας μου μόνιος μου θὰ μιλήσω·
νᾶρθη δεπά τὶς μήνυσα, κι’ ὅπου κι’ ἀν εἶ, προβαίνει,
230 τ’ ἄξιο νὰ δῆ τὸ χάρισμα, ἀποὺ τὴν ἀνιμένει.
Τώρα λογοῦμαι βασιλίος, τώρα τὴν ἐντροπή μου
μπορῶ νὰ πῶ, πὼς ἔλειωσεν ἡ χέρα ἡ ἐδικῇ μου.
Τώρα εἰδεν ὁ Πανάρετος, λογιάζω, πὼς τυχαίνει
τῶν βασιλιάδων ἡ τιμὴ νὰ στέκῃ βλεπημένη·
235 κι’ ἀν ἔναι καὶ δὲν εἶν’ τυφλοί, μποροῦσι νὰ θωροῦσι
κι’ οἱ ἄλλοι, ποὺ στῶ βασιλιῶ τὰ σπίτια κατοικοῦσι,
τὸ θάνατόν του τὸ σκληρό, νὰ τρέμουν σὰν καλάμι·
δὲν παίζου μὲ τοὺς βασιλιοὺς μὲ τέτοιο τρόπῳ ἀντάμη.
Θέλου μερκοί, γεῖς βασιλιὸς πάντα μὲ καλωσύνη
240 κι’ ὅχι ποτὲ μὲ μάνιτα πᾶσα δουλειὰ νὰ κρίνῃ,
κι’ ἀπάνω ὃς ὅλα λέσινε, πὼς πρέπει νά ἐν γνοιασμένος,
ἀνὲν κι ἀπ’ ἄλλους πεθυμῷ νὰ στέκῃ ἀγαπημένος,
φόβο κιανεῖς νὰ μὴ βαστᾷ μηδὲ ποσῶς ὃς αὐτεῖνο·
μὰ ὅγω τὸ πρᾶμα ἀλλῆς λογῆς στὸ λογισμό μου κρίνω.
245 Δὲ κρήτω νὰ μ’ ὀργίζουνται, ποῦρι νὰ μὲ φοβοῦνται
ὅλοι τῆς ἐπαρχίας μου· γιαμιὰ γιαμιὰ γεννοῦνται
σὰ δυὸ παιδιὰ ἀπὸ μιὰν κοιλιὰ φόβος καὶ βασιλεία,
κι’ ὅποιος νὰ τόνε τρέμουσι τόση δὲν ἔχει χρεία,
μὴ κρήτη νὰ ναι βασιλίος, καὶ δουλευτὴς ἢς γένη,

- καὶ τότες δὲ τις ἐντροπὴς τοῦ κόσμου ἦς ἀπομένη. 250
 Ὁ φόβος πώς τις βασιλιοὺς φυλάσσει, λογαριάζω,
 καὶ δίχως του τὴν βασιλειὰ τίθοτας δὲν τὴν κράζω.
 Πόσα περίσσια χαίρομαι, γιατὶ στὰ γερατειά μου
 ἔκαμα πρᾶμα ἄξιο μου, κι' ἔφτειασα τὴν καρδιά μου,
 καὶ βασιλιὸς ἀληθινὸς ἐφάνηκα τοῖς καθ' ἓνα, 255
 νὰ μὴν ἀποκοτῷ τινὰς νὰ παίζῃ μετὰ μένα·
 μὰ πόσον εἶχα σται λωλός, ἂν ἥθελα γροικήσει
 τοῦ Σύμβουλού μου τὴν βουλήν, νά τοῦθελα συμπαθήσει
 τοῦ πίβουλου Πανάρετου, κι' ἀγδίκιωτη ν' ἀφήσω
 τὴν ἐντροπήν, ποὺ μοῦ καμε καὶ τέτοιο κρῆμα πλήσιο,
 σὰ νὰ μὴν ἥθελα γροικᾶ καλύτερα ἀπ' αὐτόνο,
 πώς ή γιατρειὰ τῆς ἐντροπῆς εἶναι ή γδίκια μόνο,
 καὶ πώς οἱ αἴματοχυσεῖς κι' οἱ ἄπονοι θανάτοι
 σημάδιν εἶναι μιᾶς καρδιᾶς πᾶσα τιμῆς γεμάτη. 260
 Μὰ τὸν ντροπιασμένη μου κι' ἄπονη θυγατέρα...
 τί ξένω θέλω ίδει κι' αὐτὴ τὴν σήμερον ήμέρα. 265

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

ΕΡΩΦΙΛΗ NENA ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΑΣ

ΕΡΩΦΙΛΗ

- Νένα, τὰ πρικαμένα μου μέλη γροικῶ κομμένα,
 κι' ὁ νοῦς μου τις βαριόμοιρης δὲν εἶναι μετὰ μένα·
 τὰ σωθικά μου σφάζουνται, κι' ἀπολιγαίν' ή ψή μου,
 κι' ὡσὰν τὸ φυλλοκάλαμο τρομάσσει τὸ κορμί μου· 270
 λιγοθυμιὲς μοῦ δίδουσι καὶ πόνοι τοῦ θανάτου,
 καὶ πλιὰ παρὰ ποτὲ δειλιῶ τὸ τέλος τοῦ πραμάτου.

NENA

- Μὴ δὲ πρικαίνου, Ἀφέντρα μου, καὶ γι' ἄλλο δὲ σὲ κράζει
 ὁ βασιλιὸς σπουδακτικά, παρὰ γιατὶ λογιάζει,
 τὸ φταίσιμο, δποὺ κάμετε, νὰ σᾶςε συμπαθήσῃ,
 τὸ πρᾶμα δὲ μπορῶντας πλιὸ ξοπίσω νὰ γυρίσῃ. 275

ΕΡΩΦΙΛΗ

- Μᾶλλιος γιατὶ μοῦ μήνυσε μὲ τὸν Ἀρμόδι, κρίνω,
 (γιατὶ ἄθρωπο χειρότερο δὲν ἔχομ' ἀπὸ κεῖνο),

- πὼς ἔκαμεν ἀπόφασι κακὴ γιὰ μᾶς περίσσια,
280 κι^ο ἀπόσταν ἥρθε κι^ο εἶπέ μου, τὰ σωθικά μου ἔλσα,
τὸ πνέμα μ^ο δλο χάθηκε, καὶ δὲ μπορὰ μιλήσω,
καὶ δυὸ ἄν πάγω ζάλα δμπρός, τέσσερα στρέφω πίσω.
Νένα καὶ μάννα μου ἀκριβή, τάχα νὰ χωριστοῦμε;
σήμερο μιὰ τὴν ἄλλη μας τάχατες νὰ μὴ δοῦμε;
285 γιατὶ κατέχω σήμερο, πὼς ἔχω ν^ο ἀποθάνω,
καὶ πὼς σ^ο ἀφήνω δίχως μου ὃς τοῦτο τὸν κόσμο ἀπάνω.
Παρακαλῶ σε, Νένα μου, περίσσια ἀγαπημένη,
καθὼς μ^ο ἀγάπας ζωντανή, μ^ο ἀγάπα ἀποθαμμένη,
καὶ τ^ο δνομά μου τὸ γλυκὺ κιαμιὰ φορὰ νὰ λέγῃς,
290 καὶ τὸν πρικύ μου θάνατο λυπητερὰ νὰ κλαίγῃς.

NENA

Μὴν κλαίγῃς, θυγατέρα μου, σώπασ^ο, Ἀμέρισσά μου,
γιατὶ μὲ δίχως ἀφορμὴ μοῦ καίγεις τὴν καρδιά μου.
Πρὶ δῆς τὸ τέλος τεὶ δουλειᾶς, νὰ ζήσῃ τὸ κορμί σου,
τέτοια παρατηρήματα μὴν κάνῃς ἀπατή σου.

ΕΡΩΦΙΛΗ

- 295 Νένα, ποθαίνω, λέγω σου, κι^ο ἄν εἶναι μπορετό σου
ὃς μιὰν ἄσκια μὲ τὸ ταίρι μου τὰ χέρια σου ἃς μὲ χώσουν
τὰ κακορρήζικα κορμιὰ τ^ο ἀδικοσκοτωμένα
χῶμα στὸν Ἀδην ἃς γενοῦν τὸν πρικαμένον ἔνα,
καθὼς τὰ δυὸ μὲ μιὰ ψυχὴ στὸν κόσμο ἀπάνω ζοῦσα,
300 κι^ο ἀγαπημένα πάντα τως μιὰ θέληση ἔκρατοῦσα·
κι^ο δσο γλυκὺ μ^ο ἐπότισες γάλα, παρακαλῶ σε,
τόσα νεκρῆς τὴν σήμερο δάκρυα πρικιὰ μοῦ δῶσε.
Ἄλλο δὲν ἔχω νὰ σοῦ πῶ παρὰ νὰ σὲ φιλήσω,
Νένα μ^ο ἀγαπημένη μου, νὰ σ^ο ἀποχαιρετήσω.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

- 305 Τὶ πρᾶμα συντυχαίνουσι, κι^ο ἀργειοῦσι νὰ σιμώσουν;
κιαμιά, θαρρῶ, γυρεύγουσι στράτα νὰ μὲ κομπώσουν.

NENA

- “Ωφου, καὶ πῶς τὰ λόγι^ο αὐτὰ σφάζου τὰ σωθικά μου,
καὶ νὰ κρατήξω δὲ μπορῶ ποσῶς τὰ ιλάηματά μου.
Τάσσω σου, θυγατέρα μου, νά ὡμεστα πάντ^ο δμάδι,
310 γὴ ἐδῶ στὸν κόσμο ζωντανές, γὴ καὶ νεκρὲς στὸν Ἀδη·

δὲ θέλω ἀφήσει νῦν ἀκουσθῆ, καὶ ἀπόθανες, Κερά μου,
καὶ ἐμὲ τὸν ὥλιο νὰ θωροῦ τῷ ἀμμάτια τὰ δικά μου.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Στὸν κόσμο πάλι νά σαι σύ, παρακαλῶ σε, Νένα,
νὰ σ' ἔχου οἱ κορασίδες μου θάρροις τως σὰν κι' ἐμένα.

NENA

Κάτεχε, θυγατέρα μου, κάτεχε, πώς στὸν "Ἄδη
διαβαίνω γὰρ πρωτύτερα..." 315

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

"Ω, πῶς συγκλαίσι ὅμαδι!
τὸ τέλος τοῦ Πανάρετου τάχα χασι γροικήσει;

NENA

Τοῦ βασιλιοῦ μοῦ φαίνεται κι' ἀκουσα νὰ μιλήσῃ.
Γλήγορα, θυγατέρα μου, πᾶψε τὰ κλάηματά σου,
τὸ πρόσωπό σου μέρωσε, σύστεψε τὰ μαλλιά σου,
γιατὶ θωρῶ τὸ βασιλιὸ περίσσια μερωμένο,
κι' ὀλόγαρος σὲ καρτερεῖ, κι' εἰς ἔγγοια πλιὸ δὲ μπαίνω. 320

ΕΡΩΦΙΛΗ

"Ετσι καὶ τὸ ἄγοια κύματα τὸ κάνου τεὶ θαλάσσου,
σὰν πνέουσι τὸν ἀθρωπό, παύτου καὶ κατατάσσου.
Τὸν δρισμὸν ἐγροίκησα τῆς "Υψηλότητάς σου,
κι' ἥρθα νὰ μάθω τὸ ζιμιό, τί ναι τὸ θέλημά σου. 325

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Καλῶς τὴ θυγατέρα μου τὴν πολυαγαπημένη,
ἀπὸν ποτὲ ἐκ τὸν δρισμὸ τὸ ἀφέντη τεῖ δὲ βγαίνει.
Τόπο μᾶς δῶσ', Χρυσόνομη, κι' ἔλα ς λιγάκι πάλι,
γιατὶ δὲ θέλω, τὸ θὰ πῶ, νὰ τὸ γροικήσουν ἄλλοι. 330

ΕΡΩΦΙΛΗ

Μισσεύγη ή Νένα μου ἀπὸ δῶ, καὶ πλειότερα τρομάσσω,
παρὰ νὰ σκοτεινιάζουμο μόνια μους ς ἄγριο δάσο.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Καλὰ καὶ ταραχὴ πολλὴ μδῶκε, θυγατέρα,
τὸ σφάλμα σου τὸ ἀμέτρητο τὴ σημερνὴν ἡμέρα,
κι' δ νοῦς μου νὰ σκοτείνιασε, καὶ νῦν ἄψεν ἡ καρδιά μου, 335
καὶ νά λεγα, τὸ πώς ποτὲ δὲν παύτει ἡ μάνιτά μου,

μ^ο δλον ἐτοῦτο βάνοντας στὸ λογισμό μου πάλι τὸν πόνο τὸν ἀξείκαστο, τὴν πρίκα τὴ μεγάλη, ἀπού χα πάρει στό στερο, ἢ σ' εἶχα θανατώσει,
340 σὲ καλωσύνην ἔστρεψα τὴ μάνιτα τὴν τόση, κι^ν ἀγδίκιωτο ἀποφάσισα ν^τ ἀφήσω τὸ θυμό μου, κι^ν ἔκεινον, ἀποὺ μοῦ φταιξε, νὰ κάμω καὶ γαμπρό μου· ἔτσ^ο ἔδεκει, ποὺ βρίσκετο, κι^ν ἀνίμενε νὰ σώσω, τυραννισμένο θάνατο κι^ν ἄπονο νὰ τοῦ δώσω,
345 ἔπηγα κι^ν ηὔρηκά τονε, κι^ν ἔκαμα νὰ γροικήσῃ μὲ σπλάχνος μεγαλώτατο, πὼς τοῦ χα συμπαθήσει κι^ν ἔκεινο, ποὺ δὲν ἔξευρα, μηδ^ο ἄκουσά το πλέα, πὼς εἴναι τοῦ Θρασύμαχου παιδί τοῦ βασιλέα μοῦ πε, τὸ ποιὸ πρωτύτερα ἀν^τ ηθελα γροικήσει,
350 τόσα περίσσια καὶ πολλὰ δὲν ηθελα μανίσει.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Μὰ τὴν ἀλήθεια, Ἀφέντη μου, ποτέ του τέτοι πρᾶμα δὲ μοῦ πε καὶ γροικῶντάς το τό χω μεγάλο θᾶμα· κι^ν ὅχι γιατί ναι βασιλοῦ παιδί, γιατ^ο ἔτσι χάρι νά χη δὲν ήμπορεῖ παρὰ βασιλικὸ κλωνάρι,
355 μὰ μοναχάς γιατὶ κουρφό τόσον καιρὸ τὸ κράτειε, καὶ δίχως περηφάνει στὸν κόσμον ἐπορπάτειε.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Ἐτσι ναι, θυγατέρα μου, καὶ φκαριστῶ τὴ μοῖρα, κιὰς ἀπὸν μέ καμε παιδὶ νοὺς βασιλοῦ κι^ν ἔπηρα. Γιὰ κεῖνο ἔκραξα κι^ν ἔσε, γιὰ νὰ σοῦ συμπαθήσω,
360 σὰν κι^ν ἔκεινοῦ συμπάθησα στὸ σφάλμα του τὸ πλήσιο. Τὸ πρᾶμα, ἀπού καμες λοιπὸ στανιῶς μου, συχωρῶ σου, κι^ν ἄντρας σ^ο ἄς εἰ δ^ο Πανάρετος, σὰν τόνε θές, δικός σου, κι^ν ἄς εἴναι τ^ο ὅχι θέλημα, κι^ν ὅρεξι τὸ στανιό μου, προξενητῆς δ^ο πόθος σας, βουηθός τὸ διζικό μου.
365 Κι^ν ὅγιὰ νὰ γνώσης πλιὰ καλλιά, πὼς ἔσυμπάθησά σου, θέλω γι^ν ἀγάπη μου ἀκομὴ νὰ πάρης χάρισμά σου τὰ πράματ^ο ἀποὺ βρίσκουνται ζ^ε ἐτοῦτο τὸ βατσέλλι· σύμωσε, δέ τα, χάρισμα πλήσιο φανῆ σοῦ θέλει.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Σημάδι μεγαλύτερο στὸ σπλάχνος τὸ περίσσιο
370 τῆς Ἀφεντιᾶς σ^ο, Ἀφέντη μου, δὲ χρῆζω νὰ γνωρίσω,

σὰν τὸ συμπάθειο, πού Ἰαβα σήμερον ἀπὸ σένα
στὸ φταίσιμο τὸ ἀμέτρητο, ἀπόχω καμωμένα.

Μῷ δλον ἐτοῦτο ταπεινὰ σκύφτω τὴν κεφαλή μου,
καὶ τὸ μοῦ δίδεις, δέχομαι μῷ δλη τὴν ὅρεξί μου.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Κάνεις, καθὼς τὰ φρόνιμα παιδιὰ ὥναι κρατημένα,
γιὰ κεῖνο πάντα τὴν εὐχὴν θὲς ἔχεις ἀπὸ μένα.

Σίμωσε τώρα τὸ λοιπό, ἔεσκέπασε καὶ ὅδε τα,
καὶ μετὰ σένα ἔπαρ τα, κι ἄγωμε στέρεψε τα.

Τί στέκεις, θυγατέρα μου, πιάσ τα, καὶ μὴ φοβᾶσαι,
γιατὶ συναφορμάς τωνε πασίχαρη θὲ νά ὅσαι.

375

380

ΕΡΩΦΙΛΗ

Τρέμῃ ἡ καρδιά μου καὶ κτυπᾷ, τὸ ἀμμάτια μου δειλιοῦσι,
καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ χάρισμα τρομάσσου νὰ στραφοῦσι,
κι ἡ κέρα μου μηδὲ ποσῶς δὲ θέλει νὰ σιμώσῃ,
κι ὡς ὅφις ἄγριος νά τονε, τρομάσσει νὰ τὸ ἀπλώσῃ.

Ώφ, ὡχ ὁῖμένα ! τί θωρῶ, τί συντηρῶ ἡ καημένη,
καὶ τίνος εἶν ἡ κεφαλή, ἀπού ὥναι ὁδῶ κομμένη ;

385

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Τὸ ἀγαφτικοῦ σου τοῦ καλοῦ μὲ τὴ δική μου χέρα
κομμένη, σὰν τοῦ τύχαινεν, ἀπονη θυγατέρα.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Ώφου, κανίσκι ἀλύπητο, κανίσκι πρικαμένο,
καὶ πῶς ἀπὸ τὸ νοῦ μου, διμέ, θωρῶντας τοῦ δὲ βγαίνω !

390

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Κανίσκιν εἶν ἀξιώτατο καὶ πλεορωμὴ τὸ τόσης
τιμῆς, ἀπὸ ἀποκότησες τὸν κύρι σου ν ἀξιώσῃς.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Τοῦτο ὥναι τὸ κεφάλι σου λοιπὸ τὸ ἀγαπημένο,
Πανάρετέ μου ἀφέντη μου, τὸ ματοκυλισμένο ;

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Τοῦτο ὥναι, ναί, καὶ χαίρου το, γλυκιὰ κανάκισέ το,
κι ἂν εἶναι καὶ λυπᾶσαι το, κλᾶψε καὶ ἔπλυνέ το.

395

ΕΡΩΦΙΛΗ

Τοῦτα ὥναι τὰ χεράκια σου ; Κύρι μου, τὴν καημένη
κι εἶντα κανίσκιν ἀσκημο μ ἔχεις κανισκεμένη.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

"Ασκημον ἔκαμες καὶ σὺ πρᾶμα πολλὰ ὃς ἐμένα,
400 μὰ ὁγώ ὁχω μόνο τὰ πρεπά ὃς ἐσένα καμωμένα.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Καρδιά μου, πῶς δὲ σκίζεσαι, μάτια μου, πῶς μπορεῖτε
τέτοια μεγάλην ἀπονιὰ σήμερον νὰ θωρεῖτε;

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

"Ως εἴδασι τὸ ἀμμάτια μου κι ἐμὲ τὴν ἐντροπή μου,
καὶ τὰ δικά σου νὰ θωροῦ πρέπει τὴ γδίκιωσί μου.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Καὶ τοῦτο τὸ ἄλλο τί νῦν ἔδω; κρίνω ἡ ἀγαπημένη
405 νὰ ὅνται ἡ καρδιά, ποὺ πάντο τει μὲν ἔβαστα φυλαμένη.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Τούτη ναι κι ἔβγαλε κι ἐσὺ τώρα τὴν ἐδική σου,
καὶ σμιξέ τηνε μετ' αὐτή, ἀν τὴν πονῆ ἡ ψυχή σου.

ΕΡΩΦΙΛΗ

"Ωφου, μὲ ποιά φωτιά καψες μέσα τὰ σωθικά μου,
410 μὲντα μαχαίρι μοῦ σφαξες, κύρι μου, τὴν καρδιά μου!

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Τὸ ἶδιο, ποὺ μὲ ἐπλήγωσε, σὲ ἔσφαξε κάτεχέ το,
κι ἀν εἴναι δίκιο καὶ πρεπό, στὸ νοῦ σου μέτρησέ το.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Γιατί δὲ μὲ ἔσφαξες ἐμὲ πρῶτας, γιατί νῦν ἀφήστης,
τόσο κακὸ τὸ ἀμμάτια μου νὰ δοῦσινε, νὰ ζήσῃς;

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

415 Γιατί καὶ σὺ τόσο ἐντροπὴ μὲ ἔκαμες νὰ γνωρίσω
σὲ τοῦτο τὸ λιγούτσικο καιρό, ποὺ θὲ νὰ ζήσω.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Γλυκώτατο μου πρόσωπο, κεφάλι τιμημένο,
ποῦ ναι τὸ ἀπομονάρι σου κορμὶ τὸ σκοτωμένο;

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Θροφὴ ἔγίνη τῶ σκυλλῖ, τῶ λιονταριῶ μου βρῶσι,
420 γιατὶ δὲν ἥτο τὸ πρεπό χῶμα νὰ τὸ κουκλώσῃ.

ΕΡΩΦΙΛΗ

"Ωφ, ὥχ δῆμένα, τί γροικῶ, ψυχή, πῶς δὲ χωρίζεις
ἀπὸ τὸ δόλιο σου κορμί; καρδιά, πῶς δὲ διαιζεις;

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Κ' ἐγὼ ἐκ τὴν τόση μου χαρὰ τὸ πῶς δὲν ξανανιώνω,
πῶς εἰς τὰ ὑψη τὸ οὐρανοῦ μὲ τὴν κορφὴ δὲ σώνω ;

ΕΡΩΦΙΛΗ

Ἡ ποίκια μου τὸ λοιπονίς, κύρι, χαρὰ σοῦ κάνει ; 425
κι' ἡ λύπη μου τόση δροσιὰ στὰ σωθικά σου βάνει ;

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Οσο σὲ βλέπω, κάτεχε, περίσσια πρικαμένη,
τόσο μοῦ κάνεις τὴν καρδιὰ πασίχαρη καὶ μένει·
μὰ κλαῖγε, καὶ τὰ κλάηματα ποτέ σου μὴ σκολάσῃς,
κι' ἀπὸ τὴν ποίκια τὸ Θεὸ παρακαλῶ νὰ σκάσῃς· 430
τὸ ἀγαπημένο πρόσωπο συντήρα τοῦ καλοῦ σου,
κι' ὅσο μπορεῖς εὐχαριστίες δίδε τοῦ ὁζικοῦ σου,
πῶς τέτοιον ἄντρα σοῦ ὅδοκεν ἄξιο τῆς εὐγενεῖᾶς σου,
καὶ γιὰ νὰ κλαίγης πλειότερα μισσεύγω ἀπὸ κοντά σου.

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΕΡΩΦΙΛΗ ΜΟΝΑΧΗ

ΕΡΩΦΙΛΗ

Ω κύρι μου, μὰ κύρι πλιὸ γιάντα νὰ σ' ὀνομάζω,
κι' ὅχι θεριὸν ἀλύπητο κι' ἀπόνο νὰ σὲ κράζω,
πειδὴ περνᾶς στὴν ὁρεξι πᾶσα θεριὸ τοῦ δάσου,
καὶ πλιὰ ἄγρια παρὰ λιονταριοῦ μᾶδειξες τὴν καρδιά σου ;
Θεριὸ λοιπὸν ἀλύπητο παφὰ θεριὸ κιανένα,
γιὰ ποιά ἀφορμὴ δὲν ἔσφαξες τὴν ταπεινὴν ἐμένα ; 440

Μὰ κεῖνο, ποὺ δὲν ἔκαμε τὸ χέρι τὸ ἀπονό σου
θέλω τὸ κάμει μόνια μου κιὰς μὲ τὸ στανικό σου,
γιατὶ δὲν εἶναι μπορετό, μηδὲ ποτὲ τυχαίνει,
μιὰν ὥρα ἀπὸ τὸ ταῖρι μου νὰ ζιῶ ξεχωρισμένη.
Ταίρ' ἀκριβό μου καὶ γλυκύ, φῶς καὶ παρηγοριά μου,
καὶ πῶς σὲ βλέπουν τσὶ φτωχῆς τὸ ἀμμάτια τὰ δικά μου ; 445
καὶ μὲ δλον τοῦτο δύνουνται τὰ μέλη μου καὶ ζιοῦσι,
τὸ ἀμμάτια μου καὶ βλέπουσι, τὰ χείλη καὶ μιλοῦσι.
Πάντ' ἀκριβό μου ταίρι μου, μὲ ἔθρεφεν ἡ καρδιά σου,

τώρα στὸν Ἀδη τὴ φτωχὴ μὲ βάνει ἡ ἀσκημιά σου, 450

- κι^ο ἄλλοῦ τ^ο ἀμμάτια μου, ὅχ, δῖμέ, στανιό τως συντηροῦσι,
γιατὶ ἔτσι σὰ σ^ο ἐκάμασι τρέμουν νὰ σὲ θωροῦσι.
- Πανάρετε μ^ο Ἀφέντη μου, ποῦ ν τὰ πολλά σου κάλλη,
ποῦ κείν^ο ἡ νόστιμη θωριά, καὶ πᾶσα χάρι σ^ο ἄλλη ;
- 455 Ποῦ ναι τ^ο ἀμμάτια τὰ γλυκιά ; ποιόν ἀπόνο μαχαίρι
σοῦ τά βγαλε κι^ο ἐτύφλωσε, δῖμέ ! ἀκριβό μου ταίρι ;
Στόμα μου νοστιμώτατο καὶ μοσκομυρισμένο,
βρύσι δλωνῶ τῶν ἀρετῶ, ζαχαροζυμωμένο,
γιάντα τὰ πλουμισμένα σου καὶ τὰ γλυκιά σου χείλη
- 460 τὴ δούλη σου δὲν κράζουσι, δῖμέ, τὴν Ἐρωφίλη ;
Γιάντα σωπᾶς στὸν πόνο μου, γιάντα στὰ κλάγματά μου
δὲ συντυχαίνεις δυὸ μικρὰ λόγια τοὺς παρηγοριά μου ;
Μὰ δίχως γλῶσσ^ο ἀπόμεινες, καὶ πῶς νὰ μοῦ μιλήσῃς ;
πῶς τὴν πολλὰ βαριόμοιρη νὰ μὲ παρηγορήσῃς ;
- 465 Πῶς νὰ μοῦ παραπονεθῆς, πῶς νὰ μοῦ πῆς, «ψυχή μου,
γιὰ σένα μόνο θάνατον ἐπῆρε τὸ κορμί μου ;»
Κι^ο ἐσᾶς, χεράκια μ^ο ἀκριβά, ποιά χέρια ἀποκοτῆσα,
κι^ο ἀπόνα ἀπὸν τὸ δόλιο σας κορμὶ σᾶς ἐχωρίσα ;
χέρια, ποὺ σᾶς ἐτύχαινε σκηπτρῷ νὰ σᾶς βαραίνῃ,
- 470 καὶ μοναχὰς νὰ δίδετε νόμο στὴν Οἰκουμένη,
γιὰ ποιά ἀφορμὴ δὲν πιάνετε τὰ χέρια τὰ δικά μου ;
γιάντα στὸ στήθος σπλαχνικὰ κι^ο ἀπάνω στὴν καρδιά μου
δὲν γγίζετε ν^ο ἀλαφρωθῆ, τσὶ πόνους τσὶ νὰ χάσῃ,
κι^ο ἐτούτη τὴν τρομάρα τζὶ τὴν τόση νὰ σκολάσῃ ;
- 475 Καὶ σύ, καρδιὰ ἀντρωμένη μου, τοῦ πόθου φυλακτάρι,
ποιό τον ἐκεῖνο τ^ο ἀπόνο κι^ο ἀγριώτατο λιοντάρι,
ποὺ σ^ο ἐβγαλ^ο ἐκ τὸν τόπο σου, κι^ο αίματοκυλισμένη,
τ^ο ἀμμάτια μου νὰ συντηροῦ μ^ο ἐκαμε τὴν καημένη ;
καρδιά μου ἀγαπημένη μου, γλυκώτατη καρδιά μου,
- 480 πόσα τοῦ πόθου βάσανα είχες γιὰ ὄνομά μου !
πάντα ζειες μ^ο ἀναστεναμούς, κι^ο ἐθρέφουσου μὲ πρίκες,
κι^ο εἰς τό στερο ἀνασπάστηκες. κι^ο ἐκ τὸ κορμί σου βγῆκες,
γιὰ νὰ μπορῶ τριγύρου σου νὰ δῶ, πῶς εἴ γραμμένο
τ^ο ὄνομα τς Ἐρωφίλης σου τὸ πολυγαπημένο.
- 485 "Ωφου πρικύ μου φιζικό, κι^ο ἀντίδική μου μοῖρα,
τόσα γοργὸ μ^ο ἐκαμετε νύφη γιαμιὰ καὶ χήρα !
μοῖρα κακὴ γιὰ λόγου μου, κομπώτρα κι^ο ωχθρεμένη,
τοὺς ποιό τέλος μ^ο ἐκατάφερες τὴν πολυπρικαμένη !

- ποιό πρᾶμα μ[᾽] ἔκαμες νὰ δῶ, ποιάν πρίκα νὰ γνωρίσω,
ποιά παιδωμή, ποιό βάσανο, ποιόν πόνο νὰ γροικήσω ! 490
ποῦ κεῖνα, πού λεγες τοῦ νοῦ, ποῦ κεῖνα ποὺ ἀπὸ σένα
τ[᾽] ἀμμάτια μ[᾽] ἀνιμένασι νὰ δοῦσι τὰ καημένα;
χαρὲς περίσσεις μοῦ τασσες, καὶ πρίκες μὲ γεμώνεις,
ζῆσι κι[᾽] ἀνάπαψι πολλή, καὶ θάνατο μ[᾽] ἀξιώνεις.
Λαμπρὸ τὸν ἥλιο μοῦ δειξες, κι[᾽] ἥλπιζα καλωσύνη,
μὰ τὸ ζιμιδὸ θαμπώθηκε, κι[᾽] ἄγριος καιρὸς ἐγίνη. 495
Χρυσὸ στεφάνιν ἔβαλες ἀπάνω στὴν κορφή μου,
κι[᾽] ὅφις ἐγίνηκε ζιμιδὸ κι[᾽] ἐπῆρε τὴν ζωή μου·
πολλὴ δροσιὰ μ[᾽] ἐπότισες, μά τὸν φαρμακεμένη,
κι[᾽] ὀλπίζοντας πώς θρέφομαι, μένω θανατωμένη. 500
Τὴν πόρτα τξὶ Παράδεισος μ[᾽] ἀνοιξες, κι[᾽] ἀπὸ κείνη
στὴν Κόλασι μ[᾽] ἐπέρασες, κι[᾽] ἀλύπητα μὲ κρίνει·
ψευτὸ καλὸ μοῦ χάρισες, κι[᾽] ὡς ὄνειρον ἐχάθη,
σὰ χόρτον ἔξεραθηκε, σὰ ρόδον ἐμαράθη·
σὰν ἀστραπὴ ἄφε κι[᾽] ἔσβησε, κι[᾽] ἔλυσε σὰν τὸ χιόνι,
σὰ νέφαλον ἐσκόρπισε, στὸν ἄνεμο σὰ σκόνι. 505
Μὰ δὲ φυρᾶς τὰ πάθη μου, δὲ μοῦ λιγάνεις πρίκα,
κι[᾽] οἱ πόνοι μου κι[᾽] οἱ κρίσεις μου παντοτινὰ γενῆκα,
καὶ πλειότερη τὴν παιδωμή γιὰ νά λέω καὶ τὰ βάρη
τὰ πάθη μου δὲν ἔχουσι νὰ μὲ σκοτώσουν χάρι... 510
Μὰ κεῖνο, ποὺ δὲ δύνεται τόσος καημὸς νὰ κάμῃ,
θέλει τὸ κάμει ἡ χέρα μου καὶ τὸ μαχαίρ[᾽] ἀντάμη,
στὸν Ἀδη νὰ μὲ πέψουσι, κι[᾽] δι κύρις ἀπονός μου
τὴ βασιλειὰν τ[᾽] ἀς χαίρεται καὶ τξὶ χαρὲς τοῦ κόσμου.
Στῆθός μου κακορρίζικο, καρδιά μου πρικαμένη, 515
πόσα τονε καλύτερο ποτέ μου γεννημένη
στὸν κόσμο νὰ μὴν εἶχα σται, πόσα τονε καλλιά μου
λάψ[᾽] ἥλιου νὰ μὴ δοῦσιν τ[᾽] ἀμμάτια τὰ δικά μου.
Τὸ πνέμα σου, Πανάρετε, ταίρι γλυκύτατό μου,
παρακαλῶ σε νὰ δεχτῇ τὸ πνέμα τὸ δικό μου, 520
τ[᾽]ς ἔνα νὰ στέκομέστανε τόπο, καὶ μιὰν διμάδι
Κόλασι γὴ Παράδεισο νὰ γνώθωμε στὸν Ἀδη.
Πανάρετε, Πανάρετε, Πανάρετε, ψυχή μου,
βούηθα με τξὶ βαριόμοιρης καὶ δέξου τὸ κορμί μου.
Πιάγει τὸ μαχαίρι, δόπον ἦτογε στὸ βατσέλι, καὶ σφάζεται, καὶ
πέφτει σκοτωμένη καὶ ἔρχονται οἱ κορασίδες της γυρεύγοντάς τηγε.

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΚΟΡΑΣΙΔΕΣ, ΧΟΡΟΣ ΚΑΙ NENA.

ΚΟΡΑΣΙΔΕΣ

- 525 Ἄς πάμε νὰ γροικήσωμε, τί γίνην ἡ Κερά μας.
 Μὰ ποιά νὰ τούτη, ποὺ νεκρὴ κείτετ^ρ ἐδῶ σιμά μας;
 Ὁūμένα, κι^λ εἴντα συντηρῶ, Κερά μ^η ἀγαπημένη,
 τ^ο ἔχεις καὶ χάμαι κείτεσαι ὅσὰν ἀποθαμμένη;
 Βασίλισσά μου, μίλησε, βασίλισσα, σηκώσου,
 530 γύρισε λίγο πρὸς ἐμᾶς τ^ο ἀργυροπόροσωπό σου.
 Ὁūμέν, δīμέ, σκοτώθηκε, βοηθᾶτέ μου τζὶ ἔνης!

ΧΟΡΟΣ

Πιάσ^τ τηνε, πιάσ^τ τη γλήγορα, τί στέκεις κι^λ ἀνιμένεις;

ΚΟΡΑΣΙΔΕΣ

- Δὲ βλέπεις, πὼς ἐσφάγηκε, κι^λ ἀκόμη τὸ μαχαίρι
 τ^ο ἀπὸνο σφίγγ^τ ἡ χέρα τζὶ πρὸς τζὶ καρδιᾶς τὰ μέρη;
 535 Ὡφου κακὸν ἀμέτρητο, ὥφου κακὸ περίσσιο,
 βουηθήσετε, γυναικές μου, λίγο νὰ τὴ γυρίσω.
 Ὡ κακομοίρα μας Κερά, καὶ γιάντα θανατώθης,
 γιὰ ποιά μεγάλην ἀφορμὴ σήμερον ἐσκοτώθης;

ΧΟΡΟΣ

- Δὲν τὴ θωρεῖς τὴν ἀφορμή; τοῦτο τὸ χωρισμένο
 540 κεφάλι τοῦ Πανάρετου τὸ ματοκυλισμένο
 μόνο θὲ νὰ ^τν ἡ ἀφορμή.

ΚΟΡΑΣΙΔΕΣ

^τΩ νιὲ χαριτωμένε,
 στολὴ τοῦ κόσμου κι^λ δμορφιά, Πανάρετε καημένε•
 Ὡ πλήσια ἀγαπημένη μας καὶ σπλαχνικὴ Κερά μας,
 πῶς ὁλωνῶ μας ἐσφαξες σήμερο τὴν καρδιά μας!

NENA

- 545 Γιὰ ποιά ἀφορμή, γυναικές μου, κλαίγετε καὶ θρηνᾶστε,
 γιάντα σκληρὰ σκοτώνεστε; γιάντα μοιρολογᾶστε;

ΧΟΡΟΣ

Δὲν συντηρᾶς, Χρυσόνομη, δὲν βλέπεις τὴν Κερά μας,
 πὼς σκοτωμένη κείτεται, μὰ τί ἔχομε ρωτᾶς μας;

NENA

Οϊμένα, Ἐρωφίλη μου, δῖμέν^ο δῖμέν^ο δῖμένα
δῖμέ, κακόν, ἀπόπαθα !

XOROS

Πιάστε τσι τὰ καημένα 550

χέρια νὰ μὴ σκοτώνεται.

NENA

Οϊμένα, θυγατέρα,
κι^ο εἶντα κακή ξημέρωσε τούτη γιὰ μέν^ο ήμέρα !
Γιὰ ποιά ἀφορμήν^ο ἐσφάγγης, γιὰ ποιά ἀφορμή, Κερά μου,
νεκρή σὲ βλέπουν τσὶ φτωχῆς τ^ο ἀμμάτια τὰ δικά μου ;

XOROS

Τὰ χέρια καὶ τὴν κεφαλὴ δὲ βλέπεις χωρισμένα 555
τοῦ δόλιου τοῦ Πανάρετου μέσα ἢ βατσέλλιν ἔνα ;

NENA

Τούτη θὲ νά ἵ αφορμή, κι^ο ἐσφάγηκε καὶ τούτη,
τούτη τζὶ τὴν ἀπόφαση σήμερον εἴπε μού τη.

XOROS

Ω ἄπονο κι^ο ἀλύπητο τοῦ Βασιλιοῦ τὸ χέρι,
γιάντα νὰ πέψῃ σήμερο στὸν Ἀδη τέτοιο ταίρι ! 560

NENA

Οϊμένα, Ἐρωφίλη μου, κι^ο διγιάντα δὲ μποροῦσι
τ^ο ἀμμάτια μου τὰ σκοτεινὰ δυὸ βρύσες νὰ γενοῦσι,
νὰ σοῦ ξεπλύνουν τὴν καρδιὰ τὴν καταματωμένη,
κι^ο ὕστερα μὲ τὴ χέρα μου κι^ο ἐγώ, καθὼς τυχαίνει,
τὴν ἔδική μ^ο ἀλύπητα κι^ο ἄπονα νὰ πληγώσω, 565
κι^ο ὡσὰν ἐσένα θάνατο κακὸ κι^ο ἐγὼ νὰ δώσω !

Οϊμένα, Ἐρωφίλη μου, καὶ πῶς νὰ κατεβοῦσι
στὸν Ἀδη τόσες δύμορφιές καὶ χῶμα νὰ γενοῦσι ;
πῶς νὰ μαδήσουν τὰ μαλλιὰ τὰ παραχρουσωμένα,
πῶς νὰ λυθοῦν τ^ο ἀμμάτια σου στὴ γῆ τὰ ζαφειρένια; 570
πῶς τ^ο δύμορφό σου πρόσωπο κι^ο ἡ μαρμαρένια χέρα
θροφὴ σκουλήκω νὰ γενῆ, κρουσή μου θυγατέρα ;

Οϊμένα, Ἐρωφίλη μου, τὸν Ἀδη πῶς πλουταίνεις
μὲ τις δύμορφιές σου τσὶ πολλές, κι^ο δὴ τὴ γῆ φτωχαίνεις !
Τὸν ἥλιο ἀφήνεις δίχως σου σβήστὸ καὶ θαυμωμένο, 575
κι^ο ὅλο τὸν κόσμο σκοτεινὸ καὶ παραπονεμένο.

Τςὶ χάρες ἐθανάτωσες, καὶ μετὰ σέν^τ διμάδι
σήμερον, Ἐρωφίλη μου, τς ἐπῆρες εἰς τὸν Ἀδη.
Οἵμενα ἥ βαριόμοιοῃ κι^τ ἥ πολυπρικαμένη
580 πῶς βρίσκομαι στὸ θάρρος σου σφαλτὴ καὶ κομπωμένη Η
Στὴν κεφαλὴ σου ἐλόγιασα στεφάνι νὰ φιλήσω,
κι^τ ἔδα σφαμένη σὲ θωρᾶ, καὶ τρέμω νὰ σου^τ γγίσω.
Παιδάκι σου ἐλογάριαζα τὰ χέρια μου νὰ πιάσου,
νὰ τ^τ ἀναθρέψου σπλαχνικά, νὰ δῶ κλερονομιά σου,
585 κι^τ ἔγὼ σὲ θάφτω σήμερο, κι^τ διμάδι μετὰ σένα
τὰ μέλη μ^τ ἐθανάτωσες τὰ πολυπρικαμένα.
"Ωφου, καὶ πῶς τὸ κόβγουσσον, πῶς τὸ βανες στὸ νοῦ σου,
πῶς τ^τ ὄνειρό σου τὸ πρικὺ σήμερον ἐφοβύσου !
Πῶς τό ξευρες, Ἀφέντρα μου, κι^τ ἀποχαιρέτισές με,
590 καὶ σπλαχνικὰ στὸ πρόσωπο σὰ μάννα φίλησές με.
Μὰ νάρθω τάσσω σου κι^τ ἔγὼ στὸν Ἀδη μετὰ σένα,
δούλη σου πάλι νά μ^τ ἔκει κι^τ ἀγαπημένη Νένα,
σὰ θάψω τοῦ Πανάρετου τοῦτα τὰ λίγα μέλη
μὲ τὸ κορμί σ^τ, Ἀφέντρα μου, καθώς ἥ τύχη θέλει.

ΧΟΡΟΣ

595 Χρυσόνομη, τὸν ἀπόνο θωρᾶ τὸ Βασιλέα,
καὶ σκόλασε τὰ κλάηματα, γιατὶ θὰ κάμω πλέα
τ^ς τοῦτο τὸν κόσμο νὰ μὴ ζῇ μ^τ ἀφῆτε νὰ σιμώσῃ,
πρικὺ νὰ τόνε κάνωμε τὸ θάνατο νὰ γνώσῃ.

NENA

600 Μή, μή, γυναῖκες, τοῦ Θεοῦ τὴ γδίκιωσιν ἀφῆτε
κι^τ εἰς τέτοιο κρῆμα σήμερο μὴ θέλετε νὰ μπῆτε.

ΧΟΡΟΣ

Νὰ ζῇ ^τναι κρῆμα ἀλύπητος στὸν κόσμο πλιὸ μιὰ ὕρα
μὰ πάφετε τὰ κλάηματα, γιατὶ σιμά ^τναι τώρα.

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ, NENA, ΚΟΡΑΣΙΔΕΣ ΚΑΙ ΧΟΡΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Μεγάλα κλάηματα γροικῶ, κι^τ ὅλα θὲ νά ^τν· γιὰ κεῖνο
τὸν ἄπιστο, ἀπ^τ ἀπόθανε. Γυναῖκες, τέτοιο θρῆνο

καὶ τέτοια ἀναμιγὴ γιατί κάνετ^ρ ἀνάμεσά σας, 605
σὰ νὰ στοχάζεστε κι^ρ ἔσεις τὸ θάνατ^ρ δυπροστά σας;

ΧΟΡΟΣ

Ἄφεντη, τὴν καημένη μας Κερὰ τὴν πρικαμένη,
σὰν ἥθελεν ἥ μοιρά μας, βλέπομε σκοτωμένη.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Καὶ τίς τὴν ἐθανάτωσε;

ΧΟΡΟΣ

Τοῦτα, καὶ τὸ μαχαίρι
τὴν θανατῶσ^ρ, Ἄφεντη μου, μὲ τὸ δικό τζι χέρι. 610

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Κι^ρ δυπρός σας ἐσκοτώθηκε;

ΧΟΡΟΣ

Χάμαι ἔεψυχημένη
τῆν ηὔραιμ^ρ, ὅντεν ἥρθαμε.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Δὲν πρέπει ν^ρ ἀνιμένη
γεῖς, ἀπ^ρ ἐργάζεται κακά, παρὰ τὸ τέλος νά χρ
κακὸ περίσσια κι^ρ ἄτυχο ὃς ὅποια μερὰ κι^ρ ἀ λάχῃ.
Θλίβομαι καὶ πρικαίνομαι, πὼς χάνω τὸ παιδί μου, 615
μὰ πὼς τελειώνει μετ^ρ αὐτὴ σήμερο ἥ ἐντροπή μου,
χαίρομαι τόσ^ρ, ἀπὸν ποσῶς τὴν πρίκ^ρ αὐτὴ δὲ χρήζω,
μαλλιοστάς πλιὰ πασίχαρος παρὰ ποτὲ γυρίζω·
γιατὶ μὲ διχωστάς τιμὴ τὰ πλούτη δὲ φελοῦσι,
κι^ρ ὅποιοι ἀπομένου μ^ρ ἐντροπή, δὲν ἥμπορὰ κρακτοῦσι 620
τὸ τοῦτο τὸν κόσμο ζωντανοί.

ΧΟΡΟΣ

Τὸ πρᾶμα, ἀπὸν κρίνει
τῆς Ἀφεντιᾶς σ^ρ ἥ φρόνεψι, μηδένας τ^ρ ἀντιτείνει,
μηδὲ τυχαίνει, οὐδὲ μπορεῖ μ^ρ ἄλλοι παρὰ παιδί σου
τόση μεγάλη βασιλειὰ νὰ θὲ κλερονομήσου,
κρῖμα πολὺ μοῦ φαίνεται, κι^ρ ἔχω καὶ γροικημένο, 625
πὼς τὸ συμπάθειο μοναχάς στὸν κόσμο γεναμένο
βρίσκεται ἀπὸν τὸ φταίσιμο, κι^ρ ἀλύπητους καλοῦσι
τις ἀθρώπους, ἀπὸν φταίσιμο δὲ θὲ νὰ συμπαθοῦσι.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Τοῦτο μπορέσειν ἥθελε νὰ λέγεται γιὰ τις ἄλλους,
κι ὅχι ποτὲ γιὰ βασιλιοὺς τόσα στὴ γῆ μεγάλους. 630

μ' ἀνὲν καὶ κλεονόμος μου δὲ βρίσκεται παιδί μου,
τὸ δνομα κλεονόμος μου θέλ εῖσται κι' ἡ τιμή μου,
καὶ σώπασε τὰ λόγια σου, γὴ τάσσω σου κι' ἐσένα,
γιατὶ ἥρθες τὴ δασκάλισσα νὰ κάμης μετὰ μένα,
635 πὼς τσὶ Κερᾶς σου συντροφιὰ στὸν Ἀδη νὰ σὲ πέψω,
κι' ἄλλα νὰ λέγης φρόνιμα λόγια νὰ σ' ἀρμηνέψω.

ΧΟΡΟΣ

Κλιτή, ως μοῦ ναι μπορετό, στὰ πόδια τς Ἀφεντιᾶς σου
πέφτω ἡ φτωχή, καὶ ταπεινὰ τὴν Ὑψηλότητά σου
παρακαλῶ, στὰ μῆλησα συμπάθειο νὰ μοῦ δώσῃ,
640 γιατὶ σ' ἔτοῦτο μ' ἔφερε μόνον ἡ πρίκα ἡ τόση.

(Εἰς τοῦτο γοναῖζοντας κάμνει ἀτή τσὶ πὼς ἀγκαλιάζει τὰ
πόδια του νὰ τὰ φιλήσῃ, καὶ κείνη τὰ σφίγγει καὶ ρίκτει τοὺς χά-
μας ἀπέκεις κράζει ὅλες νὰ ράξουν γιὰ νὰ τόγε σκοτώσου).

ΧΟΡΟΣ

Γυναῖκες μ' ὅλες τρέξετε νὰ κάμωμεν ὅμαδι
τοῦτο τὸν ἀπονώτατο νὰ κατεβῇ στὸν Ἀδη.

(Ἐδῶ ράσσουν ὅλες καὶ κολλούσσιν του).

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Βοηθήσετέ μου, δοῦλοι μου, τρέξετε, στρατηγοί μου,
κι' ἄπονα μὲ πληγώνουσι, καὶ παίρνουν τὴ ζωή μου.

(Ἐδῶ τόγε σκοτώνουσι καὶ εἰς τοῦτο βγαίνει ἡ ἀσκιὰ τοῦ
ἀδελφοῦ του, καὶ στένεται ἀπὸ πάνω του καὶ λέγει :)

ΑΣΚΙΑ

645 Τοῦτο ἐστέκουμον νὰ δῶ τὸ τέλος στὸ κορμί σου,
τώρα ἀς κατέβῃ μετὰ μὲ στὸν Ἀδην ἡ ψυχή σου.
νά τὴν κι' ἔκεῖ τσὶ παιδωμές πάντα, καθὼς τυχαίνει,
τόση μεγάλη σ' ἀτυχιὰ νὰ μείνη πλεορέμένη.

NENA, ΚΟΡΑΣΙΔΕΣ ΚΑΙ ΧΟΡΟΣ.

NENA

Γυναῖκες μου τὴν ἀπονιὰ σκολάσετε τὴν τόση,
650 θάνατο μὲ τὸ θάνατο σώνει σας νὰ πλεοράσῃ.

ΧΟΡΟΣ

Ἄπονος κι ἀνελύπητος εἰν ὅποιος τὸ κατέχει,
κι εἰς τοῦτο, δποὺ τοῦ κάμαμε, λύπησι λίγην ἔχει.

NENA

Ὦ βασιλὶ κατότυχε, ὃ πλήσια κακομοίρη
παρὰ κιανέναν ἄθρωπο, παρὰ κιανένα κύρι.
σήμερο ὑπέτας ἐς της ὁρανούς, κι ἔβανες εἰς τὸ νοῦ σου 655
τιμές καὶ καλορροϊζικὲς ἐσὲ καὶ τοῦ παιδιοῦ σου,
κι ἐσένα πρίκες σ' ηὔρωσι, θανάτοι σὲ πλακῶσα,
καὶ τὸ ὄνομά σου λειώσασι, τὴ δόξα σου τελειώσα.

ΧΟΡΟΣ

Τί στέκομέστα πλιὸ ἔδω, τί καρτεροῦμε πλιά μας ;
στὴν κάμερα τζι ἀς πάγωμε τζὶ δόλιας τζὶ Κερᾶ μας, 660
τὸ ἔσδι τζι νὰ κάμωμε μὲ πόνο καὶ μὲ θλίψι,
κι ὡνδὲ κιαμιὰ ἀπὸ λόγου μας τιμὴ νὰ μὴ τζὶ λείψῃ,
κι ἐτοῦτον ἀς ἀφήσωμε τὸν ἄπονο, νὰ βγοῦσι
σκύλλοι, σὰν εἶναι τὸ πρεπό, νὰ τόνε μοιραστοῦσι.
Πιάστε τη, κορασίδες μου, πιδέξια, δσο μπορεῖτε· 665
μάτια μου κακορροϊζικα, κι εἶντά ναι τὰ θωρεῖτε !

(Εἰς τοῦτο τὴ σηκώνουν οἱ κορασίδες τζι καὶ πάσι μέσα μὲ τὴ
Νένα καὶ δ Χορδὲς τῶν γυναικῶν ἀπομένοντας καὶ λέγοντας τὰ
κατωγεγραμμένα βέρσα σέργου καὶ τὸ βασιλὶδ μέσα καὶ χάνεται).

ΧΟΡΟΣ

Ὦ, πόσα κακορροϊζικους, πόσα λωλοὺς νὰ κράζουν
τυχαίνει κείνους, ἀπὸν ὅδῳ κάτω στὴ γῆ λογιάζουν
πὼς εἶναι καλορροϊζικοι, κι εἰς τὸ ἀστρα πὼς πετοῦσι
γιὰ πλοῦτος, δόξες καὶ τιμές, ἀπὸν ἐς αὐτοὺς θωροῦσι· 670
γιατὶ ὅλες οἱ καλομοιριές τοῦ κόσμου καὶ τὰ πλούτη
μιὰ μόν' ἀσκιά ναι στὴ ζωὴ τὴν πρικαμένη τούτη.]]

μιὰ φουσκαλίδα τοῦ νεροῦ, μιὰ λάβρα, ποὺ τελειώνει
τόσα γοργά, δσο πλιὰ ψηλὰ τζὶ λόχες τζι σηκώνει.

Τέλος τῆς τραγωδίας:

•III Θυσία τοῦ Ἀδραάμ.

(θρησκευτικὸν δρᾶμα)

**Αγνώστου ποιητοῦ.*

Εἰσαγωγὴ : Παραστάσεις ἔργων ἔχόντων θρησκευτικὴν ὑπόθεσιν (μυστηρίων, ὅπως λέγονται), ἐγίνοντο ἐν Βυζαντίῳ ἀπὸ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπίσης καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα καὶ κατόπιν ἀκόμη ἐν τῇ Δύσει ἐσυγειθίζοντο τοιαῦται «Ιεραὶ Παραστάσεις», αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο ἔμπροσθεν τῶν ναῶν κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς καὶ αἱ δποῖαι ἡσαν συνήθως θρησκευτικοὶ διάλογοι χωρὶς δραματικὸν διαφέρον, ἀλλ' ἐν μέσῳ πολυτελοῦς σκηνικοῦ διακόσμου. (Ἀναπαράστασις τῶν παθῶν τοῦ Χριστοῦ τελεῖται καὶ σήμερον μεγαλοπρεπεστάτη κατὰ δεκαετίαν εἰς τὸ Oberammergau τῆς Βαυαρίας). Τοιαύτην θρησκευτικὴν ὑπόθεσιν ἔχει καὶ τὸ παρατιθέμενον δρᾶμα, τὸ δποῖον συνταχθὲν ἐν Κρήτῃ παριστάνετο πιθανῶς εἰς τὰ ἐκεῖ θέατρα ἐπὶ Ἐνετοκρατίας, τυπωθὲν δὲ εἰς ἐπανειλημμένας ἐκδόσεις ἐν Βενετίᾳ ἥτο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ἐν ἀπὸ τὰ ἀγαπητὰ βιβλία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

“Αγνωστον πότε ἀκριβῶς καὶ ὑπὸ τίνος συνετέθη. Ο πρῶτος ἀναδημοσιεύσας αὐτὸν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους (τὸ 1880) Γάλλος Νεοελληνιστῆς Emile Legrand ἔγραψεν ὅτι εἶχεν ὑπὸ δψιν του ἔντυπον βενετικὴν ἔκδοσιν τοῦ 1535· ἀλλὰ τοιαύτη ἔκδοσις δὲν εύρεθη μέχρι σήμερον. Ἀντιθέτως εἰς χειρόγραφον τῆς Μαρκιανῆς (ἐν Βενετίᾳ) Βιδλιοθήκης, τὸ δποῖον περιέχει μεταξὺ ἄλλων καὶ τὸ ποίημα τοῦτο, σημειώνεται: ἐν τέλει ὅτι τοῦτο «ἔγινεν ἀπὸ ἕνα Κρητικὸν εἰς τὰ 1635». Συμφώνως πρὸς τὴν μαρτυρίαν ταύτην καὶ ἐπειδὴ παρατηροῦνται μεγάλαι διοιστητες εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν στιχουργίαν τῆς Θυσίας μὲ τὸν Ἐρωτόκριτον, δ ἐκδώσας κριτικῶς αὐτὸν καὶ τὴν Ἐρωφίλην Κρήτης λόγιος καὶ ἀρχαιολόγος Στέφανος Ξανθουδίδης εἰκάζει: ὅτι ἡ Θυσία εἶναι πιθανῶς καὶ αὐτὴ ἔργον τοῦ Βετζέντζου Κορνάρου, ποιηθὲν κατὰ τὴν γεότητά του καὶ διλγόν πρὸ τοῦ Ἐρωτοκρίτου.

Μυστήρια μὲ θέμα τὴν θυσίαν τοῦ Ἀδραάμ ἔγραψαν καὶ ἄλλοι, ὡς δ Ἰταλὸς Belcari (τυπωθὲν ἐν Βενετίᾳ τὸ 1485), δ Γάλλος De Bèze (ἐκδοθὲν ἐν Λωζάννῃ τὸ 1550), δ Ἰταλὸς Luigi

Groto (τυπωθέν ἐν Βενετίᾳ τὸ 1586). Πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἡ ἑλληνικὴ Θυσία παρουσιάζει μεγάλην δμοιότητα ὅσον ἀφορᾷ τὴν σκηνικὴν οἰκογομίαν. Εἰς αὐτὸν παρουσιάζονται ἐπίσης καὶ τὰ περίεργα καὶ ἀνεξήγητα ἀλλως δύναματα τῶν δούλων τοῦ Ἀβραὰμ Σύμπαν καὶ Σόφερ, ἀτιναχίδεν δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι πράγματι ὁ Ἑλλην ποιητὴς ἐπωφελήθη τῶν ξένων προτύπων, τὸ ἔργον του, ὡς ἀποδεικνύει ἡ σύγχρισις, ὑπερέχει καταπληκτικῶς κατὰ τὴν ποιητικὴν πνοὴν καὶ τὰς δραματικὰς ἀρετὰς καὶ τὴν θαυμασίαν διαγραφήν τῶν χαρακτήρων διλων τῶν ἐν αὐτῷ προσώπων.

Ἡ Θυσία τοῦ Ἀβραὰμ μετεφράσθη εἰς τὴν γαλλικήν, τὴν ὄλλανδικὴν καὶ τὴν δαγγλικὴν γλώσσαν, παρεστάθη δὲ πολλάκις τὸ 1920 ἐν Ὁλλανδίᾳ καὶ τελευταῖον ἐν Ἑλλάδι.

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΟΠΟΥ ΜΙΛΟΥΣΙ :

ΑΓΓΕΛΟΣ

ΑΒΡΑΑΜ

ΣΑΡΡΑ

ΙΣΑΑΚ

ΣΥΜΠΑΝ

ΣΟΦΕΡ

ΑΝΤΑ

ΤΑΜΑΡ

} δοῦλοι τοῦ Ἀβραὰμ

} δοῦλαι τῆς Σάρρας.

Σημείωσις. Ἐν τῇ ἀρχαιῇ ἐκδόσει δὲν δίδονται σκηνικαὶ ὅδηγίαι, ἐκτὸς εἰς ἐλάχιστα μέρη (μετὰ τοὺς στίχους 74, 142, 752, 756 καὶ 868). Τὸ δρᾶμα φαίνεται ὅτι διαιρεῖται εἰς δύο πράξεις· ἡ πρώτη (μέχρι καὶ τοῦ στίχου 562) διεξάγεται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀβραὰμ· ἡ δὲ δευτέρα, καθ' ὅδὸν πρὸς τὸ βουγόν, ἐπάνω εἰς τὸ βουγόν καὶ κατὰ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὸ σπίτι.

ΑΓΓΕΛΟΣ

Ξύπν^ο Ἀβραάμ, ξύπν^ο Ἀβραάμ, γείρου, κι^ο ἐπάνου στάσου· πρόσταγμ^ο ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς σοῦ φέρνω κι^ο ἀφουκράσου. Ξύπνησε, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, ξύπνησε, μπιστεμένε, καὶ νὰ κοιμᾶσ^ο ἀμέριμνα τώρα καιρὸς δὲν ἔναι·

5 Εύπνα καὶ γροίκησ², Ἀβραάμ, ἐκεῖνανὰ ποὺ θέλει,
Ἀφέντης ἀπὸν προσκυνοῦν καὶ τρέμουν οἱ ἄγγέλοι.
Θυσίαν ἄξιαν καὶ μάγνη τὴν σήμερον ἡμέρα
θέλει δὲ Θεὸς κι³ ἀποθυμῆσ⁴ ἀπ' τῇ δικῇ σου χέρα·
δὲ θέλει μπλιὸν θυσιάν ἀρνιῶν καὶ πράματα φταρμένα,
10 μὰ μιὰ θυσία προθυμῆσ⁵ μεγάλην ἀπὸ σένα·
τὸ τέκνο σου τὸ μοναχό, τὸ κανακάρικό σου,
ἢ θυσία τὸ ἀποθυμῆσ⁶ καὶ θέλει τὸ δὲ Θεός σου·
ἢ τόπον ἀρνιοῦ, ἢ τόπον διφιοῦ, δρίζ⁷ δὲ Θεὸς καὶ θέλει
νὰ θυσιάσῃς, Ἀβραάμ, τοῦ Ἰσαὰκ τὰ μέλη.
15 Καὶ ξύπνησέ το γλήγορα, μὲ σέν⁸ ἀς συνοδέψῃ
κι⁹ ἀνέβα σὲ ψηλὸ βουνό, ποὺ θέλω σ¹⁰ ἀρμηνέψει·
κι¹¹ ἀνέβα το προθυμερά, κι¹² εἰς τὴν κορφὴν σὰ φτάσῃς,
σφάξε τὸ τέκνο, κάψε το, καὶ βλέπε μὴ δειλιάσῃς.
Σπούδαξε, ξύπνα τὸ παιδί κι¹³ ἔπαρ¹⁴ το μετὰ σένα,
20 ξετέλειωσε προθυμερά τὰ σ¹⁵ ἔχω μιλημένα.
Μὴν ἀνιμένης, Ἀβραάμ, μπλιὸ δεύτερο μαντᾶτο,
μὴ κλαίης, καὶ μηδὲ γρινίζε, γιατ¹⁶ δὲ Θεὸς γροικῆ το·
εἰς τρεῖς ἡμέρες νὰ γενῆ τούτ¹⁷ ἡ θυσιὰ τυχαίνει,
τέτοιας λογῆς εἰν¹⁸ δρισμός, κι¹⁹ ἡ δρδινιὰ δοσμένη.
25 "Ηκουσες τὴν παραγγελία τοῦ Ποιητῆ καὶ Πλάστη,
καὶ γείρουν, κίνησε νὰ πᾶς, καὶ τὴν τρομάραν ἀσ τη.
Τοῦ λογισμοῦ σου ἡ συννεφιὰ κι²⁰ ἡ σκότισις ἀς πάψῃ,
κι²¹ ἀς ἔρθ²² ἡ μπιστοσύνη σου εἰς οὐρανούς νὰ λάψῃ.

ΑΒΡΑΑΜ

"Ωφου, τρομάρα μὲ κρατεῖ, ζάλην μεγάλην ἔχω,
30 κοιμάμενος ἡ ξυπνητὸς ἀν εἴμαι δὲν κατέχω.
Τί πρόσταγμα μοῦ ἥφερες, ἄγγελ²³, ἀπὸν τὸ θρόνο
τὸ Ἀφέντη μας. ἀπ' ὧδισε νὰ κάμω τὸ δὲν σώνω;
"Ω Βασιλεῦ τῶν βασιλιῶν, καὶ τί γροικοῦν τὸ αὐτιά μου;
καὶ τὸ εἶναι τοῦτο ἀπ' ὧδισες τώρα στὰ γερατειά μου;
35 Πῶς νὰ τὸ δοῦν τὰ μάτια μου, κι²⁴ ἡ χέρα νὰ τὸ κάμη,
καὶ νὰ συντρέξῃ τὸ κορμί, ποὺ τρέμει σὰν καλάμι;
"Ωφου, μὲ ποιάν ἀποκοτιὰ νὰ μπῆ στὴν δρεξή μου,
μὲ ποιοῦ λεονταριοῦ καρδιὰ νὰ σφάξω τὸ παιδί μου;
πῶς νὰ τὸ δῶ στὰ πόδια μου, σὰ δίφι νὰ ταράσσῃ;
40 σὰ βόδι νὰ μουγγαλιστῇ, σὰν ψάρι νὰ σπαράσσῃ;

Κείν^ο ἡ εὐκὴ δόποιδωκες σ^τ ἐμένα καὶ στὴ Σάρρα,
μηδὲν τὴν κάμης νὰ γενῆ ἀνάγκη καὶ κατάρα.

Ἡ Σάρρα μπλιὸ δὲν ἦτονε νὰ γαστρωθῆ κοπέλλι,
γιατ^ρ ἦτον γρὰ καὶ ἀνήμπορη, κι^ν ἡ φύση δὲν τὸ θέλει.
Καὶ μ^έ δλα της τὰ γεραιτειά ὠρισες κι^ν ἔγαστρώθη, 45
καὶ μὲ τὸν θεῖον δρισμὸ ἡ φύσις ἐκομπώθη,
κι^ν ἐλπίζαμ^ο οἱ ταλαίπωροι, δῶς πέση τὸ γομάρι,
νὰ μεγαλώσῃ, καὶ νὰ ζῆ μὲ τὴ δική σου χάρη.
Καὶ τώρα τίς ἡ ἀφορμὴ κι^ν ἄλλαξες τὸ σκοπό σου,
κι^ν ἐπέρασε τὸ σπλάχνος σου, κι^ν ἥφερες τὸ θυμό σου; 50
Κύρη μου, σὺ λυπήσου με, καὶ δὲς τὰ κλάηματά μου,
καὶ μὴ μὲ κάνης ἄπονο, Κύρη, στὰ γεραιτειά μου.

Ἄν ξεν^ο γιὰ κοῦμα ἡ χάρη σου ἀντίμεψη γυρεύγει,
τιμώρησε τὸν Ἀβραάμ τὸ τέκνο τί σοῦ φταίγει; 55
Πέψε μου, Κύριε, φτωχιάν, ἀνημποριὰ καὶ χρεία,
καὶ τὸ παιδί μου γλύτωσε ἀπ^ρ αὔτη τὴ θυσία.

Πολλὰ μαντριὰ μοῦ χάρισες, στεκούμεια κι^ν δρίζω
καὶ ἄλλο πλοῦσο σὰν ἐμὲ στὸν κόσμο δὲν γνωρίζω.

Ολα τὰ πλούτη, τὰ καλὰ ἀς εἶναι γυρισμένα,
μὰ τὴ θυσία ποὺ ζητᾶς μοῦ χάρισε κι^ν ἐμένα. 60

Ἐπαρ^ο, Θεέ, τὸν Ἀβραάμ μ^έ δ. τι κι^ν ἀν ἀφεντεύγει
καὶ ζωντανὸν τὸν Ἰσαὰκ ἀφησ^ο νὰ σοῦ δουλεύῃ
μὴ μοῦ τὴ σβήσης τὴ χαρὰ τὴν εἰδε τὸ κορμί μου,
δῆτες ἔφανερώθηκε στὸν κόσμο τὸ παιδί μου.

Κι^ν ἀν ἔχω φταίξιμον ἔγω, κρίματα καμωμένα,
μὴν τὰ πλερώσ^ο δ Ἰσαὰκ τὰ σφάλματα μ^έ ἐμένα. 65

Καημένο σπίτι τοῦ Ἀβραάμ, τίς σοῦδωκε κατάρα,
καὶ ποιό σκοτάδι σ^τ εὔρηκεν, ἀνεμικὴ κι^ν ἀντάρα ;...

Ἡ μάννα ἡ δυστυχέστιατη κοιμᾶται, δὲν κατέχει
οὐδὲ γροικῷ ἡ βαριόμοιρη τὸ τί μᾶς περιτρέχει. 70

Ἄς τῆς μακρύνω ἀπὸ δῶ, τάχα μὴν τὸ γροικήσῃ
καὶ πάρη πέτραν καὶ δαρδῆ, καὶ κακοθανατίσῃ.

Ἄς πάγω νὰ προσευχηθῶ τ^ρ Ἀφέντη ποὺ μ^έ δρίζει
ὅποὺ τὰ μέσα τεὶ καρδιᾶς καὶ τὰ κρυφὰ γνωρίζει.

(Σγκώγεται δ Ἀβραάμ ἀπὸ τὸ στρῶμα του καὶ γονατιστὸς
προσεύχεται :)

Κύριε, πειδὴ μετάθεση δὲν ἔχει τὸ μανιάτο 75
ποὺ μοῦφερεν δ Ἀγγελος ἐδῶ στὸν κόσμο κάτω,

καὶ ἐπειδὴ τὸ ζήτημα ποὺ μούκαμες, Θεέ μου,
δὲν ἔχει πλιὸ μετανοιωμό, μὲ σπλάχνος γροίκησέ μου :
”Επαρέ μου τὸν Ἰσαὰκ καὶ μὴ μοῦ τὸν ἀφῆσῃς,
80 μὰ νὰ τοῦ δώσῃ θάνατον δικύρης μὴ θελήσῃς·
Τῆς σάρκας εἰν’ διθάνατος, καὶ πάντα τὸν βαστοῦμε,
καὶ τοῦτο νὰ ἔσφύγωμε ποσῶς δὲν ἡμποροῦμε,
μὰ νὰ τὸν σφάξῃ ἀπονα δικραμένος κύρης,
νὰ μὴν τὸ δρίσῃς, Πλάστη μου, ἀποῦσαι νοικοκύρης.
85 Σφάλλω καὶ πταίω σου πολλά, γνωρίζω τὰ κακά μου,
μὰ πάλ’ ἡ ἐσπλαχνία σου νικᾷ τὰ σφάλματά μου·
εἰδὲ καὶ εἶναι ἀδύνατο τοῦτο νὰ μεταθέσῃ,
δός μου καρδιὰ καὶ ἀποκοτιά, κι’ ἡ ψή μου ἄς μπορέσῃ,
γιὰ τέκνο μου τὸν Ἰσαὰκ νὰ μήν τονε γνωρίζω,
90 γιατ’ ἔχω σάρκα καὶ πονῶ, καρδιὰ καὶ λαχταρίζω.
Καὶ σύ, Θεέ, ποὺ τῷρισες, δός δύναμη κι’ ἐμένα,
νὰ κάμω τὸ ἀνημπόρετα σήμερο μπορεμένα,
νὰ τὸν ἰδῶ νὰ καίγεται χωρίς ν’ ἀναδακρυώσω,
καὶ τὴν θυσία ποὺ ζητᾶς σωστὴ νὰ τήνε δώσω.

ΣΑΡΠΑ

95 ”Ω ”Αβραάμ, δῶ ”Αβραάμ, τὸ εἶναι τα ποὺ δηγᾶσαι ;
”νειρεύγεσαι, γὴ ἔχυνητὸς εἶσαι καὶ δὲν κοιμᾶσαι
σίμωσε, πέ μου το καὶ μέ, τί πρᾶμα σὲ βαράίνει ;
τίς σοῦ μιλεῖ ; μὲ ποιόν μιλεῖς ; ποῦν’ ἡ λαλιὰ ποὺ βγαίνει :

ΑΒΡΑΑΜ

100 Γυνή μου, δὲν νειρεύγομαι, τὸ στόμα μουρμουρίζει,
τὴν προσευχὴ μου στὸν Θεὸν κάνω ποὺ μᾶς ὅρίζει,
μὲ παρακάλιο προσκυνῶ, ὁσὰν κοιματισμένος,
τοῦ Πλάστη κάμω δέηση κλιτός, γονατισμένος.
Λοιπὸν μὴ στέκῃς ν’ ἀγρυπνᾶς, μὰ γύρισε, κοιμήσου,
νύχτα ”ναι κι’ ἄμ” ἀκούμπισε εἰς τὴν ἀνάπταψή σου.

ΣΑΡΠΑ

105 Δὲν εἶν’ καιρὸς τῆς προσευχῆς εἶντα ”ναι αὐτὰ ποὺ λέγεις ο
ἡ ὄμιλιά σου φανερὰ τὸ μαρτυρᾶ πώς κλαίγεις.
τὴν γλῶσσα σου γροικῶ ἔερή, θαμπὸ τὸ ἀνάβλεμμά σου,
περγιωρισμένο σὲ θωρῶ ἀπὸν τὸ γύρισμά σου.
Δὲν εἶν’ καιρὸς νὰ κείτωμαι καὶ νᾶμ” ἀναπαμένη,
110 μὰ θέλω νάρθω νὰ μοῦ πῆς τὸ εἶναι ποὺ σὲ βαράίνει.

Δὲν εἶν' καιρὸς γι' ἀνάπταψη, δὲν εἶν' καιρὸς γιὰ στρῶμα· φαρμάκι ἔχεις, Ἀβραάμ, πολλὰ πικρὸ στὸ στόμα.

ABPAAAM

Εἰς πόνος μ' ἔσφαξε δριμύζ, τώρα μὲ σφάζει κι' ἄλλος,
καὶ νὰ λογιάσω δὲν μπορῶ ποιός εἶν' ὁ πλιὰ μεγάλος.
Τὸν ἔνα δὲν ἐδύνοντο, τσὶ δυὸ πῶς νὰ γροικήσω ;
καὶ τί λογῆς θὰ τσὶ φανῆ, σὰ τσὶ τ' ὅμοιογήσω ;
Κύριε, σὺ ποὺ τῷρισες, βόηθα τοῦ δουλευτῆ σου,
μετάστρεψε τὸ βάρος σου καὶ πάψε τὴν ὅργη σου.

115

SAPPA

Ἀβραάμ, δὲν εἶναι πλιὸ καιρὸς νὰ χώνης τὰ κρυφά σου,
τὰ μάτια σου μοῦ μολογοῦν τὸ βάρος τσὶ καρδιᾶς σου'.
βαρὸν μαντάτο καὶ πικρὸ θὰ νάχῃς γροικημένα.
πές το λοιπό, καὶ μὴ δειλιᾶς, θαρρέψου το καὶ μένα·
πές το, καὶ κἄν παρηγοριὰν ἔγω σοῦ θέλω δώσει,
ἄν ή βουλή μου παρεμπρὸς δὲν ἥμπορει νὰ σώσῃ.
Καὶ ἀπάλυνε στὰ λόγια μου, ἄφες σκληριὰν τὴν τόση,
δὸς θέλημα τῆς γλώσσας σου, νὰ μοῦ τὸ φανερώσῃ.
Ἡ σάρκα μου ν' ναι σάρκα σου, καὶ ή καρδιὰ καρδιά σου,
δικά μου εἶν' τὰ πάθη σου, κι' οἵ πόνοι τῆς καρδιᾶς σου.

120

ABPAAAM

Ἐκεῖνο ὅποὺ μοῦ ζητᾶς καὶ πιθυμᾶς νὰ μάθῃς
μάθεις τὸ θὲς καὶ δεῖς τὸ θές, καημένη, σὰν τὸ πάθης.
Μὰ πρὸν γενῆ νὰ σοῦ τὸ πῶ ἀποκοτιὰ δὲν ἔχω,
γιατὶ τὴ γνώμη σου γροικῶ, τσὶ πράξεις σου κατέχω.
γιατὶ θὰ κάμης ταραχὴν ἄν σοῦ τ' ὅμοιογήσω.

125

Ὀντες βαρϑῶ νὰ σοῦ τὸ πῶ, πάντα γυρίζῃς ὅπίσω.
Τάξε μου καὶ νὰ μὴ σφαγῆς, νὰ κακοθανατίσῃς,
οὐδὲ νὰ μὴ σκανταλιστῆς διτι κιανὲ γροικήσῃς·
νὰ κάμης πέτρα τὴν καρδιά, νὰ μὴ σοῦ δώσῃ πόνο,
καὶ τότε νὰ σοῦ διηγηθῶ ἔκεῖν' ὅποὺ σοῦ χώνω.

130

SAPPA

Μολόησέ μου το καὶ μέ, ἄν ἀγαπᾶς τὴ Σάρρα,
εἰπέ μου το καὶ μὴ δειλιᾶς καὶ ἀς πάψῃ ή τρομάρα.
Καὶ νὰ μὲ δῆς πολλὰ κλιτή, πολλὰ σιγανεμένη
κι' ἄν μούπες πῶς ὁ Ἰσαὰκ σήμερον ἀποθαίνει.

140

ΑΒΡΑΑΜ (λέγει σιγαγά :)

Καημένη κι ἐπροφήτεψες ώς ἥρθες πὰ στὸ στρῶμα,
κι ηὔρηκες τό χα στὴν καρδιά, πρὶν νὰ τὲ πῆ τὸ στόμα.

ΣΑΡΡΑ

145 Δέ μ'', Ἀβραάμ, γονατιστή, πῶς σοῦ ζητῶ τὴν χάρη
νὰ μοῦ τὸ πῆς, καὶ τὴν καρδιὰν κάμω σὰν λιθάρι
ν ἀφουκραστῶ μ'' ἀπομονή, κι εἰς δ,τι μοῦ μιλήσεις
ποτὲ νὰ μὴν ἀντισταθῶ, μὰ νὰ γενῆ τ'' δρίσεις.

150 "Οσο πλιὰ λὲς κι εἶναι βαρὺ ἑτοῦτο τὸ μαντᾶτο,
ἕτοσο πλιὰ τὰ λογικὰ μοῦ βάνεις ἀνω κάτω,
καὶ τόσο πλιὰ αὐτ'' ἡ καρδιὰ μὲ ξεκινᾶ καὶ θέλει
νὰ μάθω τ'' εἶναι τὸ βαρὺ κακὸν ὃπου μᾶς μέλλει.
Μὴ στέκης, σὲ παρακαλῶ, μὲ χεύλη σωπασμένα,
μὰ νὰ χαρῆς τὸν Ἰσαάκ, μολόγα το καὶ μένα.

ΑΒΡΑΑΜ

155 Κάτεχε πὼς Ἀφέντης μας καὶ Πλάστης καὶ Θεός μας
θυσίαν ἐπεθύμησε νὰ κάμω τὸν ὑγιό μας·
τὸν Ἰσαὰκ μοῦ ζήτησε κι ὥρισε δίχως ἄλλο
νὰ τόνε σφάξω κι εἰς φωτιὰν ἐπάνω νὰ τὸν βάλω·
καὶ θέλει μὲ τὴν χέρα μου δλα νὰ τὰ τελειώσω,
καὶ πάνω σὲ ψηλὸ δυνὲνδε εὐχαριστιὰ νὰ δώσω.
Λοιπὸν τὴν πρώτην φρόνιμη, διῶξεν ἀπὸ τὴν καρδιά σου,
διῶξε καὶ πᾶσα σαρκικὴ λύπην ἀπὸ κοντά σου·
τοῦτ'' εἶναι δρδινιὰ Θεοῦ, δποὺ τὰ πάντ'' δρίζει,
ταὶ δούλους του τεί μπιστικοὺς τέτοιας λογῆς γνωρίζει.

165 Παρηγοροῦ, σὰν γνωστική, τίποτας μὴ βαραίνῃς,
μόν'' εὐχαρίστα τὸ Θεὸ εἰς δ,τι κι ἀν παθαίνῃς.
Αὐτὸς δρίζει ἐσὲ κι ἔμε καὶ θέλει τὸν ὑγιό μας.
Τὸ θέλημά του ἀς γενῆ καὶ ὅχι τὸ δικό μας.
Τὸ τέκνο μας δὲν εἶν'' ἐμᾶς, μόν'' εἶναι πλιὰ δικό του,
τώρα τὸ θέλει· ποιός μπορεῖ νᾶβγῃ ἐτὸν δρισμό του;

ΣΑΡΡΑ

"Ωφου μαντᾶτο, ὕφου φωνή, ὕφου καρδιᾶς λαχτάρα,
ὕφου φωτιὰ ποὺ μ'' ἔκαψεν, ὕφου κορμιοῦ τρομάρα·
ὕφου μαχαίρια καὶ σπαθιὰ ποὺ μπῆκαν στὴν καρδιά μου,
κι ἔκαμαν ἔκατὸ πληγὲς μέσα στὰ σωθικά μου.
175 Μὲ ποιάν ἀπομονὴ νὰ ζῶ, νὰ μὴν ἔβγ'' ἡ ψυχή μου,
ἔξαφνα μ'' ἔτοιο θάνατο νὰ χάσω τὸ παιδί μου;

Κι' ἀς ἥθελα γενῶ κωφῆ, τυφλὴ στὰ γερατειά μου
νὰ μὴ θωροῦν τὰ μάτια μου, νὰ μὴ γροικοῦν τ' αὐτιά μου·
μὰ νὰ θωρῶ καὶ νὰ γροικῶ, τέκνο μου, πώς σὲ χάνω,
χίλιες πληγὲς μέσος στὴν καρδιὰ κάθε δύρα θὰ λαβάνω. 180
Πᾶς νὰ τὸ πληροφορηθῶ, νὰ μὴ παραλοήσω,
καὶ τὸ μαντάτο τὸ πικρὸ τίνος νὰ τὸ γροικήσω;
Ὦ μεγαλώτατε κριτή, καὶ πάψε τὸ θυμό σου,
στὴν σημερονὴν ἀπόφαση ἄλλαξε τὸ σκοπό σου.
Τῆς δικαιοσύνης τὸ σπαθὶ φύλαξε στὸ θηράρι, 185
πιάσε τὴν ἐσπλαγχνία σου πούχει μεγάλη χάρη,
καὶ μὲ ἔκεινη κρῖνέ τα σῆμερο τὰ κακά μας
μὰ ἀς τὸ τέκνο μας νὰ ζῇ τώρα στὰ γερατειά μας·
ἢ δὸς ἔμένα θάνατο, πρὸιν ἀποθάνῃ ἔκεινο,
μὴν τὸ δρίσος ἡ χάρη σου, δίχως του ν' ἀπομείνω. 190
Ἐχάθηκε μου ἡ δύναμη, ἐκόπτηκ' ἡ καρδιά μου,
ἡ ψή μου συμμαζώνεται, κι' ἥρθαν τὰ ὕστερά μου·
βιηθῆτε μου, καὶ δὲν μπορῶ, γροικῶ καὶ βγαίν' ἡ ψή μου·
ἔτελειωσαν τὰ ἔτη μου, ἔδιαβηκ' ἡ ζωή μου.

ANTA

Βοηθᾶτε στὸ ἀνεπόλιτιστο, δοῦλοι, καὶ μαζωχθῆτε, 195
καὶ τὴν κερά μας τὴν καλὴ πώς εἰν' νεκρὰ νὰ δῆτε.

TAMAR

Δὲν λέγεις χωρὶς ἀφορμὴ τί εἶχε κι' ἔλιγώθη;
κι' ἔχλωμανεν ἡ ὁψη τεὶ καὶ τῶν νεκρῶν ὅμοιώθη;
Πιᾶστε νὰ τὴν σηκώσωμε νὰ πᾶμε την στὴν κλίνη,
δὲν εἶνε τούτη γιὰ ζωή, γλήγορα μᾶς ἀφήνει. 200

ABRAAM

Οὐαὶ στὸν κακορρίζικον, οὐαὶ στὸν κακομοίρη,
τὸν πονεμένο γέροντα, τὸν πικραμένο κύρη!
Ἄπάνους τεὶ καημοὺς καημός, κι' ἀπάς τεὶ πρίκες πρίκα,
καὶ πρὸς τὰ πρῶτα βάσανα ἄλλα πάλι μ' εὐρῆκα.
Ο Ἰσαὰκ ἀπόφασις ἔδόθη ν' ἀποθάνῃ, 205
καὶ τώρα πάλι δ' Ἀβραὰμ καὶ τὴ γυνή του χάνει.
Ἐλόγιασά το κι' ἔλεγα: «σὰν τῆς τὸ φανερώσω
χάνω την, καὶ ἀδύνατον εἶναι νὰ τὴν γλυτώσω».
Ἄς εἶχα μάτια σκοτεινά, αὐτιὰ νὰ μὴ φουκροῦμαι,
καὶ σιδερένια τὴν καρδιὰ στὸν πόλεμον δπούμαι, 210

νὰ μὴ θωρῷ τὸ γίνεται, νὰ μὴ γροικῷ τὸν πόνο
τὸν Κύριο νὰ φχαριστῶ, τὸ χρέος νὰ πλερώνω.

Μᾶχει κι' ἡ σάρκα μερτικὸ καὶ τὸ δικό της θέλει,
νὰ σκοορπιστοῦν ὥσταν καπνὸς τὰ δολερά μου μέλη·

215 τὴ σάρκα δποὺ μοῦδωκες, Πλάστη καὶ Ποιητή μου,
ἄς τηνε νὰ θαραπαγῆ στὴν ἀγανάκτησή μου.

Ἡ ὅρεξη κι' ὁ λογισμὸς εἶναι νὰ σου δουλεύγω
τὰ σφάλματα τῆς σάρκας μου καὶ βάρη νὰ γιατρεύγω.

220 Μὴ στέκω πλιὸ νὰ καρτερῶ, τὸ χρέος μου νὰ πλερώσω,
καὶ δ, τι μοῦ ζήτησεν ὁ Θεός, προθυμερ̄ ἄς τοῦ δώσω.

Τὸ θέλημά σου νὰ γενῆ, Κύριε, κι' δρισμός σου,
ἀπ' δ, τι τοῦπες νὰ μὴ βγῆ ὁ δούλος ὁ δικός σου·

Ἡ χάρη σου μοῦ τδπεψε καὶ πάλι μοῦ τὸ παίρνει,
καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ ἡ χάρη σου τὰ φέρνει.

Ο ΑΓΓΕΛΟΣ

225 Βλέπε μὴ σφάλης, Ἀβραάμ, τώρα στὰ γερατειά σου,
τὸ τέκνο ποῦδωκεν ὁ Θιός δὲν εἶνε μπλιὸ τζ' ἔξας σου·
ὄχι τὸ τέκνο μοναχά, ἀμμὴ καὶ τὸ κορμί σου,
τὸ σπίτι σου, τὸ πρᾶμα σου, τὰ πλούτη, κι' ἡ γυνή σου.

*Αφέντην ἀποπάνω σου ἔχεις δποὺ σ' δρίζει,
230 ἔκεινον δποὺ τὰ κρυφά καὶ τὶς καρδιές γνωρίζει.

Λοιπὸν μὴ στέκῃς νὰ θωρῆς, κάμε, κι' ἡ ὕδρα πάγει·
κρέμασε τὸ σκληρὸ σπαθὶ στὸ δεξιό σου πλάγι,
καὶ μίλησε τῶ δούλω σου μ' ὅλην τὴν ὅρεξή σου,
ἄψε φωτιὰ νὰ τὴ βαστᾶς, ξύπνησε τὸ παιδί σου,

235 καὶ πρὸν ἡ Σάρρα σηκωθῆ καὶ δῆ τὸ μισσεμό σου,
σπούδαξε σύ, δσο μπορεῖς, πήγαινε στὴν δδό σου.

ΑΒΡΑΑΜ

Σύμπαν, Σόφερ, δοῦλοι πιστοί, ξυπνᾶτε, σηκωθῆτε,
δουλειὰ σᾶς θέλω καὶ τοὺς δυό, κι' ἔλατε, μὴν ἀργῆτε·
σπουδάξετε μὲ προθυμιά, γιατ' ὁ Θεός μὲ βιάζει

240 νὰ κάμ' ὁ νοῦς κι' ἡ ὅρεξη ἔκεινο τὸ λογιάζει.

ΔΟΥΛΟΙ

*Αφέντη, ἐπάμεσθεν κι' οἱ δυό· μὰ τ' εἶναι τὸ σπουδάζεις,
καὶ μὲ φωνὴ λυπητερὴ παρὰ ποτὲ μᾶς κράζεις;
καὶ ποιά δουλειὰ σὲ ξεκινᾷ; τί εἰν' ἡ βιά σου ἡ τόση,
κι' ἔξυπνησες, κι' ἐντύθηκες δυ' ὥρες νὰ ξημερώσῃ;

Ποτέ̄ ἔτοιαν ὥρα σηκωτὸ δὲν σ̄ ἔδαμε, καί, ὡς μοιάζει, 245
μαντᾶτο τίποτας κακὸ θὲ νῦναι ποὺ σὲ βιάζει.

ΑΒΡΑΑΜ

Τὴ βιά μου καὶ τὸ λογισμοὺς καὶ τὰχω στὴν καρδιά μου,
δὲν εἰν̄ καιρὸς νὰ τὰ μιλῶ, κρατῶ τα γιὰ δικά μου.

Κάμετ̄ ἔσεῖς μὲ προθυμιὰ τὰ ὅσα θέλ̄ ὁρίσει,
κῑ εἰς δ, τ̄ ηγγλῶσσα μου σᾶς πεῖ, κῑ εἰς δ, τι σᾶς μιλήσει. 250

Πιάσετε ξύλα, δέσετε, γιὰ μιὰ φωτιὰ μεγάλη,
στὸ χιῆμα τὰ φορτώσετε, νὰ πᾶμε εἰς χώραν ἄλλη.

Θυσίαν ἔβουλήθηκα νὰ κάμω τοῦ Θεοῦ μου,
καὶ θέλω μὲ τοῦ λόγου μου τὴν συντροφιὰ τοῦ γιοῦ μου.

Σπουδάξετε προθυμερά: νά τὴ σακκούλα, πιάστην, 255
νὰ πὰ νὰ θυσιάσωμεν στὸν Ποιητὴ καὶ Πλάστην.

ΣΟΦΕΡ

”Αφέντ̄, ὁρίζεις τίπετας ἀπὸ τὰ πρόβατά σου
νὰ κάμψῃς τὴ θυσία σου, σὰν εἰν̄ τὸ μάθημά σου,
νὰ προσκινήσωμεν ἔμεῖς, νὰ πᾶμε στὸ κοπάδι,
καὶ νὰ σοῦ φέρωμεν ἀρνί, κριὸς καὶ ὁίφος διάδι; 260

ΑΒΡΑΑΜ

Δοῦλοι πιστοί μου, σήμερον, εἰς τούτη τὴ θυσία
μήτε ἀρνί, μήτε κριὸς γὴ ὁίφι κάνει χρεία·
καὶ κάμετε νὰ πηαίνωμεν ἔγῳ τὴν ἔγνοιαν ἔχω,
τ̄ ἀρνὶ ποὺ θὲ νὰ σφάξωμεν, ποῦ βρίσκεται κατέχω.

”Ας πά νὰ πιάσω τὸ σπαθί, τὸ κοφτερὸ μαχαίρι, 265
νὰ κάμω λέοντα καρδιὰ καὶ σιδερένιο χέρι.

”Ας πάρω πυροβολικά, νὰ περπατῶ, νὰ πηαίνω,
θωρῷ τὴν ὥρα νὰ περνᾷ, μὴ στέκω ν̄ ἀνιμένω·
ἀς πηαίνω πρίχου σηκωθῆ ἡ λυπημένη Σάρρα,
μὴ κάμψῃ πάλι ταραχὴ καὶ σκότισῃ κῑ ἀντάρα. 270

”Ετούτ̄ ἡ χέρα σήμερον ἔχει νὰ θανατώσῃ
κεῖνο τὸ τέκνον δπούβλεπτο δ ἥλιος μὴν τοῦ δώσῃ·
καὶ θὲ νὰ κόψῃ τὸ σπαθί, π̄ ἀκονισμένον ἔχω,
ἔνα λαιμὸ δπ̄ ἀκριβὸ πλιὰ παρὰ μέναν ἔχω.

Τοῦτα τὰ πυροβολικά, δποὺ κρατῶ δεξιά μου 275
θέλουσι ν̄ ἄψουσι φωτιά, νὰ κάψου τὴν καρδιά μου.

Δὲν εἰν̄ καιρὸς νὰ καρτερῶ, ἡ ὥρα μὲ σπουδάζει,
τὸ θέλημα τ̄ ”Αφέντη μου κῑ ἡ ὁρδινιὰ μὲ βιάζει·

280 ἂς πά νὰ βρῶ τὸ τέκνο μου, γλήγορα νὰ σηκώσω,
νὰ τὸ ξυπνήσω νάρχεται, νὰ μ' ἀκλουθῇ καμπόσο,
νὰ πηαίνωμε σπουδαχτικά σήμερο τὴν ὄδό μας,
νὰ κάνωμε τὸ ὕδρισε μ' ἄγγελον δ' Θεός μας.
Δίχως ἀντάρα καὶ φωνὴ τούτῃ δουλειὰ ἀς γένη,
τώρα ποὺ δὲ Σάρρα κείτεται ἀκόμη λιγωμένη.

ANTA

285 Τάμαρ, θωρῶ τη τὴν κερὰ κι εἶναι συνηφερμένη·
ῆνοιξε καὶ τὰ μάτια τσι, δποῦτον λιγωμένη.
Τρέξε νὰ πᾶς στ' ἀφέντη μας μὲ τὸ καλὸ μαντάτο
πὼς δὲ κερὰ ἀναστάθηκεν ἀπὸ τὸν ἄδη κάτω.

TAMAP

290 Ἀφέντη, μὴ πικραίνεσαι, ἡ καρδιά σου μὴ βαραίνῃ,
κι ἔξελιγώθηκ δὲ κερὰ δποῦτον λιγωμένη·
καὶ πάσκει γιὰ νὰ σηκωθῇ, νάρθῃ νὰ σ' εῦρῃ θέλει,
ἀμμὴ θωρῶ την καὶ δειλιὰ κοι κλαίγει σὰν κοπέλλι.
Ρωτοῦμε την νὰ μᾶς τὸ πῆ τί ἔχει καὶ θρηνᾶται·
κι ἔκείνη δὲν μᾶς διλεῖ, μόνον δπ' ἀφουκρᾶται.
295 Στρέφετ ἔδω, στρέφετ ἔκει, ὁ τὰν περγιωρισμένη,
καὶ φαίνεται σου κι ἔγνοιανὸν μαντάτον ἀνιμένει.
Κάμε, ἀφέντη, μὴν ἀργῆς νάρθῃς νὰ τσὶ μιλήσῃς,
κι ἔλα νὰ τὴν ἐσπλαχνιστῆς, νὰ τὴν παρηγορήσῃς.

ABPAAAM

300 Θαρρεῖ δὲ θουλεύτρα κι ἔφερε μαντάτο ποὺ μ' ἀρέσει·
ἡ Σάρρα ἔελιγώθηκε, κι ἔχει νὰ μὲ μπερδέψῃ·
νὰ φανερώσῃ τοῦ παιδιοῦ τὸ φοβερὸ μυστήριο,
νὰ ἔχουροντίσῃ τὴ θουλειά, νὰ δώσῃ πλιὰ κριτήριο.
"Ω, καὶ νὰ είχε κείτεται ἀκόμη λιγωμένη !
κι ἀθρωπος μὲ τὸ λίγωμα ποτὲ δὲν ἀποθαίνει.
305 Νάθελα πάρει τὸ παιδί, καὶ σὰν είχα μακρύνει,
ἄς ηθελε ἔελιγωθῇ κι αὐτὴ τὴν ὕδρα κείνη.

TAMAP

310 Κερά μου, καλοκάρδισε, κερά μου, έεζαλίσου,
διῶξε τοὺς ἀναστεναγμοὺς κι ἄλλαξε τὴ βουλή σου·
συνήφερε τὰ λογικά, μὴ δειλιὰς, μὴν κλαίγης,
τὰ λόγια τὰ λυπητερὰ διῶξέ τα, μὴν τὰ λέγης.

ΣΑΡΡΑ

^τΑφῆτε μ^ν δποὺ νάμουνε σήμερ^θ ἀποθαμμένη·
^τΩ ^τΑβραάμ, δ^η ^τΙσαάκ, ποῦ νάστε μακρεμένοι;
 εἰς ποιὰν δδὸ νὰ περπατῇ τὸ κανακάρικό μου,
 καὶ τίς μοῦ τὸ ξενίτεψε τὸ φῶς τῶν ὅμματιῶν μου;

TAMAP

Κερά μου, μὴν κακοκαρδῆς, ἔδωναι τὸ παιδί σου, 315
 στὸ σπίτ^ο εἶναι κι^ν ἀφέντης μας, δὲν εἴσαι μεναχή σου·
 στὸ στρῶμα εἶναι τὸ παιδί, κοιμᾶται ξεγνοιασμένο,
 κι^ν ἀφέντης μας ^τη ζώνην του ἔχει σπαθὶ ζωσμένο,
 καὶ μὲ τοὺς δούλους του μιλεῖ, καὶ τσὶ δουλειές του σάζει
 μάζει σὰν κάποιο λογισμὸν δποὺ τονὲ πειράζει. 320

ABPAAM

Πόνος παιδιοῦ, πόνος γυνῆς μὲ πολεμοῦν ὅμάδι·
 τῆς Σάρρας θλίψη, δάκρυα μὲ βάνουν εἰς τὸν ἄδη·
 ἦς πάγω μέσα νὰ τὴν βρῶ, νὰ τὴν παρηγορήσω,
 νὰ σιγανέψῃ τσὶ φωνές, κι^ν ὥρα ^τvai νὰ κινήσω.

ΣΑΡΡΑ

Δὲν ἔχω μπλιό μου νάκαρα, ή δύναμή μου χάθη· 325
 ἐτοῦτο φέρονταν οἱ καημοί, τῶν σωθικῶν τὰ πάθη·
 δὲν ἔχω πόδια νὰ σταθῶ, ζαλίζομαι νὰ πέσω,
 δὲν ἔχω νοῦν νὰ δέωμαι καὶ νὰ παρακαλέσω.

ABPAAM

^τΑγαπημένη μου γυνή, μὴν κάνης σὰν κοπέλλι·
 τοῦτο ποὺ θὲ νὰ πάθωμεν, ^τΑφέντης μας τὸ θέλει. 330
 Σίμωσε, κάτσε μετὰ μέ, μὴν κλαίγης, μὴ θρηνᾶσαι,
 μὲ κλάηματα καὶ μὲ δαρμούς, καημένη, δὲ φελᾶσαι·
 τὸ τέκνον ἀποὺ ἐκάμαμε δὲν εἶν^θ δική μας χάρη·
 δ^η Πλάστης μᾶς τὸ χάρισε, τώρα θὲ νὰ τὸ πάρῃ.
 Τί θέλεις, δ^η βαριόμοιρη, νὰ κλαίγης, νὰ θρηνᾶσαι;
 καὶ τυραννᾶς με, τὸν φτωχόν, καὶ σὺ δὲν ὀφελᾶσαι;
 Δὲν εἶν^θ καιρὸς γιὰ κλάηματα, Σάρρα μου θυγατέρα,
 εἶναι καιρὸς παρηγορίας, ἀπομονῆς ήμέρα.

ΣΑΡΡΑ

^τΩ τί μυστήριο φρικτό! ὁ, τί καημὸς καὶ πάθος!
 δταν μοῦ ποῦσι, τέκνο μοι, τὸ πὼς ἐγίνης ἄθος. 340
^τΩφου, μὲ ποιάν ἀποκοτιὰ νὰ δυνηθῆς νὰ σφάξῃς
 τέτοιο κορμὶ ἀκριμάτιστο καὶ νὰ μηδὲν τρομάξῃς;
^τΑλεξ. Γ. Σαρῆ, Νεοελλ. ^τΑναγνώσματα 5' γυμνασίου 20

Θέλεις το νὰ σκοτεινιαστοῦν τὰ μάτια σου, τὸ φῶς σου;
καὶ νὰ νεκρώσῃ τὸ παιδί, νὰ ἔεψυχήσῃ ὀμπρός σου ;
345 Μὲ ποιᾶς καρδιᾶς ἀπομονὴ ν' ἀκούσης τὴν φωνήν του,
ὅταν ταράξῃ ώσταν ἀρνὶ ὀμπρός σου τὸ κορμίν του ;
“Ωφου, παιδί τες ὑπακοῆς, ποῦ μέλλεις νὰ στρατέψῃς,
”ς ποιόν τόπο σὲ καλέσασι νὰ πᾶς νὰ ταξιδέψῃς ;
καὶ πότες νὰ σὲ καρτερῇ ὁ κύρης κι ἥ μητέρα,
350 ποιάν ἑβδομάδα, ποιόν καιρόν, ποιό μῆνα, ποιάν ἡμέρα ;
”Ωφου, τὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς καὶ πῶς νὰ μὴ τρομάσουν,
ὅταν εἰς ἄλλωνοῦ παιδιοῦ γροικήσω τόνομά σου ;
Τέκνο μου, πῶς νὰ δυνηθῶ τὴν ἀποχώρισή σου,
πῶς νὰ γροικήσω ἄλλου φωνήν, ὅχι τὴν ἐδική σου ;
355 Τέκνο μου, καὶ γιατὸς ἥθελες νὰ λείψῃς ἀπὸ μένα,
ἐγίνης τόσον φρόνιμον παρὰ παιδὶ κανένα.
Τάσσω μου, γιέ μου, τὸν καιρὸν, ποὺ θέλῃ ἀκόμη ζήσει,
νὰ μὴν ἀφήσω κοπελλιοῦ γλῶσσα νὰ μοῦ μιλήσῃ
καὶ νὰ θωροῦν τὰ μάτια μου πάντα τῆς γῆς τὸν πάτο,
360 καὶ νὰ θυμοῦμαι πάντοτε τὸ σημερνὸν μαντᾶτο.

ΑΒΡΑΑΜ

Σάρρα, μὴ δίδηξε μπλὶ καημὸ καὶ πάθη ὃς τὴν καρδιά μου,
καὶ κάνης με ἀνυπόληφτο δοῦλο ὃς τὰ γερατειά μου,
μὴ μοῦ δειλιᾶς τὴν ὅρεξη νὰ μὴ γιαγύρῳ ὅπίσω,
καὶ πιάσω ἄρμα καὶ σφαγῶ, καὶ κακοθανατίσω.
365 Τὸν λογισμὸν συνήφερε, τὰ σφάλματά σου σᾶσε,
καὶ δὲν ἀρέσουν τοῦ Θεοῦ ἔτοῦτα ποὺ διηγᾶσαι.
Καὶ τίνος ἀντιστέκεσαι, κλαίγεις καὶ δὲν ἀρνεύγεις,
καὶ τοῦ Θεοῦ τοὺς ὅρισμοὺς κάθεσαι καὶ γυρεύγεις ;
Τὸ τέκνο μας καὶ τὸ κορμί, ψυχή, καὶ τὰ καλά μας,
370 δλα τοῦ πλάστη μας Θεοῦ, δὲν εἶναι ἐδικά μας.
Μόνον νὰ πέψῃ ἡ χάρη του, σὰν πάγῳ ἐνώπιόν του,
τούτῃ ἡ θυσιὰ ποὺ μελετῶ νὰ παύσῃ τὸ θυμόν του.
Δὲν θέλω μπλὶ νὰ καρτερῶ, δὲν θέλω ν' ἀνιμένω·
πὰ νὰ ξυπνήσω τὸ παιδί, νὰ σηκωθῇ, νὰ πηγάνω.

ΣΑΡΠΑ

375 Ἔννιὰ μῆνες σ' ἑβάσταξα, τέκνο μου κανακάρη,
”ς τοῦτο τὸ κακοοργίζικο καὶ σκοτεινὸ κουφάροι
τρεῖς χρόνους, γιέ μου, σοῦδιδα τὸ γάλα τῶ βυζιῶ μου,
καὶ σύ ”σουνα τὰ μάτια μου, καὶ σύ ”σουνα τὸ φῶς μου”

Ἐθώρουν κι' ἐμεγάλωνες ὁσὰν δεντροῦ κλωνάρι,
κι' ἐπλήθυνες στὴν ἀρετή, στὴ γνώμην, κι' εἰς τὴν χάρη. 380
Καὶ τώρα, πέρ μου, ποιά χαρὰ βούλεσαι νὰ μοῦ δώσῃς;
ὁσὰν βροντή, σὰν ἀστραπή, θὲ νὰ χαθῆς, νὰ λειώσῃς·
κι' ἐγὼ πῶς εἶναι μπορετὸ δίχως σου μπλιὸ νὰ ζήσω,
ποιό θάρρος ἔχω, ποιά δροσιὰ στὰ γέρα μου τὰ πίσω;
Πόση χαρὰ τὸ ἀνδρόγυνον ἐπήραμεν ἀντάμη, 385
ὅντε μᾶς εἰπεν δ Θεὸς τὸ πῶς σὲ θέλω κάμει;
Καημένο σπίτι τὸ Ἀβραάμ, πόσες χαρὲς ἀξώθης,
παιδάκι μ', δταν ἔπεσες στὴ γῆ κι' ἐφανερώθης!
Πῶς ἐγυρίσαν οἱ χαρὲς σὲ θλίψες μιὰν ἡμέρα,
πῶς ἐσκορπίσαν τὰ καλὰ σὰν νέφη στὸν ἀέρα; 390

ΑΒΡΑΑΜ

Μὴν τὰ λογιάζωμεν αὐτά, μέλλει του νὸς ἀποθάνῃ·
οὐδὲ ὅφελος, οὐδὲ καλὸ τὸ κλάημα σου τοῦ κάνει.
Μόνο βιαζίνεις τὸν Θεόν, καὶ χάριν δὲν μᾶς ἔχει
εἰς τὴν θυσιὰν τὴν κάνομεν, γιατὸς δλα τὰ κατέχει.
Διῶξε τὸν ἀναστεναγμούς, καὶ ἄφησε τὴν πρίνα,
τὸν Πλάστην εὐχαρίστησε εἰς δ.τι μᾶς ενῷηκα. 395

ΣΑΡΡΑ

Ὑπαγε, ἀνδρα μου καλέ, πειδὴ δ Θιδὼς τὸ θέλει,
ἄμε, καὶ νᾶν^η στράτα σας γάλα, δροσὲς καὶ μέλι·
ἄμε ποὺ νὰ σὲ λυπηθῇ δ Θιδὼς νὰ σὸν ὑπακούσῃ,
γλυκειὰν φωνὴν εἰς τὸ βουνὶ σήμερο νὰ σου ποῦσι.
Καὶ ἀς τάξω δὲν τὸ γέννησα μὴδ' εἶδα το ποτέ μου,
μά τον κερὶ ἀφτούμενον ἐκράτουν κι' ἐσβῆσέ μου. 400

ΑΒΡΑΑΜ

Κάμε καὶ μὴν πρικαίνεσαι, σπούδαξε νὰ τὸ ντύσῃς,
καὶ φίλησε τὰ χείλια του, νὰ τὸ ἀποχαιρετίσῃς·
δοδίνιασέ το γλίγορα, ντύσε το νὰ κινήσῃ,
κι' ἐκεῖνος δποὺ τῶρισε νὰ σὲ παρηγορήσῃ. 405

ΣΑΡΡΑ

Ἐπὰ τὸ φῶς ὅποιβλεπα, ἐπὰ ή γλυκειά μου ζήσῃ,
τὰ μάτια, τὰ δὲν ὕρισεν δ Πλάστης νὰ μ' ἀφήσῃ·
ἐπὰ τὸ ἀφτούμενο κερὶ, ποὺ μελετᾶς νὰ σβήσῃς,
καὶ τὸ κορμὶ δποὺ ζητᾶς νὰ κακοθανατίσῃς· 410
ὁσὰν ἀρνάκι κείτεται, καὶ σὰν πουλὶ κοιμᾶται,
κι' εἰς τοῦ κυροῦ τὴν ἀπονιὰ πολλὰ παραπονᾶται.

- Θωρεῖς τὸ τέκνο τὸ γλυκύ, τὸ τέκνο τὸ καημένο,
ὅτι ἔδà παρὰ ποτὲ εἰν' ἀποχλωμνιασμένο.
- 415 "Ιδὲ τὴν ταπεινότητα, ἵδε τὸ πρόσωπόν του,
πῶς φαίνεται σου καὶ γροιᾶ καὶ βλέπει τὸ σφαμόν του.
Παιδάκι μου, καὶ νὰ θωρῆς ὅνειρο πρικαμένο·
γιὰ κεῖνο κείτεσαι κλιτὸ καὶ παραπονεμένο·
δλόχαρον ἐψής ἀργὰ σ' ἔθεκα, καλογιέ μου,
420 καὶ μὲ χαιράμενη καρδιὰν ἡμουν παρὰ ποτέ μου·
ἡστεκα κι ἔκαμάρωνα τοῦ ὕπνου σου τὴ ζάλη,
κι ὁρέγουμον νὰ σὲ θωρῶ, κι εἶχα χαρὰ μεγάλη.
"Εποκοιμούσουν, τέκνο μου, παίζοντας μετὰ μένα,
"ς πολλὴν χαρὰν εὑρίσκουμον παρῷ ἄθρωπον κανένα·
425 καὶ τώρα ποιά νὴ ἀφορμὴ καὶ θέλεις νὰ μ' ἀφήσῃς,
δλότυφλη καὶ σκοτεινὴ τοῦ πόνου καὶ τοῦ κρίσης;

ABPAAAM

- Μὴ θέλης μὲ τὸ κλάμα σου νὰ τοῦ ξεφανερώσῃς
τέτοιο μυστήριο φοβερό καὶ νὰ τὸ θανατώσῃς·
μὰ σιγανά το ἔύπνησε, τὸ κλάμα σκόλασέ το,
430 μὲ τὰ κανάκια ντύσε το κι ἀποχαιρέτισέ το.

SAPPA

- Ποιό πρόσωπο καὶ ποιά καρδιὰ νὰ δυνηθῇ νὰ χώσῃ
τέτοιο μυστήριο φριχτό, νὰ μὴν τὸ φανερώσῃ;
Ξύπνησε, κανακάρικο κι ἀκριβαναθρεμμένο,
νὰ πᾶς εἰς τὴν ἔεφάντωση ποὺ σ' ἔχουν καλεσμένο.
435 Ντύσου νὰ βάλῃς σκολινὰ διοῦχα τοῦ μισσεμοῦ σου,
καὶ ν' ἀκλουθᾶς τοῦ Χάρου σου, ἀμμῷ ὅχι τοῦ κυροῦ σου·
Τέκνο τοῦ θελημάτου μου, ποὺ νάχης τὴν εὐκή μου,
δι θάνατός σου φέρνει μου εἰς τέλος τὴ ζωή μου·
νὴ εὐκή τζεύκης μου, τέκνο μου, εἰς τὰ στρατέματά σου,
440 καὶ νᾶν ὅμπρός κι ὀπίσω σου κι εἰς τὰ ποδόζαλά σου.

ABPAAAM

- Σώπα, μὴν κλαίγης, μὴ μιλῆς, Σάρρα, παρακαλῶ σε,
καὶ σύρε, μίσσεψ' ἀπ' ἔδῶ καὶ τόπο μᾶσε δῶσε.
Μὴν τὸ ξυπνήσῃς τὸ παιδί μὲ πρικαμένα λόγια,
μὰ κάμε σιδερνὴ καρδιὰ κι ἀφες τὰ μοιρολόγια.
SAPPA
- 445 Σωπαίνω, κι ἀφες μ', Ἀβραάμ, κι ἔγω νὰ τὸ ξυπνήσω,
νὰ τὸ στολίσω, τὸ φτωχό, καὶ νὰ τὸ ὅμορφοντύσω.

Κάλεσμα τρόχουν σήμερο καὶ γάμον εἰς τὸν ἄδη,
κινέτης νὰ καλορδινιαστῇ, νὰ μὴ τοῦ βροῦ ψεγάδι.

ΑΒΡΑΑΜ

Φέρε μου τὰ δίουχάκια του, κινέτης ἔδω δὲ θέλω νᾶσαι,
οὐδὲ τὰ λέγει τὸ παιδί δὲ θέλω νῷ ἀφουκρᾶσαι, 450
γιατὶ δὲν εἶναι δυνατό, Σάρρα, νὰ τὸ βαστάξῃς,
ῶσάν τὸ δῆς νὰ σηκωθῇ, νὰ μὴν ἀναστενάξῃς·
νὰ τρέχουσι τὰ δάκρυνά σου ἔως τῆς γῆς τὸν πάτο,
καὶ τὸ παιδί εἶναι φρόνιμο, καὶ παρευθὺς γροικᾶ το. 455
Μάθημα ἔχει, τὸ φτωχό, κινέτης σηκωθῇ τὸ κάνει,
νὰ κρέμεται στὸ στῆθος σου, νὰ σὲ περιλαμβάνῃ·
κινέτης ἔχει τὸ εὐθύς, καὶ λέγεις τὸν καημό σου,
καὶ φανερώνεις τὸ εὐθύς, καὶ λέγεις τὸν καημό σου.
Πήγαινε, σὲ παρακαλῶ, καὶ δός μ' ὅλα τὰ δίουχα,
καὶ δός μου καὶ τὰ σκολινὰ ἐκεῖνα δποὺ τοῦχα. 460

ΣΑΡΡΑ

Τοῦτα ναι δποὺ ἔβανε τὸν ἄτυχο, κάθε σκόλη,
δποὺ τὸ μυριορέγουνταν καὶ καμαρώναν τὸν ὄλοι.
Τοῦτο ἔχουσι νὰ ματωθοῦν τὴν σήμερον ἡμέρα,
καὶ τὸ παιδί θὲ νὰ σφαγῇ ἀπὸ τοῦ κυροῦ τὴν χέρα.

ΑΒΡΑΑΜ

*Ω Σάρρα, καὶ λυπήσου με, καὶ αὐτὰ τὰ λόγια πάψε,
χῶσε τὰ δάκρυνά σου γιὰ δὰ, καί, σὰν μισσέψω, κλάψε.
Μὰ στοῦ Θεοῦ τὸ ζήτημα νὰ κλαίγης, τί κερδαίνεις;
μόνον ψυχὴ ταλαιπωρεῖς καὶ τὸ κορμὶ βαραίνεις.
Πήγαινε, λέγω, καὶ δὲ καιρὸς μὲ βιάζει νὰ κινήσω,
νὰ τὸ ξυπνήσω σιγανὰ κινέτης ἀγάλια νὰ τὸ ντύσω. 470

ΣΑΡΡΑ

Πάγω τὸπον ἀπόκρυφο, νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὸ στρῶμα,
μιὰν ὕρα θὲ νὰ τὸ κρατῶ, νὰ τὸ φιλῶ στὸ στόμα.

ΑΒΡΛΑΜ

Πήγαινε, Σάρρα, καὶ δὲ Θεὸς πάλι τὴν ἔγνοιαν ἔχει·
ἄν τὸν ἀναστήσῃ ἀπὸ νεκρῶν, καὶ μείνῃ, τίς κατέχει;
καὶ ζωντανὸν ἀπὸ φωτιάν, ἄν θέλῃ, μᾶς τὸ βγάνει·
ἄγγελοι τοῦ δουλεύγουνταν, καὶ δὲ τὸ δρδινιάσει, κάνει. 475

ΣΑΡΡΑ

*Άλιμονον, ἀλίμονον, εἶντα νὴ βιάση νὴ τόση;
παρηγοριὰ τῶν πελελῶ δίνουν δποὺ τὸν γνώση.

ΑΒΡΑΑΜ

480 ΖΩ Ἰσαάκ, ὁ Ἰσαάκ, ἔνπνησε, τὸ παιδί μου,
ἔνπνησε, γείρου νὰ ντυθῆς, ποὺ νάζης τὴν εὐκή μου.

ΙΣΑΑΚ

Τίς εἰν^τ ἐδῶ ; τίς μοῦ μιλεῖ ; τίς μὲ κουνεῖ ; ἀς μ^τ ἀφήσῃ,
νυστάζω καὶ ζαλίζομαι, κι^τ ἥρθε νὰ μὲ ἔνπνήσῃ.

ΑΒΡΑΑΜ

Ξύπνησε, κανακάρη μου, κι^τ ἐγώ μ^τ ὅποὺ σὲ κράζω,
δουλειὰ σὲ θέλω βιαστική, γιὰ κεῖνο σὲ σπουδάζω.

ΙΣΑΑΚ

485 Μὴ μὲ ἔνπνήσης καὶ ἄφες με, ὑπνο γλυκὺ κοιμοῦμαι,
νύκτα ν^τ πολλή, καὶ ἀς πέσωμεν, καλέ, ν^τ ἀναπαγοῦμε.
Μὴ μὲ ἔνπνάς, νὰ μὲ χαρᾶς, νὰ ζήσης, ἀφεντάκι,
μή με πειράζης, ἀφησ^τ με νὰ κοιμηθῶ λιγάκι.

ΑΒΡΑΑΜ

Θωρῶ καὶ πλιὰ παρὰ ποτὲ ὁ ὕπνος τὸ ζαλίζει,
τάχα γροικᾶ τὸ τέλος του, γι^τ αὔτως παραμανίζει ;
Ξύπνησε, τὸ παιδάκι μου, νὰ πᾶμ^τ εἰς περιβόλι,
θυσίαν θὲ νὰ κάμωμεν σήμερ^τ ὅπούναι σκόλη.

ΙΣΑΑΚ

ΖΩφ^τ, ἀφεντάκι μου γλυκύ, κι^τ ἀς ἥθελες μ^τ ἀφήσει,
καὶ μὲ τὴν ὠραν τοῦ σκολειοῦ ἐγώ θελα ἔνπνήσει.

ΑΒΡΑΑΜ

495 Σάρρο^τ, ἄμε, κάμε προσευχή, δέησ^τ εἰς τὸν Θεό μας,
καὶ κάμε πέτρα τὴν καρδιὰ στὸν ἀπομισσεμό μας,
κι^τ ἀνίμενέ μας νάρθωμε, κι^τ ἀν τύχη νὰ γυρίσω
διμάδι μὲ τὸν Ἰσαάκ, νὰ σὲ παρηγορήσω.

ΣΑΡΡΑ

500 Μὲ τῆς καρδιᾶς τ^ρ ἀπόχτυπο θέλω σᾶς ἀνιμένει,
μ^τ ὅ, τι ἐδοχὴ στὰ σίδερα ἔχουν οἱ φλακισμένοι
ὅπ^τ ἀνιμένουν τցι φλακῆς τὴν πόρτα νὰ κτυπήσῃ,
νὰ ἔμπη μέσ^τ ὁ δήμιος νὰ τοὺς πισταγκωνίσῃ,
νὰ τῶσε δώσῃ θάνατον ἄγριο, ματωμένο·
μὲ τέτοιους ἀντεροσπασμοὺς σήμερο θ^ρ ἀνιμένω·
505 μὲ τέτοιον ἀποκτυπημόν, ὅτε μοῦ κατακροῦσιν,
θέλ^τ ἀνιμένει τὸ πικρὸ μαντάτο νὰ μοῦ ποῦσιν.

ABPAAAM

Ἐλλα νὰ πᾶμε, τέκνο μου, μὴ στέκωμε, νὰ ζήσῃς,
νὰ ξεφαντώσῃς σήμερο καὶ νὰ καλοκαρδίσῃς.

IΣΑΑΚ

Ο λογισμός μου δὲν μπορεῖ, κι' ὁ νοῦς νὰ τὸ γροικήσῃ
γιὰ ποι' ἀφορμὴν ἥ μάννα μου δὲν ἡρθε μὲντούσῃ. 510
ἔσù ποτὲ δὲν μ' ἔντυσες, βαριέσαι τὰ κοπέλλια,
ἄμ' ἔντυνέ μ' ἥ μάννα μου μὲ χάχαρα καὶ γέλια.
Καὶ τώρα ποιά ν' ἥ ἀφορμὴ κι' ἥ μάννα μου μ' ἀφῆκε,
κι' εἶδα την μὲ βαριὰν καρδιὰ στὴν κάμερα κι' ἐμπῆκε;

ABPAAAM

Μᾶς ὀρδινιάζει τὸ φαητό, ποὺ θὲ νὰ μᾶσε δώσῃ,
νὰ πάρωμε στὴ στράτα μας ψωμί, κρασὶ καὶ βρώση. 515

IΣΑΑΚ

Καὶ πέ μου το, πατέρα μου, ποῦ μελετᾶς νὰ πᾶμε;
στὸ σπίτι δὲν γυρίζομεν ἀπὸ νωρὶς νὰ φᾶμε;

ABPAAAM

Θυσίαν θὲ νὰ κάμωμεν, κι' εἶναι μακρὰ λιγάκι,
εἰς ἔνα τόπον ὅμορφον, εἰσὲ ψηλὸ βουνάκι. 520
γιὰ κείνο εἶν' ἥ μάννα σου σὰν κακοκαρδισμένη,
γιατ' εἶπα της, ξωμένομε καὶ μὴ μᾶς ἀνιμένη.

IΣΑΑΚ

Πήγαιν' ἐμπρός, πατέρα μου, κι' ἐγ' ἀκλουθῶ σ' ὅπισω
μὰ θὲ νὰ ὅδω τὴ μάννα μου, πρὸν παρὰ νὰ κινήσω.

SAPPA

Παιδί μου, κανακάρη μου, θάρρος κι' ἀπαντοχή μου,
παρηγοριὰ καὶ ζήση μων, ἄμε μὲ τὴν εὔκή μου. 525

IΣΑΑΚ

Μάννα, τὰ τόσα σου φιλιὰ ἕγνοιαν πολλὴν μὲ βάνοον,
τὰ μάτια σου ποὺ τρέχουσι καὶ δυὸ ποτάμια κάνουν·
ποιά πρίκα σ' ηὔρες ξαφνικὴ καὶ κλαῖς καὶ δὲν ἀρνεύγεις,
κι' ἀπὸ τὰ νύχι ὧς τὴν κορφὴν ὅλον μὲ πασπατεύγεις; 530

SAPPA

* Δὲν ἔχω, γιέ μου, τίποτας, μὴ γνοιάζεσαι, νὰ ζήσῃς,
καλόκαρδος εἰς τὸ βουνὶ ἄμε νὰ προσκυνήσῃς.

ΙΣΑΑΚ

Μάννα μου, ὃς τὴν ἔεφάντωσιν πὰ νὰ σοῦ φέρω μῆλα
καὶ κλωναράκια τῶν δεντρῶν, μὲ μυρισμένα φύλλα.

535 "Αν λάχη καὶ ἄλλο τίποτας ὅμορφο, σοῦ τὸ φέρνω·
κι ἀν μὲ γυρέψῃ ὁ δάσκαλος, πέ του ταχιὰ γιαγέρνω.

ΣΑΡΠΑ

Τοῦτα τὸ ἀπίδια μούχασιν ἀπὸ τὰ ψὲς δοσμένα,
καὶ ξαργιτοῦ τὰ φύλαγα, παιδάκι μου, γιὰ σένα·
καὶ βάλε τα ὃς τὸ στήθος σου, καὶ φά τα σὰν διψάσης,
540 ώσαν τὸ μέλ' εἶναι γλυκά, πιάσῃ νὰ τὰ δοκιμάσῃς.

ΙΣΑΑΚ

Μάννα μου, γιατί λουχτουκιᾶς καὶ κλαῖς καὶ δὲν ἀρνεύγεις·
καὶ τί κακὸ μοῦ μελετᾶς, καὶ τί μοῦ προφητεύγεις;
παράξενο μοῦ φαίνεται, ὃς ἔγνοια μεγάλη μπαίνω
ταχ" ἀνεβαίνω τὸ βουνό, μὰ κάτω δὲν γιαγέρνω.

ABPAAM

545 "Ἄς πααίνωμε, παιδάκι μου, καὶ μὴ παραθεσμοῦμε
καὶ τὰ καλὰ καὶ τάμιορφα σήμερον πᾶ νὰ βροῦμε.
"Η μάννα σου ὃν λυπητερή, γιὰ κεῖνο δὲ σιμώνει·
θωρεῖ μας πὼς μισσεύγομε, γιὰ τοῦτο ἀναδακρυώνει.
"Άντα, Τάμαρ, σφαλίξετε, καὶ ἀμέτε ὃς τῆς κερᾶς σας·
550 τώρ' ἔχει χρειὰ παρὰ ποτέ ἀπὸ τὴ συντροφιά σας.
Μὴν ἀπομένῃ μοναχή, μὲν ἀς εἰσθε μετ' ἔκείνη,
γιατ' ἔχει κάποιον λογισμόν, διοὺ πολλὰ τὴν κρίνει.

ΤΑΜΑΡ

Εἰς δὲ τι σώνει ἥ γνώση μας καὶ φτάνῃ ἥ ἐμιλιά μας·
ὅλα νὰ κοπιάσωμεν κι ἔμεῖς γιὰ τὴν κερά μας.

ΙΣΑΑΚ

555 Τί εἶνῃ ἥ σποῦδα, κύρη μου, πρόχου νὰ διαφωτίσῃ,
καὶ δὲν τὸν ἀνιμένομεν τὸν ἥλιο νὰ κεντήσῃ;

ABPAAM

Ἐμένα εἴπεν δ Θεός, ὑγιέ μου, νὰ κινήσω
αὐγή, κι εἰσὲψεψηλὸ βουνὸν νὰ πὰ νὰ προσκυνήσω,
καὶ νὰ σὲ πάρω συντροφιὰ νὰ ὅδησ πῶς θυσιάζω,
560 νὰ πάρῃς ἔδμπλι ἀπὸ ἔμε, νὰ διάληξ τὰ διάζω.
Καὶ κίνησα, σὰν τὸ θωρεῖς, κατὰ τὴν δρδινιά του·
κι εἰς τοῦτο, κανακάρη μου, τίς ξέρει τὰ κρυφά του;

ΙΣΑΑΚ

Γιὰ ὥπε μου το, πατέρα μου, καὶ μὲ τὸ λογισμό σου,
τί εἶναι καὶ παραμιλεῖς μόνος καὶ μοναχός σου;
τὸ πρόσωπόν σου συντηρῶ, τὴν ὄψη σὸν ἀλλαμμένη,
τὴν ἐμιλιά σου ταπεινὴ καὶ ὅλη βουρκωμένη.

565

Βαρὰ βαρὰ ὥν τὰ ζάλα σου, θολό ὥν τὸ ἀνάβλεμμά σου,
ἥπε μου, τί παραπόνεση σκλαβώνει τὴν καρδιά σου;
Οὐμάδι συνοδεύγομεν, ὁμάδι πορπατοῦμε·

570

καὶ τὰ καλὰ καὶ τάμορφα ὁμάδι πᾶν νὰ βροῦμε·
καὶ πορπατῶ χαιράμενο καὶ καλοκαρδισμένο,

καὶ σὲ θωρῶ πολλὰ κλιτό, πολλὰ χαμηλωμένο.

Πέ μου κι ἔμε τὴν ἀφορμή, κύρη, παρακαλῶ σε,
τὸν πόνον ἀς μοιράσωμε, καὶ μερτικὸ μοῦ δῶσε,
νὰ σὸν ἀλαφρώσθῃ ἐκ τὸ πολὺ βάρος δπού σὲ κρίνει,
καὶ λίγος οὐδὲ τίποτας πόνος νὰ σὸν ἀπομείνῃ.

575

ΑΒΡΑΑΜ

Μεγάλος Ἀφέντου σήμερον ἔχω νὰ θυσιάσω,
τὰ θὲ νὰ πῶ, πρωτύτερα πρέπει νὸ τὰ λογιάσω.

Ἐδῶ ὥν καιρὸς τξὶ προσευχῆς, δάκρυα δριμειὰ τυχαίνου
νὰ συμπαθήσῃς ὁ Κύριος πᾶσα κριματισμένου.

580

Τούτες λοιπὸν οἵ ἀφυρμὲς εἰς λογισμοὺς μὸ ἔβάλα
καὶ δι’ αὐτὸ περιπατῶ μὲ κλιτὰ κλιτὰ ζάλα.

ΣΟΦΕΡ

Σύμπαν, τὸν Ἀβραὰμ θωρῶ κι ἔχει μεγάλη ζάλη·
νὰ μήν τονε ρωτήσωμε φορὰν ἄλλη μιὰ πάλι;

Δὲν εἰν πρεπὸ νὰ βλέπωμε κλιτὸ τὸ πρόσωπό του,
καὶ νὰ μήν τὸν ρωτήσωμε νὰ πῆ τὸ λογισμό του.

585

Σὰ δοῦλοι ἀπὸν εἴμεσθεν καλοὶ καὶ μπιστεμένοι,
τὸ ἀφέντη μας τὸν κίνδυνο νὰ μάθωμε τυχαίνει.

Κράξε τονε παράμερα, Σύμπαν, καὶ ρώτησέ τον,
τὸ λογισμὸ τὸ ἀλάφωσε, καὶ παρηγόρησέ τον.

590

Κι ἔγὼ μὲ τὸ παιδάριο θέλω παραστρατήσει,
νὰ μὴ δειλιάσῃς ὁ Ἀβραάμ, ἂ θὲ νὰ σου μιλήσῃ·
γιατὶ σὸν διτι μοῦ φάνηκε κι ἥκουσα τξὶ κερᾶς μας,
ποὺ παραμίλειε κι ἔκλαιγε, τὸ ἀρνὶ εἶναι κοντά μας,
ἀπὸν ἔχει νὰ θυσιαστῇ εἰς τὸ βουνὸν ἐπάνω·

595

ἔτσι μὸ ἔφάνη νὸ ἄκουσα, παρακαλῶ νὰ σφάνω.

ΣΥΜΠΑΝ

Τί εἰν' αὐτάνα τὰ μιλεῖς, πῶς ἔχει αὐτὸν νὰ μοιάσῃ
δὲ Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ ἔχει νὰ θυσιάσῃ;
Οποὺ γροικῷ τὰ λόγια σου, κι' ἄλλο νὰ μὴν κατέχῃ,
600 λογιάζει πώς δὲ Ἀβραὰμ ἀρνὶ βρεμένον ἔχει
τὸν Ἰσαάκ, κι' ἄλλο ἀρνὶ δὲ θέλει νὰ γυρέψῃ·
ποιός ἔχει γλῶσσα νὰ τὸ πῆ, καὶ νοῦ νὰ τὸ πιστέψῃ;

ΣΟΦΕΡ

Ω βασιλεῦ τῶν οὐρανῶν, κάμ' ἐλεημοσύνη,
τοῦτο ποὺ εἴπα τοῦ Συμπάν ψοματινὸν νὰ γίνῃ.
605 Σύμπαν, περπάτει, φάτησε, νὰ βρῆς τὰ σοῦ δηγοῦμαι,
καὶ νὰ γνωρίσῃς πὼς τ' αὐτιὰ τάχω γιὰ ν' ἀφουκροῦμαι.

ΣΥΜΠΑΝ

Αφέντη, μὴν τὸ βαρεθῆς, τὸ θὲ νὰ σὲ φωτήσω,
μιὰ χάριν ἀπὸ λόγου σου βούλομαι νὰ ζητήσω·
μολόγησε τὸν πόνο σου, τὰ χείλη σ' ἄς τὸν ποῦσι,
610 κι' εἰς ἔτοιες χρείες, λέγουσιν, οἵ ἀνθρωποι γροικοῦσι
Νύκτα ν' ἀκόμη, καὶ μπορεῖ τὸ τέκνο ν' ἀκουμπίσῃ,
καὶ μᾶς τῶν δουλευτάδω σου ἡ γλῶσσα σ' ἄς μιλήσῃ·
"Ἄς φανερώσῃ τὰ κρυφά, νὰ τὰ γροικήσωμ" ὅλα,
καὶ ἀν βουνθᾶσαι μετὰ μᾶς, θανάτωσέ μας κιόλα.

ΑΒΡΑΑΜ

Σύμπαν, τὰ μὲ βαραίνουσιν, ἐσᾶς δὲν κάνει χρεία
σήμερο νὰ τὰ μολογῶ γιὰ ναῦλω σωτηρία.
Δὲν εἶναι μπλὶ μετάνοια εἰς ὅ, τι καὶ ἀν κάμω,
μάρτυροι θέλετε εὑρεθῆ εἰς τοῦ παιδιοῦ τὸν γάμο.

ΣΥΜΠΑΝ

Ω Θέ μου, καὶ δὲν ἡμπορεῖ εἰς δοῦλος νὰ τὰ μάθῃ,
620 πιστός, καλὸς καὶ καρδιακός, τ' ἀφέντη του τὰ πάθη;
δὲν ξεύρεις κι' ἡ παρηγοριὰ τσὶ πρίκας εἶν' βιτάνι,
ὅποὺ τὸ βάνει στὴν πληγήν, ἐξ ἀπαντος θὰ γιάν;

ΑΒΡΑΑΜ

Ξεκινημὸν εἰς τὴν καρδιὰ καὶ προθυμιὰ ἃς τὴ γλῶσσα
γροικῶ, καὶ θέλω νὰ σᾶς πῶ ποιά νέφη μ' ἐπλακῶσα.
625 Κᾶν σήμερον, κᾶν τὴν ταχειά, ἃς τούτην ἦ ἄλλην ὥρα,
τυχαίνει νὰ μαθητευθῇ· λοιπὸν ἄς τὸ πῶ τώρα.

Μὰ θέλ’ ὅμποδὸς τὸν Ἰσαὰκ παράμερας νὰ θέσῃ,
νὰ κοιμηθῇ, νὰ μὴν γροικῷ τὰ χείλη μου τί λέσι.
—Τέκνον, ἀν ἐκουράστηκες, ἀκούμπισε λιγάκι,
κοιμήσου νὰ ἔκουραστῃς ἢς τοῦτο τὸ δεντρουλάκι·
καὶ βάνω σου τὸ οὐχο ὁμοῦ, γιατὸ εἶν’ κρυὸν τὸ χῶμα,
ἴδες τὸ πῶς σοῦ ἔκαμα ἔνα πιτήδειο στρῶμα.

ΙΣΑΑΚ

“Ωφου, πολλὰ κουράστηκα ἢς τοῦτα τὰ ἥλιγα ζάλα·
καὶ ἂς θέσω ν’ ἀποκοιμηθῶ ἢς τὸ ροῦχο ποὺ μοῦ βάλα.

ABPAAM

Δοῦλοι καλοὶ καὶ τέκνα μου, τὸ πρᾶμα τὸ ζητᾶτε,
νὰ σᾶς τὸ ἥπῶ, γιατὶ θωρῶ καὶ μπιστικὰ ρωτᾶτε.

“Απόψε, τὸ μεσάνυχτον, ἀπὸ φωνὴν ἀγγέλου,
ῆκουσα πῶς τὸ τέκνον μου στοὺς οὐρανοὺς τὸ θέλον·
τὸ τέλος τὸ ἔχει νὰ γενῆ μὲν τοῖον βαρὺ κανόνα,
ὅποὺ δὲν ἐγροικήθημεν εἰς δλον τὸν αἰῶνα.

“Ωρισε κι’ εἶπεν δὲ Θεὸς ἡ χέρα μου νὰ σφάξῃ,
νὰ κατακάψῃ τὸ παιδί, νὰ τοῦ τὸ θυσιάσῃ.

Οὐδὲ εἶναι μπλὶ μεταθεμός, γιατὶ τοῦ Ποιητῆ μου
θυσίαν ἄξια σήμερο θὰ κάμω τὸ παιδί μου.

“Εμάθετέ τα τὰ κρυφά, καὶ μπλὶ μὴ μὲ ρωτᾶτε,
γιατὶ μὲ σκανταλίζετε, ὅχι νὰ μὲ ὠφελᾶτε.

ΣΥΜΠΑΝ

“Ωστε δὲν εἶν’ μεταθεμός, οὐδὲν ἐλεημοσύνη;
πρᾶμα μᾶς λές δποὺ ποτὲ ἢς τὸν κόσμον δὲν ἐγίνη·
νὰ σφάξῃ ὁ κύρης τὸ παιδί, τὸ πλιὸ ἀκριβὸ ποὺ νάχει,
καὶ νὰ τοῦ δώσῃ θάνατο, δίκως κακιὰ καὶ μάχη·
μεγάλον εἶναι καὶ βαρύ, κι’ δσοι τὸ θέλ’ ἀκούσει
μεγάλη καταδίκαση γιὰ σένα θὲ νὰ ποῦσι.

ABPAAM

Δὲν εἶν’ ἐπὰ μεταθεμὸς κι’ ἀφέντης μου τὸ θέλει
ἢς τόπον ἀρνιοῦ, ἢς τόπον οιφιοῦ, νὰ σφάξω τὸ κοπέλλι.

Σ Ο Φ Ε Ρ

“Αφέντη, λόγιασε καλὰ τὰ εἶν’ αὐτὰ ποὺ κάνεις,
καὶ τὸ παιδάκι ἄδικα μὴ θὲς νὰ τὸ ἀποθάνῃς·
ἴδες κι’ ἀν παραγροίκησες, συνήφερε τὸ νοῦ σου,
καὶ τοῦτο εἶναι φάντασμα, πείραξη τὸ ὀγειροῦ σου.

- 660 "Ονειρον ἥτον, Ἀβραάμ, ὅχι φωνὴ ἀγγέλου,
καὶ τὰ νειροφαντάσματα νὰ σὲ πειράξουν θέλου.
Πῶς εἶναι τοῦτο δυνατόν, δ Πλάστης νὰ θελήσῃ
τέτοιο μυστήριο νὰ γενῆ, ποὺ κάνει δίκια κρίση;
ἥ ζυγαριὰ ἡ ἀσφαλτη δποὺ τὰ δίκια κρίνει,
πῶς εἶναι δυνατὸν ἔδω νὰ σφάλλῃ καὶ νὰ κλίνῃ;
665 Παιδιὰ κι' ἐγγόνια σοῦταξεν δ Κύριος νὰ σοῦ δώσῃ,
τώρα πῶς εἶναι δυνατὸ τὸ τάξιμο ν^ο ἀλλοιώσῃ;
"Η Σάρρα ποῦτον ἄκαρπη, καὶ γρὰ κατὰ τὴ φύση
οὐδὲ ἥτον γιὰ νὰ γαστρωθῇ καὶ τέκνον νὰ γεννήσῃ,
δ Κύριος τὴ βλόγησε καὶ μετὰ σένα ἄμα
670 τὸν Ἰσαὰκ ἔκάμετε, κι' ἔχαίρεστεν ἀντάμα.
"Η φύση ὅλη τρόμαξε νὰ δῆ τοῦτο τὸ θᾶμα,
κι' ἔδᾶπε νὰ τὸ κάψετε! δὲν εἶναι τέτοιο πρᾶμα.
Θυμᾶσαι πῶς σοῦ ἔταξεν, δ Θεὸς τὴν ὥρα ἔκείνη
τὸ σπέρμα του τοῦ Ἰσαὰκ σὰν τάστρα νὰ πληθύνῃ;
675 καὶ ὅλοι νὰ τὸν προσκυνοῦν, μεγάλον νὰ τὸν ἔχουν,
τὰ νέφελα γιὰ λόγου του πάντα δροσεῖς νὰ βρέχουν;
Καὶ δὰ λογιάζεις δ Θεὸς τονὲ ζητᾷ θυσία,
στὰ γέρατα κι' ἀνημποριές, δποὺ σᾶς κάνει χρεία;
"Ἄς το αὐτὸ ποῦ μελετᾶς, ἔβγαλ^ο τ^ο ἀπ^ο τὸ νοῦ σου,
680 μὴ θὲς νὰ καταδικαστῆς δποῦσαι τοῦ καιροῦ σου.
Πάψε αὐτοὺς τοὺς λογισμούς, διῶξε τες ἀπὸ σιμά σου,
μὴ βγάλῃς τέτοιον ὄνομα ἔδὰ στὰ γερατειά σου·
μὴν τὸ φονέψης τὸ παιδὶ μὲ δίχως νὰ σοῦ πταίσῃ,
κύρ^ο ἀπονο κι' ἀλύπητο μὴν κάμης νὰ σὲ λέσι.
685 Ξένοι, δικοὶ τὸ ρέγουνται τὸ τέκν^ο δσοι τὸ δοῦσι,
γιατὶ περίσσα γνωστικὸ παρ^ο ἄλλο τὸ κρατοῦσι·
δμορφον, ἀξιαζόμενον, ἀπ^ο ἀρετὲς γεμάτο,
ἀφέντης ἔχει νὰ γενῆ εἰσὲ πολὺ φουσσάτο.
Καὶ σὺ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ ματοκυλίσῃς,
690 καὶ τὴν κερά μας εἰς πολλὴν κακομοιοιαὶ ν^ο ἀφήσῃς;
καὶ πάντα μετὰ λόγου σου βαριὰν καρδιὰ θὲ νάχῃ.
"Αφέντη, μὴν τὸ βουληθῆς νὰ μπῆς εἰς τέτοια μάχη.
Μὴν ἔμπης ἃς ἔτοιον πόλεμον μὲ τὴν κυρὰ τὴ Σάρρα,
μὴν κάμης, δταν σοῦ γροικᾶ, νὰ τῆς κολλᾶ τρομάρα.
695 "Απονον κύρη μὴ σὲ ἓπῃ κι' ἀγροίκητο ἃς τὸν πόνο,
τὴν στράταν δποὺ πορπατεῖς ἄλλαξε, καὶ τὸ δρόμο.

ΑΒΡΑΑΜ

- Σόφερ, εἰς τοῦτα τὰ μιλεῖς ψυχήν σου κοιματίζεις,
καὶ τὰ δηγᾶσαι δὲν γροικᾶς, τὰ λέγεις δὲν γνωρίζεις.
Σφάνεις νὰ λές πώς ήτονε ὀνειροφάντασμά του,
τ' Ἀφέντη μ' οἷς παραγγελίες καὶ τὰ θελήματά του. 700
Καὶ τίς μπορεῖ ν' ἀντισταθῇ εἰς ὅ, τι μᾶς δρίσει :
καὶ τὰ κουφά του ποιός μπορεῖ ποτὲ νὰ τὰ γροικήσῃ ;
στὸ ὑψηλότατο θρονὶ ὅ, τι ἀποφασίσει,
ἄνθρωπος δέν τηνε γροικᾶ τὴ φοβερή του κρίση. 705
Ἄπο κακὸ βγάνει καλό, χαρὰν ἀπὸ τὴ θλίψη,
καὶ ἀπ' ὅ, τι δρίσει καὶ ὅ, τι πεῖ, ἀθρωπος μὴν τοῦ λείψῃ.
Τὸ τέκνον δύου ζήτηξε, πρᾶμα δικό του θέλει,
σκλάβος του ὁ γώ, ἡ μάννα του, σκλάβος καὶ τὸ κοπέλλι.
Κανένα πόνο δὲν γροικῶ, μ' ἔχω χαρὰ μεγάλη 710
πώς μ' ἐσπλαχνίσθη ὁ Θεὸς ὃς τὰ γερατειά μου πάλι.
Πλὶ ἀξιο διάλεξεν ἐμὲ παρὰ κανέναν ἄλλο,
εἰς τὸ κανίσκι τὸ ζητᾶ, καὶ θέλεις νὰ τοῦ σφάλλω ;
Ἡ σάρκ' ἀν εἶναι καὶ πονεῖ, ἀπομονὴν ἀς ἔχῃ.
γροικᾶ το ὁ λογαριασμός, δποὺ καλλιὰ κατέχει. 715
Ἄπονο κύρη ἀς μὲ ποῦν οἵ γλῶσσες τῶν ἀθρώπω
καὶ ἀς κάμω τό πεν δ Θεὸς μὲ μπιστεμένον τρόπο.
Τῆς μάννας ἀν κακοφανῆ, ἀν λυπηθῆ, ἀν κλάψη,
πάλι μὲ μέρες καὶ καιρὸν ἡ θλίψη θέλει πάψει. 720
Κλάηματα, πόνους δὲν θωρῶ, δὲν βάνω τα ὃς τὸ νοῦ μου,
γιατ' ἔχω πάντα πεθυμιὰ ν' ἀρέσω τοῦ Θεοῦ μου.
Τοὺς δούλους του τοὺς μπιστικοὺς ἔτσι ἀναγυρεύει,
ὅ εὐρισκόμενος παντοῦ, δπ' ὅλους περισσεύει. 725
Ποιός νοῦς, ποιά γνώση δύνεται ποτὲ νὰ λογαριάσῃ
τὰ τοῦ Θεοῦ μυστήρια, κι' ἔτσι ψηλὰ νὰ φτάσῃ ;
καὶ πεθυμήσει τῷθελα μόνος καὶ μοναχός μου,
τὸ ζήτημα ποὺ μούκαμεν δι βασιλεὺς τοῦ κόσμου ! 730
Καὶ σύ, Σόφερ, τώρα μοῦ λές δπίσω νὰ γυρίσω,
καὶ τὴ θυσιὰ τὴ μελετῶ ἀκάμωτη ν' ἀφήσω ;
Βάλ' ἄλλο νοῦ καὶ λογισμό, κι' ἔγὼ δὲν ἔχω πόνο,
μὰ τ' ὥρισεν Ἀφέντης μου γλήγορα ξετελειώνω.
Τῆς σάρκας τὰ πλανέματα δπίσω μου τ' ἀφήνω,
πάντα λογιάζω τὸν Κριτή, παντάμαι μετ' ἔκεινο.

Καὶ κάθου ὅδῷ μὲ τὸν Συμπάν· κι^ν ἐγὼ μὲ τὸ κοπέλλι
πᾶμεν ἀπάνω ἢ τὸ βουνί, καθὼς ὁ Θεὸς τὸ θέλει.

- 735 Κι^ν ἔκει τὸ σφάζω νὰ καγῆ, εὐχαριστιὰ νὰ δώσω,
καλόκαρδος καὶ δλόχαρος τὸ χρεός μου νὰ πλεούσω.
Πὰ νὰ ξυπνήσω τὸ παιδί, θωρῶ το καὶ σαλεύγει
καὶ πασπατεύγει νὰ μ' ενδῆ, καμνωντας μὲ γυρεύγει.
Σηκώσου, κανακάρη μου, καὶ ὥρα πολλὴν κοιμᾶσαι,
740 καὶ βάστα τούτους τοὺς δαυλούς, προθυμερὰ τοὺς πιάσε,
νὰ πᾶμ^ν ἐπάνω ἢ τὸ βουνί, σήκωσ^τ τους, καὶ περπάτει.
Τοὺς δούλους ἀς ἀφήσωμεν ἐδῶ ἢ τὸ μονοπάτι·
κι^ν ἐγὼ κι^ν ἐσύ νὰ κάμωμεν θυσιὰ ἢ τὸν Κύριό μας,
γιὰ ν' ἀπομείνῃ ὁ μισθὸς μόνο ἢ ἐμῖας τοὺς δυό μας.

ΙΣΑΑΚ

- 745 Κύρη, τὰ πυροβολικά, θωρῶ, κρατεῖς ἢ τὸ χέρι·
ἢ τὸν κόκκαλον ἔζωστηκες τὸ κοφτερὸ μαχαίρι·
ἐγὼ σηκώνω τοὺς δαυλούς, δποὺ μᾶς κάνονταν χρεία,
μὰ ποῦν^ν τ^ρ ἄρνι, ποῦν^ν ὁ κριός, δποὺ θέλ^ν η θυσία :

ΑΒΡΑΑΜ

- 750 Παιδάκι μου, μὴ γνοιάζεσαι, κι^ν εἰς τὸ βουνὸ ἀπάνω
εἶναι τὰ φίφια καὶ τ^ρ ἄρνια, καὶ ἀπ^τ ὁ τι θέλω πιάνω.

ΙΣΑΑΚ

Τρεῖς μέρες παραδέρνονται, τρεῖς μέρες πορπατοῦμε,
ῶρα ὑναι νὰ σκολάσωμε καὶ νὰ ξεκουραστοῦμε.

ΑΒΡΑΑΜ

(λέγει σιγανά).

“Υγιέ μου, βιάζεσαι νὰ δῆς τῆς ψῆς σου τὴν τρομάρα,
τοῦ λογισμοῦ τὴν σκότιση, τοῦ νοῦ σου τὴν ἀντάρα.

- 755 Βιάζεσαι νὰ τελειώσωμεν τὴν στράτα τήνε πᾶμε,
δποὺ νεκρὸς πολλ^ν ἀσχημος θὲς νὰ ταράξῃς χάμαι.
(Ἐτοῦτο λέγει δυνατά).

Νά τον ἐδῶ τὸν ἐγγοιανὸ τόπο τῆς προσευχῆς μας,
φέξε τὰ ξύλα, Ἰσαάκ, κι^ν ἡρθαμε ἢ τὸ πεθύμας.

ΙΣΑΑΚ

- 760 Τ^ρ ἦτον τὰ παραμιλητά, τὰ σιγανὰ ποὺ λέγεις;
τ^ρ ἦτονε καὶ σφογγίζεσαι, τί εἰν^ν αὐτοῦ καὶ κλαίγεις :

ΑΒΡΑΑΜ

Ἐκεῖνο δποὺ μ' ἐρωτᾷς, θὰ σὸν τὸ πῶ, παιδί μου,
μ' ἄφες νὰ κάμω ἢ τὸν Θεὸν ὀμπρὸς τὴν προσευχή μου,

καὶ νὰ στολίσω τράπεζαν, διὰ νὰ θυσιάσω.

Κάθισε σὺ παράμερα, ὥστε νὰ τὸ δρδινιάσω.

ΙΣΑΑΚ

Θωρῶ σε σὰν ἀνήμπορον καὶ κατηγορημένον·

Ἄς τὸ παιδί νὰ κουραστῇ, δποὺ ναι κρατημένον.

ΑΒΡΑΑΜ

Τέκνο μου, τέκνο σπλαχνικό, ποὺ δὰ στὰ γερατειά μου,

ἥσουνε τὸ ἀποκούμπι μου, τὸ παρηγόρημά μου,

ἀφόντης ἀνετράφηκες, ἐπῆρα σὰν ἀέρα,

ἢς ὅλες τὶς πρόκες σὸν εὔρηκα πάντα δεξιά μου χέρα.

Ἐσύντροφές μου τοῦ φτωχοῦ, γιὰ νὰ μὲ ἔκουσοδῆς,

καὶ ὡς καὶ τὸν πικραμένο σου τάφο κατορθινάζεις.

Κύριέ μου, δός μου δύναμη σήμερο νὰ κινήσω,

γιατὸν μεγάλον πόλεμο μπαίνω νὰ πολεμήσω.

Μηδὲ μοῦ παραπονεθῆς, ἀν κλαίγω, ἀν θρηνοῦμαι,

ἢ σάρκα ἢ ἀθρώπινη πονεῖ, καὶ τυραννοῦμαι.

ΙΣΑΑΚ

Ἐλ, ἀφεντάκι μου, νὰ ἰδῃς τὴν τράπεζ τὸν σὸν ἀρέσῃ.

τὸ ἀρνὶ μόνο τῆς λείπεται νὰ βάλωμε τὸν μέση.

Σπούδαξε νὰ ἔτελειωθοῦν ἐτούτη τὴν ἡμέρα,

καὶ λαχταρίζω, πιθυμῶ νὰ πάγω τὸν μητέρα.

ΑΒΡΑΑΜ

Υγιέ, πνοὴ τῆς ζήσης μου, πλιό σου δὲν θὲς γιαγύρει,

ἐπόδεις την τὴν μάννα σου καὶ τὸν καπημένο κύρη.

ΙΣΑΑΚ

Τί πρᾶμα λές, πατέρα μου; Ὕψῳ, ἢ καρδιά μοῦ ἐρράγη,

καὶ τὸ κορμί μοῦ ἐπλάκωσεν ἀναλαμπή, κι ἔκάγη.

ΑΒΡΑΑΜ

Τέκνο, εὐχαρίστα τὸν Θεὸν εἰς ὅ, τι καὶ ἀν πάθης,

κι ἡρθεν ἢ ὥρα τὸ κρυψό δποὺ ζητᾷς νὰ μάθης.

Φέρε μου ἐπά τὰ χέρια σου, νὰ τὰ γλυκοφιλήσω,

καὶ νὰ τὰ δέσω μὲ σχοινί, νὰ τὸ ἀποχαιρετίσω.

Ἡρθεν ἢ ὥρα κι ὁ καιρὸς ποὺ μέλλει νὰ σὲ χάσω.

Ἐσύ ναι τὸ καλὸν ἀρνί, ποὺ θὲ νὰ θυσιάσω.

Φέρε μου ἐπά τὰ χέρια σου, τὰ ποδαράκι ἀντάμα,

ποὺ κοπελλίστικη ἀταξιὰν ἀκόμη δὲν ἔκάμα.

765

770

775

780

785

790

ΙΣΑΑΚ

Κύρη, παράδειγμα φριχτὸς τὸν κόσμο θὲ νὰ πέψῃς,
ἄ δὲ σκολάσῃς τὴν ὁργὴ κι' ἄ δὲν τὴ μεταστρέψῃς.
 795 Δὲν τὸ λυπᾶσαι τὸ παιδὶ τ' ἀκριβαναθρεμένο ;
δὲν τὸ θωρεῖς πῶς εἶν' κλιτό, πολλὰ χαμηλωμένο ;
Τούτῳ ἥτον ἡ ξεφάντωση, τοῦτο τὸ περιβόλι,
δοὺν μὲν ἐκάλεσες προχτές, τὴν περασμένη σκόλη ;
 800 Τοῦτα τὰ μάτια ποὺ θωρεῖς καὶ τρέζουν σὰν ποτάμι,
τοῦτο τὸ δροσερὸ κορμί, ποὺ τρέμει σὰν καλάμι,
δὲν ἔχουν τόση δύναμη σήμερο νὰ σὲ πείσου,
νὰ μὲ γνωρίσῃς γιὰ παιδί, ν' ἀλλάξῃ ἡ ὁρεξῆ σου ;
Ποῦν τὰ σφιχταγκαλιάσματα, κύρη μου ; ἐδιαβῆκαν ;
οἱ σπλαχνικὲς ἀναθροφὲς ἐξαλησμονιθῆκαν ;
 805 τὰ κανακοφιλήματα, ποῦ μέλλω νὰ τ' ἀφήσω ;
ποῦ βλέπεται νὰ κοιμηθῶ καὶ πάλι νὰ ξυπνήσω ;
Γιὰ νὰ μὲ δώσῃς τοὺ φωτιᾶς, μὲν ἀνέθρεψες, γονή μου,
καὶ γιὰ νὰ κόψῃς, σὰν ωφιοῦ κι' ἀρνιοῦ, τὴν κεφαλή μου ;

ΑΒΡΑΑΜ

‘Υγιέ μ', δ Παντοκράτορας δρίζει κι' ἔτσι θέλει
 810 ‘ς τὸν τόπον τοῦτο νὰ καγοῦν τὰ τρυφερά σου μέλη.
Συμπάθησέ μου, καλογιέ, τοῦ πικραμένου κύρη
δὲν εἶν' δικό μου θέλημα, μᾶναι τοῦ νοικοκύρη.

ΙΣΑΑΚ

Πατέρα μου, τὸ τέκνο σου πόνεσε καὶ λυπήσουν'
ἔβγαλε τέτοιον λογισμὸν ἀπὸ τὴν ὁρεξῆ σου.
 815 ‘Αν σοῦφταιξα καμμιὰ φροδάν, ἀπόφασ' ἀλλη κάμε,
μὴ θέλης νὰ μουγκαλιστῶ καὶ νὰ ταράξω χάμαι.

ΑΒΡΑΑΜ

Τέκνο μ', εἰς τούτην τὴ δουλειά, Ἀφέντης μᾶς δρίζει,
τὸν πόνον μου, τὴν πρίκα μου ἔκεινος τὴ γνωρίζει.
Μὰ σ' δ, τι δρίσ' ἡ χάρη του ἃς τὸν εὐχαριστοῦμεν,
 820 καὶ μὴν τονὲ βαραίνωμεν ‘ς τὰ λόγια τὰ μιλοῦμεν.

ΙΣΑΑΚ

Κατέχει το κι' ἡ μάννα μου, εἶναι μὲ θέλημά τοι ;
πῶς ἥτο καὶ δὲν μ' ἔχωσε ‘ς τὰ φύλλα τοὺ καρδιᾶς τοι ;

ΑΒΡΑΑΜ

Κατέχει το κι' ἡ μάννα σου, κι' εἴμεσθεν συβασμένοι,
τοῦτος εἶν' δρισμὸς Θεοῦ, κι' δ κάθα εἰς πομένει.

I S A A K

- “Ωφου, πῶς τὴν ἐγνώρισα τὴν πρικαμένη μάννα,
ὅταν μὲν ἀποχαιρέτισε, τὰ στήθη τσι τί κάνα !” 825
“Ωσὰν ταράσσει τὸ πουλὶ εἰς τοῦ σφαχτὴ τὸ χέοι,
ὅταν τοῦ γγίῃ στὸ λαιμὸ τὸ κοφτερὸ μαχαίρι,
ἕτερὸν ἡ καημένη τσι καρδιὰ ἔκαν’ ὅταν μοῦ μίλειε,
κι’ ὅταν μὲν ἀποχαιρέτισε, κι’ ὅταν γλυκὰ μὲν ἐφύλειε.” 830
Κι’ ὅταν μὲ περιγκάλιαζε, κι’ ἐφύλειε με στὸ στρῶμα,
πρικὸ φαρμάκι ἥτονε τὰ χείλη καὶ τὸ στόμα·
καὶ φανερὰ τὸ γνώρισα πῶς φυσικᾶς βάρος,
κι’ ἔγω θὲ νὰ γενῶ τ’ ἀρνὶ καὶ σύ, ἀφέντη, χάρος.
Δέσε με, κύρη μου, σφιχτά, καὶ στάσου νὰ σοῦ δεῖξω,
ὅταν ταράξω στὴ σφαγῆ, μὴ πάγω νὰ σοῦ γγίξω,
καὶ πέσω τὸ τέτοιο φταιέιμο, στὸν ἀποχωρισμό μου,
κι’ ενῷω τὸ βάρος στὴν ψυχὴ τὸ τῦσφαλα στανικό μου.” 835
Μ’ αὐτὴ τὴν χέρα πούδεσες τοῦ Ἰσαὰκ τὰ μέλη,
τὸ τέκνο σου τὴν εὐλογιὰ σήμερο τὴνε θέλει·” 840
κι’ εὐλόγησε με ἀπὸ καρδιᾶς, καὶ δός μου τὴν εὐκή σου,
κι’ ἀς κλάψουσι τὰ μάτια σου, κι’ ἀς μὲ πονέσῃ ἡ ψή σου.
- ΑΒΡΑΑΜ
- “Η εὐκή τες εὐκῆς μου, τέκνο μου, εἰς τὰ στρατέματά σου·
“τὸ σφάμα σου, τὸ κάημά σου, τὸ ἀπομισσέματά σου.
Τὸν δρισμὸ τὸ Ἀφέντη μας τελειώνομε κι’ οἱ δυό μας,
κι’ ἐκεῖνος νᾶν’ βοήθεια μας στὸν ἀποχωρισμό μας·” 845
καὶ σπουδαῖς στὴν χάρη του, κάμε τὴν προσευχή σου
καὶ σύγκλινε τὴν κεφαλὴ μὲν ὅλην τὴν ὁρεξή σου.
Μὴ λυπηθῆς τὴν νιότη σου καὶ τὴν ζωὴ ποὺ χάνεις·
χαρὰ σὸν ἐσέ, παιδάκι μου, ἀπήτης ἀποθάνης,
χαρὰ σὸν ἐσέ, παιδάκι μου, ἀπήτης ἑψυχήσῃς,
μεγάλα πλούτη καὶ χαρὲς πᾶς νὰ κλερκνομήσῃς.” 850
“Ως σώσεις εἰς τοὺς οὐρανούς, ν’ ἀνοίξουσι τὴν θύρα
νὰ πᾶς μὲ τὸ μαρτύριον διπρὸς εἰς τὸν Σωτῆρα·
τὸ αἷμά σου ν’ ἀνασταθῇ διμπρὸς στὸ πρόσωπό του,
νὰ προσκυνᾶς καθημερὸν τὸ ὑποπόδιό του·
Ἐκεῖ ὅποὺ οἱ ἄγγελοι χαίρονται κι’ ἀγαλλιοῦσι,
τιμοῦσι καὶ δοξάζουσι καὶ στέκοντες πετοῦσι.
Νὰ μπόρουν νὰ ἑψύχουνα ὅταν ἐβγαίνῃ ἡ ψή σου,
καὶ νᾶρθα ν’ ἀνεπάγκα εἰς τὴν ἀνάπταψή σου.” 855
“Αλεξ. Γ. Σαρᾶ, Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Τ’ γυμνασίου” 860
21

"Ας ἡτον δρισμὸς Θεοῦ νὰ μ' ἥθελε κι' ἐμένα
τώρα νὰ μπῆκα "ς τὴ φωτιὰ καὶ νάρθα μετὰ σένα
μὰ μοναχὸ σ' ἔζήτησεν ἥ χάρη του ἥ μεγάλη,
κι' ὕδρισε νὰ θυσιαστῆς καὶ νὰ γενῆς αἰθάλη.

865 Κάμε, παιδί μου, μὴν ἀργῆς, τὴν προσευχή σου "πέ την,
τὴν κεφαλή σου "ς τὸν κορμὸ τοῦτον ἀκούμπισέ την.

ΙΣΑΑΚ

Καὶ ποῦ μὲ κράζεις, κύρη μου, νάρθω νὰ γονατίσω ;
"ς ποιόν γάμον, "ς ποιάν ἔεφάντωση καὶ θὲς νὰ προθυμή-
(Γονατίζει καὶ προσεύχεται .) [σω :

"Ἄδρατε, λυπήσου με· "Αναρχε, πόνεσέ με·
870 καὶ πολυέλεε Θέε, σὺ παρηγόρησέ με·
σπλαγχνίσου τοὺς γονέους μου τώρα "ς τὰ γερατειά ντως
δός μου ζωὴ νὰ τοὺς βιοθῶ, νὰ μ' ἔχουν συντροφιά ντως.
Μ" ἀν ἔν" καὶ σὰν ἄμαρτωλοὶ δὲν μᾶσε πρέπει χάρη,
πέψε τξὶ φύσης θάνατο σήμερο νὰ μὲ πάρῃ.

875 880 Γονή, "πειδὴ μεταθεμὸς δὲν εἶν" μηδὲ "λεημοσύνη,
νὰ μοῦ σφαλίσ" δ κύρης μου τὰ μάτια καὶ τὸ στόμα,
νὰ κάμῃ λάκκον τοῦ κορμιοῦ, νὰ τὸ σκεπάσῃ χῶμα·
νὰ μὴ γροικήσω τὸ σπαθὶ νὰ κόψῃ τὸ λαιμό μου,
μὴ δῶ τρομάρα φοβερὴ κι' ἄγρια στὸ θάνατό μου.

Γονή, "πειδὴ μεταθεμὸς δὲν εἶν" μηδὲ "λεημοσύνη,
885 καὶ ἐπειδὴ ἔτσι τὸ ὕδρισεν ἔκεινος ὅπου κρίνει,
μιὰ χάρη μόνο σοῦ ζητῶ στὸν ἀπομισσεμό μου,
νὰ μὴ θελήσῃς ἀπονα νὰ κόψης τὸ λαιμό μου·
μὰ σφάξε με χαϊδευτά, κανακιστὰ κι' ἀγάλια,
γιὰ νὰ θωρῆς τὰ δάκρυνά μου, ν" ἀκοῦς τὰ παρακάλια·
νὰ σὲ θωρῶ, νὰ μὲ θωρῆς, νὰ ἰδῶ ἀν λαχταρίζεις
καὶ τὸ φτωχὸ τὸν "Ισαὰκ γιὰ τέκνον ἀν γνωρίζῃς.

Καὶ σὰν ταράχω νὰ μὲ ἰδῆς σὰν πρόβατον διπρός σου·
ἀπάλυνε τὴν ὅρεξη, καὶ πᾶψε τὸ θυμό σου·
καὶ μὴ θελήσῃς ἀπονα κι' ἄλλο κακὸ νὰ πάθω
890 μηδὲ μὲ βάλῃς "ς τὴ φωτιά, μηδὲ μὲ κάμῃς ἄθο,
ῶσὰν μὲ σφάξῃς, μὴν καγῶ, μὴν κάμῃς τέτοια κρίσῃ,
μὴν τὸ γροικήσ" ἥ μάννα μου καὶ κακοθανατίσῃ.
Τὸ σφάμα καὶ τὸ σκοτωμὸ βαστάξει τόνε θέλει,
μὰ τξὶ φωτιᾶς ἥ μάχαιρα νεκρώνει τξὶ τὰ μέλη.
895 Μάννα μου, ἀς ἐπρόβατινες νὰ μ' εὔρισκες δεμένο,
καὶ νὰ σοῦ σύρω τὴ φωνὴ καὶ νὰ σοῦ "πῶ «ποθαίνω».

- Συμπάθειο νὰ σοῦ ζήτουνα, νὰ σ^τ ἀποχαιρετίσω,
νὰ σὲ σφιχταναγκαλιαστῶ, νὰ σὲ γλυκοφιλήσω.
- Μάννα μου, μπλιὸ δὲν ἔρχεσαι ὃς τὸ στρῶμα νὰ μὲ ντύσης,
νὰ μὲ ξυπνήσῃς σπλαχνικὰ καὶ νὰ μὲ κανακίσῃς. 900
- Μισσεύγω σου, καὶ χάνεις με, σὰν χιόνι ὅταν λύσῃ·
καὶ σὰν ὅταν κρατῆς κερὶ καὶ ἀνεμος τὸ σβήσῃ.
- Ἐκεῖνος ὅπου τ^ο ὥρισε νᾶναι παρηγοριά σου,
καὶ πέτρα τῆς ὑπομονῆς νὰ κάμη τὴν καρδιά σου·
- Γονή μου, ἀν καμμιὰ φορὰ πούπταισα σὰν κοπέλλι,
συμπάθησε τοῦ Ἰσαὰκ καὶ νὰ μισσέψῃ θέλει· 905
- καὶ φίλησέ με σπλαχνικά, καὶ δός μου τὴν εὐκή σου,
καὶ τάξε πώς καμμιὰ φορὰν ἡμουν κι^τ ἐγὼ παιδί σου.
- Πῶς νὰ τὸ κάμης ἡ χέρα σου νὰ κόψῃ τὸ λαιμό μου;
καὶ πῶς νὰ τόνε δυνηθῆς τὸν ἀποχωρισμό μου; 910
- Τὴ κάρη ποὺ σοῦ ζήτησα σήμερο κάμε μού τη,
ἐπάκουουσε τοῦ Ἰσαὰκ κᾶν τὴν βολὰν ἐτούτη.
- Ἀντίκρυτα νὰ σὲ θωρῶ, ἔβγαλε τὸ μαχαίρι,
καὶ σίμωσέ μου τὸ κοντὰ νὰ σὲ φιλῶ ὃς τὸ χέρι. 915
- Κύρη, μὴ σφίγγης τὸ σκοινί, ἀς τ^ο ἀχαμὸν δαμάκι,
καὶ μὴ μὲ βιάζης καὶ ἄφησ^τ με ν^ο ἀκροσταθῶ λιγάκι.
- Ἐκείνης ἡ χέρα ποὺ πολλὰ μ^ο εἴχε κανακισμένο,
τὰ μοῦ τὰ κάμνει σήμερο δὲν μ^ο εἴχε μαθημένο.
- Γιὰ νὰ θυμᾶσ^τ δ^ι, τι σοῦ πῶ, γλυκὺ φιλὶ σοῦ δίδω,
σήμερο τὴ μητέρα μου ἐσὲ τὴν παραδίδω. 920
- Μίλειε της, παρηγόρα την, κι^τ ἀς εἰστε πάντα διμάδι,
καὶ εἰπέ τει πώς δλόχαρος πάγω νὰ βρῶ τὸν ἄδη.
- Ο, τι δικό μου βρίσκεται ὃς τὰ μέσα τοῦ σπιτιοῦ μας
δῶστε τα τοῦ Ἐλισεὲκ τοῦ γειτονόπουλού μας,
τὰ ροῦχα μου καὶ τὰ χαρτιὰ ἀγραφα καὶ γραμμένα, 925
- καὶ τὸ σεπέτι τὸ μικρὸ ποὺ τάχω φυλαμένα·
γιατ^ο εἶναι συνομήλικος καὶ συνανάθροφός μου,
φίλον καλὸ καὶ σπλαχνικὸ τὸν ηὔρα στὸ σκολειό μου.
- Καὶ κάμε νὰ τὸ δυνηθῆς, κάμε νὰ τὸ βασιάξῃς,
εἰς τὸ ποδάρι τοῦ παιδιοῦ τὸν Ἐλισεὲκ νὰ τάξῃς. 930
- Άλλο δὲν ἔχω νὰ σοῦ πῶ καὶ νὰ σοῦ παραγγείλω,
μόνον δπ^ο ἀποχαιρετῶ κάθε δικὸ καὶ φίλο.
- Κύρη μου, δποὺ μ^ο ἔκαμες, καὶ πῶς δὲν μὲ λυπᾶσαι;
Ώ Πλάστη μου, βοήθα μου μάννα μου, καὶ ποὺ νᾶσαι;

ΑΒΡΑΑΜ

- 935 Μηδὲ φωνάξῃς, τέκνο μου, κι' ἐμένα θανατώσῃς,
μ' ἀζ εἰσ' ἀπομονετικὸς τὸν πόνο σου νὰ χώσῃς.
Χαμήλωσε τὰ μάτια σου, χαμαὶ ὡς τὴ γῆ συντήρα,
νὰ κάμωμε τὸ θέλημα τ' Ἀφέντη καὶ Σωτῆρα.
Κλίνε τὸ κεφαλάκι σου λιγάκι, καλογιέ μου,
μὴ μὲ θωρῆς, καὶ κάμνυσε. Νὰ θυσίαν, Θεέ μου.

ΑΓΓΕΛΟΣ

- *Ω Ἀβραάμ, τὴ μάχαιρα γιάγυρε ὡς τὸ θηκάρι,
τις ἀγγέλους ἐπερίσσευσεν ἡ ἐδική σου χάρη.
Χαρὰ σ' ἐσένα, Ἀβραάμ, κι' εἰς τᾶσφοιτό σου ζάλον,
μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη σου, ποὺ δὲν εὔρεθη ὡς ἄλλον.
945 Ἀβραάμ, μεγάλη ἡ πίστη σου, μεγάλη ἡ ὁρεξή σου,
σήμερο ἐστεφανώθηκες ἐσὺ καὶ τὸ παιδί σου.
Μεγάλη νίκην ἔκαμες ὡς τὸν πόλεμο ποὺ ἀπῆκες,
νὰ σὲ πλανέσουν τὰ φθαρτὰ τοῦ κόσμου δὲν ἀφῆκες.
Λῦσε τα τοῦτα τὰ δεσμά, λύτρωσε τὸ κοπέλλι,
950 καὶ τὴ θυσιὰ ποὺ μελετᾶς ἀφέντης μπλιὸ δὲν θέλει.
Δοῦλε πιστέ, δοῦλε καλέ, ἀνδρα χαριτωμένε,
εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πύργε ξετελειωμένε,
ἐγνώρισεν δὲν Κύριος κι' εἰδε τὴν ὁρεξή σου,
εὐλογημένος νᾶσαι σύ, τὸ τέκνο, κι' ἡ γυνή σου.
955 Οσα ναι τ' ἀστρα τ' οὐδανοῦ, φύλλα τῶν δέντρο ἀντάμη
τόση σπορὰ τὸ τέκνο σου, παιδογονιὰ νὰ κάμῃ.
Ἐγνώρισεν δὲν Ποιητής τὴν πίστη σου τὴν τόση
κι' ἡθέλησε τῶν ἀλλωνῶ νὰ τὴνε φανερώσῃ.
Γιατὶ χωστὸν ἡ τὶ κρυφὸ τὸν Κύριο δὲν κομπώνει,
960 γνωρίζει καθενὸς καρδιὰ κι' εἰς κάθε τόπο σώνει.
Καὶ τοῦτο δποὺ σ' ὕδρισε τὴν περασμένη σκόλη,
ἡτον γιὰ νὰ μαρτυρηθῆταις, νὰ σὲ γνωρίσουν δλοι,
νὰ παίρνουν ξόμπλι ἀπὸ σέ, τὸν Πλάστη νὰ δοξάζουν.
νὰ βάνουν πόθο κι' ὁρεξη στέες πράξεις νὰ σοῦ μοιάζουν.

ΑΒΡΑΑΜ

- 965 *Ω βασιλεῦ τῶν οὐρανῶν, δποὺ τὰ πάντα δρίζεις,
καὶ τῶν ἀθρώπων τὶς καρδιὲς καὶ ὁρεξες γνωρίζεις,
μεγάλο σπλάχνος σήμερον ἔδειξες εἰς ἐμένα,
δὲ, τι ἔσφαλα τεὶ χάρης σου ἀζ εἰν' συμπαθισμένα.

- "Αν εἰν^τ κι^τ ἐπαραδείλιασα^τς τὸ σφάμα τοῦ παιδιοῦ μου,
τσὶ σάρκας εἰν^τ τὸ φταιέιμον, δχι τοῦ λογισμοῦ μου' 970
κι^τ ἀν ἐλυπήθη κι^τ ἔκλαψεν ἡ μάννα ἡ καημένη,
σὰν ἄθρωπος ἐπόνεσε, κι^τ ἂς εἰν^τ συμπαθισμένη.
Γιὰ τὸ σκοινὶ ὅπού δεσα, γλήγορα νὰ τὸ λύσω,
καὶ τὸ παιδὶ ποὺ σκότωνα νὰ τὸ γλυκοφιλήσω.
Τέκνο, τώρα ποὺ σ^τ ἔλυσα, ἀμε νὰ προσκυνήσῃς
σ^τ ἑκεῖνον σοὺ σ^τ εὐκήθηκε ν^τ ἀνθῆς καὶ νὰ καρπίσῃς. 975
Φύλειε τὴ γῆ γονατιστός, τὸν Πλάστη παρακάλει,
π^τ ὥρισε καὶ μετάθεκε τέτοια θυσιὰ μεγάλη.
Κι^τ ἐγὼ θωρῶ μέσ^τ στὰ κλαδιὰ καὶ στέκ^τ ἔνα κριάρι,
ἀντὶς ἐσὲ μᾶς τοπεψεν ἡ ἐδική του χάρον^τ. 980
δ Πλάστης μᾶς τὸ χάρισεν εἰς^τ τὴν πολλή μας χρεία,
μὴ κατεβοῦμε τὸ βουνὶ μὲ δίχως τὴ θυσία.
Τώρα κινῶ χαιράμενος, καὶ πάγω νὰ τὸ πιάσω,
ς τόπον ἐσένα γλήγορα νὰ τοῦ τὸ θυσιάσω.

ΙΣΑΑΚ

- Ἐῦλογημένε Σαβαώθ, δοξάζω τ^τ ὅνομά σου· 985
φύλλο δὲν πέφτει τοῦ δεντροῦ παρὰ μὲ θέλημά σου.
Ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἴμπορει ἡ ἐδική μου γνώση
κι^τ ἡ γλῶσσα μου^τς τόση χαρὰ νὰ σοῦ ξεφανερώσῃ,
εἰς τὴν καρδιά μου ξάνοιξε, κ^τ ἑκεῖ θὰ δῆς γραμμένα
ὅτι^τ ἔχω μὲ τὸ λογισμὸ τσὶ χάρης σου πωμένα. 990

A B P A A M

- ^τΔὲς τὸν κριό, παιδάκι μου, τὰ πόδια του δεμένα·
τοῦτον ἐπῆρα σήμερο κι^τ ἄλλαξα δι^τ ἐσένα.
Τώρα τὸ σφάζω, νὰ γενῆ θυσία τελειωμένη,
κάρβουνο νὰ κατασταθῇ καὶ ἄθος, ως τυχαίνει.
"Ελα σιμὰ νὰ σ^τ εὐκηθῶ, ζήση μου καὶ πνοή μου,
παιδὶ τοῦ θελημάτου μου, ποὺ νάχῃς τὴν εὐκή μου· 995
ἡ εὐκή τες εὐκῆς μου μετὰ σὲ νάναι παιδιῶν παιδιῶ σου
καὶ νάναι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ πάντα στὸ λογισμό σου.
Κι^τ εἰς ὅτι δώσ^τ ἡ χάρη του, τ^τς ἑκεῖνο ποὺ θελήσῃ,
ποτέ σου νὰ μηδὲν ἐβγῆς ἀπ^τ ὅτι θέλ^τ δρίσει· 1000
Καὶ νὰ πληθυνῇ τὰ καλά, τὰ πλούτη, καὶ τὸ βιό σου,
νάσαι κλιτὸς καὶ ταπεινός, πρόθυμος^τς τὸ καλό σου.

ΙΣΑΑΚ

- "Ω μάννα μου, καὶ τί γλυκὺ μαντάτο σῷ ἀνιμένει !
 "Οταν μῷ ἀποχαιρέτισες, ἥσουν ἀποθαμμένη.
 1005 Σπούδαξε, κύρῳ, ὅσον μπορεῖς κάμε, κινή ἡ ὁδα πάγει
 καὶ τίς κατέχει ἐν ἔπιασε μαχαίρι κινή ἐν ἐσφάγη ;
 μὴν τὸ παραθεσμίσωμεν ἐτοῦτο τὸ μαντάτο,
 δπού ναι μέλι καὶ δροσιές, χαρεῖς ὅλο γεμάτο.

ΑΒΡΑΑΜ

- "Ας πηαίνωμε σπουδακτικά, ποσῶς μὴ καρτεροῦμε.
 1010 Μὰ πρότερον τοὺς δούλους μας εἶναι πρεπὸν νὰ βροῦμε,
 γιὰ νὰ χαροῦν τὰ μέλη τως, πούσανε χαλκωμένα,
 τὸ θάνατό σου κλαίγασι μὲ πόνο σὰν κινή ἐμένα.
 Εὐθὺς εὐθὺς νὰ πέψωμεν ἔνα ντως νὰ σπουδάξῃ,
 καὶ τὸ μαντάτο γρήγορα τεῖ μάννας σου νὰ φτάξῃ,
 1015 καὶ νὰ φωνάξῃ ἀπὸ μακράν· «δόξα Θεῷ καὶ χάρη,
 ἐγλύτωσεν δὲ Ισαάκ, κινή ἐσφάγη τὸ κριάρι».

ΣΥΜΠΑΝ

- Δὲν εἶν' πρεπὸν νὰ στέκωμε ἐδῶ ἔτσι ἔεγνοιασμένοι,
 μῷ ἄς δοῦμεν τί γενήκασιν οἱ κακαποδεμένοι.
 "Ας πᾶμεν νὰ τοὺς εὔρωμεν εἰς τὸ βουνὶ ἀπάνω,
 1020 τὸ ἀφέντη τὴν παραγγελία γιὰ τώρα δὲν τὴν κάνω.
 Εἴπε νὰ στέκωμεν ἐδῶ, ὥστε δύναμεν νὰ γιαγύρῃ,
 μῷ ἄς πᾶμε νὰ τὸν εὔρωμεν τὸν πικραμένον κύρη,
 γιατὶ σὰν σφάξῃ τὸ παιδί νὰ κάμη τὴν θυσία,
 παρηγορίες πολλῶν λογιῶν τοῦ κάνουσίνε χρεία.
 1025 "Αν ἀπομείνῃ μοναχὸς σφάζεται δίχως ἄλλο,
 κατέχετε το, δὲν βασιζὲ τέτοιον καημὸ μεγάλο.

ΣΟΦΕΡ

- "Ας πηαίνωμεν προθυμερά, τούτῳ ἡ βουλὴ μῷ ἀρέσει.
 Μὰ σώπ', αὐτοὶ δπ' ἔρχονται γελοῦσινε γιὰ κλαῖσι ;
 "Ἐτοῦτος εἶν' δὲ Αβραάμ, τίς τὸ ἀκλουθῷ δύσισω ;
 1030 Σύμπαν, δὲν εἶν' δὲ Ισαάκ ; ἄφες νὰ τοῦ γροικήσω.
 "Ω βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν, τιμὴ καὶ δόξα νάχης !
 ἐγλύτωσες τὸν Ισαάκ, πού τὸν παιδί τεῖ μάχης ;
 Χαρὰ τὴ μοῖρα σ', Αβραάμ, τώρα σ' τὰ γερατειά σου,
 μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη σου, μὲ τὰ καμώματά σου.

ΑΒΡΑΑΜ

Καλὰ συναπαντήματα, δοῦλοι μου, ἃς χαροῦμεν, 1035

Θεὸν ναῦχαριστήσουμε καὶ νὰ δοξολογοῦμεν.

“Αμε, Σύμπαν, δύγλήγορα, κι' ἐκεῖ θέλεις φωνάξει
γλυκειὰ φωνή, μὴ φοβηθῇ ἡ Σάρρα καὶ τρομάξῃ.

Κι' ὅς ὅδης τὴ Σάρρα, γέλασε, καὶ ἀπὸ μακρῷ ἃς γνωρίσυ
πὼς τὸ παιδί ὥναι ζωντανό, κι' ἐγίνη δίκια κρίση. 1040

ΣΥΜΠΑΝ

Δὲν θέλω δρμήνεμα ἐγώ, καὶ τὰ καλὰ μαντᾶτα
κατέχω νὰ τσί τὰ εἰπῶ φωνάζοντας ὃς τὴ στράτα.

ΣΟΦΕΡ

“Ασε σπουδάξωμε κι' ἔμετς νὰ μὴ σκοτεινιαστοῦμεν,
τὸ σπίτ' ἄλλοιῶς τὸ ἀφήκαμε, κι' ἄλλοιῶς πᾶ νὰ τὸ βροῦμεν.

ΑΝΤΑ

Ποιά στράτα, ποιό δρομὶ κρατῶ, ποιόν κάμπο, ποιό λαγκάδι, 1045
νὰ πᾶ νὰ βρῶ τὸν Ἀβραὰμ μὲ τὸ παιδὶ διμάδι ;

τὸνς κάμπους τάχα νὰ θωρῶ, ὃς τὰ λάγκαδα νὰ στρέψω ;

Ἄνταχα ὃς τὰ ψηλὰ βουνὰ νὰ ὑπῶ νὰ τὸνς γυρέψω ;

πόδια μου, δυναμώσετε, γλήγορα πορπατεῖτε,
καὶ, γόνατα, στρατέψετε, νὰ πᾶτε νὰ τὸνς βρῆτε. 1050

Τῆς Σάρρας στέκει νὰ χαθῇ ψυχὴ καὶ τὸ κορμί τσι
γιὰ τὴ θυσιὰ ποὺ μελετοῦν νὰ κάμουν τὸ παιδὶ τσι.

Καὶ ἂν περάσῃ καὶ ταχὺ καὶ δὲν τὸνς ὅδη νάρθουσι,
ἀποθαμένην καὶ νεκρὰν ἔρχονται νὰ τὴ βροῦσι.

Ποιός εἰν' αὐτὸς δποὺ γλακῷ, γελῷ, καὶ χαχαρίζει,
καὶ κράζει μὲ τὰ χέρια του, δίχνει πὼς μὲ γνωρίζει ; 1055

“Ολόμοιος εἶναι τοῦ Συμπάν, καὶ μοναχὸς γιαγέρνει.
Ἄντη ἐτρελλάθη, ἢ τὶ καλὸ μαντᾶτο μᾶσε φέρνει.

ΣΥΜΠΑΝ

“Αντα. ποιά τύχη σ' ἔφερε ὃς τοῦτο τὸ μονοπάτι,
καὶ εἶναι πρίκα καὶ χολὴ ἡ ὅψη σου γεμάτη ; 1060

“Η Σάρρα τάχ' ἀπόθανε, κι' ἥρθες νὰ ὑπῆς μαντᾶτο ;
ἐγὼ βαστῶ ἄλλο καλὸ κι' ὅλο χαρὲς γεμάτο.

“Αφέντης μας καὶ τὸ παιδὶ τὸν Θεὸν ἐπροσκυνῆσαν,
ὅς τὸν πόλεμο τὸν σημερὸν δόλότελ' ἐνικῆσαν,
κι' ἐπέψασιν ἔμεν' δύμπρὸς νὰ φέρω τὸ μαντᾶτο,
πουῆναι χαρές, παρηγορίες, καλές καρδιές γεμάτο. 1065

ANTA

Ω Κύριε παντοδύναμε, ἀφέντη τῶν πραμάτω,
δόξα ἃς τὴν εὐσπλαχνία σου, κι ἐις τὸ γλυκὺ μαντάτο-
πούπεψες ἀνεπόλπιστα καὶ ἔαφνικά ἃς τῇ Σάρρα,
1070 ποὺ τὴν ἀφάνιστο ὁ καημὸς καὶ τοῦ παιδιοῦ ἡ τρομάραι
δπούρχουμουν ἃς τὸν Ἀβραὰμ νὰ πῶ νὰ τὸ κατέχῃ
πὼς εἰν ἃς τὴν ὕστερο ἀναπνιά, καὶ γλυτωμὸν δὲν ἔχει.
Σύμπαν, καὶ καλοπέ μου το, μὴν εῖσαι σὰν χαημένος,
τί ἔκαμεν ὁ Ἀβραὰμ κι ἔβγήκε κερδεμένος ;

ΣΥΜΠΑΝ

1075 Δὲν εἰν καιρὸς νὰ σοῦ μιλῶ ἔδω στὸ μονοπάτι,
μ ἄν θέλῃς νὰ μ ἀφουκρασθῆς, ἀκλούθα καὶ πορπάτει.
Ἀφήνω σε, καὶ δὲν μπορεῖς, ἀπόμεινε ἃς τῇ στράτα,
δὲν θέλουσι παραθεσμὶ ποτὲ καλὰ μαντᾶτα.

SARPA

1080 Βοηθῆτε μου νὰ σηκωθῶ· κράτει μ ἀπὸ τὸν ὅμο,
κοντὰ ἃς τῇ στράταν κάτζε με, νὰ συντηρῶ τὸ δρόμο,
γιὰ νὰ ρωτ ὅσους κι ἄν ίδω, ἔκείνους ποὺ περνοῦσι
γιὰ τὸ φριχτὸ μυστήριον ἄν ξεύρουν νὰ μοῦ ποῦσι.
Τάμαρ, καημένη, κάτεχε, ἡ ὅρεξη μοῦ λέγει
μαντᾶτο τοῖ παρηγοριᾶς γιὰ λόγου μου στρατεύγει.
1085 καὶ σὰ δαμάκ ἀλάφρωση γροικῶ ἃς τὰ σωθικά μου,
καὶ σὰν ἀέρα καὶ δροσὰ τριγύρω ἃς τὴν καρδιά μου.

TAMAR

Γροικᾶς, κερά μου, σὰν φωνὴ ποὺ ἀντιλαλεῖ ἃς τὴ βρύστη
θωρεῖς ἔκείνον ποὺ γλακᾶ κοντὰ ἃς τὸ κυπαρίσσι ;

SARPA

1090 Ἐκεῖνος εἰν ὁ δοῦλος μας, σώπαινε νὰ γροικήσω,
τὰ μᾶς φωνάζει δὲν μπορῶ νὰ τὰ ξεκαθαρίσω.

TAMAR

Κερά, καλῶς τὸ δέχτηκες, τὸ τέκνον συντροφιάζει·
καλὰ μαντᾶτα μᾶς βαστᾶ, «χαρές, χαρές !» φωνάζει..

SARPA

1095 Ὁφους καρδιᾶς ἀπόκτυποι, ὥστε νὰ μοῦ σιμώσῃ·
καὶ τί μήνυμα ἔρχεται ὁ δοῦλος νὰ μοῦ δώσῃ ;

ΣΥΜΠΑΝ

Κερά, τὰ συχαρήκια μου, ἐπά ^νναι τὸ παιδί σου,
ἐδῶ σιμά, ή ζήση σου κι^ν η παρηγόρησή σου. 1095
Οἱ πόνοι καὶ τὰ βάσανα, τὰ κλάματα κι^ν η πρίκα
ὅλα χαρές, ὅλα δροσὲς σήμερον ἐγινῆκα.
Τυχαίνει νὰ συμμαζωχτοῦν φύλοι, δικοὶ ὅμαδι
ν^τ ἀποδεχτοῦν τὸν Ἰσαάκ, πούρχετ^ν ἀπὸ τὸν ἄδη. 1100
Ἐπά σιμά ^νν^τ ὁ Ἰσαάκ, ἐπά ^νχαρές μεγάλες,
ἐπά ^ντὸ κανακάρικο, κι^ν ἄνοιξε τὶς ἀγκάλες.

ΣΑΡΡΑ

^τΩ, τί μαντάτο τῷφερες, ὡ^τ τί μαντατοφόρος,
καὶ κάμπος ὅπου γίνηκε τὸ γρινιασμένον ὅρος.
Δόξα ἐν ὑψίστοις τῷ Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη,
ὅποιδειξε τοῦ Ἀβραὰμ σπλάχνος κι^ν ἐλεημοσύνη·
ὅποὺ λυπήθης σήμερον κι^ν ἐμὲ τὰ γερατειά μου,
καὶ ἡπαφες τοὺς πόνους μου, κι^ν ὑγιανες τὴν καρδιά μου.
Εὔσπλαχνε, πολυέλεε, δοξάω τ^ν ὄνομά σου,
ἐδῶ ^τς τῇ γῇ ^τς τοὺς οὐρανοὺς ἀς γέν^ν τὸ θέλημά σου. 1110
Δὲν ἡμπορῶ νὰ καρτερῶ, νὰ στέκω ν^τ ἀνιμένω,
πά ν^τ ἀπαντήσω τοῦ παιδιοῦ, ἢ ἀπ^τ τὸ νοῦ μου βγαίνω.
^τἘπά ^νν^τ ὁ κανακάρης μου, ὕφου, ή ψυχή μου βγαίνει,
καὶ ή καρδιά μου δὲν βαστᾷ τόση χαρὰν ποὺ μπαίνει.
Κράτει μ^ν ἐπά στὰ χέρια σου, διού ^μ ἀκουμπισμένη,
ἀφες με, κι^ν ἀπὸ τὴ χαρὰ γροικῶ κι^ν η ψή μου βγαίνει. 1115

ΙΣΑΑΚ

Μάννα μ^ν, ἐπά ^ντὸ τέκνο σου, ὅλο χαρές γεμάτο·
ἀνάστησέν το ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆς γῆς τὸν πάτο.
Δὲ μοῦ μιλεῖς; δὲ μοῦ γελᾶς; καὶ δὲ μὲ κανακίζεις;
Δὲν εἰμ^ν ἔγω ὁ Ἰσαὰκ, μάννα, δὲ μὲ γνωρίζεις; 1120
Τὰ περασμένα διάβησαν, καὶ τὰ γραμμένα λειῶσαν,
ἐπάψασι τὰ κλάματα, τὰ βάσανα τελειῶσαν.
^τἌς τῃ χαροῦμε σήμερον ἐτούτῃ τὴν ἡμέραν
κι^ν ἀπὸ τὸν ἄδην ἔοχομαι, καὶ ζωντανὸν μ^ν ἐφέρων.

ΣΑΡΡΑ

^τΥγιέ μου, ἀς σ^τ ἀγκαλιαστῶ, κι^ν ἀς σὲ γλυκοφιλήσω,
τ^τ Ἄφεντη διοὺ σὲ γλύτωσε ἀς πά νὰ εὐχαριστήσω. 1125

ΑΒΡΑΑΜ

- Γυνή μου, τί σοῦ ἔλεγα στὸν περασμένο θρῆνο,
κι ἐσὺ μὲ καταδίκαζες, κι ἔβάραινές μου, κρίνω.
‘Οπ’ ἔχει θάρρος ὃς τὸ Θεὸν κι ἐλπίζει ὃς τὸ δόνομά του,
- 1130 ἀς βλέπεται νὰ μὴν ἔβγῃ ἀπὸ τὸ θέλημά του.
“Αφησε τὸ ἀγκαλιάσματα καὶ τὰ φιλιὰ τὰ τόσα,
κι ἄμε νὰ δώσῃς φχαριστιὰ μὲ τσὶ καρδιᾶς τὴ γλῶσσα·
ἀς πᾶμε νὰ δεώμεσθεν τούτη τὴ νύκταν ὅλη,
καὶ τὸ ταχὺ νὰ κάμωμε τς ἀνάστασης τὴ σκόλη·
- 1135 ἀς προσκυνοῦμε τὸ Θεὸν μὲ φόβο καὶ τρομάρα,
μὲ νήστειες καὶ μὲ δέησες, κι ἥλειωσεν ἡ κατάρα.
Ποιός νοῦς, ποιά γνώση, ποιά πνοὴ ποτὲ μπορεῖ νὰ σώσῃ,
δῶσάν τυχαίνει τοῦ Θεοῦ εὐχαριστιὰ νὰ δώσῃ;
- 1140 οὐδὲ καπνίσματα μποροῦν, οὐδὲ κεριά, οὐδὲ θρόνοι,
τὸν κόσμον ὅλο νὰ βάλωμε ὃς τὴν τράπεζαν, δὲ σώνει.
- “Ο, τι τοῦ δώσεις τοῦ Θεοῦ, καὶ νᾶν ἀπὸ καρδιᾶς σου,
τὴν ὅρεξή σου συντηρῷ, ὅχι τὸ χάρισμά σου.
- “Ἄς πᾶμε τὸ ἀνδρόγυνο, τὸ τέκνο, καὶ οἱ ἄλλοι,
τὸ Ἀφέντη μας νὰ δώσωμεν εὐχαριστιὰ μεγάλη.
- 1145 Εἰς τὴν χαρὰ τὴν εἰδαμεν τὴν σήμερον ἡμέρα,
δόξα σοι, πάντα δόξα σοι, δὲ Πλάστη καὶ Πατέρα·
ὅ κύριος τῶν οὐρανῶν τιμὴ καὶ δόξα νᾶχη,
ὅπον ποτὲ μὲ δοῦλον του δὲν θὲ νὰ κάμῃ μάχη.
Δόξα καὶ προσκυνήματα, κι ἀγγέλων ὑμνῳδίαι
- 1150 νᾶναι σὲ σένα τὸ Θεό, κι ἀγίων εὐλογίαι,
σὲ σένα τὸν ἀπόστολον Πατέρα καὶ Θεό μου,
τὸν ποιητὴ καὶ πλάστη μου, καὶ ἀξιον παντουργό μου.
“Εσένα θέλομεν ὑμνεῖ καὶ θέλομεν λογιάζει,
κι εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας σου σὲ θέλομεν δοξάζει.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α' ΒΙΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Αθάνας Γεώργιος. Ψευδώνυμον του κ. Γ. Αθανασιάδου.

Έγεννήθη ἐν Ναυπάκτῳ κατὰ τὸ ἔτος 1894.

Έσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ νομικά.

Ἄπο νεαρωτάτης ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν ποίησιν, ἐσχάτως δὲ καὶ εἰς τὴν πολιτικήν, καὶ ἔξελέγη τὸ 1926 βουλευτής Αιτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Ποιητικάς συλλογάς ἐδημοσίευσε τὰς ἔξιτις: *Τὸ πρωΐνδο ἔπεινημα* (1919), *Ἀγάπη στὸν Ἐπαχτό* (1922), *Καιρὸς πολέμου* (1922), βραβευθεῖσαν ἐν διαγωνισμῷ, καὶ *Εἰρημὸς* (1929). Διηγήματα δὲ *Τὸ πράσινο παπέλλο* (1922) καὶ *Δέκα ἔρωτες* (1925).

Βαλαωρέτης, **Άριεστος τέλης.**—Έγεννήθη τὸ 1824 ἐν

Λευκάδῃ ἐκ παλαιῆς ἀρματολικῆς οἰκογενείας. Έξεπαιδεύθη ἐν Κερκύρᾳ, ἔπειτα δὲ ἐσπούδασε νομικά ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Ἄλλος δὲ ποίησις διπήρεξεν ἡ κυρία ἀσχολία τῆς ζωῆς του. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀντεπροσώπευσε τὴν πατρίδα του εἰς τὴν Ἰόνιον καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Βουλήν. Τὸ πλείστον τοῦ βίου του διηλήθευ εἰς τὴν ὁραίαν παρὰ τὴν Λευκάδα νησίδα Μαδουρήν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1879. Ἐκεῖ συγέργαψε τὰ πλείστα τῶν ποιημάτων του, ἀναφερόμενα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὸν δίον τῶν ἀρματολῶν καὶ κλεφτῶν: *Στιχουρογήματα* (1847), *Μνημόσυνα* (Κέρκυρα, 1857), ἡ *Κυρά Φροσύνη* (Κέρκυρα, 1859), *Ἀθανάσης Διάκος καὶ Ἀστραπόγιαννος* (1867) κ. ἄ. Ο *Blos καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν* ἐπιμελείᾳ τοῦ υἱοῦ του εἰς τρεις τόμους, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Μαρασλῆ (1908).

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ: "Οπου δὲν ἀναφέρεται τόπος ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου, είναι αἱ Ἀθήναι.

Βύρων Γεώργιος Πόρδων. λόρδος Βύρων.—Έγεν-

γήθη τὸ 1788 ἐν Λονδίνῳ ἐξ ἀρχαίας ἱστορικῆς οἰκογενείας. Τὰ παιδικά του ἔτη ἐπέρασεν εἰς τὸ Ἀμπεργτήν τῆς Σκωτίας καὶ ἔπειτα εἰς τὸ Λονδίνον. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ περιφημον σχολεῖον τοῦ Χάρρων καὶ τὸ 1805 ἐνεγράφη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Καίμπριτζ, ὅπου ἔμως διλόγην ἔδειξεν ἐπιμέλειαν.

Τὸ 1808 ἐδημοσίευσε τὰ πρῶτα του ποιήματα : *"Ωραι δικηρίας, μετ' διλόγον δέ, ἀπαντῶν εἰς ἐπίκρισιν τοῦ ἔργου του,* τὴν σάτιραν :

"Ἄγγλοι φαψωδοὶ καὶ Σκωτοι κοιτικοί. Τὸ 1809 εἰσήλθεν εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Λόρδων, ἀλλὰ ταχέως βαρυνθεὶς ἀπεφάσισε νὰ ταξιδεύσῃ. Ἐπεικέφθη τὴν Ισπανίαν, τὴν Μάλτα, τὴν Ἡπειρον (ὅπου ἐγνώρισε τὸν Ἀλῆ—πασᾶν), τὴν ἀλληγενέλα, (Μεσολόγγι, Δελφούς, Ἀθήνας), τὴν Σμύρνην καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ 1811 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Αγγλίαν, ὅπου ἐδημοσίευσε τὰ δύο πρῶτα ἄσματα τοῦ *Προσκυνήματος τοῦ Τσαϊλδ Ἄρολδ*, μὲ τὰ ὄποια ἔγινε ἀμέσως διάσημος. Τὸ ποίημα τοῦτο ἐπηκολούθησαν συντόμως ἀλλα, ἐπίσης ὥραια, δύος ὁ *Γκιασούρη*, ἡ *Νύμφη τῆς Ἀβύδου*, ὁ *Κουρσάρος*, ἡ *πολιορκία τῆς Κορίνθου*. Τὸ 1816 ὁ Βύρων ἐπεικέφθη τὴν Γενεύην καὶ ἔπειτα τὴν Βενετίαν, (ὅπου ἔμεινε δύο καὶ πλέον ἔτη) καὶ τὴν Ραθένναν, συνθέτων ἐν μέσῳ τοῦ περιπτειώδους βίου, τὸν δόποιον διῆγε, τὰ λαμπρότερα τῶν ἔργων τῆς φιλολογικῆς του σταδιοδρομίας, ώς τὰ δράματα *Σαρδανάπαλος*, *Κάιν*, οἱ δύο *Φόσκαροι*, τὸ ποίημα *Δὸν Ζουάν* καὶ πλειστα ἀλλα. Μετ' διλόγον ἥρχισεν ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις. Ο ποιητὴς ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἔδειξε μέγιστον ὑπὲρ αὐτῆς ἐνδιαφέρον, καὶ τέλος τὸ 1823 κατήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπὲρ τῆς δόποιας ἀφίέρωσε τὰ χρήματά του, τὴν καρδίαν του καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν του. Ἀπέθανεν, ώς γνώστον, ἐν Μεσολόγγιῳ τὴν 7]19 Ἀπριλίου 1824.

Γκαλτε 'Ιωάννης Ηβόλφγκαρκ. — Έγεννήθη τὸ 1749

ἐν Φραγκούρτῃ ἀπὸ πολὺ διακεκριμένην οἰκογένειαν. Ο πατήρ του ἦτο νομομαθής, αὐτοκρατορικὸς σύμβουλος, εἰς τὸν οἰκόν του δὲ ἐσύχαξεν πολυμαθεῖς καὶ διακεκριμένοι ἀνδρεῖς, ἡ μετὰ τῶν δόποιων συγαγαστροφὴ μεγάλως ἐπέδρασε εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ νεαροῦ Γκαλτε. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ εἰς τὴν Λειψίαν καὶ ἔπειτα εἰς τὸ Στρασβούργον, συγχρόνως ὅμως ἥσχαλεῖτο εἰς καλλιτεχνικὰς μελέτας, ώς καὶ εἰς τὴν χημείαν καὶ τὴν φυσικήν. Εἰς τὸ Στρασβούργον ἐγνώρισε τὸν

ποιητὴν Ἐρδερ, ὅστις ἔστρεψε τὴν προσοχήν του πρὸς τὴν ἀληθῆ ποίησιν, τὸν Σαίκσπηρο, τοὺς Ἐλληνας, τὴν Ἀγίαν Γραφὴν καὶ τὰ δημώδη γερμανικὰ τραγούδια. Ἡ γνωριμία του αὕτη ὑπῆρξεν ἀποφασιστικὸν γεγονός τῆς ζωῆς του. Ἀφοῦ ἐπῆρε τὸ δίπλωμα τῆς νομικῆς, εἰργάσθη ἐπ' ὀλίγον ἐν δικαστηρίῳ καὶ ἔπειτα διέμεινε ἰδιωτεύων ἐν Φραγκφούρτῃ. Τὰ πρῶτα του ποιήματα ἔξεδόθησαν τὸ 1770 ἀνωνύμως. Τὸ 1773 ἐδημοσίευσε τὴν τραγῳδίαν τοῦ *Γκετὲς τοῦ Βερλικίγκεν* καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος τὸ μυθιστόρημα *Βέρομπερος*, τὰ δύοτα κατέστησαν ἀμέσως αὐτὸν διάσημον. Τὸ 1775 προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Δουκὸς Καρόλου Αὐγούστου εἰς Βαϊμάρην, ἐγένετο μετ' ὀλίγον μυστικοσύμβουλος αὐτοῦ, εἰτα δὲ διουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τέλος πρωθυπουργὸς τοῦ Δουκάτου. Ἐν μέσῳ διωρᾶς τῶν πολλαπλῶν αὐτοῦ ἀσχολιῶν δὲν ἀπηρνήθη τὰς Μούσας. Τὸ 1786 ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ἔγραψε δύο ἐκ τῶν ἀρίστων δραμάτων του, τὸν *Τάσσον* καὶ τὴν *Ιφιγένειαν* ἢν *Ταύροις*. Ἀπὸ τοῦ 1794 συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας μὲ τὸν Σίλλερ καὶ ἔγραψε τὸν *Βίλελμ Μάιστερ*, τὸν *Ἐρμαννον* καὶ *Δωδούθεαν*, καὶ τέλος τὸ λαμπρότατον τῶν ἔργων του, τὸν *Φάουστ*, τοῦ δροίου τὸ μὲν πρῶτον μέρος ἔξεδόθη τὸ 1808, τὸ δὲ δεύτερον τὸ 1831. Ἐκτὸς τῶν λογοτεχνικῶν του ἔργων, δὲ Γκαΐτε ἔγραψε καὶ πολλὰς ἐπιστημονικὰς πραγματείας. Ἀπέθανε τὸ 1832. Ο Γκαΐτε θεωρεῖται ὁ μέγιστος τῶν λυρικῶν καὶ πεζογράφων τῆς Γερμανίας καὶ εἰς τῶν κορυφαίων τοῦ κόσμου.

Γραυπέρης - Ιωάννης. Ἐγεννήθη ἐν Σίφνῳ τὸ 1871. Ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν Εὐρώπην διετέλεσε καθηγητῆς καὶ ἔπειτα ἐπιθεωρητῆς τῆς ἐκπαιδεύσεως, τμηματάρχης ἐν τῷ Ἐπουργείῳ τῆς Παιδείας, καὶ σήμερον εἰναι διευθυντῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. Ἐνωρίς ἡσχολήθη εἰς τὴν ποίησιν, τὰ δὲ ποιήματα αὐτοῦ ἔξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον *Σκαραβαῖοι καὶ Τερρακότες* (1919). Μετέφρασε τὰς τραγῳδίας τοῦ Αλσχύλου, καθὼς καὶ τὴν Πολιτείαν τοῦ Πλάτωνος.

Δάσκαλης - Στέφανος. Ψευδώνυμογ τοῦ κ. Θρασυδούλου Ζωϊοπούλου. — Ἐγεννήθη ἐν Ἀργει κατὰ τὸ 1882. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν μαθηματικὰ καὶ ἔπειτα διετέλεσεν ἐπὶ τινα ἔτη καθηγητῆς γυμνασίου σήμερον δημοτεῖ ὡς τμηματάρχης ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ. Ἐνωρίς ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ποιητής καὶ πεζογράφος, ἐδημοσίευσε σειρὰς ποιημάτων ὑπὸ τοὺς τίτλους *Φθινοπερωινὲς Αρπες* (1902), *Ρόδανες καὶ ἀνθέμια* (1904), *Ἐλληνικοὶ ἀγῶνες* (1907), *Ο ἀνθισμένος δρόμος* (1911), τὸ *Ἀνοικτὸν παραδίθυρο* (1921), βραβευθὲν ἐν διαγωνισμῷ. Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης εἰς περιοδικὰ μελέτας, ἐκ τῶν

δποίων κυριώτεραι είναι αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν δημώδη ποίησιν.
Ἐκ τῶν θεατρικῶν του ἔργων σπουδαιότερον είναι τὸ βραβευθὲν
ἐπίσης δρᾶμα αὐτοῦ *Τὸ πατρικὸ σπίτι* (1921).

Δραγούρης Νικόλαος.—Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινου-
πόλει τὸ 1808. Ἡ οἰκογένειά του κατὰ τὸ
1821, διωκομένη, κατέφυγεν εἰς τὴν Πάρον
καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Νάξον, ὅπου ὁ νεαρὸς Νι-
κόλαος ἐσπούδασε εἰς τὴν αὐτόθι σχολὴν τῶν
Λαζαριστῶν. Ὁτε κατῆλθεν ὁ Καποδίστριας
εἰς τὴν Ἑλλάδα, προσελήφθη εἰς τὸ ὑπὸ τὴν
διεύθυνσιν τοῦ Σπ. Τρικούπη γραφεῖον τοῦ
Κυθερώντος. Ὅπηρέτησεν ἐπὶ "Οθωνος ὡς δι-
οικητικὸς ὑπάλληλος καὶ ὡς ὑπουργὸς τῶν
Ἐξωτερικῶν τὸ 1862. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις
τὸ 1879. Ἰδρυσε καὶ διηγήθυνεν ἐπὶ μακρὸν

τὸ περιοδικὸν *Πανδώρα*, συνέγραψε δὲ τὴν *'Ιστορίαν τοῦ Σκεν-
τέρωντος*, τὸν *Bίον τοῦ Ονδασιγμτῶνος* κ. ἄ. Τὸ σπουδαιότερον
ἔργον του είναι αἱ *'Ιστορικαὶ Ἀναμνήσεις* (δύο τόμοι, 1874).

Δρασίνης Γεώργιος.—Ἐγεννήθη τὸ 1859 ἐν Ἀθήναις
ἐκ γονέων Μεσολογγίτων. Ἡκουσεν ἐν τῷ
Πανεπιστημίῳ μαθήματα νομικῆς καὶ φιλολο-
γίας, ἔπειτα δὲ μετέβη εἰς Γερμανίαν πρὸς
συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του. Ἐπανελθὼν
ἐκεῖθεν διηγήθυνε τὰ περιοδικὰ *'Εστία*, *'Ε-
θνικὴ Ἀγωγή*, *Μελέτη* κ. ἄ. Διετέλεσεν
ἐπὶ πολλὰ ἔτη τμηματάρχης ἐν τῷ Ὑπουρ-
γείῳ τῆς Παιδείας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1926 είναι
μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας
ἀφωνιώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐργα αὐτοῦ
ἐδημοσιεύθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἔ-
ξης: Α' Ποιητικά: *'Ιστορ. Ἀράχνης* (1880),
Σταλακτῖται (1881), *Ειδύλλια* (1885),

Ἀμάραντα (1891), *Γαλήνη* (1902), *Φωτεοδά σποτάδια* (1914),
Κλειστά βλέφαρα (1917), *Θὰ βραδυάζῃ* (1922), καὶ *Πυρόνη
'Ρομφαία*—*Ἀλκυονίδες* (1923). Β' Πεζά: 1) *Ἐγυπτώσεις*:
'Αγροτικαὶ ἐπιστολαὶ (1882), *Τρεῖς ἡμέραι ἐν Τήνῳ* (1883).
2) Διηγήματα καὶ μυθιστορήματα: *Διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις*
(1886, μεταξὺ τῶν δύοιν τοῦ 1886 καὶ ἡ *'Αμαρυλλίς*, ἐκδοθεῖσα χωρι-
στὰ τὸ 1919), *Τὸ βοτάνι τῆς ἀγάπης* (1901), *Διηγήματα τῶν
ἀγρῶν καὶ τῆς πόλεως* (1904), *'Ελληνικὴ Χαλιμᾶ* (παραμύ-
θια, 1921), *"Ἐρση* (1922) καὶ 3) ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου
τῶν Ψευδίμων Βιβλίων, τοῦ δποίου ἀπὸ τῆς ιδρύσεως διατελεῖ
γραμματεύς: *Αἱ μέλισσαι* (1901), *Αἱ δρυιθεῖς* (1903), *Τὸ
ψάρευμα* (1904), *Οἱ τυφλοὶ* (1906), *Οἱ κυνηγὸς* (1907)
καὶ ὄλλα.

Ο Δροσίνης μὲ τὸν Παλαιμᾶν καὶ τὸν Πολέμηγο ὑπῆρξαν ἐκ τῶν πρώτων ποιητῶν, οἱ δποῖοι ἀπὸ τοῦ 1880 περίπου ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν τῷ πρὸς τὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ τὸν Σολωμόν, καὶ εἰς ὕραιάν δημοτικὴν γλώσσαν ἤρχισαν νὰ φάλλουν τὴν ὕραι-
ότητα τῆς Ἑλληνικῆς φύσεως, τοὺς ἥρωας τῆς Ἑλληνικῆς ἴστορίας,
τὰς Ἑλληνικὰς παραδόσεις, τὴν Ἑλληνικὴν ἐν γένει ζωὴν. Μὲ ἰδι-
αιτέραν δὲ ἀγάπην καὶ ἐπιτυχίαν ὁ Δροσίνης περιέγραψε καὶ εἰς
τὰ πεζά του ἔργα καὶ εἰς τὰ ποιήματά του τὴν ζωὴν τῶν ἀγρο-
τῶν καὶ τῶν θαλασσινῶν μας, τὴν ὅποιαν ἔζησεν ἀπὸ κοντά.

Ἐπειταλεώτης Άργυρης. Ψευδώνυμον τοῦ Κλεάνθους Μιχαηλίδου.—Ἐγεννήθη ἐν Μολύδῳ τῆς Λέσβου τὸ 1849, διετέ-
λεσε δὲ καθ' ὅλον του τὸν βίον διάλληλος τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐμπο-
ρικοῦ οἴκου Ῥάλλη. Ἀπέθανε τὸ 1924. Ὑπῆρξε μετὰ τοῦ Ἀλεξ.
Πάλλη ἐκ τῶν πρώτων διαδών τοῦ Ἡ. Ψυχάρη, ἔγραψε δὲ κατὰ
τὸ πλείστον διηγήματα : *Νησιώτικες Ἰστορίες* (1893), *Φυλά-
δες τοῦ Γέρο-Δήμου* (1897) κ.ἄ.

Θεοτόκης Νικηφόρος.—Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τὸ
1736. Νεώτατος μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅ-
που ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ μαθηματικά.
Τὸ 1756 ἐπέστρεψε εἰς τὴν Κέρκυραν, διου
ἔχειροτονήθη μοναχός, διέπρεψε δὲ μεγάλως
ὅς διδάσκαλος καὶ λεροκήρυξ. Προσκληθεὶς
εἰς Κων(υ)πολιν διωρίσθη «Ρήτωρ τῆς Μεγά-
λης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας», ειτα δὲ μετέβη
εἰς Ἰάσιον ως διευθυντὴς τῆς ἐκεῖ Ἑλληνικῆς
σχολῆς. Τέλος προσκληθεὶς εἰς Ρωσίαν ἔξέ-
μαθε τὴν ῥώσικὴν γλώσσαν καὶ ἐχειροτονήθη
τὸ 1779 ἀρχιεπίσκοπος Σλαβονίου καὶ Χερ-
σῶνος, ὅπόθιν μετετέθη βραδύτερον εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀστρα-
χανίου καὶ Σταυρουπόλεως. Ἀπέθανεν ἐν Μόσχῃ τὸ 1800. Ο Θεο-
τόκης διμιλῶν καὶ γράφων ἀπέδειπε πάντοτε εἰς τὸ εὐληπτον καὶ
ἀκριδές, τὰ δὲ συγγράμματα αὐτοῦ ἥσκησαν μετὰ τῶν τοῦ Κοραῆ
μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ διποδούλου ἔθους. Τὰ σπουδαιότερα
τούτων είναι : *Δόγοι* εἰς τὴν ἀγίαν καὶ μεγάλην τεσσαρακοστὴν
μετά τινων πανηγυρικῶν καὶ ἐπιταφίων (Λειψία, 1766) καὶ τὰ
δύο *Κυριακοδρόμια*. 1) *Κυριακοδρόμιον*, ἦτοι ἐρμηνεία καὶ
μετ' αὐτὴν διμιλία εἰς τὸ κατὰ Κυριακὴν ἀναγιγνωσκόμενον εὐαγ-
γέλιον, (2 τόμοι ἐν Μόσχῃ, 1796, ἀγαπητωθέντες ἐν Βουκουρεστίῳ
τὸ 1803 καὶ πολλάκις ἔπειτα μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν) καὶ 2) *Κυ-
ριακοδρόμιον*, ἦτοι ἐρμηνεία καὶ μετ' αὐτὴν ἥθικὴ διμιλία εἰς τὰς
κατὰ Κυριακὴν ἀναγιγνωσκομένας Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (2 τό-
μοι ἐν Μόσχῃ, 1808). Τὰ βιβλία ταῦτα διεγεμήθησαν εἰς τὰς ἐκ-
κλησίας καὶ τῶν μᾶλλον ἀποκέντρων χωρίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ,
κατὰ Κυριακὴν δὲ ἀνεγινώσκοντο ἐξ αὐτῶν εἰς τοὺς χριστιανοὺς
αἱ σχετικαὶ ἐρμηνεῖαι καὶ ἥθικαι διμιλίαι.

Κακλαμάνος Δημήτρειος. — Έγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1869. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς νομικά, εἶτα δὲ ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἐπὶ μακρὰ ἔτη συνειργάσθη εἰς τὴν ἐφημερίδα "Αστυν", βραδύτερον δὲ ἔδρυσε καὶ δημόθισε μόνος τὴν ἐφημερίδα *Nέον Αστυν*. Τὸ 1907 ἐγκατέλεψε τὴν δημοσιογραφίαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον, διόπου ταχέως διέπρεψε, προσχθεῖς εἰς πρεσβευτήν. Νῦν διατελεῖ τοιωτος ἐν Λονδίνῳ. Ἐκ τῶν ἔργων του εἰς Ἰδιαιτέρους τόμους ἔξεδόθησαν: *Περὶ τοῦ ζωγράφου Νικολάου Γύζη* (1901), *Η ζωγραφική* (1907), *Ο Δημήτρειος*

Βερναρδάκης καὶ τὸ ἔργον του (Τεργέστη, 1907).

Καλλίδης Ανδρέας. — Έγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τὸ 1792. Νεώτατος μετέβη χάριν σπουδῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐπειτα δὲ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, διόπου μετῆλθεν ἐπὶ τινα ἔτη τὸν διδάσκαλον. Τὸ 1826 κατῆλθεν εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ παρέμεινεν ἐκεῖ διδάσκαλον, ἰδιωτικῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστὸν, μέχρι τοῦ 1859. Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του διῆλθεν ἐν Ἀγγλίᾳ, διόπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1869. Πλὴν πολλῶν συγγραμμάτων του φιλολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν, ἀτιγα ἔμειναν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτα, συγέθεσεν εἰκοσιν φύδας, αλτινες ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον *Δύρα* (αἱ δέκα ἐν Γενεύῃ τὸ 1824, αἱ δλλαι δέκα ἐν Παρισίοις τὸ 1826),

Καλοσγυρός Γεώργιος. — Λόγιος γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ τὸ 1849 καὶ ἀποθανὼν ἐν Γενεύῃ τὸ 1902. Ἐγράψε διαφόρους κριτικὰς μελέτας καὶ μετέφρασε τὸν Ηρομηθέα τοῦ Αἰσχύλου, τὴν Κόλασιν τοῦ Δάντου, τὸν Τάφον τοῦ Φωσκόλου, τὰ Ἰταλικὰ ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ κ. ἄ.

Καρδιόνης Νικόλαος. — Έγεννήθη ἐν Ἰθάκῃ κατὰ τὸ

ἔτος 1880. Ἐσπούδασεν ἐν Ρουμανίᾳ. Ἀπὸ γεναράς ἥλικίας ἡσχολήθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ εἰργάσθη ὡς συντάκτης πολλῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων. Ἐλαύθε μέρος εἰς ὅλους τοὺς ἀπὸ τοῦ 1912 πολεμικοὺς ἀγῶνας, ὡς πολεμιστής καὶ πολεμικὸς συνάμα ποταποκριτής, καὶ ἐδημοσίευσε τὰς ἐξ αὐτῶν ἐντυπώσεις του εἰς ἐφημερίδας. Περιώδευσεν ἐπίσης πλεῖστα μέρη τοῦ Ἑλλαγνισμοῦ καὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐδημοσίευσε μακρὰς ἀντῶν περιγραφὰς εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ εἰς Ἰδιαιτέρους τόμους ἔξεδόθη μέχρι σήμερον δὲ *Βουλγαρικὸς πόλεμος* (1914).

Κοιγενέας Νεκόλαος.—Κερκυραῖος λόγιος (1856—1897), δοτις κατέγινεν Ιδίως εἰς μεταφράσεις. Τὰ Ἐργα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν τὸ 1916.

Κοινογέας Σωκράτης.—Ἐγεννήθη τὸ 1877 εἰς Δολοὺς τῆς Λακωνικῆς. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Ηπειριστημάτῳ Ἀθηνῶν καὶ ἔπειτα ἐν Γερμανίᾳ. Ἐπανελθὼν ὑπηρέτησεν ἐπί τινα χρόνον ὡς καθηγητὴς Γυμνασίου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1918 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν τῷ Ηπειριστημάτῳ τελευταῖον ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Πλὴν πολλῶν φιλολογικῶν, παλαιογραφικῶν καὶ ἱστορικῶν πραγμάτων αὐτοῦ, αἰτινες ἐδημοσιεύθησαν εἰς περιοδικά, εἰς Ιδιαίτερα βιβλία ἐξεδόθησαν τὰ ἔργα αὐτοῦ Ὁ Καισαρεῖας Ἀρέθας καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ (1913) καὶ Ἡ Ιδέα τῆς Κοινωνίας τὸν Ἐθνῶν παρά τοῖς Ἐλλησι (1928), συγγραφὴ βραβευθεῖσα ἐν διαγωνισμῷ.

Κοραῆς Ἀδαμάντιος.—Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ κατὰ τὸ ἔτος 1748. Ἐκπαιδεύθεις εἰς τὰ ἐκεὶ σχολεῖα τὰ ἐγκύρωλικα μαθήματα, ἐστάλη κατὰ τὸ 1772 εἰς Ἀμστελόδαμον τῆς Ὄλλανδίας ὡς ἀνταποκριτὴς τοῦ πατρός του καὶ ἀλλων Σμυρνῶν ἐμπόρων. Μετὰ ἔχαστη ἐκεὶ διατριβὴν ὁ πατήρ του τὸν ἐκάλεσεν εἰς Σμύρνην, διόπου μετέφρασε τὴν Ὁρθόδοξον Διδασκαλίαν (Κατήχησιν) τοῦ ῥώσου μητροπολίτου Πλάτωνος, τυπωθεῖσαν ἐν Λειψίᾳ τὸ 1782. Ἐπειδὴ δὲν ἦδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, κατώρθωσε μετὰ μυρίας δυσκολίας νὰ πείσῃ τὸν πατέρα του νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ μεταβῇ ἐκ νέου εἰς τὴν Εὐρώπην, διὰ νὰ σπουδάσῃ τὴν ἱστορικήν. Οὕτω τὸ 1782 ἔφθασεν εἰς Μολιπελέ καὶ μετὰ λαχιπράξης ἐκεὶ σπουδάξας ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ τὸ 1786. Ἀπὸ τοῦ 1788 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, διόπου ἐπεδόθη εἰς φιλολογικάς ἐργασίας, ἀκόδιων Ιδίων τοὺς ἀρχαίους Ἐλληνας συγγραφεῖς, πρὸς φωτισμὸν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν δμοεθυγῶν του. Πρὸς ἐμψύχωσιν δὲ αὐτῶν ἐδημοσίευσε τὴν Ἀδελφικὴν διδασκαλίαν πρὸς τοὺς Γραικούς (Παρίσιοι, 1798), καὶ ἀργότερον ἐν πεζῷ τὸ Πολεμιστήριον σάλπισμά του (Ἀλεξάνδρεια, 1801), τὸ δποῖον μετ' ὀλίγον, μεταποιήσας εἰς στίχους, ἐξέδωκεν ἐκ νέου. Ἐπί τοῦ 1803 πλείστους ἐκ τῶν Ἐλλήνων συγγραφέων, τὸν Ὅμηρον, τὸν Ἀριστοτέλην, κ. ἄ. μετὰ προλεγομένων καὶ σημειώσεων. Ἀκαταπονήτως δὲ ἐργαζόμενος ἀπέθανε τὸ 1833 ἐν Παρισίοις. Τῶν μετὰ θάνατον εὑρεθέντων αὐτοῦ ἐξεδόθησαν 7 τόμοι, ὧν τρεῖς τόμοι τὸν Ἐπιστολαὶ (1855). Ὁ Κοραῆς διὰ τὴν πολύτιμον σειρὰν τῶν συγγραμμάτων του (ἀτινα ἀποτελούσιν ὅλοκληρον βιβλιοθήμην, 66 τόμους ἐν συγόλῳ), καὶ τὰ ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας κηρύγματά του, ἀτινα ἔσχον μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ὑποδούλου ἔθνους, ἐγένετο εἰς ἐκ τῶν πρωτουργῶν τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας.

Κουρτίδης Αριστοτέλης ΙΚ. — Ἐγεννήθη εἰς τὸ Μο-

ριόφυτον τῆς Θράκης κατὰ τὸ ἔτος 1858. Ἐσπούδασε φιλοσοφικὰ καὶ παιδαγωγικὰ ἐν Ἐδρώπη, διετέλεσε δὲ ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητὴς τῶν μαθημάτων τούτων ἐν Ἀθήναις, καὶ ἔπειτα διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου Πειραιῶς. Ἀπέθανε τὸ 1928. Ἐδημοσίευσε πρὸς χρῆσιν τῶν διδασκαλῶν ἴκανὰ παιδαγωγικὰ ἔργα (*Ἄλι πνευματικαὶ ίδιοφυῖαι* (1907), *Ύποδείγματα διδασκαλίας ζωολογίας* (1912) καὶ *φυτολογίας* (1913) κ. ἄ.). Ἀπὸ γεύτητος αὐτοῦ ἐξεδόθη καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν.

Ἐκτὸς πολλῶν μεταφράσεων καὶ διασκευῶν ἔνων λογοτεχνήμάτων, ἐδημοσίευσε παγτοίας πρωτούπους μελέτας ὡς καὶ διηγήματα, ἵδιά εἰς ἡμερολόγια καὶ περιοδικά. Ἀπὸ τοῦ 1880 μέχρι τοῦ 1893 διετέλεσεν ἀρχισυντάκτης τοῦ περιοδικοῦ «Διάπλασις τῶν παιδῶν», ὅπου ἐδημοσίευσε πολλὰ λογοτεχνήματά του, ἐκ τῶν δποίων τινὰ ἐξεδόθησαν καὶ εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐπανειλημένως. (*Παιδικὰ διηγήματα, Θέατρον οἰκογενείας καὶ σκολείου, Παιδικὴ χαρὰ κ. ἄ.*).

Κρυστάλλης ΕΚ. Θωτας. — Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἡπείρου κατὰ τὸ ἔτος 1868. Ἐνῷ ἦτο ἀκόμη μαθητὴς εἰς τὸ γυμνάσιον τῶν Ιωαννίνων, ἐδημοσίευσε τὸ ποίημα *Σπιαλ τοῦ Άδου* (1886), εἰς τὸ δποίον ἐξύμνετος ἡρωας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Καταδιωχθεὶς διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν Τούρκων, κατέφυγε εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ, ἐργαζόμενος ὡς ἐργάτης τυπογραφείου κατ' ἀρχὰς καὶ ὡς ἰδιωτικὸς ὑπάλληλος κατόπιν, ἐδημοσίευσεν εἰς τόμους τὰ ἔξης ἔργα: Α' Ποιητικά: *Ο καλόγηρος τῆς ηλεισούρας τοῦ Μεσολογγίου* (1889), Τὰ *Άγροτικά* (1891), *Ο τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ* καὶ *τῆς στάνης* (1893) καὶ Β' *Πεζογραφήματα* (1894). Αἱ στερήσεις ὅμως εἶχον ὑποσκάψει ἐν τῷ μεταξὺ τὴν δύείαν του, καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε γὰ ἐγκαταλεῖψη τὴν πρωτεύουσαν καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν γεγέτειραν. Ἐπιστρέφων ὅμως ἀπέθανεν ἐν *Αρτῃ* τὸ 1894. Πλήρη τὰ *Έργα* αὐτοῦ (*Ποιήματα—Πεζά*) ἐξεδόθησαν εἰς δύο τόμους κατὰ τὸ ἔτος 1912, χωριστὰ δὲ κατόπιν καὶ δλα τὰ *Ποιήματα* αὐτοῦ (1916).

Ο. Κ. κατώρθωσε ν ἀπομιμηθῆ τελείως τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Τὰ θέματά του εἶνε ἀπλὰ (ἡ ζωὴ τῶν ἀγροτῶν καὶ παιμένων τῆς Ἡπείρου), οἱ γλυκεῖς δὲ στίχοι του ἀποπνέουν συγήθως βαρεῖαν μελαγχολίαν, ἀποτέλεσμα τῆς σκληρᾶς ζωῆς τὴν δποίαν ἔξησε.

Αλεκαράτος Ανδρέας. — Ἐγεννήθη ἐν Ληξουρίῳ κατὰ τὸ ἔτος 1811. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐρώπην τὰ γομικά. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κεφαλληγίαν ἡσχολήθη ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὸ ἐπάγγελμά του, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀφωσιώθη ἐντελῶς εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ διέπρεψεν ὡς σατιρικὸς ποιητής. Τὰ βέλη του ἔστρεψε καθ' ὅλων τῶν ἀτόπων, ὅσα παρετήρει γινόμενα πέριξ αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ ἐκαυτηρίζεις τὰς προλήψεις τοῦ ὄχλου καὶ τὴν ἀμάθειαν τοῦ κλήρου· διὰ τοῦτο καὶ κατεδιώχθη πολλάκις καὶ τέλος ἀφωρίσθη. Ἐν τέλει δύμας κατενόηθη ὑπὸ πάντων ἡ ἀδολος εἰλικρίνεια καὶ χρηστότης αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν ἐν τῷ ἔτει τοῦ 1901. Ἐκ τῶν ἔργων του σπουδαιότερα είναι Α' Ημιτικά: Τὰ μυστήρια τῆς Κεφαλλονιάς (1856), Στιχουργήματα (1872). Β' Ήθικοι χαρακτῆρες: Ἰδοὺ δ ἄνθρωπος (1886). Γ' Στοχασμοὶ (1921).

Αιολέρδος Σπυρίδων. — Ἐγεννήθη τὸ 1877 ἐν Ἀθήναις, ἐκ τῆς γνωστῆς Κεφαλληγίας οἰκογενείας. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ γομικά. Ἐπί τινα ἔτη εἰργάσθη ὡς δημοσιογράφος, τὸ δὲ 1902 εἰσήλθεν εἰς τὸ τραπέζιτικὸν στάδιον, ἔνθα τάχιστα διέπρεψε, γενόμενος διευθυντῆς τῆς Ἑθνικῆς Τραπέζης. Σήμερον είναι πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Λαϊκῆς Τραπέζης. Ἐκτὸς βιβλίων οἰκογομικοῦ περιεχομένου, ὡς Ὁ ἔθνος πλούτος (1902), Οἰκονομικὴ ἐπισημάτησις τῆς Ἑλλάδος (1903), Ἀποταμίευσις καὶ ταμιευτήρια (1905) καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ πολλὰ ὅρθρα, ἵδιως τεχνοκριτικά, καὶ τὰ ἔντης λογοτεχνικὰ βιβλία: Ἡ Ἄγια πόλις (ἐντυπώσεις ἀπὸ τὰ Ιεροσόλυμα, 1902) καὶ Ὁ μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος (1929).

Μαζέλης Αιορέντσος. — Ἐγεννήθη ἐν Ιθάκῃ κατὰ τὸ ἔτος 1860. Τὰ ἐγκύρωλια μαθήματα διήκουσεν ἐν Κερκύρᾳ, ἐπειτα δὲ μετέβη εἰς τὴν Γερμανίαν, διοῦ ἔμεινε δεκατέσσαρα περίπου ἔτη, ἀσχολούμενος εἰς φιλοσοφικάς καὶ φιλολογικάς μελέτας, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν ποίησιν. Ἐσπευσεν ἐθελούτης εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης τὸ 1896· ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897, ὅτε καὶ ἐπληγώθη εἰς τὸν βραχίονα· κατὰ δὲ τὸ 1912 κατετάχθη ὡς λοχαγὸς εἰς τὸ τάγμα τῶν Γαριβαλδινῶν καὶ ἀγωνιζόμενος εἰς τὸν Δρίσκον τῆς Ἡπείρου ἐφογεύθη τὴν 29ην Νοεμβρίου. Τὰ Ἔργα αὐτοῦ (κατὰ τὸ

τὸ πλεῖστον ποιήματα), ἔξεδόθησαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸ 1915.
Ἐκαλιέργησεν Ἰδίως τὸ ποιητικὸν εἶδος τοῦ σονέτου.

Μαρκορᾶς Γεράσεμος.—Ἐγεννήθη τὸ 1826 ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἐξ ἑπιφανοῦς Κερκυραϊκῆς οἰκογενείας. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κερκύρᾳ, ἐν ἡλικίᾳ δὲ 23 ἐτῶν ἐστάλη εἰς τὴν Ἰταλίαν πρὸς σπουδὴν τῆς νομικῆς, τὴν ἐποίαν συνεπλήρωσεν, ἐπανελθών μετὰ διετίαν, ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ. Δὲν ἤσκησεν δμως τὴν ἐπιστήμην του, ἀλλὰ ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα καὶ μάλιστα εἰς τὴν ποίησιν. Ἐγράψεν εἰς ὥραίαν δημοτικὴν γλῶσσαν ἀπλὰ κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀλλὰ τρυφερώτατα ποιήματα, ἢ δὲ ποιητικὴ του παραγωγὴ συνέδαλεν ὅχι δλέγον εἰς τὴν περὶ τὸ 1890 σημειωθείσαν ἀναγέννησιν τῆς γεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Ἀπέθανε τὸ 1911.

Ἐκ τῶν ἕργων του εἰς χωριστοὺς τόμους ἔξεδόθησαν τὰ ἔξι: Α' Γλωσσικὴ μελέτη: Ἀπλῆ καὶ παθαρεύουσα (Κέρκυρα, 1872). Β' Ποιητικά: Ο δρκος (ποίημα ἐπικολυρικόν, πέριγράφων εἰς 1600 περίπου μελῳδικωτάτους στίχους ἐν ἐπεισόδιον τῆς κατὰ τὸ 1866—68 ἐπαγκαστάσεως τῆς Κρήτης, Κέρκυρα, 1875), Ποιητικὰ ἔργα (Κέρκυρα, 1890), Μικρὰ ταξίδια (1898).

Μελᾶς Σπύρος.—Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1883. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ διετέλεσε συντάκτης πολλῶν ἐφημερίδων, τελευταίον δὲ καὶ διευθυντής θεάτρου. Ταυτοχρόνως ἡσχολείτο καὶ εἰς τὰ γράμματα καὶ ἔγραψε παντὸς εἶδους λογοτεχνίατα, ώς δράματα, διηγήματα, μυθιστορήματα, δόσοι πορικάδες ἐντυπώσεις, ἰδίᾳ δὲ χρονογραφήματα, δημοσιευθέντα τὰ πλεῖστα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἐκ τούτων ἔξεδόθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους: Α'. Δράματα: Ο γιδός του ησκιου (1907), Τὸ κόκκινο πουνάμισο (1908), Τὸ χαλασμένο σπίτι (1909), Τὸ

δσπρο καὶ τὸ μαῦρο (1914). Β'. Ἐντυπώσεις (ἀπὸ τὸν βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον): Πολεμικαὶ σελίδες (1913). Γ'. Ἀπάνθισμα χρονογραφημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον Σφυρίγματα (1922).

Μηνεάτης Ηλέας.—Ἐγεννήθη τὸ 1669 ἐν Ληξουρίῳ. Ο πατήρ του Φραγκίσκος, ἀρχιπρεσβύτερος τῆς πόλεως, ἔφερεν αὐτὸν δεκαετῆ ὄντα εἰς τὴν Βενετίαν καὶ ἐνέγραψεν εἰς τὸ αὐτόθι ἀπό τινος ἰδρυμένον ὑπὸ τοῦ Κερκυραίου Θωμᾶ Φλαγγίνη χάριν τῶν Ἑλλήνων «Φλαγγινιανὸν Φροντιστήριον». Ἐκεῖ ἐσπούδασε τὴν ἐλληνικὴν καὶ λατινικὴν φιλολογίαν ώς καὶ θεολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα, μαθητεύσας καὶ παρὰ τῷ Φρ. Σκούφῳ, τόσον

δὲ διεκρίθη, ὥστε, νεαρώτατον ἔτι, διώρισεν αὐτὸν ἡ Ἐφορεία τοῦ Σχολείου καθηγητὴν ἐν αὐτῷ συγχρόνως ἐκήρυξε μετὰ σπανίας εὑφραδείας ἐν τῷ γαφῷ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Μετὸς δὲ λίγον ἔχειροτονήθη διάκονος. Ἐν τῷ Φλαγγιγείῳ Σχολείῳ εἰργάσθη τρία ἔτη, ἔπειτα δὲ ἀλλὰ ἔπτα ἐν Κεφαλληγίᾳ ὡς διδάσκαλος καὶ ἱεροκήρυξ, ἔπειτα 4 ἔτη ἐν Ζακύνθῳ. Ἐκεῖθεν προσέλαβεν αὐτὸν ὡς παιδαγωγὸν τῶν τέκνων του διοικητὴς Κερκύρας, τοῦτον δὲ ἀκολούθων ἐπανῆλθε τὸ 1698 εἰς Βενετίαν, ὅπου ἐδίδαξε πάλιν ἐν ἑτοῖς ἐν τῷ Φλαγγιγείῳ. Εἶτα μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου διωρίσθη ἱεροκήρυξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ καθηγητὴς ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Σχολῇ. Μετὰ ἐπταετίαν παρηγήθη καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του. Μετὸς δὲ λίγον δὲ Ἐνετὸς κυθερώνητης τῆς Πελοποννήσου Γριμάνης, ἐκάλεσεν αὐτὸν ὡς ἱεροκήρυκα Ναυπλίας καὶ Ἀργους, διότιν προεχειρίσθη εἰς ἐπίσκοπον Κεργίκης καὶ Καλαβρύτων τὸ 1711. Ἄλλοι δὲ ὑπέρμετροι κόποι, εἰς οὓς ὑπεβλήθη ἵνα φανῇ ἀξιος καθὼς ὅλα του ἀξιώματος αὐτοῦ, κατέβαλον τὴν ἀλλως ἀσθενικὴν κρᾶσιν αὐτοῦ καὶ ἀπέθανε τὸ 1714. Ο πατήρ του μετέφερε τὴν σορὸν αὐτοῦ εἰς Κεφαλληνίαν καὶ ἔθαψεν αὐτὸν ἐν Ληξουρίῳ. Ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ ἔξεδόθησαν ἐν τεύχει τὸ πρῶτον δύο ἐλληνιστὶ καὶ τέσσαρες Ἰταλιστὶ (διότι καὶ ἐν τῇ Ἰταλικῇ γλώσσῃ εὐφραδέστατα ὠμίλει δ.Μ.) ἐν Βενετίᾳ, παρὰ τῷ ἐκδότῃ Ἀγτωνίῳ τῷ Βόρτολο τὸ 1717. Εἶτα δὲ δὲ πατήρ του ἱεράρχου, περισυλλέξας τὰ χειρόγραφα του ιδίου (οὐχὶ βεβαίως ἐπεξειργασμένα δι' ἔκδοσιν ὑπὸ του Μ., ἀλλ' ὡς ἔσωχοντο πρόσχειρα), ἐνεχείρισεν εἰς τὸν αὐτὸν ἐκδότην, καὶ οὕτω τὸ 1720 ἔξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ αἱ περισωθεῖσαι Διδαχαὶ του Μηνιάτου, περιλαμβάνονται, ἐλλιπεῖς ἐν τισι, 33 διμίλιας κατὰ διαφόρους Κυριακάς καὶ 9 πανηγυρικοὺς λόγους (ῶν 8 εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ εἰς εἰς τὴν Ἀνάληψιν του Σωτῆρος). Τὸ βιθλίον ὑπῆρξεν ἐν τῶν προσφιλεστάτων ἀναγνωσμάτων του Ἐθγους, ἀνετυπώθη δὲ ἔξακις μὲν μέχρι τῆς ἐπαγαστάσεως, πολλάκις δὲ καὶ κατόπιν. Ἡ πληρεστέρα ἔκδοσις εἶγαι ἡ ἐπιστασία του Ἀγθίμου Μαζαράκη γενομένη ἐν Βενετίᾳ τὸ 1849, ἐν ᾧ περιελήφθη καὶ βιογραφία του Μ. καὶ μετάφρασις τῶν Ἰταλικῶν του λόγων. Ἀλλο σύγγραμμα του Μ. ἔξεδόθη ἡ Πέτρα σκανδάλου (διασάφησις τῆς ἀρχῆς του σχίσματος τῶν δύο ἐκκλησιῶν) ἐν Βρατσαλαΐᾳ τὸ 1725 μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως, πολλάκις ἀνατυπώθεν.

Μύλλερ Γουλέλμος. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Δεσσάου τῆς Β. Γερμανίας τὸ 1794. Είκοσαετής ἐπολέμησεν ὡς ἐθελοντὴς κατὰ του Ναπολέοντος. Μετὸς δὲ λίγον, ταξιδεύσας εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐγεπνεύσθη ἐκεῖθεν τὰ πρῶτα ποιήματά του. Ἐγήθουσιασθεὶς ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴν ἐπαγάστασιν ἐδημοσίευσε ἀπὸ του 1821—1826 τὰ Τραγούνδια τῶν Ἑλλήνων (ἐπτὰ συλλογάς), μετέφρασε δὲ καὶ ἀρκετὰ δημώδη ἄσματα, διὰ τῶν ἔργων του δὲ τούτων ἐκίνησε τὴν

συμπάθειαν τῶν Γερμανῶν ὑπὲρ τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἡμῶν ἀγῶνος.
*Απέθανε κατὰ τὸ 1827.

Νεοβάνας Ηλαζλος. Ψευδώνυμο τοῦ κ. Πέτρου Ἀποστο-

λίδου. Ἐγεννήθη ἐν Μαριανουπόλει τῆς Ρωσίας τὸ 1866. Ἐσπούδασε τὴν λατρικὴν καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολὺ ὡς λατρὸς εἰς τὸ Πολεμικὸν Ναυτικόν. Εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ καὶ εἰς ἐφημερίδας (ἰδίως εἰς τὴν Ἑστίαν, ἐπου χρονογραφεῖ ἀπὸ μακρᾶς σειρᾶς ἑτῶν) παντὸς εἰδούς λογοτεχνήματα, ἐκ τῶν ὅποιων εἰς χωριστούς τόμους ἔξεδόθησαν τὰ ἔξης: Α' Ποιητικά: Παγὰ λαλέουσα (1907). Β' Ηεζά: 1) Ἐντυπώσεις καὶ χρονογραφήματα: Ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν

ζωὴν (1898), Ἡ ζωὴ τοῦ δρόμου (1917) κ.ἄ. 2) Διηγήματα: Ἡ βιοσκοπούλα μὲ τὰ μαργαριτάρια (1914). Τὸ συναξάρι τοῦ Παπα-Παρθένη (1915) κ.ἄ. 3) Κριτικαὶ μελέται: Ἀριστ. Βαλλωρίτης (1917). 4) Στοχασμοί: Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀσόφου (διάλογοι, 1916). 5) Δραματικὰ ἔργα: Τὸ χελιδόνι (1908), Μαρεία Πενταγιώτισσα (Ἀλεξάνδρεια, 1909), Ὁ ἀρχιτέκτων Μάρθας (1921) κἄ.

Ούγκω βίντωρ.—Ἐγεννήθη ἐν Βεζανσών τὸ 1802. Ὁ

πατήρ του ὑπῆρξε στρατηγὸς ἐπὶ Ναπολέοντος Α', προώριζε δὲ καὶ αὐτὸν διὰ τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, ἀλλ' ὁ Ούγκω ἐφανέρωσεν ἥδη ἐν νεαρῷ ἡλικίᾳ τὴν ποιητικήν του φύσιν. Τὰ πρῶτά του ποιήματα ἔγραψε τὸ 1816, τὸ δὲ 1819 ἡ Ἀκαδημία τῆς Τολώσης ἔδρασεν δύο φόρους του. Κατὰ τὰ ἔτη 1822-1824 ἔξεδωκε τοὺς δύο πρώτους τόμους τῶν Φόδων καὶ βαλλισμάτων αὐτοῦ, τὸ 1827 τὸ πρῶτον δράμα του, τὸν «Κρόμβελ», τὸ 1828 τὰ «Ἀνατο-

λικὰ» (ἐν οἷς καὶ ποιήματα ὑμοῦντα τὸν Κανάρην καὶ τὸ «Ἐλληνόπουλο») καὶ κατὰ σειρὰν ἔπειτα πλῆθος ἐμμέτρων καὶ πεζῶν ἔργων του. Τὸ 1841 ἔγινεν ἀκαδημαϊκός. Ἀγαμιχθεὶς ἀνέκαθεν εἰς τὴν πολιτικήν, πολλὰ ἔτη τοῦ βίου του διηγήθεν ἔξοριστος εἰς Βέλγιον καὶ εἰς τὴν γῆσον Τζέρσεϋ, ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ναπολέοντος Γ', τοῦ ὄποιου εἶχε κηρυχθῆ ἔχθρος. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς δημοκρατίας. ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἔξελέγη μέλος τῆς ἔθν. συνελεύσεως τοῦ 1871. Τὸ 1876 ἔξελέγη γερουσιαστής. Ἐξηκολούθησε γράφων μέχρι βαθυτάτου γήρατος ἐν πλήρει διαγοητικῇ καὶ σωματικῇ θαλερότητι, περιβαλλόμενος ὑπὸ μεγίστης τιμῆς καὶ δόξης. Ἀπέθανε τὸ 1885 ἐν Παρισίοις καὶ

πεκηδεύθη μετά πρωτοφανοῦς πομπῆς, ταφεὶς εἰς τὸ Πάνθεον. Ἐκ τῶν μυθιστορημάτων του δημοφιλέστατα ἐγένοντο καὶ μετεφράσθησαν εἰς πλείστας γλώσσας «Ἡ Παναγία τῶν Παρισίων» καὶ ἕδιως «Οἱ ἄστλιοι».

Παλαιμᾶς Κλωστής.—Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τὸ 1859, ἐκ γονέων Μεσολογγίτων. Νεώτατος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ σπουδῆσῃ νομικά, ἀλλὰ ταχέως ἐγκατέλειψε τὴν νομικὴν καὶ ἀφωνιώθη εἰς τὴν ποίησιν. Διετέλεσεν ἐπὶ ποιλλὰ ἔτη γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀπὸ τοῦ 1926 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἡ ποιητικὴ καὶ ἐν γένει λογοτεχνικὴ παραγωγὴ τοῦ Παλαιμᾶς καθ' όλην τὴν διαρρεύσασαν πεντηκονταετίαν δημήρξει μεγίστη καὶ πολυσχιδεστάτη, ἡ σκηνὴς δὲ σημαντικὴ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν συγχρόνων του. Ἐκτὸς πολυαριθμών δημοσιευμάτων του εἰς ἑρμηνείδας καὶ περιοδικά, εἰς Ἰδιαιτέρους τόμους ἔξεδόθησαν τὰ ἔξης ἔργα του: Α' Ποιητικά: *Τραγούδια τῆς πατρίδος μου* (1886), *Ύμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν* (1889), *Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου* (1892), *Ιαμβοί καὶ ἀνάπαιστοι* (1897), δ' *Τάφος* (ποιήματα, τὰ δόποια ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὸν θάνατον ἐνδε τέκνου του, 1898), *Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Ἡλιογέννητης* (1900), *Ἡ δασάλευτη ζωὴ* (1904), *Ο δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου* (1907), *Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιά* (1910), *Ἡ Πολιτεῖα καὶ ἡ Μοναξία* (1915), *Οἱ καημοὶ τῆς λιμνοθάλασσας καὶ τὰ σατιρικὰ γυμνάσματα* (1912), *Οἱ βωμοὶ* (1915), *Τὰ παράναιρα* (1919), *Τὰ δεκατετράστιχα* (1919), *Οἱ πεντασύλλαβοι* (1925), *Ο κύκλος τῶν τετραστίχων* (1929). Ξανατονισμένη μουσικὴ (1929). Β' Πεζά. 1) Διηγήματα: *Θάνατος παλικαριοῦ* (1901), *Διηγήματα* (1920). 2) Κριτική μελέται: *Τὸ ἔργον τοῦ Κρυστάλλη* (1894), *Γράμματα*: (2 τόμοι, 1904 καὶ 1907), *Τὰ πρῶτα κριτικὰ* (1913), *Βιζυηνὸς καὶ Κρυστάλλης* (1917), *Ιούλιος Τυπάλδος* (1917) καὶ. Δράμα: *ἡ Τρισεύγενη* (1903).

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΛΩΣΤΗΣ

ΜΕΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΣΟΥ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

Παπαδειμάντης Ἀλέξανδρος.—Ἐγεννήθη τὸ 1851 ἐν Σκιάθῳ, ἐκ πατρὸς Ιερέως. Ἐσπούδασεν ἐπ' ὅλην φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, είτα δὲ εἰργάσθη ἐπὶ μικρὸν ὡς ἴδιωτικὸς διδάσκαλος καὶ βραδύτερον ὡς μεταφραστής εἰς ἑρμηνείδας ἐκ τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης, τὰς δόποιας εἶχεν αὐτοδιδαχθῆ. Ἐζήσειν ἐν πεντί καὶ ἐγκαρτερήσει καθ' ὅλον τὸν βίον του ἀγωνιζόμενος διὰ γὰ κερδίζη τὰ πρότερα τὸ ζῆν καὶ συντηρῆ τὰς πτωχὰς ἀδελφάς του. Ἡτο εὐλαβῆς τηρητής τῶν διατάξεων τῆς ἐκκλησίας καὶ μαζί

μὲ τὸν συμπατριώτην του Μωραϊτίδην πολλάκις συγέψαλλον μέχρι πρωΐας κατὰ τὰς ἀγρυπνίας εἰς ἐκκλησίδιον τῶν Ἀθηνῶν, τὸν Ἀγιον Ἐλισσαῖον. Ἀπέθανεν ἐν Σκιάθῳ τὸ 1911. Ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά μυθιστορήματα (*Oἱ ἔμποροι τῶν ἔθνων*, ἐκδοθὲν χωριστὰ τὸ 1923, *Ἡ γυναικούλα*, 1912), καὶ δλίγα ποιήματα, ἀλλὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ ὅφειλει ἴδιως εἰς τὰ διηγήματά του, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πλείστα περιγράφουσιν ἡθη καὶ ἔθιμα τῆς πατρίδος του, πάντα δὲ διαπνέονται ἀπὸ βαθεῖαν εὐλάβειαν πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, θερμὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἀπὸ ζωηροτάτην λατρείαν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν φύσιν. Ταῦτα μετὰ τὸν θάνατόν του συγελέγησαν καὶ ἐξεδόθησαν εἰς ἕγδεκα τόμους (1911—1913).

Μαπαδειμαντόπουλος Ηωάννης. Ἐγεννήθη τὸ 1856 ἐν Ἀθήναις. Είκοσαετής ἐξέδωκε συλλογὴν ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον *Τρευόντες καὶ Ξειδναί*. Ἀπὸ τοῦ 1877 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, ὅπου διέπρεψεν ὡς γάλλος ποιητής, ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Jean Moréas. Ἐγραψεν, ἐκτὸς ἄλλων, τὰς περιφήμους *Stances* (εἰς ἑπτὰ βιβλία, 1899—1903) καὶ τὴν ὥραίαν τραγῳδίαν *Ιφιγένειαν* (μίμησιν τῆς Ιφιγενείας ἐν Αὐλίδι τοῦ Εύριπίδου), ἀτινες θεωροῦνται ἐκ τῶν καλυτέρων ἔργων τῆς γεωτέρας γαλλικῆς λογοτεχνίας.

Μαπαρρηγόπουλος Κωνστ. Ἐγεννήθη τὸ 1815 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Δημήτριος, μεγάλως ἰσχύων ἐν Κωνσταντινουπόλεις, ἐφονεύθη κατὰ τὰς σφαγὰς τοῦ 1821, μόλις δὲ διεσώθη ἡ μήτηρ αὐτοῦ μετὰ τῶν τέκνων τῆς εἰς τὴν Ὁδησόν, ὅπου ὁ γεαρὸς Κωνσταντίνος ἐξεπαιδεύθη αὐτοκρατορικαῖς δαπάναις μετ' ἄλλων Ἑλληνοπαίδων. Τὸ 1830 κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ δὲ 1851 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἴστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐθνους ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὅπου ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου του (1891). Συνέγραψε πολλὰ ἴστορικὰ ἔργα, ὃν τὸ σπουδαιότερον εἶναι ἡ ἑξάτομος (μετὰ τοῦ ἐπιλόγου) *Ιστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Εθνους*, ἥτις ἐξεδόθη κατὰ πρῶτον ἀπὸ τοῦ 1860—1875, ἐπειτα δὲ εἰς δευτέραν συμπεπληρωμένην ἐκδοσιν τὸ 1885—1888 καὶ κατέπιν εἰς ἄλλας τρεῖς. Ωραία είναι καὶ ἡ μονογραφία αὐτοῦ *Ο στρατάρχης Γεώργιος Καραϊσκάκης* (1889).

Ο Μαπαρρηγόπουλος ὑπῆρξεν διπρώτος Ἑλλην ἴστορικός, διτις ἀνέλαβε γὰρ πραγματευθῆ πλήρη καὶ τελείαν τὴν ἴστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τῶν σημερινῶν χρόνων. Κατώρθωσε δὲ πράγματι, διὰ λεπτομεροῦς ἴδιᾳ ἐξετάσεως τῶν βιζαντινῶν χρόνων, γὰρ ἀνύψωση μὲν εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν θέσιν τὴν περίοδον ταύτην τῆς ἴστορίας μας, τὴν ὅποιαν οἱ ξένοι ηγύχαρ-

“Ο Μαπαρρηγόπουλος ὑπῆρξεν διπρώτος Ἑλλην ἴστορικός, διτις ἀνέλαβε γὰρ πραγματευθῆ πλήρη καὶ τελείαν τὴν ἴστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τῶν σημερινῶν χρόνων. Κατώρθωσε δὲ πράγματι, διὰ λεπτομεροῦς ἴδιᾳ ἐξετάσεως τῶν βιζαντινῶν χρόνων, γὰρ ἀνύψωση μὲν εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν θέσιν τὴν περίοδον ταύτην τῆς ἴστορίας μας, τὴν ὅποιαν οἱ ξένοι ηγύχαρ-

στοῦντο τόσουν γὰ ταπειγώνωσι, γὰ ἀποδεῖξῃ δὲ διὰ τοῦ συνόλου του ἔργου τὴν συνοχὴν τοῦ ἑλληνισμοῦ διὰ μέσου τῶν αἰώνων, τὴν ἐνότητα τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος, οἵτις διετηρήθη ἀμετάβλητος εἰς τὰς οὖσιώδεις του γραμμάτες, ἐν μέσῳ τῆς μακραίωνος ἐξελίξεως, ἐν μέσῳ τόσων μεταβολῶν, περιπετειῶν καὶ καταστροφῶν. Συνδυάζων δὲ, ἐκτὸς τοῦ ἄλλου ἐπιστημονικοῦ καταρτισμοῦ αὐτοῦ καὶ ισχυρὸν λογοτεχνικὸν τάλαντον, ἐπέτυχεν ὁ Παπαρρηγόπουλος ὡστε γὰ παραδώσῃ εἰς τὴν πατρίδα του ἦν ἐθνικὸν κειμήλιον, ἀληθινὸν «κτῆμα ἃς ἀεί» τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Πολέμης Ιωάννης.—Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ ἔτος 1862. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη γραμματεὺς τῆς Σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἀπέθανε τὸ 1924. Νεώτατος ἀφωνιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐδημοσίευσε τὰς ἑξῆς συλλογὰς ποιημάτων: *Ποιήματα* (1883), *Χειμώνανθοι* (1888), *Ἀλάβαστρα* (1900), *Κειμῆλια* (1904), *Ἐξωτικά* (1905), *Τὸ παλιὸν βιολί* (1909), *Σπασμένα μάσματα* (1917), *Εἰρηνικά* (1918), *Ἐσπερινὸς* (1920). Συγέθεσε δὲ καὶ τὰ ἑξῆς ποιητικὰ δράματα: *Ο τραγουδιστής* (1893), *Ο βασιλιᾶς*, *Ανήλιαγος* (1910), *Η γυναικα* (1915), *Μία φορά μι* ἔναν καιρό (1922). Μετέφρασεν ἐπίσης ἐμμέτρως τὰ *Ειδύλλια* τοῦ Θεοκρίτου καὶ τὸ δράμα τοῦ Εὐριπίδου *Ηλένηρα*.

Ο Πολέμης ὑπῆρξεν ἀπὸ τοὺς πρώτους ποιητάς, οἱ δποῖοι ἔγραψαν εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τοῦ 1880. Μὴ ἀγαπῶν τὰς σκοτεινότητας καὶ τοὺς συμβολισμούς, ἔψαλλεν εἰς στίχους ἀπλοῦς, ἀλλ᾽ ἀρμονικωτάτους, θέματα δλα ἀπὸ τὴν ζωὴν ἢ τὴν ίστορίαν ἢ τοὺς μύθους καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὑπῆρξε δὲ δημοτικώτατος κατὰ τὴν ἐποχήν του.

Πολυλάζης Ιάκωβος.—Ἐγεννήθη τὸ 1826 ἐν Κερκύρᾳ ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας. Ἀπὸ τοῦ 1852—4 παρέμεινε χάριν τῆς ὑγείας του ἐν Ἰταλίᾳ καὶ κατόπιν ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου ἐπεδόθη εἰς σοφαρὰς φιλολογικὰς σπουδὰς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ὡς καὶ τῶν ξένων λογοτεχνιῶν. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κέρκυραν συγεδέθη διὰ στενῆς φιλίας μὲ τὸν Σολωμόν, εἰς τὸν δποῖον μετέφρασε τὰ αἰσθητικὰ συγγράμματα τοῦ Σίλλερ, πολλὰ ἔργα τοῦ Γκαΐτε καὶ τὰ φιλοσοφήματα τοῦ Ἐγέλου. «Οταν δὲ μετ' ὀλίγον οὗτος ἀπέθανε, ὁ Πολυλάζης περισυγέλεξε μὲ εὐλάβειαν καὶ ἀγάπην ὅτι ἐσώζετο ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ, ἐτακτοποίησε καὶ ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον *Τὰ εὑρισκόμενα τοῦ Δ. Σ.* (Κέρκυρα, 1859), συγοδεύσας μὲ βαθεῖαν ἀγαλυτικὴν μελέτην περὶ τῆς ποιήσεως τοῦ Σολωμοῦ καὶ

διαφωτίσας εἰς πλειστα σημεῖα μὲ εἰσαγωγάς, ύποσημειώσεις καὶ διασαφήσεις τὰ διγμοσιευθέντα ποιήματα. Προϊόντα τῆς ιδικῆς του λογοτεχνικῆς ἔργασίας ὑπῆρξαν ἐπιτυχεῖς μεταφράσεις τῆς Τρικυμίας καὶ τοῦ Ἀμλέτου τοῦ Σαικοπηρ, ώς καὶ τῆς Ὀδυσσείας τοῦ Ὁμήρου καὶ πολλῶν ὄρφωδῶν τῆς Ἰλιάδος, ἐπίσης δὲ καὶ τρία πρωτότυπα Διηγήματα (ἐκδοθέντα εἰς τόμον τὸ 1916). Ὁ Ηολυλᾶς ἀνεμίχθη καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἐξελέγη πεντάκις βουλευτής Κερκύρας. Απέθανε τὸ 1898.

Πιορφύρας Λάμπρος.—Ψευδώνυμον τοῦ ποιητοῦ Δημητρίου Συφώμου. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 1879 ἐν Χίῳ. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Πειραιεῖ.

Ἀπὸ νεαρωτάτης ἥλικίας, ἐν φῆτο ἀκόμη μαθητῆς τοῦ Γυμνασίου, ηρχισε καὶ ἐξηκολούθησε νὰ δημοσιεύῃ εἰς διάφορα περιοδικὰ ποιήματα, ιδίως λυρικά, τὰ διοικα ἐκίνησαν τὴν προσοχήν. Τιγὰ ἐκ τῶν ἐκλεκτότερων του ποιημάτων συνήγνωσεν εἰς τόμον, δῆστις ἐξεδόθη τὸ πρῶτον τὸ 1920 ὑπὸ τὸν τίτλον Σκιές, διηρημένος εἰς ἑξ μέρη (Σκιές ποὺ φεύγουν, Ὁ Χάρος, Γύρω τριγύρω μου, Θρῦλος ἀγάπης, Ἀνεμόνες

στὸν ἀνεμο καὶ Φῶς καὶ σκιές). Τῆς συλλογῆς ἐγένετο καὶ δευτέρα ἔκδοσις κατὰ τὸ 1926.

Προθελέγγιος

'Αρεστοφένης. —Ἐγεννήθη ἐν Σίφνῳ τὸ 1850. Ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν τῷ Ἑθν. Πλανεπιστημῷ καὶ ἐπειτα εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐπανελθὼν ἐπεβαρύνθη ἐπὶ μικρὸν μὲ τὰς ἀσχολίας τῆς πολιτικῆς καὶ ἐξελέγη βουλευτής Σίφνου. Ἀπὸ τοῦ 1926 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ δίου του διηλθεν ἐν γαλήνῃ εἰς τὴν ὡραίαν πατρίδα του, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὰς καλλονὰς τῆς ἑλλην. φύσεως καὶ φάλλων εἰς ὡραίους στίχους τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ γενέθλιον ἔδαφος, τὴν ἀ-

φοσίωσιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα καὶ τὰ ὑψηλὰ διδάγματα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, τὴν ἀγύψωσιν εἰς τοὺς ιδανικοὺς κόσμους τῆς ποιήσεως, τῆς τέχνης καὶ τῆς ἀληθείας. Εἰς ιδιαιτέρους τόμους ἔδημοσιεύθησαν τὰ ἔξης ἔργα του: Δράματα ποιητικά: Ὁ Ρήγας (1897), Η κόρη τῆς Λήμνου (1901), Νικηφόρος Φωκᾶς (1907), Φαίδρα (1919), κ. ἄ. Συλλογὴ ποιημάτων: Ποιήματα παλαιὰ καὶ νέα (1896), Ποιήματα (1916), Εμπρόδες στὸ ἀπειρο (1920). Μεταφράσεις ἐκλεκτῶν ξένων ἔργων, ώς δὲ Φόνουστ τοῦ Γκαλίτε, ὁ Λαοκός τοῦ Λέσιγγ, κἄ.

‘Ραγκαβής’ Αλέξανδρος Ρέζος. Έγεννήθη το 1809

ἐν Κωνσταντινουπόλει. Μετά τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του ἐν Μονάχῳ κατῆλθε τὸ 1829 εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κατετάχθη ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸ πρὸ δλίγου συστηθὲν πυροβολικόν, ἀλλὰ μετ' δλίγον παρηγγήθη ἀπὸ τὸν στρατὸν ἔνεκα λόγων δικαιίας φιλοτιμίας. Ἐκτὸτε ἀφιερώθη εἰς πολλὰς καὶ ποικίλας φιλολογικὰς ἔργασίας, ὑπηρετῶν συγχρόνων καὶ ὡς ὑπάλληλος ἐν τῷ Υπουργείῳ τῆς Παιδείας. Τὸ 1844 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημῷ ὃπου καὶ ἐδιδόχει μέχρι τοῦ 1867. Ἐν τῷ μεταξὺ διετέλεσε βουλευτὴς καὶ ὑπουργὸς τῶν ἔξωτερικῶν (1856—59). Τὸ 1867 ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτὴς εἰς τὴν Οὐασιγκτώνα καὶ ἔπειτα εἰς Παρισίους, Κωνσταντινούπολιν καὶ Βερολίνον. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1892. Ο ‘Ραγκαβής’ ὑπῆρξεν εἰς ἐκ τῶν εὐφυεστάτων καὶ πολυγραφωτάτων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του, συντελέσας μεγάλως διὰ τῶν βιβλίων του εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς παιδείας ἐν Ἑλλάδι. Ἐγραψε παντοίας ὅλης ἔργα, ἀρχαιολογικά, ἴστορικά, λεξικά, λογοτεχνικά (διηγήματα, δράματα, κωμῳδίας, λυρικά ποιήματα) καὶ μετέφρασε πλείστα ἀρχαῖα καὶ νεώτερα δράματα καὶ ἄλλα ἔργα εἰς τὴν νέαν ἑλληνικήν. Τῶν ‘Ἀπάντων’ αὐτοῦ ἔξεδόθησαν ζῶντος αὐτοῦ 19 τόμοι (1874—1892). Μετὰ θάνατον δὲ ἐδημοσιεύθησαν καὶ τὰ ‘Ἀπομνημονεύματα’ αὐτοῦ (δύο τόμοι τὸ 1895, ἀλλοὶ δύο τὸ 1930).

‘Ρήγας ὁ Βελεστεινλήζ. Τὰ τοῦ βίου του εἶναι γνωστὰ ἐκ τῆς ιστορίας.

Ροδοκανάκης Ηλιάτων. Έγεννήθη τὸ 1883 ἐν Σμύρνῃ. Εἰργάσθη ἀπὸ νεαρᾶς ήλικίας ὡς δημοσιογράφος. Εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἔξεδόθησαν τὰ ἔργα του Τὸ βυσσινὸν τριαντάφυλλο (σειρὰ διηγημάτων), Βυζαντινὰ πολύπτυχα (1916), καὶ Ἀπέθανε τὸ 1917.

Σέλλερ Φρειδερίκος.—Έγεννήθη τὸ 1759 ἐν Μάρβαχ τῆς Βυρτεμβέργης. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς εἰς στρατιωτικὴν σχολήν, ἀκολούθως ὅμως νομικὰ καὶ τέλος ἴατρικήν, μεθ' ὅ κατετάχθη ὡς χειρουργὸς εἰς τι τὸ σύνταγμα τῆς πατρίδος του. Συγχρόνως ὅμως ἐκαλλιέργει τὰ γράμματα καὶ ἔγραψε στίχους καὶ δραματικὰ ἔργα. Τὸ 1782 παρεστάθη μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας τὸ δράμα του *Oī λησταῖ*. Τότε ἔζητησε νὰ παραπομῇ ἀπὸ τὸν στρατὸν, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν τοῦ ἐπετράπη τοῦτο ἀπὸ τὸν δοῦκα τῆς Βυρτεμβέργης ἀπέδρασε. Μετὰ πολλὰς περιπέτειας κατώρθωσε τὸ 1789 νὰ διορισθῇ καθηγητὴς τῆς Ιστορίας ἐν Ιένη.

Από τοῦ 1794 συνεδέθη δι' ἀδελφικῆς φιλίας μὲ τὸν Γκαΐτε, καὶ ἀπὸ τοῦ 1797 ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Βαϊμάρην κατὰ πρόσκλησιν τοῦ δουκός, ἀπόλαύων μεγάλης παρ^τ αὐτοῦ τιμῆς καὶ ἀγαθῶν. Ἀπέθανε τὸ 1805. Ὁ Σίλλερ ἔγραψε σπουδαῖα ἴστορικά καὶ κριτικά ἔργα, ἐγένετο δημος οἰκονομος κυρίως διὰ τὰς τραγῳδίας του (μεταξὺ τῶν δποίων δ *Γουλιέλμος Τέλλος*, ή *Μαρία Στούντερ*, ή *Ιωάννα Δάρκη*, ή νύμφη τῆς *Μεσσήνης*, δ *Βαλλενστάιν*), καὶ διὰ τὰ θαυμάσια λυρικά του ποιήματα.

Σκοῦφος Φραγκεσκοῖς.—Περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ ἐλάχιστα γνωρίζομεν. Ἐγεννήθη ἐν Κυδωνίᾳ τῆς Κρήτης, ἔχειροτονήθη ἵερεύς, ἐχρημάτισε διδάσκαλος τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ Φλαγγίνειον Φροντιστήριον καὶ ἐξέδωκε τὸ 1681 παρὰ τῷ ἐν Βενετίᾳ ἐκδότη Ἀγγέλῳ τῷ Βαρθωλίῳ τὴν *Τέχνην Ρητορικῆς του* (σελίδες 472 εἰς μικρὸν σχῆμα 16ον). Ἐκ τοῦ βιβλίου τούτου φαίνεται δτὶ δ *Σκοῦφος ἐγνώριζεν ἀριστα τὸν ἀρχαῖον κόσμον, (γλῶσσαν, μυθολογίαν, ἴστορίαν, λογοτεχνίαν κτλ.)* Αναφέρει συχνάκις τὸν Ἀριστοτέλην, ἐφ' οὗ ἐνιαχοῦ στηρίζεται, χωρία του Ὁμέρου, Εὔριπίδου, Λουκιανοῦ κατ.), καλῶς δὲ ἐπίσης καὶ τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν καὶ τοὺς γεωτέρους ῥητοροδιδασκάλους. Ἐχει ἐπίσης σπανίαν καλαισθησίαν καὶ εἰναι λίαν μεθοδικός. Είναι δ πρῶτος ἐκ τῶν λογίων δστις ἔγραψε μὲ πολλὴν τέχνην καὶ γλῶσσαν νοητὴν εἰς τὸν λαὸν ῥητορικήν. Ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ βιβλίου του εὐχαριστεῖ τὸν Θεόν διότι τὸν ἔκαμε α') λογικὸν ἀνθρώπον δ') ἀνδρα γ') Ἐλληνα καὶ δ') διότι τοῦ ἔδωκε ὀλίγην μάθησιν ὥστε, ὡς γράφει, «νὰ ὠφελήσω τὸ Γένος μου, πρότερα πλούσιον ἀπὸ κάθε ἀρετὴν καὶ σοφίαν, καὶ τώρα διὰ τὴν σκληροκαρδίαν τῆς τύχης γυμνὸν καὶ ἐστερημένον. Λοιπὸν μὲ τοιούτον τέλος ἀποφάσισα γὰ συγθέσω τὸ βιβλίον τοῦτο, καὶ διὰ γὰ γενῆ κοινὴ καὶ εἰς ὅλους ἀπλῶς ἡ ὠφέλεια ἥθελησα νὰ ὀμιλήσω καὶ μὲ κοινὴν γλῶσσαν, ἐπιθυμῶντας νὰ τὸ δεχθοῦν ὅχι μόνον οἱ ἀγκάλεις τῶν σοφῶν καὶ ἐναρέτων, ἀμμὴ καὶ ἐκεῖνες τῶν ἀπλουστέρων ἀνθρώπων. Ὅσον πάλιν διὰ τὴν φράσιν, ἀγκαλὰ καὶ ἡ κοινὴ μας γλῶσσα γὰ εἰναι πτωχὴ ἀπὸ λέξεις, δημος ἐπάσχισα νὰ εἰναι εῦμορφη καὶ βέρητο-ρευμένη, καὶ πολλὲς φορὲς κάλιον ἥθελησα γὰ σιωπήσω καὶ ὑψηλὰ νοήματα, παρὰ νὰ τὰ διηγηθῇ ἢ μὲ φωνὴν βάρβαρον ἢ μὲ ὄλοτελα ἐλληνικήν. Ὅθεν ἐλπίζω νὰ μὴν εύρεθη τινάς, ὅπου εἰς τοῦτο γὰ μὲ ἐλέγχῃ, μάλιστα δποὺ ἀν ἐσύγθεσεν ἄλλος, ἔγραψεν ἡ βίους ἀγίων, ἡ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, καὶ κανεὶς ἔως τὴν σήμερον μὲ ῥητορικὸν κάλαμον, ὥστε δποὺ δὲν εἶχα ἀπὸ ποιον λάβει οὐδὲ παραμικρόν τι παράδειγμα». Κατωτέρω δὲ δικαιολογεῖ διατί τὰ πλεῖστα τῶν παραδειγμάτων του δὲν ἀναφέρονται εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον: «ώσαν ἵερεύς, λέγει, δὲν ἥτο τὸ πρέπον γὰ ὄμιλήσω παρὰ ἵερα πράγματα, καὶ ώσαν δποὺ ἔχω σκοπὸν γὰ ὠφελήσω καθ^τ ἔνα κατὰ τὸν διπλοῦν ἀνθρωπον, δὲν ἔπρεπε γὰ φέρω εἰς τὸ μέσον παρὰ τές ἀρετὲς τῶν ἀγίων, τὰ παλαίσματα τῶν μαρτύ-

ρων καὶ τὴν ἐνάρετον ζωὴν τῶν παλαιῶν ἡρώων τῆς ἐκκλησίας, διατί ἔτι καὶ ἐρμηνεύω τὴν τέχνην, καὶ εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν ξυπνῶ εἰς τὴν μέμησιν τές καρδίες».

Σολωμός Διονύσειος. — Ἐγεννήθη τὸ 1798 εἰς τὴν Ζάκυνθον, υἱὸς τοῦ κόμητος Νικολάου Σολωμοῦ καὶ τῆς Ἀγγελικῆς Νίκλη. Ἐγένετο ἐτῶν ἔχασε τὸν πατέρα του, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐκληρονόμησε μεγάλην περιουσίαν· δικηδεμών του τὸν ἔστειλε τὸ 1808 ὑπὸ τὴν ἐπιθέλεψιν τοῦ διδασκάλου του καθολικοῦ Ιερέως Ῥώση εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐκεῖ διολωμὸς ἐφοίτησε· κατ’ ἀρχὰς εἰς ἐν λύκειον τῆς Κρεμώνας, ἐπειτα δὲ ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τῆς Παδίας. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸῦ ἐγνωρίσθη μὲν πολλοὺς διακρινομένους εἰς τὰ γράμματα Ἰταλοὺς ὡς διπιθητῆς Μόντιης, καὶ δὲ διδοὺς δὲ κατεγίνετο μᾶλλον εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ τὴν ποίησιν. Τὸ 1818 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ζάκυνθον, διόπου διέμεινε μέχρι τοῦ 1828. Ἡτο τότε εὕθυμος, ἀνοιχτόκαρδος καὶ εὐχάριστος φίλος, συνεκέντρωσε δὲ τριγύρω του συντροφιὰν ἀπὸ νέους οἱ ὄποιοι ἥγκαπων τὴν μάθησιν καὶ τὴν ποίησιν. Ἐγραψε δὲ ἥδη ὁ Σ. καὶ ποιήματα εἰς τὴν Ἰταλικὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον γλῶσσαν. Τότε (1820) ἐγνωρίσθη μὲ τὸν Σπυρ. Τρικούπην, διστις διέκρινεν ἀμέσως τὸ ποιητικόν του τάλαντον καὶ κατά τινα πληροφορίαν τοῦ συνέστησε, ἀντὶ νὰ διειρεύεται θέσιν εἰς τὸν Ἰταλικὸν Παρνασσόν, νὰ καλλιεργήσῃ καλύτερον τὴν γεοελληνικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ γίνῃ διθεμελιωτῆς νέας Ἑλληνικῆς τέχνης. Ὁ Σ. ἐστράφη πράγματι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην. Μετ’ ὀλίγον ἐκηρύχθη ἡ Ἑλλην. ἐπανάστασις, ἥτις ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν (1823) τὸν Ὄγμον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν (διστις ἐτυπώθη τὸ 1824 ἐν Μεσολογγίῳ ἐκ χειρογράφου, τὸ ὄποιον ἐνθουσιῶν δι Τρικούπης είχε λάβει μαζί του διὰ νὰ τὸ δείξῃ εἰς τὸν Βύρωνα). Ἀλλα ποιήματα τῆς ἐν Ζακύνθῳ διαιμονῆς τοῦ Σ. ὑπῆρξαν ἡ Ὁδὴ εἰς τὸν Θάνατον τοῦ Λόρδου Μπάιρον (1824), ἡ Φαρμακωμένη (1826), διάμπρος καὶ τινα σατιρικά. Ἀπὸ τὸ ἔτος 1828 δ. Σ. ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Κέρκυραν, ἥτις ἥτο τὸ κέντρον τότε μεγάλης πνευματικῆς κινήσεως. Ἐκεῖ ἐγνωρίσθη μὲ πολλοὺς ἔξεχοντας εἰς τὰ γράμματα ἀνδρας, ὡς καὶ μὲ τὸν μουσικὸν N. Μάντζαρον, διστις ἐμελοποίησε πολλὰ ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ. Ὁ Ηολυλας συγκατελέχθη ἐπίσης μεταξὺ τῶν οἰκείων τοῦ Σ. καὶ ἀνέπτυσσεν εἰς αὐτὸν τὰς τότε τάσεις τῆς γερμανικῆς φιλοσοφίας. Ὁ Σ. ἐν Κέρκυρᾳ κατέγινε ἕτι μᾶλλον εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς δημοτικῆς γλώσσης καὶ τὴν δὲ αὐτῆς δημιουργίαν ἀνωτέρων ἔργων. Τότε ἥσχολή ήτη εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ Κρητικοῦ, τοῦ Πρόφυσα, τῶν Ἐλευθέρων Πολιορκημένων, κα. Ἀλλὰ

μία συγγενική δίκη, ή όποια έκρατήσε επὶ πέντε ἔτη, καὶ ἀπὸ τὴν δύοιαν ἐκινδύνευσε νὰ χάσῃ τὴν περιουσίαν του, τὸν κατέστησε μελαγχολικόν, γευρικὸν καὶ μισάνθρωπον. Ἀπέθανε κατὰ τὸ 1857. Κατὰ τὸν θάνατόν του ἥλπιζετο ὅτι θὰ εὑρίσκοντο ὅλα τὰ ποιήματα αὐτοῦ (διότι ἐλάχιστα εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ δημοσιεύσει), ἀλλὰ δυστυχῶς μόνον ἀποσπάσματα καὶ σχέδια ποιημάτων εὑρέθησαν. Τὰ περισωθέντα συνελέγγησαν, ἐτακτοποιήθησαν καὶ ἔξεδρόθησαν ὑπὸ τοῦ Ἱακώδου Πολυλάζ (Κέρκυρα, 1859). Εἰς τὸ βιβλίον περιελήφθη καὶ τὸ μόνον ἐν πεζῷ λόγῳ γραφὲν ὑπὸ τοῦ Σολωμοῦ ἔργον, δ «Διάλογος μεταξὺ ποιητοῦ, φίλου καὶ σοφολογιωτάτου, ἐν τῷ ὄποιῳ δ Σ. ὑπερασπίζει καὶ ἐκθειάζει τὴν δημοσιεύην γλώσσαν. Ἐπίσης καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ ἵταλιστὶ γραφέντα ἔργα αὐτοῦ). Ἐκδοσις πληρεστέρα τῶν ἔργων αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον Δ. Σολωμοῦ Ἀπαντα ἐγένετο ἐπιμελείᾳ τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Μαρασλῆ τὸ 1901. (Εἰς ταῦτην περιελήφθησαν καὶ ὅλα τὰ ἔως τότε δημοσιευθέντα ἵταλικὰ ποιήματα τοῦ Σ.). Τελευταῖον δ Κ. Καιροφύλαξ ἀνεῦρεν ἐν Ζακύνθῳ καὶ τινα Ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Σολωμοῦ, ἀτινα καὶ ἔξεδωκε τὸ 1927· ταῦτα ὅμως οὐδὲν προσέθεσαν εἰς τὴν φήμιν τοῦ ποιητοῦ.

Ο Σολωμός, μολονότι τὸ ἔργον του ἦτο μικρὸν εἰς ποσότητα καὶ ἔχομεν αὐτὸν κατὰ μέγα μέρος εἰς σχεδιάσματα καὶ συντρίμματα, ἔνεκα τοῦ ὑψους τῶν ἰδεῶν του, τῆς θαυμασίας διατυπώσεως αὐτῶν καὶ διὰ τὸν ἀριστοτεχνικὸν ὑπὸ αὐτοῦ χειρισμὸν τῆς δημοτικῆς γλώσσης θεωρεῖται ως δ πρώτος ἐκ τῶν ποιητῶν τῆς γεωτέρας μας λογοτεχνίας.

Σουρῆς Γεώργιος. Ἐγεννήθη ἐν Σύρῳ κατὰ τὸ ἔτος 1853. Ἐσπούδασε φιλολογίαν, ἀλλ᾽ ἔπειτα ἀφωσιώθη ἐντελῶς εἰς τὴν ποίησιν καὶ δὴ τὴν σατιρικήν. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1919. Ἀπὸ τοῦ 1883 μέχρι τοῦ 1918 ἔξεδρεν ἔδιομαδιάλιαν ἔμμετρον ἐφημερίδα, τὴν Ἀριστοφόρα πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ γεγονότα τῆς ἔδιομάδος. Τῶν Ποιημάτων του ἔξεδρόθησαν ἔξι τόμοι (1882—1890), ἐκ τῶν ὁποίων οἱ δύο τελευταῖοι μὲ τὸν τίτλον δ Φασονιλῆς φιλόσοφος.

Ἐγραψεν ἐπίσης τὰς κωμῳδίας Περιφέρειαν (1886) καὶ Χειραφέτησιν (1927). Μετέφρασε καὶ τὰς Νεφέλας τοῦ Ἀριστοφάνους.

Ο Σουρῆς, μολονότι ἐφαίγετο παῖδῶν διαρκῶς καὶ ἀστειευόμενος, ἐκαυτηρίαζε βαθύτατα τὰ ἀτοπὰ τῆς σημερινῆς κοινωνίας καὶ τὰ ἐθνικὰ ἐλαττώματα, διὸ τὰ ὁποῖα ἐπονοῦσε πολύ. Δι' αὐτὸν καὶ δὲν ἡμέλει μέσα εἰς τὰς εὐθύμους σελίδας του νὰ κλαίῃ μὲν εἰς κάθε θλιβερὸν γεγονός τῆς Ιστορίας του ὥστε θλιβερὸν γεγονός τῆς Ιστορίας του, νὰ τονίζῃ δὲ ὑμνους χαρμοσύνους δταν, ἴδιᾳ μετά τὸ 1912, εἶδεν ὅτι δ «Ἀριστοφέλης» εἶχε μεταβληθῆ.

Στρατήγης Γεώργιος. Έγεννήθη τὸ 1860 ἐν Σπέτσαις. Ἐσπούδασε νομικά, ἀλλ᾽ ἀπὸ γεότητος αὐτοῦ ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα. Ἐδημοσίευσε τὰς ἔχης ποιητικὰς συλλογάς : *Ροδοδάφνη* (1880), *Ἐρως καὶ Ψυχὴ* (1892), *Νέα ποιήματα* (1892), *Τραγούδια τοῦ σπιτιοῦ* (1901), *Τί λὲν τὰ νύματα* (1919). Μετέφρασεν ἐπίσης καὶ ἀρκετὰ ξένα ἔργα.

Τρικούπης Σπυρέδων. Έγεννήθη ἐν Μεσολογγίῳ τὸ 1788. Ἐσπούδασεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Εὐρώπῃ φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν. Κατὰ τὴν ἔγαρξιν τῆς ἐπαναστάσεως κατήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὑπηρέτησεν εἰς διαφόρους δημοσίας θέσεις. Ἐπὶ Καποδιστρίου καὶ Ὁθωνος ἐγένετο πολλάκις ὑπουργός καὶ πρωθυπουργός, ἐπειτα δὲ ἐπὶ μακρὸν πρεσβευτής τῆς Ἑλλάδος ἐν Λονδίνῳ. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1873. Ἐν Λογδίνῳ εύρισκόμενος ἐδημοσίευσε τὸ σπουδαιότατον τῶν ἔργων του, τὴν *Ιστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Επαναστάσεως* (4 τέμοι, 1853—1857), ἥτις ἀνετυπώθη ἔκτοτε πολλάκις. Αὕτη εἶναι ή ἀρίστη πηγὴ διὰ τὴν μελέτην του ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος, διακρινομένη διὰ τε τὴν εὐκρίνειαν καὶ τὴν ἐπίμονον προσπάθειαν του συγγραφέως πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἡλιθείας. Οἱ Δάργοι του ἐξεδόθησαν τὸ πρῶτον ἐν Παρισίοις τὸ 1836.

Χατζόπουλος Κωνσταντῖνος. Έγεννήθη ἐν Ἀγρινῷ τὸ 1869. Ἐσπούδασε νομικά καὶ ἐδικηγόρησε ἐπὶ τινὰ χρόνον, ἀλλ᾽ ἐνώρις ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα. Ἐξέδωκεν ἐπὶ ἐν ἔτος (1898) ἐν Ἀθήναις τὸ πρῶτον ἐν τῇ δημοτικῇ γλώσσῃ λογοτεχνικὸν περιοδικὸν ή *Τέχνη*. Ἐπειτα ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Γερμανίαν, διόπθεν ἀπέστελλεν ἀνταποκρίσεις εἰς τὰς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας καὶ ἡσχολεῖτο εἰς μεταφράσεις. Κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, μετὰ δὲ τὸ τέλος αὐτοῦ ἐπιστρέψων εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπέθανεν (1920) ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ καὶ ἐτάφη εἰς Μπρίγετζι. Ἐργα αὐτοῦ ἐδημοσίευθησαν τὰ ἔχης : Α' Συλλογαὶ ποιημάτων : *Τραγούδια τῆς ἐρημιᾶς* (1898), *Τὰ ἐλεγεῖτα καὶ τὰ εἰδύλλια* (1899), *Ἀπλοῖ τρόποι* (1920), *Βραδυνοὶ Θρῦλοι* (1921). Β' Ηεζά. Διηγήματα : *Στὸ σκοτάδι—Τάσω* (1918), *Ο Πύργος τοῦ Ἀνδροπόταμου* (1919), *Φθινόπωρον* (1919). Γ' Μεταφράσεις ἀριστοτεχνικαὶ δραματικῶν ἔργων, ὡς τοῦ Φάουστ καὶ τῆς *Ιφιγενείας* ἐν Ταύροις τοῦ Γκαΐτε, τῆς *Ηλέκτρας* τοῦ Χόφμανσταλ, κ. ἄ.

Χριστόπουλος Αθανάσιος. — Έγεννήθη τὸ 1772 ἐν

Καστορίᾳ τῆς Μακεδονίας ἐκ πατρὸς Ἑρέως, ὅστις, φεύγων τὴν πίεσιν τῶν Τούρκων, ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Βουκουρέστιον. Ἐκεῖ ὁ Ἄ. ἤκουσε τὰ ἐγκύρωτα μαθήματα, εἰτα δέ, μεταβάς εἰς τὴν Βούδαν καὶ τὴν Πάδουαν, ἐσπούδασε ἴατρικὴν καὶ νομικήν. Ἐπαγελθὼν εἰς τὴν Ἱουμανίαν προσελήφθη ὡς διδάσκαλος τῶν τέκνων τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Μουρούζη, ὅστις, ἐκτιμῶν τὰ προτερήματα αὐτοῦ καὶ τὴν πολυμάθειάν του, διώρισεν αὐτὸν κατόπιν πρόεδρον δικαστηρίου. Ἀνακληθέντος μετ'

δλίγον τοῦ Μουρούζη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ Χριστόπουλος συγάδευσεν αὐτὸν ὡς ἰδιαιτεροὺς γραμματεύς του. Ἐκεῖ ἐπεδόθη εἰς τὴν πείσιν καὶ ὅμηρησεν εἰς τὴν ἀπλῆγη γλώσσαν τὴν χαράν τῆς ζωῆς, τὸν ἔρωτα καὶ τὸν οἶνον, «γέος Ἀνακρέων», διπλῶς τὸν ἀπεκάλεσαν. Μετ' δλίγον ἐκλήθη ἐκ νέου ὡς δικαστὴς εἰς τὴν Βλαχίαν ὑπὸ τοῦ νέου ἡγεμόνος Ἰωάννου Καρατζᾶ. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος κατῆλθεν εἰς αὐτήν, ἀλλὰ μετ' δλίγον ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Βουκουρέστιον, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1847. Τὰ Δυρικά αὐτοῦ ποιήματα ἔξεδόθησαν τὸ πρῶτον ἐν Βιέννη τὸ 1811, ἀνετυπώθησαν δὲ πολλάκις κατόπιν. Ἐκτὸς τούτων ἔγραψε καὶ γλωσσικάς τινας καὶ πολιτικάς μελέτας.

Πυχάρης Ιωάννης. — Έγεννήθη τὸ 1854 ἐν Ὀδησσῷ.

Ἐσπούδασε γλωσσολογίαν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Ἀπὸ τοῦ 1884 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς γεοελληνικῆς γλώσσης ἐν τῇ ἐν Παρισίοις Σχολῇ τῶν Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν. Ἀπέθανε τὸ 1929. Ἐγθερμός λάτρης τῆς δημοτικῆς γλώσσης ὑπῆρξεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς κατὰ τὴν τελευταίαν τεσσαρακονταετίαν κινήσεως διὰ τὴν χρῆσιν τῆς συστηματοποιημένης δημοτικῆς καὶ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ. Ἐκτὸς τῶν ἐπιστημονικῶν του ἔργων, ἐδημοσίευσε καὶ πολλὰ λογοτεχνικά: Τὸ ταξίδι μου (1888), Τόνειρο τοῦ Γιαννίδη (1897), Γιὰ τὸ ἔωμαίκο θέατρο (1901), Ρόδα καὶ μῆλα (1902, 1903 καὶ 1906), Ζωὴ κι ἀγάπη στὴ μοναξιὰ (1904), Τὰ δυὸ ἀδέρφια, (1910—11), Στὸν ἥσκιο τοῦ πλατάνου (1911), Άγνη (1912—13) καὶ ἄλλα, κατὰ τὸ πλεῖστον διηγήματα καὶ μυθιστορήματα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

‘*Η σημαία τῆς Καλλιπόλεως* (σελ. 3—4)

Παύλου Νιοβάνα.

Σελ. 3, στ. 16. *Μετὰ πόσους ἀγῶνας κτλ.* ‘Ως γνωστόν, οἱ ἐν Παρισίοις Ἐλληνες ἀντιπρόσωποι ἐπάλιαις κατὰ τὸ 1919—20 δεινὸν ἀγῶναν ἔναντίον τῶν φιλοτούρκων κύκλων, οἵτινες ἐζήτουν νὰ περιστρέψουν τὴν ἐπέκτασιν τῆς Ἐλλάδος. Ἀλλὰ τέλος ἡ ὑπογραφεῖσα εἰς τὰς Σέρρας τὴν 11ην Αὐγούστου 1920(ν.η.) συνθήκη ἐπεδίκασε μεταξὺ τῶν ἀλλών εἰς τὴν Ἐλλάδα καὶ διόκληρον τὴν Θράκην μετὰ τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως, μέχρι τῆς γραμμῆς τῆς Τσατάλτζας. Τὴν χώραν εἶχε καταλάβει ἥδη πρὸ ἑδομένων δὲ Ἐλλην. στρατός, αἰχμαλωτισθέντος καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου τοῦ ἐν Θράκῃ τουρκικοῦ στρατοῦ.—Στ. 23. ‘*Η ἐπηγγελμένη ημέρα*: ἢτο ἡ 22α Ιουλίου 1920 (π. η.), ὅτε ἐν τῷ Λιμεναρχείῳ κατὰ πρῶτον τῆς πόλεως, παρόντος ἐκ μέρους τῶν Τούρκων τοῦ καδῆ, ὅστις ἔξεπροσώπει τὸν Τούρκον διοικητήν, καὶ ἐνώπιον τῶν εὐρωπαϊκῶν στρατευμάτων, ἀτινα εἶχον καταλάβει τὴν Καλλιπόλιν εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνοκωχήν, ὑπεστάλη ἡ τουρκικὴ σημαία καὶ ἀνυψώθη ἡ Ἐλληνική.—Σελ. 4, στ. 7. *Πρὸ δὲ λίγων ημερῶν* τὴν 10ην Νοεμβρίου 1922 (π. η.).

‘*Ο θάνατος τοῦ Χρυσοστόμου Σμύρνης* (σ. 5 κέ.)

Σπυρ. Λοβέρδου.

Σελ. 8, στ. 9. ‘*Ἄρχιεπίσκοπος Κανταβριγίας* (Archbishop of Canterbury). Οὗτος εἶναι καὶ ὁ ἀνώτερος ἵεράρχης τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας.—Σελ. 9, στ. 10. *The blight*=ἡ ἐρυθρελασία. Γ. Σαρᾶ. Νεοελλ. ‘Αναγνώσματα τοῦ γυμνασίου 23

σίδηγ· νόσος γήτις, προσθάλλουσα τὰ φυτά, (ἰδίως τὸν σῖτον καὶ τὴν κριθήν), ἐπιφέρει τὴν σῆψιν αὐτῶν.—Σελ. 12, στ. 30. *Poūμε*—(‘Ρωμαίους) ἔλεγον οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἐν τῇ Τουρκίᾳ Ἑλληνας ὅρθιοδόξους χριστιανούς.—Σελ. 14, στ. 3. *Toū Πολυκάρπου*. Οὗτος κατὰ τὴν παράδοσιν ἔχρημάτισε μαθητὴς τοῦ Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, δραδύτερον δὲ ἐγένετο ἐπίσκοπος Σμύρνης. “Οτε δὲ ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου ἐκηρύχθη διωγμὸς ἐνχτίον τῶν Χριστιανῶν, συνελήφθη (169 μ.Χ.) καὶ ἀπήχθη εἰς τὸ Στάδιον τῆς πόλεως, ἔνθα προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ ἀνθυπάτου (ὅστις ἐπεθύμει γὰ σώσην αὐτὸν)· νὰ ἀπαρνηθῇ τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ νὰ θλασφημήσῃ τὸν Χριστόν. Οἱ εἱρός Πολύκαρπος ἀπήγνητος ὅτι ὁγδοήκοντα καὶ ἔξι ἔτη δουλεύει τὸν Ἰησοῦν καὶ καμίαν ἀδικίαν δὲν τοῦ ἔκαμε. Πᾶς ἡμπορεῖ νὰ θλασφημήσῃ τὸν βασιλέα καὶ Σωτῆρά του; Οὕτω κατεδικάσθη εἰς τὸ διὰ πυρᾶς θάνατον. Τὸ πλήθος τῶν Ἐθνικῶν καὶ Ἰουδαίων, τὸ δόπιον εἶχε πλημμυρίσει τὸ Στάδιον, ἔφερε ἔύλα, καὶ δ δῆμος ἡθέλησε νὰ καρφώσῃ αὐτὸν ἐπὶ δοκοῦ, ἵνα παραμείνῃ ἀκίνητος. Οἱ εἱρός Πολύκαρπος ἐθεβαίωσεν ὅτι ἐλπίζει εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Κυρίου ὥστε, καὶ χωρὶς γὰ προσηλωθῆ, νὰ ὑπομείνῃ ἀσάλευτος τὸ μαρτύριον. Παρεκάλεσε δὲ γὰ τοῦ ἐπιτρέψωσι γὰ προσευχῆθη. Δεδεμένος τὰς χειρας ἐγονάτισε καὶ εἶπε: «Κύριε δ Θεός, δ Παντοκράτωρ, δ Θεὸς ἀγγέλων καὶ πάσης κτίσεως, εὐλογῷ Σε ὅτι ἡξίωσάς με τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ὥρας ταύτης τοῦ λαθεῖν μέρος: ἐν ἀριθμῷ τῶν μαρτύρων, ἐν τῷ ποτηρῷ τοῦ Χριστοῦ Σου, εἰς ἀγάστασιν ζωῆς αἰωνίου ψυχῆς τε καὶ σώματος». Οἱ δῆμοι ἦγαψαν τὰ ἔύλα, ἀλλ᾽ αἱ φλόγες, σχηματίσασαι καμάραν, δὲν ἔθιγον τὸν μάρτυρα. Τότε εἰς ἔξι αὐτῶν διὰ τοῦ ἔιφους ἐφόνευσεν αὐτόν...

Θοιβερὰ ἀπάτη (σελ. 14—15).

Π. Ψοδοκανάκη.

Σελ. 15, στ. 13, *Τουρκονάξ*—πολύτιμος λίθος, δ κοινῶς λεγόμενος γαλαζόπετρα ἢ περούζές. —Στ. 31. *Τοπάξι*—πολύτιμος λίθος, ἔχων λάμψιν ὑπερώδη, συνήθως κιτρινόλευκον.

Τὸ ἀγνάντεμα (σελ. 18 κέ.)

Αλ. Παπαδιαμάντη.

Σελ. 18, στ. 22. *Γλαοδὼν*—ἴλαρόν, γαλήνιον, γλυκύ. —Σελ. 19, στ. 29. *Δοστρόμος*—δ ναύκληρος.—*Μπενετάδα*—εύωχία ἢ κέρασμα ἀπλοῦν ἐπὶ τῇ ἀναχωρήσει.—Στ. 31. *Κεφαλόσκαλον*—

τὸ ἀκρον τῆς ἀποθάθρας, τῆς προβλῆτος.—Σελ. 20, στ. 14. **Φουσ-σᾶτια**=κυρίως τὰ στρατεύματα, ἐδῶ πλήθη.—Σελ. 21, στ. 15. **Στὰ μάτια ἔκαμαν**=ἀφγρέθησαν τελείως παρατηροῦσαι. Εἶναι ή συνήθης ἔκφρασις: «ἔκαμα στὰ μάτια γὰρ κοιτάζω ίσαμε γάρ-θῆται»=ἐκάρφωσα τὸ βλέμμα, ἐκουράσθηκα παρατηρῶν, τόσον, ἔστε δὲν ἔδιεπε.—Στ. 19. **Τὸ δέμα**=(οὔριον, εὐγοῖκόν) τὸ φεῦμα τῆς θαλάσσης.—**Ἐχώνεψε**=ἔξηφανίσθη σιγά—σιγά εἰς τὸν ὁρίζοντα.—Στ. 29. **Τὰ τελώνια**=τὰ κακοποιὰ (θαλάσσια) πνεύματα, στοιχεῖα.—Σελ. 24, στ. 6. **Καυκαλήθρες** κτλ.=ἀγριολάγανα φαγώσιμα.

“Ἐνα μικρὸ λάθος (σελ. 24 κέ.).

Ίακώβου Πολυλᾶ.

Ο συγγραφεὺς σημειώνει ἐν ἀρχῇ ὅτι «τὸ διήγημα τοῦτο, εἰς τὰ κυριώτερα πραγματικὰ σημεῖα, ἔχει ἴστορικὴν τὴν ὑπόστασιν· τὸ γεγονὸς συνέβη κατὰ τὸ ἔτος 1871».—Σελ. 25, στ. 2. **Βουτσὶ**=τὸ βυτίον, τὸ βαρέλιον.—**Σκαφόνι**=ἡ σκάφη.—**Καπάσα**=πίθος (τοῦ ἑλαίου συνήθως).—Στ. 4. **Ἡ γωνίστρα**=ἡ γωνιά, ἡ ἑστία.—Στ. 5. **Ο πάτος**=τὸ πάτωμα.—Στ. 10. **Πάσχα** λέγουν οἱ χωρικοὶ τῆς Κερκύρας τὰ Χριστούγεννα καὶ Λαμπρῆν τὸ Πάσχα.—Στ. 36. **Κατάστημα**=τὸ Ἐνεχυροδοκειστήριον, δημόσιον ἰδρυμα, ὅπερ διαγίζει ἀντὶ ἐγεχύρου πρὸς 6 %.—Σελ. 26, στ. 10. **Πεσελλὶ**=σακκάνι κεντημένο μὲν χρυσὸν γαϊτάνι, τὸ ὅποιον φοροῦν αἱ γυναικεῖς κατὰ τὰς ἑορτάς.—**Φούρπιες**=οἱ κόπιτσες, αἱ πόρπαι.—Στ. 21. **Ἡ δστρια**=δύντιος ἀνεμος.—**Τὸν καρπὸν**=τὸν ἔλαιοκαρπόν, διότι αὐτὸς εἶναι τὸ κυριώτερον προϊὸν τῆς νήσου.—Σελ. 27, στ. 5. **Τὸ Νιοβδόμαδο**=ἡ Διακανήσμιος Ἐεδδομάς.—Σελ. 28, στ. 5. **Ἀτάλικος**=καχεκτικός, χλωμός.—Σελ. 31, στ. 13. **Βολίμι**=μολύδι.—Σελ. 32, στ. 1. **Τ'=τὸ πρωΐ.—Στ. 14. **Ἀναισχυντήσῃ**=τὴν διειδίσῃ.—Στ. 15. **Ἀποκορώθη**=ἐναρκώθη, ἐζαλίσθη.—Σελ. 34, στ. 1. **Πατόνορφα**=ἀπὸ ἐπάνω ἔως κάτω, ἀπὸ τὴν μίαν ἀκρηγ ἔως τὴν ἄλλην.—Στ. 11. **Τερπικὰ**=καλάθια.—Στ. 19. **Τὰ κοντράνια**=πέτρες ἀρκετοῦ μεγέθους, μικροὶ βράχοι.—Σελ. 36, στ. 26. **Ροβολῶ**=τρέχω, δριμῶ πρὸς τὰ κάτω.**

Ο Ἀνδρέας Ζαΐμης (σελ. 39—40)

Σπυρ. Τρικούπη.

Σελ. 40. **Ἡ διάκρισις αὐτόχθονος καὶ ἐτερόχθονος.** Αὐ-

τόχθονας ώνόμικών τότε τους "Ελληνας τους καταγομένους ἀπὸ τὰς ἀπελευθερωθείσας ἐπαρχίας τῆς Ελλάδος, ἑτερόχθονας δὲ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι κατήγοντο ἀπὸ τὴν μέρη τὴν ὁποῖα ἔμειναν ὑπόδουλα. Οἱ αὐτόχθονες δυστητοῦντο διότι ἀνελάξμβανον δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ ἀξιώματα οἱ ἑτερόχθονες, καὶ κατὰ τὴν φήμισιν τοῦ Α' Συντάγματος (1843) ἐξήτησαν ν' ἀποκλείσωσιν αὐτοὺς τῶν δημοσίων θέσεων.

'Ο Χαρίλαος Τρικούπης (σελ. 42 κε.).

Δ. Κακλαμάνου.

"Ο Χαρίλαος Τρικούπης ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1832, υἱὸς τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ἐν Ἀθήναις καὶ Παρισίοις, ὑπηρέτησε δὲ ἐπ' ὀλίγον χρόνον ὡς διπλωματικὸς ὑπάλληλος. Ἡρχισε νὰ πολιτεύεται ἀπὸ τὸ 1862. Τὸ 1875 ἔγινε πρωτηγ φοράν πρωθυπουργός, ἔκτοτε δὲ ἐκβέρηντεν ἐπὶ δεκατείαν περίπου ἐκ δικαιιμάτων τὴν Ελλάδα μέχρι τοῦ 1895, ὅτε ἀποτυχών εἰς τὰς ἐκλογὰς ἀπειρθη τῆς πολιτικῆς καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Εύρωπην, χάριν ἀνψυχῆς. Ἡ ἀποτυχία του δυμας εἶχε συγκλονίσει ἥθικῶς αὐτὸν βαθύτατα καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν ἐν Κάνναις τῆς Γαλλίας (1896). "Ο Τρικούπης, πεπροικισμένος ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ σπανίων διανοητικῶν χαρισμάτων, τυχών δὲ καὶ παιδείας ἐπιφεμελημένης, προσεπάθησε διὰ τῆς στιβαρᾶς αὐτοῦ θελήσεως νὰ ἀνυψώσῃ τὴν ἔως τότε παρημελημένην Ελλάδα εἰς χώραν εὐρωπαϊκήν. Εἰργάσθη ὑπερανθρώπως διὰ τὴν ἀγάπτους τῆς συγκοινωνίας, τῆς ἐκπαιδεύσεως, τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ γαυτικοῦ καὶ ἐν γένει πάντων τῶν αἰλάδων τῆς διοικήσεως. Βοηθὸν δὲ πολύτιμον εἰς τὸν βίον του εἶχε τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Σοφίαν, ήτις, ἀγαμος μείνασσα, μετὰ σπανίας ἀφροσιώσεως περιεποιείτο αὐτὸν.

Σελ. 42, στ. 22. *Γύζης*. *'Ερρηκος*, δούκης Γύζης (1550—1588), περιώνυμος διὰ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ. Ἐπολέμησεν εἰς πολλὰς μάχας. Φωνατικὸς καθολικός, διηγέρθυνε τὴν σφαγὴν τῶν διακυρτορομένων κατὰ τὴν Νύκτα τοῦ Αγίου Βαρθολομαίου, ἐπωφελούμενος δὲ τὴν δημοτικότητά του παρὰ τῷ λαῷ καὶ τὴν κατὰ τοῦ βασιλέως "Ἐρρίκου Γ'" δυσκρέσειαν, ἐπεχείρησε ν' ἀρπάσῃ τὸν θρόνον. "Αλλ' ὁ βασιλεὺς ὑπερίσχυσε καὶ κατώρθωσε νὰ τὸν φονεύσῃ δι' ἐμπίστων σωματοφυλάκων του. Εἰς τοὺς προτρέψαντας αὐτὸν νὰ προσέχῃ, διότι ὁ θασιλεὺς θὰ τὸν δολοφονήσῃ, δ δούξ τῆς Γύζης ἀπήντησε περιφρονητικῶς: «δὲν θὰ τολμήσῃ». Μετὰ τὸν φόνον, δ

‘Ερρεκος Γ’ ήθέλησε νὰ ἴδῃ τὸ πτῶμα τοῦ ἀντιπάλου του. «Πόσον μεγάλος είναι!» ἀνέκραξε· «εἰναι πολὺ μεγαλύτερος πεθαμένος, παρὰ ζωγτανός».

Σελ. 44, στ. 1. *Γλάδστων*=περίφημος Ἀγγλος πολιτικὸς ἀνὴρ καὶ ἡγέτωρ, πολλάκις πρωθυπουργεύσας (1809—1898). Τηπήρξε καὶ συγγραφεὺς διάσημος, γράψας δγκώδη μεταξὺ ἄλλων ἔργα περὶ τοῦ Ὁμήρου. Ἡγάπα πολὺ τὴν Ἑλλάδα, καὶ εἰς πολλὰς περιστάσεις ἐβοήθησεν αὐτήν.—Στ. 28. *Ηγεοία*=γύμφη, ἥτις, καθ’ ἀ ἐμυθολόγουν εἰς Ψωμαῖς, ἥτις καὶ ὑπηγόρευσεν εἰς αὐτὸν τοὺς πρώτους ῥωμαϊκοὺς γόρμους.

Χαρακτηρισμὸς τῆς ἑλλ. ἐπαναστάσεως (σελ. 45 κέ).

Συνο. Τοικούπη.

Σελ. 45 στ. 23. *Τέλλος Πουλιέλμος*=περιώνυμος ἥρως τῶν Ἐλειτῶν, ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχάς τῆς 14ης ἑκατονταετηρίδος. Ἀργηθεὶς γὰ ἀποκαλυφθῆ ἐμπροσθεύ τοῦ πίλου, τὸν ὅποιον δ Γκέσλερ, ἀντιπρόσωπος τοῦ κατέχοντος τότε τὴν πατρίδα του αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας Ἀλβέρτου Α’, εἶχεν ἀναρτήσει ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Ἀλτόρφ, κατεδικάσθη ὑπ’ αὐτοῦ γὰ διαπεράση διὰ βέλους μῆλον τεθειμένον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ υἱοῦ του. Ὁ Τέλλος ἐπέτυχε κατὰ τὴν φοιβερὰν αὐτὴν δοκιμασίαν, ἀλλ’ εὐθὺς κατόπιν ἐκδικούμενος ἐφόρευσε τὸν Γκέσλερ. Συγκαλέσας δὲ τοὺς ἔξέχοντας ἐκ τῶν συμπολιτῶν του ἐν τῷ λειμῶνι τοῦ Γρυτλίου προσέτρεψεν αὐτοὺς εἰς στάσιν καὶ ὥρκισε νὰ μὴ καταθέσωσι τὰ ὅπλα, πρὶν ἐπιτύχωσι δελτίωσιν τῆς οἰκτρᾶς καταστάσεως τῆς πατρίδος των. Ἡ στάσις ὅμως προέδη ἀπὸ ἐπιτυχίας εἰς ἐπιτυχίαν καὶ ἡ Αὐστρία ἥγακασθη ἐν τέλει γ’ ἀναγγωρίση τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἐλβετίας.—Στ. 28. *Φίλιππος Β'* δ βασιλεὺς τῆς Ισπανίας, Νεαπόλεως καὶ Σικελίας καὶ ἡγεμὼν τῶν Κάτω Χωρῶν (1527-1598). Ἐνεκα τῆς μεγίστης σκληρότητος τῶν ἀποστελομένων ὑπ’ αὐτοῦ διοικητῶν, αἱ Κάτω Χώραι ἐξηγέρθησαν κατ’ αὐτοῦ. Τέλος δὲ μετὰ πολλὰς περιπετείας ἐπέτυχον αἱ 7 δόρειοι ἐπαρχίαι τὴν τελείαν ἀγεξαρτησίαν των (1581).—Σελ. 49, στ. 23. *Βαρβαρία* ἡ Βερδερία (Μπαρμπαρία) ἐκκαλεῖτο τὸ τμῆμα τῆς Β. Ἀφρικῆς τὸ περιλαμβάνον τὴν Τριπολίτιδα, τὴν Τύνιδα, τὸ Ἀλγέριον καὶ τὸ Μαρόκον.—Σελ. 50, στ. 14—16. Τὸ χωρίον είναι εἰλημμένον ἐκ τοῦ Πλουτάρχου (Βίος Θεμιστοκλέους, κεφ. 8ον).

‘Ο εὐγενικὸς (σελ. 54—5).

Ανδρ. Λασκαράτου.

Σελ. 74, στ. 25. Γιὰ πινομή μας=πρὸς χάριν μας.

‘Η ἐν Τροιζῆνι Ἐθνικὴ Συνέλευσις (σ. 55 κέ.).

N. Δραγούμη.

Σελ. 57. στ. 24. Ἡγεόλα=ἴδε περὶ αὐτῆς σελ. 357, στ. 8.—Στ. 26. Κάνδυς=μανδύας τῶν Μήδων χειριδωτός.—Σελ. 59, στ. 21. Σπηλιάδης N. Ἀγωνιστὴς καὶ πολιτικός, ἐκ Τριπόλεως (1785—1867). Εἰνοσιαστὴς ἔφυγε ἐκ τῆς πατρίδος του καὶ εἰργάσθη ὡς ἐμπορικός διπάλληλος ἐν Κων(υ)πόλεις (Κωνσταντινούπολις) πόλεις ὁντότατης της Ελλάδας. Επὶ Καποδιστρίου ἐγένετο σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας. Τὸ 1852 ἐξέδωκεν Ἀπομνημονεύματα εἰς τρεῖς τόμους.—Σελ. 60, στ. 7. Ἀπόλλων=έφημερὶς ἐκδιδομένη ἐν Ὑδρᾳ ὑπὸ τοῦ Πολυζωτίου, οἵτις δειγμὸς ἀντεποιεύθη τὸν Κυδέρηντην.—Στ. 23. Ζωγράφος Κωνσταντῖνος=ἐγεννήθη εἰς τὰ Καλάβρυτα κατὰ τὸ ἔτος 1756. Σπουδάσας ἐν Ἰταλίᾳ τὴν ιατρικήν, κατῆλθεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἐλλάδα καὶ ἐξελέγη μέλος τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ ἔθνους συγελεύσεως. Βραδύτερον ἐγένετο διπουργὸς καὶ διπήρησεν διπρώτος πρεσβευτὴς τῆς Ἐλλάδος παρὰ τῷ Σουλτάνῳ (1838—9). Ἀπέθανε τὸ 1856 ἐν Παρισίοις.—Πολυζωτίδης Ἀναστάσιος=ἐκ Μελενίκου καταχόμενος ἐσπούδαζεν ἐν Γερμανίᾳ ὅτε ἐξερράγη ἡ Ἐπανάστασις. Κατελθὼν ἐτάχθη μὲτα τὸν Μαυροκορδάτον, ἐπὶ Οθωνοῦ δὲ διετέλεσε δικαστής, διπουργὸς καὶ πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου. Συνέγραψε Γεωγραφικὰ καὶ Ἰστορικὰ συγγράμματα. Ἀπέθανε τὸ 1872.—Στ. 36. Τῶν τριῶν τμημάτων=τρεῖς ήσαν αἱ ἐν τῇ Συνελεύσει ἀντιμαχόμεναι μερίδες: α') οἱ τοῦ Κολοκοτρώνη, β') οἱ περὶ τὴν Κυδέρην καὶ γ') οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν νήσων.—Σελ. 61, στ. 6. Κλονάρης Χριστόδοντος=κατήγετο ἐξ Ἡπείρου. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως εὑρίσκετο ἐν Παρισίοις σπουδάζων νομικά. Κατελθὼν εἰς τὴν Ἐλλάδα διετέλεσε πληρεξούσιος τῶν Ἡπειρωτῶν ἐν ταῖς Συνελεύσεσι, βραδύτερον ἐγένετο πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ διπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1848.—Ο N. Σκούφος καὶ διπολιτικός ήσαν καὶ αὗτοι μέλη τῆς Συνελεύσεως (δι τελευταῖος ἐκ τῆς μεγάλης φαναριωτικῆς ρικογενείας).

Ο Καραϊσκάκης ἀπέθανε (Σελ. 62 κέ.)

Νικ. Δραγούμη.

Σελ. 62, στ. 24. *Ἀποξυλοῦμαι*=γίνομαι σκληρός ώς ξύλονι.

—Σελ. 64, στ. 3. *Ο βανχεῖος ποὺς συνέκειτο* ἐκ τριῶν συλλα-
χών, δύο μακρῶν καὶ μιᾶς βραχείας. Τούτου τὸ ἀντίθετον ἔκα-
λειτο ὑποβάνχειος.—Στ. 32. *Βομβυλιός*=ἀγγεῖον μὲ στενὸν λα-
μόν, τὸ ὄποιον παράγει ἥχον, οὗτον ἔκχύνεται τὸ ἐν αὐτῷ ὑγρόν.

—*Μεσόμφαλον* (=ἔχοντα ὄμφαλὸν ἐν τῷ μέσῳ), διότι οἱ τσό-
τρες ἔχουν συγήθως ἔκατέρωθεν ἐπὶ τῆς σφαιρικῆς ἐπιφανείας
τῶν τορνευτὰ κυκλικὰ κοσμήματα προεξέχοντα.—Στ. 34. *Ἐκυ-
λικηγόρησαν*=ἡγόρευσαν ἐπὶ τῇ κύλικῃ, δηλ. κρατοῦντες τὴν
τσότραν. Φιλοτησία δὲ (κύλιξ) ἡτο ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὸ ποτήριον
τῆς φιλίας, τῆς ἀγάπης· ἐξ οὗ καὶ «φιλοτησίαν προπίνειν τινὶ»=
πίνειν εἰς ὑγείαν τινός.—Στ. 36. *Θουνάομαι*=τρώγω, εύωχοῦμαι.

—Σελ. 65, στ. 1. *Μιστύλη*=τεμάχιον ἀρτου, τὸ ὄποιον ἔκοιλα-
νον ώς κοχλιάριον, καὶ μὲ τὸ ὄποιον ἔτρωγον οἱ ἀρχαῖοι τοὺς
ζωμούς.—Στ. 7. *Τί καρτερεῖτε* (παιδιά Ἐλλήνων; Τὸ ἀρματα
πιάστε, ἥλθε καιρὸς)=δημοτικώτατον φλογερὸν ποίημα τοῦ διδα-
σκάλου, ποιητοῦ καὶ μουσικοῦ τῶν χρόνων ἐκείνων Στεφάνου Κα-
γέλλου.—Στ. 8. *Ἐλληνες συμπατριώται* (δοῦλοι νάζμεθα ώς πότε
τῶν ἀχρείων τῶν τυράννων ;)=ποίημα τοῦ Κοραῆ.—Στ. 33. *Κη-
δείαν*=ἐννοητέον ἐπικηδείαν δέησιν.—Σελ. 66, Στ. 20. *Ρήτωρ
τοῦ ἀγῶνος*=ὁ Σπυρίδων Τρικούπης.

Οἰκότροφος εἰς τοῦ Θειεσίου (σελ. 66 κέ.).

Αλεξ. Ραγκαβῆ.

Θείεσιος=Φρειδερίκος Γουλιέλμος Thiersch. Ὑπῆρξεν ἐκ
τῶν μᾶλλον διακεκριμένων φιλολόγων τῆς Γερμανίας (1784—1860),
συγγράψας καὶ πολλὰ βιβλία. Τὸ 1831 κατήλθεν εἰς τὴν Ἐλλάδα,
ἔνθα ἐγένετο δεκτὸς μετὰ μεγίστου σεβασμοῦ, συνετέλεσε δὲ πολὺ¹
ὅστε γὰ δεχθῆ ὁ Λουδοβίκος τῆς Βαυαρίας γὰ στείλη τὸν υἱόν του
“Οθωνα” ώς βασιλέα εἰς τὴν Ἐλλάδα.

Σελ. 68, στ. 8. *Η Γλυπτοθήκη τοῦ Μονάχου* εἶγαι πλουσιώ-
τατον μουσείον τῆς γλυπτικῆς τέχνης, ἰδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Λουδοβί-
κου Α'.—Στ. 21. *Βιττελσβάχοι* εἶγαι τὸ ὄγομα τῆς δυναστείας
τοῦ Λουδοβίκου.—Σελ. 69, στ. 12. *Κάντι Εμμανουήλ*, ὁ διάση-
μος ἐκ Καινιέζεργης φιλόσοφος (1724—1804).—*Κούμας Κων-
σταντῖνος*=ὁ ἐκ Λαρίσης διδάσκαλος τοῦ γένους

(1777—1836). Ούτος μεταξύ ἀλλων πολλῶν συγγραμμάτων του, εἶχε δημοσιεύσει τὸ 1818—19 ἐν Βιέννη τετράτομον «Σύνταγμα Φιλοσοφίας». — Σελ. 70, στ. 17. **Βενζαδέδες** ἐκαλούντο οἱ ἡγεμονόπαιδες. — Στ. 20. **Συμμαθητής μου**—εἰχον φοιτήσει καὶ οἱ δύο παρὰ τῷ Γενναδίῳ εἰς τὸ Βουκουρέστιον, καὶ κατόπιν εἰς τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον, τὸ ὅποιον ὑπῆρχεν εἰς τὴν Στεφανούπολιν.

‘Ο θάνατος καὶ ἡ ταφὴ τοῦ Μιραμπώ (σ. 72 κέ.).

Αδ. Κοραῆ.

Σελ. 73, στ. 12. **Καλουπάκιον**—κάλυμμα τῆς κεφαλῆς ἐγ σχήματι σκούφου, ἀλλὰ στρογγυλότερον. — Σελ. 74, στ. 22. **Φόδξ**—Κάρολος, Ἀγγλος πολιτικός, ἀρχιγέρος τῶν συντηρητικῶν, βῆτωρ διάσημος (1749—1806).

Τὸ ἔρεριξωμένο δέντρο τοῦ Βαλαωρίτη (σελ. 81 κέ.).

Κωστῆ Παλαμᾶ.

Σελ. 82, στ. 31. **Talv** Ἰππόλυτος—Γάλλος φιλόσοφος, ἴστορικὸς καὶ κριτικὸς (1828—1893). — Σελ. 83, στ. 35. **Φαῦνος**—εἰς ἀπὸ τοὺς σπουδαιωτέρους θεοὺς τῆς ἀρχαίας ἵταλικῆς μυθολογίας, ὁ θεὸς τῶν ἄγρων καὶ τῶν δασῶν. Ἀργότερα ἐταυτίσθη μὲ τὸν ἑλληνικὸν Πάνα, οἱ δὲ ἀκόλουθοι του Φαῦνοι μὲ τοὺς Σατύρους. — Σελ. 84, στ. 14. **Σόλο** (τὸ)=λέξις ἵταλική=μονωδία.

‘Η ψυχὴ τοῦ χεριοῦ (σελ. 89 κέ.).

Αριστ. Κουρτίδου.

Σελ. 90, στ. 32. **Λέσιγγ**—μέγας Γερμανὸς συγγραφεύς, ὅστις μὲ τὰ ἔργα του (Ἀμβούργειος δραματουργία, ὁ Λαοκόδων κ. ξ.) ἔδωκε μεγάλην ὕθησιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γερμανικῆς λογοτεχνίας (1729—1780). — Στ. 33. **Montaigne**—διάσημος Γάλλος φιλόσοφος γεννηθεὶς εἰς τὸ Μοντένι, παρὰ τὸν ποταμὸν Γαρούνγαν (1533—1592). Συνέγρψε τὰ περίφημα «Δοκίμια». — Σελ. 91, στ. 3. **Talv** Ἰππόλυτος—γάλλος φιλόσοφος, ἴστορικὸς καὶ κριτικὸς (1828—1893). — Σελ. 94, στ. 15. **Πρωτογένης**—διάσημος Ἐλλην ἤωγράφος ἐκ Καύου τῆς Καρίας, σύγχρονος τοῦ Ἀπελλοῦ, ἔζη περὶ τὸ 320 ἐν Ρόδῳ. Μίαν ἀπὸ τὰς ὀνομαστοτέρας εἰκόνας του, τὴν ὅποιαν ἤωγράφισε δι' ἔνα γαδὺ τῆς Ρόδου καὶ ἡ ἕποια παρίστανε τὸν Ρόδιον ἥρωα Ιάλυσουν ὃς κυνηγόδην ἀκολουθούμενον ἀπὸ τὸν σκύλον του, λέγεται διτὶ ἐπεξειργάσθη ἐπὶ 7, κατ’ ἄλλους δὲ ἐπὶ 11 ἔτη.

Γνῶμαι (σελ. 96—97). Ἀδ. Κοραῆ.

Σελ. 96, στ. 31. *Κατιωμένα*=σκουριασμένα (κατιόματι).

Μαρμαρυγές (σελ. 97).

Ἀρ. Κουρτίδου.

Στ. 24. *Μέγγενη*=ὅ μάργανος, τὸ πιεστήριον.

Αποσπάσματα ἀπὸ τὴν Τέχνην *Ρητορικῆς* (σελ. 100 κέ.).

Φρ. Σκούφου.

Σελ. 100, στ. 16. *Φουσσᾶτον*=τὸ στράτευμα.—Σελ. 101, στ. 8. *Ἀντιβόλησις*=ἀντιβόλεω τινὰ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ σημαίνει καὶ ἐκετέω.—Στ. 17. *Βριάρεως*=εἰς ἀπὸ τοὺς τρεῖς Ἐκατόγχειρας, οἵτινες, καθὼς ἐμυθιστέροις οἱ ἀρχαῖοι, ήσαν γίγαντες ἔχοντες δῦνα κεφαλὰς ἕκαστος καὶ ἑκατὸν χείρας, δύναμιν δὲ ὡς ἐκ τούτου τεραστίαν.—Στ. 22. *Τουλουπάνι*=λεπτὸν βαμβάκινον ὄφασμα, μὲ τὸ ὅποιον ἐτύλιγαν τὸ σαρίκι τῶν οἱ Μουσουλμάνοι,—Σελ. 102, στ. 6. *Διαφεντεύω*=ὑπερασπίζομαι, σώζω.—Στ. 28. *Ἀνδρέας*=ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κρήτης κατὰ τὸν 8ον αἰώνα τούτου σώζονται 22 λόγοι καὶ τινες κανόνες, ἐκ τῶν ὅποιων γνωστό. τατος εἶναι δὲ κατὰ τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστὴν Φαλλόμενος «Μέγας Καγών».—Στ. 23. *Αἰκατερῖνα*=ἡ Ἀγία Αἰκατερίνη. Αὕτη κατήγετο ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, διεκρίνετο δὲ διὰ τὴν μεγίστην παιδείαν καὶ τὴν εἰς Χριστὸν ἀφοσίωσιν, ὑπὲρ τοῦ ὅποιού καὶ ἐμαρτύρησε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰώνος. — Στ. 36. *Ιγνάτιος* δ Θεοφόρος (ἄγιος)=ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, δοτις ἐθανατώθη ἐκεῖ, ριψθεὶς κατὰ τὴν παράδοσιν εἰς τοὺς λέοντας τοῦ Ἰπποδρομίου (τὸ 115 μ. Χ.).—*Πολύκαρπος*=ἴδε περὶ αὐτοῦ σελ. 354.—Στ. 37. *Διονύσιος*=δ Ἀρεοπαγίτης. Οὗτος κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς γένους, ὑπῆρξε δὲ εἰς ἐκ τῶν πρώτων πιστευσάγτων εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Κατὰ μεταγενεστέρας εἰδῆσεις ἔγινε πρῶτος ἐπίσκοπος Ἀθηγῶν, ὑπέστη δὲ μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ τοῦ Δομιτιανοῦ.—*Σπυρίδων*=ἐπίσκοπος ἐν Τριψιθοῦντι τῆς Κύπρου, δοτις ἐμαρτύρησεν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ.—Σελ. 103, στ. 15. *βολίμι*=τὸ μολύβι, δ μόλυθδος.

Διδαχὴ τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Παρασκευῆς (σελ. 104 κέ.)

Ἡλία Μηνιάτου.

Σελ. 106, στ. 29. *Καθ'* ὑπόστασιν=πραγματικῶς, ὅχι εἰκο-

νικῶς, ϕευδῶς.—Σελ. 107, στ. 28. *Nὰ πληρώσῃ*=γὰ ἵκανοποιήσῃ.—Στ. 29. *Nὰ δικαιωσῃ*=τὸν ἄγυρωπον, ὅστις εἶχεν ἀμαρτῆσει, προσβάλει τὴν θείαν δικαιωσύνην (διὰ τῆς ἀμαρτίας τῶν πρωτοπλάστων), νὰ τὸν καταστήσῃ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ δίκαιον, ἀπηγγλαχμένον ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν.—Σελ. 111, στ. 21. (*κατὰ Σαβελ.*)=δ Μέγας Βασίλειος ἔχει γράψει καὶ λόγον ἐναντίον τοῦ αἰρετικοῦ Σαβελλίου καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ.—Σελ. 119, στ. 36. *Κατάρα*=θεωρηθεὶς ὡς κατηραμένος, ὡς κακούργος.—Σελ. 122, στ. 7. *Tὴν τιμὴν*=τὸ ἀντίτιμον.

Περὶ παθῶν δεσποτείας (σελ. 124 κέ.).

Νικηφ. Θεοτόκη.

Σελ. 127, στ. 8. *Ἡ κινύρα*=ἀσιατικὸν μουσικὸν ὅργανον, ἔχον δέκα χορδὰς καὶ κρουόμενον διὰ τῆς χειρὸς ἢ καὶ διὰ πλήκτρου.—Σελ. 130, στ. 35. *Toῦ τελωνίου*=ώς γγωστόν, δ Ματθαῖος ἦτο πρότερον τελώνης.

Λόγος εἰς Ἀνδρέαν Ζαΐμην (σελ. 131 κέ.).

Σπυρ. Τρικούπη.

Σελ. 132, στ. 12. *Γερμανὸς* δ Παλαιῶν Πατρῶν (1806—1826).—*Δόντος Ἀνδρέας* ἐκ τῆς ἴστορικῆς οἰκουγενείας τοῦ Αἰγίου, (1789—1846), εἰς ἐκ τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ ἀγῶνος τοῦ 21.—Σελ. 134, στ. 3. *Τιμολέων*=Κορίνθιος στρατηγὸς (410—336 π. Χ.), ὅστις διεκρίθη διὰ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν πατρίδα. Σταλεὶς εἰς τὰς Συρακούσας, ἀποικίαν τῆς Κορίνθου, κατώρθωσε νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν πόλιν ἀπὸ τὸν τύραννόν της Διογούσιον, καὶ ἐγκατέστησε τὴν δημοκρατίαν. Συνετέλεσε δὲ εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ἄλλων πόλεων τῆς Σικελίας καὶ ἐνίκησε τὸ 342 τοὺς κατ' αὐτῆς ἐπελθόντας Καρχηδονίους:

Ἡ σημασία τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου (σελ. 134 κέ.).

Σωκρ. Κουγέα.

Σελ. 134, στ. 29. *Ο Χένσελ* εἶναι ἀμερικανὸς δοστις ἔψαλλεν εἰς τὰ ποιήματά του τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, ἢ δὲ *Μάρθα Οὐδελλιαμ* ἀμερικανὸς λογογράφος, ἡτις ἐδημοσίευσε πολλὰ ἀρθρα ὃπερ αὐτῆς εἰς τὰς ἐφημερίδας.—Στ. 30. *Ο Φουκε* εἶναι Γάλλος ποιητὴς ὅχι τόσον σπουδαῖος, ἀλλ’ ἔγραψε φιλελληνικώτατα ποιήματα.—Σελ. 135, στ. 5. *Ο ἐπίσκοπος Ρωγᾶν* *Ιωσήφ* κατὰ τὸν

Σπ. Τρικούπηγ «καθ' ὅλην τὴν πολιορκίαν εἶχε διακριθῆ διὰ τὸν πατριωτισμόν του· κατὰ τὴν ἔξοδον δὲν ἐπρόφθασε γὰρ ἔξέλθη, καὶ φθάσας ἐπὶ τοῦ τείχους καθ' ἥγε ὥραν εἰσήρχοντο αἱ ἔχθροι ἔρριψε δυνάμενον ἐξ τοιαύτης παρακείμενον φυσεκοφόρον πίθον, ἐρρίφθη εἰς αὐτὸν καιόμενον, ἡμιεκάνη καὶ ἡμίκαυστος ἀπεκεφαλίσθη». — Στ. 22. *Πάλμερστον*=διάσημος Ἀγγλος πολιτικός, πολλάκις διατελέσας ὑπουργός τῶν Ἑλλατεριῶν, βραδύτερον καὶ πρωθυπουργός (1784—1865). — Στ. 24. *Νίμπον* Βαρδόλδος Γεώργιος. Διάσημος ἴστορισθήφης καὶ φιλόλογος, καθηγητὴς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου καὶ ἐπειτα τῆς Βόνης (1776—1831).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

‘Αποσπάσματα ἀπὸ τὸν Ἐρωτόκριτον (σελ. 139 κἄ.)

Β. Κορνάρου.

Α'. Ἡ Ἀρετὴ ἀνακαλύπτει τὸν τραγουδιστήν. Σελ. 142, στ. 1372. *Κάηλα* (ἥ)=καῦμα, θέρμη, φλόγωσις,—Στ. 1378. *Σπουδαυτικός*=ἐπείγων, θεαστικός.—Στ. 1383. *Μερά* (ἥ)=ἡ μεριά, τὸ μέρος=εἰλη λάβει θελτίωσιν τινά.—Στ. 1387. *Παράτρομος* (δ)=ἡ τρομάρα.—Στ. 1389. *Παράταξη*=ἡ διασκέδασις, ἡ περιποίησις.—Στ. 1390. *Ξεφαντώνω*=διασκεδάζω, τέρπομαι.—Στ. 1397. *Σοθέτω*=τακτοποιῶ.

Σελίς 143, στ. 1411. *Σόθεμα* (τὸ)=ἡ διάταξις, ἡ συμμετρία.—Στ. 1415. *Ξομπλιάζω*=ἔξετάζω, παρατηρῶ μὲ προσοχήν.—Στ. 1416. *Ἀπόχωστος*=κρύφιος.—Στ. 1417. *Βαστάι* (τὸ)=τὸ σχοινάκι, τὸ κορδόνι.—Στ. 1421. *Σκριτόριο* (τὸ)=τὸ γραφεῖον, τὸ τραπέζι ποὺ γράφει κανείς.—Στ. 1421. *Καδέγλα*=ἡ καρέκλα.—Στ. 1422. *Πλουμιστὴ*=κυρίως πεποικιλμένη, εἴτα ώραιοτάτη.—Στ. 1424. *Παραδάρματα*=τὰ θάσανα, αἱ ταλαιπωρίαι.—Στ. 1425. *Ζιμιδός*=ἀμέσως.—Στ. 1428. Ἡ ἀνοιξη=τὸ ἄνοιγμα.—Στ. 1431. Ὁ ἐρωτάρης=οἱ ἐρωτευμένοις.

Σελ. 144, στ. 1439. *Ἀπόνει*=ἐπειτα, μετὰ ταῦτα.—Στ. 1446. *Δοξεμένος*=τοξευμένος.—Στ. 1447. *Γροικῶ*=ἀκούω.—Στ. 1457. Ἡ παιδωμῆ=ἡ ταλαιπωρία, ἡ θάσανος.—Στ. 1460. *Τάφαντα*=ἀπρεπῆ, ἀταίριαστα, ἀνόρτα πράγματα.—Στ. 1464. *Ἄφορμαρά*=θηλυκὸν τοῦ ἀφορμάρης=μανικός, μανιώδης.

Σελ. 145. στ. 1468. Ἐπά ή πά=έδω. — Στ. 1470. Τὸ διάφορο=τὸ κέρδος, ἡ ώφέλεια.—Στ. 1473. Ὁμιλα=γιά.—Στ. 1474. Δογαριασμός=έ λογισμός, ἡ σκέψις.—Στ. 1476. Πάρωσα=πολὺ ἀργά.—Στ. 1477. Ἀναντιρανίζω=σηκώνω τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἄνω, προσβλέπω.—Στ. 1478. Ἀποκοτῶ=τολμῶ.—Στ. 1480. Σκολάζω=πάνω. — Στ. 1488. Τὸ κανίσκι=τὸ δῶρον.—Στ. 1489. Ἡ στόρρησι=ἡ ζωγραφιά, ἡ εἰκών, ἡ μορφή.—Στ. 1496. Ἔτοιος=τέτοιος, τοιούτος.—Κάμωμα (τὸ)=πρᾶξις, ἔργον.—Στ. 1497. Κατέχω=γνωρίζω.

Σελ. 146, στ. 1510. Σφαλτός=έσφαλμένος, γῆμαρτημένος.—Στ. 1511. Χώνω=κρύπτω.—Στ. 1512. Ἡ παίδα=ἡ ταλαιπωρία.—Στ. 1515. Δογαριασμόν=ἐνταῦθα δικαιολογία.—Στ. 1516. Ἐδά=τώρα.—Στ. 1534. Πεδουνλώνω=περιπλέκω, μπερδεύω.—Βαρείσκω=πληγώνομαι, κουβούμαι.—Στ. 1536. Βαραίνω=στενοχωροῦμαι, δυσανασχετῶ.—Τὸ φιξιδ=ἡ μοῖρα.

Σελ. 147 στ. 1538. Ἡ τυφλάγχα=ἡ τυφλότης—Στ. 1545. Ἡ φιλιά=ἡ φιλία, ἡ ἀγάπη.—Στ. 1548. Ζυγώνω=διώκω. — Στ. 1549. Σετρέχω=διώκω, ἐπιζητῶ, θηρεύω. — Στ. 1553. Συντυχαίνω=διαλέγομαι, κουβεντιάζω. — Στ. 1554. Σπουδάζω=θιάζω, ταχύνω. — Στ. 1558. Ἀφορμίζω=έξισταμαι τῶν φρεγῶν, μάνιομαι.—Στ. 1563. Γιαγέρωνω=ἐπιστρέφω.

‘Ο Καραμανίτης (σελ. 148—9).

Καραμανίτης=έ καταγόμενος ἀπὸ τὴν Καραμανίαν, τὸ περὶ τὸ Ἰκόνιον τμῆμα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐκεὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 13ου αἰώνος ὁ μωαμεθικὸς Καραμάνης εἶχε κατορθώσει νὰ λάθῃ ἀπὸ τὸν Σελτσούκον Σουλτάνον τοῦ Ἰκονίου Ἀλαεδδίν τὴν κληρονομίαν ἵσιεκησιν χωρῶν τινῶν, καὶ ἔγινεν οὕτω ὁ ὅρυτης τοῦ Καραμανικοῦ κράτους. Τὸ κράτος τοῦτο ἔγινε μετ' ὀλίγον ἀνεξάρτητον, ἐπεξετάθη καὶ ἤκμασε ἀλλὰ κατελύθη τέλος δριστικῶς ἀπὸ τὸν δισμαγίδην Σουλτάνον Μωάμεθ τὸν Β', ὃλιγα ἔτη μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Κων]πόλεως.—Ο Κορνάρος μὲ τὸ ἀόριστον τοῦτο καὶ παλαιὸν ὅνομα τοῦ Καραμανίτου (τὸ δόπιον θά ἐγνώριζε καὶ ἔξ ἀναγνωσμάτων καὶ ἐκ λαϊκῶν παραδόσεων), ὑποδηλώνει, κατὰ τὸν Στέφανον Ξανθουδίδηγη τὸν Τούρκον ἐπιδρομέα. «Ο φοβερός, ώμός καὶ ἀγέρωχος Σπιδόλιοντας εἶναι ὁ ἀπηνῆς καὶ ἀγριος Τούρκος κατακτητὴς τῆς ἐποχῆς τοῦ ποιητοῦ, ὅστις εἶχεν ἥδη διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου καταδουλώσει τὴν Πόλιν καὶ τὴν ἀλληγ ‘Ελλάδα,

ἢ γανίζετο δὲ νὰ ὑποτάξῃ καὶ τὴν Κρήτην, ὅπου κατὰ τὸν ποιητὴν θ' ἀπετύγχανε καὶ θὰ κατεστρέψετο».

Σελ. 148, στ. 326. **Η μαλιά**=ὅ πόλεμος, ἢ μάχη.—Στ. 329.

Σπιδόλιοντας ἐκ τοῦ σπίδα (=εἰδος φαρμακεροῦ ὅφεως, ἀσπὶς) καὶ λιόντας (=λέων).—Στ. 330. **Η γρίνια**=ἡ κατήφεια, ἢ σκυθρωπότης.—Στ. 331. **Λογιάζω**=σκέπτομαι, μεριμνῶ, εἰμαι σύνηνος.—Στ. 334. **Τὸ διξαντί**=ἡ βίξα, τὸ κάτω ἀπὸ τὸ αὐτὸν μέρος τῆς κεφαλῆς.—Στ. 336. **Ο φρόος**=ἡ ἀγορά.—Στ. 337. **Ο κατόπαρδος**=ἡ πάρδαλις.—Στ. 340. **Μούρτζινος**=μαυροκόκκινος.—Στ. 341. **Τὸ γλάκι**=τὸ τρέξιμον.—Στ. 342. **Τὸ βερτόνι**=τὸ δέλος.

Σελ. 149, στ. 346. **Η ἀδειά**=ἡ κενὸς χῶρος, ἢ εὑρυχωρία.—Στ. 348. **Συχνοπηαινογιαγέρνω** = (γιαγέρνω=ἐπιστρέφω) συχνὰ πηγαίνω καὶ ἐπιστρέφω.—Στ. 350. **addCriterionς**=ένός.—Στ. 357. **Γρινιά**=σκυθρωπάζω.

Ο Ἐρωτόκριτος (σελ. 149 κέ.).

Σελ. 149, στ. 517. **Αριφρητος**=χναρίθμητος.

Σελ. 150, στ. 527. **Διωματάρης**=ὅ ἔχων καλὸν διώμα=παράστημα, ἄριξι κομψός, καμαρωμένος.—Στ. 528. **Τὸ ψυχάρι**=ὅ λυχνιοσθήτης, ἔντομον ποὺ πετᾷ γύρο ἀπὸ τὸν λύχνον.—Στ. 530. **Μόδος**(ό)=ὅ τρόπος.—**Κατασκεπαστὸς**=ἀπόκρυφος, συγκεκαλυμμένος.—Στ. 535. **Ξανοίγω**=βλέπω, παρατηρῶ.—Στ. 538. **Η ἀθάλη**=ἡ αἰθάλη, ἡ τέφρα.—Στ. 539. **Χαμοκουκουβίζω**=κουρνιάζω (ἐπὶ τῶν πτηγῶν) χάμω, ἐπὶ τῆς γῆς.—Στ. 542. **Πιπιροίζω**= (ἐπὶ τῶν πτηγῶν)=τρύζω, πιπίζω.—Στ. 545. **Ἀνάδια**=ἀντικρύ.—**Η βράση**=ἡ θερμότης, ἡ ζέστη.

Σελ. 151, στ. 566. **Ψηφᾶ**=λογιαριάζω, ἐκτιμῶ.—Στ. 570. **Κομπώνω**=πλανῶ, ἀπατῶ.—Στ. 572. **Κριτής**=ὅ δικαστής.—Στ. 575. **Ξαμώνω**=σημικδεύω, σκοπεύω, τείνω, σκέπτομαι.—Στ. 576. **Η μαγνιά**=ὕψησμα λεπτὸν καὶ ἀραιόν, πέπλος.

Η ξιφομαχία μεταξὺ **Κρητικοῦ** καὶ **Καραμανίτη** (σ. 151 κέ.).

Σελ. 151, στ. 1049. **Τὸ ζάλο**=τὸ βῆμα. **Ἐστάθηκε στὸ ζάλο**=ἔτοιμος πρὸς μάχην.—Στ. 1052. **Η παραθεσμιά**=ἡ ἀναθολή, ἡ βραδύτης.—Στ. 1053. **Τὸ σκουντάρι**=ἡ ἀσπὶς.

Σελ. 152, στ. 1058. **Αράσσω** καὶ **ζάσσω**=ἐφοριμῶ.—Στ. 1060. **Τὸ βρῶμα**=τὸ φαγητόν, ἡ λεία.—Στ. 1070. **Ξαμώνω**=σημικδεύω, σκοπεύω.—Στ. 1071. **Η κοπανιά**=τὸ κτύπημα, τὸ

πλῆγμα.—Στ. 1075. Ἡ βαφὴ=τὸ βάψιμον, τὸ χρῶμα, ἡ καλύβωσις τοῦ σιδήρου.—Στ. 1090. Δαμάκι = δλίγον τι.

Σελ. 153, στ. 1093. Ποσδρι=μόριον ὅπερ ἐνταῦθα σημαίνει λοιπόν, καὶ ὡς ἐκ τούτου.—Στ. 1098. Ἀνρόναλος=ἀρκετὰ καλός, καλούτσικος.—Στ. 1102. Ἐντάσσομαι=προτίθεμαι, διανοοῦμαι τι, σκοπεύω.—Στ. 1103. Γι' αὐτος=διὰ τοῦτο.—Στ. 1111. Μανίζω=1) ὀργίζομαι, 2) πλησιάζω.—Στ. 1112. Ἡ ἀνεμικὴ =ἰσχυρὸς ἀνεμος, θύελλα, καταιγίς.—Στ. 1114. Ὁντε ἢ δντες=ὅτε.—Στ. 1115. Ο σκιασμὸς=ὁ φόδος.—Στ. 1121. Ἡ μουγκαλισματίδ=δ μυκηθμός.—Στ. 1122. Τὸ πατάρι=ἡ ἔξέδρα.

Σελ. 154, στ. 1131. Ἀπείτις=ἀφοῦ.—Στ. 1139. Βλέπω=1) ὅρω, 2) φυλάττω, προσέχω.—Στ. 1143. Οἱ ἀπομονάροι=οἱ λοιποί.—Στ. 1150. Ἀμπώθω=ἀπωθῶ.—Στ. 1151. Μουλλώνω =κύπτω, ζαρώνω.—Στ. 1156. Κατατάσσω=ἡσυχάζω, ἡρεμῶ.—Στ. 1161. Γρυλλώνω=γουρλώγω, ἀγοίγω τὰ μάτια πολύ.

Toū Malámon (σελ. 155—156). Δημοτικόν.

Στ. 12. Τεντώνω (ἐκ τοῦ λατ. tenda=σκηνὴ) = κατασκηνῶ.

Ἡ ἄλωσις τῆς Κάσου (σελ. 156—157). Δημοτικόν.

Στ. 5. Ἀουρος=ἄγουρος, ὁ γέος.—Στ. 6. Γίγονται στίβες (=σωροί).—Στ. 10. Φρῦ (τὸ)= (ἐκ τῆς λέξεως φρύδι) ἡ πρωτεύουσα τῆς Κάσου, ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῆς.

Toū γιοφυριοῦ τῆς Ἀρτας (σ. 157 κέ.). Δημοτικόν.

Στ. 13. Τ' ἀποταχὺ=τὸ πρωτ. —Πάρωρα=ἀργά, (ἀφοῦ περάσῃ ἡ ὥρα).—Τὸ γιόμα=τὸ μεσημέρι.—Στ. 25. Βαργωμισμένος=δύσθυμος, στενοχωρημένος.—Στ. 33. Πικάω=ἐπιχύνω, ἐπιθέτω λάσπην, ἀμμοκονίαν ἢ ἀσθεστον.—Στ. 39. Τὸ καρυδφυλλο=τὸ φύλλον τῆς καρυδιᾶς.

Toū νεκροῦ ἀδελφοῦ (σελ. 159 κέ.)

Δημοτικόν.

Στ. 11. Τὸ κονάκι=λ. τουρκική, τὸ κατάλυμα.—Στ. 12. Ἀπιλογοῦματι=ἀποκρίνομαι, ἀπαντῶ.—Στ. 58. Ἀντίθαμα=μέγα θαῦμα, θαῦμα θαυμάτων. — Στ. 71. Μπάλσαμος ἡ βαλσαμόχορτον είναι διοτάνη ἀρωματικὴ καλλιεργουμένη εἰς τοὺς κήπους. — Καρυοφύλλι=δμοίως.

Toū ηολυμπητή (σελ. 162 κέ.).

Δημοτικά.

Σελ. 162, στ. 21. *Mίκων*=Αθηγαῖος ζωγράφος, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Συνειργάσθη μετὰ τοῦ ζωγράφου Πολυγνώτου εἰς τὴν διεκόσμησιν τοῦ ναοῦ τοῦ Θησέως καὶ εἰς τὰς τοιχογραφίας τῆς Ποικίλης Στοᾶς. Δυστυχῶς οὐδὲν ἔργον αὐτοῦ διεσώθη.—Στ. 22. *Εὐφρόσνιος*=περίφημος ἀγγειογράφος ἀκμάσας περὶ τὸ 500 π. Χ., οὗτινος ἔχομεν ἀρκετὰ ἔργα. Τὸ πινάκιον, περὶ τοῦ δρπίον γίνεται λόγος ἐν τῇ εἰσαγωγῇ, εὑρίσκεται εἰς τὸ Λούθρον, παριστάνει δὲ τὸν Θησέα ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης, περιστοιχιζόμενον ὑπὸ δελφίνων καὶ ιστάμενον πρὸ τῆς Ἀμφιτρίτης, ἥτις ἔτοιμάζεται γὰ τὸν στεφανώσῃ, ἐν φῇ ἡ Ἀθηνᾶ, ὅρθια εἰς τὸ μέσον, παρακολουθεῖ.—Σελ. 163, στ. 14. *Αρμονία* ἥτο τῇ σύζυγος τοῦ Κάδμου, δὲ δρμος, δστις ἐδωρήθη εἰς αὐτὴν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου τῆς ὑπὸ τοῦ Κάδμου, ἥτο ἔργον τοῦ Ἡφαίστου, ἥτο δὲ προωρισμένος γὰ γίνεται δλέθριος εἰς τὸν κάτοχόν του, καὶ πολλὰς συμφορὰς ἔφερεν εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τοὺς κατόπιν λαθόντας αὐτόν.

Α' Στ. 1. Ὁ Κωσταντῆς τῶν ἀκριτικῶν ἀσμάτων ὁνομάζεται Κωσταντίνος δι μικρός, δι μικροκωσταντίνος.—Στ. 6. Ἰωας γὰ πρόκειται καὶ περὶ τοῦ Ευξένου.—Στ. 20. *Πλέχτηκες*=περιεπλέχθης, (παρεσύρθης ἀπὸ τὰς καυχησιολογίας σου).—Στ. 21. *Διμπίστινα*=ἐπόθησα.—Στ. 23. μὲ κρύσταλλα, μὲ ψηφιδας (ψηφοθετήματα), μὲ πολυτίμους λίθους.

Β' Στ. 2. *Ανδούνς*=ἄνθη (ἀνθηρούς νέους).—Στ. 4. Ἄλλαι παραλλαγαὶ ἀντὶ τοῦ γιοῦ τῆς χήρας ἔχουν γιὸν τοῦ Ῥήγα ἢ τοῦ Δούκα.—Στ. 7. Ἐν ἀλλῃ παραλλαγῇ δι στίχος ἔχει οὕτω: «Τὰ ἐπουράνια ἀνοιχτὰ κι' δ λόγος ποὺ εἰπ' ἐγίνη». Ἀναφέρεται εἰς τὴν δοξασίαν, καθ' ἥν ἐκπληροῦται πᾶσα εὐχὴ ἢ κατάρα, ἐὰν ἐκφωνηθῇ καθ' ἥν στιγμὴν δι οὐρανὸς εἶναι ἀνοικτός.—Στ. 9. *Πασουμάνια*=βελουδένιες χρυσοκέντητες παντόφλες.—Στ. 15. *Γονοκρατειέσαι*=ποῖοι εἶναι οἱ γονεῖς σου.—Στ. 13. *Λιμνιῶνας*=μεγάλη λίμνη.

Γ' Στ. 9. *Ροϊδινή*=ροδινή.—Στ. 11. *Θιαμαλνεται*=θαυμάζει.—Στ. 16. *Ἀντάρα* καὶ *νατακνιά*=συγώνυμα=δμίχλη.—Στ. 18. *Tὸ βουλλωτήριο*=ἡ σφραγίς.—Στ. 23. *Χαλεύω*=ζητῶ, ψάχγω.

Ο βουτηχτής (σελ. 166 κέ.). Φριδ. Σίλλερ.

Στροφὴ 1. **Σκουτάραιος**=ό φέρων τὴν ἀσπίδα τοῦ ἐππότου, ὑπασπιστής, ἀκόλουθος.—**Η δουφίστρα**=δ στρόβιλος, ἡ δίνη τῶν ὑδάτων, δ ρούφουλας, δπως λέγεται ἀλλοῦ.—Στρ. 5. **Τὸ γέρμα**=ἡ κατωφέρεια.—Στρ. 7. **Η σιτά**=ἡ φωτιά.—Στρ. 7. **Λουφάζω**=γίγυχάζω.—Στρ. 8. **Η σιροφῆ**=ἡ δίνη.—Στρ. 11. **Μὲ δοπή**=ἐγγοεὶ μὲ ταχύτητα, γοργά.—**Αντάρα** (ἡ)=κυρίως ἡ ὅμιχλη. "Επειτα, θόρυβος, ταραχή.—Στρ. 15. **Ποὺ πλήθιο νερνάει κρασὶ**=ἐγγοεῖται ἡ κόρη γεμίζει τὸ ποτήριο μὲ λάζπον κρασὶ ἔως ἐπάνω καὶ τὸ προσφέρει ἔτσι εἰς τὸν γέον.—Στρ. 18. **Γλυνᾶ**=γλυτώνω.—Στρ. 19. **"Οτ' εἶχα**=διέτι είχα.—**Ακοπη**=ἀδιάκοπη, διαρκής.—**Δρακώνια**=δράκοντες.—**Ασηλάλαβοι**=σαλαμάνδρες, είδος μυκροῦ ἀμφιβίου, ἐκ τοῦ εἴδους τῶν σκυρῶν, φαρμακεροῦ.—Στρ. 20. **Πίνα**=είδος λιχύος.—**Σφύραινα** (ἡ)=ὅμοιως.—**Ο πτόρφυρας**=είδος καρχαρίου.—Στρ. 21. **Ησηιαστρα**=οἱ γῆσκοι, τὰ τέρατα, τὰ τερατώδη ὄντα.—Στρ. 23. **Πειράδι ακριβδ**=ἐγγοητέον δαχτυλίδι.—Στρ. 26. **Αχνῆ**=ώχρα.—**Η ειδὴ**=τὸ πρόσωπόν της, ἡ μορφὴ της.

Πανικὸς (σελ. 174) Ιωάν. Γρυπάρη.

Ξεπνοϊσμένο=ποὺ ἔχει χάσει τὴν δύναμίν του, τὴν πνοήν του. **Λάγιος**=μαῦρος.—**Ροβολῶ**=τρέχω πρὸς τὰ κάτω μὲ δρμήν.

Ο θάνατος τοῦ θεατρίνου (σελ. 174 κέ.).

Στεφάνου Δάφνη.

Στροφὴ 2. **Η μπαταρία**=ἡ σειρὰ τῶν φώτων τοῦ προσκήνίου, τὰ ὅποια ἀνάδουν συνήθως διὰ μιᾶς ὅλα μαζὶ, μὲ μίαν στροφὴν τοῦ ἡλεκτρικοῦ.—**Τῆς πρόξας**=τῶν ἐν πεζῷ λόγῳ δραματικῶν ἔργων.—Στρ. 4. **Φόντο**=τὸ βάθος τῆς σκηνῆς.—**Μοῦτες**=σιωπηλαί, ἄφωνοι μιμικαὶ κινήσεις.—Στρ. 5. **Ρεξισέρ**=ό σκηνοθέτης. Οὗτοι είναι συνήθως νευρικοὶ καὶ ἀπότομοι ὡς ἐκ τοῦ δυσκόλου ἔργου των.—Στρ. 7. **Ποτ γᾶς κλπ.**=ἔδει Σοφοκλέους Οἰδίποδα τύραννον, στ. 1308 κέ. —Στρ. 8. **Χάμλετ** ἢ **Άμλετος**=ό γῆρως τοῦ δικαιούμου ἔργου τοῦ Σαίκσπηρ Δανδὲς γῆγεμονόπαις.—**Οσβαλτ**=ό γῆρως τῶν Βρικολάκων τοῦ Πίψεν, δ ὅποιος εἰς τὸ τέλος τρελαίνεται, καὶ ζητεῖ ἀπὸ τὴν μητέρα του νὰ τοῦ δώσῃ τὸν γῆλο.—Στρ. 9. **Ο Σβάρτες**=ό γῆρως τῆς Τυμῆς τοῦ Σούντερμαν. Είναι γηραιός ἀπόστρατος. Κάποιος τοῦ προσέδαλε

τὴν τιμήν· ἐπειδὴ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἴδιούς του δὲν θέλει νὰ τὸν ἔκδικήσῃ, προχωρεῖ καὶ παίρνει μόνος του ἕνα πιστόλι ἀπὸ τὴν παλαιὰν ὁπλοθήκην του· ἀλλ’ εἶναι ὑπέργηρως· τὰ πόδια του κλονίζονται, τὰ χέρια του τρέμουν, τὸ πιστόλι πέφτει.—Ο **Συρανὸς** εἶναι ὁ ἥρως τοῦ ὅμωνύμου δράματος τοῦ Ἐδμόγδου Ροστάν, ὁ διαρκῶς μὲ στίχους σκώπτων τοὺς ἄλλους.—**Τριστάνος** καὶ **Ιξόλιδης**=παλαιὸς μεσαιωνικός θρῦλος ἀγάπης μεταξὺ τῶν δύο νέων, τὸν δόποιον ἔλαχεν ὡς ὑπόθεσιν μιᾶς λυρικῆς τραγῳδίας του διάβατον.
Μπρισαντάδης εἶναι ὁ ἥρως τοῦ ὅμωνύμου ἔργου του Ἰουλίου Κλαρετῆ. Εἶναι παλαιὸς ἥθοποιός, δυτικός εἶχε καταγάγεις ἀλλοτε θριάμβους· ἀλλὰ τώρα παρήκμασε λόγω τοῦ γήρατος, ἔχει κάμει ἔνα πρόχειρον θίασον καὶ γυρίζει εἰς τὰς ἐπαρχίας. Ἀλλ’ ἐπειδὴ καὶ ἔκει τὸ κοινὸν τὸν βαρύνεται, ἔχει βάλει εἰς τὴν πλατεῖαν ἐγκαθέτους, καὶ δταν διασάρχης παραπονεμένος ἀπειλεῖ δῆθεν δτι θὰ φύγη καὶ θ ἀφήσῃ χωρὶς θέατρον τὴν μικρὰν πόλιν, αὐτοὶ φωνάζουν : «Μή φύγης, μή φύγης ! Μπρισαντάδη !» Τὸ κοινὸν τότε παρασύρεται καὶ διπερθεματίζει. Τέλος, ἔνα βράδυ, διά τὴν φυσικότητα τοῦ θανάτου.—Στρ. 11. **Τὰ καμαρίνια** εἶναι μικρὰ καὶ πολὺ στενό-χωρα.—Στρ. 12. **Πόδζα**=ύφος σοβαροφανές, ἀκατάδεκτον.—Στρ. 14. **Τουρκὲς**=ἡ περιοδεία ἐνὸς θιάσου.—Στρ. 16. **Φινάλες**=ἡ τελευταία σκηνή, ἐνταῦθα ὠραίον κλείσιμον ἔργου, τὸ δόποιον προκαλεῖ παταγώδη τὰς χειροκροτήματα τῶν ἀκροατῶν.

Πατρίδες (σελ. 179 κέ.)

Κωστή Παλαμᾶ.

Η σειρὰ αὐτὴ τῶν σονέτων τοῦ Παλαμᾶ, μολονότι γραφεῖσα ἀπὸ τὸ 1895, εἶναι χαρακτηριστικὴ τοῦ ποιητοῦ. Διότι δεικνύει τοῖς εἰπέδρωσαν ἐπ’ αὐτοῦ κόσμοι («πατρίδες»), ἀπὸ τοὺς δόποιους καὶ ἥγτλησε τὰς ἐμπνεύσεις του, καὶ συγχρόνως τί περιέλαβε μέσα εἰς τὴν ποίησί του.

Τὸ πρῶτον σονέττο ἀναφέρεται εἰς τὰς Ηάτρας, ὅπου ἐγεννήθη ὁ ποιητής, τὸ δεύτερον εἰς τὸ Μεσολόγγι, ὅπου ἐμεγάλωσε.

Σονέττο 4ον. **Μὲ νέα φωνὴ ἐλληνίδα**=ἴδε τὴν βιογραφίαν τοῦ Πολυλᾶ.—Ο **Δημόδονος**=ἴδε τὴν βιογραφίαν τοῦ Μαρκορᾶ.—Η Κέρκυρα δύναται γὰρ θεωρηθῆ ὡς ἡ κοιτὶς τῆς ἀναγεγνήσεως τῆς νεοελλ. λογοτεχνίας.

*Αλεξ. Γ. Σαρᾶς Νεοελλ. Ἀναγνώσματα' Σ γυμνασίου

24

Σονέττο 5ον. *Δάφνις καὶ Χλόη* είναι οἱ γῆραιες ώραιοις δρμωνύμου ποιμενικοῦ μυθιστορήματος τοῦ Λόγγου (τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος), οἵτινες, βοσκοὶ ὅντες, ἀγαπῶνται καὶ ἐν τέλει νυμφεύονται.—*Πανσέληνος*—δ περίφημος ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὅρει ζωγράφος.

Σονέττο 6ον. *Μπουγαρίνι* (τὸ) = τὸ ἄλλως λεγόμενον φούλι, τὸ ώραιότατον ἄνθος τῆς Ζαχύνθου καὶ ὅλης τῆς Ἐπτανήσου.

Σονέττο 7ον. *Τοπάξι*—λίθος πολύτιμος, συγήθως κιτρινόλευκος ἢ μελιτόχρους.

Σονέττο 8ον.—*Ἀπόκοτος*—τολμηρός, θρασύς.

Σονέττο 10ον.—*Αμάξι*—ἡ Μεγάλη Ἀρκτος.

Βερενίκη—βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου, ἡτις εἶχε λαμπρὰν κόμην. Διὰ νὰ τὴν κολακεύσῃ ὁ ἀστρονόμος Κόγων ὠνόμασε Βερενίκης πλοκάμους ἢ κόμην τὸν οὐτω μέχρι σήμερον καλούμενον ἀστερισμὸν μεταξὺ τοῦ Λέοντος καὶ τοῦ Βοώτου.

Βράδυ σ' ἔνα χωριό. (σ. 185-6).

Λάμπρου Πορφύρα.

Στροφὴ 1. *Ἀχνό*—θαμβόν.—Στρ. 2. Τὰ στενορρόντια = στενοὶ δρόμοι.—*Δράνες*—σκιάδες ἀπὸ ἀναρριχώμενα φυτὰ (ἀγιόκλημα, κληματαρίες, περιπλοκάδες).

Κανάκια ἢ νανουρίσματα (σελ. 192 κέ.)

(Δημώδη τῆς Καρπάθου).

Α'. Στ. 4. *Λουάρι*—τὸ λογάρι, δ θησαυρός.—Στ. 5. *Σεράγια*—παλάτια—Στ. 9. Τὰ σσωκουματορρόντια = ἐσώκουμα (ἴσως ἐκ τοῦ ἔσω + κόμη) λέγονται ἐν Καρπάθῳ οἱ ἄκροι κλάδοι τῶν δένδρων, οἱ συγκλίνοντες ἔσω πρὸς τὸν κορμόν. Τὸ ἄλλο συνθετικὸν είναι ἡ λ. δρούδικα = αἱ οὐραί, τὰ τελευταῖα ἄκρα.

Β'. Στ. 1. *Διωματάρης*—δ ἔχων καλὸν διώμα, παράστημα· καμαρωτός.—Στ. 4. *Νὰ διαρμιστῆς*—νὰ συγυρισθῇς.—Στ. 6. *Δρέμει*—τρέχει (ἐκ τοῦ ἔδραμον ἔγινε ἐνεστῶς δρέμω).—Στ. 9. Τὸ πέργερο = τὸ περίγυρο, δ περίθιλος (τῆς ἐκκλησίας εἰδικῶς).—Στ. 11. *Ο ἀκράνης*—δ σύντροφος, δ συμπολεμιστής.—Στ. 12. *Κεφαλιώμένος*—νὰ ἔξελθῃς τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς, πρῶτος.—Στ. 17. *Ρεπαντιά*—τὰ ῥιπίδια.—*Νὰ σὲ παρακορα(τ)οῦσι*—νὰ σὲ διοδειστάζουν, νὰ σὲ συνοδεύουν.—Στ. 18. Νὰ σου κάμνουν ἀέρα μὲ (ῥιπίδια ἀπὸ) φτερά.

Γ'. Στ. 6. *Μοσκοπιπερίτζω* = ὅταν βγαίνῃ τὸ παιδί ἀπὸ τὸ λουτρόν, τὸ ῥαντίζουν μὲ ἀρωματικήν τινα σκόνην, συγήθως μά-

σχον.—**Ακνάτος**=ἀκμαῖος, ἀγνός.—Στ. 7. **Συντυλειῶ**=τυλίγω.
—Στ. 7. **Τὸ βλαντὶ**=βλαττὶ=εἶναι πολύτιμον πορφυροῦ βυζαντινὸν ὄφασμα.—**Τὸ ψεσφέρι**=ἄλλο πολύτιμον ὄφασμα.—**Ξουμπλιαστὸ**=πεποικιλμένον.—Στ. 8. **Τὴ γιαμαντοστεμένη** στέμπα,
ἐκ τοῦ στέκω=δ στῦλος. Εἰς τὴν Ἐλυμπον, βορειοτάτην κώμην
τῆς Καρπάθου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν προέρχεται τὸ νανούρισμα, στήνουν
στύλους, καὶ γύρω κρεμοῦν ὑφάσματα πολύτιμα, κάτωθεν δὲ
βάζουν τὸ παιδί καὶ τὸ κουνοῦν. Ἀρα στὴν τέντα σου, τῆς ὁποίας
οἱ στῦλοι εἶναι κεκοσμημένοι μὲ διαμάντια.—Στ. 9. **Χρουσομοιρασμένη**=τὰ ὅπλα τῆς Μοίρας δοθέντα εἰς σὲ δῶρα εἶναι χρυσᾶ.
—Στ. 12. **Μὲ τὰ ὑπνοψιμέματα**=μὲ τὴν σύνοδείαν (=τὸ φίκι,
ἐκ τοῦ λατιν. obsequium) τῶν τραχουδιῶν ποὺ φέρουν εἰς τὸν
ὕπνον.—**Μὲ τὰ ὑπνονανάνια**=μὲ τὰ χαϊδέματα (=τὰ ἐγκώμια,
τὰ νανουρίσματα) ποὺ διηγοῦν εἰς τὸνὕπνον.—Στ. 16. **Ἡ ἐντολὴ**
=τὸ φύσημα.—Τὸ νανούρισμα, καθὼς δεικνύουν μερικαὶ λέξεις
καὶ φράσεις, ἔχει βυζαντινὴν τὴν προέλευσιν.

Δ'. Στ. 1. **Μελιτοξυνοῦσσα**=ἡτις ἔξυπνῃ καὶ τὸ ἔύπνημά
της διαχέει μέλι (=εὐφροσύνη). — Στ. 3. **Στασιοῦ**=Ἀναστασίου.—Στ. 5. **Κοντυλοσυρμένο**=τοῦ ὄποίου τὰ δάκτυλα εἶναι
μακρουλὰ καὶ λεπτὰ σὸν κονδύλια (κονδύλι λέγεται καὶ ἡ καλάμη
τοῦ σιταριοῦ, ἡτις εἶναι λεπτή, μακρουλὴ καὶ ἀσπρη). — Στ. 6.
Μαργάρω=παγώνω.—Στ. 7. **Μερτζανόχειλη**=τὸ μερτζάνι εἶ-
ναι δρυκτὸν ἐρυθροῦ χρώματος, τοῦ ὄποίου κόκκους χρησιμοποιοῦν
αἱ γυναῖκες εἰς περιδέραια.—Στ. 9. **Ἄργοποιστάες**=ἀργά, βρα-
δέως ποδίζουν, ἄρα ἀντέχουν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ τὰς τριχυμίας,
εἶναι δειγοὶ θαλασσομάχοι.

‘Ο Χάρος καὶ ἡ ξανθὴ κόρη (σ. 193—4)

Δημῶδες τῆς Καρπάθου.

Στ. 1. **Πλατὺ**=ἡ Πλατεῖα.—**Φόρος**=ἡ Ἀγορά.—Στ. 3. **Βάλλει**=κτίζει δηλαδῆ.—Τὰ τοιχιὰ=εἰς τοὺς τοίχους.—**Εἰς τὰ**
καντούνια=εἰς τὰς γωνίας.—Στ. 6. Ἀλλὰ τοῦ λείπουν καὶ ἀλλα
φυτὰ διὰ γὰ συμπληρώσῃ, νῦν ἀποτελεῖώσῃ τὸ φύτευμα.—Στ. 8.
Ἀνηολιάτει=ἀναθολιάζει=ἀναβαίνει τὸν ἀγήφορον.—Στ. 9.
Ἀθόνοαρποστεμένα=(τὸ δέντρο «ἔστεσε», ἢ «δὲ στέκεις καρπό·»)
=τῶν ὄποιων οἱ ἀνθοὶ καὶ οἱ καρποὶ παραχμένουν σταθεροί, δὲν πέ-
φτουν· ἄρα μὲ δύναμιν, θαλερά, ἀκμαῖα, ὥστε γὰ συγκρατοῦν τοὺς
καρπούς.—Στ. 10. **Ἄξαργητοῦ**=ἐπίτηδες.—Στ. 11. **Ἐρημο-**

σκοτεινόν, θλιβερόν.—Στ. 13. Ἀποδιααστικές = (ἐκ τοῦ ἀποδιαθάζω = περιδιαθάζω) = βόλτες.—Ἀπούριδια = ἀπογυρίδια=γύρους, κύκλους μὲ σκοπὸν ἐνέδρας, ὡς δι κυνηγός.—Στ. 14. Ἀπείτις=ὅτε, ἀφοῦ.—Ἐποκάλωσε = ἐστράφη (ἐπάνω εἰς μίαν στροφήν).—Σκιαναρέζομαι = τρομάζω.—Στ. 17. Πολυμπίστηκεν=ἐπόθησεν ὑπερβολικά.—Στ. 23. Λιαμένη=διλιγωμένη=λιποθυμισμένη.—Στ. 24. Καννὶ (τὸ)=μικρὸν μακρουλὸν δοχεῖον, λήκυθος, εἰς τὸ δποιον βάζουν συνήθως ῥιδόσταμα καὶ χρησιμοποιοῦν εἰς ἐπισήμους συνήθως περιστάσεις ὡς π. χ. διὰ νὰ ῥάνουν νεονύμφους, τὸν Ἐπιτάφιον, κτλ.—Στ. 27. Ἀπισσο (τὸ α ἐπιτατικὸν)=μαῦρο σὰν πίσσα.—Στ. 28. Μμ'=ἄμε=ἄλλα.—Στ. 29. Ἀουραρπᾶ=ἄγριοι αρπάζει.—Στ. 30. Ἀποσώννει= τελειώνει τὴν πορείαν του, φθάνει.—Στ. 31. Στὸν δχδ=στὴ σειρά.

Μοιρολόγι τῆς Σταυρώσεως (σελ. 195).

Δημῶδες (τῆς Καρπάθου).

Τὸ μοιρολόγι ϕάλλεται τὴν Μεγάλην Ημασκευήν. Ἐνῷ τὰ κορίτσια στολίζουν τὸν Ἐπιτάφιον τὸ ἀπόγευμα τῆς Μεγάλης Ημασκευῆς (εἰς τὴν Κάρπαθον περιάγουν τὸν Ἐπιτάφιον τὸ πρωὶ τοῦ Σαββάτου), μαζεύονται εἰς τὸ «πέργερο» (=τὸν περίθολον) τῆς ἐκκλησίας ὅλοι ὅσοι ἔχουν προσφάτους γενερούς, καὶ τοὺς κλαίουν, συγχρόνιας δὲ μοιρολογοῦν καὶ τὸν Ἰησοῦν.

Στ. 3. Στριντζιάδ=τραχεῖα, διάτορος.—Στ. 4. Σῶσε=φτάξε, τρέξε.—Μτσάσα=ἐπιάσων.—Στ. 8. Οἱ στράτες=καὶ ὁ δρόμος, τὰ δένδρα, κατὰ τὴν ἄψυχα συνηκολούθουν.—Στ. 9. Ἀστοιβές=ελδος ἀκάνθης.—Στ. 12. Ἐποσώσασι=ἔφθασσαν.—Στ. 18. Ἀποτσερωμένο=τὸν ὡς κηρίον κίτρινον.—Στ. 25 – 27. Ήοιος λέγει αὐτοὺς τοὺς στίχους; —Στ. 26. Τσαλ δέξε=σκόρπισε γύρω σου.

Περὶ τῆς ξενιτελεας (σ. 198 κέ.).

(Ἄγνωστου ποιητοῦ).

Στ. 3. Καταλόγιν=παράπονον.—Στ. 6. Διαβάζονν=περνοῦν.—Στ. 19. Δαμὶν=μικρόν τι, διάγον.—Στ. 26. Πλαντοῦσιν (ἐκ διορθώσεως Στ. Ξανθουδίδου)=πνήσουν.—Στ. 32. Ἀγαλιάζεται (έμ.)=καθηγουγάζει (ἀγάλια=σιγαγά καὶ ἀγαλοσύνη=ἡ γαλήνη).—Στ. 34. Ἀπέσω=ἔσω, μέσα.—Στ. 35. Συντυχαίνει=λέγει.

Στ. 355. Ἐβυθίσθη (ἐκ διορθ. Στ. Ξανθουδίδου)=κατεφέρθη εἰς βύνον (βύθος), ἐσκοτίσθη, ἐναρκώθη.—Στ. 360. Πιττάκιν=τὸ

γράμμα.—Οἱ στ. 361—2 ἐκ διορθ. Ἡ. Καλιτσουνάκη.—Στ. 366. *Nà ποίσηγ=νὰ ποιήσῃ, νὰ κάμῃ.*—Στ. 385. *Ἐσπούδασεν=ἔτρεξεν.*—Στ. 414. *Ἐποῖηε=ἔκαμε.*—Στ. 436. *Κομπώνει=ἀπατᾷ.*

Θούριος (σελ. 203 κέ.). *Πήγα Βελεστινλῆ.*

Στ. 51. *Οφφικιάλος=ἔχων δφφίκιον, δηλαδὴ ἀξίωμα.*—Στ. 59. *Πασβαντζόγλουν ἡ Πασβάνογλους, ὁ γνωστὸς ἐκ τῆς ἵστορίας πασᾶς τοῦ Βεδινίου, τοῦ ὅποιου εἶχε σώσει ὁ Πήγας τὴν ζωὴν, ὅτε ἦτο γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος Μαυρογένους.*—Στ. 63, *Σιλίστρα* ἀλπ.=αἱ γνωσταὶ παρὰ τὸν Δούναβιν πόλεις τῆς σημερινῆς Βουλγαρίας καὶ *Ρουμανίας.*—Στ. 73. *Καπλάνι=λ. τουρκική σημαίνουσα τὴν πάρδαλιν παρ^ο ἥμιν καλεῖται οὕτω ἡ τίγρις.*—Στ. 83. *Μισίρι (τὸ)=ἡ Αἴγυπτος.*—*Άσλάνια=λ. τουρκ. =οἱ λέοντες.*—Στ. 93. *Γκιρτζαλῆδες=λ. τουρκική, ἀποστάται.*

Τὰ νησιὰ τῆς Ἑλλάδος (σελ. 206 κέ.).

Βύρωνος

Στροφὴ 2. *Ἡ Μοῦσα τῆς Χίου=ὁ Ὁμηρος.*—*Ἡ λύρα τῆς Τέω=ὁ Ἀνακρέων, ὃστις ἐκεῖθεν κατήγετο.*—*Δοξαίσματα* =(ἀπὸ τὴν λ. δοξάρι=τόξον τῆς λύρας, τοῦ βισολίου). ὁ μεταφραστὴς ἔγνοει ποιήματα, προϊόντα (ἄσματα) τῆς λύρας.—*Μακάρων νῆσοι=αἱ πέραν τῶν Ἡρακλείων στηλῶν κατὰ τοὺς ἀρχαίους νῆσους, πιθανῶς αἱ σημεριναὶ Κανάριαι.*—Στρ. 10. *Πυρρίχιος δρκησις=χορὸς πολεμικὸς τῶν ἀρχαίων ἐν ὅπλοις.*—*Πυρρίχιος φάλαγξ=δηλαδὴ ἡ Μακεδονική.*—Στρ. 11. *Πολυκράτης=ὁ γνωστὸς τύραννος τῆς Σάμου, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ὅποιου προσκληθεὶς παρέμεινεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, μέχρι τοῦ θαγάτου τοῦ II., ὁ Ἀνακρέων.*—*Πατριώτες=δηλαδὴ συμπατριῶται, ὅχι ξένοι.*—Στροφὴ 16.—Πιστὴ μετάφρασις τῆς στροφῆς ταύτης: «Φέρετέ με στὸ μαρμάρινο κρημνὸ τοῦ Σουγίου! Μογάχος ἐκεῖ, χωρὶς μάρτυρας ἄλλους, θὰ ἔγωσα τοὺς στεναγμούς μου μὲ τὸν ῥόχθον τῶν κυμάτων. Ἐκεῖ ἀφήσατέ με σὰν κύκνος γὰ τραγουδῆσω γιὰ τελευταίᾳ φορὰ καὶ γὰ πεθάνω. Σκλάδων γῆ δὲν θέλω νάγαι ἡ πατρίδα μου ποτέ! Σπάστε τοῦτο τὸ ποτήρι τὸ γεμάτο μὲ σαμιώτικο κρασί!» Διὰ τοὺς πρώτους στίχους ὁ Βύρων παραπέμπει εἰς Σοφ. Αἴγατα, στ. 1227 κέ.

Τὸ Υδραιόπονλο (σελ. 210).

Γουλ. Μύλλερ.

Στ. 10. *Μπουρίνι (τὸ)=ἰσχυρὸς ἀπρόσοπος ἀνεμος,* αἰφνι-

δία καταιγίς. — *Tὰ κοιρώνια* = τὰς ὑφάλους. — Στ. 20. *Καλάθι* = ἡ κόρφα = τὸ θωράκιον τοῦ ἵστοῦ, σανίδωμα, εὐθύγραμμον μὲν ἐκ τῆς πρόμηντος, ήμικυκλικὸν δὲ ἐκ τῆς πρόφραξ, ὅπερ χρησιμεύει διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ «τσιμπουκιού» (τοῦ δευτέρου πρὸς τὰ ἄνω τμήματος τοῦ ἵστοῦ) καὶ ὡς σταθμὸς τῶν θωρακιτῶν γκυτῶν (τῶν «γαμπιέρων»).

Ἡ Ἑλληνίδα μητέρα (σελ. 212—3).

Διον. Σολωμοῦ.

Μαζὶ μὲ τὰ ἐν τῇ ἑκδόσει τοῦ Πολυλᾶ περιληφθέντα ἐγ Ιταλικῇ γλώσσῃ περήματα τοῦ Σολωμοῦ περιλαμβάνονται καὶ τέσσαρα πεζὰ σχεδιάσματα, ἐκ τῶν ὁποίων πρῶτον εἰναι τὸ παρόν. Ὁ ποιητὴς ἔσκόπευε, σημειώνει ὁ Πολυλᾶς, νὰ τὰ στιχουργήσῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν· οἱ φίλοι του δὲ εἰχον ἀκούσει ἥδη ἀπὸ τὸ στόμα του τὸν (ἀφεθέντα φυσικὰ ἀμετάθλητον ἀπὸ τὸν Καλοσγούρον) τρίτον ἐγ τῇ μεταφράσει στίχον.

Τὸ τραγούδι τῶν προσφύγων (σελ. 214 κέ.).

Κωστῆ Παλαμᾶ.

Στροφὴ 3. *Κουφάρια* = τὰ πτώματα. — Στρ. 7. *Ἡράκλειτος* = ὁ Ἐφέσιος, ὅστις ἤκμασε περὶ τὸ 500 π. Χ., ἐθεωρεῖτο δὲ ὡς εἰς ἐκ τῶν βαθυγουστάτων φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος. Τὰ πάντα κατ’ αὐτὸν εὑρίσκονται εἰς αἰώνιαν ἕοήν, εἰς ἀέναον κίνησιν καὶ ἀλλαγήν. — Στρ. 16. *Ξεκληριά* = ἡ ἔξοντωσις, ἡ τελεία καταστροφή.

Οἱ τάφοι (σελ. 221—2).

Γεωργίου Ἀθάνα.

Στρ. 2. *Δομέστικος* = ἀξίωμα παρὰ τοῖς δυζαντινοῖς κυρίως στρατιωτικόν. Ὡς δομέστικοι φέρονται συνήθως οἱ ἀρχηγοὶ στρατιωτικῶν διμάδων, ἔπειτα δμως καὶ οἱ προϊστάμενοι διοικητικῶν ἀρχῶν ἢ αὐλικῶν ὑπηρεσιῶν. Οὕτω π. χ. ὑπάρχει δ. τῶν σχολῶν (=στρατ. ταγμάτων) = ὁ ἀρχιστράτηγος κατὰ τὰς εἰς τὴν Ἀνατολὴν μεγάλας ἐκστρατείας, δ. μέγας δ. τῆς Ἀνατολῆς, δ. μέγας δ. τῆς Δύσεως, δ. δ. χώρας ἢ πόλεως, δ. δ. τῆς τραπέζης (= ὁ ἐπιτετραμμένος τὴν παρασκευὴν τῶν αὐτοκρατορικῶν συμποσίων) κτλ. — *Μάγιστρος* = ἦτο τὸ ἀγώτατον ἐν τῇ βυζαντινῇ πολιτείᾳ ἀξίωμα. Καὶ κατ’ ἀρχὰς μὲν δ. Μ. ἦτο εἰς, δ. «ἥγεμον τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τάξεων καὶ ἡγούμενος τῶν φρουρούντων τὸν βασιλέα στρατοπέδων». Κατόπιν δμως ἀπέβαλε τὰς ἰδιότητας ταύτας καὶ παρέ-

μεινεν ή λ. ως ἀπλοῦς τίτλος συνδυαζόμενος πάντοτε μὲ δλλα ἀνώτατα ἀξιώματα τοῦ κράτους (π.χ. μάγιστρος καὶ λογοθέτης τοῦ δρόμου, μάγιστρος καὶ στρατηγὸς Ἀρμενίων), ἀποδίδων ὅμως εἰς τὸν κατέχοντα τὴν πρώτην ἐν τῇ αὐλικῇ ἐθιμοταξίᾳ θέσιν.—Στρ. 3. Ἐλβανλάρ=χωρίον μεταξὺ Ούσακ καὶ Φιλαδελφείας ἐπὶ τῆς ἐκ Σμύρνης πρὸς Ἀφίδνα Καραχισσάρη σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, κοντὰ εἰς σπουδαιοτάτην διώνυμον γέφυραν. Κατελήφθη ἀπὸ τὸν Ἑλλ. στρατὸν τὴν 23ην Ἰουνίου 1920. Οἱ Τούρκοι ἀπεπειράθησαν ἐπανειλημμένως γὰρ τὸ ἀνακαταλάθιον ἥ δι^ε ἐπιδρομῆς νὰ ἀνατινάξουν τὴν σιδηροδρ. γέφυραν, ἀλλὰ ματαίως, μέχρι τῆς κατ^ε Αὔγουστον τοῦ 22^{ου} καταστροφῆς.

**Απὸ ἓνα φύλλον τοῦ Ρωμιοῦ* (σελ. 229 κέ).

Γεωργίου Σουορᾶ.

Ο ποιητὴς ἔσατίριζε κάθε Σάββατον μὲ τοὺς δύο ἥρωας τοῦ Ρωμιοῦ του, τὸν Φασουλῆγην, ὃστις ἀντεπροσώπευε τὸν Ἰδιον τὸν Σουρῆγην, καὶ τὸν Ηερικλέτον, τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ κοινωνικὰ γεγονότα τῆς ἑδδομάδος.—Τοπῆρχε τότε ἐν Ἀθήναις σωματείον καλούμενον Φίλιππος κοινωνία, ηγετις, ἐν φ δὲν ὑπῆρχε κατάλληλος ἐπιπόδρομος, ἐπέμεινε καὶ ἐτέλεσε προχείρως ἀγῶνας εἰς τὸν Ποδονίφτην, ἔξοχὴν τῶν Ἀθηνῶν.—Σελ. 230, στ. 7. Μεταλλευμάτων ἔνπον· κατὰ τὰς προηγουμένας ἑδδομάδας πολλαὶ καταχρήσεις είχον καταγγελθῆ διὰ δηλώσεις μεταλλείων.—Σελ. 231, στ. 3. Τραμβάν· ἵπποι ἔσυρον τότε τὰ ἐν Ἀθήναις τροχιοδρομικὰ δχήματα.—Στ. 10. Βιζαβί=ῆσαν μικρὰ δχήματα, εἰς τὰ ὄποια εἰσήρχοντο ἀντὶ δέκα λεπτῶν τέσσαρες, καθήμενοι διζαβί, δηλ. δ εἰς ἀπέγαντι τοῦ ἄλλου.—Στ. 21. Ἀμέσως φέρετε κτλ.=δ ποιητὴς παρφθεῖ τὴν Φυγὴν τοῦ Βαλαωρίτου.—Σελ. 232, στ. 9. Φερμάρισε =ἀνίχνευσε, ἐμμυρίσθη. Κυρίως λέγεται περὶ τῶν σκύλων τοῦ κυνηγίου.—Στ. 13. Λουσάν=περιφημος διὰ τοὺς ἀγῶνας του ἐπιπόδρομος παρὰ τοὺς Παρισίους.—Στ. 20. Τῆς Μαρτινίκας ἔκρηξις=σεισμὸς φοβερὸς είχε πρό τινος καταστρέψει τελείως τὴν ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης πόλιν Ἀγιος Πέτρος.—Στ. 25. Στέλλα κτλ.=δνόματα ἀξιωματικῶν ἐπιπέδων.—Σελ. 234, στ. 7. Τὸ χνότο=ἡ ἐκπνοὴ τοῦ στόματος.—Σελ. 235, στ. 33. Παρλαπίπας=δ πολλὰ καὶ ἀκριτικά λέγων.

Ἡ εὔμορφη βοσκοπούλα (σελ. 237 κέ.).

³Αγνώστου ποιητοῦ.

Στ. 10 τῆς εἰσαγωγῆς. *Κοντά*=παρὰ τῷ τυπογράφῳ Α. Π.—
 Στ. 2. *Ἡ ταχυνή*=ἡ πρωΐα.—Στ. 338. *Ἀναμονοδώνω*=λε-
 ρώγω, δυπαίνω.—Στ. 341. *Τὸ χαράμι*=βράχος, μεγάλη πέτρα.—
 Στ. 342. *Ξανοίγω*=βλέπω.—Στ. 348. *Ἀφουνδοῦμαι*=ἀκροῶ-
 μαι.—Στ. 350. *Ἄτιμάζει*=κυτταράται.—Στ. 354. *Ἡ ἀπαντοχὴ*
 =ἡ προσδοκία, ἡ ἐλπίς.—*Ἀφτω*=ἀγάπτω.—Στ. 374. *Εἶντα*
 =ἔρωτ. ἀντων.=τί εἶναι ταῦτα, τί.—Στ. 378. *Ἀναθιβάνω*=λέγω,
 διηγοῦμαι.—Στ. 386. *Διωματάρης*=δ ἔχων καλὸν διῶμα, δηλ.
 παράστημα· κομψός, χαριτωμένος. — Στ. 395. *Ζιμιδ*=εύ-
 θύς, ἀμέσως.—Στ. 397. *Τὸ σουσούμι*=τὸ σημάδι, τὸ γνώρισμα.

Ο Ὁκεανὸς (σελ. 241 κέ.).

³Ανδρέου Κάλβου.

Στροφὴ 2. *Τὰ ἐμβόλια*=ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ δίκτυα· ἐνταῦθα
 μεταφορικῶς οἱ ἐλαφροὶ πέπλοι τοῦ πένθους.—Στρ. 8. *Ἐξανοίγετ*
 =διακρίνει, βλέπει.—Στρ. 17. *Τρέμορφος*=Ἡ Ἐκάτη ἐν τῷ Ὀλύμ-
 πῳ ἐταυτίζετο πρὸς τὴν Σελήνην, ἐν τῇ γῇ πρὸς τὴν Ἀρτεμιν κατ
 ἐν τῷ Ἀδη πρὸς τὴν Περσεφόνην, διὸ καὶ εἰκονίζετο πολλάκις μὲ
 τρεῖς κεφαλάς.—Στρ. 19. *Κλειτά*=πεφημισμένα.—Στ. 26. *Ἀδρά-*
χτι=ἡ ἄτρακτος. ³Ἐνταῦθα μεταφορικῶς οἱ ἀντένγες τῶν πλοίων.

Ὑμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν (σελ. 247 κέ.).

Διον. Σολωμοῦ.

Σημειώσεις τοῦ ποιητοῦ.

- 1) Δεῦτε, παῖδες τῶν Ἑλλήνων...
- 2) Ἀριματώθηκαν τότε ὅλοι ἀπὸ δεκατέσσερους χρόνους καὶ ἀ-
πάνου.
- 3) Ἡ περιτειχισμένη Τριπολιτσά δὲν ἔχει κάστρον, καὶ εἰς τὸν-
τόπον τοῦ κάστρου, ἐννοεῖ δ ποιητὴς τὴν μεγάλη Τάπια τῆς πόλης.
- 4) ³Αγκαλὰ καὶ ἥτον ἡμέρα ὅταν ἐπάρθηκεν ἡ Τριπολιτσά,
δ ποιητὴς ἀκολούθησε τὴν κοινὴν φήμην, διόποὺ τότε ἐσκορπίστη-
κεν, ὅτι τὸ πάρσιμό της ἐσυνέθηκε τρεῖς ὕρες ἔπειτα ἀπὸ τὰ με-
σάνυκτα.
- 5) Εἶγαι γγωστὸν ὅτι τὸ φεγγάρι εὑρίσκεται τυπωμένον εἰς τές-
τούρκικες σημαῖες.

6) Ό Δόρδ Μπάιρον, εις τὴν τρίτην φδὴν (=ἀσμα) τοῦ Don Juan, παρασταίνει ἔνα ποιητὴν "Ελληνα, δόπον, ἀπελπισμένος καὶ παραπονεμένος διὰ τὴν σκλαδιὰ τῆς πατρίδος του, ἔχει ἐμπρός του ἔνα κρασοπότηρον, καὶ κοντὰ εἰς ἄλλα λέγει καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια: «...οἱ γυναῖκες μας χορεύουν ἀποκάτου ἀπὸ τὸν ἥσκιο· βλέπω τὰ θέλγητρα τῶν ματῶν τους· ἀλλὰ δταν συλλογίζωμαι δτι θὰ γεννήσουν σκλάδους, γεμίζουν τὰ μάτια μου δάκρυα». Ἐπέρασε ἔνας χρόνις ἀφοῦ ἐγράψθηκε τοῦτος ὁ ὅμνος· ὀλοένα ὁ ποιητὴς ἐτοιμάζει ἔνα ποίημα γιὰ τὸν θάνατον τοῦ Δόρδ Μπάιρον.

7) Ἀγαλλιάσθω ἔργμας, καὶ ἀνθείτω ὡς κρίγον. Ἡσαΐας. κεφ. λε'.

8) Εἰναι ἀληθινὸν δτι οἱ Τοῦρκοι ὥρμησαν ἐναγτίον τοῦ Μεσολογγίου τὰ ἔημερώματα αὐτῆς τῆς ἀγίας ἡμέρας· δὲν εἰναι ὅμως ἀληθινόν, καθὼς τότε ἐκοινολογήθηκεν, δτι ἦταν ἀνοικτὲς καὶ οἱ ἐκκλησίες· μάλιστα ἐκλείσθηκαν ἐπιταυτοῦ, διὰ γὰ ἔχουν οἱ "Ἐλληνες ὅλη τὴν προσοχή τους εἰς τὸν πόλεμον.

9) «Καὶ εἰπέ μοι· γέγονε· ἔγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ή ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος». Ἀποκάλ. Ἰωάννου, κεφάλ. κα'.

10) Τὰ περιστατικὰ τοῦ περάσματος τοῦ ποταμοῦ, τῆς μάχης τῶν Χριστουγεννῶν καὶ τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσσολογγιοῦ, εὑρίσκονται καταστρωμένα εἰς τὴν ἱστορία τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη, ἐγκαρδίου φίλου τοῦ ποιητή. Αὐτὴ ἡ ἱστορία γλήγορα θέλει πλουτίσει καὶ τὴν γλώσσαν μας καὶ τὴν φιλολογίαν μας.

11) Εἰναι ἔνας ἀπὸ τοὺς τίτλους τοῦ Σουλτάνου.

12) Ἐξόδος, κεφ. ιε'.

13) Τὸ κάψιμο τῆς καραβέλλας τοῦ Καπετάν Πασᾶ καὶ ἔνδες ἀλλου καραβίοις κοντὰ εἰς τὴν Τένεδον, τές 29 Ὁκτωβρίου.

14) Οἱ χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας συγειθίζουν νὰ σπέρνουν δάκρυες εἰς τές Ἐκκλησίες τὴν ἡμέρα τοῦ Πάσχα.

Ὦς πρὸς τὴν ἔννοιαν τῶν στροφῶν 24 καὶ 25, εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰακ. Πολυλαζ γενομένην ἔκδοσιν τῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ (ἐγ Κερκύρα, 1859) εὑρίσκεται καὶ ἡ ἔξῆς αὐτόγραφος σημείωσις τοῦ ποιητοῦ:

«Γιὰ νὰ μὴ μὲ ἔανασκοτίσουν οἱ φλύαροι, οἱ δπαῖοι μὴ γνωρίζοντες τὴν φύση τῆς Τέχνης δὲν ἡμποροῦν νὰ κρίνουν σωστὰ τὰ μέσα δποὺ μεταχειρίζεται, φανερώνω, δτι δχι μόνον ἡ Μεγάλη Βρετταγία δὲν εἶναι χτυπημένη ἀπὸ τούτη τὴν στροφή, ἀλλὰ παρασταίνεται δυνατή, καὶ ἀγρυπνη εἰς τὰ μεγάλα συμβεβηκὰ τοῦ κόσμου. Νά, γυμνὸς ὁ στοχασμός, δποὺ ἐπαράστησα μὲ μίαν εἰκόνα. Ἡ

Μεγάλη Βρεττανία ἀλαφιάζεται ἐκείνη τῇ στιγμῇ μήπως τὰ κινήματά μας ἐπροέρχονταν (!) ἀπὸ τῇ Ρωσίᾳ, καὶ τῆς λέει: θέλεις νὰ πάρῃς ἑσύ ὃς τῇ στεριά, δύνουμαι νὰ πάρω κι' ἔγινε τὸ πέλαγο, κι' ἐτομάζουμαι.—*Ἡ ἀλήθεια εἰναι ποὺ ἐπῆρε λάθος, καὶ χαίρομαι.*

Ἐρμηνεία λέξεων: Στροφὴ 10. *Κουριαλῶ*=κρούω, κτυπῶ. Στρ. 24. *Ἐλαφιάσθη*=ἐτρόμαξε, ἀνεσκίρτησε ἀπὸ αἰφνίδιον φόβον, ώς ἡ ἔλαφος.—Στρ. 26. *Αετοῦ*=ό ποιητής ἐννοεῖ τὴν Αὔστριαν, ἥτις ἐν τῷ θυρεῷ αὐτῆς εἶχε τὸν ἀετόν.—Στρ. 42. *Ἀνανογιέται*=ἀντιλαμβάνεται.—*Περιορίζεται*=συμμαχεύεται.—Στρ. 36. *Χλαλοὴ*=ἡ ὁχλοδοή, ὁ θόρυβος.—Στρ. 47. *Ἀντισκόφτω*=ἐμποδίζω, διακόπτω.—Στρ. 49. *Μυρμηγιάζει*=περιπατεῖ πολυάριθμος ώς οἱ μύρμηκες.—Στρ. 52. *Ἀναδεύομαι*=ἀνακινοῦμαι, σαλεύω, ἀνακατεύομαι.—Στρ. 53. *Ἡ ἀχνάδα*=ἡ ἄχνη, τὸ ἀπό τινος σώματος ἐλαφρῶς ἀποσπώμενον καὶ ἀναδιδόμενον εἰς τὸν ἀέρα, ἔξατμισις.—Στρ. 56. *Μαρίζω*=ἐνταῦθα πλησιάζω.—Στρ. 61. *Χουμάω*=δρμῷ, φέρομαι μεθ' δρμῆς.—Στρ. 69. *Σκούξω*=κραυγάζω.—Στρ. 70. *Ἡ ἀντάρα*=ἡ ὅμιχλη κυρίως, ἔπειτα ἡ ἀνησυχία, ὁ θόρυβος, ἡ ταραχή.—Στρ. 85. *Ἀναγαλλιάζω*=ἀγαλλιῶμαι, εὑφραίνομαι.—Στρ. 89. *Ἀνεῖ*=ἀνοίγει.—Στρ. 91. *Ἄχνδ*=λεπτόν, ἀραιόν.—Στρ. 100. *Ἡ σκίζα*=τὰ πελεκούδια, τὰ ὅποια, ώς γνωστόν, εἰναι πολὺ εὐφλεκτα.—Στρ. 104. *Ρυάξομαι*=ώρυομαι.—Στρ. 107. *Γαργαρίζω*=ἀποδίδω μὲ γαργάρων.—Στρ. 112. *Ἀγαρηνοὶ*=λέγονται οἱ Μωαμεθανοὶ (κυρίως οἱ "Αραθεῖς, ώς καταχόμενοι ἀπὸ τὴν Ἀγαρ, τὴν σύζυγον τοῦ Ἀβραάμ"). *Ἡ λέξις περιέχει ἀπέχθειαν καὶ μίσος* (σκυλὶ ἀγαρηγὸν=ἄνθρωπος σκληρός).—Στρ. 116. *Πιστομητό*=μὲ τὴν κοιλίαν πρὸς τὰ κάτω, πρηγηδόν.—Στρ. 120. *Ἀαρών*=ἀδελφὸς πρεσβύτερος τοῦ Μωυσέως, δστις εἶχεν ἀνακηρυχθῆ ὑπὸ αὐτοῦ ἀρχιερεύς. *Ἄδελφὴ* αὐτοῦ ἦτο ἡ Μαρία (Μαριάμ) ἡ προφῆτις.—*Τάπια*=ἴδε ἀγωτέρω σελ. 376, στ. 29=κυρίως ὀλύρωμα. Μεγάλη Τάπια ἐλέγετο εἰς τὴν Τρίπολιν ἔνα ὕψωμα περιτειχισμένον ἐντὸς τοῦ ἀλλου τείχους πρὸς τὴν δυτικὴν ἀκραν τῆς πόλεως, τὸ ὅποιον μακρόθεν ἐφαίγετο ώς ἀκρόπολις αὐτῆς.

*Ἀποσπάσματα ἀπὸ τοὺς Ἐλευθέρους
Πολιορκημένους*

Διον. Σολωμοῦ.

Σελ. 260, στ. 24. *Ἡ ἀσποῦδα*=ἡ σπουδή, ἡ ταχύτης.—

Στ. 30. *Κρένει*=δύμιλει.—Στ. 32. *Ξαστοχᾶ*=ξεγελειέται, λησμονεῖ.

Τὸ ἔρωτικωμένο δέντρο (σελ. 263 κέ.)

Ἄριστ Βαλαωρίτου.

Σελ. 266. Εἰς τὸ τραγούδι τοῦ Ἀργύρη: *Μπέσα*=(λέξις ἀλ-
ευνική)=ἡ πίστις.

Στ. 12. *Ριζιμιδ*=πέτρα μεγάλη ριζωμένη, ἀκίνητος.—Στ. 17.
Κοντρὶ ἐν Λευκάδῃ ὀγκώδης πέτρα, βράχος.—Στ. 33. Τὸ χνότο
=ἡ ἐκπνοὴ τοῦ στόματος.—Στ. 93. *Ξετραχηλισμένες*=πολὺ³
πτωχαί.—Στ. 94. *Αντιρρίμματα*=τὰ ἔηρὰ κομμάτια κλάδων, τὰ
ὅποια πίπτουν ἀπὸ τὰ γηραλέα δένδρα.

Τραγοῦδι τοῦ ἀργαλειοῦ (σ. 269 κέ.)

Κ. Κρυστάλλη.

Στ. 3. *Διασίδι*=τὸ τοποθετηθὲν εἰς τὸν ἀργαλειὸν γῆμικ τὸ
ἔτοιμον ν̄ ἀποτελέση τὸν στήμονα.—Στ. 5. *Διάξιμαι*=έτοιμάζω
τὸν στήμονα διὰ τὸν ἀργαλειόν, διασταυρώγων τις κλωστές, κτλ.
—Στ. 6. *Σ'* ἐτύλιγα=τὰ γῆματα τυλίγονται εἰς τὰ «μασούρια»
ἢ «κουβάρια».—Στ. 7. *Σ'* ἐκόλναγχ=ἐγγοεῖ εἰς τὸ «ἄντι» τοῦ
ἀργαλειοῦ.

Τὸ κέντημα τοῦ μαντηλιοῦ (σ. 270 κέ.).

Κ. Κρυστάλλη.

Στ. 3. *Τὸ κανίσκι*=τὸ δῶρον.—Στ. 12. *Ορμάνια*=ρουμάνια,
πυκνὰ δάση.—Στ. 17. *Τρουμάνια*=τὰ χονδρὰ κουδούνια τῶν
προδάτων.—Στ. 23. *Ξουπλιάζει*=σχεδιάζει (κεντητὰ κοσμήμα-
τα), διακοσμεῖ μὲ κεντήματα.—Στ. 42. *Πλουμίζει*=κεντᾷ (πλουμὶ³
=τὸ κεντητὸν κόσμημα).—Στ. 43. *Φλάμπουρα*=αἱ σημαῖαι.—Τὸ
ψίκι=ἡ γαμήλιος συνοδεία.

Καθένας τὸ λιθάρι του (σελ. 272-3)

Ίω. Πολέμη

Στ. 23. *Κοπέλλι*=παιδί, ἀκόλουθος.—Στ. 24. *Γιορντάνι* (τὸ)
=περιδέραιον ἀπὸ φλωριά.—Στ. 55. *Η βίγλα*=ἡ σκοπιά.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΘΕΑΤΡΟΝ

Ἡ Ἐρωφίλη (σ. 274 κέ).

Τραγῳδία.

Γεωργίου Χορτάτση.

Τοῦ χορικοῦ : Σελ. 276, στ. 717. *Οὐτα*=δταν.—Στ. 723. *Ἀναγαλλιᾶς*=κάρμνεις νὰ καίρουν.

Σελ. 277, στ. 747. *Ωφον* == ἐπιφύνημα σχετλιαστικόν, φεῦ, οἴμοι ! — *Ασβολωμένος*=ό πλήρης ἀσβόλης, σκοτεινὸς καὶ μεταφ. δυστυχῆς, ἀθλιος.—Στ. 752. *Ἡ λόχη* == γλώσσα πυρός, φλόξ. — Στ. 753. *Καδενωμένος*=ἀλυσοδεμένος.—Στ. 762. *Μανισμένο*=ώργισμένον. —Στ. 768. *Ἄζαπης*=λ. ἀραβικὴ=φίλος, σύντροφος, καὶ μετὰ συμπαθείας λεγόμενον=ό καημένος, δ ταλαίπωρος.

Πρᾶξις ε'. Σελ. 278, στ. 229. *Δεπά*=ἐδεπά=έγνταυθα.—*Εἶ*=εἶναι.—Στ. 231. *Λογοῦμαι*=λογαριάζομαι, θεωροῦμαι.—Στ. 233. *Τυχαίνει*=ἀπροσώπως=πρέπει, εἶγαι ἀνάγκη.—Στ. 234. *Βλεπημένη*=τὸ βλέπω πλήγη τῆς σημασίας τοῦ δρῶ σημαίνει καὶ φυλάττω, προσέχω.—Στ. 238. *Ἀντάμη*=μαζί.—Στ. 239. *Γεῖς*=εἰς.—Στ. 242. *Ἀνὲν*=έὰν.—Στ. 243. *Αντεῖνος*=παρεκτεταμένη ἡ ἀντωγυμία αὐτὸς (κατὰ τὸ ἔκεινος).—Στ. 245. *Ποῦρι* τὸ μόριον σημαίνει ἐνίστε καὶ ἀρκεῖ μόνον, φθάνει γά. — Στ. 246. *Γιαμιὰ* γιαμιὰ=διὰ μιᾶς, ἀμέσως.—Στ. 249. *Μὴ χεήζῃ*=δὲν εἶναι ἀνάγκη νά.

Σελ. 279, στ. 256. *Αποκοτῶ*=τολμῶ.—Στ. 257. *Ἐλχα σταὶ*=θὰ ἥμηγ.—Στ. 260. *Πλήσιος*=ἀφθονος, πολυπληθής.—Στ. 279. *Απολιγαίνει*=δλιγοστεύει, λιποθυμεῖ.—*Ἡ ψή*=ἡ ψυχή.—Στ. 271. *Διδουσι*=ένταῦθα προσβάλλουσι.—Στ. 273. *Μὴ δὲ πρικαίνουν*=μήγη πικραίνεσσι.

Σελ. 280, στ. 280. *Απόσταν*=ἀφ' ὅτου.—Στ. 282. *Τὸ ζάλο*=τὸ δῆμα.—Στ. 285. *Κατέχω*=γγωρίζω.—Στ. 291. *Αμίρισσα*=θωπευτικῶς ἀφέντρα, κυρά.—Στ. 296. *Ἡ ἄρκλα*=τάφος (κτιστὸς ἐκ ξεστῶν λίθων καὶ πλακῶν).—Στ. 305. *Συντυχαίνω*=δμιλῶ.—Στ. 306. *Κομπώνω*=ἀπατῶ.

Σελ. 281, στ. 320. **Σύστεψε**=διόρθωσε.—Στ. 324. **Κατατάσσω**=ἡσυχάζω, ἡρεμῶ.—Στ. 326. **Τὸ ζιμιδ**=ἀμέσως.

Σελ. 282. στ. 338. **Ἄξείκαστος**=μέγας, ὑπέριμετρος.—Στ. 343. **Σώνω**=φθάνω.—Στ. 358. **Κιάς**=κάνη, τούλαχιστον.—**Νούνς**=ένός.—Στ. 361. **Σταυρός μουν**=παρὰ τὴν θέλησίν μου.—Στ. 363. **Τὸ σταυρὸν**=τὸ ἀκούσιον, τὸ παρὰ τὴν θέλησιν.

Σελ. 283, στ. 375. **Κρατημένα**=ὑποχρεωμένα.—Στ. 378. **Ἀγωμε**=ἐμπρός.—**Στερεύγω**=φυλάττω, κρατῶ.—Στ. 380. **Συναφορμάς**=έξι αἰτίας.—Στ. 388. **Τύχαινεν**=ἔπρεπεν, ἥρμοζε.—Στ. 395. **Κανακίζω**=θωπεύω, χαϊδεύω.

Σελ. 284, στ. 418. **Ἀπομονάρι**=τὸ ὑπόλοιπον.—Στ. 420. **Κουκλώνω**=σκεπάζω.

Σελ. 285, στ. 424. **Σώνω**=φθάνω.—Στ. 431. **Συντηρῶ**=βλέπω.—Στ. 435. **Γιάντα**=διατί.

Σελ. 286. **Πλουμίζω**=διακοσμῶ, κεντῶ· ἀλλοῦ δὲ μετοχῇ πλουμάσμένος λαμβάνεται καὶ τροπικῶς=δώραῖος.—Στ. 470. **Μοναχᾶς**=μόνον.—Στ. 485. **Ἀντιδικος**=ἐχθρός, ἐναντίος.

Σελ. 287, στ. 507. **Φυρῶ**=στειρεύω, ἐλαττώγω. **Λιγαίνω**=έλαττοῦμαι, μειοῦμαι.

Σελ. 291, στ. 605. **Αναμιγή**=θόρυβος, ταραχή.—Στ. 617. **Χορῆς**=λογαριάζω.—Στ. 618. **Μαλλιοστάς**= μᾶλλον, περισσότερον.—Στ. 627. **Ἀποὺ**=ἀπό.

Σελ. 292, στ. 637. **Κλιτὴ**=μὲ σεθασμόν.—Στ. 640. **Ἀράσσω** καὶ **ὅρσσω**=ἐφορμῶ. — Στ. 642. **Κολλῶ**=τύπτω, κτυπῶ.—Στ. 644. **Ἡ ἀσκιά**=ἡ σκιά, τὸ φύσικα. Τοῦτο εἶχε ἐμφανισθῆναι προηγουμένως, ἐν τῇ Γ' πράξει, ὅτε εἶχεν εἴπει δτι, προκειμένου κατὰ τὴν γῆμέραν ἐκείνην νὰ τιμωρηθῇ σκληρῶς ὁ ἀδελφός του διὰ τὸ κατ' αὐτοῦ πρὸ ἔτῶν διαπραχθὲν ἀνοσιούργημα, δ Ἡλούτων τοῦ εἶχεν ἐπιτρέψει ν' ἀναβῆ ἐκ τοῦ Ἀδου εἰς τὸ παλάτι του, νὰ παραστῇ μάρτυς τῆς τιμωρίας τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ νὰ χαρῇ ἡ ψυχή του.—Στ. 648. **Ἀτυχιά**=πονηρία, κακία.—Στ. 649. **Συολάσετε**=παύσατε, σταματήσατε.—Στ. 650. **Σώνει**=ἀπρόσωπον=έξαρκεi, ἀρκετὸν είναι.

Σελ. 293, στ. 661. **Τὸ ξόδι**=τὴν κηδείαν.—Στ. 666. **Βέρσα** τοὺς στίχους.—Στ. 673. **Λάβρα**=ἡ φλόξ, ἡ φωτιά.

‘**Η Θυσία τοῦ Ἀβραὰμ** (σελ. 294 κέ.)

‘Αγνώστου.

Σελ. 295, στ. 8. **Μπιστεμένε**=έμπιστευμένε, πιστέ.

Σελ. 296, στ. 9. **Φτασμένα**=φθαρτά.—Στ. 11. **Τὸ κανακάρικο**=μονάκριθο, χαϊδεμένο.—Στ. 19. **Σπούδαξε**=διέσου.—Στ. 22, **Γρινιᾶς**=σκυθρωπάζεις.—Στ. 23. **Τυχαίνει**=πρέπει, ἀρμόζει.—Στ. 24. ‘**Η δραδινιὰ**=ἡ διαταγή.—Στ. 32. **Σώνω**=φθάνω, ἡμιπορῶ.—Στ. 38. ‘**Αποκοτιὰ**=τόλμη, θάρρος.—Στ. 40. **Νὰ μουγκαλιστῇ**=γὰ μουγγρίσῃ.

Σελ. 297, στ. 42. ‘**Ανάγηη**=μοιραῖον, δυσάρεστον.—Στ. 45. ‘**Επομπώθη**=έξηπατήθη, ἐγελάσθηκε.—Στ. 47. **Τὸ γομάρι**=τὸ δάρος (έδω τῆς κοιλίας), τὸ παιδί.—Στ. 53. ‘**Αντίμεψη**=ἀνταπόδοσις.—“**Αν ἐν** (ἀν εἰναι)=έάν.—Στ. 55. **Χρεῖα**=ἡ δυστυχία.—Στ. 57. **Σιεκούμενα**=κτήματα, ἀκίνητα.—Στ. 68. ‘**Ανεμικὴ**=σφοδρὸς ἄνεμος, θύελλα, καταιγίς.—‘**Αντάρα**=κυρίως δριγκη, ἔπειτα τρικυμία.—Στ. 69. **Κατέχω**=γγωρίζω.—Στ. 71. ‘**Ἄς τῆς μαρεύνω**=ἄς ἀπομακρυθῶ ἀπὸ αὐτήν.

Σελ. 298, στ. 77. **Τὸ ζήτημα**=έκεινο ποὺ μοῦ ἐζήτησες, τὸ αἴτημά σου.—Στ. 88. ‘**Η ἀποκοτιὰ**=ἡ τόλμη.—‘**Η ψὴ**=ἡ ψυχή.—Στ. 101. **Κριματισμένος**=άμαρτωλός.—Στ. 102. **Κλιτδεῖ**=1) κεκλιψμένος, 2) μὲ ταπειγότητα, μὲ σεβασμόν, 3) μὲ θλιψιν.—Στ. 108. **Περγιωρισμένος**=στενοχωρημένος.—Στ. 108. **Γύρισμα**=άπὸ τὸ στριφογύρισμά σου ἐπάνω στὸ στρῶμα.

Σελ. 299, στ. 119. **Χώνω**=κρύπτω.—Στ. 124. ‘**Η βονλὴ**=ἡ σκέψις.—**Σώνω**=φθάνω, ἔξαρκω.

Σελ. 300, στ. 143. **Πὰ καὶ ἐπὰ**=έδω.—Στ. 151. **Ξενινῶ**=παρακινῶ.—Στ. 163. ‘**Ορδινιὰ**=διαταγή.—Στ. 164. **Μπιστικὸς**=πιστός.—Στ. 165. **Μὴ βαραίνης**=μὴ θαρυγκομᾶς.—Στ. 170. ‘**Κ τὸν**=έκ τὸν=ἀπὸ τόν.

Σελ. 301, στ. 197. ‘**Ελιγώθη**=έλιγοθύμησε.

Σελ. 302 στ. 214. **Δολερὰ**=τὰ δόλια, τὰ δυστυχισμένα.—Στ. 216. **Νὰ φαραπαγῆ**=γὰ θεραπευθῆ.—Στ. 226. **τξ̄ ἔξας σου**,=τῆς ἔξουσίας σου, δὲν ἀνήκει πλέον εἰς σέ.—Στ. 228. **Τὸ πρᾶγμα**=τὰ πράγματά σου, ἡ περιουσία σου.—Στ. 236. **Σπούδαξε**=σπεῦσον.—Στ. 240. **Λογιάζει**=διαλογίζεται, σκέπτεται.—Στ. 241. ‘**Επάμεσθεν**=έπλη (έδω) εἰλμεσθεν (εἰλμεθα).

Σελ. 303. Στ. 252. **Τὸ χτῆμα**=δ ὅνος.—Στ. 258. **Τὸ μάθημά σου**=ἡ συνήθειά σου. ‘**Ιδε καὶ στίχον** 455.—Στ. 259. **Νὰ**

προσκινήσωμεν=νὰ κινήσωμεν, πορευθῶμεν πρός.—Στ. 260. **Ομάδι**=μαζί—Στ. 267. **Πυροβολικά**=ὅτι θὰ χρειασθῇ διὰ νὰ ἀνάψῃ φωτιὰ (τσακμακόπετρες βεβαίως).—Στ. 270. **Σκότιση**=ζάλη. —Στ. 272. **Μὴν τοῦ δώση**=μὴν τὸ κτυπήσῃ, τὸ προσβάλῃ.

Σελ. 304. Στ. 281. **Σπουδαχτικά**=ἐν σπουδῇ.—Στ. 291. **Πάσιει**=πασχίζει, προσπαθεῖ.—Στ. 296. **Ἐγνοιανδν**=ποὺ φέρει ἔννοια, σοβαρόν, δυσάρεστον.—Στ. 302. **Νὰ ἔχουνρντίση**=(χορδὴ)=νὰ χαλάσῃ.—Στ. 302. **Κριτήριο**=θάσανο.

Σελ. 305. Στ. 313. **Κανακάρικο**=χατζεμένο.—Στ. 325. **Νά-
ναρα**=δυνάμεις.—Στ. 332. **Φελᾶσαι**=ώφελεῖσαι. —Στ. 340.
Ἄθος=αἴθαλη, στάχτη.

Σελ. 306. Στ. 347. **Tς ὑπανοῆς**=ὑπάκουον, πειθαρχικόν.
—Στ. 362. **Ανυπόληγτο**=λωρὶς ὑπόληγψιν.—Στ. 365. **Σᾶσε** (ἰσά-
ζω)=διόρθωσε.—Στ. 367. **Ἀρνεύγω**=εἰρηγεύω, ήσυχάζω.

Σελ. 307. Στ. 387. **Ἄξωθης**=ἡξιώθης.—Στ. 402. **Αφτού-
μενον**=ἀναμμένο.—Στ. 405. **Ορδίνιασέ το**=τακτοποίησέ το,
καλλώπισέ το.—Στ. 407. **Ἐπτὰ**=ἔδῳ (εἰναι).

Σελ. 308. Στ. 414. **Ἐδά**=τώρα.—Στ. 426. **Τσλ κρίσης**=εἰς
τὸ βασανιστήριον, τὸ μαρτύριον.—Στ. 437. **Τοῦ θελημάτου μου**
=τῆς ἐπιθυμίας μου, τῆς ἀγάπης μου, ἀλλὰ καὶ σύμφωνον πρὸς
τὴν θέλησίν μου, εὐπειθές.—Στ. 439. **Τὸ στράτεμα**=ἡ πορεία, ἡ
κίνησις, ὁ ὅρδος (ἐκ τοῦ στρατεύων, ὅπερ ἐκ τοῦ στράτα).—
Στ. 440. **Ποδόζαλα**=τὰ βήματα (ζάλα) τῶν ποδῶν. Στ. 442.
Μᾶσε δῶσε=δῶσε μας.

Σελ. 309. Στ. 462. **Μυριορέγονυταν**=ἔθαύμαζαν πολύ, μὲ
συμπάθειαν.—Στ. 475. **Ορδινιάσει**=διατάξει.—Στ. 478. **Πελε-
λοὶ**=οἱ παλαθοὶ, οἱ τρελλοί.

Σελ. 310. Στ. 484. **Σπουδάζω**=βιάζω.—Στ. 490. **Παραμα-
νίζω**=παραφέρομαι (μανίζω=θυμώγω).—Στ. 500. **Ἐδοχὴ**=ἡ δύ-
ναμις τοῦ γὰ δέχεται κανεὶς κάτι, γὰ ὑπομένῃ· ἡ ὑπομονή.—Στ.
502. **Πισταγμωνίση**=νὰ δέσῃ ὅπισθέν των τοὺς ἀγκῶνας.—Στ.
504. **Ἀντεροσπασμὸς**=σπαραγμὸς τῶν σπλάγχνων.—Στ. 505.
Κατακρούω=κτυπῶ δυνατά.

Σελ. 311. Στ. 512. **Ἀμὲ**=ἄλλα. Στ. 525. **Ἀπαντοχὴ**=
προσδοκία, ἐλπίς.

Σέλ. 312. Στ. 538. **Ξαργυτοῦ**=ἐπίτηδες.—Στ. 541. **Λου-
χτουνιῶ**=κλαίω μετά λυγμῶν.—Στ. 545. **Παραθεσμῶ**=ἀγα-

θάλλω.—Στ. 552. *Κρίνει*=τὴν τυραννεῖ, τὴν βασανίζει.—Στ. 560. *Ξόμπλι*=παράδειγμα.—Διάγω ή διάξω=πράττω, ἐνεργῶ

Σελ. 313. Στ. 565. *Συντηρῶ*=παρατηρῶ.—Στ. 579. *Τυχαίνου*=ἀρμόζουν καὶ ἀπροσώπως *τυχαίνει*=πρέπει, εἶναι ἀνάγκη.—Στ. 592. *Ἄ θὲ*=ἐὰν θέλῃ.

Σελ. 314. Στ. 597. *Νὰ μοιάσῃ*=νὰ ταιριάσῃ.—Στ. 607. *Βαρεθῆσθαι*=μὴ στενοχωρηθῆσθαι.—Στ. 614. Ἐὰν ἡμπορῆσις νὰ βοηθηθῆσθαι πὸ τῆς γῆς, ἐὰν δυνάμεθα νὰ σοῦ φανδύμεν χρήσιμοι, πάρε καὶ τὴν ζωὴν μας ἀκόμη.—Στ. 623. *Ξενινημὸν*=παρακλήσιν, ἐνδιαφέρον.—*Τὴν ταχειά*=αὔριον.

Σελ. 315. Στ. 627. *Ὥμηρὸς*=πρόν.—Θέτω=πλήγη τῆς συνήθους σημ. σημαίνει καὶ κατακλίνομαι, πλαγιάσθω.—Στ. 643. *Μεταθεμός*=ἀναθολή.—Στ. 646. *Μὲ σκανταλίζετε*=μὲ ταράττετε. Στ. 650. *Μάχη*=θυμός, ἔχθρος.

Σελ. 316. Στ. 672. *Ἐδάπε*=ἴδα (=τώρα) εἰπε.—Δὲν εἶναι =δυνατόν.—Στ. 678. *Χρεία*=ὅτε σᾶς χρειάζεται (ό Ἰσαάκ).—Στ. 680. *Τοῦ καιροῦ σου*=ἡλικιωμένος, στὸν καιρὸν γ' ἀποθάνησ. —Στ. 686. *Κρατοῦσι*=θεωροῦσι.—Στ. 687. *Ἀξιαξόμενον*=ἄξιο (παλικάρι).

Σελ. 317. Στ. 706. *Μήν λείψῃ*=γὰ υπακούσῃ εἰς αὐτόν.—Στ. 712. *Κανίσμι*=τὸ δῦρον.—Στ. 714. *Ο λογαριασμὸς*=ἔ λογισμός, ὁ νοῦς.—Στ. 722. *Περισσεύω*=ὑπερβάλλω.

Σελ. 318. Στ. 738 *Καμνυῶντας*=(τὸ ἀρχ. καμμύω)=κλείω τὰ μάτια, τὰ βλέφαρα.—Στ. 746. *Κόκκαλος*=ἡ μέση, τὰ ίσχία.—Στ. 757. *Ἐγνοιανὸ*=ποὺ εἴχαμε στὴν ἔγνωσι μας, στὴ σκέψη μας.

Σελ. 319. Στ. 765. *Κατηγορημένον*=στενοχωρημένον, ἔξηντλημένον.—Στ. 766. *Κρατημένον*=σημ. ὑποχρεωμένον.—Στ. 769. *Ἀφόντης*=χωρὶς ὅτου.—Στ. 782. *Ἐπόδεες*=ἀπόειδες, εἰδες γιὰ τελευταία φορά.—Στ. 784. *Ἀναλαμπὴ*=φλόγα.

Σελ. 320. Στ. 816. *Νὰ μουγκαλιστῶ*=νὰ μουγγρίσω (ὅταν θὰ σφάζωμαι).—Στ. 823. *Συβασμένοι*=σύμφωνοι.

Σελ. 321. Στ. 838. *Σταυνό μου* = χωρὶς νὰ τὸ θέλω.—Στ. 843. *Ἡ εὐκή τις εὐκῆς μου*=ἡ καλυτέρα μου εὐχὴ.—Στ. 844. *Τὸ σφάμα*=ἡ σφαγή.—Στ. 845. *Τελειώνομε*=έκτελοῦμεν.—Στ. 850. *Ἀπήτης*=ἀφοῦ—Στ. 853. *Σώσης*=φθάσης.—Στ. 860. *Νο ἀνεπάηκα*=γ' ἀνεπαύσμην.

Σελ. 322. Στ. 868. *Nὰ προθυμήσω*=γὰ ἔλθω μὲ προθυμίαν.
—Στ. 888. *Τὴν ὅρεξην*=τὸν ζῆλον.

Σελ. 323. Στ. 905. *Πούππαισα*=διορθωτέον σοῦφταιξα.—Στ. 908. *Τάξε*=λογάριασε, θεώρησε.—Στ. 915. **Ἀχαμνδ*=χαλαρόν.
—*Δαμάκι*=λιγάκι. —Στ. 926. *Τὸ σεπέτι*=τὸ κασσελάκι.

Σελ. 324. Στ. 937. *Συντήρα*=παρατήρει.—Στ. 942. **Ἐπερεῖσσενσε*=ὑπερέβαλε.—Στ. 943. *Ζάλον*=ἐγταῦθα διαγωγή.—Στ. 952. *Ξετελειωμένε*=τέλειε.

Σελ. 325. Στ. 989. *Ξάνοιξε*=κοίταξε.

Σελ. 326. Στ. 1007. *Παραθεσμίσωμεν*=ἀργοπορήσωμεν.—Στ. 1011. *Χαλιωμένα*=βαριὰ σὰν ἀπὸ χαλκό.—Στ. 1018. *Κακαποδομένος*=έκεινος ποὺ ἔχει λάθει κακὸν τέλος.

Σελ. 327. Στ. 1051. *Στέμει νὰ*=εἶγαι εἰς τὸ σημεῖον γά,
μέλλει γά.—Στ. 1055. *Γλακᾶ*=τρέχει.

Σελ. 329. Στ. 1104. *Γρινιασμένον*=τὸ σκυθρωπόν.

Σελ. 330. Στ. 1130. **Ἄς βλέπεται*=ἄς προσέχῃ. Στ. 1140.
Στὴν τράπεζαν=εἰς τὸ θυσιαστήριον.—Στ. 1153. *Δογιάζει*=
σὲ θὰ σκεπτώμεθα,

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

Σελίς

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

<i>Νιοβάνα Παύλου</i>	‘Η σημαία τῆς Καλλιπόλεως	3
<i>Δοβέρδου Σπυρ.</i>	‘Ο θάνατος τοῦ Μητροπολίτου Σμύρνης Χρυσοστόμου	5

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ.

<i>Ροδοκανάκη ΙI.</i>	Θλιβερὰ ἀπάτη	14
<i>Καρβούνη Νικολάου</i>	Τὸ πρῶτον κανόνι	16

3. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ.

<i>Παπαδιαμάντη Α.</i>	Τὸ ἀγνάντεμα	18
------------------------	------------------------	----

4. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

<i>Πολυνλᾶ Ιανώβου</i>	‘Ενα μικρὸ λάθος	24
------------------------	----------------------------	----

5. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ.

Α' ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ :

<i>Τρικούπη Σπυρίδ.</i>	‘Ο Ἀνδρέας Μιαούλης	38
<i>Τρικούπη Σπυρίδ.</i>	‘Ο Ἀνδρέας Ζαΐμης	39
<i>Παπαρρηγοπούλου Κ.</i>	‘Ο Λάζαρος Κουντουριώτης	40
<i>Κακλαμάνου Δ.</i>	‘Ο Χαρίλαος Τρικούπης	42

Σελ.

Β' ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ :

<i>Τρικούπη Σπυρίδ.</i>	Χαρακτηρισμὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως	45
-------------------------	--	----

Γ' ΤΥΠΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :

<i>Λασηαράτου Ἀνδρέου</i>	Ο ἄγνωμος	50
<i>Λασηαράτου Ἀνδρέου</i>	Ο καινοτόμος	51
<i>Λασηαράτου Ἀνδρέου</i>	Ο πρέπων Ἱερεὺς	52
<i>Λασηαράτου Ἀνδρέου</i>	Ο εὐγενικὸς	54

6. ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ.

<i>Δραγούμη Νικολάου</i>	Ἡ ἐν Τροιζῆνι Ἐθνικὴ Συγένεια	55
<i>Δραγούμη Νικολάου</i>	«Ο Καραϊσκάκης ἀπέθανε»	62
<i>Ραγκαβῆ Ἀλεξ.</i>	Οἰκότροφος εἰς τοῦ Θειρίσιου	66

7. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

<i>Κοραῆ Ἀδαμαντίου</i>	Ο θάνατος καὶ ἡ ταφὴ τοῦ Μιραμπὼ	72
<i>Κοραῆ Ἀδαμαντίου</i>	Ἡ μετακομιδὴ τῶν λειψάνων τοῦ Βολταίρου	74

8. ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΙ.

<i>Μελᾶ Σπύρου</i>	Τὸ ἔθνος	77
--------------------	--------------------	----

9. ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΜΑΤΩΝ.

<i>Παλαμᾶ Κωστῆ</i>	Τὸ «ξερριζωμένο δέντρο» τοῦ Βαλαωρίτη	81
<i>Κουρτίδου Ἀριστ.</i>	Ο Μυστικὸς Δεῖπνος τοῦ Νταβίντσι	89

10. ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ.

<i>Κοραῆ Ἀδαμαντίου</i>	Γνῶμαι	95
<i>Κουρτίδου Ἀριστ.</i>	Μαρμαρυγὲς	97
<i>Ψυχάρη Ι.</i>	Ἡ Ἀθήνα	98

11. ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΕΡΓΑ.

<i>Σκούφου Φραγκίσκου</i>	Απὸ τὴν «Τέχνην Ῥητορικῆς» (1681) :
	Α' Περὶ βεβαιώσεως 100
	Β' Περὶ ἀντιβολήσεως 101
	Γ' Περὶ ἀποσιωπήσεως 103
<i>Μηνιάτου Ἡλία</i>	Διδαχὴ τῇ Ἀγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Παρασκευῇ, εἰς τὸ Σωτήριον πάθος (1715) 104
<i>Θεοτόκη Νικηφόρου</i>	Περὶ παθῶν δεσποτείας (1796) 124
<i>Τρικούπη Σπυρίδωνος</i>	Ἐπικήδειος εἰς τὸν Ἀνδρέαν Ζαΐμην (1840) 131
<i>Κουγέα Σωκράτους</i>	Ἡ σημασία τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου (1926) 134

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Α' ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

1. ΜΕΓΑΛΑ ΕΠΗ.

<i>Κορνάρου Βιτζέντζου</i>	Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν Ἐρωτόκριτον :
	Εἰσαγωγὴ 139
	Ὑπόθεσις τοῦ ἔργου 139
A' 'Η Ἀρετὴ ἀνακαλύπτει τὸν τραγουδιστὴν (ἐκ τοῦ α' μέρους) 142	
B' 'Ο Καραμανίτης (ἐκ τοῦ β' μέρους) 148	
G' 'Ο Ἐρωτόκριτος (ἐκ τοῦ β' μέρους) 149	
Δ' 'Η ξιφομαχία μεταξὺ Κρητικοῦ καὶ Καραμανίτη (ἐκ τοῦ β' μέρους) 151	

2. ΜΙΚΡΑΙ ΕΠΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Α' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΘΕΜΑ :

<i>Δημοτικὸν</i>	Τοῦ Μαλάμου	156
<i>Δημοτικὸν</i> (τῆς Κάσου)	Ἡ ἀλωσις τῆς Κάσου . . .	157

Β' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΜΥΘΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ :

(ΘΡΥΛΟΙ, ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ, ΚΤΛ.)

<i>Δημοτικὸν</i>	Τοῦ γιοφυριοῦ τῆς Ἀρτας	157
<i>Δημοτικὸν</i>	Τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ	159
<i>Δημοτικὸν</i>	Τοῦ κολυμπητὴ (τρεῖς πα- ραλλαγαὶ)	
	Εἰσαγωγὴ	162
	Πρώτη παραλλαγὴ	164
	Δευτέρα παραλλαγὴ	165
	Τρίτη παραλλαγὴ	165
<i>Σίλλερ Φριδερίκου</i>	Ο βουτηχτὶς (Μετάφρασις N. Κογεβίνα)	166
<i>Γκαΐτε</i>	Τὸ ξωτικὸ (μετάφρ. I. Πα- παδιαμαντοπούλου) . . .	172

Γ' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ :

<i>Γρυπάρη Ιωάννου</i>	Ο δρόμος τῶν ψυχῶν . .	173
<i>Γρυπάρη Ιωάννου</i>	Πανικὸς	174
<i>Δάφνη Στεφάνου</i>	Ο θάνατος τοῦ θεατρίνου	174

Β'. ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

1. ΚΥΡΙΩΣ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Α' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ :

<i>Χριστοπούλου Ἀθ.</i>	Μακαριότητα	177
<i>Χριστοπούλου Ἀθ.</i>	Ὕμνος εἰς τὸν ἔρωτα . .	178
<i>Χριστοπούλου Ἀθ.</i>	Πληγωμένος	178
<i>Παλαμᾶ Κωστῆ</i>	Πατρίδες (ἔνδεκα σονέττα)	179
<i>Μαρκορᾶ Γερασίμου</i>	Ἡ μουσικὴ	185

Σελίς

<i>Πορφύρα Λάμπρου</i>	Βράδυ σ' ἔνα χωριό	185
<i>Προβελεγγίου Ἀρ.</i>	Ἡ ζωὴ	186
<i>Προβελεγγίου Ἀρ.</i>	Φύσις ἀγία	188
<i>Χατζοπούλου Κωνστ.</i>	Κι ὥδα πάλι σ' ἔσε	189
<i>Χατζοπούλου Κωνστ.</i>	Ἄς τὴ βάρκα	191

Β' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ :

<i>Δημώδη (Καρπάθου)</i>	Νανουρίσματα τέσσαρα	192
<i>Δημώδη (Καρπάθου)</i>	Μοιρολόγια :	
	Ο Χάρος καὶ ἡ ξανθὴ κόρη	193
	Μοιρολόγι τῆς Σταυρώσεως	195
<i>Μαβίλη Δορέντσου</i>	Λήθη	196
<i>Πολέμη Ἰωάννου</i>	Ναυσικάα	196
<i>Ἀθάνα Γεωργίου</i>	Πατρικοὶ καημοὶ	197

Γ' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ :

<i>*Αγνώστου</i>	Περὶ τῆς ξενιτείας (περὶ τὸ 1500)	198
<i>*Ρήγα Βελεστινλῆ</i>	Ο Θούριος (1797)	203
<i>Βύρωνος</i>	Τὰ νησιὰ τῆς Ελλάδος (1818) Μετάφρασις Ἀργύρη Ἐ- φταλιώτη	206
<i>Μύλλερ Γουλιέλμου</i>	Τὸ Υδραιόπουλο (1821). Μετάφρασις Γ. Στρατήγη	210
<i>Ούγκω Βίκτωρος</i>	Τὸ Ελληνόπουλο (1828). Μετάφρασις Κωστῆ Πα- λαμᾶ	211
<i>Σολωμοῦ Διονυσίου</i>	Η Έλληνίδα μητέρα (1859). Μετάφρασις Γεωργ. Κα- λοσγούρου	212
<i>Παλαμᾶ Κωστῆ</i>	Τὸ τραγούδι τῶν προσφύ- γων (1922)	214
<i>Παλαμᾶ Κωστῆ</i>	Η Πατρίδα στοὺς νεκρούς τῆς (1928)	217
<i>*Ἀθάνα Γεωργίου</i>	Οἱ τάφοι (1929)	221
<i>*Ἀθάνα Γεωργίου</i>	Ρεμβασμοὶ προσφύγων (1929)	222

Δ' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΙΑΝ :

<i>Προβελεγγίου Ἀρ.</i>	Οἱ δύο κόσμοι	223
<i>Ἀθάνα Γεωργίου</i>	Μὲ τῆς ψυχῆς τὸ φεγγαρί-	
	σιο φῶς	225

Ε' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ :

<i>Μαβίλη Δορέντσου</i>	Νύκτα	226
<i>Μαβίλη Δορέντσου</i>	Καρδάκι	227
<i>Δροσίνη Γεωργίου</i>	Στοχασμοὶ	228

2. ΣΑΤΙΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

<i>Σουρῆ Γεωργίου</i>	Ἄπο ἔνα φύλλον τοῦ «Ρω-	
	μιοῦ»	229

3. ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

<i>Μαβίλη Δορέντσου</i>	Ἐλευθεριὰ	236
<i>Σολωμοῦ Διονυσίου</i>	Τὸ φύκαλο	236
<i>Σολωμοῦ Διονυσίου</i>	Ἐἰς τὸ υάνατο τῆς Αἰμιλίας	
	‘Ρεδόσταμο	236
<i>Παλαμᾶ Κωστῆ</i>	Στὸν Παῦλο Μελᾶ	236

Γ'. ΕΠΙΚΟΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Ἀγγώστου

	Ἡ εὔμορφη βοσκοπούλα :	
	Ἐισαγωγὴ	237
	Ἄποσπάσματα	237
	Ο ‘Ωκεανὸς	241
	Τὸ φάσμα	244
	Ὑμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν	247
	Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι :	
	Ἄποσπάσματα ἀπὸ τὸ πρῶ-	
	τὸν σχεδίασμα	258
	Ἄπὸ τὸ δεύτερον σχεδίασμα	259
	Ἄπὸ τὸ τρίτον σχεδίασμα .	262
	Τὸ ἔροζωμένο δέντρο .	263
	Τραγούδι τοῦ ἀργαλειοῦ .	269
	Τὸ κέντημα τοῦ μαντηλιοῦ	270
	Καθένας τὸ λιθάρι του .	272

Βαλαωρίτου Ἀριστοτ.
Κρυστάλλη Κώστα
Κρυστάλλη Κώστα
Πολέμη Ἰωάννου

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΘΕΑΤΡΟΝ

<i>Χοριάτιση Γεωργίου</i>	'Η Ἐρωφίλη (τραγῳδία):
	Εἰσαγωγὴ 274
	Περίληψις τῶν πρώτων τεσ-
	σάρων πράξεων 274
	Χορικὸν (μετὰ τὴν δ' πρᾶξιν) 276
	'Η πέμπτη πρᾶξις 277
<i>Αγνώστου</i>	'Η θυσία τοῦ Ἀβραάμ.
	Εἰσαγωγὴ 294
	Τὸ δρᾶμα 295

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'.

ΒΙΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ	331
--	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΑΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ	353
--	-----

024000025277

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΕΓΓΡΑΤΙΑ.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΩΝ

Σ. Β.

της 1ης Ι.

μαρτίου 1900.

ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Αρ. 9. σ.

Γ. Συζητήσ.

Πεντηκούντα Σεπτεμβ.

απειλεῖσθαι την υπαρχή μας

την πολιτισθείσας εἶναι δύναμη

τῆς Ελληνικής γης την

την της ανθρωπότητος

Ο Β. Συζητήσ.

Γ. ΠΑΠΑΝΔΗΣ.

πορναρίο το ξένο ξένης Καραλέου ή

την απειλή της πατρίδας.

αποτελεί μαρτυρίαν τοῦ τόπου
της τελείωσης την οποία
της Διατάγματος κανονισ-
τεί μετειώσιν την ουσίαν:
την πατρίδαν, υπὸ των φρενών θα-
τού ἐξωγένελλου ἐκτυπούται τὸ πε-